

ACADEMIA
DE ȘTIINȚE
SOCIALE
ȘI POLITICE
A REPUBLICII
SOCIALISTE
ROMÂNIA

DOCUMENTE
privind **REVOLUȚIA**
de la **1848**
ÎN ȚĂRILE ROMÂNE
c. TRANSILVANIA

VOL. II
12-23 APRILIE 1848

EDITURA ACADEMIEI
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

**DOCUMENTE PRIVIND REVOLUȚIA DE LA 1848
ÎN ȚĂRILE ROMÂNE
C. TRANSILVANIA**

VOL. II

12—29 aprilie 1848

ДОКУМЕНТЫ РЕВОЛЮЦИИ 1848 г. В
РУМЫНСКИХ КНЯЖЕСТВАХ.
К. ТРАНСИЛЬВАНИЯ
ТОМ II
12—29 апреля 1848 г.

DOCUMENTS ON THE 1848 REVOLUTION
IN THE ROMANIAN PRINCIPALITIES
C. TRANSYLVANIA

VOL. II
12—29 April 1848

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA
71 021, Calea Victoriei 125, București

ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI POLITICE
A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE CLUJ-NAPOCA

**DOCUMENTE PRIVIND REVOLUȚIA
DE LA 1848 ÎN ȚĂRILE ROMÂNE
C. TRANSILVANIA
Vol. II**

12—29 aprilie 1848

SUB REDACȚIA:
ACAD. ȘTEFAN PASCU

VICTOR CHERESTEȘIU

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA
BUCUREȘTI, 1979

COLECTIVUL DE ELABORARE A VOLUMULUI:

S. BENKÖ
L. BOTEZAN
A. EGYED
H. MUREȘAN
D. KÁROLYI
G. NEAMȚU

P. TEODOR
C. GÖLLNER
G. BŪZODI
I. BOZAC
I. KOVÁCS
S. RETEGAN

Colaboratori:

M. Bodor, M. Maxim, I. Glück, A. Neamțu, G. Kovách

Referenți:

Șt. Imreh, C. Mureșan

INTRODUCERE

Volumul al II-lea al corpusului *Documente privind istoria României. Revoluția din 1848, C. Transilvania* cuprinde, în timp, o perioadă de importanță deosebită pentru înțelegerea revoluției din Transilvania — cea a începuturilor ei. Însemnătatea perioadei rezultă cu prisosință pe de o parte din numărul mare de documente — 296 pentru un răstimp de numai 18 zile —, iar pe de altă parte din problemele ce confruntau societatea transilvană în general și îndeosebi pe români, populația cea mai numeroasă și cea mai nedreptățită din această țară.

Volumul debutează cu cele patru legi votate de Dieta din Bratislava, cu efecte directe asupra comitatelor vestice ale Transilvaniei și indirecte asupra întregii provincii: legea agrară, legea electorală, legea presei și legea purtării comune a sarcinilor. Votate de Dietă la 18 martie, legile respective au fost sancționate de împărat la 11 aprilie, obținând astfel putere de lege din ziua sancționării, ceea ce explică includerea lor în volumul nostru la această dată.

Cea dintâi, *legea agrară*, prevedea desființarea obligațiilor de natură feudală ale iobagilor și jelerilor urbariali, cu despăgubirea nobililor pentru pierderea veniturilor din prestațiile iobăgești. Legea nu rezolvă problema jelerilor alodiali și curiali. Aceștia nu erau considerați ca făcând parte din categoria urbarialiştilor. Legea menține dreptul de folosință comună a pădurilor și pășunilor acolo unde nu se efectuase anterior reglementarea urbarială. Legea desființează scaunele de judecată nobiliară și datoriile fostelor proprietăți feudale, cu excepția celor rezultate din activitățile negustorești și din camătă.

Legea electorală extinde dreptul membrilor stărilor privilegiate de a participa la alegerile de deputați pentru Dietă și asupra iobagilor eliberați și împroprietăriți cu cel puțin 1/4 de sesie; de asemenea asupra orășenilor proprietari de casă în valoare de cel puțin 300 florini, asupra meșteșugarilor cu atelier propriu și cu cel puțin un ucenic, precum și asupra proprietarilor de fabrici și intelectualilor. Dreptul de a fi ales era condiționat, între altele, de cunoașterea limbii maghiare.

Legea presei prevede desființarea cenzurii, dar libertatea presei e limitată totuși de anumite restricții cu privire la persoana monarhului și la Casa imperială, la integritatea statului, la funcționarii publici și la persoane particulare.

Prin *legea purtării comune a sarcinilor* erau obligați la anumite impozite și membrii claselor privilegiate, alături de cei ce le suportaseră și mai înainte.

Legea agrară a intrat în vigoare în Banat și comitatele vestice la 23 aprilie 1848. De aceea numai de la această dată iobagii și jelerii urbariali bănățeni, arădeni, bihoreni, sătmăreni și maramureșeni au devenit oameni liberi și proprietari deplin pe sesiile lor. Sub efectul acestei legi, dar mai ales sub impulsul dorinței de înfăptuire a dreptății sociale și naționale — cele două mari probleme ale vremii aceleia în întreaga Europă —, masele populare se

mişcă, se agită, acționează, se răzvrătesc, aplică cu de la sine putere legea de desființare a iobăgiei, refuză îndeplinirea obligațiilor iobăgești, cu un cuvânt își fac singure dreptate. Mai ales că aplicarea în practică a legii în Marele Principat al Transilvaniei întârzia mai mult decât îngăduia răbdarea țăranilor. Cu atât mai mult cu cât tineretul studios desfășura o intensă propagandă revoluționară între țărani în toată Transilvania. În părțile Aradului au fost difuzate manifeste „revoluționare“, iar în părțile Brașovului oficialitățile sesizează activitatea studentului brașovean de la Politehnica din Viena, Ioan Iuga, care a adus cu sine, primite de la un student român din Budapesta, trei exemplare dintr-un manifest ce îndemna poporul român la acțiuni revoluționare. Un cuprins asemănător avea și proclamația-manifest răspândită în comitatul Dăbica și în scaunul Sebeșului (la Lancrăm), chemînd națiunea română la răscoală împotriva nobilimii și a autorităților feudale.

Mai mare răspîndire — prin elevi, studenți și alți tineri studioși — și mai mare efect a produs manifestul prin care erau chemați la Adunarea de la Blaj din 30 aprilie protopopii, preoții și cîte doi delegați din fiecare sat, cu scopul formulării revendicărilor națiunii române. Efectele acestor manifeste și mai ales a celui ce chema oamenii la Blaj a alarmat oficialitatea. Porunci aspre de interzicere a ei sînt trimise de oficialitate episcopilor români. Iar aceștia se grăbesc să le transmită preoților — unul din factorii mobilizatori în acele vremuri și în acele condiții — care la rîndul lor trebuiau să le aducă la cunoștința poporului.

După măsurile de interzicere a adunării din 30 aprilie și de participare a oamenilor la acea adunare, oficialitatea întreprinde altele, de liniștire a agitațiilor țărănești ce se manifestau în diferite părți ale Transilvaniei. Cei doi episcopi români, Ioan Lemeni de la Blaj și Andrei Șaguna de la Sibiu sînt trimiși în Munții Apuseni și Hunedoara, unde agitațiile erau mai pronunțate. Episcopii și oficialitățile locale mai aveau misiunea să împiedice adunarea de escalături pe o petiție revendicativă prezentată în adunări populare de Ioan Buteanu și Simion Balint, iar pe cancelistul Avram Iancu să-l trimită la Tîrgu Mureș pentru a-l izola de mediul în care influența sa „răufăcătoare“ era atât de mare. Activitatea lui Buteanu, Balint și Iancu e întregită de aceea a controlorului Moga din Cîmpeni. O comisie este instituită pentru menținerea ordinii în comitatul Alba. Iar pentru liniștirea nemulțumirilor se hotărăște primirea în rîndul juraților din Abrud a 20 de români, dar și constituirea gărzii cetățenești locale.

Măsuri, porunci, amenințări, intimidări din partea oficialității. Toate zadarnice, deoarece dorința de libertate și dreptate e vie, puternică, îndrăzneată, curajoasă. Mai ales că nobilimea retrogradă și conservatoare, prin atitudinea sa, prin tergiversarea sau chiar împotrivirea ei la aplicarea hotărîrilor de desființare a iobăgiei, alimenta nemulțumirile și agitațiile, mișcărilor și răzvrătirile țărănimii. Acestea izbucnesc peste tot: în comitatele vestice, în Banat și în Marele Principat al Transilvaniei. Motive suficiente pentru explicarea situației revoluționare generală pe care documentele cuprinse în acest volum o sesizează cu spaimă și teamă, deoarece marea majoritate sînt emise de oficialitatea vremii. În comitatul Solnocul de Mijloc mișcărilor țărănimii, concretizate în refuzul de a mai presta robote și în ocuparea unor pămînturi alodiale de pe mai multe moșii sînt cauzate de împotrivirea nobilimii de a aplica neîntîrziat hotărîrile Dietei de desființare a iobăgiei, mai ales la Șoimuș, Șimleu Silvaniei și Jibou (moșia baronului Wesselényi Miklós).

Măsurile oficialității locale și ale Guberniului Transilvaniei de a liniști spiritele, de a tempera agitațiile, nu-și ajung scopul. Mișcărilor și răzvrătirile

iau amploare, cuprinzând alte sate din Sălaj: Ulciug, unde jurații comitatensi au fost maltratați; Uileacu de pe Someș și Băița, unde țărani au ocupat sesii nemești; Motiș, unde au fost atacați zilerii străini și au manifestat intenția de a ocupa pământurile alodiale; Asuaju de Sus, unde au fost alungați nemeșii; la Bîrsău de Sus, unde țărani s-au împotrivit strîngerii impozitelor și a alimentelor pentru soldați; Gîrbău, unde au ocupat grădinile curiale etc.

Fapte și acțiuni asemănătoare se petrec în comitatul vecin, Satu Mare, unde în mai multe sate (Ardusat, Lipău, Valea Vinului și Roșiori, Moftinu Mic, Sătmărel, Resighea etc.) țărani organizează adunări, atacă curțile nobiliare, insultă și maltratează pe preoți și pe juzi fiindcă îndeamnă la liniște, refuză satisfacerea impozitelor, ocupă pământurile nobiliare.

Starea de spirit revoluționară se întinde în comitatele vecine. În Crasna, țărani refuză prestarea robotei, alungă pe funcționarii care nu știau românește și nu înțelegeau spiritul vremii. În Bihor, Chioar și Maramureș jelerii alodiali refuză îndeplinirea slujbelor iobăgești; iobagii vînd pe la casele lor băuturi spirtoase, eludînd astfel unul din privilegiile nobiliare, cîrciumăritul; exclud pe nobili de la folosirea pășunilor comune, iau pădurile în folosință comună; pretind împărțirea pământurilor alodiale; iar țărani români refuză înscrierea în gîrzile cetățenești.

În aceste împrejurări în mai multe comitate vestice, unii nobili, pentru a preveni agravarea situației, acordă scutiri de obligații iobăgești țăranilor sau îi eliberează chiar din iobăgie (Jósika Miklós), cu condiția de a li se respecta pământurile alodiale.

Mișcările țărănești se întind mereu, spre sud în Arad și Banat, spre est în Marele Principat al Transilvaniei. În comitatul Arad agitațiile se manifestă mai întîi chiar în orașul-centru, Arad, unde au fost difuzate manifeste tipărite, au avut loc întruniri ale tinerimii, s-au rostit cuvîntări instigatoare în limba maghiară, germană, română și sîrbă. În satele comitatului țărani ocupă pășunile alodiale; jelerii intenționează să se înstăpînească asupra pământului arabil; notarii sînt alungați și înlocuiți cu țărani știutori de carte (Macea, Vărsand); de asemenea sînt alungați și intendenții curților nobiliare. Țărani mai temerari sînt în fruntea acțiunilor și mișcărilor antinobiliare: Isaila Lilla, Gheorghe Pop, Moise Moldovan, ginerele lui Bălaș etc.

Exemplul arădenilor e urmat de vecinii lor, țărani din Zarand, unde iobagii refuză prestarea robotei în mai multe sate; dintre ele Aciuța era socotit centrul agitațiilor, unde se țin noaptea întruniri și se rostesc cuvîntări amenințătoare.

Agitația și neliniștea cuprinde și pe minerii din Banat, de la Dognecea și Oravița (aici „instigatorul“ era dirigintele poștal), din cauza ridicării prețurilor la produsele alimentare și a încercării oficialității locale de a-i subordona comitatului. Dar nici comitatele nu erau mai liniștite, cum se constată în Timiș de exemplu, unde evenimentelor politice generatoare de mișcări și agitații li se adaugă problema Eftimie Murgu. Eliberat din închisoare sub presiunea maselor populare, Murgu constituie un motiv de neliniște, deoarece era învinuit de „complot împotriva integrității Ungariei, urmărind să formeze din Banat și din alte provincii locuite de români un stat independent“.

În fața spiritului revoluționar hotarele județelor se topesc, dispar (nici altfel nu constituiau o piedecă în circulația oamenilor, bunurilor, ideilor) și mișcările antif feudale se răspîndesc cu iuțeala fulgerului, cuprinzîndu-le, în iureșul nestăvilite, pe cele din Marele Principat. Astfel, deosebit de intense sînt cele din Munții Apuseni și din comitatele megieșe. În Munții Apuseni adunările se țin lanț: la Cîmpeni, la Abrud, la Zlatna, unde „agitatorii“ își făceau

datoria, dezvăluind oamenilor starea lucrurilor și mersul vremii, sînt răspîndite manifeste și petiții în numele națiunii române. Drept urmare sînt emise dispoziții pentru urmărirea arestarea și trimiterea sub escortă la Cluj a „instigatorilor”. Cel mai periculos era socotit de oficialități în această vreme avocatul Ioan Buteanu, inițiatorul și promotorul principal al adunării de la Blaj din 30 aprilie, interzisă de Guvernium. În vederea acestui eveniment și a altora ce se prevesteau, moșii își pregăteau sulite și alte arme țărănești, iar românii au părăsit garda cetățenească din Abrud, cu intenția de a-și forma o gardă proprie.

În comitatul vecin, Turda, și pe Arieș, spiritul de nesupunere și răzvrătire este asemenea celui din munți. Țăranii din numeroase sate (Rimetea, Colțești, Izvoarele, Vălișoara, Călărași etc.), nu mai vor să presteze robotele, desființează chiar și drepturile „regaliene”, de morărit și cărciumărit, alungă pe judele sătesc și aleg altul în locul acestuia. O activitate „primejdioasă” pentru oficialitate și nobilime a desfășurat în comitatul Turda clericul Vasile Nemeș, care a vizitat mai multe comune, îndemnînd poporul să participe la adunarea de la Blaj din 30 aprilie, unde se va hotărî eliberarea națiunii române. Așa s-a stabilit la adunarea profesorilor și clericilor din Blaj, unde li s-a luat elevilor și studenților jurămint că vor face tot ce le va sta în putință pentru reușita adunării de la Blaj.

Mișcările și răzvrătirile cuprind comitatul vecin, al Hunedoarei, unde de asemenea țăranii refuză prestarea robotei și își împart hotarele satelor.

În comitatul Alba de Sus, țăranii sînt de asemenea cuprinși de frămîntări și neliniște. Cei din Buia erau „instigați” de preotul Ioachim Aron, care a citit și comentat o proclamație ce îndemna poporul să refuze să mai presteze obligațiile feudale în continuare; de aceea sînt date dispoziții de arestare a preotului și a unui Ioan Popovici, care a răspîndit proclamații „instigatoare”.

În părțile mai apropiate de munți din comitatul Clujului, mișcările antifeudale ale țăranimii sînt în plină desfășurare îndată după mijlocul lunii aprilie. La Huedin au avut loc adunări populare, iar urmarea a fost sporirea și mai mult a agitației. La Voivodeni preotul satului era acela care îndemna țăranimea să nu mai presteze slujbele iobăgești. Mai primejdios încă era socotit de oficialitate avocatul clujean Florian Micaș, care, de aceea, a și fost arestat și anchetat, găsindu-se asupra lui 68 de scrisori românești, probabil corespondență și manifeste revoluționare. Alți 5 români au fost arestați la Cluj (între care Nicolae Șuluțiu și Eremia Verza), care se pregăteau să meargă la Abrud pentru a-i comunica lui Buteanu arestarea lui Micaș. „Instigatori” la răzvrătirea populației s-au descoperit și la Cojocna (avocatul Finna István și Deák Mihály).

Comitatul vecin, al Dăbâcii, a fost în a doua jumătate a lunii aprilie din anul 1848 unul din cele mai agitate, mai revoluționare. Mai întîi refuză prestarea robotelor țăranii din Dragu, apoi cei din cercul Panteceau au întocmit o proclamație cu conținut amenințător la adresa nobilimii; iar cei din cercul Sic erau în plină revoltă în zilele de 17—19 aprilie. Centrul revoluționar se stabilește în comuna Dragu, de unde se răspîndește în satele vecine: Bonțida, Răscruci, Așchileu; apoi în altele: Mociu, Urmenieș, Fizeș etc. Adunări au loc în satele respective și mai ales la Dragu, hotărîndu-se refuzul prestării obligațiilor iobăgești, cu motivarea că acestea au fost desființate de împărat. Gravitatea situației a determinat trimiterea la Dragu chiar a comisarului gubernial pentru cercetarea situației și luarea măsurilor necesare.

Vecinătatea Blajului, centrul politic al românilor din Transilvania revoluționară de la 1848, unde frămîntările sporesc în intensitate mai ales după sosirea cancelistului Al. Papiu-Ilarian de la Tîrgu Mureș și a consfătuirii con-

vocată de profesorul Aron Pumnul, explică spiritul revoluționar ce domnea în comitatul Țîrnava în a doua jumătate a lunii aprilie. Țăranii refuzau prestarea robotelor și se pregăteau să participe la adunarea de la Blaj din 30 aprilie, cu toate că fusese interzisă de Guvernium, iar locuitorii din Copșa Mică ocupă pădurile scaunului Mediaș.

Mișcările și răzvrătirile cuprind scaunele săsești. În scaunul Sebeș, de pildă, centrul agitațiilor era comuna Lancrăm, unde se răspîndesc manifeste, este alungat inspectorul local și notarul comunal, iar românii refuză înscrierea în gărzile cetățenești, considerate străine intereselor lor, pregătindu-se de răsccoală pentru a împiedica uniunea Transilvaniei cu Ungaria.

Alte două scaune săsești, Cincu și Agnita, sînt cuprinse de frămîntări, provocate de constituirea gărzilor cetățenești. Sașii refuză să se înscrie în aceste gărzii de teamă că vor fi siliți să lupte în alte provincii ale imperiului și pentru a nu fi obligați la noi sarcini bănești. Românii, la rîndul lor, se opun să intre în ele fără consimțămîntul forurilor bisericești pe de o parte, iar pe de alta fiindcă ei ascultă doar de poruncile împăratului și nu de ale Universității săsești.

Aspecte noi relevă agitațiile și mișcările populației pe „pămîntul crăiesc”. Particularitățile social-politice din aceste teritorii au creat probleme specifice. Mai întîi românii pretindeau drepturi egale cu sașii la funcții publice, politice și administrative. Apoi, sașii zeloși în apărarea libertăților și privilegiilor lor vechi se temeau să nu le piardă; dar se temeau, în același timp, și de mișcările revendicative ale românilor. Această situație, complexă și complicată, se reflectă în toate acțiunile și mișcările din luna aprilie și din lunile următoare.

Documentele cuprinse în volumul de față începînd din 13 aprilie cuprind mereu informații cu privire la evenimentele petrecute pe „pămîntul crăiesc”, mai intense la Brașov și în Țara Birsei, nelipsind din celelalte scaune și districte. La Brașov și împrejurimi, pe baza principiului egalei îndreptățiri, românii pretind dregătorii politice și administrative. Acțiunile sînt conduse de tinerii canceliști Ioan Bran, Constantin Secăreanu, Gheorghe Ion și Ioan Lăcea. Unii reprezentanți ai sașilor pledează pentru acceptarea revendicărilor românilor, mai ales că în multe orașe aceștia sînt proprietari de case și negustori înstăriți; sibiienii, în fața accentuării spiritului revoluționar sînt înclinați să-i sprijine pe români pentru a deveni a patra națiune. Alții optează pentru tergiversări, în speranța că timpul le va fi favorabil, căutînd mijloace de liniștire a spiritelor, fără concesiuni: intervenția protopopilor români brașoveni Ioan Popasu și Petre Gherman, intervenția armatei chiar, înființarea gărzilor cetățenești.

Timpul și Curtea din Viena sînt nădejtile patriciatului săsesc conservator pentru rezolvarea problemelor. Acesta nu intuia adevărul elementar că timpul va favoriza și mai mult revoluția, chiar dacă bătrîna Curte din Viena ar dori s-o oprească și, stăvilindu-o, să oprească și mersul înainte al societății. Episcopul evanghelic din Sibiu, Paul Georg Binder, ia drumul Vienei pe la 11—12 aprilie în fruntea unei delegații, cu misiunea de a obține sprijinul împăratului în salvarea privilegiilor sașilor și a „specificului etnic”.

Evenimentele complicîndu-se, adunările scăunale și chiar ale Universității săsești se întrunesc, dezbăt și hotărăsc măsurile de combatere a revoluției. Adunarea scaunului Rupea din 20—25 aprilie redactează un amplu memoriu, în care cuprinde opinia reprezentanților sași din scaunul respectiv față de evoluția evenimentelor: popoarele s-au ridicat împotriva instituțiilor feudale, dar clasele dominante caracterizează revendicările juste ale maselor drept manifestări „comuniste și revoluționare”; cei ce folosesc asemenea argu-

mente sînt calificați de adunarea scăunală din Mediaș „trîntori corupți”, care transformă instituțiile publice în surse de venituri ilicite; în scaunele săsești, patriciatul a ocupat toate funcțiile, dar a sosit timpul să înceteze regimul lui birocratic. După asemenea luare de poziție de principiu, semnatarii memoriului cer: reorganizarea Universității săsești și separarea funcțiilor juridice de cele politico-economice, cele dintîi cuvenindu-se a fi îndeplinite de juriști, celelalte de un senat ales din toate păturile sociale; respingerea uniunii Transilvaniei cu Ungaria; garantarea autonomiei municipale săsești; despăgubiri pentru teritoriile cedate regimentelor de graniță; înființarea gărzilor cetățenești; publicitatea problemelor obștești; desființarea zecuielii și o nouă reglementare a drepturilor românilor de pe „pămîntul crăiesc”; impunere fiscală egală pentru toți cetățenii; organizarea de unități militare separate pentru sași; alegerea liberă a magistratelor și comunităților și lărgirea atribuțiilor acestora; alegerea liberă a preoților; dreptul de petiționare și asociere; libertatea conștiinței.

Sașii din Rupea înaintează, totodată, un memoriu Magistratului din Brașov, care cuprinde unele probleme ale zilei și opinii foarte înaintate în rezolvarea lor: alegerea membrilor adunărilor scăunale și districtuale dintre toți cetățenii pe timp limitat; eligibilitatea tuturor cetățenilor îndreptățiți atît pentru Universitatea săsească cît și pentru Dietă; control obștesc asupra veniturilor publice; drepturi egale pentru românii de pe „pămîntul crăiesc”; libertatea presei; judecarea delictelor de presă de către curțile cu jurați; repartizarea proporțională a mandatelor la alegerile în funcții publice.

Universitatea săsească, la rîndul său, în mai multe adunări din zilele de 19—23 aprilie ia în dezbatere problema uniunii Transilvaniei cu Ungaria. De la început se declară împotriva uniunii, iar pentru împiedicarea acesteia hotărăște înarmarea poporului, lămurirea românilor cu privire la dezavantajele uniunii (dacă mai era nevoie de asemenea lămuriri!), trimiterea unei delegații la Viena în același scop. Argumentele invocate de patriciatul săsesc în justificarea atitudinii antiunioniste se întemeiază pe principii de drept public: nobilimea maghiară, șovină, care cere uniunea, formează o minoritate; uniunea va provoca reacții violente din partea națiunilor nemaghiare și, ca urmare, o mare anarhie; Universitatea săsească se socotea destul de puternică pentru a se opune uniunii.

Discuția reluată într-o altă adunare a Universității săsești ajunge la aceeași concluzie, adăugîndu-se constatarea cu privire la atitudinea antiunionistă a unor nobili maghiari, nemanifestată în chip deschis din cauza amenințărilor baronului Kemény Dénes. Ca de multe ori în împrejurări importante, Universitatea săsească își lasă însă o porțiță de scăpare: dacă totuși uniunea s-ar hotări, să fie asigurate privilegiile săsești în ce privește autonomia municipală, „integritatea” teritoriilor locuite de sași și folosirea limbii germane în administrație.

Asemenea probleme sînt cuprinse și în memoriul iscălit de 48 de sași transilvăneni, ce se aflau la Viena, destinat împăratului, subliniindu-se aspectul constituțional și financiar al problemei, urmările negative, de ordin economic și militar, prin pierderea autonomiei Transilvaniei, ca urmare a uniunii cu Ungaria.

Secuii nu puteau și n-au rămas pasivi față de întâmplările din luna aprilie din Transilvania. Se întrunesc și formulează revendicări. Adunarea scăunală din Odorhei, de pildă, încă la 3 aprilie hotăra egalitatea în fața legii a tuturor locuitorilor țării, suportarea comună a sarcinilor obștești și desființarea titlurilor nobiliare în corespondența oficială.

Grănicerii secui sînt cuprinși de agitații continui, ajungînd la depunerea armelor la Ozun și la transportarea lor la Sfîntu Gheorghe, ca urmare a „instigațiilor” unor tineri, căutați de oficialități pentru a fi pedepsiți.

Invocînd anumite avantaje de care se bucuraseră grănicerii înainte de 1848, autoritățile nobiliare se vor strădui, și parțial vor reuși, să-i convingă să se solidarizeze cu nobilii maghiari din Transilvania împotriva acțiunilor revoluționare cu caracter antifeudal ale iobagilor și jelerilor. În consecință vor fi folosiți ca „trupe de șoc” împotriva mișcărilor iobăgești din diferite părți ale Transilvaniei. Propaganda și mașinațiunile autorităților nobiliare nu-i vor împiedica totuși, îndeosebi pe grănicerii de rînd, care în fond erau țărani liberi cu o situație materială modestă, să se solidarizeze cu iobagii și jelerii în acțiunile lor antinobiliare sau să întreprindă chiar ei atacuri ale conacelor grofilor și baronilor, mai ales pentru a recupera pădurile, pășunile și fînațele obștești, răpite de către feudali în deceniile anterioare revoluției. Firește și în secuime acțiunile revoluționare ale iobagilor și jelerilor vizau eliberarea de sarcini feudale și transformarea lor în proprietari deplin pe loturile pe care le munceau, chiar dacă, în ansamblul populației secuiești, nu ei formau majoritatea, ci țărani liberi. Se impune însă să se precizeze, că în secuime problema jelerilor alodiali și curiali era mai complexă decît în comitate, deoarece de astfel de jeleri dispuneau și grănicerii secui mai înstăriți, care fuseseră obligați să recurgă la angajarea lor pe bază de contract pentru a face față sarcinilor militare. Tocmai de această situație specifică vor face uz reprezentanții autorităților nobiliare pentru a da asigurări grănicerilor că interesele lor nu vor fi lezate, cu condiția să colaboreze la aducerea la ascultare și supunere a iobagilor și jelerilor din comitate, care nu mai voiau să îndeplinească obligațiile feudale și să mai respecte monopolurile senioriale ale nobilimii.

Mișcărilor antifeudale provoacă neliniște și îngrijorare în rîndurile claselor dominante. Măsurile sînt luate, de aceea, pentru asigurarea liniștii, a persoanelor și bunurilor acestora. Gărzile cetățenești și armata aveau această misiune. Peste tot în a doua jumătate a lunii aprilie se inițiază, se hotărăște înființarea de gărzii cetățenești și în multe locuri sînt cerute și trimise unități militare.

În scaunele săsești problema înființării gărzilor cetățenești este una din cele mai acute ale acestei perioade, atît în orașe cît și la sate. Pentru înrolarea țăranilor în gărzii se invocă nevoia asigurării pazei cîmpului; era obligatorie înrolarea în gărzii a sașilor proprietari de case, iar românii puteau fi primiți, dar nu obligați. Organizarea gărzilor cetățenești în scaunele săsești nu s-a realizat atît de ușor cum se credea. Bistrițenii se împotrivesc la început, iar în scaunul Sebeș acțiunea a provocat agitații.

Situații asemănătoare sînt sesizate și în diferite locuri din comitatele Transilvaniei: la Abrud, pe Arieș, la Aiud, Alba Iulia, în Zarand, Arad etc.

Nesocotind suficiente garanțiile oferite de gărzile cetățenești, sînt solicitate general-comandantului armatei austriece din Transilvania, generalului Puchner, unități armate. Aiudenii și cei din Alba Iulia își motivau cererea cu apropierea Munților Apuseni și a Blajului, centrele revoluționare cele mai active în această vreme. Cei din Mediaș socoteau insuficientă garanția oferită de gărzile cetățenești din motive asemănătoare. Măsurile identice se iau în comitatele Hunedoara, Alba, Cluj, Turda etc. Arme sînt solicitate din depozitele de armament austriece pentru înarmarea gărzilor cetățenești la Cluj, Turda, Alba, Dej, Abrud, Aiud etc., uneori în cantități mari; la Cluj, o dată 1 694 puști, și din nou 800, la Dej, 220, la Turda și Aiud cîte 200, la Abrud 100 etc.

În asemenea împrejurări intelectualitatea română din Transilvania și cea stabilită în Principatele române este preocupată de desfășurarea organizată a revoluției, potrivit unui program politic unitar. Proclamația lui Simion Bărnuțiu din 24/25 martie cuprindea „în voce” programul național-politic al revoluției românilor. Acesta trebuia lămurit și conturat mai bine. Propuneri și discuții au loc în jurul programului în a doua jumătate a lunii aprilie. Profesorul August Treboniu Laurian sugera mai întâi o adunare în care să se lămurească opiniile; apoi unirea forțelor în jurul acestui program pe care să-l pretindă, pe calea petițiilor, de la Universitatea săsească, de la Guberniu, de la Dietă, de la Curtea imperială; arhiepiscop român și părăsirea bisericii unite, independența națională, acces la toate dregătoriile, legislație în limba română. Alt profesor, Ioan Axente Sever, era mai revoluționar în propuneri, după cum a fost și în acțiuni: respingerea uniunii Transilvaniei cu Ungaria, ridicarea românilor împotriva asuprii sociale și naționale, organizarea armată a românilor sub conducerea unor tineri, cum erau Constantin Romanu Vivu, Ioan Mărgineanu, Alexandru Bătrîneanu, Avram Iancu etc. Clerul blăjan pretindea înții de toate egala îndreptățire a națiunii române cu celelalte naționalități transilvane, iar Bărnuțiu socotea necesară recunoașterea națiunii române înainte de a se pronunța în problema uniunii.

Cea dintii organizare, locală, a românilor transilvăneni se înfăptuiește la Arad, unde la 24 aprilie se constituie o comunitate în fruntea căreia a fost ales Ioan Arcoș, președinte, iar viconotar Vincențiu Babeș. Se hotărăște trimiteră unei delegații la guvernul provizoriu maghiar pentru a-i solicita stabilirea numărului delegaților pentru viitorul congres ortodox, reprezentarea românilor la acest congres de către români, și nu de sîrbi și greci, ca pînă atunci, și întrunirea congresului la Arad și Timișoara, centre românești.

Convinsă că prin asemenea măsuri mișcarea revoluționară nu poate fi abătută de pe drumul ei firesc, oficialitatea întreprinde altele, fiecare dintre ele urmărind stăvilirea revoluției. Un „comitet regal” se constituie pentru elaborarea proiectului de anexiune a comitatelor Crasna, Sălaj, Zarand, a districtului Chioar și a orașului Zalău. Pentru liniștirea spiritelor se promite extinderea și aici a reformelor cu privire la suportarea sarcinilor din partea tuturor cetățenilor, cu privire la desființarea slujbelor iobăgești și a dijmelor, la reorganizarea justiției, dar și la introducerea limbii maghiare în actele oficiale, bisericesti și în administrația minelor.

Îndoindu-se de eficacitatea acestor măsuri și de cele ale adunărilor comitatense menite să explice noile reforme, și să aleagă comitețe pentru aplicarea lor — mai ales că nobilimea nu se dovedea doritoare să le aplice în practică — alte măsuri, mai drastice și mai reacționare sînt introduse, între care „statarul” pe timp de trei luni în mai multe comitate și orașe, în acelea în care mișcările țărănimii erau mai amenințătoare. Încep perchezițiile și maltrătarile românilor (țărani, preoți, canceliști), execuțiile militare; cu ele sînt amenințate și mulțimile în comitatele Arad și Satu Mare.

Agitația, însoțită de amenințări, pentru uniunea forțată a Transilvaniei cu Ungaria se intensifică. Spre realizarea ei, nobilimea face presiuni asupra Guberniului pentru convocarea Dietei înainte de 29 mai, rămînerea armatei în țară, procurarea de arme pentru gărzile cetățenești, demisia din funcția de cancelar aulic al Transilvaniei a baronului Jósika Sámuel din cauza poziției sale antiunioniste.

În asemenea împrejurări se apropia ziua adunării de la Blaj din 30 aprilie. Interzisă de guvernatorul Transilvaniei, Teleki, adunarea se pregătea totuși în subteran, mai ales că guvernatorul își dăduse consimțămîntul pentru 15 mai,

dar pentru două adunări separate: una la Blaj, pentru greco-catolici și alta la Sibiu, pentru ortodocși și doar cu participarea unui număr mic de persoane și cu limitarea discuțiilor numai la petiția națiunii române, formulată pe un ton moderat, ce urma să fie înaintată Dietei din Cluj. Însemnătatea adunării de la Blaj în conștiința întregii națiuni române era deosebită, de aceea se anunța și participarea unor revoluționari din Moldova și Țara Românească. La 26 aprilie soseau la Brașov, în acest scop, trei bărbați din Principatele române, cu scopul influențării românilor din Transilvania pentru formarea unui stat dac sau „imperiu dacic”. Jablonczy scria din Țara Românească lui Kossuth Lajos să fie bine primiți refugiații moldoveni „martiri ai libertății”, care au organizat o răscoală împotriva tiraniei.

Se contura, astfel, tot mai limpede programul politic al revoluției românești din Transilvania, formulat și într-o petiție, întocmită în ajunul adunării de la Blaj din 30 aprilie, adresată împăratului de la Viena, prin care se cere recunoașterea românilor ca națiune politică egal îndreptățită cu ungurii, secuii și sașii din toate punctele de vedere.

Zile și săptămâni remarcabile, hotărâtoare pentru dezvoltarea ulterioară a evenimentelor, a revoluției. Zile și săptămâni dense în ce privește evenimentele, acțiunile maselor populare în primar rînd, deșteptate la viață după secole de opresiune, și a unor reprezentanți autentici ai acestor mase, ridicați de ele pe pedestalul de tribuni revoluționari. Pagini de istorie densă, evidențiate acum pentru întâia oară prin numeroasele documente publicate mai întâi în corpusul nostru. Perioadă care pînă acum era înfățișată, din lipsa informațiilor, schematizată și deci ca orice schematizare incompletă.

*

Pe măsură ce înaintăm în timp, documentația sporește mereu. Dacă primul volum a putut cuprinde 284 documente dintr-o perioadă de o lună și zece zile (2 martie — 12 aprilie), volumul de față însumează 296 documente dintr-un interval de numai 18 zile.

Se schimbă în aceeași măsură și proporția documentelor din punct de vedere al limbii în care au fost scrise. Tot mai numeroase sînt cele scrise în limba română și, ca urmare, tot mai plenar se înfățișează revoluția românilor din Transilvania, a populației în majoritate absolută a acestei țări. Din cele 296 documente, 190 sînt scrise în limba maghiară, 70 în limba germană, 25 în limba română, 6 în limba latină, 2 latino-maghiare, 2 maghiaro-latine și 1 în limba sîrbă.

Proporția în raport cu limbile în care sînt redactate documentele cuprinse în volumul de față se explică, dacă ținem seama de emitenții lor: 54 — comitatele nobiliare și dregătorii acestora (comiți, vicecomiți, juzi nobiliari, comisari comitatensi); 49 — guvernatorul Transilvaniei Teleki József; 29 — consiliile orășenești și dregătorii lor (juzi primari, membri ai comitetelor orășenești, gărzi cetățenești), 17 — Universitatea săsească, scaunele săsești și dregătorii acestora (comitele săsesc, juzii scăunali); 15 — comandamente și comandanți militari; cîte 12 Guberniul Transilvaniei, guvernul Ungariei și unele ministere și miniștri ai acestuia și domeniile miniere și funcționarii lor; 11 — scaunele secuiești și dregătorii lor (juzi scăunali, juzi regali, asesori); cîte 9 administratori de domenii nobiliare, nobili ardeleni; 8 — intelectuali români și grupuri de români; 7 — cancelaria aulică și unii funcționari ai ei; 6 — redactori și editori de ziare; cîte 5 — comisari guberniali, intelectuali sași și grupuri de sași; 4 legi votate de Dieta din Bratislava; cîte 3 — Tabla regească din Tîrgu Mureș, Tezaurariatul Transilvaniei; cîte 2 — palatinul Ungariei și miniștrii austrieci.

Caracterul românesc pregnant al revoluției din Transilvania și în noua perioadă dintre 12—30 aprilie este evident. Peste 170 de documente, deci aproape 60%, se referă la acțiuni ale poporului român și aproape 80% privesc acțiunile revoluționare ale maselor populare, românești în primul rînd, maghiare, secuiești și săsești în al doilea rînd, țărănești în marea majoritate, mai puțin orașenești. Celelalte documente oglindesc probleme militare, administrative, judecătorești, miniere, de presă etc.

Cele 296 documente provin din numeroase fonduri arhivistice din țară și din străinătate. Dintre arhivele din țară, Arhivele statului din Cluj-Napoca ne-au furnizat un număr mare de documente, întregite de cele cercetate la Arhivele statului din Sibiu și la Arhivele mitropoliei din Sibiu, Arhivele statului din Brașov și la Arhiva bisericii Sf. Nicolae din Brașov, Arhivele statului din Tîrgu Mureș, Miercurea Ciuc, Sfîntu Gheorghe, Arhivele statului din Arad, Arhiva episcopiei din Arad, colecția Muzeului județean Arad și Arhiva parohială ortodoxă sîrbă din Arad, Arhivele statului din Timișoara, Arhiva Bibliotecii Academiei R. S. România din București. Dintre arhivele străine numeroase documente au fost cercetate în Arhivele statului din Budapesta.

*

Volumul de față este rodul strădaniilor și priceperii istoricilor al căror nume este înscris pe foaia sa de titlu. Mai întîi cei din categoria autorilor: S. Benkő, L. Botezan, A. Egyed, H. Mureșan, D. Károlyi și G. Neamțu, care au realizat volumul în cele mai multe faze ale sale, pînă la definitivare. Colaboratorii volumului : P. Teodor, C. Göllner, G. Bözödi, I. Bozac, I. Kovács, și S. Retegan au participat la unele faze ale elaborării lucrării. Alături de aceștia, meritorie a fost și colaborarea celorlalte persoane înscrise pe foaia de titlu: M. Bodor, M. Maxim, E. Glück, A. Neamțu și G. Kovách. Redactorul volumului, acad. Șt. Pascu, a coordonat, verificat și definitivat întregul volum în diferitele faze de realizare.

LISTA PRESCURTĂRILOR

- Andics Erzsébet, *A nagybirtokos arisztokrácia...* = Andics Erzsébet, *A nagybirtokos arisztokrácia ellenforradalmi szerepe 1848—49-ben*, II, Budapest, 1952.
- Barițiu, George *Părți alese...* = Barițiu George, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, I—II, Sibiu, 1889—1912.
- Bözödi György, *Erdély szabadságharca...* = Bözödi György, *Erdély szabadságharca az 1848—49-i hivatalos iratok, levelek és hírlapok tükrében*, Cluj, 1945.
- Cheresteșiu, Victor, *Adunarea națională...* = Cheresteșiu, Victor, *Adunarea națională de la Blaj 3—5 (15—17) mai 1848*, București, 1966.
- Deák Imre, *1848...* = Deák Imre, *1848. A szabadságharc története levelekben. Ahogyan a kortársak látták*, Budapest, f.a.
- Dragomir, *Studii și documente...* = Dragomir, Silviu, *Studii și documente privitoare la revoluția Românilor din Transilvania în anii 1848—49*, I—II, Sibiu, 1944, III, Cluj, 1946.
- Ember Győző, *Iratok...* = Ember Győző, *Iratok az 1848-i magyarországi paraszmozgalmak történetéhez*, Budapest, 1951.
- Jakab Elek, *Szabadságharcunk történetéhez...* = Jakab Elek, *Szabadságharcunk történetéhez, Visszaemlékezések*, Budapest, 1881.
- Păcățian, *Cartea de aur...*, vol. I. = Păcățian, Victor, *Cartea de aur*, ed. a II-a, Sibiu, 1940.
- Pap Dénes, *Okmánytár...* = Pap Dénes, *Okmánytár Magyarország függetlenségi harcának történetéhez 1848—49-ben*, I, Pesta, 1868.
- Papiu, *Istoria Românilor...* = Papiu, Ilarian, *Istoria Românilor din Dacia Superioară*, I—II, Viena, 1852.

Arhive

- Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R. Cluj-Napoca, = Arhiva Istorică a Filialei din Cluj-Napoca a Academiei R. S. România. În prezent în păstrarea Arhivelor Statului din Cluj-Napoca.
- Arh. St. = Arhivele Statului (din localitățile respective).
- Arh. St. Budapesta, Fond. G. P. = Arhivele Statului Budapesta, Gubernium Transylvanicum (în Politicis).
- Arh. St. Budapesta, Fond G. Pr. = Arhivele Statului Budapesta. Gubernium Transylvanicum elnöksége: Praesidialia.

Bibliotecii

- Bibl. Acad. R.S.R. București. Ms. rom. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România din București. Manuscrise românești.
- Foto = Fototeca Institutului de Istorie și Arheologie, Cluj-Napoca.

REZUMATELE DOCUMENTELOR

1. *Bratislava, 11—12 aprilie 1848.* Legea agrară votată de Dieta de la Bratislava prevede: desființarea tuturor obligațiilor iobăgești; modalitatea despăgubirii nobililor pentru „pierderea” veniturilor din prestațiile iobăgești; menținerea situației vechi în ce privește folosirea pădurilor și pășunilor comune, acolo unde nu s-a efectuat anterior reglementarea urbană; desființarea jurisdicției domnului de pământ [scaunul de judecată nobiliar]; ștergerea datoriei fostelor proprietăți feudale, cu excepția celor rezultate din activitățile negustorești și din camătă.

2. *Bratislava, 11—12 aprilie 1848.* Legea electorală votată de Dieta din Bratislava menține dreptul membrilor stărilor privilegiate de a participa la alegerea deputaților pentru Dietă, dar îl extinde și: asupra foștilor iobagi eliberați și împroprietăriți având cel puțin un sfert de sesie; asupra orașenilor proprietari de casă în valoare de cel puțin 300 florini; asupra meșteșugarilor cu atelier propriu și cu cel puțin un ucenic; asupra negustorilor cu prăvălie proprie; asupra proprietarilor de fabrici și asupra intelectualilor. Dreptul de a fi ales este condiționat, între altele, de cunoașterea limbii maghiare.

3. *Bratislava, 11—12 aprilie 1848.* Legea presei votată de Dieta de la Bratislava prevede desființarea cenzurii și stabilește libertatea presei, cu anumite restricții și pedepse în caz de nerespectare a acestora.

4. *Bratislava, 11—12 aprilie 1848.* Legea suportării comune a sarcinilor votată de Dieta din Bratislava precizează că de la 1 noiembrie 1848 vor fi supuși la dări sau impozite și foștii privilegiați, alături de cei ce le-au suportat înainte de revoluție.

5. *Cluj, înainte de 13 aprilie 1848.* Redactorul Kővári László și editorul Tilts János, către guvernatorul Teleki József și către Guvernul Transilvaniei. Solicită permisiunea de a edita o gazetă cu titlul „Ellenőr” (Controlorul), cu scopul de a modera revendicările radicale ale poporului și de a tempera neliniștea nobilimii.

6. *Cluj, 13 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către cancelarul aulic Jósika Sámuel. Il informează despre măsurile luate pentru liniștirea românilor din Munții Apuseni.

7. *Cluj, 13 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către episcopii Ioan Lemeni și Andrei Șaguna. Le atrage atenția asupra adunărilor din Munții Apuseni organizate de Ioan Buteanu și Șimion Balint și le pretinde să-i îndrume pe preoți să se ocupe de îndatoririle lor bisericesti și să nu se amestece în ataceri politice.

8. *Cluj, 13 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către cei trei judecatori de la Tabla regească din Tîrgu Mureș. Îi anunță despre prezența lui Avram Iancu la adunarea populară de la Abrud și le ordonă să-l recheme la Tîrgu Mureș cu scopul de a fi îndepărtat din Munții Apuseni.

9. *Cluj, 13 aprilie 1848.* Guvernul Transilvaniei către scaunul Ciuc. Îi scrie în problema concentrării grănicerilor secui pentru manevrele de primăvară și în cea a incidentelor de la Șumuleu.

10. *Sibiu, 13 aprilie 1848.* Comitele sașilor Franz Salmen către episcopul evanghelic Paul Georg Binder. Îi cere să procăducă delegației ce urmează să plece la Viena pentru a solicita monarhului să susțină interesele săsești din Transilvania.

11. *Sînpaul, 13 aprilie 1848.* Comitele suprem al comitatului Tîrnava, Haller Ignác, către guvernatorul Teleki József. Raportează că în comitatul Tîrnava e liniște, dar țărani știu că în Ungaria robotele au fost desființate. Din această cauză și aici se așteaptă ca iobagii să refuze prestarea lor. Potrivit informațiilor culese, nu cei doi studenți români de la Pazmanaueum au răspîndit foaia volantă la care se referă adresa Guvernului din 8 aprilie.

12. *Braşov, 13 aprilie 1848.* Judele primar al Braşovului Johann Albrichsfeld către guvernatorul Teleki József. Îi comunică ştiri cu privire la situaţia din Braşov. O delegaţie condusă de avocatul Ioan Bran s-a prezentat la şedinţa Magistratului sau Consiliului oraşenesc şi invocând principiul egalei îndreptăţiri acordată de saşi a cerut: numirea imediată a doi-trei români ca senatori în Magistrat şi a unui număr de membri în comunităţi; primirea în garda cetăţenească a tuturor românilor proprietari de case, care plătesc taxa comunală sau exercită o meserie, ori acordarea dreptului de a-şi organiza gardă proprie. Membrii delegaţiei au refuzat să formuleze revendicările în scris. După ce delegaţia a părăsit sala, avocatul Bran ar fi spus românilor adunaţi în piaţă că Magistratul a refuzat să le satisfacă revendicările. Spre seară s-a răspîndit zvonul neîntemeiat că românii ar fi aşteptat ajutor din Săcele pentru a lua în stăpînire oraşul. Clericul venit de la Viena, care a adus manifeste româneşti, a sosit la Săcele, după un popas la Turcheş, dar cu greu va putea fi arestat în mijlocul mulţimii. În încheiere adresează rugămintea ca armata cantonată la Braşov să nu plece din oraş.

13. *Braşov, 13 aprilie 1848.* Magistratul către locuitorii români din Braşov. Le cere să păstreze liniştea şi ordinea constituită şi să-şi formuleze doleanţele în scris.

14. *Vaşcău, 13 aprilie 1848.* Judele nobiliar Középesy Gyula către vicecomitele comitatului Zarand. Raportează că în jurisdicţia sa poporul aşteaptă calm aplicarea legilor despre abolirea definitivă a slujbelor iobăgeşti; de aceea ele sînt îndeplinite fără împotriviri fătîş; dezaprobă pastorală episcopului ortodox Gherasim Raţ din Arad, care atribuind abolirea relaţiilor urbariale exclusiv împăratului sporeşte neîncrederea şi ura poporului faţă de proprietarii feudali.

15. *Timişoara, 13 aprilie 1848.* Judele primar al Timişoarei, Johann Preyer, către palatinul Ungariei. Relatează despre agitaţia din oraş provocată de noile evenimente politice. Deşi agitaţia s-a mai potolit, ar fi de dorit totuşi ca cetatea să nu rămînă fără garnizoană.

16. *Păuleşti, 13 aprilie 1848.* Administratorul de moşie Márton Bálint către stăpînul său, contele Teleki Imre. Îi relatează împrejurările în care s-a desfiinţat robota în comitatul Satu Mare.

17. *Cluj, 13 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către Anton Puchner, generalul comandant al armatei din Transilvania. Îi răspunde la o notă privitoare la pedepsirea celor trei cancelişti, care au instigat grănicerii secui să depună armele la Miercurea-Ciuc şi Şumuleu. Îl anunţă de asemenea că s-au luat măsurile necesare în vederea recrutării, dar despre rezultatele lor nu poate spune nimic sigur, deoarece cele mai multe unităţi administrative se află în stare de agitaţie, iar comitatele din Partium (inclusiv districtul Chioar) au fost anexate Ungariei.

18. *Cluj, 14 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către Cancelaria aulică din Viena. Trimite cererea înaintată de Kővári László şi Tilts János pentru obţinerea permisiunii de a edita un ziar politic; nu recomandă aprobarea ei, deoarece activitatea petiţionarilor i se pare suspectă.

19. *Cluj, 14 aprilie 1848.* Guvernul Transilvaniei către comitatele Cluj, Dăbîca, Turda, Alba de Jos, Crasna, Solnocul de Mijloc, Bihor şi către consiliile oraşelor Bistriţa, Cluj şi Cojocna. Le aduce la cunoştinţă că monarhul a aprobat acordarea de către Guvernul a dreptului de a introduce staturii pe timp de trei luni pe teritoriul comitatului Cluj.

20. *Cluj, 14 aprilie 1848.* Guvernul Transilvaniei către oficialităţile din Braşov şi Trei Scaune, precum şi către comitele saşilor. Le atrage atenţia că limba de corespondenţă oficială între autorităţile săseşti pe de o parte şi între cele maghiare şi secuieşti pe de altă parte trebuie să fie maghiară sau latină.

21. *Sibiu, 14 aprilie 1848.* Comitele saşilor Franz Salmen către Magistratul oraşului Braşov. Îi expune părerile sale asupra situaţiei politice: ar fi iluzoriu a crede că mişcările revoluţionare, care au cuprins Europa întregă, se vor opri la frontierele Transilvaniei; ideile revoluţionare se vor face şi aici simţite, mai ales după decretarea libertăţii presei; se impun deci unele reforme, precum şi acordarea de drepturi românilor.

22. *Aiud, 14 aprilie 1848.* Baronul Kemény István junior către guvernatorul Teleki József. Îl anunţă că şi la Aiud a început prigonirea evreilor. Cere să se reînnoiască vechile dispoziţii guberniale, conform cărora evreii cu domiciliul stabil îndelungat pot rămîne în oraş.

23. *Odorheiu Secuiesc, 14 aprilie 1848.* Prim-judele regesc al scaunului Odorhei către juzii nobiliari în subordine. Le ordonă să aducă la cunoştinţă tuturor hotărîrile adunării scaunale din ziua de 3 aprilie, privind: egalitatea tuturor locuitorilor în faţa legilor; susţinerea comună a sarcinilor obşteşti; desfiinţarea titlurilor nobiliare în corespondenţele oficiale.

24. *Șumuleu, 14 aprilie 1848.* Scaunul Ciuc către Tabla regească din Tîrgu Mureș. Ii trimite actele de dare în judecată a concepistului Veress Ádám.

25. *Brașov, 14 aprilie 1848.* Judele primar al orașului Brașov, Johann Albrichsfeld, către preotul Petre Gherman. Il roagă să liniștească populația română din comunele Zărnești și Bran și s-o îndemne să aștepte cu încredere măsurile ce vor fi luate de Dieta Transilvaniei.

26. *Cluj, 14 aprilie 1848.* Publicistul Kővári László și editorul Tilts János către Guvernul Transilvaniei. Ii reproșează că nu popularizează reformele, care urmează să fie dezbătute la Dieta și nu le-a rezolvat cererea de a edita ziarul politic „Ellenőr”.

27. *Viena, 14 aprilie, 1848.* Agentul aulic Friedrich Sachsenheim către Universitatea săsească. Raportează că a fost primit în audiență la 13 aprilie de arhiducele Franz Karl și i-a predat un memoriu în care se cere ca populația săsească să nu fie constrinsă la uniunea cu Ungaria. Anexează două exemplare ale ordonanței privind organizarea gărzilor cetățenești din Austria, care puteau servi drept model.

28. *Sibiu, 14 aprilie 1848.* Tezaurarul Mikó Imre către soția sa. O sfătuiește să preschimbe banii la Sibiu și să nu se teamă de români, deoarece acest oraș este păzit de puternice unități militare.

29. *Cluj, 15 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către prim-judele nobiliar al scaunului Ciuc. Ii ordonă să vegheze la păstrarea liniștii publice.

30. *Sibiu, 15 aprilie 1848.* Generalul comandant Anton Puchner către guvernatorul Teleki József. Il anunță că: a ordonat detașarea unei companii la Alba Iulia în vederea potolirii frământărilor țărănești din regiunea Zlatna; nu poate satisface cererea de a distribui arme gărzilor cetățenești din Zlatna, pînă cînd nu va primi ordine în acest sens; a luat măsuri pentru întărirea garnizoanei din Mediaș, care îl va ajuta la nevoie pe comitele suprem din comitatul Tîrnava pentru a menține ordinea constituită.

31. *Sibiu, 15 aprilie 1848.* Generalul comandant Anton Puchner către contele Mikó Imre de la Tezaurariat. Ii aduce la cunoștință că a luat măsuri pentru întărirea garnizoanei din Alba Iulia.

32. *Sibiu, 15 aprilie 1848.* Universitatea săsească către scaunele de pe „pămîntul crăiesc”. Le îndeamnă să ia măsuri pentru înființarea imediată a gărzilor cetățenești, cu scopul menținerii ordinii publice. Din gărzi să facă parte în mod obligatoriu sașii proprietari de case. Românii înstăriți să fie primiți și ei, dar fără a fi constrinși. Instrucția gărzilor să fie asigurată de ofițeri sau subofițeri pensionari.

33. *Abrud, 15 aprilie 1848.* Judele primar din Abrud, Laborfalvi Nagy Károly, către guvernatorul Teleki József. Ii relatează despre evenimentele din Munții Apuseni, exprimîndu-și totodată îngrijorarea că românii din Abrud n-au încetat să țină adunări secrete.

34. *Poiana, 15 aprilie 1848.* Asesorul Szigetli Nagy Károly către prim-judele nobiliar al scaunului Arieș. Ii atrage atenția asupra faptului ca un cleric român sosit din Blaj la Poiana vorbește „lucruri nedorite”.

35. *Brașov, 15 aprilie 1848.* Judele primar al Brașovului, Johann Albrichsfeld, către Franz Salmen, comitele sașilor. Ii raportează că: teama de un atac al populației române a fost neîntemeiat și măsurile luate s-au dovedit inutile; la 13 aprilie o delegație de români a dat asigurări că populația românească dorește să obțină drepturi printr-o petiție prezentată Magistratului sau Consiliului orașenesc și Dietei; asigurări similare au fost date și de protopopii I. Popasu și P. Gherman; se afirmă că în ziua de 13 aprilie s-au produs frământări la Satulung, dar țărani au fost liniștiți de preoții lor; în ziua de 14 aprilie, Secăreanu, George Ioan și Lacea s-au pregătit să scoată pe fereastra casinoului român și grecesc un steag tricolor, dar au fost preveniți de oameni „bine intenționați” să n-o facă; s-au organizat gărzile cetățenești.

36. *Brașov, 15 aprilie 1848.* Directorul poliției din Brașov, Joseph Trausch, către Magistratul orașului Brașov. Il anunță că fiul lui Gheorghe Iuga, sosit recent de la Viena, ar avea asupra sa două manifeste în limba română, pe care le-a primit la Pesta de la conaționalii săi.

37. *Cincu, 15 aprilie 1848.* Judele regesc din Cincu, Michael Schmidt, către comitele sașilor Franz Salmen. Ii dă informații despre frământările populației din scaunele Cincu și Agnita, provocate de problema constituirii gărzilor cetățenești. Propune amînarea înființării gărzilor cetățenești.

38. *Sebeș, 15 aprilie 1848.* Judele regesc Samuel Meister din Sebeș către comitele sașilor Franz Salmen. Îi raportează că: garda cetățenească săsească, lipsită de arme și entuziasm, nu inspiră nici o încredere; manifestul citit în adunarea districtuală, prin care românilor li s-au acordat drepturi politice, a fost primit fără entuziasm; în problema uniunii Transilvaniei cu Ungaria românii se declară potrivnici, iar în sînul populației săsești sînt păreri diferite; dezaprobă trimiterea unei delegații secrete la Viena.

39. *Arad, 15 aprilie 1848.* Manifestul adresat românilor din Arad de către Pflieger Alajos și alții, prin care sînt chemați la o adunare în 17 aprilie, pentru organizarea unei gărzi cetățenești.

40. *Viena, 15 aprilie 1848.* Cancelarul Jósika Sámuel către guvernatorul Teleki József. Îi exprimă părerea că Viena nu va împiedica ținerea Dietei. Așteaptă din zi în zi să-i fie acceptată demisia.

41. *Cluj, 15 aprilie 1848.* Liderul nobilimii liberale, contele Bethlen János senior, către tovarășul său de idei, baronul Wesselényi Miklós. Îi scrie că desființarea imediată a relațiilor urbariale și discutarea problemei reformei administrației comitatelor au provocat îngrijorarea nobilimii. Partida nobilimii liberale a recurs la agitații în favoarea uniunii și a ținerii Dietei, dar acum ne mai fiind necesare, principalul lucru este încetarea lor.

42. *Cluj, 16 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către cancelarul aulic Jósika Sámuel. I s-a adus la cunoștință că poezia lui Petőfi „A királyokhoz” (Către regi) editată la Pesta, a fost pusă în vînzare sub forma unor foi volante; poezia ar putea determina agitărea spiritelor; de aceea propune oprirea vînzării ei.

43. *Cluj, 16 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către episcopul greco-catolic Ioan Lemeni. Îl anunță că nu a avut niciodată intenția de a împiedica nașterea română să înainteze petiții Dietei. Nu vede însă necesitatea ținerii adunărilor populare, deoarece ele pot constitui un pericol pentru ordinea existentă. Îi cere să se deplaseze în Munții Apuseni sau să trimită un delegat pentru a liniști poporul. Nu poate fi de acord nici cu convocarea unui sinod, nici cu ținerea adunării populare la Blaj. Dacă adunarea nu poate fi totuși evitată, oamenii să se prezinte într-un număr cît mai redus. Cere să i se trimită lămuriri ample despre autorul manifestului ce cheamă poporul la adunarea de la Blaj, precum și despre persoanele care l-au răspîndit.

44. *Cluj, 16 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către Consiliul orașului Aiud. Aprobă ca evreii veniți după 1837 să fie expulzați, iar cei ce și-au stabilit domiciliul în Aiud înainte de 1837 să rămînă.

45. *Arad, 16 aprilie 1848.* Procesele-verbale ale ședințelor consiliului și ale adunărilor lărgite ale comunității bisericii ortodoxe sîrbești Sfîntu Petru și Pavel din Arad din 4, 16 aprilie. Ele au fost prilejuite de chemările celor de la Novi Sad și Subotica de a trimite delegați, care, sub conducerea mitropolitului, să transmită împăratului, palatinului și guvernului maghiar, doleanțele poporului sîrb din monarhia habsburgică, formulate în 16 puncte. Comunitatea din Arad s-a declarat de acord cu revendicările formulate. Nu a trimis totuși delegați, deoarece între timp s-a aflat de convocarea congresului ortodox, care urmează să hotărască asupra acestor chestiuni.

46. *Beiuș, 16 aprilie 1848.* Protopopul din Meziad, Pavel Novac, către episcopul eparhiei Aradului, Gherasim Raț. Îl anunță că mai multe comune din împrejurimi s-au reîntors la ortodoxism.

47. *Cîmpeni, 16 aprilie 1848.* Angajatul domeniului fiscal din Cîmpeni, Lerchenfeld, către consilierul și administratorul minelor Nemegeyi János. Îl informează despre starea de spirit a poporului prezent la tîrgul de la Cîmpeni; muncitorii au fost supravegheați; românii așteaptă în liniște hotărîrile imperiale; nu s-au semnalat tulburări nici în adunările convocate în vederea întocmirii unei petiții către Guberniu.

48. *Turcheș [Sucele], 16 aprilie 1848.* Funcționarii Joseph Plecker, Carl Myss și Demeter Boer către Magistratul sau Consiliul orașului Brașov. Raportează că l-au anchetat pe Ioan Iuga, student la Politehnica din Viena. Anchetatul a recunoscut că a primit de la un student necunoscut trei exemplare ale unui manifest în limba română: un exemplar l-a predat lui Ioan Petrovici de la Cluj, cu care era prieten de școală; al doilea, fostului său profesor George Barițiu; iar al treilea, poliției, cu ocazia anchetei.

49. *Cluj, 17 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către cancelarul aulic Jósika Sámuel. Îl informează despre un raport al prim-judeului regesc Petrichevich Horváth Albert din 13 aprilie, privitor la agitația stîrnită printre secui de adunarea scăunală de la Sfîntu Gheorghe în cauza problemei scutirii grănicerilor de obligațiile militare. În scopul prevenirii tulburărilor îi cere aprobarea de a acorda o indemnizație și un avans în bani în vederea

cumpărării de alimente și cai pentru grănicerii obligați la serviciu militar în afara locului lor de reședință.

50. *Cluj, 17 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către episcopul ortodox Andrei Șaguna. Îl anunță că a citit raportul cu lista localităților vizitate între 5—12 aprilie. Totodată îi pune în vedere să se reîntorcă grabnic la reședința episcopală.

51. *Cluj, 17 aprilie 1848.* Circulara Guvernului Transilvaniei adresată comitatului Turda. Printre locuitorii români din Transilvania se răspîndește un apel care îi cheamă în duminica Tomii la o adunare în Blaj pe toți protopopii uniți și neuniți, împreună cu cîte doi preoți și cu cîte doi delegați din fiecare sat în vederea formulării revendicărilor națiunii române, ce urmează a fi înaintate Dietei; o adunare a mai multor mii de oameni în situația actuală nu este indicată; de aceea episcopii vor fixa o altă dată pentru o adunare la care să participe numai protopopii și cîteva persoane mai instruite.

52. *Cluj, 17 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către comitele suprem al comitatului Țirnavă. Îi aduce la cunoștință că unitățile militare staționate la Mediaș au fost întărite cu două companii de grăniceri secui pentru menținerea ordinii.

53. *Pesta, 17 aprilie 1848.* Ministrul cultelor și al instrucțiunii publice din Ungaria, Eötvös József, către profesorul Szász Károly din Aiud. Îl invită să accepte postul de subsecretar de stat în ministerul pe care-l conduce.

54. *Oradea, 17 aprilie 1848.* Capitlul episcopiei romano-catolice din Oradea către vice-comitele comitatului Bihor. Se plînge că iogații din Viișoara [comitatul Solnocul de Mijloc] și Izvoarele [comitatul Crasna] i-au devastat ani de-a rîndul pădurea din satul Sălacea [comitatul Bihor], iar acum pretind că ar fi a lor.

55. *Țirgu Mureș, 17 aprilie 1848.* Asesorul la Tabla regească, Gálfalvi Imre, către guvernatorul Teleki József. Îi raportează că Avram Iancu din Vidra de Sus a depus examenul și a prestat jurămîntul de avocat; prin urmare nu mai este cancelist la Tabla regească.

56. *Cluj, 17 aprilie 1848.* Judele primar al orașului Cluj, Grois Gusztáv, către guvernatorul Teleki József. Îi raportează că o parte din cetățenii maghiari au cerut expulzarea evreilor din oraș.

57. *Țirgu Mureș, 17 aprilie 1848.* Judele primar al orașului Țirgu Mureș, Lázár János, către guvernatorul Transilvaniei. Îl informează despre adunarea din 15 aprilie din biserica calvină, unde s-a discutat înființarea gărzilor cetățenești.

58. *Sibiu, 17 aprilie 1848.* Referatul deputatului din Sighișoara, Johann Schwarz, prezentat Universității sășești pe marginea unei cereri din decembrie 1846 semnată de 41 români din Brașov. Semnatarii au revendicat alegerea unui număr proporțional de români în consiliile municipale, argumentînd că negoțul brașovean se găsește în mare parte în mîini românești; orașul Brașov se pronunță în principiu pentru satisfacerea acestei revendicări, dar invocă dificultățile ce rezultă din situația juridică privilegiată a celor trei „națiuni”, din rîndurile cărora românii nu fac parte.

59. *Brașov, 17 aprilie 1848.* Judele primar Johann Albrichsfeld din Brașov către guvernatorul Teleki József. Îi comunică amănunte despre anchetarea studentului Ioan Iuga, acuzat că ar fi adus manifeste de la Viena, pe care le-ar fi răspîndit printre românii din Transilvania.

60. *Țaga, 17 aprilie 1848.* Judele nobiliar Felszegi Samu către comitatul Dăbîca. Îl informează că s-a răspîndit o proclamație prin care națiunea română este chemată să se răzvrătească împotriva nobilimii. Cere unități militare pentru a reprima o eventuală răscoală.

61. *Blaj, 17 aprilie 1848.* Redactorul „Organului național”, Timotei Cipariu, către George Barițiu, redactorul „Gazetei de Transilvania”. Îi descrie frămîntările provocate în rîndurile tineretului studios și ale profesorilor de la Blaj de știrile referitoare la evenimentele de la Viena, Bratislava, Pesta și Cluj. La o întrunire, Aron Pumnul a citit o proclamație, prin care românii ortodocși și greco-catolici sînt chemați la o adunare pe 30 aprilie la Blaj.

62. *București, 17 aprilie 1848.* Profesorul August Treboniu Laurian către profesorul Nicolae Bălășescu. Consideră că acum e timpul ca românii să se adune, să-și unească forțele și să pretindă drepturi politice.

63. *Aiud, 17 aprilie 1848.* Conte Thorotzkai János către fratele său Thorotzkai Miklós, comitele suprem al comitatului Turda. Îi scrie că țărani din Rimetea au hotărît într-o adunare să nu mai îndeplinească slujbele iobăgești. Le-au urmat exemplul cei din Colțești, Izvoarele și Vălișoara.

64. *Sibiu, 17 aprilie 1848.* Tompa Imre, scrib la Tezaurariat, către părinții săi. Le scrie că la Sibiu uniunea este privită cu antipatie de mase.

65. *Brănișca, 17 aprilie 1848.* Administratorul domenal al familiei Jósika, Berde Ssándor, către inspectorul domenal Szigethi Cs. Zsigmond. Îl informează că țaranii nu vor să mai presteze robotele nici chiar forțați.

66. *Jibou, 17 aprilie 1848.* Administratorul domenal Nagy Lázár către stăpînul său baronul Wesselényi Miklós. Îi raportează că iobagii din Șoimuș au urmat pilda celor din Căelu Silvaniei și refuză să mai îndeplinească obligațiile feudale.

67. *Cluj, 18 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către superintendentul unitarian Székely Sándor. Îl anunță că în localitatea Rimetea populația ține întruniri și nu prestează slujbele iobăgești.

68. *Cluj, 18 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către comitele suprem al comitatului Cluj, Matskási Pál. Îl încunoștințează despre adunările populare de la Huedin și despre agitația iobagilor. Îi ordonă să trimită la Huedin un funcționar pentru a încerca să prevină o revoltă.

69. *Blaj, 18 aprilie 1848.* Episcopul Ioan Lemeni către Guvernul Transilvaniei. Îi aduce la cunoștință că a trimis clerului o pastorală, prin care dezaprobă răspîndirea unei proclamații de către elevii plecați în vacanță cu prilejul sărbătorilor. Totodată își exprimă satisfacția că Guvernul l-a autorizat să convoace o altă adunare cu participarea protopopilor și a persoanelor mai instruite. Promite că va face tot posibilul pentru menținerea liniștii publice.

70. *Blaj, 18 aprilie 1848.* Episcopul Ioan Lemeni către protopopi. Le vestește interzicerea de către Guvernul a adunării din 30 aprilie. Le comunică, totodată, că Guvernul este de acord cu o altă adunare, la o dată ce se va anunța ulterior.

71. *Blaj, 18 aprilie 1848.* Episcopul Ioan Lemeni către guvernatorul Teleki József. Îl anunță că s-a conformat instrucțiunilor oficiale; a stat de vorbă cu avocații Ioan Buteanu și Florian Micaș, care au afirmat că intenția canceliștilor de la Tabla regească este de a înainta Dietei o petiție cu cât mai multe semnături; a trimis circulare pentru a contramanda adunarea din 30 aprilie; canceliștii și elevii au declarat însă că, în ciuda opreliștii, vor fi prezenți la această adunare.

72. *Cluj, 18 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către episcopul Ioan Lemeni. Îl îndrumă să se conformeze adresei Guvernului nr. 5 245 din 17 aprilie în problema adunării de la Blaj. Referitor la profesorul de filozofie Aron Pumnul îi pretinde să-l cheme la dînsul și să-l oblige a da socoteală pentru „instigarea” tineretului.

73. *Alba Iulia, 18 aprilie 1848.* Episcopul romano-catolic Kovács Miklós către guvernatorul Teleki József. Îl informează despre consecințele agitației făcute de doi canceliști la gimnaziul din Șumleu.

74. *Sibiu, 18 aprilie 1848.* Comitele sașilor, Franz Salmen, către judele primar din Brașov. Îi dezaprobă hotărîrea ca ziua de naștere a împăratului să nu fie sărbătorită de teama unor tulburări populare.

75. *Sibiu, 18 aprilie 1848.* Judele districtului Bistrița, Stebriger, și „vilicul” [administratorul] orașului Sebeș, Karl Dekani, către Magistratul orașului Bistrița. Îi răspund la o adresă în care precizează că: problema atitudinii jurisdicțiilor săsești față de cele comitatene nu a fost încă dezbătută, deoarece ședința Universității s-a amînat; Universitatea a hotărît înarmarea gărzilor cetățenești ale sașilor și a cerut împăratului menținerea drepturilor comunității etnice săsești; îi surprinde atitudinea populației din Bistrița, care s-a opus formării și înarmării gărzii cetățenești.

76. *Cornești, 18 aprilie 1848.* Judele regesc al scaunului Arieș, Dindár Antal, către guvernatorul Teleki József. Îi raportează că mai mulți locuitori din Călărași au informat autoritățile despre un eventual atac al românilor; a luat imediat măsuri ca românii să fie percheziționați, să li se confişte armele, iar cei găsiți „vinovați” să fie arestați și întemnițați; cere: cel puțin o companie de soldați, care să fie trimisă la Călărași pentru a reprima mișcările de acolo.

77. *Cornești, 18 aprilie 1848.* Scaunul Arieș către juzii nobiliari și către consiliul din Vințu de Sus. Le ordonă să confişte imediat armele populației românești și să le trimită pînă la 26 aprilie la sediul scaunului.

78. *Turda, 18 aprilie 1848.* Comitele suprem al comitatului Turda, Thorotzkai Miklós, către guvernatorul Teleki József. Îi raportează că iobagii din Rimetea nu numai că

refuză prestarea robotelor, dar îi îndeamnă și pe cei din comunele învecinate să procedeze la fel.

79. *Aiud, 18 aprilie 1848.* Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós, către guvernatorul Teleki József. Îl anunță că a primit înștiințarea prin care Simion Balint, Ioan Buteanu și Avram Iancu sînt opriți de a mai convoca pe viitor întruniri.

80. *Aiud, 18 aprilie 1848.* Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós, către guvernatorul Teleki József. Îl informează că elevii români din Blaj cutreieră satele și îndeamnă populația să trimită delegați la adunarea din 30 aprilie.

81. *Mețiș, 18 aprilie 1848.* Comitele suprem al comitatului Alba de Sus, Kálnoky Dénes, către Guvernul Transilvaniei. În numele comitatului cere să se convoace Dieta mai repede de 29 mai.

82. *Mețiș, 18 aprilie 1848.* Adunarea comitatensă a comitatului Alba de Sus către cancelarul aulic Jósika Sámuel. Îi propune să demisioneze din postul de cancelar, deoarece nu vrea să-și modifice atitudinea antiunionistă.

83. *Zalău, 18 aprilie 1848.* Vicecomitele comitatului Solnocul de Mijloc, Bálint Elek, către guvernatorul Teleki József. Îi raportează că foștii iobagi nu apreciază „binefacerile” primite în mod legal, ci întreprind acțiuni revoluționare cu caracter antifeudal. Centrul „instigațiilor” se găsește la Cehu Silvaniei. Solicită armată pentru a reprima revoltele.

84. *Ardusat, 18 aprilie 1848.* Juratul comitatens din comitatul Satu Mare, Kiss Gedeon, către vicecomitele comitatului. Îl informează că în localitățile Ardușat, Lipău, Valea Vinului și Roșiori sătenii țin adunări și atacă proprietățile nobiliare. Centrul agitațiilor și acțiunilor antinobiliare pare să fie la Ardușat.

85. *Arad, 18 aprilie 1848.* Judele primar al Aradului, Schärfeneder Ferenc, către guvernul provizoriu al Ungariei. Raportează despre starea de spirit din oraș.

86. *București, 18 aprilie 1848.* Profesorul Axente Sever către profesorul Simion Bărnuțiu. Îi expune opiniile sale politice: nu poate admite uniunea deoarece aceasta echivalează cu pierderea naționalității române; se gîndește la o ridicare a românilor împotriva aspirării sociale și naționale.

87. *Pesta, 18 aprilie 1848.* Baronul Wesselényi Miklós către ministrul de finanțe al Ungariei, Kossuth Lajos. Îi recomandă mai multe persoane pentru a colabora la ziarele guvernamentale, care urmează să apară; printre acestea e și Sigismund Pop.

88. *Pesta, 18 aprilie 1848.* Baronul Wesselényi Miklós către contele Bethlen János senior. Îl informează că este dispus să candideze ca deputat din partea unui oraș.

89. *Cluj, 19 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către cancelarul aulic Jósika Sámuel și către judele primar al orașului Cluj, Grois Gusztáv. Îi informează despre programul ziarului „Ellenör” și despre eventuala lui apariție.

90. *Cluj, 19 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către generalul Anton Puchner. Îi trimite o adresă a cancelarului Transilvaniei din 12 aprilie, prin care se dispune mobilizarea la nevoie a două batalioane din regimentele secuiești de graniță și detașarea lor la *Tîrgu Mureș și Mediaș în vederea menținerii ordinii nobiliare.*

91. *Cluj, 19 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către Comisariatul suprem regional. Îi cere să ia măsuri pentru deplasarea primelor batalioane ale celor două regimente de grăniceri infanteriști secui în împrejurimile orașelor Mediaș și Tîrgu Mureș.

92. *Cluj, 19 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către comandantul militar al orașului Cluj, generalul Adam Gallbrunn. Îi cere asistența militară pentru a putea face față acțiunilor revoluționare din satul Călărași, scaunul Arieș; despre această măsură este înștiințat și prim-judele regesc al scaunului Arieș.

93. *Cluj, 19 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către episcopul Ioan Lemeni. Îl anunțe că preotul din Voivodeni îi instigă pe țărani să nu presteze slujbele iobăgești; să cerceteze cazul și dacă preotul e „vinovat” să fie imediat destituit.

94. *Cluj, 19 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către comitatul Dăbîca. Ordonă să se ia măsuri pentru a-i convinge pe iobagii din Dragu, care au refuzat îndeplinirea robotelor, că problema eliberării lor va fi rezolvată la proxima Dietă.

95. *Cluj, 19 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către prim-judele nobiliar al comitatului Dăbîca. La cererea din 18 aprilie prin care solicită unități militare pentru reprimarea

marea acțiunilor revoluționare ale țaranilor din plasa Sic, îi răspunde că trebuie să precizeze localitățile unde sînt necesare.

96. *Viena, 19 aprilie 1848.* Ministrul de război al Austriei, Zanini, către cancelarul aulic Jósika Sámuel. Îl informează că a fost înștiințat de generalul Anton Puchner despre apariția în Transilvania a unui preot greco-catolic, care a părăsit Pazmanacum cu proclamații către națiunea română. Puchner a luat măsuri de precauțiune.

97. *Budapesta, 19 aprilie 1848.* Circulara ministrului de interne al Ungariei referitoare la interpretarea noilor legi. Aplicarea reformelor pe cale pașnică impune convocarea unor adunări în toate comitatele cu scopul interpretării juste a legilor, pentru ca nici nobilii, nici iobagii să nu fie nemulțumiți. Țăranii să fie lămuriți că au fost scutiți numai de obligații iobăgești; ei trebuie să suporte în continuare impozitele, muncile de corvoadă și întreținerea bisericii.

98. *Sibiu, 19 aprilie 1848.* Protopopul Moise Fulea către guvernatorul Teleki József. În numele Consistoriului episcopal îl informează că biserica ortodoxă s-a conformat ordinelor Guvernului și a interzis preoților să participe la adunarea de la Blaj din 30 aprilie. Data viitoarei adunări a fost fixată pentru ziua de 3/15 mai.

99. *Sibiu, 19 aprilie 1848.* Consistoriul ortodox din Sibiu către protopopi. Îi anunță că Guvernul a interzis adunarea din 30 aprilie; de aceea preoții și poporenii să fie opriți să meargă la Blaj; Guvernul a aprobat în schimb o adunare națională pentru 3/15 mai, la care se convoacă protopopii și „cei mai pricepuți” laici.

100. *Tirgu Mureș, 19 aprilie 1848.* Protopopii Ilie Farago și Partenie Trombițaș din scaunul Mureș către Toldalagi Ferenc, prim-judele regesc al scaunului Mureș. Îl informează că au luat cunoștință de decretul gubernial privind interzicerea adunării din 30 aprilie.

101. *Șimleu Silvaniei, 19 aprilie 1848.* Vicarul greco-catolic din Sălaj, Alexandru Șterca Șuluțiu, către vicecomitele comitatului Crasna. Îl asigură că printre preoții nu circulă nici un apel tipărit referitor la adunarea națională din 30 aprilie de la Blaj.

102. [*Sibiu, 19 aprilie 1848*]. Concluziile comisiei numite de Universitatea săsească pentru a delibera asupra argumentelor ce ar pleda pentru și împotriva uniunii Transilvaniei cu Ungaria. Pentru împiedicarea uniunii propune: a) înarmarea poporului; b) lămurirea românilor asupra dezavantajelor uniunii; c) trimiterea unei delegații la Viena pentru a convinge opinia publică și forurile competente despre neajunsurile ce ar rezulta din uniune. Pentru eventualitatea că uniunea ar fi totuși inevitabilă, formulează următoarele revendicări: 1. subordonarea directă a municipiilor săsești coroanei ungare; 2. asigurarea drepturilor politice ale sașilor; 3. dreptul la folosirea limbii germane în administrația municipală locală; 4. garantarea drepturilor municipale autonome conform dispozițiilor din 1691 și 1791; 5. respectarea dispozițiilor din diploma andreană cu privire la integritatea teritoriului locuit de populația săsească.

103. *Brașov, 19 aprilie 1848.* Magistratul orașului Brașov către Universitatea săsească. Protestează împotriva intenției acesteia de a trimite o delegație secretă la Curtea din Viena, deoarece Universitatea nu este îndreptățită să ducă tratative în problema uniunii Transilvaniei cu Ungaria fără consultarea districtelor sau scaunelor; demersurile secrete vor provoca suspiciuni printre români, maghiari și secui și vor putea avea urmări nefaste.

104. *Brașov, 19 aprilie 1848.* Judele primar Johann Albrichsfeld către Magistratul orașului Brașov. Îi relatează despre vizita unor comercianți și avocați români. Aceștia au negat că românii din Brașov ar plănui să se răscoale și au cerut un număr corespunzător de membri în Consiliul și comunitatea orașului Brașov, precum și unități proprii pentru populația română în gărzile cetățenești.

105. *Brașov, 19 aprilie 1848.* Candidatul în avocatură Constantin Secăreanu către Magistratul orașului Brașov. Roagă să fie admis la practica de avocați, întrucît românilor de pe „pămîntul crăiesc” li s-au acordat drepturi politice; cererea i se aprobă.

106. *Tirgu Mureș, 19 aprilie 1848.* Prim-judele regesc al scaunului Mureș, groful Toldalagi Ferenc, către guvernatorul Teleki. Îi raportează că în scaunul Mureș nu s-au înregistrat tulburări printre români; în schimb s-au ivit nemulțumiri în rîndurile secuilor, care se tem că își vor pierde privilegiile.

107. *Recea-Cristur, 19 aprilie 1848.* Comisarul comitatens pentru menținerea ordinii din plasa Panceu, Farkas István, către comitatul Dăbâca. Îi raportează că liniștea nu e tulburată, dar datorită zvonurilor populația este totuși agitată. Nemeșimea cere aducerea în comitat a unei unități de infanterie sau de cavalerie secuiască.

108. *Baia de Criș, 19 aprilie 1848.* Administratorul comitatului Zărand, Kozma Dénes, către guvernatorul Teleki József. Îi raportează despre situația din comitat. A trimis în toate comunele delegați care au îndemnat țărani să mențină liniștea și să aibă răbdare pînă la eliberarea lor de sarcini iobăgești pe cale legală. În unele sate iobagii refuză să mai presteze robota. A procedat la înființarea gărzilor cetățenești.

109. *Baia de Criș, 19 aprilie 1848.* Comisarii delegați Baternai Antal și Ribitzei Ferenc junior către comitetul pentru asigurarea ordinii publice constituite din comitatul Zărand. Raportează că s-au deplasat în comunele Aciuța, Tălagiu și Budești, unde s-au străduit să-i convingă pe țărani să-și îndeplinească obligațiile urbariale pînă la eliberarea lor din iobăgie pe cale legală. În mod asemănător au procedat la Gura Văii, Dumbrava și Rostoci. Propun detașarea unei jumătăți de companie de soldați de la Hălmașu la Aciuța, pentru a se evita creșterea agitațiilor.

110. [*Sibiu, 19 aprilie 1848*]. Profesorul Nicolae Bălășescu către un ofițer din București. Îl informează despre amînarea adunării fixată pentru 30 aprilie, astfel că Dieta va hotărî iarăși în cauza românilor fără participarea lor.

111. *Szedres [R.P.U.], 19 aprilie 1848.* Baronul Wesselényi Miklós către administratorul moșiei sale, Nagy Lázár. Îi scrie că desființarea robotei și dijmei se va înfăptui cu certitudine, mai puțin sigur e că se vor primi bani drept despăgubire și de aceea îi cere să facă economii.

112. [*Fără loc, 16—19 aprilie 1848*]. Baronul Wesselényi Ferenc către guvernatorul Teleki József. Îi relatează că iobagii de pe domeniul său din Dragu au hotărît să nu mai îndeplinească robota; inițiatorii acțiunii au fost preotul român din Voivodeni și vreo 3—4 persoane din Dragu.

113. *Cara [după 19 aprilie 1848]*. Protopopul Silvașului de Jos, Procopie Prodan, către preoții subordanați. Le cere să aducă la cunoștința poporului decretul gubernial în care se precizează ca fiecare sat să trimită la adunarea de la Blaj din 3/15 mai numai cîte doi reprezentanți dintre mirenii de frunte.

114. *Cluj, 20 aprilie 1848.* Guvernul către locuitorii Transilvaniei. Le aduce la cunoștință hotărîrea de convocare a Dietei.

115. *Pesta, 20 aprilie 1848.* Ministrul justiției din Ungaria, Deák Ferenc, către ministrul de interne, Szemere Bertalan. Procuratura regală i-a cerut să confirme dacă procesul lui Eftimie Murgu se poate considera terminat.

116. *Filiaș, 20 aprilie 1848.* Judecătorul la Tabla regească Henter János, către guvernatorul Teleki József. Îi raportează că Avram Iancu a depus cenzura de jurist și a prestat jurămîntul de avocat. I s-au eliberat actele și astfel a părăsit corpul de canceliști de sub autoritatea sa.

117. *Oșorhel, 20 aprilie 1848.* Judele nobiliar Méhesi József către prim-judele Mősa József din comitatul Solnocul Interior. Îl informează că preotul Artemon Mînzat din satul Cremenea a cutreierat o serie de localități, unde a convocat adunări și a îndemnat oamenii să trimită reprezentanți la Blaj. El le-a promis că acolo episcopul îi va elibera de obligațiile iobăgești.

118. *Cluj, 20 aprilie 1848.* Prim-judele dirigitor al comitatului Dăbîca, Wass Sámuel, către guvernatorul Teleki József. Îi raportează că în plasa Panticeu domnește deocamdată liniștea; frămîntările ar putea provoca însă o răscoală; cere să se trimită unități militare la Bonțida și Panticeu; totodată propune introducerea statarului.

119. *Biia, 20 aprilie 1848.* Judele nobiliar Tolnai Elek către comitele suprem al comitatului Tîrnava, groful Haller Ignác. Îl informează că după ce a primit ordinul de interzicere a adunării naționale a românilor din 30 aprilie a vizitat mai multe comune și a găsit populația agitată.

120. *Filia, 20 aprilie 1848.* Vicejudele regesc Boda Károly către prim-judele regesc al scaunului Odorhei, Macskási Lajos. Îl aduce la cunoștință că: iobagii își îndeplinesc obligațiile; la Brașov au fost trimiși grăniceri secui; acolo li s-au oferit mari avantaje românilor.

121. *Plăești, 20 aprilie 1848.* Judele regesc al scaunului Arieș, Dindăr Antal, către guvernatorul Teleki József. Cere arme și muniții în vederea înarmării gărzilor cetățenești, motivînd că iobagii români din Călărași ar fi intenționat să-i atace pe secui și pe nemeși.

122. *Bădeni, 20 aprilie 1848.* Căpitanul Baumgarten din regimentul II de cavalerie al grănicerilor secui către judele regesc al scaunului Arieșului, Dindăr Antal. Îl informează că a primit ordin să intervină pentru a pune capăt agitației iobagilor din Călărași.

123. *Zlatna, 20 aprilie 1848.* Administratorul cameral Nemegyei János către tezaurarul Mikó Imre. Îi trimite o scrisoare a unui informator despre activitatea „agitatorică” desfășurată de controlorul Moga din Cîmpeni și un raport al lui Lerchenfeld, căruia i s-a încredințat supravegherea lui Moga.

124. *Carei, 20 aprilie 1848.* Vicecomitele comitatului Satu Mare, Gabányi Sándor, către guvernul provizoriu al Ungariei. Îi înștiințează despre apariția unor semne de răzvrătire printre iobagii români din Sătmărel, Resigheea, Valea Vinului și Moftinu Mic; cere unități militare care să reprime eventualele revolte.

125. *Chier, 20 aprilie 1848.* Comisia comitatensă către vicecomitele comitatului Arad. Îi înaintează raportul despre reîntoarcerea populației din Chier la religia ortodoxă.

126. *București, 20 aprilie 1848.* Profesorul August Treboniu Laurian către redactorul „Gazetei de Transilvania”, George Barițiu. Îi comunică unele sugestii cu privire la revendicările românilor, în fruntea cărora trebuia să stea „independența națională”.

127. [*Sibiu, 20 aprilie 1848*]. Avocatul Paul Dunca către redactorul „Gazetei de Transilvania”, George Barițiu. Își exprimă dezacordul față de neînțelegerile survenite între românii din Brașov și se declară pentru linia politică urmată pînă atunci de Barițiu.

128. *Jibou, 20 aprilie 1848.* Administratorul Nagy Lázár către stăpînul său, baronul Wesselényi Miklós. Îi scrie despre acțiunile revoluționare antinobiliare ale iobagilor din împrejurimile Jiboului. Printre săteni circulă proclamații în limba română, în care se afirmă că cei ce nu caută să se descătușeze de jugul de fier al iobăgiei, care a durat opt secole, nu merită să mai trăiască.

129. *Zalău, 20 aprilie 1848.* Adjunctul curatorului principal al școlii din Zalău, Kis Károly, către baronul Wesselényi Miklós. Îl informează că nobilii se tem de țărani, iar țăranii de nobili, și-i exprimă părerea că numai armata ar mai putea asigura menținerea ordinii constituite. În încheiere se referă la pregătirile românilor pentru adunarea de la Blaj și la faptul că majoritatea sătenilor nu mai prestează slujbele iobăgești.

130. *Cluj, 21 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către episcopul romano-catolic Kovács Miklós. A luat cu satisfacție la cunoștință că episcopul a întreprins măsuri pentru potolirea agitației tineretului din Șumuleu.

131. *Cluj, 21 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către generalul Adam Gallbrunn, comandantul militar al orașului Cluj. Îl roagă să dispună detașarea unităților de cavalerie de la Lechința la Bontida și Râscruci. Îl informează și pe prim-judele comitatului Dăbîca, groful Wass Sámuel, despre această intervenție.

132. *Cluj, 21 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către generalul Adam Gallbrunn, comandantul militar al orașului Cluj. Îi cere să pună în vedere comandanților unităților militare detașate la Mociu și Urmeniș, să colaboreze la nevoie cu autoritățile civile locale pentru restabilirea ordinii.

133. *Cluj, 21 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către comitele suprem al comitatului Turda. Îi ordonă să cheme în fața sa pe clericul Vasile Nemeș din Blaj și să-i atragă atenția să nu mai agite populația.

134. *Pesta, 21 aprilie 1848.* Directorul adjunct al procuraturii regale din Ungaria, Fluk Eduard, către ministrul de justiție, Deák Ferenc. Îi solicită lămuriri referitoare la eliberarea lui Eftimie Murgu, acuzat că „a complotat împotriva integrității Ungariei, vrînd să formeze din Banat și alte provincii locuite de români un stat independent”.

135. *Blaj, 21 aprilie 1848.* Episcopul Ioan Lemeni către protopopi. Îi cheamă la adunarea din 3/15 mai de la Blaj; totodată le atrage atenția să vină însoțiți numai de „unii bărbați pricepuți”.

136. *Blaj, 21 aprilie 1848.* Episcopul Ioan Lemeni către guvernatorul Teleki József. Îl încunostește că a luat măsuri pentru anchetarea cazului preotului din Voivodeni.

137. *Blaj, 21 aprilie 1848.* Episcopul Ioan Lemeni către guvernatorul Teleki József. Îi aduce la cunoștință că a interzis protopopilor să participe la adunarea de la Blaj din 30 aprilie. Pe baza noii împuterniciri guberniale a dispus ca numai protopopii și „oameni mai pricepuți ai națiunii” să se prezinte la Blaj în ziua de 15 mai 1848.

138. *Șiria, 21 aprilie 1848.* Protopopul Șiriei, Teodor Popovici, către episcopul Aradului, Gherasim Raț. Îi raportează că la 8 aprilie în comuna Chier a fost retrocedată ortodoșilor biserica.

139. *Sighișoara, 21 aprilie 1848.* Decret gubernial adresat prezidiului Magistratului din Sighișoara. Magistratul este îndrumat să aducă la cunoștința preoților din scaunul Sighi-

șoara ordinul gubernial adresat episcopilor români, prin care se interzice participarea la adunarea de la Blaj din 30 aprilie.

140. *Sfintu Gheorghe, 21 aprilie 1848.* Prim-judele regesc din Trei Scaune către juzii nobiliari și către protopopii români. Le atrage atenția asupra ordinului Guberniului privind interzicerea participării românilor la adunarea din 30 aprilie de la Blaj.

141. *Aiud, 21 aprilie 1848.* Comitetul permanent pentru menținerea ordinii constituite al comitatului Alba de Jos către guvernatorul Teleki József. Îi solicită detașarea a două companii de soldați la Aiud. În acest sens invocă vecinătatea regiunii în care a izbucnit răscoala lui Horea și cea a Blajului, unde se presupune că se va ține adunarea românilor, în pofida interzicerii ei de către Guberniu. Cere de asemenea înzestrarea cu arme a gărzii cetățenești.

142. *Arad, 21 aprilie 1848.* Comisia comitatensă pentru asigurarea ordinii constituite către comitatul Arad. Membrii comisiei s-au conformat hotărârii adunării comitatense și s-au deplasat într-o serie de localități unde au explicat noile legi și au îndemnat atât la îndeplinirea slujbelor iobăgești, cât și la menținerea păcii și ordinii constituite.

143. *Arad, 21 aprilie 1848.* Vicecomitele comitatului Arad, Török Gábor, către guvernul provizoriu al Ungariei. Îl informează că notarul din comuna Macea a fost destituit de locuitori și înlocuit cu un țăran știutor de carte; la Vârșand, sătenii sînt îndemnați de preotul ortodox să procedeze la fel; atari acțiuni pun în pericol administrația din comunele românești, majoritate în comitat.

144. *Dognecea, 21 aprilie 1848.* Maistrul miner Abt János către direcțiunea districtului montanistic al Banatului. Informează despre agitația din Dognecea provocată de afișarea prețurilor la unele produse alimentare. Populația a cerut îndepărtarea afișului și a steagurilor ungurești, care simbolizau intrarea sub jurisdicția „odiosului comitat”.

145. *Viena, 21 aprilie 1848.* Agentul de curte Friedrich Sachsenheim către Universitatea săsească. Informează despre audiența sa la ministrul de război austriac Zanini pentru a cere arme necesare gărzilor cetățenești; ministrul de război a dat curs cererii încă la 13 aprilie; în zilele de 18—20 aprilie a înaintat memoriu arhiducelui Franz Karl, precum și miniștrilor Pillersdorf, Zanini și Krauss cu privire la situația politică din Transilvania; cancelarul aulic Jósika și-a prezentat demisia și a fost înlocuit de baronul Apor; Cancelaria aulică a fixat data convocării Dietei transilvănene, care va discuta uniunea Transilvaniei cu Ungaria, legea presei, rezolvarea problemei urbariale și impunerea fiscală a tuturor cetățenilor țării.

146. *Blaj, 21 aprilie 1848.* Redactorul „Organului național” Timotei Cipariu, către redactorul „Gazetei de Transilvania” George Barițiu. Îi trimite convocarea tipărită pentru adunarea din 3 15 mai de la Blaj; îl invită totodată să vină și la adunarea „pregătitoare” din duminica Tomii.

147. *Cluj, 22 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către generalul Adam Gallbrunn. Îi cere să ordone trimiterea spre Bonțida a cavaleriei cantonate la Chintelnic, iar spre Dragu a soldaților folosiți la Lechința.

148. *Sibiu, 22 aprilie 1848.* Universitatea săsească către scaunele sau districtele săsești. Le aduce la cunoștință argumentele ce pledează împotriva uniunii Transilvaniei cu Ungaria. Uniunea este cerută cu insistență de nobilimea maghiară, care reprezintă o minoritate. Universitatea săsească se socotește însă destul de puternică pentru a i se opune. Districtele să ducă o campanie de lămurire a populației săsești privind dezavantajele uniunii.

149. *Sibiu, 22 aprilie 1848.* Comitele sașilor Franz Salmen către Magistratul orașului Bistrița. Îi atrage atenția că-i revine o mare răspundere în cazul unei eventuale tulburări a ordinii publice, după eșuarea încercărilor de a se constitui o gardă cetățenească în orașul Bistrița. Universitatea săsească își dă seama că atitudinea populației din Bistrița se datorează subestimării pericolului. Îi propune să aducă din nou în discuție problema înființării și înarmării găzii cetățenești cu ocazia unei adunări populare.

150. *Mediaș, 22 aprilie 1848.* Magistratul orașului Mediaș și scaunul cu același nume către Guberniu Transilvaniei. Îl înștiințează despre repetatele acțiuni ale comunității din Coșșa Mică, pricinuite de problema pădurii Schemmert, și cere intervenția armatei.

151. *Sebeș, 22 aprilie 1848.* Judele regesc al scaunului Sebeș, Samuel Meister, către comitele sașilor, Franz Salmen. Îl informează că senatorul Marlin a găsit pe drumul spre Lancrăm un manifest în limba română, care îndemna la „dezordine”; în acest sat s-a produs o răzvrătire, provocată de conscripțiile prilejuite de înființarea gărzilor cetățenești, care sînt socotite de populație ca o măsură arbitrară întreprinsă în vederea „militarizării”; de aceea conscripțiile au fost sistate.

152. *Bistrița, 22 aprilie 1848.* Judele primar al orașului Bistrița, Georg Filkeni, către comitele sașilor, Franz Salmen. Îl informează despre opoziția cetățenilor comunității față de înscrierea lor în gărzile cetățenești; în ziua de 15 aprilie au apărut pe străzile orașului manifeste tipărite, care invitau populația la o adunare într-o grădină publică, cu scopul de a discuta argumentele pentru și contra înființării gărzilor cetățenești; autorul manifestelor, profesorul Georg Budaker, a fost convocat la Magistrat și i s-a pus în vedere să nu tulbure ordinea publică; drept urmare adunarea a decurs în liniște; în ședința comună a Magistratului și comunității s-a putut lua astfel hotărârea de a se înființa și organiza gărzile cetățenești. Solicită instrucțiuni cu privire la înarmarea și instruirea lor.

153. *Sinpaul, 22 aprilie 1848.* Comitele suprem al comitatului Tîrnava, groful Haller Ignác, către Guvernul Transilvaniei. Îl încunoștințează că s-a conformat decretului gubernial, care interzice adunarea de la Blaj din 30 aprilie și i-a somat pe protopopii români din comitat să declare în scris „că nu vor participa la ea”; a trimis dispoziții urgente juzilor nobiliari să viziteze satele și să interzică atît preoților, cît și poporului de a participa la amintita adunare.

154. *Timișoara, 22 aprilie 1848.* Vicecomitele comitatului Timiș, Vukovics Sebő, către ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îi înaintează un proiect în probleme de propagandă și de supraveghere a Banatului, a Moldovei și a Țării Românești.

155. *Sebiș, 22 aprilie 1848.* Judele nobiliar Hendrey Ferenc către vicecomitele comitatului Arad, Török Gábor. Îi aduce la cunoștință că ortodocșii se pregătesc să recupe bisericile de la greco-catolici în circumscripția Sebiș. Totodată îl informează că țăranii nu respectă dreptul nobiliar de circumscripție, ci vind băuturi pe la casele lor.

156. *Oravița, 22 aprilie 1848.* Directorul oficiului montanistic din Banat, Gustav Gränzenstein, către oficiul minier din Sasca Montană: a primit raportul privind instigările la dezordine ale dirigintei poștal din Oravița; propune să se înființeze o comisie pentru menținerea siguranței publice.

157. *Cluj, 22 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către fostul cancelar aulic Jósika Sámuel. Îl consolează și îi aprobă demisia din funcția de cancelar aulic al Transilvaniei. El însuși s-ar retrage cu plăcere, întrucît este convins că în curînd vor veni vremuri tulburi.

158. *Szedres [RPU] 22 aprilie 1848.* Baronul Wesselényi Miklós către Stuller Ferenc, secretar la Ministerul de Finanțe al Ungariei; îi exprimă nemulțumirea pentru faptul că nu a apărut încă o gazetă ieftină destinată poporului; fiindcă ziarul lui Tánácsics „Munkások Újsága” [Ziarul muncitorilor] are o tendință prea radicală, îi propune să ia în considerare oferta preotului ortodox Sigismund Pop de a edita o gazetă populară guvernamentală în patru limbi.

159. *Balc, 22 aprilie 1848.* Groful Kuun Gergely către prietenul său baronul Wesselényi Miklós. Îi relevă incompetența funcționarilor din comitatul Crasna, care nu știu limba română și nu înțeleg sensul revoluției; ca exemplu îl dă pe judele nobiliar Szentmarjai, care a adunat iobăgii din comunele Giurtelecu Șimleului și Măeriște și le-a ordonat autoritar să presteze robote.

160. *Cluj, 23 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către locțiitorul comisarului regional, vicecomitele și judele nobiliar din comitatul Dăbica. Le ordonă să se deplaseze în comuna Dragu, pentru a lămuri populația că împăratul nu a poruncit desființarea obligațiilor iobăgești; în cazul că nu vor reuși să-i aducă pe iobagi la supunere pe cale pașnică, să-i avertizeze că se vor trimite împotriva lor unități militare de represiune din Bonțida și Răscruci.

161. *Cluj, 23 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către dirigintele provincial al poștelor, Matskási Péter. Îi aduce la cunoștință numirea lui Szabó József în calitate de comisar gubernial teritorial. Acesta avea misiunea de a se deplasa la Dragu, pentru a cerceta cauzele refuzului robotei de către iobagi.

162. *Cluj, 23 aprilie 1848.* Guvernul Transilvaniei către comitele suprem al comitatului Tîrnava, Haller Ignác. Îl încunoștințează că aprobă măsurile întreprinse în vederea împiedicării organizării adunării de la Blaj din 30 aprilie.

163. *Budapesta, 23 aprilie 1848.* Palatinul Ștefan și ministrul de interne maghiar Szemere Bertalan, dau dispoziții privitoare la constituirea unui comitet regal, care să elaboreze proiectul de anexare la Ungaria a comitatelor Crasna, Solnocul de Mijloc și Zaránd, a districtului Chioar și a orașului Zalău.

164. *Sibiu, 23 aprilie 1848.* Generalul Anton Puchner către guvernatorul Teleki József; îl informează că, potrivit dispozițiilor oficiale, ar fi trebuit să li se elibereze

gărzilor cetățenești numai cele 164 de puști cu cremene din arsenalul de la Alba Iulia; cu toate acestea, el a dispus să li se distribuie un număr mai mare de arme; conform notificării generalului Adam Gallbrunn, populației orașului Cluj i s-au repartizat 1694 de puști; armele să fie puse de preferință la dispoziția gărzilor cetățenești din orașe, întrucât nu există posibilitatea de a asigura paza curților nobiliare răsfirate la țară; dacă socotește necesară înarmarea localităților din jurul Clujului și din comitatele Turda și Alba de Jos, să ia măsuri corespunzătoare.

165. *Oravița, 23 aprilie 1848.* Președintele direcțiunii montanistice din Banat, Gustav Gränzenstein, către primul ministru al Ungariei, Batthyány Lajos. Îi propune să anuleze hotărârea comitatului Caraș de a-și extinde jurisdicția și asupra regiunilor miniere în interesul păstrării ordinii constituite.

166. *Oravița, 23 aprilie 1848.* Directorul oficiului montanistic din Banat, Gustav Gränzenstein, către oficiul minier din Oravița. Îi recomandă să evite amestecul dregătorilor comitatului în treburile localităților miniere.

167. *Brașov, 23 aprilie 1848.* Magistratul orașului Brașov către inspectorul Closius. A fost informat de nemulțumirile din comuna Codlea, unde Georg Klus a prezentat cererile țăranilor proprietari de boi. Pentru ca aceste nemulțumiri să nu provoace tulburări mai grave, inspectorul este îndrumat să cerceteze situația.

168. *Lugoj, 23 aprilie 1848.* Vicecomitele comitatului Caraș, Jakabffy Kristóf, către ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îi raportează că atât nobilii, cit și unii iobagi au cerut amănunte privind legea desființării relațiilor urbariale; de aceea solicită și el lămuriri referitoare la aplicarea ei.

169. *Sibiu, 23 aprilie 1848.* Josef Graef, delegat al Brașovului la ședințele Universității săsești, către Magistratul orașului. Îl informează că în cadrul Universității s-a format o comisie care a formulat opiniile populației săsești față de uniunea Transilvaniei cu Ungaria; atitudinea unor nobili maghiari potrivnici uniunii întărește opoziția deputaților sași; uniunea va prejudicia instituțiile constituționale ale sașilor.

170. *Surduc, 23 aprilie 1848.* Copie autentificată a actului dat de baronul Jósika Miklós, prin care îi eliberează de bunăvoie pe iobagii săi de sarcini feudale. Anunțându-le eliberarea din jugul iobăgiei, Jósika le cere sătenilor să-i respecte pământurile alodiale și drepturile asupra lor; totodată se angajează să le respecte și el proprietățile și drepturile.

171. *Viena, 24 aprilie 1848.* Consilierul aulic Apor Lázár către guvernatorul Teleki József. Îi aduce la cunoștință că, potrivit hotărârii ministrului de război, s-a detașat o unitate a batalionului Sivkovich la Cluj. Celorlalte batalioane li s-a ordonat să-și completeze efectivele ca în timp de război.

172. *Pesta, 24 aprilie 1848.* Guvernul provizoriu al Ungariei către ministrul de externe, prințul Eszterházy Pál. Îi solicită să intervină energic pe lângă Ministerul de Război de la Viena, pentru ca trupele maghiare să fie aduse înăuntrul granițelor Ungariei, deoarece acestea sînt necesare pentru a înăbuși tulburările. Cei 18 000 de soldați care staționează în Ungaria nu sînt îndestulători, iar gărzile cetățenești nu au arme decît în parte.

173. *Sibiu, 24 aprilie 1848.* Generalul Anton Puchner către guvernatorul Teleki József. Îi comunică neoficial părerea că nu ar fi indicat să se detașeze o parte a grănicerilor secui în orașe ca Tîrgu Mureș și Cluj, unde s-au semnalat agitații; trecerea lor de partea celor nemulțumiți ar putea avea drept urmare pierderea tuturor trupelor de grăniceri; roagă să se atragă atenția municipalităților că armata nu va interveni la cererea nobililor, pentru a-i sili pe iobagi să presteze robotă; o asemenea intervenție se va face numai în caz de pericol iminent sau la sesizarea funcționarilor superiori.

174. *Viișoara, 24 aprilie 1848.* Protopopul Ștefan Dembian din Turda către episcopul Andrei Șaguna. Se plînge de nedreptățile și abuzurile pe care le îndură preoții și credincioșii săi din partea dregătorilor nobiliari; îl roagă să intervină pe lângă Guvernul pentru curmarea abuzurilor.

175. *Dej, 24 aprilie 1848.* Prim-judele nobiliar al comitatului Solnocul Interior, Mósa József, către Guvernul Transilvaniei. Îi cere introducerea grabnică a stării de asediu în vederea asigurării ordinii constituite.

176. *Dej, 24 aprilie 1848.* Prim-judele nobiliar al comitatului Solnocul Interior, Mósa József, către guvernatorul Teleki József. Îl informează că în comitatele Solnocul de Mijloc și Maramureș, precum și în districtul Chioar refuzul îndeplinirii slujbelor iobăgești și ocuparea pământurilor alodiale sînt la ordinea zilei; în vederea preîntîmpinării acțiunilor revoluționare antinobiliare ale țăranimii cere o companie de soldați.

177. *Arad, 24 aprilie 1848.* Vicecomitele comitatului Arad, Török Gábor, către ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îi raportează că într-o ședință restrînsă s-a decis ca satele să poată trimite în adunarea comitatensă cîte un reprezentant la 500 locuitori; în cazul că populația ar fi fost mai mare, puteau trimite cîte doi deputați. În comuna Vărănd sătenii s-au răscolit împotriva notarului, au ocupat pășunile alodiale și i-au alungat pe intenđenții curții nobiliare.

178. *Arad, 24 aprilie 1848.* Judele nobiliar Mosóty Ignác către comitele suprem al comitatului Arad. Îi raportează despre răscoala țărănilor din Vărănd; poporul a atacat clădirea notariatului și l-a maltrat pe notar; acesta a reușit să scape numai cu mare greutate din minile țărănilor înfuriați; de la notariat răscolaiții s-au îndreptat spre clădirile intenđențiilor nobiliari, dar aceștia s-au refugiat într-o altă localitate încă de la începutul tulburărilor.

179. *Arad, 24 aprilie 1848.* Ioan Arcoș, președinte, și Vincențiu Babeș, vicenotar al comunității din Arad, către membrii comunității. Le comunică hotărîrea de a trimite o delegație de zece persoane la guvernul provizoriu al Ungariei pentru a-i prezenta revendicările. În prealabil delegația se va întruni în 3/15 mai la Pesta pentru a-și alege un conducător.

180. *Olosig, 24 aprilie 1848.* Vicecomitele comitatului Bihor, Sántha György, către ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îi scrie că adunarea publică pentru citirea noilor legi se va ține în ziua de 1 mai. Totodată îl informează că: țărăanii nu mai îndeplinesc slujbele iobăgești; s-au ivit greutăți cu ocazia înființării gărzilor cetățenești mai ales în rîndurile românilor, care sînt convinși că ele echivalează cu o povară militară și că vor fi folosite împotriva lor și a monarhului.

181. *Zalău, 24 aprilie 1848.* Vicecomitele comitatului Solnocul de Mijloc, Bálint Elek, către primul ministru al Ungariei, Batthyány Lajos. Îi raportează că în comitatul său nu s-au înregistrat încă revolte, dar nici aici iobagii nu respectă legile și mai ales drepturile nobililor. Cere unități militare.

182. [*Rupea, 20—25 aprilie 1848*]. Populația săsească din scaunul Rupea către Universitatea săsească. Îi înaintează un memoriu în care face referiri la situația socială și politică din Europa și arată că popoarele s-au ridicat împotriva instituțiilor feudale, dar cercurile stăpînitoare califică revendicările lor juste drept „comuniste sau revoluționare”; o situație similară se constată și la populația săsească din Transilvania; patriciatul a acaparat toate posturile de conducere; îngrijorător este faptul că lipsește un curent puternic de opinie publică împotriva unor atari stări de lucruri; sașii nu se vor răscula ca să-și înlătore cu forța conducătorii; vor aproba însă fără îndoială dezideratele exprimate în acest memoriu; acum a sosit timpul să fie ascultat glasul poporului și să înceteze regimul birocratic al patriciatului care a săpat o prăpastie adîncă între popor și clasele conducătoare; întîmplări extraordinare reclamă măsuri excepționale; de aceea, semnatarii își expun revendicările în 14 puncte.

183. [*Rupea, 20—25 aprilie 1848*]. Locuitorii din scaunul Rupea către Universitatea săsească. Dau asigurări cu privire la buna înțelegere între românii și sașii din scaun. Totodată îi atrag atenția asupra următoarelor deziderate: 1) înarmarea cetățenilor; 2) trimiterea unor delegații la arhiducele Ștefan pentru a cere reforme urgente; 3) deliberarea imediată asupra tuturor punctelor formulate în cererea alăturată. În partea finală exprimă părerea că populația săsească are datoria de a trece din proprie inițiativă la reforme.

184. *Cluj, 25 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către generalul Anton Puchner. Îi mulțumește pentru cele 1500 puști aprobate din depozitul regimentului grăniceresc din Năsăud. Se declară de acord cu distribuirea lor numai orașelor Cluj, Dej, Turda, Aiud, Abrud și numai oamenilor de încredere. Îl roagă să ordone și trimiterea celorlalte arme solicitate pentru gărzile cetățenești.

185. *Cluj, 25 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către generalul Anton Puchner. Îi transmite cererea comitetului pentru menținerea ordinii constituite din Aiud de a i se pune la dispoziție două companii de infanterie. Se pronunță pentru satisfacerea cererii.

186. *Cluj, 25 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către generalul Anton Puchner. Îi comunică informația prim-judeului comitatului Solnocul Interior, potrivit căreia sub influența tulburărilor din Solnocul de Mijloc, Chioar și Maramureș, iobagii din Bobilna și Ciubăncuța au refuzat să mai presteze robotă și au pus stăpînire pe unele pămînturi alodiale. De aceea îl roagă să trimită o companie de infanterie din regimentul Sivkovich de la Turda la Dej. Garnizoana din Turda să fie întărită cu o altă unitate militară.

187. *Budapesta, 25 aprilie 1848.* Ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan, către vicecomitele comitatului Satu Mare, Gabányi Sándor. A luat cunoștință că în locali-

tățile limitrofe cu Principatul Transilvaniei iobagii români au trecut la acțiuni îndreptate împotriva proprietății nobiliare. În cazul că metodele pașnice nu ar da rezultatele dorite, se va recurge la reprimarea mișcărilor cu ajutorul gărzilor cetățenești și al armatei regulate.

188. *Cluj, 25 aprilie 1848.* Judele primar al orașului Cluj, Grois Gusztáv, către Guvernul Transilvaniei. Îl informează că programul ziarului „Ellenör” nu a fost înaintat spre aprobare înainte de a fi tipărit în tipografia colegiului reformat.

189. *Sălciua de Jos, 25 aprilie 1848.* Judele nobiliar Pápai Lajos către comitele suprem al comitatului Turda. Îi trimite două exemplare din manifestele răspândite printre români; unul este o petiție a națiunii române; populația o comentează fără reținere.

190. *Poiana, 25 aprilie 1848.* Anchetatorii clericului Vasile Nemeș către prim-judele scaunului Arieș. Îi raportează că, potrivit declarației anchetatului, înainte de plecarea studenților din Blaj, profesorii au ținut cu ei o adunare și i-au chemat să depună jurământ că vor face totul pentru eliberarea națiunii române; studenții s-au angajat să-i înștiințeze pe preoții din eparhie să participe împreună cu cel puțin doi săteni la adunarea de la Blaj.

191. *Pecica, 25 aprilie 1848.* Comitetul pentru asigurarea liniștii din Pecica către vicecomitele comitatului Arad și președintele comisiei comitatense pentru menținerea ordinii constituite, Török Gábor. Îl informează despre intenția sătenilor din Semlac de a ocupa partea de pășune care le-a fost răpită de curtea nobiliară cu ocazia comasărilor oficiale din anii anteriori.

192. *Semlac, 25 aprilie 1848.* Preoții ortodocși din Semlac către episcopul de la Arad, Gherasim Raț. Îl anunță că un număr de circa 2000 de țărani români, germani și unguri au mers la cîmp pentru a astupa șanțul care marca partea de pășune ce le-a fost răpită cu prilejul comasărilor și transformată în alodiu.

193. *Radna, 25 aprilie 1848.* Judele nobiliar Péterfy Adalbert către vicecomitele comitatului Arad, Török Gábor. Îi raportează despre acțiunile țăranilor români din comuna Radna și despre insultele pe care aceștia i le-au adresat lui și altor nobili.

194. [*Ilieni, 25 aprilie 1848*]. Gál Dániel și tovarășii lui către prim-judele regesc din Trei Scune. Îl informează că s-au descoperit arme în căruțele militare care însoțeau unitățile de grăniceri secui ce părăseau teritoriul scaunului.

195. *Luna de Jos, 25 aprilie 1848.* Administratorul de moșie Gyarmati János către guvernatorul Teleki József. Îi relatează despre mișcarea antinobiliară din Voivodeni, unde țăranii au refuzat să mai presteze slujbele iobăgești; ei vorbesc de ocuparea pădurilor nobiliare și a altor pământuri alodiale. Solicită ajutor militar pentru a-i reprima pe răzvrățiți.

196. *Viena, 25 aprilie 1848.* Memoriul a 48 locuitori sași din Viena adresat împăratului. În el exprimă temeri față de convocarea la Cluj a Dietei nobiliare pe ziua de 29 mai de către guvernatorul Teleki în vederea votării uniunii Transilvaniei cu Ungaria; se pronunță împotriva uniunii, care va avea consecințe nefaste pentru transilvănenii din punct de vedere financiar și militar; propun să se stabilească un alt oraș pentru desfășurarea ședințelor Dietei.

197. *Cluj, 26 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către episcopul Ioan Lemeni. Îi aduce la cunoștință că preotul unit din Călărași a avut un rol însemnat în mișcările țărănești de acolo. Cere episcopului să-l admonesteze și să-i interzică în viitor asemenea activități. Același lucru i se comunică și prim-judeului din scaunul Arieș.

198. *Cluj, 26 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către episcopul Ioan Lemeni. Îl înconoștințează că nu este împotriva adunării fixate pentru ziua de 15 mai. O condiționează însă: de participarea unui număr restrâns de persoane; de discutarea numai a petiției națiunii române, ce urmează să fie înaintată Dietei de la Cluj și de formularea ei pe un ton moderat. Nu admite nici o discuție care ar putea duce la tulburarea ordinii nobiliare.

199. *Cluj, 26 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către episcopul Andrei Șaguna sau în absența acestuia către Moise Fulea, precum și către judele primar al orașului Sibiu. Le aduce la cunoștință că a luat act de adunarea programată pentru 15 mai la Sibiu în scopul formulării unei petiții cu revendicările românilor. Cere însă să nu se discute nimic în afara acestui subiect, iar petiția să fie redactată pe un ton moderat.

200. *Cluj, 26 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către generalul Anton Puchner. Îi solicită eliberarea din depozitul de la Alba Iulia a armelor și munițiilor cerute pentru gărzile cetățenești din scaunul Arieș.

201. *Cluj, 26 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către comitele suprem al Albei de Jos, baronul Bánffy Miklós. Îi ordonă să fie prezent în duminica Tomii la Blaj, deoarece

a aflat că românii vor ține adunarea în pofida interzicerii ei de către Guvernul. Inițiatorul și promotorul principal al acțiunii, avocatul Ioan Buteanu, să fie arestat și trimis sub escortă militară la Cluj.

202. *Cluj, 26 aprilie 1848.* Guvernul Transilvaniei către comitele suprem al comitatului Cluj și către judele primar al orașului Cluj. Le ordonă să-l aresteze pe avocatul Micaș și să interogheze persoana care i-a adus acestuia o scrisoare de la Abrud.

203. *Cluj, 26 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către Magistratul orașului Turda. Îi aduce la cunoștință că cele unsprezece căruțe cu praf de pușcă, care au trecut prin orașul Turda, posedau autorizația lui și a generalului Adam Gallbrunn.

204. *Cluj, 26 aprilie 1848.* Guvernul Transilvaniei către comitatele Solnocul Interior, Dăbica, Maramureș, Satu Mare, districtul Chioar, Magistratul Bistriței, Comandamentul general al armatei din Transilvania și împărat. Anunță tuturor introducerea pe trei luni a judecătorilor statariale în comitatul Solnocul Interior.

205. *Cluj, 26 aprilie 1848.* Guvernul Transilvaniei către locțiitorul comisarului și către prim-judele comitatului Solnocul Interior. Le face cunoscut că pe domeniul contesei Csáky Rozália din Gîrbou, precum și pe moșiile din satele învecinate, iobagii au refuzat prestarea robotei și a altor obligații feudale. Le ordonă să facă totul pentru a-i aduce pe țărani la ascultare.

206. [*Cluj, 26 aprilie 1848*]. Redactorul Kővári László și editorul Tilts János către guvernatorul Teleki József. Îi aduc la cunoștință că acceptă cenzura pentru ziarul „Ellenőr” în forma în care e aplicată în Ungaria.

207. *Cluj, 26 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către cenzorul Füle István. Îi ordonă să vegheze asupra articolelor privind morala, religia și persoana împăratului, care vor apare în ziarul „Ellenőr” redactat de Kővári László și Tilts János.

208. *Buda, 26 aprilie 1848.* Palatinul Ștefan către împăratul Ferdinand. Îi face cunoscut că stările privilegiate din Transilvania și în special cele din orașul Cluj și-au exprimat dorința ca la Dieta ce va vota uniunea cu Ungaria să fie numit un arhiduce în calitate de comisar regal.

209. [*Budapesta*], *26 aprilie 1848.* Ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan, către vicecomitele comitatului Arad, Török Gábor. Îi dă instrucțiuni referitoare la procedura destituirii și numirii de notari.

210. *Sibiu, 26 aprilie 1848.* Generalul Anton Puchner către guvernatorul Teleki József. Îi aduce la cunoștință măsurile militare luate în legătură cu adunările de la Blaj din 30 aprilie și din 15 mai: o companie din regimentul de infanterie Bianchi va sosi în ziua de 29 aprilie în satul Bucerdea Grînoasă și va rămîne acolo pînă prin 20 mai; un escadron din regimentul de dragoni Eugeniu de Savoya se va instala la Sînel și Șona în 20 aprilie și va staționa în cele două sate tot pînă prin 20 mai; divizionul regimentului de grîniceri secui, care va fi la 30 mai în Mediaș va fi postat în împrejurimile Blajului la Monariu, Huseni și Cenade împreună cu 2 companii din al 3-lea batalion al regimentului Karl Ferdinand; regimentul de husari Hanovra din Zalău va fi mutat într-o localitate din comitatul Hunedoara, unde se va asigura legătura cu unitățile militare din Banat. În comitatul Solnocul de Mijloc se vor deplasa imediat trei companii din regimentul de infanterie Turszky.

211. *Tîrgu Mureș, 26 aprilie 1848.* Directorul procuraturii fiscale, Donáth Sándor, către guvernatorul Teleki József. Îi anunță că procesul Ecaterinei Varga, arestată pentru agitarea populației din Bucium, Abrud-sat și Cărpiniș, nu a luat încă sfîrșit; dacă se consideră necesar poate fi transferată în altă închisoare.

212. *Karlowitz, 26 aprilie 1848.* Episcopul Andrei Șaguna către guvernatorul Teleki József. Îi face cunoscut că nu s-a putut reîntoarce în Transilvania din cauză de boală; va pleca din Karlowitz imediat ce va fi sfințit ca episcop.

213. *Sibiu, 26 aprilie 1848.* Referat asupra memoriului Magistratului orașului Brașov prezentat Universității săsești de către delegatul Kräger în problema uniunii Transilvaniei cu Ungaria. Memoriul nu poate fi considerat ca reprezentînd punctul de vedere al întregii populații săsești; Universitatea săsească precizează că nu va reveni asupra poziției sale; părerea Magistratului din Brașov nu poate influența atitudinea potrivnică uniunii a celorlalte scaune.

214. *Cluj, 26 aprilie 1848.* Judele primar al Clujului, Grois Gusztáv, către guvernatorul Teleki József. Îi raportează că printre actele confiscate de la avocatul Florian Micaș există 68 de scrisori în limba română. Trimite actele confiscate într-un plic sigilat.

215. *Cluj, 26 aprilie 1848.* Comitele suprem al Comitatului Cluj, Matskási Pál, către guvernatorul Teleki József. Îl anunță că avocatul Florian Micaș, arestat pentru „agitarea” populației românești, a fost interogat și confruntat cu Toma Popa. Alăturat înainteză: procesul-verbal al interogatoriului, raportul prim-judeului Sala Elek și cel al judeului nobiliar Gabriel Dorgo, înaintate prim-judeului.

216. *Cluj, 26 aprilie 1848.* Comitele suprem al comitatului Cluj, Matskási Pál, către guvernatorul Teleki József. Îi trimite o declarație a avocatului Csathó János referitoare la cazul Florian Micaș.

217. *Cojocna, 26 aprilie 1848.* Conducerea orașului Cojocna către Guberniul Transilvaniei. Îl informează despre agitațiile lui Finna István care s-a declarat avocat al poporului, a formulat petiții și a adresat un apel și către românii adunați în biserică; pentru a preveni o eventuală revoltă, solicită o unitate de 60 de soldați, precum și autorizația de a introduce tribunalul statarial.

218. *Cornești, 26 aprilie 1848.* Prim-judele regesc al scaunului Arieș, Dindár Antal, către guvernatorul Teleki József. Îl raportează că în satul Călărași țărani s-au liniștit, dar există pericolul ca după plecarea soldaților să izbucnească o nouă mișcare datorită preotului.

219. *Aiud, 26 aprilie 1848.* Prim-judele nobiliar al comitatului Alba de Jos, Boér Ferenc, către guvernatorul Teleki József. Îl anunță că în pofida opreliștii, unii „agitatori” vor să țină neapărat adunarea de la Blaj din 30 aprilie. Cere să se trimită un comisar gubernial și să fie aduse trupe care să împiedice eventuale tulburări.

220. *Brașov, 26 aprilie 1848.* Căpitanul Farkas către Magistratul orașului Brașov. Îl anunță că au sosit în localitate 3 bărbați din Țara Românească și Moldova; par a fi emisari care intenționează să determine populația românească să acționeze pentru formarea unui stat dac; poliția să facă cercetările cuvenite.

221. *Brașov, 26 aprilie 1848.* Comandamentul militar din Brașov către Magistratul orașului Brașov. Îi aduce la cunoștință că cei trei străini sosiți la Brașov au declarat că vor pleca la Blaj; ei s-ar fi pronunțat pentru înființarea unui „imperiu dacic”; unul se ascunde sub numele de Gligor Vasiliu; el s-a refugiat din Țara Românească, unde s-a fixat un premiu de 500 florini pentru arestarea lui; propune să fie oprîți de a călători la Blaj și să fie trimiși în Țara Românească.

222. *Sibiu, 26 aprilie 1848.* Comitele sașilor, Franz Salmen, către Magistratul orașului Brașov. Îl informează că delegația secretă a Universității Săsești, care s-a plănuit a fi trimisă la Viena, nu ar fi avut misiunea de a se pronunța împotriva uniunii Transilvaniei cu Ungaria. Intre timp s-a renunțat la trimiterea ei.

223. *Brașov, 26 aprilie 1848.* Cererea mai multor locuitori prezentată în ședința Comunității orașului Brașov din 26 aprilie 1848, prin care se propun următoarele reforme: 1. alegerea membrilor comunității dintre toți cetățenii și desemnarea lor pe un timp limitat; 2. eligibilitatea tuturor cetățenilor îndreptățiți atît la Universitatea săsească, cît și la Dietă; 3. abolirea dreptului instituțiilor de a face propuneri de candidați pentru a fi aleși; 4. control obștesc asupra veniturilor publice; 5. accesul publicului la dezbaterile ședințelor comunității și ale Universității săsești; 6. publicitatea dezbaterilor judecătorești; 7. drepturi egale pentru românii de pe „pămîntul crăiesc”; 8. libertatea presei și judecarea delictelor de presă prin curți cu jurați; 9. repartizarea proporțională a mandatelor la alegerile publice.

224. *Brașov, 26 aprilie 1848.* Magistratul Brașovului către comitele sașilor Franz Salmen. Îl informează că în scaunul Brașov domnește liniștea; cei trei protopopi, cărora li s-a pus în vedere să nu se ducă la Blaj, au dat asigurări în acest sens; a luat act de recomandarea privind completarea locurilor vacante din comunitate cu cetățeni români; s-a revenit asupra hotărîrii inițiale de a nu ilumina ca de obicei orașul în ajunul zilei de naștere a împăratului; sărbătorirea se va face în mod obișnuit.

225. *Brașov, 26 aprilie 1848.* Magistratul și comunitatea orașului Brașov către Universitatea săsească. A încredințat deputaților brașoveni misiunea de a interveni ca proiectul cu privire la noua reglementare a drepturilor cetățenești să fie prezentat mai întîi scaunelor sau districtelor și numai după aceea să se comunice forurilor superioare. Se exprimă temerea că lărgirea drepturilor politice poate duce la o adevărată dominație a plebei (Pöbelherrschaft). Se pronunță pentru restricții cenzitare la acordarea acestor drepturi.

226. *Sebeș, 26 aprilie 1848.* Judele regesc Samuel Meister către guvernatorul Teleki József. În Lăncrăm „ar fi căzut” dint-o diligență un apel adresat românilor, care a provocat o vie agitație între locuitori. Ei l-au alungat din localitate pe inspectorul local și pe notarul comunal și-au refuzat să se înscrie în gărzile cetățenești. Incidente asemănătoare s-au semnalat și în Pianu de Jos. Liniiștea a sporit prin răspîndirea știrii despre adunarea

populară ce va avea loc la Blaj. Conform dispozițiilor primite, a interzis atît protopopului greco-catolic cît și celui ortodox să trimită delegați la această adunare.

227. *Ozun, 26 aprilie 1848.* Colonelul Dobay Károly către prim-judele regesc din Trei Scaune. Îi aduce la cunoștință că s-a prezentat la el o delegație din Sfîntu Gheorghe, care a cerut pe de o parte să se transporte la casa scaunului din această localitate armele reținute la Ozun, iar pe de altă parte ca unitățile grănicerești de secui să nu fie detașate din Trei Scaune pînă la noi dispoziții.

228. *Arad, 26 aprilie 1848.* Comitetul din Arad pentru menținerea ordinii constituite cere juzilor nobiliari să aducă la cunoștința comunelor că notarii nu pot fi înlăturați din funcțiile lor decît cu aprobarea comitatului.

229. *Agrișu Mare, 26 aprilie 1848.* Juratul Simion Vanc către vicecomitele comitatului Arad, Török Gábor. Îl anunță că populația comunei Minișu de Sus a atacat locuința judeului primar sătesc și a confiscat sigiliul comunal. Judele a fost înlocuit cu cel din anul precedent.

230. *Semlac, 26 aprilie 1848.* Administratorul domeniului din Semlac, Kovács István, către vicecomitele comitatului Arad, Török Gábor. Îl informează că numai datorită intervenției preotului Lazar Adamovici țărani nu au ocupat pămînturile nobiliare. Notarul a fost alungat de săteni. Se așteaptă atacarea conacului contelui. Populația este agitată.

231. *Șimleu Silvaniei, 26 aprilie 1848.* Stările privilegiate ale comitatului Crasna către guvernul provizoriu al Ungariei. Cer 50 de husari pentru menținerea ordinii constituite.

232. *Șimleu Silvaniei, 26 aprilie 1848.* Stările privilegiate ale comitatului Crasna către Ministerul de Interne al Ungariei. Îi aduc la cunoștință că au hotărît organizarea unei adunări în ziua de 8 mai pentru citirea noilor legi în limbile maghiară, română și slovacă și pentru luarea măsurilor necesare în vederea aplicării lor. Totodată cer ca pînă la 8 mai să se trimită un comisar pentru coordonarea anexării.

233. *Carei, 26 aprilie 1848.* Vicecomitele comitatului Satu Mare, Gabányi Sándor, către ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îi raportează despre revoltele din Ciumești, Valea Vinului, Ardușat, Lipău și Resighea.

234. *Cheia, 26 aprilie 1848.* Slujbașii comunei Cheia către judele nobiliar Barla Benjámín. Îl anunță că îi trimit la Plăești (scaun Arieș) o pușcă și trei pistoale confiscate de la patru săteni. Restul populației n-a predat încă armele.

235. *Șomoșcheș, 26 aprilie 1848.* Locuitorii comunei Șomoșcheș, (comitatul Arad) către comisia comitatensă. Declară că s-au convins de autenticitatea documentelor eliberate de notarul și judele primar al comunei. Totodată cer iertare pentru greșelile comise cu prilejul tulburărilor.

236. *Uileacu de Munte, 26 aprilie 1848.* Administratorul moșiei Capitulului romano-catolic din Oradea, Aron Mihály, către inspectorul Capitulului. Îl încunoștințează că locuitorii din Tămășeu nu permit intrarea porcilor domeniului pe hotarul comunei. Cei din Uileacu de Munte nu admit vînzarea vinului și rachiului domeniului în cîrciuma comunală.

237. *Buia, 26 aprilie 1848.* Preotul Ioachim Aron din Buia (comitatul Alba de Sus) către judele nobiliar al cercului. Îl anunță că nu se poate prezenta în fața comitetului pentru păstrarea ordinii constituite, deoarece sătenii bănuiesc că ar fi unealta domnilor de pămînt și ar risca să se răscoale împotriva lui.

238. *Sibiu, 26 aprilie 1848.* Tompa Imre, scrib la Tezaurariat, către părinții săi. Le scrie despre adunarea românilor de la Blaj, care se va ține la 15 mai; deplasarea unor unități secuiești; atitudinea scaunelor săsești față de uniune.

239. *Cluj, 27 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către judele primar al orașului Cluj, Grois Gusztáv. Îi retrimite dosarul cu scrisorile lui Florian Micaș. Scrisorile să se traducă în limba maghiară și să fie folosite de comisia numită pentru cercetări.

240. *Cluj, 27 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către judele primar al Clujului, Grois Gusztáv. În conformitate cu rescriptul Comandamentului general vor fi distribuite 1 520 de arme pentru gărzile cetățenești din Transilvania; ele vor proveni din depozitele regimentului al II-lea grăniceresc din Năsăud. O înștiințare similară a fost trimisă și celorlalte orașe pentru a prelua armele și a restitui cheltuielile de transport.

241. *Viena, 27 aprilie 1848.* Cancelaria Alicică către Guvernul Transilvaniei. Cere lămuriri în legătură cu hotărîrea comunității din Brașov de a aproba ca unii negustori români să fie primiți între jurați iar cei ce nu știu germana să depună jurămîntul în limba proprie.

242. *Pesta, 27 aprilie 1848.* Ministerul de Interne către Ministerul de Justiție al guvernului provizoriu maghiar. La scrisoarea din 21 aprilie îi răspunde că eliberarea lui Eftimie Murgu din închisoarea de la Buda s-a făcut la ordinul șefului guvernului provizoriu, pe baza grațierii de către împărat a deținuților politici.

243. *Sibiu, 27 aprilie 1848.* Generalul Anton Puchner către guvernatorul Teleki József. Îi aduce la cunoștință că este de acord cu instruirea gărzilor cetățenești de către ofițeri și subofițeri, cu condiția ca aceasta să nu se repercuteze defavorabil asupra activității lor.

244. *Mețiș, 27 aprilie 1848.* Comitele suprem al comitatului Alba de Sus, Kálnoky Dénes, către guvernatorul Teleki József. Îl informează că preotul unit Ioachim Aron din comuna Buia a citit poporului o proclamație și a comentat-o în sensul că țăraniii sînt deja scutiți de orice obligații feudale; drept urmare, locuitorii din Buia și Veseud au declarat că nu vor mai îndeplini slujbele iobăgești; propune ca preotul amintit să fie chemat și deținut la Blaj; propune de asemenea măsuri împotriva lui Ioan Popovici, care a răspindit mai multe exemplare ale proclamației.

245. *Aiud, 27 aprilie 1848.* Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós, către guvernatorul Teleki József. Îi cere ca din cele 600 de puști primite, 300 să fie imediat înmîinate gărzilor cetățenești. Totodată îl înștiințează că mai mulți „instigatori” intenționează să țină adunarea din 30 aprilie de la Blaj în pofida ordonanțelor de interdicere a ei.

246. *Tîrnăveni, 27 aprilie 1848.* Comitele suprem al comitatului Tîrnava, Haller Ignác, către guvernatorul Teleki József. Relatează despre situația din comitat; numeroasele zvonuri și atitudinea nechibzuită a mai multor nemeși, care au provocat în unele părți agitații; din Căpîlna de Jos și Feisa au declarat că vor participa cu toții la adunarea de la Blaj unde poporul român își va revendica drepturile naționale.

247. *Chiuiești, 27 aprilie 1848.* Judele nobiliar Mósa Ferenc către prim-judele comitatului Solnocul de Mijloc, Mósa József. Îi aduce la cunoștință că locuitorii din Măgoaja și-au ales un delegat pentru adunarea de la Blaj la o întrunire ce a avut loc în 26 aprilie pe baza unui apel românesc; i-a somat pe săteni să-și recheme delegatul, deoarece ei nu erau iobagi, ci nobili cu o sesie.

248. *Răscruci, 27 aprilie 1848.* Prim-judele comitatului Dăbîca, Wass Samuel, către guvernatorul Teleki József. Îi raportează despre revoltele de la Bonțida, Dragu, Răscruci, Gîrbou și Fițeș și despre extinderea lor în comitat. Propune să se aducă armată mai numeroasă și să se introducă starea de asediu.

249. *Dragu, 27 aprilie 1848.* Vicecomitele comitatului Dăbîca, Orbók Elek, către comisarul gubernial Szabó József. Îi raportează despre ocuparea de către iobagii din Voivodeni a unor pămînturi alodiale, mai ales păduri, ale guvernatorului Teleki. Juzii primari sătești declară însă că nu e vorba despre ocuparea alodiilor, ci de faptul că țăraniii se declară eliberați de obligațiile feudale.

250. *Oravița, 27 aprilie 1848.* Oficiul minier din Oravița către Direcția minelor. Cere să se aprobe fiecărei familii de miner dreptul de a-și ține câte o vacă în pădurile aparținătoare fiscalului; în caz contrar producția de cărbuni va fi stînjinită, deoarece nu se vor găsi oameni care să lucreze în condițiile mizerabile din mine.

251. *Zam, 27 aprilie 1848.* Administratorul de moșie Iacob Moga către stăpîna sa Csáky Rozália, soția baronului Jósika János. O informează că veniturile moșiilor din Zam și din alte localități au scăzut mult, întrucît iobagii nu mai lucrează aproape deloc. Ei nu pot fi siliți la robote, deoarece comitatul nu dispune de mijloacele de constrîngere necesare.

252. *Cluj, 27 aprilie 1848.* Locțiitorul fiscal Korbuly Dávid către un concepist necunoscut. Îl informează despre arestarea lui Florian Micaș, la care s-au găsit acte „instigatoare” românești.

253. *Sibiu, 27 aprilie, 1848.* Tompa Imre, scrib la Tezaurariat, către părinții săi. Le scrie despre atitudinea antiunionistă a sașilor de la Sibiu și despre o consfătuire a lor cu românii, pe care au căutat să-i convingă să se declare la adunarea de la Blaj împotriva uniunii, promițîndu-le că-i vor sprijini să devină a patra națiune. Sașii n-au acceptat însă ca în fiecare scaun să fie ales câte un deputat român.

254. *Cluj, 28 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către prim-judele regese din Trei Scaune. Îl înștiințează că unitățile militate secuiești nu vor fi scoase din țară; de asemenea că-l va ruga pe generalul Puchner să dea dispoziții pentru a se înlătura diferendele dintre grăniceri și dregătorii civili, care au provocat incidente în secuime.

255. *Cluj, 28 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către generalul Anton Puchner. Îi aduce la cunoștință măsurile luate pentru restabilirea ordinii nobiliare în comitatul Dăbica. L-a trimis la Dragu pe comisarul Szabó József cu misiunea de a restabili liniștea, la nevoie cu ajutorul celor două unități de cavalerie mutate de la Lechința la Bonțida și Râscruci. Potrivit ultimelor știri e necesară armată și la Gîrbou.

256. *Cluj, 28 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către generalul Adam Gallbrunn. Îl informează despre tulburările din Dragu și Gîrbău. Tulburările impun deplasări de unități militare pentru a acționa împotriva țăranilor ce amenință conacele nobiliare. Generalul să ia măsuri în înțelegere cu comisarul gubernial.

257. *Cluj, 28 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către prim-judele nobiliar al comitatului Dăbica, Wass Sámuel, și către comisarul gubernial Szabó József: le aduce la cunoștință consimțământul generalului Adam Gallbrunn de a se trimite unitățile militare de la Bonțida și Râscruci la Dragu în vederea restabilirii ordinii nobiliare; referitor la înființarea tribunalelor statale în îndeamnă pe jude să facă propunerile necesare.

258. *Pesta, 28 aprilie 1848.* Ordinul ministrului de interne al Ungariei prin care se reglementează amănuntele anexării comitatelor Crasna, Solnocul de Mijloc, Zarand, a districtului Chioar și a orașului Zaláu.

259. *Budapesta, 28 aprilie 1848.* Ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan, către primul ministru Batthyány Lajos. A fost informat că în Cehu Silvaniei și în alte comune din Solnocul de Mijloc țăranii atacă și ocupă alodiile nobiliare. Nu sînt cruțați nici reprezentanții organelor locale ale puterii de stat. De aceea îl împuternicește pe comitele suprem al comitatului Crasna, Kabos József, să mențină ordinea constituită, în calitatea sa de comisar guvernamental. Solicită o unitate militară pentru liniștirea țăranimii.

260. *Șiria, 28 aprilie 1848.* Protopopul ortodox Teodor Popovici din Șiria către preoți. Le comunică hotărîrea comitetului pentru menținerea ordinii constituite din comitatul Arad, în care ordonă clerului să convingă sătenii să nu se ridice împotriva notarilor și juzilor primari comunali.

261. *Cluj, 28 aprilie 1848.* Comitele suprem al comitatului Turda, Thorotzkai Miklós, către guvernatorul Teleki József. Îi trimite raportul judeului nobiliar Pápai Lajos despre situația din satele plasei Lupșa. La raport anexează două proclamații.

262. *Cluj, 28 aprilie 1848.* Judele primar al orașului Cluj, Grois Gusztáv, către guvernatorul Teleki József. Îl anunță că în noaptea de 26 aprilie au fost arestați cinci români; doi dintre ei au fost reținuți, deoarece s-a dovedit că intenționau să meargă la Abrud pentru a-i comunica lui Ioan Buteanu arestarea lui Florian Micaș.

263. *Aiud, 28 aprilie 1848.* Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós, către guvernatorul Teleki József. Îi raportează că i-a trimis la Blaj pe prim-judele nobiliar și pe vicecomitele comitatului, în vederea operiilor adunării din 30 aprilie.

264. *Dragu, 28 aprilie 1848.* Comisarul teritorial Szabó József către guvernatorul Teleki József. Îl informează că preotul român din Dragu a primit mai multe exemplare din programul românilor de la fratele său, elev la Cluj. El le-a dat preotului din Voivodeni.

265. *Sebeș, 28 aprilie 1848.* Judele regesc din Sebeș, Samuel Meister, către comitele sașilor Franz Salmen. Îl informează despre agitațiile îndreptate contra notarului abuziv, care au avut loc în satul Lancrăm. A reușit să-i liniștească pe cei nemulțumiți prin dezbinarea lor în grupuri separate; prin amenințarea cu încadrarea unor unități militare; prin prevenirea asupra pericolului sistării creditelor la casa de economii. Un caz similar s-a întîmplat și la Pianu de Jos. Referitor la problema uniunii Transilvaniei cu Ungaria crede că populația românească se va pronunța împotriva ei.

266. *Brașov, 28 aprilie 1848.* Ședința Magistratului din Brașov în care s-a discutat refuzul românilor din Bod de a face parte din gîrzile cetățenești alături de sași, după ce inițial au acceptat; senatorului Tartler i se încredințează misiunea de a se deplasa la Bod, pentru a cerceta situația la fața locului.

267. *Sfîntu Gheorghe, 28 aprilie 1848.* Prim-judele regesc din Trei Scaune către guvernatorul Teleki József. Îl informează că adunarea scaunală din 11 și 12 aprilie a hotărît ca cele patru companii de grăniceri revoltate să nu părăsească deocamdată locul de staționare, iar armele confiscate de populația civilă să fie depozitate în clădirea publică a scaunului; în schimb decizia de a se recruta membrii gîrzii cetățenești numai dintre nemșii nemilitarizați n-a fost transpusă în practică pentru a nu se isca diferende între ei și grăniceri.

268. *Șimleu Silvaniei, 28 aprilie 1848.* Vicecomitele provizoriu al comitatului Crasna, Bocsáncki Márton, către Guvernul Transilvaniei. Raportează că a adus la cunoștința vicarului Al. Sterca Șuluțiu și celor doi protopopi români decretul gubernial prin care se interzicea participarea preoților și a poporenilor la adunarea de la Blaj din 30 aprilie.

269. *Arad, 28 aprilie 1848.* Extras din procesul-verbal al adunării orașului Arad, care se referă la numirea de către guvernul provizoriu al Ungariei și de către palatinul Ștefan a comitelui suprem al comitatului Timiș, Csernovics Péter, în calitate de comisar regal plenipotențiar. În această calitate i s-au trasat următoarele sarcini: să reprime răzvrătirile din comitatul Torontal; să asigure menținerea ordinii publice constituite; să introducă judecătoria statarială acolo unde consideră că va fi cazul. În calitate de comisar regal, Csernovics acordă orașului Arad dreptul de a constitui o judecătorie statarială. Adunarea hotărăște tipărirea și anunțarea decretului privind instituirea judecătoriei statariale.

270. *Elek [R.P.U.], 28 aprilie 1848.* Raportul anchetatorilor numiți de Comitetul pentru păstrarea ordinii constituite din comitatul Arad pentru a cerceta răzvrătirea țăranilor din Vărșand împotriva notarului și a judeului nobiliar. Se descrie felul cum a decurs răzvrătirea.

271. *Timișoara, 28 aprilie 1848.* Generalul Piret către palatinul Ștefan. Îl anunță că, în urma evenimentelor de la Kikinda: a concentrat cinci escadroane de husari, două batalioane de infanterie și o baterie de artilerie la Jimbolia și a prevăzut cu arme vechi mai multe sate. N-a putut satisface însă cererea vicecomitelui comitatului Timiș de a revoca ordinul de plecare a trei batalioane grănicerești, deoarece este obligat să execute ordinele Ministerului de Război cezaro-crăiesc din Viena și nu pe cele ale guvernului provizoriu ungar, care nu i-a fost desemnat ca autoritate superioară.

272. *Blaj, 28 aprilie 1848.* Redactorul „Organul național”, Timotei Cipariu, către redactorul „Gazetei de Transilvania”, George Barițiu. Îl informează despre: arestarea avocatului Florian Micaș la Cluj; frământările conducătorilor români din Cluj; atitudinea tineretului de la Blaj; pregătirile pe care le fac autoritățile nobiliare în vederea împiedicării adunării de la Blaj din 30 aprilie.

273. *Brăila, 28 aprilie 1848.* Diplomatul Jablonczy din Țara Românească către Kosuth Lajos. Îi recomandă să inițieze măsuri pentru a fi primiți în mod ospitalier refugiații moldoveni, care au organizat o răscoală, nereușită, împotriva tiraniei; îi consideră „martiri ai libertății”; aducătorul scrisorii, Costache Epureanu, îi va da informații mai ample despre evenimentele „interesante în sine și în general importante”.

274. *Ilia, 28 aprilie 1848.* Administratorul de moșie Nagy József către stăpînul său, baronul Bornemissza Ignác. Îl informează că iobagii din Bretea Mureșană și din Uliciș au refuzat să mai presteze robolele și și-au împărțit între ei o parte din hotarul comunelor lor. Propune să se dea țăranilor în arendă sau în parte pămîntul însămințat cu porumb.

275. *Cluj, 29 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către judele primar al orașului Cluj, Grois Gusztáv. Îl îndrumă să-i mustre pe tinerii arestați Nicolae Șuluțiu și Eremia Verza și dacă vor declara că nu vor mai „tulbura pacea”, să fie puși în libertate.

276. *Cluj, 29 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către comisarul teritorial Szabó József. Își exprimă opinia că mișcările țărancești din Dragu sînt în legătură cu cele din Voivodeni și Cristorel. Îl autorizează pe comisar să interogheze atît preoții, cît și persoanele laice care au contribuit la agitarea spiritelor, iar în funcție de gravitatea situației să dispună arestări.

277. *Cluj, 29 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către comisarul teritorial Szabó József. Îi cere informații despre acuzele aduse fratelui preotului unit din Dragu, care a fost arestat și-i ordonă să urmărească proiectata adunare a românilor din Așchileu [Mic], Dragu și eventual alte localități.

278. *Cluj, 29 aprilie 1848.* Guvernatorul Teleki József către comisarul teritorial Szabó József. Îi poruncește să meargă la Așchileu Mic pentru a lua măsuri împotriva iobagilor care refuză prestarea serviciilor feudale.

279. *Budapesta, 29 aprilie 1848.* Ministerul de Interne al Ungariei către Ministerul de Finanțe. Îl încunoștințează că între direcțiunea montanică din Oravița și autoritățile comitatense s-au ivit neînțelegeri cu ocazia aplicării noilor legi pe teritoriul minier; ordonă vicecomitelui comitatului Caraș să evite deocamdată orice imixtiune în treburile miniere, deoarece schimbarea vechiului mod de administrare ar putea determina tulburarea ordinii publice constituite.

280. *Pesta, 29 aprilie 1848.* Secretarul de stat Pulszky Ferenc către primul ministru al Ungariei, Batthyány Lajos. Îi expune părerea că detașarea cîtorva mii de grăniceri secui

în regiunile din Ungaria, unde populația este agitată, ar contribui la liniștirea spiritelor. Mobilizarea gărzilor cetățenești necesită mari cheltuieli și nu produce un efect asemănător.

281. *Viena, 29 aprilie 1848.* Cancelaria aulică a Transilvaniei către împăratul Ferdinand. Îi înaintează raportul Guvernului transilvănean privitor la planul conducătorilor români de a convoca o adunare populară la Blaj pentru ziua de 30 aprilie. Potrivit unei proclamații, fiecare sat ar fi urmat să-și trimită la Blaj câte doi delegați pentru a cere drepturi pe seama națiunii române. Convocarea adunării a provocat teamă în rândurile autorităților nobiliare din cauza spiritelor agitate. Din raportul Guvernului rezultă că acesta a luat măsuri pentru a o interzice. Recomandă să se ia măsuri urgente „pentru a se proclama egalitatea în drepturi a poporului român cu ceilalți locuitori ai Transilvaniei”.

282. *Sibiu, 29 aprilie 1848.* Comandantul suprem al armatei austriece din Transilvania, generalul Anton Puchner, către generalul maior Karl Wolnhofer. Îi trimite ordinea de zi pentru a fi citită trupelor secuiești de graniță. Își exprimă profunda dezamăgire pentru actele de nesupunere ce au avut loc în rîndul trupelor de grăniceri secui.

283. *Sibiu, 29 aprilie 1848.* Generalul Anton Puchner către guvernatorul Teleki József. Își exprimă îngrijorarea în legătură cu actele de nesupunere ale regimentului 2 de graniță secuiesc; grănicerii aflați la Ozun au refuzat să plece la Sibiu și Sebeș; ei au depus armele, cu care s-a înarmat populația civilă; cere să se pună capăt acestei situații primejdioase; inițial a aprobat să fie expediate la Cluj puști destinate înarmării gărzilor cetățenești de acolo; totuși pînă la lămurirea situației critice nu se vor trimite armele cerute; a repartizat pînă acum mai multe puști pentru Brașov, deoarece acolo i se pare liniștea mult mai primejduită; regimentul 2 secuiesc să mențină ordinea constituită în orașele apropiate.

284. *Sibiu, 29 aprilie 1848.* Generalul Anton Puchner către comitele suprem al comitatului Alba de Sus, Kálnoky Dénes. Îl anunță că nu-i poate acorda ajutoare militare, deoarece două divizioane ale regimentului 2 de grăniceri secui refuză ascultarea, iar restul trupelor sînt necesare la fața locului.

285. *Arad, 29 aprilie 1848.* Episcopul ortodox din Arad, Gherasim Raț, către preoții eparhiei Aradului. Potrivit dispozițiilor mai înalte cere preoților să se abțină de a participa la mișcările îndreptate împotriva notarilor și a altor dregători comunal și să contribuie la menținerea păcii și liniștii publice.

286. *Cluj, 29 aprilie 1848.* Guvernul Transilvaniei către comitatul Dăbîca. Îi ordonă să lămurească locuitorii din Dragu ce slujbele iobăgești vor fi desființate și în Transilvania la fel ca în Ungaria, de către viitoarea Dietă; pînă atunci ele rămîn însă în vigoare iar soldații nu vor părăsi localitatea.

287. *Dej, 29 aprilie 1848.* Teologul Ioan Popovici a recunoscut cu ocazia interogatoriului că a înmînat celor doi preoți români din Măgoaja două manifeste. Manifestele le-a găsit la seminarul din Blaj. După cite a auzit, autorul lor este Aron Pumnul.

288. *Buia, [29] aprilie 1848.* Comitele suprem al comitatului Alba de Sus, Kálnoky Dénes, către guvernatorul Teleki József. Îl încunoștințează că a sosit cu o jumătate de companie de husari în comuna Buia, unde a somat populația să se liniștească. Delegații din 11 comune au declarat însă că nu vor mai presta slujbele iobăgești pînă cînd nu vor primi ordin în acest sens de la împărat.

289. *Abrud, 29 aprilie 1848.* Judele primar din Abrud, Laborfalvi Nagy Károly, către guvernatorul Teleki József. Îi raportează despre evenimentele de la Abrud: în oraș ordinea nu este tulburată, dar în localitățile din împrejurimi se pregătesc sulite și alte arme tradiționale țărănești; circula zvonuri despre o eventuală răscoală a românilor; înainte de plecarea lui Buteanu la Cluj din garda cetățenească făceau parte și românii, dar după sosirea acestuia s-au retras; ei vor să înființeze o gardă cetățenească proprie; cere să fie trimise trei companii de militari în Abrud și împrejurimi.

290. *Brețcu, 29 aprilie 1848.* Judele primar al orașului Brețcu către guvernatorul Teleki József. Îi raportează că grănicerii secui, care au părăsit localitatea, s-au reîntors. A convocat adunarea orașului pentru dezbaterea problemei. Adunarea a hotărît luarea unor măsuri pentru menținerea ordinii constituite și pentru cercetarea cauzelor comportării grănicerilor.

291. *Pecica, 29 aprilie 1848.* Raportul comisiei comitatense din Arad despre alegerea în comuna Pecica a unui nou jude primar, agreeat de popor și despre cererea schimbării vechiului notar față de care se manifestă neîncredere.

292. *Mediaș, 29 aprilie 1848.* Raportul subnotarului Lupini prezentat în ședința scaunului Mediaș cu privire la devastările comise de locuitorii din Copșa Mică în pădurea

„Schemert“; în ziua de 21 aprilie 1848 locuitorii din Coșșa Mică i-au obligat și pe paznici să-i urmeze în pădurea scăunală; acolo au delimitat o parte pentru scaun, iar pe cealaltă parte au declarat-o proprietatea lor. Magistratul și delegații comunității cer sprijin de la Guberniu în vederea reprimării răsculaților din Coșșa Mică; o comisie se va deplasa la fața locului pentru a evalua pagubele.

293. *Timișoara, 29 aprilie 1848*. Corespondentul Petru Cermena către redactorul „Gazetei de Transilvania“, George Barițiu. Îi scrie despre mișcările românilor și sîrbilor din Banat.

294. *[Viena] 29 aprilie 1848*. Baronul conservator Apor Lázár către Kossuth Lajos. Sub pseudonim, Apor îi face reproșuri și-i aduce o serie de învinuiri și acuzații în numele aristocrației maghiare nemulțumită de măsurile antifeudale pe care le-a inițiat.

295. *[Brașov, 25—30 aprilie 1848]*. Manifest anonim adresat cetățenilor orașului Brașov. Le dezaprobă atitudinea prounionistă și insistă asupra necesității unității de acțiune, deoarece uniunea Transilvaniei cu Ungaria va duce la subjugarea populației săsești.

296. *[Fără loc, înainte de 30 aprilie 1848]*. Petiția românilor transilvăneni către împărat. Solicită recunoașterea românilor ca națiune politică și egalitatea lor din toate punctele de vedere cu maghiarii, secuii și sașii.

REGESTENVERZEICHNIS

1. *Bratislava, 11.—12. April 1848.* Das auf dem Landtag von Bratislava verabschiedete Agrargesetz enthält: die Auflösung aller Leibeigenenverpflichtungen; die Modalität der Entschädigung des Adels für den „Verlust“ der Einkommen durch die Leibeigenenleistungen; die Beibehaltung der alten Verhältnisse bezüglich der Benützung der gemeinsamen Waldungen und Weiden, wo vorher keine Urbarialregelungen vorgenommen wurden; die Auflösung des adligen Gerichtsstuhles; die Aufhebung der Schulden der gewesenen feudalen Besitze mit Ausnahme jener, die aus Handelstätigkeiten oder Zinsen hervorgegangen sind.

2. *Bratislava, 11.—12. April 1848.* Das auf dem Landtag von Bratislava verabschiedete Wahlgesetz behält das Recht bei, nach welchem zur Wahl für die Abgesandten zum Landtag jene aus den privilegierten Ständen teilnehmen, doch wird dieses auch auf folgende erstreckt: gewesene Leibeigene, die befreit wurden, Eigenland erhielten und wenigstens ein Viertel Sessio-Boden besitzen; die Städter, die Eigentümer je eines Hauses im Werte von wenigstens 300 Florins sind, Handwerker, welche eine eigene Werkstatt mit wenigstens einem Lehrling haben; die Kaufleute, die über ein eigenes Geschäft verfügen; die Fabrikseigentümer und Intellektuelle. Um gewählt zu werden, muß man verschiedenen Bedingungen entsprechen, z. B. die ungarische Sprache beherrschen.

3. *Bratislava, 11.—12. April 1848.* Das auf dem Landtag von Bratislava verabschiedete Pressegesetz schafft die Zensur ab und führt die Pressefreiheit, mit einigen Einschränkungen und Strafen im Falle deren Nichtbeachtung, ein.

4. *Bratislava, 11.—12. April 1848.* Das auf dem Landtag von Bratislava verabschiedete Gesetz bezüglich des gemeinsamen Tragen der Lasten sieht vor, daß ab 1. November 1848 auch gewesene Privilegierte neben jenen, die auch bis zur Revolution die Steuern zahlten, besteuert werden.

5. [*Cluj, vor dem 13. April 1848*]. Der Redakteur Kővári László und der Verleger Tilts János an den Gouverneur Teleki József und an das Gubernium Transsilvaniens. Sie bitten um die Genehmigung, eine Zeitung mit dem Titel „Ellenőr“ (Beobachter) herauszugeben. Diese hätte die Aufgabe, sowohl die radikalen Forderungen des Volkes als auch die Beruhigung des Adels zu besänftigen.

6. *Cluj, 13. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Hofkanzler Jósika Sámuel. Er berichtet über die getroffenen Maßnahmen zur Beruhigung der Rumänen aus den Munții Apuseni.

7. *Cluj, 13. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an die Bischöfe Ioan Lemeni und Andrei Șaguna. Er lenkt ihre Aufmerksamkeit auf die von Ioan Buteanu und Simion Balint in den Munții Apuseni organisierten Zusammenkünfte. Er fordert sie auf, ihren Priestern zu raten, sich mit ihren kirchlichen Pflichten zu beschäftigen und sich in keine politischen Handlungen einzumischen.

8. *Cluj, 13. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an die drei Richter der königlichen Tafel zu Tîrgu Mureș. Er benachrichtigt sie über die Anwesenheit Avram Iancu bei der Volksversammlung in Abrud und befiehlt ihnen, diesen nach Tîrgu Mureș zurückzuberufen, um ihn aus den Munții Apuseni zu entfernen.

9. *Cluj, 13. April 1848.* Das Gubernium Transsilvaniens an den Stuhl Ciuc. Es berichtet über die Konzentrierung der szekler Grenzer wegen den Frühjahrsmanövern und über die Zwischenfälle in Șumuleu.

10. *Sibiu, 13. April 1848.* Der Sachsengraf Franz Salmen an den evangelischen Bischof Paul Georg Binder. Er verlangt von diesem, sich an die Spitze der Delegation, die sich

nach Wien begeben soll, zu stellen, um den Kaiser zu bitten, die Interessen der Sachsen aus Transsilvanien zu unterstützen.

11. *Sînpaul, 13. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Tîrnava, Haller Ignác, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß in diesem Komitat Ruhe herrscht. Die Bauern wissen aber, daß in Ungarn die Fronarbeiten aufgelöst wurden. Aus diesem Grunde erwartet man auch hier, daß es zur Verweigerung dieser Leistungen kommen wird. Gemäß den eingegangenen Nachrichten wären es nicht die zwei rumänischen Studenten aus dem Pazmanaum gewesen, die jene Flugschrift, auf welche sich die Adresse des Guberniums vom 8. April bezieht, verbreiteten.

12. *Braşov, 13. April 1848.* Der Oberrichter von Braşov, Johann Albrichsfeld, an den Gouverneur Teleki József. Er gibt ihm Nachrichten über die Lage aus Braşov.

13. *Braşov, 13. April 1848.* Der Magistrat an die rumänischen Bewohner aus Braşov. Er fordert sie auf, die bestehende Ordnung und Ruhe zu bewahren und ihre Forderungen schriftlich zu formulieren.

14. *Vaşcău, 13. April 1848.* Der Stuhlrichter Középesy Gyula an den Vizegespan des Komitats Zarand. Er berichtet, in seinem Verwaltungsgebiet wartet das Volk in Ruhe die Anwendung der Gesetze bezüglich der völligen Auflösung der Frondienste ab, so daß die Frondienste ohne offenen Widerstand geleistet werden. Er verurteilt den Hirtenbrief des orthodoxen Bischofs aus Arad, Gherasim Raţ, da aus diesem hervorgeht, daß die Auflösung der Frondienste nur dem Kaiser zu verdanken wäre und somit das Mißtrauen und den Haß des Volkes gegen die feudalen Grundbesitzer steigert.

15. *Timişoara, 13. April 1848.* Der Oberrichter von Timişoara, Johann Preyer, an den Palatin von Ungarn. Er berichtet über die von den neuen politischen Ereignissen hervorgerufenen Unruhen in der Stadt. Obzwar sich die Aufruhr etwas gelegt hat, wäre es doch zu wünschen, daß die Stadt nicht ohne Garnison bleibe.

16. *Păuleşti, 13. April 1848.* Der Gutsverwalter Márton Bálint an seinen Herrn, den Grafen Teleki Imre. Er berichtet über die Umstände, in welchen die Frondienste im Komitat Satu Mare aufgehoben wurden.

17. *Cluj, 13. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den General Anton Puchner den Befehlshaber der transsilvanischen Armee. Er antwortet auf dessen Note, die sich auf die Bestrafung jener drei Kanzelisten bezieht, die die szekler Grenzer zu Miercurea-Ciuc und Şumuleu zur Niederlegung der Waffen aufhetzten. Außerdem benachrichtigt er ihn, daß alle nötigen Maßnahmen für die Rekrutierung getroffen wurden. Über die praktischen Resultate der Rekrutierungen könne er jedoch nichts bestimmtes berichten, da in den meisten Verwaltungsgebieten Unruhen seien, und die Komitate aus dem Partium (der Distrikt Chioar einbezogen) an Ungarn angeschlossen wurden.

18. *Cluj, 14. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an die Hofkanzlei in Wien. Er sendet das Gesuch des Kóvári László und Tilts János, welche um die Erlaubnis zur Herausgabe einer politischen Zeitung ansuchen. Er persönlich ist nicht für deren Genehmigung, da ihm die Tätigkeit der Bittsteller verdächtig scheint.

19. *Cluj, 14. April 1848.* Das Gubernium Transsilvaniens an die Komitate Cluj, Dăbica, Turda, Alba de Jos, Crasna, Sólnocul de Mijloc, Bihor und an die Stadträte von Bistriţa, Cluj und Cojocna. Es verständigt sie davon, daß der Kaiser dem Gubernium das Recht verlieh, in dem Komitat Cluj das Ständerecht für drei Monate einzuführen.

20. *Cluj, 14. April 1848.* Das Gubernium Transsilvaniens an die Amtsbehörden von Braşov und Trei Scaune sowie an den Sachsengrafen. Sie werden aufmerksam gemacht, daß die offizielle Sprache der Korrespondenz zwischen den sächsischen Behörden einerseits und den ungarischen oder szeklerischen andererseits die ungarische oder lateinische zu sein hat.

21. *Sibiu, 14. April 1848.* Der Sachsengraf Franz Salmen an den Magistrat von Braşov. Er entwickelt seine eigene Meinung über die politische Lage.

22. *Aiud, 14. April 1848.* Der Baron Kemény István junior an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß auch in Aiud die Judenverfolgung begonnen hat. Er verlangt die Erneuerung der alten Gubernialverordnungen, nach welchen Juden, die seit längerer Zeit ansäßig sind, in der Stadt verbleiben können.

23. *Odorheiu Secuiesc, 14. April 1848.* Der königliche Oberstuhlrichter des Stuhls Odorhei an die ihm untergebenen Stuhlrichter. Er befiehlt ihnen, die Beschlüsse der Stuhlversammlung von 3. April allen bekannt zu machen. Diese beziehen sich auf: Gleichheit aller Bewohner vor dem Gesetz, gemeinsames Tragen aller allgemeinen Lasten, Auflösung der Arelstiel in der öffentlichen Korrespondenz.

24. *Șumuleu, 14. April 1848.* Der Stuhl Ciuc an die königliche Tafel in Tîrgu Mureș. Er schickt die Akten, in welchen der Konzipient Veress Adam angeklagt wird.

25. *Brașov, 14. April 1848.* Der Oberrichter von Brașov, Johann Albrichsfeld, an den Pfarrer Petre Gherman. Er bittet ihn, die rumänische Bevölkerung aus den Gemeinden Zărnești und Bran zu beruhigen und sie aufzurufen mit Vertrauen auf die Maßnahmen zu warten, die der Landtag Transsilvaniens treffen wird.

26. *Cluj, 14. April 1848.* Der Publizist Kővári László und der Verleger Tilts János an das Gubernium Transsilvaniens. Sie werfen diesem vor, die Reformen, die der Landtag erörtern wird, nicht verbreitet zu haben. Ebenso beklagen sie sich, daß das Gubernium über ihr Bittgesuch, die politische Zeitung „Ellenőr“ herauszugeben, nicht entschieden hätte.

27. *Wien, 14. April 1848.* Der Hofagent Friedrich Sachsenheim an die Sächsische Universität. Er berichtet, daß er am 13. April von dem Erzherzog Franz Karl empfangen wurde, und ihm ein Gesuch übergab, in dem verlangt wird, die sächsische Bevölkerung solle nicht zur Vereinigung mit Ungarn gezwungen werden. Im Anhang sendet er zwei Exemplare der Anordnung bezüglich der Organisation der Bürgergarden in Osterreich, da diese als Modell benützt werden könnten.

28. *Sibiu, 14. April 1848.* Der Schatzmeister Mikó Imre an seine Gemahlin. Er ratet ihr, das Geld in Sibiu einzuwechseln. Sie brauche keine Angst von den Rumänen zu haben, da die Stadt durch starke militärische Einheiten verteidigt werde.

29. *Cluj, 15. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Oberrichter des Stuhls Ciuc. Er befiehlt ihm, über die Aufrechterhaltung der Ruhe zu wachen.

30. *Sibiu, 15. April 1848.* Der General Anton Puchner an den Gouverneur Teleki József. Er benachrichtigt ihn, daß er eine Kompagnie nach Alba Iulia abkommandierte, um die Bauernunruhen im Zlatnaer Gebiet zu unterdrücken. Er habe auch Maßnahmen zur Verstärkung der Garnison in Mediaș getroffen, indem er zwei Kompagnien Grenzer dorthin schickte.

31. *Sibiu, 15. April 1848.* Der General Anton Puchner an den Grafen Mikó Imre vom Tesaurariat. Er teilt ihm mit, daß er Maßnahmen zur Verstärkung der Garnison in Alba Iulia getroffen hat.

32. *Sibiu, 15. April 1848.* Die Sächsische Universität an die Stühle des Königsbodens. Sie fordert sie auf, zur sofortigen Gründung von Bürgergarden zu schreiten.

33. *Abrud, 15. April 1848.* Der Oberrichter aus Abrud, Laborfalvi Nagy Károly, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet über die Ereignisse in den Munții Apuseni.

34. *Poiana, 15. April 1848.* Der Assessor Szigethi Nagy Károly an den Obergespan des Stuhles Arieș. Er macht ihn aufmerksam, daß ein rumänischer Kleriker, der aus Blaj nach Poiana kam „unerwünschte Sachen“ spricht.

35. *Brașov, 15. April 1848.* Der Oberrichter aus Brașov, Johann Albrichsfeld, an Franz Salmen, den Sachsengrafen. Er berichtet, daß die Angst vor einem Angriff der rumänischen Bevölkerung unbegründet war. Die getroffenen Maßnahmen erwiesen sich zwecklos.

36. *Brașov, 15. April 1848.* Der Polizeidirektor aus Brașov, Joseph Trausch, an den Magistrat der Stadt Brașov. Er berichtet, daß der Sohn des Gheorghe Iuga, der eben aus Wien angekommen war, zwei Manifeste in rumänischer Sprache mitbrachte, die er in Pest von Landsleuten bekommen hat.

37. *Cincu, 15. April 1848.* Der Königsrichter von Cincu, Michael Schmidt, an den Sachsengrafen Franz Salmen. Er benachrichtigt ihn über die Volksunruhen in den Stühlen Cincu und Agnita, die durch die Bildung der Bürgergarden hervorgerufen wurden.

38. *Sebeș, 15. April 1848.* Der Königsrichter Samuel Meister aus Sebeș an den Sachsengrafen Franz Salmen. Er berichtet, daß die sächsische Bürgergarde, der es an Enthusiasmus und Waffen fehlt, kein Vertrauen einflöße, wenn man die große Menge der Rumänen in Betracht zieht; das in der Distriktversammlung verlesene Manifest, durch welches den Rumänen politische Rechte zugesichert werden, von diesen ohne Begeisterung aufgenommen wurde; bezüglich der Union Transsilvaniens mit Ungarn erklären sich die Rumänen dagegen und er selbst ist gegen die Absendung einer heimlichen Abordnung nach Wien.

39. *Arad, 15. April 1848.* Das Manifest an die Rumänen aus Arad, welches an sie durch Pflieger Alajos und andere gerichtet ist und sie für den 17. April morgens zu einer Sitzung einladet, in welcher sie über die Organisation der Bürgergarden beraten mögen.

40. *Wien, 15. April 1848.* Der Kanzler Jósika Sámuel an den Gouverneur Teleki József. Seiner Meinung nach werde Wien die Abhaltung des Landtages nicht verhindern. Er wartet täglich, man möge seine Abdankung annehmen.

41. *Cluj, 15. April 1848.* Graf Bethlen János senior, der Anführer des liberalen Adels, an seinen Ideengenossen, Baron Wesselényi Miklós. Er schreibt ihm, daß die sofortige Aufhebung der Urbarialverhältnisse und die Besprechung der Reform der Administration der Komitate den Adel beunruhige. Die liberale Partei des Adels fachte Bewegungen für die Union und die Abhaltung des Landtages an. Jetzt ist es jedoch wichtig, den Unruhen ein Ende zu setzen.

42. *Cluj, 16. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Hofkanzler Jósika Sámuel. Es wird ihm mitgeteilt, daß das in Pest herausgegebene Gedicht Petófis „A királyokhoz“ (An die Könige) sich in Form von Flugblättern im Verkauf befindet. Das Gedicht könnte zur Erregung der Gemüter beitragen. Man schlägt deshalb vor, den Verkauf zu verbieten.

43. *Cluj, 16. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den griechisch-katholischen Bischof Ioan Lemeni. Er macht ihm bekannt, daß er niemals beabsichtigte, die rumänische Nation bei der Einreichung ihrer Denkschriften an den Landtag zu verhindern. Er findet jedoch die Abhaltung der Volksversammlungen überflüssig, da sie zu einer Gefahr für die bestehende Ordnung werden könnten. Er verlangt, daß er sich entweder selbst in die Munții Apuseni begeben, oder einen Abgesandten dorthin schicken möge, um das Volk zu beruhigen. Er ist weder mit der Einberufung des Synods noch mit der Abhaltung der Volksversammlung in Blaj einverstanden. Falls die Versammlung trotzdem stattfindet, so sollen die Menschen in einer so klein als möglichen Zahl daran teilnehmen. Er verlangt ausführliche Auskünfte über den Verfasser des Aufrufes an das Volk zur Versammlung in Blaj, sowie auch über jene Personen, die diesen verbreiten.

44. *Cluj, 16. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Stadtrat von Aiud. Er billigt, daß die Juden, die sich nach 1837 dort ansiedelten, ausgewiesen werden, und daß diejenigen, die sich vor 1837 in Aiud ansiedelten, dort verbleiben können.

45. *Arad, 16. April 1848.* Die Sitzungsprotokolle des orthodox-serbischen Kirchenrates hl. Peter und Paul aus Arad, der eine erweiterte Sitzung am 16. April hielt. Diese Sitzung wurde durch den Vorschlag jener aus Novi Sad und Subotica, Abgesandte unter Führung des Metropoliten zum Kaiser, dem Palatin und der ungarischen Regierung zu schicken, um die in 16 Punkten formulierte Beschwerden des serbischen Volkes aus dem Habsburgerreich vorzulegen, einberufen. Die Gemeinschaft aus Arad hat sich mit den Forderungen eiverstanden erklärt. Sie hat aber trotzdem keine Delegierte geschickt, da sie unterdessen von der Einberufung des orthodoxen Kongresses erfuhr, der über dieses Ansinnen entscheiden wird.

46. *Beiuş, 16. April 1848.* Der Dechant aus Meziad, Pavel Novac, an den Bischof der Arader Diözese, Gherasim Raş. Er teilt ihm mit, daß mehrere Gemeinden aus der Umgebung zur Orthodoxie zurückgekehrt sind.

47. *Cîmpeni, 16. April 1848.* Der Angestellte der Fiskaldomäne zu Cîmpeni, Lerchenfeld, an den Bergwerksrat und -administrator, Nemegeyi János. Er berichtet über das Verhalten der Bevölkerung auf dem Markte zu Cîmpeni: die Arbeiter wurden aus der Nähe überwacht; die Rumänen warten in Ruhe die kaiserlichen Entscheidungen ab; es gab auch keine Unruhen bei den Versammlungen, in welchen ein Bittgesuch an das Gubernium aufgesetzt wurde.

48. *Turcheş [Sucele], 16. April 1848.* Die Beamten Joseph Plecker, Carl Myss und Demeter Boér an den Magistrat oder Stadtrat von Braşov. Sie berichten, daß sie den Studenten des Polytechnikums zu Wien, Ioan Iuga, in Verbindung mit der von ihm gebrachten Flugschrift befragten.

49. *Cluj, 17. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Hofkanzler Jósika Sámuel. Er teilt ihm mit, daß aus dem Bericht des königlichen Oberrichters Petrichevich Horváth Albert vom 13. April hervorgeht, daß es bei der szekler Stuhlversammlung in Sfintu Gheorghe wegen der Befreiung der Grenzer von den Militärpflichten zu Unruhen kam.

50. *Cluj, 17. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den orthodoxen Bischof Andrei Şaguna. Er teilt ihm mit, daß er seinen Bericht mit der Liste der von ihm besuchten Ortschaften zwischen dem 5.—12. April gelesen habe. Er schlägt ihm aber vor, sofort in seinen Bischofsitz zurückzukehren.

51. Cluj, 17. April 1848. Das Rundschreiben des Guberniums von Transsilvanien an das Komitat Turda. Unter der rumänischen Bevölkerung in Transsilvanien wird ein Aufruf verbreitet, durch welchen alle griechisch-katholischen und orthodoxen Dechanten, von je zwei Pfarrern und zwei Delegierten aus jedem Dorf begleitet, zu einer Versammlung am Sonntag nach Pfingsten nach Blaj berufen werden, um die Forderungen der rumänischen Nation, die sie dem Landtage eingeben wollen, abzufassen. Das Gubernium ist der Meinung, daß eine Versammlung mehrerer tausend Menschen in der gegebenen Lage nicht angebracht wäre. Die Bischöfe mögen eine Sitzung auf ein anderes Datum festsetzen und zu dieser nur Dechanten und einige gebildete Personen berufen.

52. Cluj, 17. April 1848. Der Gouverneur Teleki József an den Obergespan des Komitats Tirnava. Er verständigt ihn, daß die in Mediaş stationierten Militäreinheiten mit zwei Kompagnien szekler Grenzer verstärkt wurden, um die bestehende Ordnung aufrecht zu erhalten.

53. Pest, 17. April 1848. Der ungarische Kultus- und Unterrichtsminister Eötvös József an den Professor Szász Károly aus Aiud. Er bittet ihn, er möge den Posten des stellvertretenden Sekretärs in dem von ihm geleiteten Ministerium annehmen.

54. Oradea, 17. April 1848. Das Kapitel des römisch-katholischen Bisthums aus Oradea an den Vizegespan des Komitats Bihor. Es beschwert sich gegen die Leibeigenen aus Viişoara [Komitat Solnocul de Mijloc] und jene aus Izvoarele [Komitat Crasna], daß sie ihm schon jahrelang seinen Wald aus dem Dorfe Sălcea [Komitat Bihor] verwüsten und behaupten, daß er ihnen gehöre.

55. Tîrgu Mureş, 17. April 1848. Der Assessor der königlichen Tafel, Gálfalvi Imre, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß Avram Iancu aus Vidra de Sus sein Examen und den Eid als Rechtsanwalt abgelegt habe, und deshalb nicht mehr Kanzellist an der königlichen Tafel ist.

56. Cluj, 17. April 1848. Der Stadtrichter aus Cluj, Grois Gusztáv, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß ein Teil der ungarischen Einwohner der Stadt die Ausweisung der Juden verlangten.

57. Tîrgu Mureş, 17. April 1848. Der Oberrichter der Stadt Tîrgu Mureş, Lázár János, an den Gouverneur von Transsilvanien. Er benachrichtigt ihn über die Versammlung vom 15. April, die in der protestantischen Kirche gehalten wurde und wo über die Gründung der Bürgergarden verhandelt wurde.

58. Sibiu, 17. April 1848. Der Bericht des Deputierten aus Sighişoara, Johann Schwarz, an die Sächsische Universität über ein Gesuch, welches im Dezember 1846 verfaßt und die Unterschrift von 41 Rumänen aus Braşov trägt. Die Unterzeichneten verlangen, man möge eine entsprechende Zahl Rumänen in den Stadtrat wählen.

59. Braşov, 17. April 1848. Der Oberrichter von Braşov, Johann Albrichsfeld, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet ihm Einzelheiten über die Untersuchung des Studenten Ioan Iuga, der beschuldigt wird, Flugblätter aus Wien gebracht und sie unter die Rumänen aus Transsilvanien verbreitet zu haben.

60. Ţaga, 17. April 1848. Der Stuhlrichter Felszegi Sámuel an das Komitat Dăbica. Er teilt mit, daß eine Proklamation verbreitet wird, die die rumänische Nation zum Widerstand gegen den Adel aufruft. Felszegi verlangt Militäreinheiten zur Unterdrückung eines eventuellen Aufstandes.

61. Blaj, 17. April 1848. Der Redakteur der Zeitung „Organul naţional“, Timotei Cipariu, an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, George Bariţiu. Er beschreibt die Aufregung in den Reihen der studierenden Jugend und der Professoren in Blaj, die von den Nachrichten über die Ereignisse in Wien, Bratislava, Pest und Cluj hervorgerufen wurde. Aron Pumnul hat einen Aufruf vorgelesen und die Rumänen beider Konfessionen zu einer Versammlung am 30. April nach Blaj gerufen.

62. Bucureşti, 17. April 1848. Der Professor August Treboniu Laurian an den Professor Nicolae Bălăşescu. Er ist der Meinung, daß jetzt der Augenblick gekommen sei, in dem sich die Rumänen versammeln, ihre Kräfte vereinigen und politische Rechte verlangen müssen.

63. Aiud, 17. April 1848. Der Graf Thorotzkai János an seinen Bruder Thorotzkai Miklós, den Obergespan des Komitats Turda. Er schreibt ihm, daß die Bauern von Rimetea bei einer Versammlung den Entschluß faßten, keine Feudaldienste mehr zu leisten. Ihrem Beispiel folgten jene aus Colţeşti, Izvoarele und Vălişoara.

64. *Sibiu, 17. April 1848.* Der Tesaurariatsschreiber Tompa Imre an seine Eltern. Er schreibt, daß die Union in Sibiu mit Antipathie von den Massen betrachtet wird.

65. *Brănișca, 17. April 1848.* Der Domänialverwalter der Familie Jósika, Berde Sándor, an den Domänialinspektor Szigethi Cs. Zsigmond. Er benachrichtigt ihn, daß die Bauern die Frondienste auch gezwungen nicht mehr leisten wollen.

66. *Jibou, 17. April 1848.* Der Domänialverwalter Nagy Lázár an seinen Herrn, den Baron Wesselényi Miklós. Er berichtet ihm, daß die Leibeigenen aus Șoimuș dem Beispiel jener aus Cehu Silvaniei gefolgt wären und die Frondienste verweigern.

67. *Cluj, 18. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den unitarischen Superintendenten Székely Sándor. Er berichtet, daß die Bewohner aus Rimetea Zusammenkünfte halten und keine Frondienste leisten. Die Pfarrer mögen die Bevölkerung zur Ruhe mahnen.

68. *Cluj, 18. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Obergespan des Komitats Cluj, Matskási Pál. Er verständigt ihn über die Volksversammlung zu Huedin und die Aufrühr der Leibeigenen. Er befiehlt ihm, einen Beamten nach Huedin zu schicken, um zu versuchen, einen Aufstand zu vermeiden.

69. *Blaj, 18. April 1848.* Der Bischof Ioan Lemeni an das Gubernium Transsilvaniens. Er teilt mit, daß er einen Hirtenbrief an den Klerus gerichtet hat, in dem er die Verbreitung eines Aufrufs der Schüler, die zu den Feiertagen Ferien hatten, verurteilt. Gleichfalls drückt er seine Genugtuung darüber aus, daß das Gubernium ihn ermächtigte, eine andere Versammlung einzuberufen, an welcher Dechante und andere gebildete Personen teilnehmen sollen. Er verspricht alles zu tun, um die öffentliche Ruhe zu bewahren.

70. *Blaj, 18. April 1848.* Der Bischof Ioan Lemeni an die Dechanten. Er teilt ihnen mit, daß das Gubernium die Versammlung vom 30. April verboten hat, aber mit der Abhaltung einer anderen, späteren Datums, einverstanden sei.

71. *Blaj, 18. April 1848.* Der Bischof Ioan Lemeni an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß er sich nach seinen offiziellen Vorschriften gerichtet hat. Er hat auch mit den Rechtsanwältinnen Ioan Buteanu und Florian Micaș gesprochen, die behaupteten, daß die Kanzellisten der königlichen Tafel die Absicht hätten, ein Bittgesuch mit soviel als möglichen Unterschriften dem Landtag einzureichen. Er habe auch ein Rundschreiben erlassen, in dem er die Versammlung vom 30. April abberuft. Die Kanzellisten und Schüler erklärten, sie würden trotz des Verbotes bei der Versammlung in Blaj gegenwärtig sein.

72. *Cluj, 18. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Bischof Ioan Lemeni. Er weist ihn auf die Gubernialadresse Nr. 5 245 vom 17. April bezüglich der Versammlung von Blaj hin. Er verlangt ihm, dem Philosophieprofessor Aron Pumnul Rechenschaft für die „Aufwiegelung“ der Jugend zu verlangen.

73. *Alba Iulia, 18. April 1848.* Der römisch-katholische Bischof Kovács Miklós an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet über die Folgen einer von zwei Kanzellisten gemachten Agitation am Gymnasium von Șumuleu.

74. *Sibiu, 18. April 1848.* Der Sachsengraf Franz Salmen an den Oberrichter von *Drăgov*. Er *verurteilt den Entschluß, den Namenstag des Kaisers aus Furcht vor Volksunruhen nicht zu feiern.*

75. *Sibiu, 18. April 1848.* Der Stuhlrichter des Distrikts Bistrița, Daniel Stebriger, und der Stadthan aus Sebeș, Karl Dekani, an den Magistrat oder den Stadtrat von Bistrița. Sie antworten auf ein Schreiben desselben und stellen fest, daß das Problem bezüglich der Haltung der sächsischen Verwaltungsgebiete den komitatenschen Behörden gegenüber noch nicht erörtert wurde, da die Universitätssitzung verschoben wurde; daß die Universität die Bewaffnung der sächsischen Bürgergarden beschlossen habe; daß sie den Kaiser um die Aufrechterhaltung der Rechte der sächsischen ethnischen Gemeinschaft gebeten haben; daß sie die Haltung der Bevölkerung aus Bistrița, welche sich gegen die Gründung und Bewaffnung der Bürgergarde erklärte, überrascht.

76. *Cornești, 18. April 1848.* Der Königsrichter des Stuhls Arieș, Dindár Antal, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß nach der Aussage mehrerer Einwohner aus Călărași ein möglicher Angriff der Rumänen bevorstehe. Er habe sofort Maßnahmen getroffen, daß die Rumänen durchsucht, ihre Waffen beschlagnahmt und die „Schuldigen“ verhaftet und eingekerkert würden. Er bittet um wenigstens eine Kompanie Soldaten für Călărași, um dort die Bewegungen zu unterdrücken.

77. *Cornești, 18. April 1848.* Der Stuhl Arieș an die Stuhlrichter und an den Gemeinderat von Vințu de Sus. Er befiehlt ihnen, die Waffen der rumänischen Bevölkerung in Beschlag zu nehmen und sie bis zum 26. April an den Stuhlsitz zu senden.

78. *Turda, 18. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Turda, Thorotzkai Miklós, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß die Leibeigenen aus Rimitea nicht nur den Frondienst verweigern, sondern sogar die Gemeinden aus den Umgebung anstiften, dasselbe zu tun.

79. *Aiud, 18. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Alba de Jos, Baron Bánffy Miklós, an den Gouverneur Teleki József. Er benachrichtigt ihn, daß es Simion Balint, Ioan Buteanu und Avram Iancu verboten wurde, in Zukunft Versammlungen zu veranstalten.

80. *Aiud, 18. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Alba de Jos, Baron Bánffy Miklós, an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß die rumänischen Schüler aus Blaj die Dörfer durchwandern, um die Bevölkerung zu veranlassen, Delegierte zur Versammlung vom 30. April zu entsenden.

81. *Mețiș, 18. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Alba de Sus, Kálnoky Dénes, an das Gubernium Transilvaniens. Er verlangt im Namen des Komitats, daß der Landtag vor dem 29. Mai stattfinden soll.

82. *Mețiș, 18. April 1848.* Die Komitatenserversammlung des Komitats Alba de Sus an den Hofrat Jósika Sámuel. Man verlangt, er möge aus diesem Amt abdanken, da er seine antiunionistische Haltung nicht ändern will.

83. *Zalău, 18. April 1848.* Der Vizegespan des Komitats Solnocu de Mijloc, Bálint Elek, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß die gewesenen Leibeigenen die „Wohltaten“, die sie auf gesetzlichem Wege bekamen, nicht schätzen und zu revolutionären, antifeudalen Handlungen schreiten. Der Mittelpunkt dieses Aufruhrs befindet sich in Cehu Silvaniei. Er verlangt Truppen zu ihrer Unterdrückung.

84. *Ardusat, 18. April 1848.* Der komitatense Geschworene aus dem Komitat Satu Mare, Kiss Gedeon, an den Vizegespan des Komitats. Er teilt ihm mit, daß in den Ortschaften Ardasat, Lipău, Valea Vinului und Roșiori die Bauern Versammlungen halten und die Güter des Adels angreifen. Das Zentrum dieser gegen den Adel gerichteten Agitation und Handlungen scheint Ardasat zu sein.

85. *Arad, 18. April 1848.* Der Bürgermeister aus Arad, Schärfeneder Ferenc, an die provisorische Regierung Ungarns. Er berichtet über die Lage und den herrschenden Geist in der Stadt.

86. *București 18. April 1848.* Der Professor Axente Sever an den Professor Simion Bărnuțiu. Er teilt ihm seine politischen Meinungen mit. Er behauptet, sich nicht mit dem Gedanken der Union versöhnen zu können, da dieses den Verlust der rumänischen Nationalität bedeutet. Er denkt an die Erhebung der Rumänen gegen soziale und nationale Unterdrückung.

87. *Pest, 18. April 1848.* Der Baron Wesselényi Miklós an den Finanzminister Ungarns, Kossuth Lajos. Er schlägt ihm mehrere Personen vor, die an den zu erscheinenden Zeitungen der Regierung mitarbeiten sollten. Unter diesen erwähnt er auch Sigismund Pop.

88. *Pest, 18. April 1848.* Der Baron Wesselényi Miklós an den Graf Bethlen János senior. Er teilt ihm mit, daß er geneigt sei, für die Stelle eines Stadtdeputierten zu kandidieren.

89. *Cluj, 19. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Hofkanzler Jósika Sámuel und an den Oberrichter von Cluj, Grois Gusztáv. Er benachrichtigt sie über das Programm der Zeitung „Ellenőr“ und deren mögliches Erscheinen.

90. *Cluj, 19. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den General Anton Puchner. Er schickt ihm ein Schreiben des Kanzlers von Transsilvanien vom 12. April, durch welches dieser die Mobilmachung von zwei Abteilungen szekler Grenzregimente befiehlt, um im Notfall eines nach Tîrgu Mureș und das andere nach Mediaș zur Aufrechterhaltung der Ordnung der Adligen zu entsenden.

91. *Cluj, 19. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an das Hauptbezirkskommissariat. Er verlangt, man möge die nötigen Veranstaltungen für die Verschiebung des ersten Bataillons der zwei szekler Grenzinfanterieregimenter in die Umgebung der Städte Mediaș und Tîrgu Mureș treffen.

92. *Cluj, 19. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Militärstadtkommandanten von Cluj, General Adam Gallbrunn. Er verlangt militärische Hilfe, um den revolu-

tionären Aktionen aus der Gemeinde Călărași, Stuhl Arieș, Herr werden zu können. Über diese Maßnahme wurde auch der königliche Oberrichter des Stuhls verständigt.

93. *Cluj, 19. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Bischof Ioan Lemeni. Er macht ihm bekannt, daß der Pfarrer aus Voivodeni die Bauern zur Verweigerung der Frondienste aufhetze. Er möge dem Falle nachgehen und wenn der Pfarrer „schuldig“ ist, möge er sofort abgesetzt werden.

94. *Cluj, 19. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an das Komitat Dăbica. Man möge Maßnahmen treffen, um die Leibeigenen aus Dragu, die die Leistung des Frondienstes verweigern, zu überzeugen, daß das Problem ihrer Befreiung auf dem künftigen Landtag entschieden werde.

95. *Cluj, 19. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Oberstuhlrichter der Komitats Dăbica. Auf seine Bitte vom 18. April, in welcher er die nötigen Militäreinheiten zur Unterdrückung der revolutionären Bewegungen der Bauern im Bezirke Sie verlangte, antwortet er ihm, daß es angebracht wäre, genau die Ortschaften anzugeben, wo diese Einheiten nötig wären.

96. *Wien, 19. April 1848.* Der Kriegsminister Oesterreichs Zanini an den Hofkanzler Jósika Sámuel. Er teilt ihm mit, daß er durch den General Anton Puchner über das Erscheinen in Transsilvanien eines griechisch-katholischen Pfarrers, der das Pazmanaecum mit Aufrufe an die rumänische Nation verließ, benachrichtigt wurde. Puchner habe Vorsichtsmaßnahmen getroffen.

97. *Budapest, 19. April 1848.* Das Rundschreiben des Innenministers Ungarns bezüglich der Auslegung der neuen Gesetze. Die Anwendung der Reformen auf friedlichem Weg verlangt die Einberufung von Versammlungen in allen Komitaten, um die Gesetze gerecht ausulegen, damit sowohl der Adel als auch die Leibeigenen zufrieden seien. Die Bauern muß man darüber aufklären, daß sie nur von den Frondiensten befreit wurden. Sie müssen auch weiterhin Steuer zahlen, Pflichtarbeiten für den Staat leisten und die Kirchen instandhalten.

98. *Sibiu, 19. April 1848.* Der Dechant Moise Fulea an den Gouverneur Teleki József. Das bischöfliche Konsistorium teilt ihm mit, daß die orthodoxe Kirche sich den Gubernialverordnungen gefügt und den Pfarrern die Teilnahme an der Versammlung vom 30. April zu Blaj untersagt hat. Das Datum der künftigen Versammlung auf den 15. Mai festgesetzt.

99. *Sibiu, 19. April 1848.* Das Konsistorium von Sibiu an die Dechanten. Es teilt ihnen mit, daß die Versammlung vom 30. April durch das Gubernium untersagt wurde. Es mögen deshalb die Pfarrer und das Volk sich nicht nach Blaj begeben. Das Gubernium habe jedoch die Abhaltung einer Nationalversammlung für den 15. Mai genehmigt. Zu dieser werden die Dechanten und die „tüchtigsten“ Laien eingeladen.

100. *Tirgu Mureș, 19. April 1848.* Die Dechanten Ilie Farago und Partenie Trîmbițaș aus dem Stuhle Mureș an Toldalagi Ferenc, königlicher Oberstuhlrichter des Stuhls Mureș. Sie berichten, daß sie das Gubernialdekret, welches die Abhaltung der Versammlung vom 30. April untersagt, zur Kenntnis genommen haben.

101. *Șimleu Silvaniei, 19. April 1848.* Der griechisch-katholische Vikar aus Sălaj, Alexandru Sterca Șulțiu, an den Vizegespan des Komitats Crasna. Er versichert ihn, daß unter den Pfarrern kein gedruckter Aufruf, der sich auf die Nationalversammlung vom 30. April in Blaj bezieht, im Umlauf ist.

102. [*Sibiu, 19. April 1848*]. Enthält die Endergebnisse zu welchen die von der Sächsischen Universität ernannte Kommission in dem Problem der Union Transsilvaniens mit Ungarn, mit allen Argumenten pro und contra, kam.

103. *Brașov, 19. April 1848.* Der Magistrat der Stadt Brașov an die Sächsische Universität. Er protestiert gegen deren Vorhaben, eine heimliche Abordnung an den Hof in Wien zu entsenden, denn die Sächsische Universität hätte kein Recht, Unterhandlungen über die Union Transsilvaniens mit Ungarn ohne die Befragung der Distrikte oder Stühle zu führen. Diese geheimen Schritte würden Mißtrauen unter den Rumänen, Ungarn und Szeklern sowie schädliche Folgen hervorrufen.

104. *Brașov, 19. April 1848.* Der Oberrichter Johann Albrichsfeld an den Magistrat der Stadt Brașov. Er berichtet über den Besuch einiger rumänischer Kaufleute und Rechtsanwälte. Sie verneinen, daß die Rumänen aus Brașov einen Aufstand planten. Sie verlangten eine entsprechende Zahl von rumänischen Mitgliedern im Stadtrat und in der Stadtkommunität von Brașov, sowie eigene Einheiten in den Bürgergarden für die rumänische Bevölkerung.

105. *Braşov, 19. April 1848.* Der Rechtsanwältkandidat Constantin Secărianu an den Magistrat von Braşov. Er bittet, als Rechtsanwältpraktikant angenommen zu werden. Weil den Rumänen auf dem „Königsboden“ politische Rechte bestätigt wurden, wird sein Gesuch genehmigt.

106. *Tirgu Mureş, 19. April 1848.* Der königliche Oberrichter des Stuhls Mureş, Graf Toldalagi Ferenc, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß im Stuhl Mureş keine Unruhen unter den Rumänen verzeichnet wurden.; dagegen machten sich Unzufriedenheiten in den Reihen der Szekler bemerkbar, weil sie sich fürchten, ihre Privilegien zu verlieren.

107. *Recea-Cristur, 19. April 1848.* Der Komitatskommissär für die Aufrechterhaltung der gebildeten Ordnung des Bezirkes Panceu, Farkas István, an das Komitat Dăbica. Er berichtet, daß die Ruhe nicht gestört wurde. Der verbreiteten Gerüchte wegen ist die Bevölkerung trotzdem unruhig. Die Adligen verlangen fürs Komitat eine Einheit szekler Infanterie oder Kavallerie.

108. *Baia de Criş, 19. April 1848.* Der Administrator des Komitats Zarand, Kozma Dénes, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet über die Lage im Komitat. Er habe Delegierte in alle Gemeinden geschickt, welche die Bauern aufforderten, in Ruhe ihre legale Befreiung von dem Frondienst abzuwarten. In einigen Dörfern verweigern die Leibeigenen den Frondienst. Er sei zur Gründung der Bürgergarden geschritten.

109. *Baia de Criş, 19. April 1848.* Die abgeordneten Kommissäre, Baternai Antal und Ribitzei Ferenc junior, an das Komitee für die Aufrechterhaltung der Ordnung im Komitat Zarand. Er berichtet, daß sie sich in die Gemeinden Aciuţa, Tălagiu und Budeşti begeben haben, um die Bauern zu überreden, ihren Urbarialverpflichtungen bis zur Auflösung der Leibeigenschaft auf legalem Wege nachzukommen. Ähnlich verfahren sie auch in Gura Văii, Dumbrava und Rostoci. Am Ende des Schreibens schlagen sie vor: man möge eine halbe Kompagnie aus Hălmaşiu nach Aciuţa versetzen, um die Verstärkung der Aufrühr zu verhindern.

110. [*Sibiu, 19. April 1848*]. Der Professor Nicolae Bălăşescu an einen Offizier aus Bukarest. Er benachrichtigt ihn über die Vertagung der auf den 30. April festgesetzten Versammlung. Somit wird der Landtag abermals die Sache der Rumänen ohne ihre Gegenwart bestimmen.

111. *Szedres, [Ungarn], 19. April 1848.* Der Baron Wesselényi Miklós an seinen Gutsverwalter Nagy Lázár. Er schreibt diesem, daß die Roboten und der Zehent bestimmt aufgelöst werden. Fraglich ist es nur, ob man dafür Entschädigungsgeld erhält. Es wäre deshalb angebracht, umsichtig zu wirtschaften.

112. [*Ohne Ortsangabe, 16.—19. April 1848*]. Der Baron Wesselényi Ferenc an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß die Leibeigenen von seiner Domäne in Dragu erklärten, keine Roboten mehr zu leisten. Die Führer dieser Handlung waren der rumänische Pfarrer aus Voivodeni und noch 3—4 Personen aus Dragu.

113. *Cara, [nach dem 19. April 1848].* Der Dechant aus Silvaşu de Jos, Procopie Prodan, an die ihm unterstellten Pfarrer. Sie mögen dem Volk das Gubernialdekret bekannt machen, nach welchem nur je 2 Spitzenvertreter der Laien aus jedem Dorf an der Versammlung vom 15. Mai in Blaj teilnehmen werden.

114. *Cluj, 20. April 1848.* Das Gubernium an die Einwohner Transsilvaniens. Es macht den Beschluß der Einberufung des Landtages bekannt.

115. *Pest, 20. April 1848.* Der Justizminister Ungarns, Deák Ferenc, an den Innenminister Szemere Bertalan. Die königliche Staatsanwaltschaft verlangte von ihm, er möge bestätigen, daß der gegen Eftimie Murgu angestrengte Prozeß als beendet betrachtet werden kann.

116. *Filiaş, 20. April 1848.* Henter János, königlicher Tafelrichter, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß Avram Iancu seine Prüfung als Jurist und seinen Eid als Rechtsanwalt abgelegt habe. Darauf wurden ihm seine Akten ausgehändigt, und somit habe er den Kanzellistencorps verlassen.

117. *Oşorhel, 20. April 1848.* Der Stuhlrichter Méhesi József an den Oberrichter des Komitats Solnocu Interior, Mósa József. Er berichtet, daß der Pfarrer aus dem Dorf Cremenca, Artemon Minzat, mehrere Ortschaften durchwanderte, wo er Versammlungen abhielt und die Leute aufforderte, Vertreter nach Blaj zu schicken. Er habe ihnen versprochen, dort werde sie der Bischof von den Leibeigenenverpflichtungen befreien.

118. *Cluj, 20. April 1848.* Der Oberstuhlrichter des Komitats Dăbica, Wass Sámuel, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß im Bezirk Panticeu vorläufig, Ruhe herrscht. Die Unruhen könnten jedoch zu einem Aufstand führen. Er bittet um Militäreinheiten für Bonțida und Panticeu. Er bittet auch um die Erlaubnis das Standrecht einzuführen.

119. *Biia, 20. April 1848.* Der Stuhlrichter Tolnai Elek an den Obergespan des Komitats Tirnava, Graf Haller Ignác. Er teilt ihm mit, daß er sich nach der Erhaltung des Befehls, die nationale Versammlung der Rumänen vom 30. April nicht zu gestatten, in mehrere Dörfer begab und die Bevölkerung in großer Aufregung angetroffen habe.

120. *Filia, 20. April 1848.* Der königliche Vizestuhlrichter Boda Károly an den königlichen Oberstuhlrichter des Stuhls Odorhei, Macskási Lajos. Er berichtet: die Leibeigenen erfüllen ihre Verpflichtungen auch weiterhin; es wurden szekler Grenzer nach Braşov geschickt; den Rumänen aus Braşov wurden große Vorteile gewährt.

121. *Plăeşti, 20. April 1848.* Der Königsrichter des Stuhls Arieş, Dindár Antal, an den Gouverneur Teleki József. Er bittet um Gewehre und Munition für die Bewaffnung der Bürgergarden, da die rumänischen Leibeigenen aus Călăraşi die Absicht hätten, die Szekler und den Kleinadel anzugreifen.

122. *Bădeni, 20. April 1848.* Der Hauptmann Baumgarten aus dem 2. Kavallerieregiment der szekler Grenzer an den Königsrichter des Stuhls Arieş, Dindár Antal. Er teilt ihm mit, daß er beauftragt wurde, den Unruhen aus Călăraşi ein Ende zu setzen.

123. *Zlatna, 20. April 1848.* Der Kameralverwalter Nemegyei János an den Tesaurarius Mikó Imre. Er sendet ihm den Brief eines Agenten über die „agitatorische“ Betätigung des Aufsehers Moga in Cîmpeni und einen Bericht Lerchenfelds, dem die Aufsicht über Moga anvertraut worden war.

124. *Carei, 20. April 1848.* Der Vizegespan des Komitats Satu Mare, Gabányi Sándor, an die provisorische Regierung Ungarns. Er berichtet über Unruhen unter den rumänischen Leibeigenen von Sătmărel, Resighea, Valea Vinului und Moftinu Mic. Er verlangt Militär, welches eventuelle Unruhen unterdrücken könne.

125. *Chier, 20. April 1848.* Der Bericht der komitatenss Kommission an den Vizegespan des Komitats Arad über den Rücktritt der Bevölkerung aus Chier zur Orthodoxie.

126. *Bucureşti, 20. April 1848.* Der Professor Augustin Treboniu Laurian an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, George Bariţiu. Er macht ihm Vorschläge bezüglich der rumänischen Forderungen; an erster Stelle müsse die „nationale Unabhängigkeit“ stehen.

127. [*Sibiu, 20. April. 1848*]. Der Advokat Paul Dunca an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, George Bariţiu. Er mißbilligt die Uneinigkeit unter den rumänischen Politikern in Braşov und erklärt sich Anhänger der bis nun vertretenen Linie Bariţius.

128. *Jibou, 20. April 1848.* Der Verwalter Nagy Lázár an seinen Herrn, Baron Wesselényi Miklós. Er berichtet über die adelsfeindlichen revolutionären Handlungen der Leibeigenen in der Umgebung von Jibou. Unter den Bauern sind Aufrufe in rumänischer Sprache im Umlauf. In diesen wird behauptet, daß, jene, die nicht versuchen, das eiserne Joch der seit acht Jahrhunderten dauernden Leibeigenschaft abzuschütteln, es nicht verdienen zu leben.

129. *Zalău, 20. April 1848.* Der stellvertretende Hauptkurator der Schule zu Zalău, Kiss Károly, an den Baron Wesselényi Miklós. Er berichtet, daß sich der Adel von den Bauern fürchte und die Bauern vor dem Adel, und vertritt die Meinung, daß nur das Militär die Aufrechterhaltung der Ordnung sichern könnte. Am Schluß des Schreibens berichtet er über die Vorbereitungen der Rumänen für die Versammlung zu Blaj, und erwähnt, daß die Mehrzahl der Bauern die Frondienste nicht mehr leisten.

130. *Cluj, 21. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den römisch-katholischen Bischof Kovács Miklós. Er habe mit großer Genugtuung erfahren, daß der Bischof Maßnahmen getroffen habe, um die Jugend in Şumuleu zu besänftigen.

131. *Cluj, 21. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den General Adam Gallbrunn, den Militärkommandanten der Stadt Cluj. Er bittet ihn, er möge die Abordnung der Kavallerieeinheiten aus Lechința nach Bonțida und Răscruci verfügen. Er benachrichtigt auch den Oberrichter des Komitats Dăbica, Graf Wass Sámuel, über diese Bitte an den General Gallbrunn.

132. *Cluj, 21. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den General Adam Gallbrunn, den Militärkommandanten der Stadt Cluj. Er bittet ihn, die Kommandanten der

Militäreinheiten zu Mociu und Urmeniș aufzufordern, im Notfall den zivilen Lokalbehörden bei der Wiederherstellung der Ordnung behilflich zu sein.

133. *Cluj, 21. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Obergespan des Komitats Turda. Er befiehlt ihm, er möge den Kleriker Vasile Nemeș aus Blaj vorladen und ihm jegliche Agitation untersagen.

134. *Pest, 21. April 1848.* Der stellvertretende Direktor der königlichen Staatsanwaltschaft in Ungarn, Fluk Eduard, an den Justizminister Deák Ferenc. Er verlangt Auskunft über die Befreiung Eftimie Murgus, der angeklagt war, „einen Komplott gegen die Integrität Ungarns geplant zu haben, dar er aus dem Banat und anderen von Rumänen bewohnten Gebieten einen unabhängigen Staat gründen wollte“.

135. *Blaj, 21. April 1848.* Der Bischof Ioan Lemeni an die Dechanten. Er beruft sie zur Versammlung vom 15. Mai nach Blaj. Zugleich macht er sie aufmerksam, sich nur von „einigen erfahrenen Männern“ begleiten zu lassen.

136. *Blaj, 21. April 1848.* Der Bischof Ioan Lemeni an den Gouverneur Teleki József. E macht ihm bekannt, daß er die Prüfung des Falles des Pfarrers aus Voivodeni veranlaßt.

137. *Blaj, 21. April 1848.* Der Bischof Ioan Lemeni an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß er den Dechanten die Teilnahme an der Versammlung vom 30. April untersagte. Aufgrund der neuen Gubernialverordnung habe er jedoch verfügt, „die erfahreneren Männer der Nation“ mögen am 15. Mai in Blaj sich einfinden.

138. *Şiria, 21. April 1848.* Der Dechant aus Şiria, Teodor Popovici, an den Bischof von Arad, Gherasim Raț. Er berichtet, daß in der Gemeinde Chier am 8. April den Orthodoxen die Kirche zurückgegeben wurde.

139. *Sighişoara, 21. April 1848.* Gubernialerlaß an das Magistraspräsidium von Sighişoara. Der Magistrat möge Maßnahmen treffen, um das Abschicken von Delegierten zur Versammlung vom 30. April nach Blaj zu verhindern.

140. *Sfintu Gheorghe, 21. April 1848.* Der königliche Oberrichter von Trei Scaune an die Stuhlrichter und rumänischen Pfarrer. Sie werden auf den Gubernialbefehl aufmerksam gemacht, der die Teilnahme der Rumänen an der Versammlung vom 30. April in Blaj verbietet.

141. *Aiud, 21. April 1848.* Der ständige Ausschuß für die Aufrechterhaltung der eingeführten Ordnung im Komitat Alba de Jos an den Gouverneur Teleki József. Er bittet ihn um die Abordnung zweier Kompagnien Soldaten nach Aiud. In dieser Folge erwähnt er, daß Aiud mit der Gegend des Aufstandes von Horea und mit Blaj benachbart wäre, wo aller Wahrscheinlichkeit nach, trotz aller Verbote des Guberniums, die Versammlung der Rumänen abgehalten wird. Er bittet auch um Waffen für die Bürgergarde.

142. *Arad, 21. April 1848.* Der Komitatensenausschuß an das Komitat Arad. Er habe dessen Befehl ausgeführt und sich in mehrere Gemeinden begeben. Überall habe er die neuen Gesetze vorgelesen und ausgelegt. Bis diese in Kraft treten, habe er sie ermahnt, sie mögen ihren Fronverpflichtungen nachkommen und den Frieden und die Ordnung bewahren.

143. *Arad, 21. April 1848.* Der Vizegespan des Komitats Arad, Török Gábor, an die provisorische Regierung Ungarns. Er berichtet, daß in der Gemeinde Macea die Einwohner den Notar abgesetzt und einen des Lesens und Schreibens kundigen Bauern eingesetzt habe. In Vărănd beabsichtigen die Bauern, durch den orthodoxen Pfarrer angespornt, ebenfalls so vorzugehen. Solche Handlungen gefährden die Verwaltung in den rumänischen Dörfern, die die Mehrheit im Komitate darstellen.

144. *Dognecea, 21. April 1848.* Der Bergmeister Abt János an die Bezirksbergwerksleitung des Banats. Er berichtet über die Unruhen in Dognecea, die durch die für einige Lebensmittel festgesetzten Preise hervorgerufen wurden. Das Volk verlangte sowohl die Entfernung dieser Preisliste als auch die der ungarischen Fahne, die die Zugehörigkeit unter die Gerichtsbarkeit des „verhaßten Komitats“ symbolisierte.

145. *Wien, 21. April 1848.* Der Hofagent Friedrich Sachsenheim an die Sächsische Universität. Er gibt Auskünfte über seine Audienz beim österreichischen Kriegsminister Zanini, den er um die nötigen Waffen für die Bürgergarden gebeten habe.

146. *Blaj, 21. April 1848.* Der Redakteur des „Organul național“, Timotei Cipariu, an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, George Barițiu. Er sendet ihm die gedruckte Einladung zur Versammlung vom 15. Mai nach Blaj; ladet ihn ein, an der „Vorbereitungsversammlung“ am Sonntag nach Pfingsten teilzunehmen.

147. *Cluj, 22. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den General Adam Gallbrunn. Er bittet ihn, er möge den Befehl erteilen, damit die in Chintelnic stationierte Kavallerie nach Bontida und die Soldaten aus Lechința nach Dragu geschickt werden.

148. *Sibiu, 22. April 1848.* Die Sächsische Universität an die sächsischen Stühle oder Distrikte. Sie macht ihnen die Argumente, die gegen die Union Transsilvaniens mit Ungarn sprechen, bekannt. Die Union wird vom ungarischen Adel, der sich aber in Minderheit befindet, besonders verlangt. Die Sächsische Universität crachtet sich stark genug, um sich der Union Transsilvaniens mit Ungarn zu widersetzen.

149. *Sibiu, 22. April 1848.* Der Sachsengraf Franz Salmen an den Stadtmagistrat von Bistrița. Er macht ihn auf die Verantwortung aufmerksam, die ihm zukommt, wenn die öffentliche Ordnung gestört würde, da die Versuche zur Gründung einer Bürgergarde in Bistrița mißlungen waren. Er schlägt diesem vor, neue Versuche zur Gründung einer Bürgergarde zu unternehmen.

150. *Mediaș, 22. April 1848.* Der Magistrat des Stadt und des Stuhles Mediaș an das Gubernium Transsilvaniens. Er berichtet über die wiederholten gewaltsamen Handlungen der Gemeinde Copșa Mică wegen des Waldes Schemmert.

151. *Sebeș, 22. April 1848.* Der Königsrichter des Stuhles Sebeș, Samuel Meister, an den Sachsengrafen Franz Salmen. Er teilt ihm mit, daß der Senator Marlin auf dem Wege nach Lancrăm ein Manifest in rumänischer Sprache gefunden habe, welches zur „Unruhe“ ansporne. Hier kam es zu einem Aufruhr, der durch das Einschreiben in die Bürgergarden hervorgerufen wurde.

152. *Bistrița, 22. April 1848.* Der Oberrichter der Stadt Bistrița, Georg Filkeni, an den Sachsengrafen Franz Salmen. Er informiert ihn über den Widerstand der Bürger, sich in die Bürgergarden einzuschreiben. In einer gemeinsamen Sitzung des Magistrats und der Komunität wurde trotzdem die Gründung von Bürgergarden beschlossen. Er bittet um Instruktionen bezüglich deren Bewaffnung und Ausbildung.

153. *Sînpaul, 22. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Tîrnava, Graf Haller Ignác, an das Gubernium Transsilvaniens. Er habe dem Gubernialbefehl gemäß, der die Versammlung vom Sonntag nach Ostern in Blaj verbietet, die rumänischen Dechante aus dem Komitat aufgefordert, sie mögen schriftlich erklären, „sie werden an dieser Versammlung nicht teilnehmen“. Den Stuhlrichtern habe er befohlen, schleunigst die Dörfer zu besuchen und sowohl den Pfarrern als auch dem Volke den Besuch der Versammlung zu Blaj zu untersagen.

154. *Timișoara, 22. April 1848.* Der Vizegespan des Komitats Timiș, Vukovics Sebő, an den Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan. Er sendet einen Plan, der sich auf die Probleme der Propaganda und der Überwachung des Banats, der Moldau und der Walachei bezieht.

155. *Sebiș, 22. April 1848.* Der Stuhlrichter Hendrey Ferenc an den Vizegespan des Komitats Arad, Török Gábor. Er berichtet, daß die Orthodoxen aus dem Kreise Sebiș sich vorbereiten, ihre Kirchen von den Griechisch-Katholischen zurückzunehmen. Die Bauern, berichtet er, würden das Schankrecht der Adligen nicht achten und Getränke in ihren Häusern verkaufen.

156. *Oravița, 22. April 1848.* Der Direktor des Banater Bergwerksamtes, Gustav Gränzenstein, an das Bergwerksamt zu Sasca Montana. Er habe den Bericht bezüglich der Anstiftung zur Aufruhr durch den Postmeister von Oravița erhalten. Er schlägt die Gründung einer Kommission zur Aufrechterhaltung der öffentlichen Sicherheit vor.

157. *Cluj, 22. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den gewesenen Hofkanzler Jósika Sámuel. Er tröstet ihn und nimmt seinen Rücktritt aus diesem Posten an. Er selbst würde sich auch mit Freuden zurückziehen, da er überzeugt ist, daß in Kürze unruhige Zeiten kommen werden.

158. *Szedres [Ungarn], 22. April 1848.* Der Baron Wesselényi Miklós an den Sekretär des Finanzministeriums Ungarns, Stuller Ferenc. Er ist unzufrieden, daß noch keine billige Zeitung für das Volk erschienen ist. Seiner Meinung nach ist die von Táncsics herausgegebene Zeitung „Munkások Újsága“ [Arbeiterzeitung] zu radikal. Der orthodoxe Pfarrer Sigismund Pop schlägt die Herausgabe eines von der Regierung subventionierten Volksblattes in 4 Sprachen vor.

159. *Balc, 22. April 1848.* Der Graf Kuun Gergely an seinen Freund, den Baron Wesselényi Miklós. Er beklagt sich über die Unzuständigkeit der Beamten aus dem Komitate Crasna, die der rumänischen Sprache unkundig sind und den Sinn der Revolution nicht verstünden. Als Beispiel führt er an, der Stuhlrichter Szentmarjai habe die Leibeigenen aus

Giurtelecu Şimleului und Măerişte zusammengerufen und sie autoritär aufgefordert, ihre Frondienste zu leisten.

160. *Cluj, 23. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den stellvertretenden Bezirkskommissär, den Vizegespan und den Stuhlrichter des Komitates Dăbica. Er befiehlt ihnen, sich in die Gemeinde Dragu zu begeben, um die Bevölkerung darüber aufzuklären, daß der Kaiser die Auflösung der Leibeigenenverpflichtungen nicht befohlen habe. Im Falle es ihnen nicht gelingt, die Leibeigenen auf friedlicher Weise zu überzeugen, ihren Pflichten nachzukommen, mögen sie ihnen drohen, es werden repressive Militäreinheiten aus Bonţida und Răscruci zu ihnen gesendet.

161. *Cluj, 23. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Provinzialpostmeister Matskási Péter. Er macht ihm die Ernennung des Szabó József zum stellvertretenden Gubernialkommissär bekannt. Dieser habe die Aufgabe, sich nach Dragu zu begeben, um die Gründe der Frondienstverweigerung der Leibeigenen zu erforschen.

162. *Cluj, 23. April 1848.* Das Gubernium Transsilvaniens an den Obergespan des Komitates Tîrnava, Haller Ignác. Es ist mit den getroffenen Maßnahmen zur Verhinderung der Abhaltung der Versammlung von Blaj vom 30. April einverstanden.

163. *Budapest, 23. April 1848.* Der Palatin Stefan und der Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan erteilen Befehle zur Gründung eines königlichen Komitees, das einen Entwurf bezüglich der Anschließung an Ungarn der Komitate: Crasna, Solnocul de Mijloc und Zarand, sowie des Bezirkes Chioar und der Stadt Zalău ausarbeiten möge.

164. *Sibiu, 23. April 1848.* Der General Anton Puchner an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß er offiziellen Befehlen gemäß den Bürgergarden nur 164 Steinschloßgewehre aus dem Zeughaus von Alba Iulia verteilen soll. Er wäre aber trotzdem geneigt, eine größere Zahl von Waffen auszufolgen.

165. *Oraviţa, 23. April 1848.* Der Vorsitzende der Bergwerksdirektion, Gustav Gränzenstein, an den Ministerpräsidenten Ungarns, Batthyány Lajos. Er schlägt vor, den Beschluß, der die Erstreckung der Gerichtsbarkeit des Komitates Caraş auf das Bergwerksgebiet im Interesse der Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung vorsieht, aufzuheben.

166. *Oraviţa, 23. April 1848.* Der Direktor des banater Bergwerksamtes, Gustav Gränzenstein, an das Bergwerksamt zu Oraviţa. Er empfiehlt ihm, die Einmischung der Komitatsbeamten in die Angelegenheiten der Bergwerksgemeinden zu vermeiden.

167. *Braşov, 23. April 1848.* Der Magistrat der Stadt Braşov an den Inspektor Cloisius. Er wird über die Unzufriedenheiten aus der Gemeinde Codlea benachrichtigt, wo Georg Klaus die Forderungen der Ochsenbesitzer vortrug. Damit diese Unzufriedenheiten, keine größeren Unruhen hervorrufen, möge er Nachforschungen über die Lage anstellen.

168. *Lugoj, 23. April 1848.* Der Vizegespan des Komitates Caraş, Jakabffy Kristóf, an den ungarischen Innenminister Szemere Bertalan. Er berichtet, daß sowohl einige Adlige als auch einige Leibeigenen Einzelheiten über das Gesetz, das die Aufhebung der Urbarialverhältnisse vorsieht, verlangt hätten. Deshalb bittet er um Erklärung für die Anwendung dieses Gesetzes.

169. *Sibiu, 23. April 1848.* Josef Graef, der Deputierte von Braşov an der Sitzung der Sächsischen Universität, an den Stadtmagistrat. Er teilt ihm mit, daß in der Universität eine Kommission gebildet wurde, die die Haltung der sächsischen Bevölkerung der Union Transsilvaniens mit Ungarn gegenüber formulierte.

170. *Surduc, 23. April 1848.* Die Kopie des authentischen Aktes, durch welchen Jósika Miklós die Leibeigenen freiwillig von ihren Fronlasten befreit. Indem er sie von der Leibeigenschaft befreit, verlangt Jósika von den Bauern, sie mögen seine Allodialgründe und seine Rechte darauf respektieren. Zugleich verpflichtet er sich, ihr Vermögen und ihre Rechte zu achten.

171. *Wien, 24. April 1848.* Der Hofrat Apor Lázár an den Gouverneur Teleki József. Er macht ihm bekannt, daß auf Befehl des Kriegsministers eine Einheit des Bataillons Sivkovich nach Cluj versetzt wurde. Den übrigen Bataillions wurde befohlen, ihren Bestand, wie für Kriegszeit, zu ergänzen.

172. *Pest, 24. April 1848.* Die provisorische Regierung Ungarns an den Außenminister Prinz Eszterházy Pál. Er wird gebeten, sich bei dem Kriegsminister in Wien dafür zu verwenden, daß die ungarischen Truppen innerhalb der Grenzen Ungarns zurückkehren mögen. Die Truppen wären nötig, um die Unruhen zu unterdrücken. Die in Ungarn stationierten 18 000 Soldaten wären nicht genügend und die Bürgergarden hätten nur teilweise Waffen.

173. *Sibiu, 24. April 1848.* Der General Anton Puchner an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm vertraulich seine Meinung mit, nach welcher es nicht ratsam wäre, einen Teil der szekler Grenzer nach Tîrgu Mureş und Cluj, wo Unruhen verzeichnet wurden, zu schicken.

174. *Viişoara, 24. April 1848.* Der Dechant Ştefan Dembian aus Turda an den Bischof Andrei Şaguna. Er beklagt sich über die Ungerechtigkeiten und die Willkür, die seine Pfarrer und die Gläubigen von den adligen Beamten zu erdulden hätten. Er bittet ihn, er möge beim Gubernium vorseprechen, damit diesen ein Ende gesetzt wird.

175. *Dej, 24. April 1848.* Der Oberrichter des Komitats Solnocul Interior, Mósa József, an das Gubernium, Transsilvaniens. Er bittet um die rasche Einführung des Ausnahmezustandes, um die gesetzmäßige Ordnung bewahren zu können.

176. *Dej, 24. April 1848.* Der Oberrichter des Komitats Solnocul Interior, Mósa József, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet diesem: in den Komitaten Solnocul de Mijloc, Maramureş und auch im Kreise Chioar wäre die Verweigerung der Leibeigenendienste und die Besetzung der Allodialgründe an der Tagesordnung. Um den adelsfeindlichen revolutionären Handlungen der Bauern vorzugreifen, verlangt er eine Kompagnie Soldaten.

177. *Arad, 24. April 1848.* Der Vizegespan des Komitats Arad, Török Gábor, an den Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan. In engerem Kreise wurde beschlossen, daß jene Dörfer, die 500 Einwohner haben, einen Vertreter aus den Reihen des Kleinadels in die Komitatensversammlung schicken können. In dem Falle, in welchem das Dorf mehr Einwohner hat, können zwei Vertreter gesandt werden. In Vársand haben sich die Einwohner gegen den Notär erhoben, sie haben die Allodialweiden besetzt und die Verwalter der Adelshöfe verjagt.

178. *Arad, 24. April 1848.* Der Stuhlrichter Mosóty Ignác an den Obergespan des Komitats Arad. Er berichtet über die Erhebung der Bauern aus Vársand. Das Volk hat das Notariatsgebäude angegriffen und den Notär mißhandelt; diesem gelang es nur mit Mühe sich aus den Händen der erregten Bauern zu befreien; vom Notariat wendeten sich die Aufständischen gegen die Gebäude der adligen Intendanten, aber diese flüchteten noch vor dem Ausbruch der Unruhen in eine andere Ortschaft.

179. *Arad, 24. April 1848.* Ioan Arcoş, Vorsitzender, und Vincenţiu Babeş, Vizenotär der Arader Kommunität, an die Mitglieder dieser Kommunität. Sie teilen diesen den Entschluß mit, eine Abordnung aus 10 Personen an die provisorische Regierung Ungarns zu entsenden, um ihre Forderungen vorzubringen. Vorher wird sich diese Abordnung am 15. Mai in Pest treffen, um einen Anführer zu wählen.

180. *Olosig, 24. April 1848.* Der Vizegespan des Komitats Bihar, Sántha György, an den Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan. Er berichtet, daß die öffentliche Versammlung, in welcher die neuen Gesetze zur Vorlesung gelangen, am 1. Mai abgehalten wird. Zugleich teilt er mit, die Bauern kommen ihren Urbarialverpflichtungen nicht mehr nach; es kam zu Schwierigkeiten besonders in den Reihen der Rumänen bei der Gründung der Bürgergarden; diese sind überzeugt, die Bürgergarden seien eine militärischen Belastung und werden gegen sie und den Monarchen benützt werden.

181. *Zalău, 24. April 1848.* Der Vizegespan des Komitats Solnocul de Mijloc, Bálint Elek, an den Ministerpräsidenten Ungarns, Batthyány Lajos. Er teilt mit: im Komitat Solnocul de Mijloc gebe es keine neuen Aufstände; aber auch hier achten die Leibeigenen die Gesetze nicht und besonders achten sie die Rechte des Adels nicht. Er verlangt Militäreinheiten.

182. *[Rupea, 20.—25. April 1848].* Die sächsische Bevölkerung des Stuhles Rupea an die Sächsische Universität. Sie reichen eine Denkschrift ein, in welcher sie sich auf die sozialpolitische Lage in Europa beziehen und zeigen, daß sich die Völker gegen die feudalen Institutionen erhoben haben, doch die herrschenden Kreise ihre gerechten Forderungen als „kommunistisch und revolutionär“ bezeichnen. In einer ähnlichen Lage befindet sich auch die sächsische Bevölkerung aus Transsilvanien. Die Sachsen werden sich nicht erheben, um ihre Führer mit Gewalt zu entfernen; sie werden jedoch zweifellos den in dieser Denkschrift angeführten Forderungen beistimmen. Es folgen die in 15 Punkten dargelegten Forderungen.

183. *[Rupea, 20.—25. April 1848].* Die Einwohner des Stuhles Rupea an die Sächsische Universität. Sie versichern diese, daß bei ihnen ein gutes Verhältnis zwischen den Rumänen und Sachsen herrscht. Zugleich haben sie folgende Wünsche: 1. die Bewaffnung der Bürger; 2. die Sendung einer Delegation zum Erzherzog Stefan, um dringende Reformen zu erbitten; 3. schleunige Beratung über alle in dem anliegenden Gesuch formulierten Punkte.

184. *Cluj, 25. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den General Anton Puchner. Er bedankt sich für die 1500 Gewehre aus dem Waffenlager des Grenzregimentes aus Năsăud. Er ist damit einverstanden, daß die Waffen nur für die Städte Cluj, Dej, Turda, Aiud, Abrud und nur für vertrauensvolle Menschen bestimmt sein mögen.

185. *Cluj, 25. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den General Anton Puchner. Er übermittelt die Bitte des Ausschusses für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung aus Aiud, man möge ihnen zwei Kompagnien Infanterie schicken. Dieser erklärt sich mit der Erfüllung der Bitte einverstanden.

186. *Cluj, 25. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den General Anton Puchner. Er teilt ihm den Bericht des Oberrichters aus dem Komitat Solnocul Interior mit. Nach dessen Meinung hätten die Bauernunruhen aus Solnocul de Mijloc, Chioar und Maramureş auch die Leibeigenen aus Bobilna und Ciubăncuţa beeinflußt, so daß auch sie die Roboten verweigerten und die Allodialgründe besetzten. Er bittet deshalb um die Entsendung einer Infanteriekompagnie des Regiments Sivkovich von Turda nach Dej. Die Garnison aus Turda möge mit einer anderen Militäreinheit gestärkt werden.

187. *Budapest, 25. April 1848.* Der Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan, an den Vizegespan des Komitats Satu Mare, Gabányi Sándor. Er habe erfahren, daß in den an das Fürstentum Transsilvaniens grenzenden Ortschaften die rumänischen Leibeigenen die adligen Grundbesitze angreifen. Falls friedliche Methoden keinen Erfolg haben sollten, möge man mit Hilfe der Bürgergarden und der Armee diese Unruhen unterdrücken.

188. *Cluj, 25. April 1848.* Der Oberrichter der Stadt Cluj, Grois Gusztáv, an das Gubernium, Transsilvaniens. Er teilt mit: das Program der Zeitung „Ellenőr“ wurde vor ihrem Druck im Reformierten Kollegium nicht zur Bewilligung eingereicht.

189. *Sălcina de Jos, 25. April 1848.* Der Stuhlrichter Pápai Lajos an den Obergespan des Komitats Turda. Er sendet zwei Exemplare der Manifeste, die unter den Rumänen verbreitet sind. Eines davon ist eine Bittschrift der rumänischen Nation; die Bevölkerung kommentiert sie ohne Vorbehalt.

190. *Poiana, 25. April 1848.* Der Untersuchungsrichter des Klerikers Vasile Nemes an den Oberstuhlrichter des Stuhls Arieş. Er berichtet, daß laut Erklärung des Untersuchten, vor der Abreise der Studenten aus Blaj, die Professoren mit ihnen eine Sitzung gehalten haben, in der sie versprochen, alles für die Befreiung der rumänischen Nation zu tun, und dies mit einem Eid besiegelten. Die Studenten haben sich verpflichtet, die Pfarrer ihrer Pfarrgemeinde zu verständigen, sie mögen mit noch 2 Vertretern aus dem Dorfe an der Versammlung in Blaj teilnehmen.

191. *Pecica, 25. April 1848.* Das Komitee für die Aufrechterhaltung der Ruhe in Pecica an den Vizegespan des Komitats Arad und den Vorsitzenden der Komitatensenkommision für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung, Török Gábor. Es teilt mit, die Bauern aus Semlac haben die Absicht, jene Teile der Weiden zu besetzen, die ihnen durch den Adelshof bei den offiziellen Kommissierungen der letzten Jahre entrissen wurden.

192. *Semlac, 25. April 1848.* Die orthodoxen Pfarrer aus Semlac an den Bischof aus Arad, Gherasim Raş. Sie berichten, daß 2000 Bauern, Rumänen, Deutsche und Ungarn, auf das Feld gingen, um den Graben, der jene Weiden eingrenzte, die ihnen bei den Kommissierungen weggenommen und in Allodium verwandelt wurde, zu überschütten.

193. *Radna, 25. April 1848.* Der Stuhlrichter Péterfy Adalbert an den Vizegespan des Komitats Arad, Török Gábor. Er berichtet über die Handlungen der rumänischen Bauern aus der Gemeinde Radna, die ihn und auch die Adligen beschimpften.

194. [*Ilieni, 25. April 1848*]. Gál Dániel und seine Gefährten an den Königsrichter des Stuhles Trei Scaune. Sie informieren ihn: daß in den Wagen, die jene szekler Grenzeinheiten begleiten, die den Stuhl verlassen, Waffen gefunden wurden.

195. *Luna de Jos, 25. April 1848.* Der Gutsverwalter Gyarmati János an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet über die adelsfeindliche Bewegung aus Voivodeni, wo die Bauern die Leistung der Frondienste verweigert haben. Man redet über die Besetzung der dem Adel gehörigen Waldungen und anderer Allodialgründe. Er verlangt militärische Hilfe, um die Aufständischen zu unterdrücken.

196. *Wien, 25. April 1848.* Enthält eine Denkschrift, die von 48 sächsischen Einwohnern aus Wien unterzeichnet und an den Kaiser gerichtet ist. Sie drücken ihre Befürchtungen über die Zusammenrufung des Landtages am 29. Mai durch den Gouverneur Teleki aus, da dieser die Union Transsilvaniens mit Ungarn zum Zwecke habe. Sie erklären sich

gegen die Union, welche für Transsilvanien ungünstige finanzielle und militärische Folgen haben wird; sie schlagen eine andere Stadt für die Abhaltung des Landtags vor.

197. *Cluj, 26. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Bischof Ioan Lemeni. Er benachrichtigt ihn, daß der griechisch-katholische Pfarrer aus Călăraşi eine bedeutende Rolle bei den dortigen Bauernunruhen spielte. Er bittet den Bischof, ihn zu ermahnen und ihm in Zukunft solche Tätigkeiten zu verbieten. Dasselbe wird auch dem Oberstuhlrichter des Stuhles Arieş mitgeteilt.

198. *Cluj, 26. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Bischof Ioan Lemeni. Er benachrichtigt ihn, daß er nicht gegen die Abhaltung der für den 15. Mai festgesetzten Versammlung sei. Er stellt jedoch folgende Bedingungen: es möge nur eine beschränkte Zahl Personen daran teilnehmen; es möge dort nur die Bittschrift der rumänischen Nation besprochen werden, welche nachträglich dem Landtag in Cluj eingereicht werden soll; sie möge in einer gemäßigten Form abgefaßt sein. Er erlaubt keine Debatten, welche die adlige Ordnung stören würde.

199. *Cluj, 26. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Bischof Andrei Şaguna oder im Fall dessen Abwesenheit an Moise Fulea, als auch an den Oberrichter von Sibiu. Er macht ihnen bekannt, daß er von der am 15. Mai in Sibiu geplanten Sitzung zur Abfassung einer Bittschrift mit den Forderungen der Rumänen zur Kenntnis genommen habe. Er verlangt, daß außer diesem Thema nichts anderes besprochen werde und die Bittschrift in einem gemäßigten Ton gehalten sein möge.

200. *Cluj, 26. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den General Anton Puchner. Er ersucht um Ausfolgung der für die Bürgergarden aus dem Stuhl Arieş verlangten Waffen und Munition aus dem Waffenlager von Alba Iulia.

201. *Cluj, 26. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Obergespan von Alba de Jos, den Baron Bánffy Miklós. Er befiehlt ihm, am Sonntag nach Ostern in Blaj anwesend zu sein, denn er habe erfahren, daß die Rumänen diese Versammlung trotz der Verbote des Guberniums abhalten wollen. Der Hauptverfechter und Anführer dieser Aktion ist der Advokat Ioan Buteanu; dieser möge verhaftet und unter Militärbewachung nach Cluj geschickt werden.

202. *Cluj, 26. April 1848.* Das Gubernium Transsilvaniens an den Obergespan des Komitates Cluj und an den Oberrichter von Cluj. Er befiehlt, den Advokaten Micay zu verhaften und die Person, die ihm einen Brief aus Abrud brachte, zu verhören.

203. *Cluj, 26. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Magistrat von Turda. Berichtet: die 11 Wagen mit Schießpulver, die Turda passierten, hatten sowohl seine als auch des Generals Adam Gallbrunns Erlaubnis.

204. *Cluj, 26. April 1848.* Das Gubernium Transsilvaniens an die Komitate Solnocul Interior, Dăbica, Maramureş, Satu Mare, an die Bezirke Chioar, den Magistrat von Bistriţa, den Generalkommandanten Transsilvaniens und den Kaiser. Er teilt mit, daß in dem Komitate Solnocul Interior für 3 Monate die Standrechtgerichte eingeführt werden.

205. *Cluj, 26. April 1848.* Das Gubernium Transsilvaniens an den stellvertretenden Kommissär und an den Oberstuhlrichter des Komitates Solnocul Interior. Er macht ihm bekannt, daß auf der Domäne der Gräfin Csák Rozália aus Gîrbou, sowie auch auf den Gütern der benachbarten Dörfer die Bauern die Roboten und andere feudale Leistungen vom 24. April an verweigerten. Sie mögen alles tun, um die Ordnung wieder herzustellen.

206. [*Cluj*], 26. April 1848]. Der Redakteur Kóvári László und der Verleger Tilts János an den Gouverneur Teleki József. Sie erklären sich bereit, die Zensur für die Zeitung „Ellenör“ anzunehmen, doch in jener Form, wie sie auch in Ungarn angewendet wird.

207. *Cluj, 26. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Zensor Fülel István. Es wird ihm befohlen, auf jene Artikel des von Kóvári László und Tilts János redigierten „Ellenör“ besonders zu achten, die sich auf die Moral, Religion und die Person des Kaisers beziehen.

208. *Buda, 26. April 1848.* Der Palatin Stefan an den Kaiser Ferdinand. Er teilt mit, daß die privilegierten Stände aus Transsilvanien und insbesondere die Stadt Cluj den Wunsch geäußert haben, daß ein Erzherzog zum königlichen Kommissär für den Landtag, der die Union Transsilvaniens mit Ungarn beschließen wird, ernannt werden möge.

209. [*Budapest*], 26. April 1848. Der Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan, an den Vizegespan des Komitats Arad, Török Gábor. Er unterrichtet ihn über die neue Prozedur in der Ernennung und Absetzung der Notäre.

210. *Sibiu, 26. April 1848.* Der General Anton Puchner an den Gouverneur Teleki József. Er benachrichtigt ihn über die getroffenen militärischen Maßnahmen für die am 30. April oder 15. Mai abzuhaltende Versammlung zu Blaj.

211. *Tirgu Mures, 26. April 1848.* Der Direktor der Fiskalstaatsanwaltschaft, Donáth Sándor, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß der gegen die verhaftete Eca-terina Varga wegen Volksaufwiegelungen in Bucium, Abrud-sat und Cărpiniş angestrengte Prozeß noch nicht beendet ist. Wenn er es für nötig halte, könne sie in ein anderes Gefängnis überstellt werden.

212. *Karlowitz, 26. April 1848.* Der Bischof Andrei Şaguna, an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß er aus Gesundheitsgründen noch nicht nach Transsilvanien zurückkehren konnte. Er werde gleich nach seiner Weihe zum Bischof von Karlowitz abreisen.

213. *Sibiu, 26. April 1848.* Das Referat des Delegierten Kräger an die Sächsische Universität bezüglich eines ihr eingereichten Memoriums durch den Stadtmagistrat von Braşov, welches die Union Transsilvaniens mit Ungarn betrifft. Dieses könnte auf keinen Fall die Haltung des ganzen sächsischen Volkes darstellen. Die Sächsische Universität vermerkt, daß sie ihre Haltung nicht ändern wird; daß die Meinung des Magistrats aus Braşov die unionsfeindliche Haltung der übrigen Stühle nicht beeinflussen kann.

214. *Cluj, 26. April 1848.* Der Obergerichter aus Cluj, Grois Gusztáv, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß unter den vom Advokaten Florian Micaş beschlagnahmten Akten sich auch 68 rumänische Schriftstücke befinden. Er schickt die beschlagnahmten Akten in einem versiegelten Brief.

215. *Cluj, 26. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Cluj, Matskási Pál, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet: der wegen Aufwiegelung der rumänischen Bevölkerung verhaftete Advokat Florian Micaş wurde verhört und dem Toma Popa gegenübergestellt. Er schließt das Verhörprotokoll, den Bericht des Obergerichters, Sala Elek, und dem des Stuhlrichters Gabriel Dorgo, die an den Oberstuhlrichter gerichtet sind, bei.

216. *Cluj, 26. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Cluj, Matskási Pál, an den Gouverneur Teleki József. Er schickt diesem eine Erklärung des Advokaten Csathó János bezüglich des Falles Florian Micaş.

217. *Cojocna, 26. April 1848.* Die Stadtleitung von Cojocna an das Gubernium Transsilvaniens. Sie benachrichtigt über die Aufhetzungen des Finna István, der sich zum Fürsprecher des Volkes erklärte, Bittschriften verfaßte und einen Aufruf an die in der Kirche versammelten Rumänen richtete. Um einen möglichen Aufstand unterdrücken zu können, bittet sie um eine Einheit von 60 Soldaten und auch um das Recht, Standgerichte einführen zu können.

218. *Corneşti, 26. April 1848.* Der königliche Oberstuhlrichter des Stuhles Arieş, Dindár Antal, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet über die Lage im Dorfe Călăraşi. Die Bauern haben sich beruhigt, doch besteht die Gefahr, daß nach Abzug der Soldaten durch die Haltung des Pfarrers eine neue Bewegung ausbricht.

219. *Aiud, 26. April 1848.* Der Obergerichter des Komitats Alba de Jos, Boér Ferenc, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß einige „Agitatoren“ trotz aller Verbote am 30. April die Versammlung zu Blaj abhalten wollen. Man möge einen Gubernialkommissär und die nötigen Truppen schicken, um mögliche Unruhen zu verhindern.

220. *Braşov, 26. April 1848.* Der Hauptmann Farkas an den Stadtmagistrat von Braşov. Er teilt mit, daß drei Männer aus der Walachei und der Moldau in der Ortschaft angekommen wären. Es scheinen Emissäre zu sein, die die rumänische Bevölkerung für die Gründung eines dakischen Staates zu gewinnen beabsichtigen. Die Polizei möge die nötigen Nachforschungen anstellen.

221. *Braşov, 26. April 1848.* Der Militärkommandant aus Braşov an den Stadtmagistrat derselben Stadt. Er benachrichtigt ihn, daß die drei in Braşov angekommenen Fremden nach Blaj zu fahren erklärten. Sie haben sich für die Gründung eines „dakischen Reiches“ ausgesprochen. Man möge ihre Reise nach Blaj verhindern und sie in die Walachei zurückschicken.

222. *Sibiu, 26. April 1848.* Der Sachsengraf Franz Salmen an den Stadtmagistrat von Braşov. Er informiert ihn darüber, daß die geplante geheime Delegation der Sächsischen Universität in Wien nicht die Aufgabe hatte, sich gegen die Union Transsilvaniens mit Ungarn zu erklären. Unterdessen hat man jedoch auf deren Absendung verzichtet.

223. *Braşov, 26. April 1848.* Die Bitte mehrerer Einwohner, die in der Stadtkommunitätssitzung zu Braşov vom 26. April 1848 vorgetragen wurde und neun Forderungen enthält.

224. *Braşov, 26. April 1848.* Der Magistrat aus Braşov an den Sachsegrafen Franz Salmen. Er berichtet, daß im Stuhle Braşov Ruhe herrscht. Die drei Dechanten, die man gebeten hat, nicht nach Blaj zu gehen, haben versichert, es nicht zu tun. Er hat den Vorschlag bezüglich der Ausfüllung der freien Plätze in der Stadtkommunität mit Rumänen zur Kenntnis genommen.

225. *Braşov, 26. April 1848.* Der Stadtmagistrat und die Kommunität von Braşov an die Sächsische Universität. Sie teilen mit, daß man den Deputierten aus Braşov aufgetragen habe, den höheren Stellen den Entwurf bezüglich der Regelung der Bürgerrechte mitzuteilen.

226. *Sebeş, 26. April 1848.* Der Königsrichter Samuel Meister an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet: in Lancräm wäre ein Appell an die Rumänen „aus einer Postkutsche gefallen“ und habe eine große Aufruhr unter den Einwohnern hervorgerufen. Den erhaltenen Verordnungen gemäß hat sowohl der griechisch-katholische Dechant als auch der orthodoxe die Absendung von Delegierten zur Versammlung nach Blaj verboten.

227. *Ozun, 26. April 1848.* Der Oberste Dobay Károly an den königlichen Oberstuhlrichter der Trei Scaune. Er teilt mit: eine Delegation aus Sfintu Gheorghe habe bei ihm vorgeschrieben und gebeten, daß in das Stuhlhaus die aus Ozun beschlagnahmten Waffen gebracht werden mögen, und Grenzeinheiten der Szekler bis auf weiteren Befehl nicht aus Trei Scaune versetzt werden.

228. *Arad, 26. April 1848.* Das Komitée zur Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung aus Arad befiehlt den Stuhlrichtern, die Gemeinden zu verständigen, daß die Entfernung der Notäre aus ihren Posten nur mit der Genehmigung des Komitats geschehen könne.

229. *Agrişu Mare, 26. April 1848.* Der Geschworene Simion Vanc an den Vizegespan des Komitats Arad, Török Gábor. Er berichtet: die Einwohner der Gemeinde Minişu de Sus haben die Wohnung des Richters der Gemeinde angegriffen und das Dorfsiegel beschlagnahmt. Der Richter wurde durch den vorjährigen ersetzt.

230. *Semlac, 26. April 1848.* Der Verwalter der Domäne aus Semic, Kovács István, an den Vizegespan des Komitats Arad, Török Gábor. Er berichtet: nur durch das Einschreiten des Pfarrers Lazar Adamovici wurde die Besetzung der Adelsgründe durch die Bauern verhindert. Der Notär wurde von den Dorfeinwohnern verjagt. Man erwartet den Angriff auf den Gutshof des Grafen. Die Bevölkerung ist erregt.

231. *Şimleu Silvaniei, 26. April 1848.* Die privilegierten Stände des Komitats Crasna an die provisorische Regierung Ungarns. Sie verlangen 50 Husaren für die Aufrechterhaltung der gegebenen Ordnung.

232. *Şimleu Silvaniei, 26. April 1848.* Die privilegierten Stände des Komitats Crasna an das Innenministerium Ungarns. Sie teilen mit, daß sie auf den 8. Mai die Abhaltung einer Sitzung beschlossen haben, in welcher die neuen Gesetze in ungarischer, rumänischer und slowakischer Sprache vorgelesen werden und die nötigen Maßnahmen zu deren Anwendung getroffen werden sollen. Zugleich bitten sie, man möge bis zum 8. Mai einen Kommissär, der den Anschluß des Komitats an Ungarn koordinieren soll, schicken.

233. *Carei, 26. April 1848.* Der Vizegespan des Komitats Satu Mare, Gabányi Sándor, an den Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan. Er berichtet über die Aufstände aus Ciomeşti, Valea Vinului, Ardasut, Resighea und Lipău.

234. *Cheia, 26. April 1848.* Die Angestellten der Gemeinde Cheia [Komitat Turda] an den Stuhlrichter Barla Benjámín. Sie berichten, daß sie nur 1 Gewehr und 3 von vier Bauern beschlagnahmten Pistolen nach Plăeşti [Stuhl Arieş] senden werden. Die übrige Bevölkerung hat die Waffen noch nicht abgegeben.

235. *Şomoşcheş, 26. April 1848.* Die Bewohner aus Şomoşcheş [Komitat Arad] an die Komitatenskommission. Sie erklären sich über die Richtigkeit der vom Notär und dem Stuhlrichter ausgestellten Akten überzeugt. Zugleich bitten sie um Entschuldigung für die während den Unruhen verübten Fehler.

236. *Uileacu de Munte, 26. April 1848.* Der Gutsverwalter des römisch-katholischen Kapitels von Oradea, Áron Mihály, an den Kapitelverwalter. Er berichtet: die Einwohner von Tămăşeu erlauben nicht, daß die Schweine der Domäne auf die Komunalweide getrieben

werden. Die aus Uileacu de Munte verwehren der Domäne den Verkauf von Wein und Schnaps im Dorfschank.

237. *Buia, 26. April 1848.* Der Pfarrer Ioachim Aron aus Buia [Komitat Alba de Sus] an den Bezirksstuhlrichter. Er teilt ihm mit, daß er nicht vor dem Komitee für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung erscheinen könne, da ihn die Bauern als ein Werkzeug der Grundherren ansehen und diese sich sogar gegen ihn erheben könnten.

238. *Sibiu, 26. April 1848.* Tompa Imre, Schreiber beim Tesaurariat, an seine Eltern. Er schreibt ihnen über die Versammlung der Rumänen, welche in Blaj am 15. Mai abgehalten wird, über die Verschiebung einiger szekler Militäreinheiten und über das Verhalten der sächsischen Stühle der Union Transsilvaniens mit Ungarn gegenüber.

239. *Cluj, 27. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Oberrichter von Cluj, Grois Gusztáv. Er schickt ihm die Mappe mit den Briefen von Florian Micaş zurück. Die Briefe mögen ins Ungarische übersetzt und von der ernannten Untersuchungskommission benützt werden.

240. *Cluj, 27. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Oberrichter von Cluj, Grois Gusztáv. Im Einklang mit dem Reskript des Generalkommandanten werden für die Bürgergarden aus Transsilvanien 1520 Waffen ausgeteilt. Sie stammen aus dem Waffenlager des II. Grenzregiments zu Näsäud. Eine ähnliche Verständigung wurde auch an die übrigen Städte gesendet, um die Waffen abzunehmen und die Transportausgaben zu entrichten.

241. *Wien, 27. April 1848.* Die Hofkanzlei an das Gubernium Transsilvaniens. Sie verlangt nähere Erklärungen in Verbindung mit dem Entschluß der Kommunität aus Braşov, einige rumänische Kaufleute unter die Geschworenen aufzunehmen und jenen, die die deutsche Sprache nicht beherrschen, zu erlauben, den Eid in eigener Sprache abzulegen.

242. *Pest, 27. April 1848.* Das Innenministerium an das Justizministerium der provisorischen Regierung Ungarns. Er antwortet auf den Brief vom 21. April, daß die Befreiung von Eftimie Murgu aus dem Budaer Gefängnis auf den Befehl des Ministerpräsidenten der provisorischen Regierung geschah, da der Kaiser alle politischen Gefangenen begnadigte.

243. *Sibiu, 27. April 1848.* Der General Anton Puchner an den Gouverneur Teleki József. Er erklärt sich mit der Ausbildung der Bürgergarden durch Offiziere und Unteroffiziere einverstanden, mit der Bedingung, daß deren Tätigkeit nicht darunter leide.

244. *Metiş, 27. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Alba de Sus, Kálnoki Dénes, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet: in der Gemeinde Buia habe der griechisch-katholische Pfarrer Ioachim Aron dem Volk eine Proklamation vorgelesen und diese den Bauern so erklärt, daß sie bereits von jeglicher feudalen Verpflichtung befreit wären. Demzufolge verweigerten die Einwohner von Buia und Veseud, die Urbarialdienste zu verrichten. Er schlägt vor, der erwähnte Pfarrer möge nach Blaj gerufen und verhaftet werden; ebenfalls sollen Maßnahmen gegen Ioan Popovici, welcher mehrere Exemplare der Proklamation verbreitete, getroffen werden.

245. *Aiud, 27. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós, an den Gouverneur Teleki József. Er bittet ihn: von den 600 versprochenen Gewehren mögen 300 sofort den Bürgergarden ausgefolgt werden. Zugleich berichtet er, daß mehrere „Aufwiegler“ die Absicht haben, am 30. April in Blaj trotz aller Verbote eine Versammlung abzuhalten.

246. *Tirnăveni, 27. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Tîrnava, Haller Ignác, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet über die Lage im Komitat, über die vielen Gerüchte und die unbedachte Haltung mehrerer Kleinadligen, die in einigen Ortschaften Unruhen hervorgerufen haben; die Einwohner aus Căpîlna de Jos und Feisa haben erklärt, sie werden alle an der Versammlung in Blaj teilnehmen, wo das rumänische Volk seine nationalen Rechte fordern wird.

247. *Chiueşti, 27. April 1848.* Der Stuhlrichter Mósa Ferenc, an den Oberstuhlrichter des Komitats Solnocul de Mijloc, Mósa József. Er verständigt ihn, daß die Einwohner aus Măgoaja in der durch einen rumänischen Aufruf am 26. April stattgefundenen Versammlung einen Deputierten zur Versammlung nach Blaj wählten. Er habe die Bauern ermahnt und aufgefordert, ihren Delegierten zurückzurufen, da sie keine Leibeigenen sondern Adlige [nobiles unius possessionis] wären.

248. *Răscruci, 27. April 1848.* Der Oberrichter des Komitats Dăbîca, Wass Sámuel, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet über die Erhebungen aus Bontîda, Dragu, Girbou, Fişeş und Răscruci sowie über ihre Ausbreitung im Komitat. Für die Wiederherstellung der Ordnung schlägt er ein großes Truppenaufgebot und die Einführung des Ausnahmezustandes vor.

249. *Dragu, 27. April 1848.* Der Vizegespan des Komitats Dăbîca, Orbók Elek, an den Gubernialkommissär Szabó József. Er berichtet über die Besetzung einiger Allodialgründe in Voivodeni durch die Leibeigenen, insbesondere der Waldungen des Gouverneurs Teleki. Die Dorfrichter erklären jedoch, daß von keiner Besetzung der Allodien die Rede sein könnte, denn in Wirklichkeit erklären sich die Bauern von jeglicher Feudalverpflichtung frei.

250. *Oravița, 27. April 1848.* Das Bergamt aus Oravița an die Bergwerksdirektion. Es bittet um die Bewilligung, daß jede Bergmannsfamilie eine Kuh in den Waldungen des Fiskus halten darf. Andernfalls werde die Kohlenproduktion darunter leiden, weil man beschwerlich Leute finden wird, die unter den elenden Bedingungen in den Bergwerken arbeiten wollen.

251. *Zam, 27. April 1848.* Der Gutsverwalter Iacob Moga an seine Herrin Csáky Rozália, die Gemahlin des Barons Jósika János. Er teilt ihr mit, daß die Einkünfte der Güter aus Zam und anderer Ortschaften sehr stark zurückgegangen sind, da die Leibeigenen fast gar nicht arbeiten. Sie können nicht zu Robotenleistungen gezwungen werden, weil das Komitat nicht über die nötigen Zwangsmaßnahmen verfüge.

252. *Cluj, 27. April 1848.* Der Fiskalstellvertreter Korbuly Dávid an einen unbekanntenen Schreiber. Er benachrichtigt ihn über die Verhaftung des Florian Micaș, bei welchem „aufhetzende“ rumänische Schriften vorgefunden wurden.

253. *Sibiu, 27. April 1848.* Tompa Imre, Tesaurariatsschreiber, an seine Eltern. Er schreibt ihnen über die antiunionistische Haltung der Sachsen aus Sibiu und über eine gemeinsame Beratung mit den Rumänen, anläßlich welcher sie versuchten, die Rumänen zu überzeugen, sich bei der Versammlung in Blaj gegen die Union zu erklären, indem sie ihnen versprochen, sie bei der Anerkennung als vierte Nation zu unterstützen. Die Sachsen widersetzten sich der Wahl je eines rumänischen Deputierten in jedem Stuhl.

254. *Cluj, 28. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Oberrichter des Komitats Trei Seane. Er teilt ihm mit, daß die szekler Militäreinheiten nicht aus dem Lande gebracht werden, zugleich wird er den General Anton Puchner bitten, er möge Vorrichtungen treffen, um die Meinungsverschiedenheiten zwischen den Grenzern und der Zivilbehörde, die zu Zwischenfällen im Szeklerland führten, zu entfernen.

255. *Cluj, 28. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den General Anton Puchner. Er benachrichtigt ihn über die getroffenen Maßnahmen zur Wiederherstellung der Ordnung der Adligen im Komitat Dăbîca. Er habe den Kommissär Szabó József mit dem Auftrage, die Ruhe wieder herzustellen, nach Dragu geschickt; im Notfalle möge er sich der zwei Kavallerieeinheiten bedienen, die von Lechința nach Bontida und Răscruci versetzt wurden. Den letzten Nachrichten gemäß wäre auch in Gîrbou Militär notwendig.

256. *Cluj, 28. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den General Adam Gallbrunn. Er informiert ihn über die Unruhen in Dragu und Gîrbou. Diese Unruhen machen die Abordnung von Militäreinheiten dorthin notwendig. Diese werden gegen die Bauern, die die adligen Gutshöfe bedrohen, eingesetzt. Der General möge im Einverständnis mit dem Gubernialkommissär Maßnahmen treffen.

257. *Cluj, 28. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Oberrichter des Komitats Dăbîca, Wass Sámuel, und den Gubernialkommissär Szabó József. Er benachrichtigt sie, daß General Adam Gallbrunn mit der Abordnung der Militäreinheiten aus Bontida und Răscruci nach Dragu zur Wiederherstellung der Ordnung einverstanden ist. Bezüglich der Errichtung von Standgerichten rät er dem Oberstuhlrichter, die nötigen Vorschläge einzureichen.

258. *Pest, 28. April 1848.* Der Befehl des Innenministers Ungarns, nach welchem die Einzelheiten des Anschlusses der Komitate Crasna, Solnocul de Mijloc, Zărand, der Bezirke Chioar und der Stadt Zalău geregelt werden.

259. *Budapest, 28. April 1848.* Der Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan, an den Ministerpräsidenten Batthyány Lajos. Er wurde informiert, daß in Cehu Silvaniei und anderen Ortschaften die adligen Allodien von den Bauern angegriffen und besetzt werden. Auch die lokalen Vertreter der Staatsmacht werden nicht geschont. Deshalb bemächtigt er den Obergespan des Komitats Crasna, Kabos József, er möge in seiner Eigenschaft als Regierungskommissär die gesetzliche Ordnung aufrechterhalten. Er bittet um eine Militäreinheit, um die Bauern zu beruhigen.

260. *Şiria, 28. April 1848.* Der orthodoxe Dechant Teodor Popovici aus Şiria an die Pfarrer. Er verständigt sie über den Beschluß des Komitees zur Aufrechterhaltung der gegebenen Ordnung im Komitat Arad. In diesem Schreiben wird von den Klerikern verlangt, sie mögen die Bauern überzeugen, sich nicht gegen die Notäre und Dorfrichter zu erheben.

261. *Cluj, 28. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Turda, Thorotzkai Miklós, an den Gouverneur Teleki József. Er übersendet den Bericht des Stuhlrichters Pápai Lajos über die Lage der Dörfer aus dem Kreise Lupşa. Dem Bericht schließt er zwei Proklamationen an.

262. *Cluj, 28. April 1848.* Der Oberrichter der Stadt Cluj, Grois Gusztáv, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet über die Verhaftung von fünf Rumänen in der Nacht vom 26. April. Zwei von ihnen wurden zurückgehalten, weil es bewiesen wurde, daß sie die Absicht hatten, sich nach Abrud zu begeben, um Ioan Buteanu über die Verhaftung des Florian Micaş zu benachrichtigen.

263. *Aiud, 28. April 1848.* Der Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós, an den Gouverneur Teleki József. Er benachrichtigt ihn, daß er den Oberrichter und den Vizegespan des Komitats nach Blaj geschickt habe, um die Versammlung vom 30. April zu verhindern.

264. *Dragu, 28. April 1848.* Der Provinzialkommissär Szabó József an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet: der rumänische Pfarrer aus Dragu hat mehrere Exemplare des rumänischen Programms von seinem Bruder, der Schüler in Cluj ist, erhalten. Er hat diese dem Pfarrer aus Voivodeni gegeben.

265. *Sebeş, 28. April 1848.* Der Königsrichter aus Sebeş, Samuel Meister, an den Sachsegrafen Franz Salmen. Er berichtet über die Unruhen, die sich widerrechtlich gegen den Notär aus Lancrãm richteten.

266. *Braşov, 28. April 1848.* Die Magistratsitzung aus Braşov behandelt die Ablehnung der Rumänen aus Bod, an den Bürgergarden gemeinsam mit den Sachsen teilzunehmen, nachdem sie anfangs damit einverstanden waren. Der Senator Tartler wird sich nach Bod begeben, um die Lage an Ort und Stelle zu studieren.

267. *Sfintu Gheorghe, 28. April 1848.* Der königliche Oberstuhlrichter aus dem Komitat Trei Scaune an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß die öffentliche Stuhlversammlung vom 11. und 12. April beschlossen habe, daß die 4 Kompagnien aufständischer Grenzer vorläufig ihren Stationierungsort nicht verlassen mögen, und die von der Zivilbevölkerung beschlagnahmten Waffen im Stuhlamt aufbewahren mögen; hingegen wurde der Beschluß, nur den Kleinadel für die Bürgergarden zu rekrutieren, fallengelassen, damit es zu keinen Zwischenfällen unter ihnen und den Grenzern käme.

268. *Şimleu Silvaniei, 28. April 1848.* Der provisorische Vizegespan des Komitats Crasna, Bocşanci Márton, an das Gubernium Transsilvaniens. Er berichtet, daß er dem Vikar Al. Sterea Şuluţiu und den beiden rumänischen Dechanten die Gubernialverordnung, durch welche den Pfarrern und den Leuten aus dem Volk die Teilnahme an der Versammlung vom 30. April zu Blaj verboten wurde, zur Kenntnis gebracht hat.

269. *Arad, 28. April 1848.* Protokollauszug der Stadtversammlung zu Arad, die sich auf die Ernennung durch die provisorische Regierung Ungarns und den Palatin Stefan zum bevollmächtigten königlichen Kommissär des Obergespans des Komitats Timiş, Csernovics Péter, bezieht. In dieser Eigenschaft obliegen ihm folgende Aufgaben: die Unruhen im Komitat Torontal zu unterdrücken, die gegebene Ordnung zu bewahren, Standgerichte, wo er es für nötig hält, einzuführen. Als königlicher Kommissär verleiht Csernovics der Stadt Arad das Recht, ein Standgericht zu gründen. Die Versammlung beschließt, das Dekret bezüglich der Einführung des Standgerichtes zu drucken.

270. *Elek [Ungarn], 28. April 1848.* Der Bericht jener, die durch das Komitee zur Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung im Komitat Arad mit der Untersuchung der Bauernauflehnung in Vărşand gegen den Notär und den Stuhlrichter betraut waren. Diese beschreiben den Verlauf der Erhebung.

271. *Timişoara, 28. April 1848.* Der General Piret an den Palatin Stefan. Er berichtet, daß er nach den Ereignissen in Kikinda fünf Eskadronen Husaren, zwei Bataillons Infanterie und eine Batterie Artillerie in Jimbolia zusammengezogen hat und er mehrere Dörfer mit alten Waffen versehen hat.

272. *Blaj, 28. April 1848.* Der Redakteur des „Organul naţional“, Timotei Cipariu, an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, George Bariţiu. Er informiert ihn über die Verhaftung des Advokaten Florian Micaş aus Cluj, über die Erregung der rumänischen

Führer in Cluj, über die Haltung der Jugend in Blaj, über die von den adligen Behörden getroffenen Maßnahmen zur Verhinderung der Versammlung von Blaj am 30. April.

273. *Brăila, 28. April 1848.* Der Diplomat Jablonczy aus der Walachei an Kossuth Lajos. Er schlägt ihm vor, Maßnahmen zu treffen, damit die Flüchtlinge aus der Moldau, die er „Märtyrer der Freiheit“ nennt, gastfreundlich aufgenommen werden, denn sie haben einen Aufstand gegen die Tyrannei vorbereitet, der nicht gelungen ist. Der Überbringer des Briefes, Costache Epureanu, wird ihm nähere Auskünfte über die „an sich interessanten und im allgemeinen wichtigen“ Ereignisse geben.

274. *Ilia, 28. April 1848.* Der Gutsverwalter Nagy József an seinen Herren, den Baron Bornemissza Ignác. Er teilt ihm mit, daß die Leibeigenen aus Bretea Mureşană [Komitat Hunedoara] die Roboten verweigerten und einen Teil von dem Dorfgrund untereinander aufgeteilt haben. Er schlägt vor, man möge den Bauern in Halbpacht oder Pacht einen Teil der mit Mais bebauten Felder geben.

275. *Cluj, 29. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Oberrichter der Stadt Cluj, Grois Gusztáv. Er ratet ihm, er möge die jungen Häftlinge Nicolae Şuluţiu und Eremia Verza tadeln. Wenn sie ihr Versprechen geben, den Frieden nicht zu stören, möge er sie in Freiheit setzen.

276. *Cluj, 29. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Provinzialkommissär Szabó József. Seiner Meinung nach sind die Bauernbewegungen aus Dragu mit jenen aus Voivodeni und Cristorel in Verbindung. Er möge die Pfarrer und die Laien, die zur Aufwiegelung beitragen verhören. Je nach der Gefährlichkeit der Lage, kann er die Verhaftung der Schuldigen beantragen.

277. *Cluj, 29. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Provinzialkommissär Szabó József. Er verlangt Auskünfte über die Anschuldigungen, die dem Bruder des griechisch-katholischen Pfarrers aus Dragu, der verhaftet wurde, gebracht wurden. Die Rumänen aus Aşchileu [Mic], Dragu und wahrscheinlich auch aus anderen Ortschaften wollen auf dem Felde der ersteren eine Versammlung abhalten. Die Versammlung möge verfolgt werden.

278. *Cluj, 29. April 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Provinzialkommissär Szabó József. Er fordert ihn auf, sich nach Aşchileu Mic zu begeben, um Maßnahmen gegen die Leibeigenen zu treffen, da diese die Feudallasten nicht mehr ertragen wollen.

279. *Budapest, 29. April 1848.* Das Innenministerium Ungarns an das Finanzministerium. Es benachrichtigt, daß es zwischen der Bergwerksdirektion in Oraviţa und den komitatenschen Behörden wegen der Anwendung der neuen Gesetze auf das Bergwerksgebiet zu Uneinigigkeiten gekommen ist. Er befiehlt dem Vizegespan des Komitats Caraş, vorläufig jede Einmischung in die Bergwerksangelegenheiten zu vermeiden, da die Änderungen der alten Administration zur Störung der gegebenen öffentlichen Ruhe führen könnte.

280. *Pest, 29. April 1848.* Der Staatssekretär Pulszky Ferenc an den Ministerpräsidenten Ungarns, Battyhány Lajos. Seiner Meinung nach wäre die Versetzung einiger Tausend szekler Grenzer nach Ungarn, wo die Bevölkerung in Aufregung ist, vorteilhaft. Die Mobilisierung der Bürgergarden wäre sehr kostspielig und seiner Meinung nach hätte sie nicht die gleiche Wirkung.

281. *Wien, 29. April 1848.* Der Hofkanzler Transsilvaniens an den Kaiser Ferdinand. Er reicht einen Bericht im Namen des Guberniums ein, der über den Plan der rumänischen Führer, eine Volksversammlung auf den 30. April nach Blaj einzuberufen, handelt. Aufgrund einer Proklamation sollte jedes Dorf zwei Abgesandte nach Blaj schicken, um Rechte für die rumänische Nation zu verlangen. Die Einberufung der Versammlung verursachte Befürchtungen in den Reihen der adligen Behörden wegen den erregten Gemütern. Aus dem Bericht des Guberniums geht hervor, daß diese Maßnahmen zu deren Verhinderung getroffen habe. Er schlägt vor, man möge eilige Maßnahmen treffen, um die Gleichberechtigung des rumänischen Volkes mit den anderen Nationen Transsilvaniens zu erklären.

282. *Sibiu, 29. April 1848.* Der Generalkommandierende der österreichischen Armee in Transsilvanien, der General Anton Puchner, an den Generalmajor Karl Wolnhofner. Er sendet ihm den Tagesbefehl, der den szekler Grenztruppen verlesen werden soll. Er ist sehr enttäuscht über die Gehorsamsverweigerung in den Reihen der szekler Grenzer.

283. *Sibiu, 29. April 1848.* Der General Anton Puchner an den Gouverneur Teleki József. Er ist wegen der Gehorsamsverweigerung des II. Regiments der szekler Grenzer besorgt. Die in Ozun befindlichen Grenzer haben es verweigert, nach Sibiu und Sebeş zu ziehen. Sie haben ihre Waffen niedergelegt und mit diesen hat sich die Zivilbevölkerung bewaffnet. Dieser gefährlichen Lage müßte ein Ende gesetzt werden, weil er seinen Befehl nicht zurückziehen könne.

284. *Sibiu, 29. April 1848.* Der General Anton Puchner an den Obergespan des Komitats Alba de Sus, Kálnoky Dénes. Er teilt ihm mit, daß er ihm keine militärische Hilfe leisten könne, weil zwei Divisionen des II. szekler Grenzregiments den Gehorsam verweigerten, und die übrigen Truppen an Ort und Stelle nötig wären.

285. *Arad, 29. April 1848.* Der orthodoxe Bischof aus Arad, Gherasim Raţ, an die Pfarrer der Diözese Arad. Höheren Verordnungen gemäß verlangt er von den Pfarrern, nicht an den gegen die Notäre und die Dorfleitung gerichteten Bewegungen teilzunehmen und zur Aufrechterhaltung des Friedens und der öffentlichen Ruhe beizutragen.

286. *Cluj, 29. April 1848.* Das Gubernium Transsilvaniens an das Komitat Dăbîca. Es befiehlt, man möge den Einwohnern aus Dragu erklären, daß durch den kommenden Landtag die Leibeigenendienste in Transsilvanien, sowie in Ungarn, aufgelöst werden. Bis dahin bleiben sie jedoch in Kraft, und die Soldaten werden den Ort nicht verlassen, bis die Bauern die Roboten leisten werden.

287. *Dej, 29. April 1848.* Der Theologe Ioan Popovici hat beim Verhör gestanden, zwei Manifeste den beiden Pfarrern aus Măgoaja ausgehändigt zu haben. Diese Manifeste fand er im Seminar zu Blaj; er hörte, der Verfasser wäre Aron Pumnul.

288. *Buia, [29.] April 1848.* Der Obergespan des Komitats Alba de Sus, Kálnoky Dénes, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß eine halbe Kompagnie Husaren in Buia eingezogen ist, und die Bevölkerung zur Ruhe aufgefordert hat. Abgesandte aus 11 Gemeinden erklärten, sie wollen jedoch keine Fronarbeiten mehr leisten, bis sie diesbezüglich einen Befehl vom Kaiser erhalten.

289. *Abrud, 29. April 1848.* Oberrichter aus Abrud, Laborfalvi Nagy Károly, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet über die Ereignisse aus Abrud. In der Stadt gäbe es keine Unruhen, doch in den umliegenden Ortschaften werden Lanzen und andere traditionelle Bauernwaffen vorbereitet. Es gehen Gerüchte über einen Aufstand der Rumänen um. Vor der Abreise Butcanus nach Cluj waren auch die Rumänen in der Bürgergarde, doch nach dessen Ankunft haben sie sich daraus zurückgezogen. Sie wollen eine eigene Bürgergarde gründen. Er verlangt für Abrud und Umgebung drei Kompagnien Militär.

290. *Breţcu, 29. April 1848.* Der Oberrichter der Stadt Breţcu an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet: die abgezogenen szekler Grenzer wären zurückgekehrt. Er habe die Stadtversammlung zur Beratung dieses Problems zusammengerufen. Diese habe entschieden, Maßnahmen zur Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung zu treffen, und den Grund für das Verhalten der Grenzer zu erforschen.

291. *Pecica, 29. April 1848.* Der Bericht der komitatensischen Kommission über die Wahl in Pecica eines Richters durch das Volk und über die Notwendigkeit, den Notär zu ersetzen, weil man zu ihm kein Vertrauen hege.

292. *Mediaş, 29. April 1848.* Der von dem Unternotär Lupini in der Stuhlversammlung zu Mediaş gehaltene Bericht bezüglich der Waldverwüstungen durch die Einwohner von Copşa Mică in dem Wald „Schemmert“.

293. *Timişoara, 29. April 1848.* Der Korrespondent Petru Cermena an den Redakteur der „Gazeta de Transilvania“, George Barişiu. Er schreibt ihm über die Bewegungen der Rumänen und Serben aus dem Banat.

294. *[Wien], 29. April 1848.* Der konservative Baron Apor Lázár an Kossuth Lajos. Er macht ihm unter einem Pseudonim Vorwürfe im Namen der ungarischen Aristokratie.

295. *[Braşov, 25.—30. April 1848].* Ein anonymes Manifest, das an die Stadt Braşov gerichtet ist. Es wird deren prounionistische Haltung verurteilt und auf die Notwendigkeit einer einheitlichen Handlung gewiesen. Die Union Transsilvaniens mit Ungarn wird zur Unterwerfung der sächsischen Bevölkerung führen.

296. *[Ohne Ortsangabe, vor dem 30. April 1848].* Die Bittschrift der Rumänen aus Transsilvanien an den Kaiser. Sie verlangen die Anerkennung der Rumänen als politische Nation, um mit den Ungarn, Szeklern und Sachsen in allen Hinsichten gleichberechtigt zu sein.

Bratislava, 11—12 aprilie 1848¹

IX. TÖRVÉNYCIKK. AZ ÚRBÉR ÉS AZT PÓTLÓ SZERZŐDÉSEK ALAPJÁN EDDIG
GYAKORLATBAN VOLT SZOLGÁLATOK (ROBOT), DÉZMA ÉS PÉNZBELI
FIZETÉSEK MEGSZÜNTETÉSÉRŐL

Az úrbér és azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot), dézma és pénzbeli fizetések, e törvény kihirdetésétől fogva örökösen megszüntetnek.

1 §. A törvényhozás a magán földesurak kármentesítését, a nemzeti közbecsület véd-paizsa alá helyezi.

2 §. Ő Felsege a magán földesuraknak akénti kármentesítése iránt, hogy az eddigi úrbéri tartozásokkal felérő tőke érték részükre a közállomány által hiány nélkül kifizetessék, a legközelebbi országgyűlésnek részletesen kidolgozandó törvényjavaslatot fog magyar ministeriuma által előterjesztetni.

3 §. Olly helyeken, hol eddig úrbéri rendezés, vagy legelőelkülönbzés még meg nem történt, a faizásra és legeltetésre nézve az eddigi gyakorlat továbbá is megtartatik.

4 §. Az úri törvényhatóság megszüntetik; ideiglenesen míg a törvénykiszolgáltatás általánosan rendeztetni fog, azt, polgári ügyekben a sommás perekre nézve, ott, hol rendezett első bírósági hatóságú tanácsok nincsenek, a szolgabírák, — büntető és rendes folyamatu polgári perekre nézve pedig a megyei törvényszék fogja gyakorolni.

5 §. Oly földbirtokos ellen, kinek birtokához e törvény kihirdetése előtt úrbériség volt kapcsolva, a kereskedelmi viszonyokból eredő váltók kivételével, egyéb adóssági követelések, a törvény további rendeletéig fel nem mondhatók, és csupán a törvényes kamatok nem fizetése iránti követelések hajtathatnak be ellene bírói eljárás útján².

ARTICOLUL DE LEGE NR. IX. DESPRE ÎNCETAREA SLUJBELOR (ROBOTEI),
DIJMEI ȘI A TAXELOR BĂNEȘTI CARE AU FOST PÎNĂ ACUM ÎN UZ
PE BAZA URBARIULUI ȘI A CONTRACTELOR SUPLIMENTARE.

De la publicarea acestei legi vor înceta pentru totdeauna slujbele (robot), dijma și taxele bănești care au fost pînă acum în uz pe baza urbariului și a contractelor suplimentare.

§ 1. Legislația pune despăgubirea domnilor de pămînt particulari sub pavăza demnității naționale.

§ 2. Maiestatea sa va prezenta prin [intermediul] guvernului său ungu- resc, proximei Diete, pentru a lucra în mod amănunțit un proiect de lege, care prevede despăgubirea domnilor de pământ particulari, în așa fel încât să li se plătească de către stat, fără scădere, un capital echivalent cu valoarea prestațiilor urbariale de pînă acum.

§ 3. În acele locuri, unde nu s-au efectuat pînă în prezent reglemen- țări urbariale sau separări de pășuni, se va păstra obiceiul de pînă acum în privința folosirii pădurilor și a pășunatului.

§ 4. Scaunul de judecată domnesc [tribunalul nobiliar] se desființează; în mod provizoriu, pînă cînd administrarea dreptății [justiției] se va regle- menta pretutindeni în problemele civile, în ceea ce privește procesele obiș- nuite le vor suplini juzii nobiliari, acolo unde nu există tribunale de primă instanță, iar în privința proceselor criminale sau civile se împuternicește juris- dicția comitatului.

§ 5. Împotriva acelu proprietar cu a cărui proprietate [alodială] a fost amestecat urbariatul [pămîntul iobăgesc] încă înainte de publicarea acestei legi, nu se pot ridica alte pretenții de datorii, cu excepția polițelor rezultate din relațiile negustorești, pînă la noile dispoziții ale legii; numai pretențiile cauzate de neplătirea cametelor se vor putea executa pe calea judecătii².

Publicat în *Corpus Juris Hungarici, 1836—1868. évi törvények*, Budapesta, 1896, p. 232—233.

¹ Publicăm acele legi, votate la 18 martie 1848 de către Dieta nobiliară de la Bratislava și sancționate de împărat la 11 aprilie același an, care au avut urmări pozitive pentru populația din Banat și din comitatele Arad, Bihor, Satu Mare, și Maramureș. Începem cu ele volumul II, deoarece considerăm că au primit putere de lege cu data de 12 aprilie, cu excepția celei agrare, care va intra în vigoare la 23 aprilie și a celei a purtării comune a sarcinilor publice, ce va fi transpusă în practică numai de la 1 noiembrie 1848. La stabilirea locului legilor în volum am ținut cont nu de ordinea votării lor de către Dieta nobiliară, ci de însemnătatea lor din punct de vedere al schimbării situației economice, sociale și politice a majorității locuitorilor din comitatele bănățene și din cele din vestul Transilvaniei, cunoscute sub numele de Partium.

² Legea agrară prezintă o importanță deosebită pentru iobagii și jelerii urbariali din Banat și din Partium, deoarece odată cu sancționarea de către împărat la 11 aprilie și cu intrarea ei în vigoare la 23 aprilie 1848, au fost eliberați atît ei cît și sesiile pe care le-au folosit pînă acum, de orice sarcini cu caracter feudal. S-a pus capăt deci supra- punerii dreptului de proprietate al nobililor peste cel de posesiune al iobagilor și jelerilor urbariali, care generase de-a lungul evului mediu renta feudală. Potrivit legii, în aprilie 1848 aproape un milion de iobagi și jeleri urbariali din comitatele bănățene și din cele vestice au devenit din punct de vedere social-juridic oameni liberi și proprietari deplini pe loturile sau sesiile ori fracțiunile lor de sesii. Devenind oameni liberi și proprietari deplini pe pămîntul pe care-l munceau, în deceniile de după revoluție din rîndurile foștilor iobagi se va putea desprinde o pătură de intelectuali mult mai numeroasă și cu un orizont cultural mai larg, în comparație cu cea de dinainte de revoluție. Din rîndurile acestei intel- lectualități se vor ridica o serie de luptători democrați, care se vor situa în fruntea acți- unilor de emancipare națională a românilor.

Totodată legea agrară din 1848 a contribuit, în a doua jumătate a veacului al XIX-lea și la începutul secolului următor, la ameliorarea situației economice și sociale a unei însemnate părți a populației românești din comitatele bănățene și din cele vestice. Odată cu ameliorarea situației economice s-a îmbunătățit treptat și posibilitatea de instruire a maselor prin înființarea de școli profesionale, cu limba de predare română, îndeosebi după emanciparea definitivă a bisericii ortodoxe române de sub tutela Mitropoliei sîr- bești de la Karlowitz în 1864. Fără îmbunătățirea treptată a situației economice și cul- turale a poporului român nu ar fi fost posibilă amplificarea luptei de eliberare națio- nală spre sfîrșitul veacului al XIX-lea și la începutul celui următor, care s-a încheiat prin marele act al unirii din 1 Decembrie 1918.

Bratislava, 11—12 aprilie 1848

V. TÖRVÉNYCIKK. AZ ORSZÁGGYÜLÉSI KÖVETEKNEK NÉPVISELET
ALAPJÁN VALASZTÁSÁRÓL

A jelen év folyama alatt a IV-ik törvénycikk értelmében Pesten tartandó legközelebbi országgyűlésre küldendő követeknek népképviselőlet alapján választására nézve ideiglenesen következők rendeltetnek:

1 §. Politikai jogélvezetet azoktól, kik annak eddig gyakorlatában voltak, elvenni, a jelen országgyűlés hivatásának nem érezhetvén, mindazok, kik a megyékben és szabad kerületekben az országgyűlési követek választásában eddig szavazattal bírtak, e jog gyakorlatában ezennel meghagyatnak.

Ezeken kívül:

2 §. Az országnak s kapcsolt részeknek mindazon benszületett, vagy honosított, legalább 20 éves, és sem atyai, sem gyámi, sem gazdai hatalom, sem pedig elkövetett hűségtelenség, csempészkedés, rablás, gyilkolás és gyújtogatás miatt fenyték alatt nem levő lakosai, a nőket kivéve, törvényesen bevett valláskülönbség nélkül, választók:

a) Kik szabad királyi városokban, vagy rendezett tanácscsal ellátott községekben 300 e.ft. értékű házat vagy földet, egyéb községekben pedig eddigi úrbéri értelemben vett 1/4 telket, vagy ezzel hasonló kiterjedésű birtokot, kizáró tulajdonul, vagy hitveseikkel, s illetőleg kiskorú gyermekeikkel közösen bírnak.

b) Kik mint kézművesek, kereskedők, gyárosok telepedve vannak, ha tulajdon műhelylyel vagy kereskedési teleppel, vagy gyárral bírnak, s ha kézművesek, folytonosan legalább egy segédvel dolgoznak.

c) Kik, habár a fentebbi osztályokba nem esnek is, saját földbirtokukból vagy tőkájükből eredő 100 ezüst forint évenkénti állandó s biztos jövedelmet kimutatni képesek.

d) Jövedelmükre való tekintet nélkül a tudorok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, académiái művészek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai, gyógyszerészek, lelkészek, segédlelkészek, községi jegyzők és iskolatanítók, azon választó kerületben, mellyben állandó lakásuk van.

e) Kik eddig városi polgárok voltak, ha a fentebbi pontokban leírt képességgel nem bírnak is.

3 §. Választható mindaz, ki választó, ha életének 24ik évét betöltötte, s a törvény azon rendeletének, miszerint törvényhozási nyelv egyedül a magyar, megfelelni képes.

4 §. Az országnak követküldés végett választó kerületekre felosztása, a megyék, kerületek és szabad kir. városok törvényhatósági területére és önállására nézve semmi változtatást nem okoz.¹

ARTICOLUL DE LEGE NR. V. PRIVIND ALEGEREA DEPUTAȚILOR PENTRU
DIETĂ [PARLAMENT] PE BAZA REPREZENTANȚEI POPULARE

Conform articolului [de lege] nr. IV din anul curent privind alegerea deputaților pentru proxima Dietă de la Pesta pe baza reprezentanței populare se decid în mod provizoriu următoarele:

§ 1. Întrucît actuala Dietă nu consideră potrivit să ia drepturile politice de la cei ce le-au exercitat pînă în prezent, toți acei care au posedat pînă acum drept de vot în alegerea deputaților pentru Dietă în comitate și districtele libere sînt lăsați cu acest prilej în exercitarea acestui drept.

În afară de acestea:

§ 2. Cu excepția femeilor, sînt alegători, fără deosebire de religie, toți locuitorii născuți în țară [Ungaria] și în părțile anexate [Partium] sau cei încetățeniți, care au vîrsta de cel puțin 20 de ani, nu se află sub oblăduire părintească, tutelară ori domnească și nu sînt acuzați de neloialitate, contra-bandă, jaf, omucidere, incendiere.

a) Cei care în orașele libere regești sau în comunele posesoare de consilii organizate dispun de casă ori de pămînt în valoare de 300 florini de argint, iar în celelalte comune sînt posesori exclusivi sau stăpînesc împreună cu soția și cu copiii minori un sfert de sesie în sens urban ori o proprietate asemănătoare cu aceasta;

b) Cei care sînt statorniciți ca meșteșugari, negustori ori fabricanți și dispun de atelier propriu sau de local comercial [prăvălie] sau de fabrică; aceia care sînt meșteșugari și lucrează în permanentă cu cel puțin un ucenic;

c) Cei care, deși nu fac parte din categoriile amintite mai sus, pot dovedi un venit anual de 100 florini de argint provenit din proprietate personală ori din capital propriu;

d) Fără a ține cont de venituri [pot alege] savanții, chirurgii, inginerii, artiștii Academiei [de Arte], profesorii, membrii Societății Academice Maghiare, farmaciștii, preoții, capelanii, notarii comunali și învățătorii de școală, în acele cercuri electorale unde au locuința permanentă;

e) Cei care au fost cetățeni ai orașelor, chiar dacă nu au caracteristicile amintite în punctele de mai sus.

§ 3. Pot fi aleși toți cei care sînt alegători, dacă au împlinit vîrsta de 24 de ani și corespund acelei prevederi a legii, potrivit căreia singura limbă a legislației este cea maghiară.

§ 4. Împărțirea țării în cercuri electorale în vederea trimerii [delegării] deputaților la Dietă nu modifică cu nimic teritoriul jurisdicțional și autonomia comitatelor, districtelor și a orașelor libere regești¹.

Publicat în *Corpus Juris Hungarici*, 1836—1868. évi törvénycikkek, p. 223—224.

¹ Legea electorală se situează ca importanță imediat după cea agrară. Fiind elaborată de o Dietă nobiliară, ea menține dreptul de a alege și de a fi aleși al celor care întrucipaseră stările privilegiate și exercitaseră pînă în 1848 puterea politică. Autorii legii au reușit astfel să asigure monopolul puterii politice a nobilimii și în noua orînduire capitalistă. Cu toată supraviețuirea a numeroase tare feudale, ea prezintă un pas înainte, în comparație cu realitățile de dinainte de revoluție, deoarece extinde dreptul de a alege și de a fi aleși și asupra acelor membri ai burgheziei și micii burghezii care nu făcuseră parte pînă în 1848 din stările privilegiate; de asemenea și asupra acelor foști iobagi care au devenit proprietari deplin pe cel puțin un sfert de sesie. Concesiile acordate categoriilor neprivilegiate au fost totuși limitate deoarece autorii legii au introdus un cens de avere destul de ridicat. Cu toate minusurile ei, legea a creat pentru prima dată românilor din Banat și din comitatele Arad, Bihor, Satu Mare și Maramureș posibilitatea de a participa la viața politică. Lor li s-au adăugat, pînă la sfîrșitul lunii aprilie, și cei din Solnocul de Mijloc, Crasna și districtul Chioar. Drept urmare, un număr însemnat de români din aceste teritorii vor putea participa atît la alegerea membrilor adunărilor comitatense și ai consiliilor orășenești, cît și la alegerea deputaților pentru Dieta care-și va începe lucrările către mijlocul lunii iulie. Cu toate piedicile puse în cale de autoritățile nobiliare, românii din

Banat și Partium, dînd dovadă de solidaritate națională, au reușit să-și trimită circa 20 de reprezentanți în noua Dietă cu ocazia alegerilor de deputați. Acest număr nu reflecta proporția populației românești din Banat și Partium, care era cu mult mai numeroasă decît reprezentarea ei în Dietă. În plus, acei români cărora li s-a acordat dreptul de a alege și de a fi aleși, l-au primit nu ca membri ai națiunii române, ci în calitate de cetățeni ai Ungariei. Totuși, față de perioada de dinainte de revoluție, cînd românii erau excluși de la viața politică, prezența lor în adunarea legislativă din Pesta poate fi considerată pozitivă.

Românii, pe baza noii legi electorale, au reușit, de asemenea, să-și trimită reprezentanți, deși în număr redus, și în organele locale ale puterii de stat, reprezentate de congregațiile sau adunările comitatense și de magistraturile sau consiliile orășenești; și aici doar în funcții minore și într-un număr mult inferior în raport cu proporția numerică.

Legea electorală mai are cîteva paragrafe care urmează textului de mai sus. Paragrafele nu s-au mai tradus, deoarece se referă cu precădere la teritoriul Ungariei. De pildă, sînt indicate, între altele, cercurile electorale din Ungaria, alături de care figurează și cele din Banat și din vestul Transilvaniei.

3

Bratislava, 11—12 aprilie 1848

XVIII. TÖRVÉNYCIKK SAJTÓTÖRVÉNY

Az előző vizsgálat eltöröltetvén örökre, s a sajtószabadság visszaállt tatván, ennek biztositékául ideiglenesen rendeltetnek:

1 §. Gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közölheti, és szabadon terjesztheti.

2 §. Sajtóútoni közlés alatt értetik: minden olyan közlés, melly vagy szavakban, vagy ábrázolatokban, nyomda, könyomda s metszés által eszközöztetik, és a mellynek közzététele, a példányok akár ingyen kiosztásával, akár eladásával, már megkezdődött.

I. fejezet

Sajtóvétségekről

3 §. Ki valamely bűn, avagy vétség elkövetésére, egyenes és határozott felhívást tesz sajtó útján, és a bűn, avagy vétség valósággal el is követtetik, a felhívó, mint bűnrészes tekintetvén, a köztörvények súlya szerint büntettetik.

4 §. Ki valamely bűn, avagy vétség elkövetésére, egyenes és határozott felhívást tesz sajtó útján, de annak nem lőn semmi következménye, mint bűnkisérő tekintetvén, a köztörvények súlya szerint fog büntettetni.

5 §. Ki a nyilvános köz- és vallásos erkölcsiségből, s a tisztességes erkölcsökből csúfot üz, 1 évre terjedhető fogsággal, és 400 forintig emelkedhető pénzbírsággal büntettetik.

6 §. Ki a magyar szent korona alá helyezett terület tökéletes álladalmi egységének, ki a sanctio pragmaticánál fogva megállapított, s az uralkodóház közösségében létező birodalmi kapcsolatnak tettleges felbontására izgat; ki az alkotmány erőszakos megváltoztatására s a törvényes felsőség elleni engedetlenségre lázít, s bűnök elkövetésére hív fel és buzdít négy évig terjedhető fogsággal, és 2000 forintig emelkedhető büntetéssel fog büntettetni.

7 §. Ki a felség személyének sérthetlensége, a királyi székbeli örökösödésnek megállapított rende ellen kikel, avagy a királynak magas személye ellen sértést követ el, hat évig terjedhető fogsággal, és 3000 forintig emelkedhető pénzbírsággal büntetetik.

8 §. Ki az uralkodóház tagjai ellen követ el sértést, 4 évig terjedhető fogsággal, és 2000 forintig emelkedhető pénzbírsággal büntetetik.

9 §. Ki a közbéke és csend erőszakos megzavarására lázit, két évig terjedhető fogsággal, és 1000 forintig emelkedhető pénzbírsággal büntetetik.

10 §. Ki törvény által alkotott valamely hatóságot vagy testületet rágalmakkal illet, két évig terjedhető fogsággal, és 1000 forintig emelkedhető pénzbírsággal büntetetik.

11 §. Ki valamely köztisztviselőt vagy közmegbízásban eljárót, hivatalos tetteire vonatkozólag rágalmakkal illet, egy évig terjedhető fogsággal és 600 frtig emelkedhető pénzbírsággal büntetetik.

12 §. Ki magán személyt rágalmakkal illet, hat hónapig terjedhető fogsággal és 300 ftra emelkedhető pénzbírsággal büntetetik.

Egyszersmind a panaszkodónak okozott pörlekedési költségekben és a közzététel által reá nézve előidézett károokban is a panaszkodó részére el fogván marasztatni.

13 §. Sajtóvétségért büntetetik a szerző; ha ez nem tudatnék, a kiadó; ha ez sem tudatnék, a nyomda vagy metszde tulajdonosa.

14 §. Ki az országgyűlés, a törvényhatóságok, mindenféle törvényszékek, és törvény által alkotott egyéb testületek iratait, és azok nyilvános üléseit hív szellemben és igazán közli, ellene a közlöttek tartalma miatt kereset nem indíthatatik.

15 §. A fogság és pénzbüntetés, a körülmények szerint, külön is, együtt véve is alkalmaztathatik.

Minden pénzbüntetések és elkobzások az országos pénztár javára fordíttatnak.

16 §. Ki ugyanazon vétséget, mellyért már egyszer büntetve volt, ismét elköveti, azon büntetésnél, mellyre első ízben ítéltetett, felével súlyosabban büntetethetik.¹

ARTICOLUL DE LEGE NR. XVIII LEGEA PRESEI

Se desființează pe veci cenzura și se restabilește libertatea presei; pentru asigurarea ei se dispune în mod provizoriu:

§ 1. Toată lumea își poate comunica și răspîndi *gîndurile în mod liber* pe calea presei.

§ 2. Prin comunicare pe calea presei se înțeleg toate acele publicații care sînt efectuate fie prin cuvinte, fie prin desene cu ajutorul tipografiei, litografiei și al gravurii; aducerea lor la cunoștința publică a început deja prin distribuirea gratuită a exemplarelor ori prin vînzarea lor.

Capitolul I Despre infracțiunile în presă

§ 3. Cine îndeamnă direct și concret pe calea presei la comiterea vreunei culpe sau infracțiuni și aceasta se și comite în realitate, acela se consideră părtaș în vinovație și se pedepsește conform rigorii legilor publice.

§ 4. Cine îndeamnă direct și concret pe calea presei la comiterea vreunei culpe sau infracțiuni, dar aceasta nu are nici o urmare, se consideră vinovat de tentativă și se pedepsește potrivit rigorii legilor publice.

§ 5. Cine își bate joc de morala publică și religioasă și de moravurile cinstite se pedepsește cu închisoare, care poate să dureze pînă la un an, și cu o amendă ce se poate ridica pînă la 400 de florini.

§ 6. Cine instigă la destrămarea unității statale a teritoriilor subordonate sfintei coroane ungare stabilită prin Pragmatica sancțiune și a legăturilor imperiale existente în comunitatea Casei regale; cine instigă la modificarea prin forță a constituției și la nesupunere față de autoritățile legale și îndeamnă la comiterea delictelor se pedepsește cu închisoare, care poate să dureze pînă la patru ani, și la o amendă ce poate să se urce pînă la 2 000 florini.

§ 7. Cine se ridică împotriva persoanei inviolabile a maiestății sale, contra ordinii stabilite la moștenirea scaunului regesc sau comite o insultă la adresa înaltei persoane a regelui, se pedepsește cu închisoarea, care poate să dureze pînă la 6 ani și cu o amendă ce se poate ridica pînă la 3 000 florini.

§ 8. Cine comite o insultă la adresa membrilor dinastiei se pedepsește cu închisoarea care poate să dureze pînă la 4 ani și cu o amendă ce poate să se urce pînă la 2 000 florini.

§ 9. Cine instigă la tulburarea prin violență a păcii publice și a liniștii se pedepsește cu închisoarea care poate să dureze pînă la 2 ani și cu o amendă ce se poate ridica pînă la 1 000 florini.

§ 10. Cine insultă vreo autoritate sau corp legiutor stabilit prin lege, se pedepsește cu închisoarea, care poate să dureze pînă la 2 ani și cu o amendă ce se poate urca pînă la 1 000 florini.

§ 11. Cine calomniază faptele oficiale ale vreunui funcționar public sau ale celui ce e însărcinat cu chestiuni publice se pedepsește cu închisoarea, care poate să dureze pînă la 1 an și cu o amendă ce se poate ridica pînă la 600 florini.

§ 12. Cine insultă o persoană particulară se pedepsește cu închisoarea, care poate să dureze pînă la 6 luni și cu o amendă ce se poate urca pînă la 300 florini. Totodată va suporta cheltuielile de proces pricinuite celui insultat și pagubele pe care i le-a provocat prin publicare.

§ 13. Pentru infracțiunile de presă se pedepsește autorul; dacă acesta este necunoscut, atunci editorul; dacă și acesta este necunoscut, atunci proprietarul tipografiei sau al litografiei.

§ 14. Împotriva aceluia care publică cu fidelitate și veridic scriptele și [dezbaterele] sesiunilor deschise ale Dietei, ale municipalității, ale diferitelor tribunale și ale altor corpuri legiuitoare înființate prin lege, nu se poate intenta proces contra lui pentru conținutul celor publicate.

§ 15. Conform circumstanțelor, închisoarea și amenda în bani se pot da și separat și împreună. Amenzile în bani și sechestrările vor intra în visteria statului.

§ 16. Cine comite o infracțiune pentru care a fost pedepsit o dată, la acea pedeapsă la care a fost condamnat deja se mai adaugă jumătate din pedeapsa anterioară¹.

Publicat în *Corpus Juris Hungarici*, 1836—1868. évi törvénycikkek, p. 238—239.

¹ Asemenea legii electorale, cea a presei reflectă grija reprezentanților stărilor privilegiate de a aduce libertății de exprimare corectivele necesare, pentru a-și asigura exercitarea puterii politice în stat și în noile condiții ale orînduirii capitaliste. Toate cele 14 paragrafe ale capitolului întîi cuprind restricții ale libertății presei și menționează pedepsele cu închisoarea și în bani, care urmau să se aplice celor ce ar fi îndrăznit să critice păstrarea monopolului puterii economice și politice pe seama nobilimii și în noul regim.

Pe depelele vizau desigur și acțiunile mai radicale ce se puteau manifesta în rîndurile maselor populare maghiare împotriva exploatarii și a îndepărtării lor de la viața politică, dar mai ales lupta de emancipare a naționalităților împinse pe planul al doilea, care ar fi pus în pericol integritatea teritoriilor fostei Ungarii medievale de dinainte de 1526.

Celelalte capitole ale legii presei le vom publica în vol. V, împreună cu hotărîrile Dietei de la Cluj în această problemă.

4

Bratislava, 11—12 aprilie 1848

VIII. TÖRVÉNYCIKK. A KÖZÖS TEHERVISELÉS RÖL

Magyarország s a kapcsolt részek minden lakosai, minden közterheket különbség nélkül egyenlően és aránylagosan viselik.

1 §. Ö Felsége felelős magyar ministeriuma által, a törvényhatóságok meghallgatása mellett, ki fogja dolgoztatni ideiglenesen az adózási kulcsot, és ezen kulcs szerint a kivetés már a legközelebbi közigazgatási évtől, úgy mint az 1848dik évi November 1ső napjától veszi kezdetét.

2 §. Az ideiglenesen kidolgozandó kulcs, a legközelebbi országgyűlésének mindenesetre bemutatandó.

3 §. A fen kitett határnapig a már kivetett közterhek behajtása elrendeltetik.

ARTICOLUL DE LEGE NR. VIII DESPRE PURTAREA COMUNA A SARCINILOR PUBLICE

Toți locuitorii Ungariei și ai părților anexate suportă sarcinile [greutățile] publice în mod egal, proporțional și fără deosebire.

§ 1. Maiestatea sa va elabora modalitatea [procedura] provizorie a dărilor prin [intermediul] guvernului său, după ce [acesta] va consulta jurisdicțiile; conform acestei modalități impunerea va intra în vigoare deja de la proximalul an administrativ, adică de la 1 noiembrie al anului 1848.

§ 2. Modalitatea [procedura], care urmează a se elabora în mod provizoriu, va fi prezentată proximei Diete.

§ 3. Pînă la data limită amintită mai sus se poruncește perceperea impozitelor publice, așa cum s-au adunat pînă acum.

Publicat în *Corpus Juris Hungarici*, 1836—1868. évi törvénycikkek, p. 232.

5

[Cluj, înainte de 13 aprilie 1848]¹

Nagyméltóságú Főkormányzó Úr, Felséges Királyi Főkormányzóság!

Meg döbbenve hallok, mit örömmel kell vala hallanunk a hírt, hogy május 29^{én} hongyülésünk megnyílik. E nap újjáteremtetésünk napja lehet, s

hogy új eltemettetésünk napja ne legyen, az a felséges Királyi Főkormányzszék kezében van, a kormánytanács erélyes aktivitásától függ.

Ki azt hiszi, hogy a felébredt korszellemet főbe lehet ágyúztatni: az lábával akarja a Dunát elfojtani. Élére állani, irányt adni a korszellem árjanak, ez most minden népszerűtő kormány teendője.

Örömmel értettük, hogy a felséges Királyi Kormánytanács magát törvényes hatás körébe tette: mint olyanhoz, mint kormányunkhoz folyamodunk azért, hogy kezünkbe rögtön egy politikai lap kiadhatási jogot engedményezzen.

Kegyelmes Úr! Nem fogjuk polgárvér nélkül tapodhatni a megígért Kanahánt, ha a jelen reformok a palotától kunyhóig viszhangra nem találunk, s mi eszközölheti ezt egyéb, mint a napi sajtó? Mely villám vezetőként állhat e viharban, mely egyedül teheti, hogy a jelen özön és vihar ne eliszapolja, hanem termékenynyé tegye hazánk határait.

Égő-oszlop lehet most a napi sajtó a nép rohanó árja előtt. Nem lefelé, hanem fölfelé agitálni, ez most a sajtó teendője. Alól a vérmes reményeket csillapítani, fent a féltékeny kedélyeket engesztelni! ez elhivatása egy lapnak gondolatunk szerint, ha nemzetünk megmaradását szívünkön hordjuk.

De felséges Királyi Kormánytanács! Erdély hírlap dolgában szükségét lát. Egyik lap elvesztette hitelét, az többé nem létezik. A más egyedül nem elégséges arra, hogy e haza ezer meg ezer ingerült kedélyei magokat hasábjain kibeszélhessék. Már pedig ha a békétlenek sajtó útján le nem csapoltatnak, majd találandnak ők magoknak módot arra, hogy ők is kibeszélhessék magokat.

Könyörgünk azért a felséges Királyi Kormánytanácsnak: engedje folyzni a tentát, harcolni a tollat, míg ezzel beérjük. Engedje még holnap életbe lépni a lapot, hogy az európai baljóslatú szó, a „már késő“ reánk nézve jelentékeny ne legyen.

Lapunk címe lenne: Ellenőr. Mint zászlója az alkotmányos haladásnak, korszerű reformnak, pártszínezet nélkül, míg a pártok fegyvernyugvása tart; párt ellen és párt élén, ha a harc újra kitör². De mindig azon tiszta meggyőződéssel, hogy a magyar nemzetnek koronára van szüksége, ha sírba szállni nem akar.

Méltóztasson azért a felséges Királyi Főkormányzszék minden felebb jelentés előtt nekünk az engedményt kibocsátani, a postahivatalokhoz a legcsekélyebb díjt parancsolni; mert eltökéllett szándékunk olly olcsóra tenni árát, hogy az lefelé is minel inkább terjedhessen.

Megjelenne lapunk hetenként háromszor, egy mellék lappal a tudomány és művészet képviselésére, melyhez mindennemű képek, mellékletek adhatását is esedezzük. Átalában értesítések, hirdetémények s mindenekben kérjük a hatáskört, mellyel politikai lapjaink fel vannak ruházva.

S hogy a felséges Királyi Főkormányzszék hazafi szándékunkról egy percig se kételkedjék, ezennel nyilvánítyuk, hogy mi a magyarhoni sajtó-törvények értelmében a kormányt caveatljuk, a tán történhető törvényes büntetéseknek magunkat alája vetjük.

És ezen jog- és korszerű vállalatunk gyámolítását annyira reméljük a felséges Királyi Főkormányzszéktől, hogy mi addig is, míg az engedmény jőne, a szerkesztőséget helyt, úgy mint vidéken megalkotni sietünk. Annyival is inkább, hogy minden óra késő, és félő, nehogy az országgyűlés vitatlan reformjaival belviszályt idézzen elő. S mi tisztán meg vagyunk győződve,

hogy ő fensége a kormánytanács ez engedményét mint dynasziája iránti hűségünket fogja tekinteni³. A legsietőbb vállaszt könyörögve és várva maradunk nagyméltóságodnak s a felséges Királyi Főkormányzéknek alázatos szolgái:

Kőváry László,
felelős szerkesztő
Ifj. Tilsch János,
kiadó⁴

Preainálțimea voastră domnule guvernator suprem.
Mărite Scaun gubernial regesc suprem!

Am aflat cu uimire veștea deschiderii Adunării naționale la 29 mai. Despre ea ar fi trebuit să luăm cunoștință cu bucurie. Această zi ar putea deveni ziua renașterii noastre. Să nu devină însă ziua înmormântării noastre. Problema se află în mâinile măritului Scaun gubernial regesc suprem. Ea depinde de activitatea hotărâtă a Consiliului gubernial.

A crede că spiritul epocii care s-a deșteptat poate fi distrus cu tunul echivalează cu a vrea să oprești Dunărea cu picioarele. A sta în fruntea curentului de opinii al epocii, dându-i sens, iată menirea din prezent a fiecărui guvern iubitor de popor.

Am înțeles cu bucurie că măritul Consiliu gubernial regesc s-a înscris în sfera de activitate legală. De aceea, ne adresăm Guvernului nostru pentru a ne autoriza imediat editarea unei gazete politice.

Milostive domnule! Nu vom putea pași în Canaanul promis fără a curge sîngele cetățenilor, dacă reformele actuale nu vor avea influență de la palat pînă la cocioabă. Ce altceva le-ar putea promova decît presa cotidiană? Ea ar avea posibilitatea de a juca rolul unui paratrăznet în timp de furtună. Ea singură ar putea face ca potopul și furtuna actuală să nu ne acopere cu mîl, ci să fertilizeze hotarele patriei noastre.

Presa cotidiană ar putea deveni acum o coloană de foc în fața șuvoiului năvalnic al poporului. Acum sarcina presei este să agite nu jos, ci sus. În jos ea trebuie să atenueze speranțe exagerate, iar în sus să potolească tensiuni și invidii. Iată după opinia noastră misiunea unei gazete, dacă se dorește din inimă conservarea națiunii [maghiare].

Mărite Consiliu gubernial regal! — Transilvania duce lipsă de gazete. Una din gazete și-a pierdut însă creditul și astfel ea nu mai cotează. O alta este necesară pentru ca în coloanele sale să se poată pronunța liber și cu hotărîre mii și mii de opinii îndrăznețe ale patriei. Ori dacă cei impacientați nu vor fi canalizați prin presă, vor găsi mijloace pentru a discuta în voie.

De aceea implorăm măritul Consiliu gubernial regal: să permită cernelii să curgă, tocului să lupte, cît timp ne mulțumim cu atîta. Să permită gazetei să apară încă mîine, pentru ca vorba europeană de rău augur „prea tîrziu“ să nu aibă vreo influență asupra noastră.

Titlul gazetei noastre ar fi: Ellenőr [„Controlorul“]. Ea va fi un stegar al progresului constituțional, fără nuanță de partid, atîta vreme cît se va menține armistițiul dintre partide. Ea va fi împotriva partidului și în fruntea partidului, în cazul că luptele ar izbucni din nou². Totdeauna va afișa convingerea fermă că națiunea maghiară are nevoie de coroană, dacă nu vrea să fie înmormîntată. Înainte chiar de a fi anunțate forurile superioare, să binevoiască măritul Scaun gubernial suprem a ne elibera învoirea și a ordona oficiilor poștale să ne pretindă o taxă minimă. Noi sîntem ferm hotărîți să fixăm un preț minim, încît să se poată răspîndi cît mai intens și mai jos.

Gazeta noastră ar apare de trei ori pe săptămână cu o anexă în care să fie reprezentate știința și arta. Implorăm dreptul de a putea da tot felul de imagini și anexe. În general, cerem autorizație pentru informații, anunțuri și pentru tot ceea ce gazetele noastre politice sînt îndreptățite.

Iar pentru ca măritul Scaun gubernial regesc suprem să nu aibă nici cele mai mici dubii, declarăm prin aceasta, că în conformitate cu legile privind presa din Ungaria, îl vom menaja și ne vom supune pedepselor legitime dacă va fi cazul.

Sperăm cu toată convingerea că vom fi încurajați în acțiunea noastră justă și actuală de către măritul Scaun gubernial regesc suprem. De aceea, înainte de a ne parveni autorizația, ne vom strădui să constituim atît redacția locală, cît și cea din provincie. Aceasta cu atît mai mult, cu cît fiecare ceas este prețios. Dieta ar putea provoca tulburări interne, dacă reformele sale nu vor fi dezbătute în prealabil. Noi ne exprimăm deplina convingere că maiestatea sa va considera autorizația pe care ne-o va da Consiliul gubernial ca o expresie a devotamentului nostru față de dinastia sa³. Implorînd și așteptînd un răspuns urgent, rămînem servii umili ai preainălțimii voastre și ai măritului Scaun gubernial regesc suprem.

Kőváry László
redactor responsabil
Tilsch János junior,
editor⁴

Original: Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 813/1848. Foto: 2578—2581.

¹ Guberniul a înregistrat memoriul la 13 aprilie 1848. Cf. doc. 26.

² Afirmația trebuie înțeleasă în sensul că ziarul „Ellenőr“ urma să lupte împotriva partidei nobilimii conservatoare și să se situeze în fruntea celei liberale, în eventualitatea că ar fi reizbucnit polemicile dintre cele două partide, în forma în care s-au manifestat înainte de revoluție.

³ Memoriul a fost transmis de către Guberniu la Cancelarie.

⁴ Cf. doc. 18, 26, 89, 188, 206 și 207.

6

Cluj, 13 aprilie 1848

An Seine Excellenz dem k. siebenb. Hof Kanzler

Der Abrudbanyer Oberrichter Karl Nagy hat mich mittels seines urschriftlich sammt Beilagen anliegenden Berichtes v. 6. April l. J. von jenen Besorgnis erregenden Bewegungen, welche in der Umgegend unter der walachischen Bevölkerung bemerkt wurden und deren Lage E.E. aus dem Inhalte weitläufiger entnehmen werden, in Kenntnis gesetzt.

Gleich nach dem Empfange dieses Berichtes hielt ich es am zweckmäßigsten dem gr. unirten Bischof v. Lemeny aus dem Grunde: daß die Geistlichen auf die Gemüther bei dem walachischen Volke den größten Ein-

fluß haben, dem griechisch unirten Bischof aber in einer ähnlichen Mission sich im Hunyader Comitat befindet und er durch die Gefangennehmung der berüchtigten Kath. Varga in dieser Gegend weniger Popularität besitzt¹, sogleich aufzufordern, entweder selbst die Reise über Zalathna nach Topánfalva und Abrudbánya anzutreten², oder im Falle, die Umstände ihn daran hinderten, einen zuverlässigen Domherrn, der das Zutrauen des Volkes besitzt, in diese Gegenden zu schicken³, um die aufgeregten Gemüther der dortigen Walachen, auf eine zweckmäßige Art zu besänftigen.

Ähnliche beunruhigende Nachrichten sind auch dem k. sieben. Thesaurarius Grafen Emerich Mikó von Seite der Zalathnaer Cameral Administration zugekommen, worüber derselbe mittelst Zuschrift mich in Kenntnis setzend, mich zugleich um die Einleitung der nöthigen Maßregeln ersuchte.

In Folge dieser Zuschrift, und der zu derselben Zeit sowohl vom Obergespan des Unteralbenser Komitats, als auch von der von Seite desselben Komitats zur Aufrechterhaltung der öffentlichen Ruhe delegirten permanenten Kommission mir zugeschickten und hier beiliegenden Berichte, habe ich der eben genannten Kommission, mittelst Erlasses v. 11. April Z. 783 aufgetragen bezüglich der Aufrechterhaltung der Ruhe, in der genannten Gegenden, mit dem Zalathnaer Kam. Administrator, im engsten Einverständnisse, das Nothwendige zu veranstalten. Ferner um die bedrohte Ruhe krafvoller erhalten zu können, den hierländigen k. Kommand. Herrn Generalen dienstgemäß ersucht, in Gemäßheit der, durch den Herrn k. Thesaurarius an Herrn Kommandirenden unmittelbar gerichteten Bitte, die nöthigen Anordnungen darüber treffen zu wollen, daß aus dem Karlsburger Zeughause für die, im Zalathna zu errichtende Bürger Garde, auf Ansuchen des dortigen k. Administrators v. Nemegyei, die nöthigen Gewehre sammt Zugehör verabfolgt werden.

Ein paar Tage nachher hat der Obergespan des Unteralbenser Komitats mittelst seines Berichtes v. 11. April die ihm zugestellte, und hier samt Beilagen anruhende Anzeige des dortigen Stuhlrichters mir zugesendet, aus der ersichtlich ist, daß in Abrudbánya unter dem Vorsitz eines Advokaten Namens Johann Buttyán, und des griechisch unirten Pfarrers zu Vöröspatak Simeon Balint förmliche Versammlungen, Behufs einer an den hiesigen Landtag zu stellenden Petition gehalten werden.

Damit diese Zusammenkünfte nicht ausarten und die öffentliche Ruhe gefährden habe ich sowohl den griechisch unirten, als nicht unirten Bischof, unterm heutigen aufgetragen, den ihrer Obhut unterstehenden Geistlichen zu verbiethen: weiter Unterschriften für die besagte Petition in Namen der walachischen Nation zu sammeln und ihnen begreiflich zu machen, daß die günstige Verhandlung dieser Petition, deren Einreichung in geeignete Wege niemand hindern wird, nicht von der Menge der Unterschriften, sondern von der Gerechtigkeit der Bitte selbst, abhängen wird⁴.

Hinsichtlich des Vöröspataker Geistlichen Simeon Balint, ist der Bischof Johan von Lemény ausdrücklich, so wie auch hinsichtlich des Advokaten Johann Buttyán, der Abrudbanyer Oberrichter beauftragt worden dieselben im gleichen Sinne zu verständigen⁵.

Betreffend endlich den Tabular Kanzellisten Abraham Jank, welcher sich aus M. Vásárhely in diese Umgegend begeben hat, habe ich an die Herrn Protonotairs ebenfalls unter heutigen den Auftrag ertheilt, diesen jungen

Menschen, wenn es nur thunlich ist, unter dem Vorwand: einer dienstlichen Beschäftigung, zurückzuberufen.

Indem ich E.E. von allen diesen in Kenntnis setze habe die Ehre etc.⁶

Klausenburg am 13. April 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 802/1848. Foto: 148—153.
Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Erdélyi Kancelláriai Levéltár. Erdélyi Kancellária Regisztratúrája. Acta praesidialia, nr. 158/1848. Foto: 12 709—12 712.

¹ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Cf. doc. 7, nota nr. 7 și doc. 8, nota nr. 3; v. și doc. 197, nota nr. 2 din vol. I.

7

Cluj, 13 aprilie 1848

1. Lemény János görög egyesült
2. Schaguna András görög nem egyesült püspököknek.

Közelebbről hozzám fel küldött hivatalos jelentéseknél fogva¹ Abrudbányán ügyvéd *Butyán János* és verespataki görög egyesült esperes *Balint Simon* elnökletek alatt, az oláh nemzet sérelmei összeszerkesztése és azok nyománi petitióinak készítése végett oláh gyűlések tartattak, és hogy ezen petitiót képzetök szerint nyomadékosbá tegyék, a köz népet személyenkénti alá írásokra zaklattyák.

Ennek következtébe, azokra hivatkozva, melyeket a mostani mozgalmak iránt méltóságodnak elnöki leveleimnél fogva rendeltem: igen szükségesnek tartottam újabban is méltóságodat a köz bátorság és csend érdekébe az iránt fel szólítani,

1) miszerint a verespataki esperest Balint Simont maga elibe idéztetvén személyesen,

1, 2) kormánya alatt lévő lelki pastorainak célszerű kör iratánál fogva utasításul adni ne terheltekké, hogy ők, mint egyházi ügyek előljárói, hivatásuknál fogva, csak is egyedül egyházi kötelességök teljesítésével foglalkozkodjanak, és a polgári ügyekbe, melyeknek igazgatása polgári előljárókra van bízva, ne avatkozzanak, — csak is a netalán felzaklatott kedélyek lecsendesítése lévén körökhöz tartozandó.

És nekik, valamint a köz népnek egyébaránt tudtára adtván azt: hogy a sérelmeikről készítendő kér levél, ha bár az kevesektől is lesz alá írva, *miután annak nyomatéka épen nem az aláírások nagyobb számától, hanem annak igazságától függ*², az országosan öszve gyűlendő rendek által bizonyosan, és multhatatlanul tárgyalatni fog, s helyzetök könnyebbítésére célszerű rendelkezések fognak hozatni.

Abrudbánya várossa fő bírójának.

Nemes Alsó Fehér vármegye fő ispányának aprilis 11^{ról} hozzám fel küldött tudósítása szerint³, az oláh gyűlések Abrudbányán ügyvéd Butyán János elnöklete alatt tartattak, s az oláh nemzet sérelmei ügyében készítendő kérés levél alá írására számosan zaklattatnak fel.

Mivel nem kevésbé lehet tartani az ilyen gyűlések el fajulásától, uraságodat fel szólítom, hogy említett Butyán János ügyvédet maga elibe idéztetvén a további gyűlések tartásától tiltsa el, néki és az illetőknek tudtára adván, miszerint az oláh nemzet sérelmei orvoslása véget bé adandó kérelem, ha az kevesektől is lesz aláírva, *miután annak nyomatéka nem az aláírások sokaságától, hanem annak igazságától függ*⁴, minden bizonnyal az ország rendei által fel fog vétetni, és helyzetök könnyítése iránt bizonyosan az *igazságon alapuló és*⁵ kielégítő határozatok fognak ő felségének fel terjesztetni.

Nemes Alsó Fehér vármegye fő ispányának.

Méltóságodnak idei Aprilis 11^{ról} 171. szám alatt, az Abrudbányán tartott oláh gyűlések tárgyában hozzám tett fel jelentése⁶ következtében, mind két szertartású oláh püspökök fel vannak szólítva általam, hogy kormányok alatti lelkeszetek a gyűlésektől részvétől és igazgatásától tiltsák el. Valamint a verespataki esperest Balint Simon és abrudbányai ügyvéd Butyán János, nép gyűlési elnökök, előbbi az illető görög egyesült püspökhöz, utóbbi az abrudbányai fő bíróhoz intézett elnöki fel szólításomnál fogva. Jánk Ábrahám királyi táblai írnok iránt pedig fel szólítottok [!] a királyi táblai ítéző mesterek⁷, hogy őt valamely célszerű, hivatalos foglaltatás ürügye alatt hivatal helyére, MVásárhelyre hívassák vissza. Mely intézkedésimről méltóságodat fenn említett feljelentésére, értesíteni kívántam.

Kolosvár Aprilis 13. 1848⁸

1. Episcopului greco-catolic Ioan Lemeni
2. Episcopului ortodox Andrei Şaguna

În conformitate cu rapoartele oficiale trimise mie recent¹, la Abrud s-au ținut adunări românești pentru redactarea gravaminelor națiunii române, sub președinția avocatului Ioan Buteanu și a protopopului greco-catolic din Roșia Montană, pentru ca pe baza lor să se întocmească o petiție. Potrivit părerii lor, pentru ca această petiție să fie mai cu greutate, deranjează populația de rînd smulgîndu-i iscălituri.

Referitor la cele ordonate în scrisorile mele prezidiale eminenței voastre privind mișcările din prezent, ca urmare am considerat necesar să somez din nou pe măriă voastră asupra securității publice și liniștii:

1. Și anume, convocînd înaintea voastră personal pe protopopul din Roșia Montană, Simion Balint.

1, 2. Să nu ezitați a îndruma printr-o circulară preoții care vă sînt subordonați, pentru ca ei, potrivit misiunii lor, în calitate de fruntași bisericești să se îndeletnicească exclusiv cu satisfacerea îndatoririlor ecleziastice; să nu se amestece în chestiuni cetățenești, a căror rezolvare trebuie lăsată pe seama conducătorilor civili; să-și rezerve exclusiv atribuția de a liniști eventualele opinii exaltate.

Iar lor, precum și poporului de rînd de altminteri, să li se aducă la cunoștință că petiția care urmează să fie întocmită referitor la gravamine, chiar dacă va fi semnată de puține persoane, *valoarea sa va depinde nu de numărul mare al iscăliturilor, ci de veridicitatea ei*². În mod sigur și neapărat [petiția] va fi discutată de „ordinele” adunate la Dieta țării, unde se vor adopta măsurile necesare pentru ușurarea situației [românilor].

Către judele primar al orașului Abrud

După cum reiese din înștiințarea din 11 aprilie, înaintată mie de către comitele suprem al nobilului comitat Alba de Jos³, adunările românești din Abrud s-au ținut sub președinția avocatului Ioan Buteanu. Totodată au fost deranjate abuziv numeroase persoane, pentru iscălitura petiției ce se va întocmi în cauza gravaminelor națiunii române.

Întrucît nu în mică măsură se poate aștepta la degenerarea unor asemenea ședințe, vă pun în vedere să convocați în fața domniei voastre pe amintitul avocat Ioan Buteanu și să-i interziceți să mai țină alte adunări. Să li se aducă la cunoștință, lui și celor interesați, că valoarea petiției ce se va înainta pentru satisfacerea gravaminelor națiunii române, *va depinde nu de mulțimea iscăliturilor, ci de veridicitatea ei*⁴. Prin urmare nu contează numărul iscăliturilor. Fără îndoială, ea va fi acceptată de ordinele țării, iar spre ușurarea situației [românilor] în mod cert vor fi înaintate maiestății sale hotărîri satisfăcătoare *bazate pe justete*⁵.

Către comitele suprem al nobilului comitat Alba de Jos

În urma raportului⁶ mării voastre nr. 171 din 11 aprilie a.c. despre adunările românești ținute la Abrud, ambii episcopi de rit românesc sînt somați din partea mea să interzică duhovnicilor din subordinea lor să participe și să conducă astfel de adunări, în mod special protopopului Simion Balint din Roșia Montană, precum și avocatului Ioan Buteanu din Abrud. Ei au fost președinții adunărilor populare. Referitor la primul i-am atras atenția episcopului greco-catolic, iar despre ultimul l-am înștiințat pe judele primar din Abrud. În ceea ce-l privește pe cancelistul Avram Iancu, le-am dat indicații judecătorilor de la Tabla regească⁷ să dispună rechemarea lui la locul său de oficiu de la Tîrgu Mureș, sub pretextul unei obligații oficioase. Despre măsurile menționate mai sus doresc să vă încunoștiințez pe baza sus-menționatului raport al mării voastre.

Cluj, 13 aprilie, 1848⁸.

Concept. Arh. St. Budapesta, Fond. G. Pr., nr. 802/1848. Foto: 144—147.

¹ V. doc. 6; v. și doc. 248, 252, 281, 286 din vol. I.

² Cuvinte intercalate de guvernatorul Teleki.

³ V. doc. 265 din vol. I.

⁴ Cuvinte intercalate de guvernatorul Teleki.

⁵ Ibidem.

⁶ V. doc. 265 din vol. I.

⁷ V. doc. 8, nota nr. 3.

⁸ Pentru răspunsul comitetului suprem din Alba de Jos, v. doc. 79.

Cluj, 13 aprilie 1848

Három t. királyi táblai ítélő Mestereknek külön külön

Az Abrudbányán az oláh köznép által tartott nép gyűlésbe *táblai írnok*¹ Vidrai Jánk Abraham is jelen lévén, ámbár magát ottan csendesen viselte, mindazonáltal igen óhajtható lenne, hogy ő azon környékből, figyelem ébresztése nélkül, el távoztasson².

Ezen ötletből méltóságodat bizalmason fel szólítani kívántam: mi szerint ha nevezett Jánk Abraham a méltóságod vezérlete alatti királyi táblai kancellariánál lenne, valami hivatalos foglalatosság ürügye alatt, őt MVásárhelyre, hivatal helyére vissza idéztetni ne terheltessék³.

Kolosvártt, Aprilis 13. 1848

Către cei trei onorabili judecători de la Tablă regească.
Fiecăruia în parte

La adunarea populară ținută de poporul de rînd românesc la Abrud a fost prezent și cancelistul de la *Tabla [regească]*¹ Avram Iancu din Vidra. Deși s-a comportat acolo liniștit, totuși ar fi foarte de dorit ca dînsul să fie îndepărtat² în mod discret de pe acele meleaguri.

Din aceste considerente doresc s-o somez pe măriă voastră în mod confidențial: și anume, dacă numitul Avram Iancu nu s-ar afla la cancelaria Tablei regale de sub conducerea excelenței voastre, să nu ezitați a-l rechema în Tîrgu Mureș la locul său de oficiu sub pretextul vreunei îndeletniciri oficioase³.

Cluj, 13 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 802/1848. Foto: 142—143. Publicat de Deák Imre, 1848, p. 64.

¹ Cuvinte intercalate de guvernatorul Teleki.

² Cf. doc. 7, nota nr. 7; v. și doc. 265 din vol. I.

³ Pentru răspuns, v. doc. 55 și 116.

Cluj, 13 aprilie 1848

Csík Széknek

Az első székely gyalog ezred kormányzójának, történhető kihágások kikerülése tekintetéből, felsőbb rendelés nyomán intézkedett szélbeli katonaság öszvevonása tárgyában, folyó hó *6káról* azon nemes szék tisztiségéhez intézett hivatalos válasza¹ eléggé megnyugtatónak tekintethetvén, s eddig a 8 napi tavaszi fegyvergyakorlatnak lett bévégzésével, a katonaság is hihetőleg már elosztatva lévén, a nemes szék folyó hó *7kéről* ide e tárgyban tett feljelentésére², annak hibáztatása mellett, hogy a csík-somlyói ifjúság által történt kicsapongáskor, a köz csend fentartására nézve, egy székbeli tiszt is Csík Somlyón

jelen nem volt, oda utasították: hogy gyaras gyűlését annál is inkább bátran tarthatja, mivel e Királyi Főkörmány valamint eddig, úgy ezentúl is örködni fog a felett, miszerint a gyaras gyűléseken a szabad és félelem nélküli tanácskozás ne akadályoztassék.

Kolosvárt, április 13kán 1848

Scaunului Ciuc

Considerăm destul de liniștitor răspunsul oficial din 6 a lunii curente al comandantului întiiului regiment de infanterie secuiască dat dregătoriei nobilului scaun [Ciuc] referitor la concentrarea oștilor de graniță conform unei dispoziții venită de sus, spre a se evita eventualele contravenții¹. După terminarea manevrelor de primăvară cu durata de 8 zile probabil că ostășimea e deja dispersată. La raportul² nobilului scaun din 7 a lunii curente, avînd acest subiect, obiectăm că în timpul exceselor săvîrșite de tineretul din Șumuleu nu s-a aflat acolo nici un ofițer grănicer care să fi intervenit în scopul menținerii liniștii publice. Dispunem să se țină adunarea scăunală fără teamă. Guvernul suprem, la fel ca și pînă acum, va veghea și în viitor să nu fie împiedicate discuțiile libere la adunările scăunale.

Cluj, 13 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 4 968/1848. Foto: 1 361—1 362.

¹ V. doc. 201 din vol. I.

² V. doc. 211 din vol. I.

10

Sibiu, 13 aprilie 1848

Hochwürdiger Herr!

Fast jeder Tag bringt Ereignisse, zahlreich und groß genug, ein Buch Weltgeschichte zu füllen. Die Begebenheiten treten so rasch, so entscheidend und so solidarisch auf, daß man jede derselben als vollendete Thatsache, als Vorboden des Gleichen für alle, Völker und Staaten Europas betrachten kann.

Am verhängnisvollsten steht uns Sachsen in Siebenbürgen die Wucht des zu kaum gehneter Macht erstarkten Madgyarenthums gegenüber. Nationalbewußtsein, Nationaleinheit, Nationalmacht ist die allbewegende Zeitidee die Urquelle unserer großen Tage. Und hievon sind unsere magyarischen Landesbrüder mit ihren Stammverwandten in Ungarn so gewaltig durchdrungen, ja fanatisch ergriffen, wie kaum ein zweites Volk in unserem Weltteil. Sie schlagen dafür Alles in die Schantzen, die Grundfesten tausendjähriger Institutionen, und den naturgemäßen Entwicklungsgang.

Ob, und wie die Vereinigung Siebenbürgens immer vollzogen werden möge, die Sächsische Nation muß, noch vor der wirklichen Ausführung dieses Prozesses, aus Pflicht der Selbsterhaltung entschiedene Beweise geben, daß sie

das Zeitbewußtsein teile und die Berechtigung fühle als deutsches Volk Organ [?] fortzubestehen.

Zu diesem heiligen Zwecke erachtet es die Universitaet für unerläßlich unverweilt zwei oder drei Deputierten nach Wien abzusenden und unsern allergnädigsten Monarchen anzuflehen, die Sachsen in ihrem deutschen Nationalbestand schützen zu wollen.

Aber die Universitaet erwartet von einer solchen Deputation einzig und allein dann glücklichen Erfolg, wenn Euer Hochwürden in dieser äußersten Gefahr für die Nationalzukunft der Sachsen alles andere hinansetzend, der Euer Hochwürden so allgemein und tiefverehrenden Nation das Opfer bringen wollen, die beabsichtigte Deputation anzuführen.

Ich, als weltliches Oberhaupt und im Namen unserer teuren Nation beschwöre Euer Hochwürden dieser flehentlichen Bitte der Nation um deren Sein oder Nichtsein es sich im Landtage im nächsten Monat handeln wird, zu folgen; mir mit umgehender Post gütigst antworten und dann in der möglich kürzesten Frist hieher kommen zu wollen um von hieraus sofort nach Wien ziehen zu können.

Der ich mit vollkommenster Hochachtung geharre
Euer Hochwürden ergebenster Diener
Hermannstadt am 13ten April

Franz Salmen

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Episcopală, nr. 269/1848. Foto: 6 027.

11

Sînpaul, 13 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Császári Királyi Kamarás, Valóságos belső állományi titkos tanácsos, Főispán és Fő Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Legfelsőbb kegyelemből kormányom alá bízott nemes Küküllő vármegyében fenn álló köz csendességnek állása felöll, a szolga bírák hivatalos jelentései járárok meg vizsgálása után mind bé érkeztek, és a föld népe csendes maga viselete, valamint a tartozott úrbéri szolgálat megtételében készsége felöll mind egy hangúlag meg nyugtatólag szollanak. Az alsó kerületbeli al ispánnak jelentését is, melyet a küküllővári föld népének az osztály következésében oda jött gazda tisztekkal való elégedetlensége tekintetéből aggódva vártam¹, bé jött, és az alsó kerületben lévő tellyes nyugalomról biztosít, az alsó kerületbeli főbíró, mivel tárgyak halmozása miatt a múlt héten a tisztü gyűlésekkel el volt foglalva, kerületébe most folytattya hivatalos uttyát, jelentését még bé nem küldhette, a felső kerületbeli alispán pedig szeretett fiatal nejének halálával annyira el lévén nyomva, hogy önmagával tehetetlen volt, mostani napokba iránta kíméléssel kellett viseltetnem.

Magam is mindenfelöllí kérdezőskedésem után semmi nyugtalanító tudósításra alkalmat nem találok, tegnap találkozván történetesen a balásfalvi ifiúsággal egybe köttetésben lévő egyénekkal, úgy értettem, hogy nagyméltóságodnak folyó hó 8ról 728 szám alatt leküldött felszólítás² ott még nem

ismertetik, sőt az mondatott, hogy nem az Erdélyből a Pázmáneumba küldett két ifiak közül készíthette egyik is, mert azok közül egyik is még haza nem jött; mindazon által a föld népe előtt már azon tudomás terjed, hogy Magyarorszában a föld népe az úrbéri szolgálatot nem teszi, ebből folyólag az úrbéri szolgálatoknak véletlen tagadására könnyen lehet számíthatni, sőt több felől hallatott, hogy ez a húsvéti ünnepek után meg történik, hanem a hivatalos jelentésekben annak nyoma nincsen.

Folyó hó 17n a közgyűlést megkezdem, melyre a birtokosok egy részéről tervezett reactio, amint reméllem, el fog maradni, mivel pedig az ország gyűlésének ideje már a hírlapokból tudva van, talán Kolosvárra küldöttség nem fog rendeltetni, és így nagy méltóságod is részünkről ezen alkalmatlanságtól meg mentődik.

Melynek jelentése után mély tisztelettel maradtam nagy méltóságodnak alázatos szolgálója

Kerelőszentpál, április 13 1848

Gr. Haller Ignác,
főispán

Preaînălțimea voastră domnule conte camerar cezaro-regal, veritabil comite suprem, consilier intim de stat.
Domnul meu milostiv!

Am cercetat rapoartele oficiale ale juzilor nobiliari, ce mi-au parvenit din toate plășile. Ele se referă la situația actuală a liniștii publice în nobilul comitat Tîrnava, încredințat din mila supremă cîrmuirii mele. Rapoartele confirmă unanim în mod liniștitor comportamentul liniștit al țărănilor, precum și atitudinea lor binevoitoare de a presta serviciile urbariale. Mi-a parvenit și raportul vicecomitelui cercului inferior, pe care l-am așteptat cu neliniște, întrucît țărani din Cetatea de Baltă erau nemulțumiți de administratorii de moșii veniți acolo pentru împărțiri¹. Ne asigură despre deplina liniște din cercul inferior. Datorită cumulării unor chestiuni, prim judele nobiliar al cercului inferior a fost preocupat săptămîna trecută de adunările dregătorești. Continuîndu-și deplasările oficiale în cercul inferior nu și-a putut trimite pînă acum raportul. Vicecomitele din cercul superior a fost deosebit de abătut din cauza decesului tinerei sale soții la care ținea mult, în-cît s-a dovedit neputincios cu sine însuși. A trebuit să manifest față de dînsul mult tact în aceste zile.

Personal nu găsesc nici un motiv de a raporta ceva neliniștitor, mai ales că m-am interesat în toate părțile. Ieri m-am întîlnit ocazional cu persoane care se află în legătură cu tineretul din Blaj. Am înțeles că acolo nu se cunoaște încă dispoziția² preaînălțimii voastre din 8 a lunii curente, ce mi-a fost trimisă sub nr. 728. S-a afirmat că nici unul dintre cei doi tineri din Transilvania trimiși la Pazmanaum nu au putut elabora [manifestul], întrucît nu s-au reîntors acasă. Între țărani se răspîndește însă știrea, că în Ungaria iobagii nu mai efectuează prestațiile urbariale. Din acest motiv ne putem aștepta și aici la refuzuri izolate ale slujbelor iobăgești. Se vorbește în mai multe locuri că ele se vor produce după sărbătorile Paștelui. În rapoartele oficiale nu se menționează însă deloc.

Adunarea generală am deschis-o în 17 a lunii curente. Sper să nu se producă vreo reacție împotriva ei din partea unor proprietari [nobili], deși ea e posibilă. Deoarece data Dietei este deja cunoscută din ziare, probabil că nu

se va trimite o delegație la Cluj. În felul acesta ilustritatea voastră va fi scutită de deranj din partea noastră.

Raportându-vă cele mai sus rămân cu adânc respect umil serv al preainălțimii voastre

Sînpaul, 13 aprilie 1848

Conte Haller Ignác,
comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 819/1848. Foto: 2 597—2 598.

¹ E vorba de separarea pământurilor nobiliare de cele iobăgești în vederea comasării și a unora și a altora.

² V. doc. 217 din vol. I.

12

Brașov, 13 aprilie 1848

Euer Excellenz

Hochgeborner Herr Graf und Königl. Landes Gouverneur, gnädigst hochgebiethendester Herr.

In Verfolg meines vorgestrigen gehorsamsten Berichtes beileie ich mich Eure Excellenz unterhänigst zu berichten: daß die mir auf gestern angekündete Deputation im Namen der walachischen Bevölkerung, jedoch ohne daß auf dem hiesigen Marktplatz eine sonderliche Versammlung von Walachen statt gefunden hatte, wirklich in der Magistratual Sitzung erschienen ist, und die Forderung mündlich gestellt hat, es sollten, nachdem die Sächsische Nations Universitaet der walachischen Bevölkerung in ihrer Mitte eine ganz gleiche Berechtigung auch hinsichtlich der Aufnahmen in den äußern und innern Rath zuerkannt habe, alsogleich 2 oder 3 Senatoren und die Hälfte der Comuni-taets Verwandten, oder eine zu bestimmende Anzahl derselben aus ihrer Nation ernannt, und alle walachische Hausbesitzer, und nicht nur die die Bürger Taxe bezahlenden oder ein bürgerliches Gewerbe treibenden Walachen zu der Bürger Garde zugezogen, oder ihnen gestattet werden: ein eigenes Corps zu bilden. Weil die Deputation, an deren Spitze sich der Advokat Bran als Führer und Redner befand, einerseits sich darüber daß sie wirklich von der walachischen Bevölkerung zu ihren Deputierten ernannt worden, mit gar nichts auswies andererseits aber der Magistrat auf diese nur mündlich vorgebrachte, sonach sehr leicht als falsch aufgenommen zu erklärende Petition nicht verhandeln konnte, wurde die Deputation aufgefordert das gestellte Verlangen schriftlich einzureichen, damit darüber gehörig beraten und sofort ihnen der Beschluss schriftlich hinausgegeben werden könne. Die Deputation wollte davon jedoch nichts wissen, drang auf die Verhandlung ihrer mündlich vorgebrachten Bitten und entfernte sich als der Magistrat auf seine Weisung solche schriftlich einzureichen beharrte, ohne sich zu erklären ob sie solches befolgen wolle oder nicht?

Das Verlangen des Magistrats, daß ihm die Petition der walachischen Bevölkerung schriftlich eingereicht werde, wird dadurch gerechtfertiget, weil einerseits vom Magistrate keine mündliche Vorträge zur Verhandlung genom-

men werden, andererseits daß aller Vorstellung ohngeachtet dringend gestellte Verlangen die mündlich vorgebrachten Punkte der Petition zu verhandeln, die Absicht des Vorbehaltes der walachischen Bevölkerung, was immer, als ihre Petition angeben, und im etwaigen Nichtgewährungsfall den Magistrat der Bevölkerung verdächtigen zu können, klar an den Tag legt. Was auch den Umstand, daß der Advokat Bran, nachdem die Deputation den Sitzungs Saal verlassen, gegen mehrere auf dem Markt Platz befindlich gewesene Walachen gesagt haben soll, daß der Magistrat ihnen alles verweigert habe, bestätigt, worauf mehrere mit weiß und rothen Bändern im Knopfloche auf der Gasse gesehen worden.

Gegen Abend verbreitete sich das Gerücht, daß in derselben oder höchstens in der nächsten folgender Nacht die Walachen welche aus den Siebendörfern Hülfe erwarteten, die Stadt stürmen, und dasjenige was man ihnen verweigern, erzwingen wollten, worauf das zur Erhaltung der Ruhe und Ordnung erforderliche vorgekehret wurde. Jedoch ist in der veflossenen Nacht die Ruhe nicht gestöret worden.

Auch wurde mir angezeigt, daß der mir von Eurer Excell. zwar nicht nahmentlich bekannt gegeben, doch bezeichnete junge Geistliche welcher von Wien in seine Heimath gekommen und walachische Aufrufe mitgebracht, sich in den Siebendörfern befände und zuletzt sich in den Türköser Curie aufgehalten habe (die Pächter von Türkös sind walachische Handelsleute, welche einen Provisor derselben Nation haben) die betreffenden Inspectoren haben sich gleich in ihren unterhabenden Ortschaften begeben um den Befehlen Eurer Excellenz nachzukommen, und ich erwarte deren Berichte, welche ich alsogleich Euer Excellenz zu unterbreiten nicht ermangeln werde. Doch kann ich nicht unbemerkt lassen, daß dieselben einen sehr harten Stand haben werden, indem es sehr schwer seyn wird, den gesuchten in der Mitte dieser Gemeinden aufzugreifen und hicher zu bringen.

Ein unverbürgtes Gerücht will wissen, daß eine in ganz Siebenbürgen verbreitete Vereinigung zu Ausweisung des unlängst von Allerhöchst Sr. Majestät ernannten griechisch nicht unirten Herrn Bischofs aus Siebenbürgen behufs der Ernennung eines Inländers zum Bischoffe existiere, und verbindet die gegenwärtige Abwesenheit des H. Protopopen Joh. Popazu mit diesem Gerüchte, indem derselbe sich eben jetzt, unter dem Vorgeben der Prüfung der Schulen auf einige Tage sich von hier wegbegeben hat, und in den Siebendörfern, wie man vermuthet, bey dem gesucht werdenden jungen Geistlichen befindet. Die Unruhe solle vorerst in Kronstadt, dann in Mediasch und so weiter in ganz Siebenbürgen ausbrechen. Bemerken muss ich, daß ich an demselben Tage an welchem die amtliche Kundmachung der von der sächsischen Nations Universität den Walachen ertheilten Concessionen einlangten, den genannten H. Protopoppen aufgesucht und mündlich und dringend ersucht habe, auf seine Glaubensgenossen dahin zu wirken, dass, da ihnen von Seiten der sächsischen Nation alles gewähret werde, was dieselbe ihnen geben könne, sie sich dabey beruhigen und nicht etwa durch grössere Forderungen, die ihnen nicht gewährt werden könnten eine feindliche Spannung herbeyzuführen.

Dem erwähnten Gesuche schenke ich jedoch nicht vollen Glauben, und halte vielmehr dafür, daß die gestellten Petitionen vielmehr nur ein Versuch des Advokaten Bran seyn dürfte, um in der Bestürzung seinen Zweck zum Senator ernannt zu werden, wozu er sonst keine Aussicht hat, zu erreichen.

Bis nocht hat die walachische Bevölkerung, deren verständigere Theil mit dem gestellten Verlangen nicht einverstanden ist, und welcher sich mit den erhaltenen Concessionen zufrieden erklärt, ihre Petition nicht eingereicht.

Dieses unterthänigst berichtend unterfange ict mich Euer Excellenz gehorsamst zu bitten hochgeneigtest dahin wirken zu wollen, daß bey so bewandten Umständen das hierselbst garnisonirende Militair und besonders die noch hier belassene zwey Compagnien des Löbl. k.k. B. Bianchi Linien Infanterie Regimenten von hier nicht weggezogen werden möge. Womit ich die Ehre habe mit tiefster Ehrerbiethung und vollkommensten Hochachtung zu ersterben die Ehre hab.

Kronstadt am 13ten April 1848

Euer Excellenz unterthänigster Diener
Joh. v. Albrichsfeld,
Obr. Richter¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 580/1848. Foto: 166—169.

¹ Cf. doc. 13, 25, 35, 58, 105; v. și doc. 268, 280 din vol. I.

13

Brașov, 13 aprilie 1848

Cătră
locuitorii români ai Brașovului

Încă pe la capătul anului trecut când nimeni nu putea avea nici cel mai ușor presimț despre întâmplările câte se arătară de atunci în lume, legiuții reprezentați ai acestei cetăți recunoscură că ar fi sosit timpul ca pe ai lor concetățeni români, carii și pînă acum se folosie de toate libertățile cetățene, să-i facă părtași totodată și la drepturile politice primindu-i în reprezentația publică; și în privința aceasta făcură cinstitei Universității naționale o propunere bine întemeiată în urmarea căreia Universitatea nației deschise și locuitorilor români ai pămîntului săsesc calea în comunități și la dregătoriile publice *supt aceleas*[i] condiții pe care au a le împlini și sașii.

Pretensiile pe carea o deputație a locuitorilor români de aci le făcu prin oratorul său Ioan Bran prin grai, precum și faima despre unele cugete de răscoală a românilor de aici între locuitorii sași de aici produse o turburare atît de mare, încît la vreun prilej neprevăzut e a se teme de vreo lovire dușmănoasă, de război cetățean. Însă mințile conturbate nu socotesc la tristele urmări! Negoțul și comunicația ar suferi, creditul Brașovului la Guberniu și în comerciu s-ar surpa, binele și viața locuitorilor și a taților de familii, carii pînă acum viețuie unii lîngă alții în pace și frățeste s-ar răpezi în cel mai mare pericol!

A depărta această nenorocire de la iubita noastră cetate este cea dintîia și cea mai sfîntă datorință a fiecărui cetățean. În această privința și spre a păzi liniștea și pacea ca și pînă acum, Magistratul luă toate trebuincioasele

măsure; acelaș însă află cu cale a provoca totodată pe toți locuitorii români ai acestei cetăți, ca spre odihnirea locuitorilor locali să adevereze în public, cum că ei nu au niciun cuget de turbare și că doresc a se păzi și din partea lor liniștea și pacea. Magistratul încredințat că dinșii vor fi ascultători acestei provocații îi și asigură, că precum li se dede rezoluția și prin grai, îndată ce își vor arăta în scris cererile ce vor fi avînd, fără întîrziere le va lua la dezbatere și le va hotărî după dreptate și cuviință.

Brașov, în 13 aprilie 1848

Magistratul¹

Imprimat. Bibl. Acad. R.S.R., București, Ms. rom., nr. 970. f. 57. Foto: 4 571.

¹ Documentul a fost tipărit alături de textul german. Cf. doc. 12, 25, 35, 58, 105; v. și doc. 173, 185, 196, 232, 287, 300 din vol. I.

14

Vașcău, 13 aprilie 1848

Tekintetes Alispán Úr! Van szerencsém jelenteni, hogy szakaszomba a nép folytonosan nyugodtan várja az úrbéri viszonyokat örökre meg szüntető törvények elérkezését, s még most is kevés kivétellel, azomban nyílt ellenszegülést sehol sem használva, az úri szolgálatokat teljesíti. Ez alkalommal nem mulaszthatom el figyelmeztetni tekintetes alispán urat, bizonyos az aradi görög nem egyesült püspök Ráczy Gerászim által minden görög nem egyesült vallású lelkészekhez s e szerént az én szakaszombeliekhez s általuk a néphez intézett körlevélre, melynek tartalma az igazsággal merőben ellenkezik s a csak nem régebben működött megyei küldöttséget meghazuttolja. Ugyanis ezen körlevél az úrbéri viszonyok megszüntetését kizárólagosan ő császári királyi felségének tulajdonítja, nem pedig mint a küldöttség magyarázta előbb, a nemesi rend vagy birtokosság áldozatának, azután pedig ő felsége kegyelmes királyunk hozzájáruló jóváhagyásának. Milly káros következményei lehetnek az illy öszve nem egyező előadásoknak, könnyen átláthatja az, ki a görög nem egyesült fel nem világosodott nép szellemét ösméri, átláthatja, miként az illy tudatlanság, nem akarom mondani, rossz szándék szülte papi körlevél, azon bizalom és rokonszenv helyett, melyre az úrbéri viszonyok megszüntetése által számítva volt, újra erősíti a népnek földes ura iránt eddigi bizalmatlanságát és szeretetlenségét; mert a püspöki körlevél azon tartalma: hogy „ő császári királyi felsége szabadokká tett benneteket“ megerősíti a népet azon tév hitben, mely szerént mondja, hogy a császár elvette a földes úrtól a robot dézmát s.a.t., elveszi a megmaradt major-ság földjeit is, és köztünk elosztja. Volt ember szakaszomba, ki a küldöttség munkálódásakkor azt mondta, hogy az uradalom a tűzifát nagyon szűken adja, s nem az Isten teremtette é az erdőt is, hogy ott neki szabadon gazdálkodni nem lehet. Másik pedig azt mondta, elég régen csálnak már bennünket az urak, ideje, hogy valahára ő felsége bele avatkozott. Annál fogva, mi-

dön ezt tekintetes alispán úrnak bejelentémem, kérem, hogy az említett körlevelet, minthogy szakaszomba nincs senki, ki azt le tudná másolni, a nagyváradi görög nem egyesült lelkésztől előkérve és maga előtt felolvastatván, ha aggodalmamat méltónak ítélné, továbbá célszerűen intézkedni kegyeskedjék. Lévény egyébiránt tisztelettel ajánlott tekintetes felelős alispán úrnak alázasatos szolgálja.

Kelt Vaskohon, April 13a 1848

Középesy Gyula, felelős szolgabíró

Onorate domnule vicecomite!

Am fericirea să vă raportez că în jurisdicția mea poporul așteaptă cu calm sosirea legilor despre desființarea pe veci a relațiilor urbariale. În prezent, cu puține excepții, se îndeplinesc slujbele iobăgești. Nu se manifestă deci o împotrivire fățișă. Cu acest prilej nu pot să omit a avertiza pe onoratul domn vicecomite asupra unei oarecare circulare a episcopului ortodox de la Arad, Gherasim Raț, adresată tuturor preoților ortodocși, ca atare și celor din jurisdicția mea, iar prin ei poporului. Conținutul ei este în flagrantă contradicție cu adevărul. Ea contrazice activitatea recentă a delegației comitatense. Pomenita circulară atribuie desființarea relațiilor urbariale exclusiv maiestății sale cezaro-regești. Ori delegația a explicat nu demult, că ea se datorează sacrificiului nobilimii sau al domnilor de pământ. Abia după aceea a consimțit a o aproba maiestatea sa regele nostru milostiv. Repercusiunile dăunătoare ale unor asemenea afirmații nelalocul lor pot fi întrezărite cu ușurință de oricine cunoaște spiritul neluminat al poporului ortodox. Circularea episcopală dă dovadă de ignoranță, să nu spun reavoință. În locul încrederii și simpatiei pe care o așteptam în urma desființării relațiilor urbariale, ea întărește din nou neîncrederea și lipsa de iubire a poporului față de domnii săi. De pildă, circulara episcopală conține supoziția: „maiestatea sa cezaro-regală v-a eliberat pe voi“. Ea întărește credința țăranilor potrivit căreia împăratul le-a luat nemeșilor robota, zeciuiala etc. și le-a smuls pământurile alodiale ce le-au rămas pentru a le împărți lor. Cu prilejul activității delegației s-a găsit un om în jurisdicția mea care a lăsat să se înțeleagă că domeniul este foarte zgîrcit în alocarea lemnelor de foc, cu cuvintele: „oare nu Dumnezeu a creat și pădurea? [Atunci de ce] nu o pot gospodări după plac?“ Un altul a declarat că „domnii ne-au înșelat destul de mult“, era „timpul ca, în sfârșit, maiestatea sa să intervină“. Aducîndu-vă la cunoștință, onorate domn vicecomite, pomenita circulară pe care urmează să o cer de la preotul ortodox din Oradea, vă rog să dispuneți să fie citită în fața domniei voastre, întrucît în jurisdicția mea nu e nimeni care să fie în stare s-o copieze. În cazul că neli-niștea mea este întemeiată, să binevoiți a întreprinde măsurile cuvenite.

Mă recomand umilul serv al onoratului domn prim-vicecomite

Datat la Vașcău, 13 aprilie 1848

Középesy Gyula, prim-jude nobiliar

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 206/B. Foto: 11 911. Publicat fragmentar de Ember Győző, *Iratok*, p. 173—174.

Timișoara, 13 aprilie 1848

Felséges Császári Királyi Főherceg Nádor, Helytartó Ur!
Kegyelmes Uram!

Főhercegségednek e folyó hó 7én 735 szám alatt kelt¹ s némely török alattvalók, névszerint zsidó vallást követő hat családnak e városbóli elűzetését tartalmazó kegyes rendelete következtében mély alázattal jelenteni serénykedem, hogy a közbenjött nagyszerű statusesemények, valamint másutt úgy helyben is, a lakosság kedélyét felrázták, s nem csekély fáradalomba került az ó statusépület roppant összeomlásakor a köz békét, a vagyon és személy-bátorságot fentartani. Ez eddigelé tökéletesen sikerült, s partjain kiáradozott folyam ismét szokott medrébe kezd lépni.

Azonban a kedélyek hullámai leginkább a zsidók ellen emelkedtek, a kiket az új fordulat első pillanataiban az ihletteljes ige emancipálni kívánta. Ha pedig a hatóság, mellynek tekintélye és hatása akkor csak személyes bizalom kényes alapján fenállott, a zajongó folyam ellenébe lép, az lehetett illy meredek eljárásnak eredménye, hogy vagy a zsidóság martalékká válik, vagy pedig polgárvér is foly. A lakosság tehát mind azon zsidókat, kik lakhatási engedelmet nem nyertek, noha sokan több év óta itt laktak, e városból kiűzetni kívánta, a mit is a tanács, a körülmények nehézségénél fogva elrendelte. Időközben azonban a ministeri országos bizottmánytól amaz tiltó rendelet érkezvén, a tanács intézkedését addig felfüggesztette, míg a lakoságnak írásba is foglalt s felsőbb helyre terjesztett, de küldöttség által is támogatott kívánataira utasítás érkezend. E szerint a török alattvaló zsidók is még mindig itt helyütt tartózkodnak, kik iránt a volt rendelve, hogy török alattvalóságukat mutassák ki. Egyébiránt fenséged fen érintett kegyes rendeletét zsinórmértékül veendvén, még csak azt bátor vagyok megjegyezni, miszerint a felhevült kedélyek a zsidó² ügyben is lecsillapulni látnak ugyan; miszerint azonban tartományi helyzetnél fogva igen kívánatos, hogy e vár rendes katonaság nélkül ne maradjon.

A ki magas kegyelmeibe legmélyebb hódolattal ajánlva, öröklök főhercegségednek legalázatosb szolgálja

Temesvártt, April 13án 1848

Preyer János, polgármester

Alteřă cezaro-regală, arhiduce palatin, domnule locotenent!
Milostivul meu domn!

Am primit milostiva ordonanță a alteței voastre nr. 735 din 7 a lunii curente¹, referitoare la alungarea a șase familii de supuși turci de religie mozaică din acest oraș. Mă străduiesc să raportez cu umil respect, că mărețele evenimente de stat care au survenit, atât în alte locuri, cât și aici, au zguduit opinia populației. Am depus mari eforturi în direcția menținerii păcii publice, a securității averii și persoanei cu ocazia prăbușirii îngrozitoare a vechii structuri de stat. Aceasta mi-a reușit pînă în prezent pe deplin, iar fluviul revărsat peste maluri începe să revină la cursul său normal.

Dar valorile opiniilor s-au ridicat mai ales împotriva evreilor, pe care cuvîntul inspirat dorise să îi emancipeze în primele momente ale noii întorsături. Dacă în acel moment, dregătorii cu autoritate și influență bazată doar

pe temelia fragilă a încrederii personale s-ar fi împotrivit fluviului spumegînd, rezultatul unei atare proceduri neelastice ar fi putut însemna sacrificarea evreimii și deci vărsarea sîngelui de cetățean. Cetățenii au vrut să-i alunge din acest oraș pe toți acei evrei, care n-au obținut permisul de stabilire, deși locuiesc aici de mai mulți ani. Datorită împrejurărilor apăsătoare, consiliul și-a dat consimțămîntul. Între timp a sosit o ordonanță de la guvernul țării, care interzice acest lucru. De aceea consiliul a suspendat acțiunea sa, pînă ce nu va veni o hotărîre, ca răspuns la dezideratele locuitorilor. Ele au fost redactate în scris, înaintate și susținute la un for superior printr-o delegație. Evreii cetățeni turci se află astfel și în prezent în localitate. Li s-a ordonat să-și dovedească cetățenia turcă. Dealtminteri, luînd ca îndreptar ordonanța sus-menționată a alteței voastre, mă încumet să observ numai aceea că opiniile înfierbîntate par a se calma și în chestiunea evreiască². Totuși, datorită situației regiunii, ar fi foarte de dorit ca această cetate să nu rămînă fără armată regulată.

Cel care se recomandă cu cea mai adîncă înclinare înaltelor favoruri ale domniei voastre, rămîne devotatul alteței voastre

Timișoara, 13 aprilie 1848

Preyer János, jude primar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Archivum Regnicolare. István főherceg nádori levéltára. Közpolgári, nr. 878/1848. Foto: 12 304—12 307.

¹ *Concept.* Arh. St. Budapesta. Fond. Archivum Regnicolare. István főherceg nádori levéltára, nr. 735/1848. Foto: 12 297—12 298.

² Documentul ilustrează faptul că reprezentanții claselor privilegiate de la cîrma orașelor n-au avut posibilitatea să întreprindă măsuri eficiente pentru curmarea manifestațiilor antisemite nici în a patra săptămînă a revoluției, deși afirmă că au făcut totul pentru a-i proteja pe evrei. Autoritățile din Timișoara au revenit asupra hotărîrii de a-i expulza pe evrei numai după ce au primit dispoziții în acest sens din partea guvernului de la Pesta.

16

Păulești, 13 aprilie 1848

Méltóságos Gróf Ural

Pálfalva d. 13 Apr. 1848

Méltóztatott kegyes Principalis Uram!

1. Szathmár a robot meg szüntetést nem akarta rögtönözni, mint Máramaros, hanem helységenként járt a járás szolgálja két tábla bíróval, kik a népnek ezen szabadságot magyarárgatták, s mondták hogy földes uraiktól a robotot mind addig nem szabad meg tagadni, míg az ujj törvény nem publicaltatik, — de úgy látom, semmi sikere nincs a deputatió-nak, mert hallani, hogy ma ott, holnap amott nem mennek úrdolgára, így közelünkbe Cseh Ferenc, B. Apor, Csaba, Bagosiné emberei semmi képpen ki nem állanak, a nagyságodéi is ezeket látván, halván — nekem ugyan személtjesen nem — de úgy hallom, egymás között ki kürtölték, hogy többé ők se jönnek. Nem akarnak jobbak lenni a másokénál, sőt Óváríba lesik, ki megyen úrdolgára, és megverik a falusiak, a Károlyi gróf svábjai is fel mondtak a robottal. Történt itt közel Zsadányba¹, hol most nem régen esett meg a regulatio — a parasztok reá hajták minden marhájokat azon

helyre, a mi a földes uraknak jutott, bé volt vetve búzával; egy Budai nevű birtokos tisztje kiment, hogy a marhákat be hajtsa, le verték lováról, agyba főbe verték, csak nem meg halva vitték haza.

2. Én öszve vetettem volt a jószág műveltetését pénzel és felibe adással, úgy találtam, hogy pénzel műveltetni nem lehet, mert anyi napszámot, mint ide kell, sokszor nem lehet kapni jó idejibe, azután lehetne, midőn minden el végzi a magáét, de akkor semmi haszon a munkába; azonba a napszámoknak az magoss ár kell, az ételt is adni, ami felette sokba kerülne. Calculáltam volt még így: az itt lévő 2 cug mellé még 5 béres cugot, akár lovast állítani, ezekkel meg szántani a földeket — a málét kapálni bé vetve adni ki, ha harmadába sikerülne a ki adhatás, inkább öszszel a le szedett málét bé is hordatni, a búzát hasonlólag el vetni, részibe arattatni le; de ez is kétséges — marha, cseléd sokat consummál; sokszor mikor gazos a búza, részibe aratót is bajosan, vagy éppen nem is lehetne kapni.

Ezek szerént a nagyságod el rendelése a leg célszerűbb, azokat tehát, miket nagyságod tennem parancsolt, pontosan végbe viszem, s hogy hűségesen s nagyságod részére a lehetőbb legjobb móddal alkalmazva, Isten úgy segéljen.

A nagy táblát szinte el végeztem málé vetéssel, még van 16 ekének dolgozni valója rajta, ezt még ha sikerül hétfőn bé vetem, azután ki adom kapálni *3ába*, ha ki vennék, de attól tartok, hogy ki nem veszik így, mert calculusom az volt, hogy az olyanok veszik ki *3ába*, kiknek marhájok nincs, azután az udvar részét bé hozattam volna. A kiknek marhájok van, kicsit gondolnak a szántással, inkább vesznek felibe, kapnak s kaptak ez előtt is eleget a szathmári határon, de csak így próbálom meg s ha semmi módon *3ába* ki nem vennék, ki adhatom é felibe?

Ami málé földek szántatlanok, azt felibe adom, itt még az is szokásba van, hogy ha felibe adja vagy adta valaki földjét, fél magot is ad mind málét, mind zabot, mind búzát, mert kap földet eleget a venni akaró. Sőt még az is szokásba van a szathmári határon, hogy egy köblös földtül egy köből búzát ad a ki vevő.

Zab föld vetetlen nincs — ami volt, mind bé vetettem.

Kaszálni akad felibe ember annak idejibe. A búzát le aratni is részibe, azt reméllem találkozik, de búza, zab, széna asztagba, kazalba rakására egy néhány gyalog ember annak idejébe szükséges lészen.

A kertet meg művelik felibe is, meg művelnék azon lakók is, akik itt a molnár házba, pálinka házba, s ha üresen maradnak a cseléd házak, az azokba lakók is, erről méltóztasson nagyságod parancsolni, ily ki kötés-sel ki adhatom é azon szobákat vagy csak pénz bérbe; ezen szobákból bé gyűlendő nap számokkal itt ott csürnél, udvarnál takarítás, kas, asztag fedések meg eshetnének, még a kert művelés is.

A virágházba leérő fák el adhatását ki kémlelem, s arról tudósításmat nagyságodnak megteszem. A citrom fák áráról nincs tapasztalásom, azt annak idejébe méltóztasson nagyságod ki parancsolni.

A gróf Degenfeld ki adását itt bajos, sőt nem is lehet ki vinni, mert föld bőven van, jók, a felébe vevés mellett nem szoktak még dolgot is adni, ha igen is, nagyon ritkán. Csutkát szabadon hagyja minden, marha legeli le, ritkán vágják le — mert széna van sokszor elég —, a málé csutka pedig vastagra nő, a marha nem igen eszi, akkor szokták le vágni, mikor szénához reménység sokszor nincs, és a csutka szárai nem nagyon vastagok.

3. A fiscalis úr éppen itt van, s jelentettem, hogy nagyságod egy jó formulare contractus készítésére írt a fiscalis úrnak, s kértem egy úttal, itt

lévén, írja meg, de azt mondja, még a nagyságod levelét meg nem olvassa, addig nem ír csak el ne késne, mert a kiadással nem lehet késni.

4. A szőlő művelése pénzrel káros, s hajtása már meg van, a nagyságod parancsolatja szerint ki adni igyekezem részibe a leg jövedelmezőbbben. Ezutánra már a vincellérre sincs annyira szükség, de hogy ne legyen, az is bajos; erről annak idejébe tudom parancsolni fog nagyságod.

5. Ha semmi se leszz, amit műveljünk, úgy cseléd se szükséges. Egy hajdú vagy kerüllő kell, ez az erdőre is fel ügyel, egy szekér elkerülhetetlen, életet hordani Szathmárra, fát hordani s egyéb szükségeseket. Kertész is szükséges, ha a virágház nem lenne is — vetemény termesztésre —, ebből jócskán kerüll jövedelem. Méhekre való fel ügyelés, úri malomba molnár, a ki kádár is leszz, szükséges. Ez a vízi malom is már ezután költségesebb leszz, de azért még se káros, mert jól jövedelemez vámmal, amikor jó ideje van.

6. A száraz malom, már az amaci, ki van adva a korcsma házzal a jövő esztendőre 150 forintért, mint nagyságodnak erről jelentést is tettem volt. Az hegyi ismét ki van adva, meg van az ombodi — ennek eddig se volt fizetése molnárja, sokszor ád jövedelmet télen által, az eddigi mód szerint, ha akarja nagyságod meg lehet tartani, különben ha eladását parancsolja nagyságod, munkás leszek vevő szerzésbe.

7. A cselédek ideje itt, ki véve vincellért, kádárt, csikóst, most Szent György napkor telik — a hajdúé 1a apr. kezdődött, ezeknek el rendeléséről méltóztasson nagyságod parancsolni, most Szent György napkor el ereszem-é a szükségteleneket, most már a felmondás formája után nem lehet járni. A gulyát, ha össze lehetne vetni, egyik kimaradhatna, vagy az ide való, vagy a hosszúfalvi.

8. A zab árra nagyon meg csökkent, még nem adtam el, már csak egy pengő forint köble, mit parancsol vele tenni nagyságod? Félek, még lejjebb száll, még egy kadal nyomtatatlan is van, nem kezdtem a nyomtatáshoz még, a kocsisokat szántásra aplicaltam eddig s boronálásra.

9. Egy tinó tehent, a mely nem rég ellett meg, a szél meg ütött, nem vártam, hogy megdögöljön, le vágattam, húsát ki árultam, a bornyát is el adtam, mert más tehén nem szenvedte maga alatt szopni, eladtam 13 forintért a bornyút váltóba.

10. A báróné eő nagysága parancsolt négy kicsiny székert és egy asztalt csináltatni, az öt darabot nem alkudhattam meg alább 40 forint váltó — ennyiért csinálják, jó móddal el készítve.

11. Küldök alázatos tisztelettel egy kevés zöld paszujt egy kis kosárba, húsvétra több leszz, el fogom küldeni.

12. A mi engem érdekel, s személyemet: én ha nagyságod kegyes leszz továbbra is meg tartani szolgálatomba, erőm fogytáig ígérem hű szolgálatomat, a mint nagyságod akarja.

Melly alázatos jelentésem után a nagyságtok kezeiket csókolva, mély tisztelettel maradtam nagyságodnak

13. Alázatos tisztelettel küldök egy darab számtartói relatiot

alázatos szolgálja Márton Bálint

Înălțimea voastră domnule conte!

Domnul meu milostiv, binevoitorule patron!

1. Satu Mare nu a vrut să proclame pripit desfășurarea robotei, ca Marureșul. Judele său nobiliar a parcurs localitățile împreună cu doi asesori nobiliari, explicînd poporului această libertate. Ei au atras atenția peste tot

că nu-i permis să se refuze robota datorată stăpînilor pînă ce nu se va publica noua lege. Consider că misiunea celor trei nu a avut nici un succes, deoarece se aude că azi ici, mîine colo, țărani nu ies la slujbe iobăgești pentru domni. Astfel, în împrejurimi oamenii lui Cseh Ferenc, cei ai baronului Apor, ai lui Csaba și cei ai doamnei Bagosi refuză muncile cu încăpăținare. Am aflat că și cei ai înălțimii voastre și-au dat arama pe față, după cele văzute și auzite. De acum încolo nici ei nu mai merg la robote, deși mie nu mi-au spus-o personal. Nu doresc să fie mai buni ca alții Ba îi pîndesc și ei în Oar pe cei ce merg la slujbe iobăgești pentru domni. Aceștia sînt apoi bătuți de săteni. Șvabii contelui Károlyi au refuzat de asemenea să robotească. La Sătmărel¹, aici în apropiere (unde nu de mult s-a efectuat comasarea), s-a întîmplat că țărani și-au mînat toate vitele pe acel loc ce fusese însămintat cu grîu, care revenise stăpînului lor. Un intendent al moșierului Budai a ieșit să adune vitele, dar l-au doborât de pe cal și l-au maltratată atît de grav, încît l-au dus aproape mort acasă.

2. Pentru a asigura producția pe moșie am trecut la îmbinarea muncii pe bani cu lucrul în parte. Am considerat că a cultiva [numai] pe bani va fi imposibil, deoarece nu voi putea găsi la timpul potrivit atîția zileri cîți îmi sînt necesari. Aici [nu vin] decît după ce fiecare și-a rezolvat toate muncile proprii. Dar atunci munca nu mai are nici o valoare. În plus, zilerilor le trebuie nu numai o salarizare ridicată ci și mîncare, ceea ce ar costa foarte mult. Am calculat astfel, că dacă în afara celor două juguri, pe care le avem în prezent, am mai procura încă cinci juguri, fie și [hamuri] trase de cai, cu ele am putea ara și însămintă pămînturile; iar gata semădate cu porumb le-am putea da în parte pentru a fi prășite; dacă am reuși să găsim [oameni], care să accepte a treia parte, ne-am putea arăta dispuși să le cărăm și lor toamna acasă porumbul strîns; grîul semănat l-am putea da la secerat în parte în condiții asemănătoare; dar și așa am îndoieli, deoarece vitele și servitorii consumă mult; cînd grîul e buruienit este greu sau chiar imposibil de găsit lucrători.

Cel mai util ar fi să decidă măria voastră. Ceea ce înălțimea voastră mi-a ordonat să fac, voi îndeplini întocmai. Așa să mă ajute Dumnezeu, dacă nu voi face totul cu devotament și cu cel mai mare folos pentru excelența voastră.

Aproape că am terminat de însămintat cu porumb tabla cea mare. Totuși mai au ce lucra acolo încă 16 pluguri. Dacă reușesc, luni va fi însămintat. După aceea o dau în a treia la săpat, în eventualitatea că va fi acceptată. Dar mă tem că nu va fi acceptată, deoarece am observat că numai aceia se învoiesc: la a treia [parte], care nu posedă vite. După aceea aș transporta acasă partea curții. Cei care posedă vite nu se grăbesc cu aratul. Mai bine acceptă în jumătate în hotarele Sătmăruului, unde li s-au făcut oferte și în trecut. Voi încerca totuși așa. În caz că nu se acceptă a treia parte, pot oare s-o dau în jumătate?

Pămînturile pentru porumb nearate le voi da în parte. Aici persistă încă obiceiul, potrivit căruia dacă cineva dă sau a dat pămîntul în parte, atunci oferă și jumătate din boabe pentru însămintat, fie porumb, fie ovăz, fie grîu. Cel ce dorește, poate să obțină în acest fel pămînt cu prisosință. În hotarele Sătmăruului există și acel obicei, că de la un pămînt de o găleată, cel care ia în parte restituie o găleată de grîu.

Pămînt care să trebuiască a fi însămintat cu ovăz nu mai este. Am însămintat totul.

La cosit se vor găsi, atunci cînd va fi oportun, oameni care să lucreze în parte. Sper că se vor găsi și la recoltatul grîului, care să accepte lucrul

în jumătate. Dar pentru a aranja grâul, ovazul și finul în clăi sau stoguri vor fi necesari la timpul respectiv câțiva pălmași.

Grădina va putea fi lucrată și ea în parte. O vor putea lucra astfel chiar locatarii din casa morarului, din clădirea pentru produs rachiul, din locuințele servitorilor sau cei care le vor locui în cazul că vor rămâne goale. Despre aceasta o rog pe înălțimea voastră să dispună. Voi putea oare să dau în chirie camerele acelea cu condiția amintită sau numai pentru bani? Din zilele de lucru adunate în contul acestor camere s-ar putea rezolva muncile la sură, la curățenia curții, la acoperirea stogurilor și pătulelor, și chiar la cultivarea grădinii.

O să mă interesez despre posibilitățile de vânzare ale pomilor care au dat deja rod în seră și o voi încunoștința pe măria voastră. Despre prețul lămiilor nu am informații. Când va fi cazul, să binevoiască a-l fixa înălțimea voastră.

[Terenul] contelui Degenfeld va fi greu să-l dau în parte, deoarece aici este pământ din belșug și bun. La lucrul în parte nu se obișnuiește să se ceară și munci suplimentare decât foarte rar. Tuleii sînt lăsați de toți în paragină. Ei sînt păscuți de vite. Arareori sînt tăiați, deoarece de cele mai multe ori finul e suficient. Tuleii de porumb cresc prea groși, astfel că vitele nu-i prea mănîncă. Numai atunci se obișnuiește să se taie tuleii, cînd se întîmplă să nu fie speranțe de fîn sau cînd nu sînt prea groși.

3. Domnul avocat se află tocmai aci. L-am informat că înălțimea voastră i-a scris pentru redactarea unui bun formular de contract. Fiind aici, cu acest prilej l-am rugat să-l scrie. Dar a spus că pînă ce nu citește scrisoarea înălțimii voastre, pînă atunci nu îl întocmește. Numai de n-ar întîrzia, fiindcă nu se poate amîna darea pămîntului în parte.

4. A cultiva via pe bani nu rentează. Vlăstarii sînt deja crescuți. Mă voi strădui s-o dau în parte cît mai rentabil, conform poruncii înălțimii voastre. De acum încolo nu va mai fi nevoie atît de mult de podgorean. Dar a nu-l avea iarăși nu e bine. Despre aceasta sînt sigur că înălțimea voastră veți decide la timpul potrivit.

5. În caz că nu va fi nimic de cultivat, nu va fi nevoie nici de servitor. Va fi necesar însă un vătăf sau un paznic care să vegheze și asupra pădurii. Inevitabil va fi nevoie și de o căruță pentru transportarea merindeilor la Satu Mare, pentru căratul lemnelor și pentru alte necesități. Chiar dacă nu va mai fi sera de flori, va fi necesar un grădinar pentru cultivarea legumelor, care pot aduce cîștiguri însemnate. Va fi necesar și un apicultor. De asemenea și un morar pentru moara domnească. El va trebui să fie totodată și dogar. Această moară de apă va costa mai mult în viitor. Totuși nu e nerentabilă pentru că aduce prin vamă venituri bune cînd sezonul e prielnic.

6. Moara uscată de la Amați a fost închiriată pe anul viitor împreună cu clădirea cîrciumei pentru 150 de florini. Dealtfel am mai raportat înălțimii voastre despre acest lucru. Cea din deal este închiriată la fel. Mai e cea din Ardud, care nici pînă acum n-a avut morar salariat. Ea a adus de multe ori venituri de-a lungul iernii. S-ar putea păstra urmînd experiența de pînă acum, în cazul că dorește înălțimea voastră. Dacă măria voastră ordonă totuși vânzarea ei, mă voi strădui să găsesc un cumpărător.

7. Angajarea servitorilor expiră aici de Sfîntu Gheorghe, exceptîndu-i pe podgorean, dogar, herghelegiu; a vătăfului la 1 aprilie. Despre soarta acestora să binevoiască a ordona înălțimea voastră: să le dau drumul acum de ziua Sfîntului Gheorghe la cei de prisos? — Întrucît acum nu se mai poate proceda după vechiul obicei al slobozeniei. Dacă s-ar uni cirezile, la unul dintre păstori s-ar putea renunța, fie la cel de aici, fie la cel din Satulung.

8. Prețul ovăzului a scăzut simțitor. O găleată costă acum 1 florin de argint. Ovăzul încă nu l-am vîndut. Ce dorește să facă înălțimea voastră cu el? Mă tem că va scădea și mai mult. Mai există un stog netreierat. Nu am început împlăuțitul. Pe birjari i-am folosit pînă acuma la arat și la grăpat.

9. O junincă ce a fătat nu de mult a făcut apoplexie. Nu am așteptat să moară. Am dat-o la tăiat. Comercializînd carnea, am vîndut și vițelul, deoarece celelalte vaci nu l-au suportat la supt. Vițelul l-am vîndut pentru 13 florini cambiali.

10. Înălțimea sa doamna baroneasă a comandat patru scaune mici și o masă; cele cinci bucați nu le-am putut tîrgui sub 40 florini cambiali. Atîta costă manopera cînd e bine executată.

11. Trimit cu umilință puțină fasole verde într-un coș. La Paști va fi mai multă. O să v-o trimit.

12. În ceea ce mă privește personal, dacă înălțimea voastră va binevoi să mă păstreze în continuare în slujbă, promit servicii pînă la epuizarea puterii mele, așa cum doriți înălțimea voastră.

După umilul raport de mai sus vă sărut mîinile și rămîn cu umil respect al înălțimilor voastre.

13. Trimit cu umil respect un exemplar al raportului administrativ.

Umilul dv. serv. Márton Bálint

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. Fam. Teleki din Sarulung, Misive.

¹ Cf. doc. 271 din vol. I.

Cluj, 13 aprilie 1848

Auf die schätzbarste Note v. 10 April l. J. Zahl 187, 189, 191/q¹ in Betreff der Bestrafung jener drei Tabular Kanzellisten die in Csik Szereda, und Csik Somlyó unlängst aufwiegelnd die Szekler Grentz Militz zur Ablehnung der Waffen zu verleiten sich bestrebt haben, — habe ich die Ehre, Eurer Excellenz zu erwiedern:

Um über diese Aufwiegler die verdiente Strafe verhängen zu können, ist vor Allem erforderlich ihre Namen, die in der erwähnten Note Eurer Excellenz nicht angeführt sind, zu wissen, ferner müßten mir die nöthigen Belege vorliegen aus denen ich ersehen könnte, wann, unter welchen Verhältnissen, und auf welche Art dieser Aufwieglungs Versuch gemacht wurde?

Sobald ich diese Angaben erhalte, werde ich es für meine Pflicht halten nach den Umständen das Nöthige wegen der auf dem Amtswege zu bewirkenden Bestrafung der Beteiligten zu verfügen.

In Betreff der baldigen Vollendung der Rekruttenstellung, hat das k. Gubernium, in Folge einer unlängst von Seite des Löblichen k. General Commando heraufgelangten Note, unter dem heutigen Datum Zahl 4887 an die Vorsteher sämtlicher Jurisdiktionen das Nöthige verfügt. Über den Erfolg dieser Anordnung bin ich nicht im Stande etwas Bestimmtes zu versprechen, da die meisten Jurisdiktionen in einem Stande der Aufregung begriffen sind,

und die sogenannten Partes bereits sich faktisch von Siebenbürgen losgerissen, und an das Königreich Ungarn angeschlossen haben².

Rücksichtlich des Wunsches endlich, den Euer Excellenz zu äussern beliebten, daß nehmlich auch die für das heurige Jahr entfallende Rate pr. 1000 Mann bei der laufenden Rekruttenstellung abgegeben werde, muß ich leider bemerken, daß nachdem das dießfällige sanktionierte Landes Gesetz die Stellung der zweiten Rate ausdrücklich auf den November des l. J. 848 festsetzt es nicht in meiner Macht steht hierüber anders zu verfügen.

Klausenburg am 13. April 848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 801/1848. Foto: 2569—2572.

¹ V. doc. 244 din vol. I.

² V. doc. 12, nota nr. 1 și doc 254, nota nr. 1 din vol. I.

18

Cluj, 14 aprilie 1848

Excelso Domino Cancellario Aulico

Ladislaus Kóvári et Joannes Tiltsch medio advoluti suplici libelli a Regio gubernio facultatem Ephemerides politicas edendi instantaneo elargiri petunt¹.

In modernis tamen huius Principatus adjunctis, hanc Instantiam solitae et cum publicitate aliquali vadenti pertractationi submittere cautum esse duxi, et ideo eandem praesidentialiter assumendo Excellentiae Vestrae cum eo substerndi honorem habeo: Ioanem Tiltsch, bibliopolam Claudiopolitanum, in quantum mihi constat virum sani principii et tranquillae cofitandi rationis esse de quo nil reflectendum occurrit, — Ladislaum tamen Kóvári cuius personalem penitioem notitiam non habeo, juxta communem in civitate hac vigentem opinionem exaltati esse ingenii, ac in ultimis etiam in hac civitate factis publicis demonstrationibus non solum magnam habuit partem, sed etiam luculenter ad subversionem subsistentis ordinis proni ingenii dedisse specimina, per ipsam multitudinem satis exaltatam, reprobata.

Caeterum quum in modernis rerum adjunctis norma censurae antea vigens, in reliquis Suae Majestatis ditionibus jam sublata existat, pro Magno Transilvaniae Principatu autem hac in parte Suae Majestatis Sacratissimae ulterior b.[enigna] voluntas hucdum edita non sit, Censura denique juxta laxiora etiam illa principia quae mihi praefigenda videbantur longiori tempore vix ac ne vix quidem manuteneri valeat.

Excellentiam vestram honorificentissime requirendi honorem habeo, ut in objecta censurae ac signanter desuper sub quibus cautelis editio novarum Ephemeridum politicarum in ambitu quoque Magni Principatus Transilvaniae admitti possit? mihi invitationem congruam a Sua Majestate exoperari haud gravetur.

Claud[iopoli]s die 14 Aprilis 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 813/1848. Foto: 2582—2583.

¹ V. doc. 5. (documentul a fost expediat în 19 aprilie).

Cluj, 14 aprilie 1848

Nemes Kolos megyéhez

Méltányolván e Királyi Fő Kormány e nemes megye tisztségének folyó év és hónap 11én ide tett tudósításában¹ fel hozott indokokat, az abban elősorolt aggasztó körülmények tekintetéből, azok ellen, kik a személy és vagyon erőszakos meg támadásának merényletére vetemednének, ezen megye területére nézve három hónapokra rögtön büntető bíróság tartására e nemes megyének engedély adatott, a következők hozzátevével, miszerént

1ben a két kerületre nézve mindegyikben egy külön rögtön büntető bíróság alakíttassék, az illető főbírák elnökletei alatt, a több köz bírák a tisztség által választassanak.

2or A rögtön büntető jog gyakorlatára nézve 1816ik évi 684. szám alatt ki adott, s a nevezett rögtön büntető bíróság elnökei s köz bírái közötti ki osztás végett több példányokban ide fogott szabály, mind e nemes megye tisztsége, mind pedig az említett elnökök és köz bírák által, a rögtön büntető bíróság által tárgyalandó minden esetre nézve a legszorosabban megtartandó lesz, — jelesen az elnöknek kötelességévé téendő, miként ezen szabályt, annak 6ik része 7ik szakasza értelme szerént a bíróság minden öszve ülése alkalmával a köz bírák előtt fenn szóval olvastassa föl.

3or A rögtön büntető bíróság tartására nyert engedély, azon szabály 2ik része 4ik szakasza értelme szerént e nemes megye minden helységeiben pontosan ki hirdetendő, s a rögtön törvényeli élés csak akkor kezdetetik meg, miután az illető szolgabírák által tizenöt napok alatt e nemes megye tisztségéhez mulhatatlanul téendő tudósításokból az azzali élhetésre nyert engedélynek mindenek tudtára lett ki hirdetése ki világlánd; önként értetődvén, miként ezen ki hirdetés előtt, vagy azután is, de nem tetten éretve, vagy folytonos üldöztetés közben bé fogatott gonosztevők a rögtön büntető bíróság alá nem tartoznak, hanem a rendes bíróság előtt indíttandó és egész szorgalommal folytatandó bűn-fenyítő köz kereset alá vonandók.

4er A rögtön büntető joggal élésnek csak a tetten ért és folytonos üldöztetés közben bé fogott vagyon és személy erőszakos meg támadói ellen lehet helye.

5ör A fenebbiek szerént meg engedett rögtön büntető jog három hónap el telte után, ha csak innen annak meg nyújtására engedély nem adatott, el enyészik; következőleg e nemes megye tisztsége az írt idő el telte előtt a köz bátorság állásáról ide tudósítást tégyen.

Nemes Doboka, Torda, Alsó Fehér, Kraszna, Közép Szolnok és Bihar megyékhez.

Besztercet, Kolosvári és Kolosi Tanácsokhoz

Nemes Kolos megye tisztségének közelebbről ide tett tudósításában elősorolt aggasztó körülmények tekintetéből, azok ellen, kik a vagyon és személy erőszakos meg támadásának merényletére vetemednének, az írt nemes megye területére nézve három hónapokra rögtön büntető bíróság tartására, az említett nemes megyének e királyi fő kormány által engedély adatott.

Mi is e nemes megyének, — kegyelmeteknek — kebl^é_{kö} ben leendő pontos ki hirdetés végett ezennel megíratik.

Bihar megyének. Mi is e nemes megye közönségének ezennel a végett íratik meg: miszerint ott kebelében ki hirdettetni szíveskedjék.

Tartományi Fő hadvezérséghez

E consideratione anxiarum per Officiolatum comitatus Kolos serie relationis suae recentius horsum praestitae, remonstratarum circumstantiarum, adductorumque in eadem motivorum, Universitati praedicti comitatus, quod ambitum territorii comitatus juris statarii exercitium, contra violentos personarum et bonorum agressores, ad tres menses, abhinc sub hodierno concessum est.

Quod ipsum Inclitae Supremae Armorum Praefecturae pro congrua notitia hisce significatur.

Ö Császári s Apostoli Királyi Főlségéhez

E consideratione anxiarum per Officiolatum comitatus Kolos serie humilimae advolutae relationis suae die 11-a Aprilis a.c. horsum praestitae, remonstratarum circumstantiarum, adductorumque in eadem motivorum, Regium hocce Gubernium, Universitati praedicti comitatus, contra violentos personarum et bonorum agressores juris statarii exercitium, quod ambitum comitatus, ad tres menses sequentibus sub conditionibus concedendum esse invenit.

1—0 Quod in duobus praedicti comitatus circulis, sub praesidiis concernentium Supremorum Judicum nobilium, duo fora stataria constituenda sint, cojudices vero horum ferorur per officiolatur designentur venient.

2—0 Quod norma sub numero 684/816 quoad exercitium juris statarii edita, atque Officiolatur dicti Comitatus, fine distributionis inter praesides et cojudices pluribus in exemplaribus transmissa, tam per Officiolatum, quam per Praesides et cojudices in singulis exercendi juris statarii casibus, strictissime observanda sit, signanter Praesidibus intimandum sit, ut normam hanc sensus §i 7i partis VI alta voce coram cojudicibus, singulo in casu perlegi curet.

3—0 Quod impetratum jus statarii exercitium, sensu ejusdem normae §. 4 partis II in singulis comitatus locis, et territorior debite publicandum sit, illiusque exercitium tunc solum inchoari possit, ubi e relationibus per concrementes supremos et vice judices nobilium officiolatur intra quindenam inominisse praestandis, publicationem rite ad omnium et singulorum notitiam institutam esse constituerit eo suapte intellecto, quod malefactores ante rite institutam publicationem, vel licet post publicationem, est non in facto delicti, vel continue persecutione comprehensi, ad ictum juris statarii haud cadant, verum ordinario juris processu, omni tamen sum solertia pertractando; conveniendi sint.

4—0 Quod concessi taliter juris statarii exercitium, unice contra violentos personarum et bonorum aggressore, et contra hos quoque nonnisi tunc, ubi in facto delicti, vel continua persecutione comprehensi fuerint, locum obtinere queat, adeoque ad cujuscunque generis alia delicta patrantes malefactores juris statarii exercitium applicari non possit.

5—0 Quod exercitium juris statarii taliter concessum evoluto trimestri, — nisi prolongatio abhinc impetrata sit, suapte cessare debeat, adeoque per officiolatum sufficienti ante trimestris termini expirationem tempore, de statu securitatis publicae in dicto comitatu relatio Regio huic Gubernio praestanda sit.

Denique juris statarii exercitium Universitati Comitatus Kolos ad tres menses concessum esse, tam Supremae Armorum Praefecturae, quam Universitatibus comitatuum Doboka—Torda, — Albae Inferioris, — Kraszna et Szolnok Mediocris, Magistratibus item Bistricensi, — Claudiopolitano, et Kolo-siensi, — nec non Universitati comitatus in Hungaria Bihar fine instituendae publicationis significatum est.

Quae taliter disposita haberi, — Sacratissimae vestrae Majestati eo humilime subjuncto, demisse repraesentamus, quod licet, sensu normae, quod exercitium juris statarii quibus in casibus, qualiterque concedendum editae, juris statarii exercitium illis tantum jurisdictionibus concedendum veniat, quae perturbationis publicae securitatis plures manifestes casus repraesentarunt, nihilominus Regium hocce Gubernium in modernis anxiis rerum adjunctis, similium casuum, patrationem expectare consultum esse haud censes, fine antevertendorum facile exoriri queuntium majorum periculorum, inter moderna rerum adjuncta ad extraordinaria media recurrere, strictissimae suae duxerit esse obligationis.

Claudiopoli die 14-a aprilis 1848

Către nobilul comitat Cluj

Guberniul a luat în considerare motivele invocate în informația înaintată de oficialitățile acestui nobil comitat în ziua de 11 a lunii și anului curent¹. Avînd în vedere situația îngrijorătoare existentă acolo, acordă comitatului permisiunea instituirii de tribunale statariale pe timp de trei luni. Tribunalele sînt îndreptate împotriva celor ce ar atenta la integritatea persoanei și a proprietății. Se adaugă în plus următoarele:

1) în fiecare din cele două cercuri să se alcătuiască un tribunal statarial aparte, sub prezidiul juzilor nobiliari respectivi; ceilalți judecători publici vor fi aleși de oficialități;

2) reglementarea privind exercitarea dreptului statarial, emisă în anul 1816 sub numărul 684 și anexată aici în mai multe exemplare spre a fi împărțită președinților și judecătorilor publici ai tribunalului statarial amintit, va fi respectată în modul cel mai strict, atît de către oficialitățile acestui nobil comitat, cît și de către amintiții președinți și judecători publici, în toate cazurile judecate de tribunalul statarial; președintele va avea datoria să citească cu voce tare această reglementare cu ocazia fiecărei întruniri a tribunalului în fața judecătorilor publici, conform paragrafului 7 din partea a 6-a a reglementării;

3) în conformitate cu paragraful 4 al părții a doua din amintita reglementare, permisiunea înființării tribunalului statarial se va publica exact în toate localitățile acestui nobil comitat; aplicarea în practică a statariului va putea începe numai după ce din rapoartele care vor fi înaintate fără întîrziere, în decurs de 15 zile, de juzii nobiliari respectivi, către oficialitățile acestui comitat, va reieși aducerea la cunoștința tuturor a permisiunii obținute pentru aplicarea lui; este de la sine înțeles că răufăcătorii prinși înainte sau după această publicare, dar fără a fi surprinși asupra faptului, și cei neaflați sub urmărire continuă nu țin de competența tribunalului statarial; ei vor fi supuși procesului penal pornit și purtat cu toată sîrguința în fața tribunalului ordinar;

4) aplicarea dreptului statarial poate avea loc numai împotriva celor ce au atacat averea sau persoana cuiva prin violență și au fost prinși în flagrant delict sau prin urmărire continuă;

5) dreptul statarial îngăduit conform celor de mai sus, după trecerea a trei luni, se anulează dacă nu se acordă de aici aprobarea pentru prelungirea

lui; prin urmare, oficialitățile acestui nobil comitat să ne înainteze o informare privind starea securității publice înainte de expirarea termenului amintit.

Către nobilele comitate Dăbîca, Turda, Alba Inferioară, Crasna, Solnocul Mijlociu și Bihor.

Către consiliile orașelor Bistrița, Cluj și Cojocna

Avînd în vedere împrejurările îngrijorătoare prezentate în raportul oficialităților nobilului comitat Cluj, care ne-a fost recent înaintat, Guberniul i-a acordat permisiunea înființării tribunalelor statariale pe teritoriul său, pe timp de trei luni, împotriva celor ce s-ar deda unor atentate la averea sau persoana cuiva.

Cele de mai sus se comunică și acestui nobil comitat — domniilor voastre — în vederea publicării statariului în jurisdicția (jurisdicțiile) dumneavoastră.

Către comitatul Bihor

Cele de mai sus se comunică stărilor acestui nobil comitat, pentru ca să binevoiască a dispune publicarea lor în respectiva jurisdicție.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 101/1848. Foto: 1 370—1 375.

¹ V. doc. 264 din vol. I.

20

Cluj, 14 aprilie 1848

- a) *Brassói Tanácsnak.*
- b) *Három Széknek.*
- c) *Szász nemzet Ispányának.*

a, c) Nemes Három

b) E nemes

a, b, c) Szék tisztségének folyó év Martius 18ról tett följelentése¹ mellett ide fölterjesztett három rendbéli hivatalos,

a) *Kegyelmek*

b, c) a Brassói Tanács

a, b, c) által, német nyelven szerkezeten

a, c) Nemes Háromszék

b) e nemes szék

a, b, c) Tisztségéhez intézett levelek

a) *Kegyelmeteknek*

b, c) az érintett tanácsnak

a) oly rendelettel küldettek át:

b, c) máj napról s jelen szám alatt oly rendelettel küldettek át:

a, b, c) hogy azokat, ha magyarul nem

a) akarnák

b, c) akarná

a, b, c) deák nyelvre

a) tegyék át,

b, c) tegye át,

a, b, c) s aként külső és belső ünnepélyességekkel is ellátva

a) küldjék meg újból

b, c) küldje meg újból

a, c) az említett

b) a nemes

a, b, c) tisztségnek, s miután már e tárgyban több versen innen meg volt hagyatva, hogy minden e tárgyban megkísértendő újítást mellőzve, a régi gyakorlatot

a) kövessék

b, c) kövesse,

a, b, c) s az ujj törvény is ezen gyakorlat melletti maradást parancsolja, mely gyakorlat hogy abból állott, miként a szász törvényhatóságok a magyar és székely hatóságokhoz nem német, hanem magyar vagy diák nyelven intéztek hivatalos leveleiket, kérdés alá se jöhet; többet ily értelmű panaszra okot szolgáltatni ne

a) merészeljenek.

b, c) merészellyen. Továbbá minthogy ugyancsak mái napon 4468 szám alatt Felső Fehér megye tisztsége részéről is hasonló panasz terjesztetett fel, — ez alkalommal

b) a nemes szász nemzet ispányának is meghagyatott:

c) uraságnak is meghagyatik:

b, c) hogy minden szász törvényhatóságokat utasíttson arra: miszerint a magyar és székely törvényhatóságokkál hivatalos levelezésre nézve az 1846/47ik évi 1ső törvénycikk tartalmát át ne hágják, s bővebb ingerkedésekre alkalmat ne adjanak.

b) Melyekről a nemes szék közönsége — egy darab záratéknak visszaküldése mellett — ezennel értesítetik.

Kolosvár április 14én 1848

a) *Către Consiliul din Braşov*

b) *Către Trei Scaune*

c) *Către comitele naţiunii săseşti*

a, c) [Către] nobilul Trei [Scaune]

b) Acestui nobil [scaun]

a, b, c) Dregătoriei din [Trei] Scaune, căreia i s-au înaintat la 18 martie anul curent trei [scrisori] oficiale diferite, [pe care]

a) Domniile voastre

b, c) Consiliul din Braşov [şi comitele saşilor]

a, b, c) le-au redactat în limba germană

a, c) [adresându-le] nobilului Trei Scaune

b) Acestui nobil scaun

a, b, c) dregătoriei acestuia

a) [Scrisorile] se retrimite măriilor voastre

b, c) Consiliului vizat

a) traducându-le şi poruncind ca

b, c) ele să fie trimise înapoi cu data de astăzi şi sub numărul prezent cu acea dispoziţie

a, b, c) Că, dacă nu [le-aţi redacta] în ungureşte

a) dacă nu ar voi [s-o face]

b, c) dacă nu ar vrea

a, b, c) [atunci] în limba latină

- a) Să fie traduse
 b, c) Să le traduceți
 a, b, c) Și astfel atribuindu-le considerațiile interne și externe
 a) Să le trimită din nou
 b, c) Să le trimiteți din nou
 a, c) amintitei
 b) nobilei
 a, b, c) dregătoriei [din Trei Scaune]; iar întrucît în această chestiune s-a poruncit de mai multe ori, ca în acest domeniu să fie evitate toate încercările de înnoire; practica veche
 a) Să fie urmată [de brașoveni și sibieni]
 b, c) Să o urmați
 a, b, c) căci și noua lege dispune rămînerea pe lîngă această practică [veche] ce consta din aceea că jurisdicțiile săsești nu adresau corespondențele lor oficiale către autoritățile maghiare și secuiești în limba germană, ci în cea maghiară sau latină, ceea ce nu poate fi rediscutat; a servi [în viitor] asemenea motive de reclamație
 a) Să nu îndrăznească [cei din Brașov și Sibiu]
 b, c) Să nu îndrăzniți; de asemenea întrucît tot în ziua de astăzi sub numărul 4 468 dregătoria nobilului Comitat Alba de Sus a înaintat o plîngere similară și —cu această ocazie
 b) se ordonă și comitelui nobilei națiunii săsești
 c) de asemenea și domniei voastre
 b, c) să porunciți tuturor jurisdicțiilor săsești ca ele să nu se abată de la prevederile articolului de lege nr. 1 din 1846, 1847 pentru a nu da naștere la astfel de motive provocatoare
 b) Despre care adunarea generală a nobilului scaun este informată prin aceasta cu retrimiterarea unei anexe.

Cluj, 14 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., 4 356/1848. Foto: 1 336—1 339.

¹ Pentru raportul scaunului Trei Scaune, v. *Original.* Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 4 356/1848. Foto: 1 332—1 335.

21

Sibiu, 14 aprilie 1848

Wohlgeborener Herr!

Im Zusammenhange mit meinem Erlasse vom 28. März l. J. finde ich mich durch meine ämtliche Beziehung zu der sächsischen Nation, an deren Spitze mich das Vertrauen des Volkes und die Gnade Allerhöchst Seiner Majestät gestellt hat, verpflichtet E. Wohlgeborenen nachstehende weitere Ratschläge und Weisungen zur zweckmäßigen Benützung und Darnachrichtung zu ertheilen.

Es würde mehr als lächerlich sein sich dem Wahne zu überlassen, daß der Strom der riesenhaften Ereignisse, welche in wenigen Tagen in Frankreich einen Thron umgestürzt, in der österreichischen Monarchie das bisher bestandene Regierungssystem zertrümmert und dieselbe in die Reihe der consti-

tutionellen Staaten Europas eingeführt, in dem benachbarten Schwester Reiche von Ungarn die Grundfesten seiner alten Verfassung und das Feudalsystem mit furchtbarer Schnelligkeit weggeschwemmt hat, an Siebenbürgen und an unserm Sachsenland¹ vorüberauschen werde, ohne sie zu berühren. Die geographische Lage unseres Vaterlandes, welche uns bisher vor Invasionen feindlicher Heere bewahrt hat, ist eine ganz ohnmächtige Schutzwehr gegen das Eindringen der Ideen, welche jene Ereignisse ihr Dasein verdanken, und durch die Einführung der Preßfreiheit ist auch der schwache Damm welcher ihre Verbreitung im Volke hinderte, gebrochen worden. Unser Trost in der verworrenen Gegenwart darf daher auch nicht etwa die täuschende Hoffnung sein, jeden Buchstaben unserer Institutionen in dem Schiffbruche, womit alle Überlieferungen der Vorzeit bedroht zu sein scheinen, zu retten; sondern die Erwägung, daß die Grundlagen der sächsischen Verfassung — dank der gesunden Einsicht unserer Väter — mit den Forderungen des Zeitgeistes im Einklange sind, die Verbesserungen aber welche der Fortschritt in derselben so gut, wie in jedem Menschenwerk erheischt, um so weniger gewaltsam erkämpft werden dürfen, als das Bedürfnis derselben allgemein gefühlt wird und *die Überzeugung*, daß sie in sehr naher Zukunft auf gesetzlichem Wege erfolgen müssen, ebenso tief in der besonnenen Mehrheit des Volkes wurzelt als die vernünftige Überlegung, wie gefährlich in so aufgeregten Zuständen, als die der Gegenwart sind, jeder Versuch, der gesetzlichen Entwicklung ungestüm vorzugreifen, in seinen unberechenbaren Folgen werden könne.

So gegründet nun aber auch die Bürgschaften für eine ununterbrochene Fortdauer der Ruhe und den gesetzlichen Ordnung im Sachsenlande sind, so würde es doch sehr gefehlt sein, im blinden Vertrauen darauf das Volk ohne eine verständige Belehrung über die Zeitfragen und Zeitverhältnisse sich selbst zu überlassen. Die alte Lehre der Geschichte, daß jene krankhafte Unruhe, welche in Zeiten großartiger Umwälzungen die Gemüther unwiderstehlich ergreift, von Schwindlern und Parteigängern benützt um die geistig Schwachen aufzuregen und ihr Interesse zu ziehen, bewährt sich in unseren Tagen aufs Neue. Wie aller Orthen so fehlt es auch im Sachsenland nicht an Leuthen, welche beunruhigende Gerüchte ausstreuen, die verschiedenen Bestandteile seiner Bevölkerung gegen einander aufzuregen und die leicht gläubigen Massen durch blendende Versprechen und Vorspiegelungen irre zu machen bemüht sind. Ich mache es Eurer Wohlgeboren zur verantwortlichen Pflicht über dergleichen Erscheinungen in ihren Kreisen fortgesetzte und zuverlässige Erkundigungen einzuziehen, und allen Einflüsterungen und Entstellungen der Wahrheit, wodurch das ihrer Oberleitung anvertraute Volk beunruhigt oder vielleicht gar zur Auflehnung gegen Obrigkeit und Gesetz verlockt werden will, sofort, durch eine aufrichtige Darstellung der wirklichen Sachlage durch die Berichtigung der ihm eingeredeten irrigen Vorstellungen und durch Aufdeckung der bei dem frevelhaften Spiele einer Verführung des Volkssinnes gebrauchten Blendwerke und Trugschlüsse wirksam zu beugen.

Euer Wohlgeboren Ermessen bleibt es dabei überlassen, für den genannten Zweck diejenigen Männer auszuwählen, welche nicht bloß hinlänglich befähigt sind, dem Volke die nothwendigen Aufklärungen zu geben, sondern auch, was dabei insbesondere zu berücksichtigen sein wird das volle Vertrauen und die ungetheilte Liebe des Volkes besitzen.

Vor allen Dingen ist es unumgänglich nothwendig, daß dasselbe auf dem eben bezeichneten Wege unverzüglich über die von der Nations Universität angeordnete Bewaffnung der Städte und Märkte aufgeklärt werde, damit dadurch den vielfachen, theils lächerlichen, theils ärgerlichen Gerüchten, als sei es damit auf eine Militarisation des Volkes, oder auf eine Unterdrückung

der Walachen und Ungarn oder auf einen Zug gegen Russland etc. abgesehen vorgebeugt und der störende Einfluss derselben auf die vollständige Ausführung jener Massregel beseitigt werde. Eine gemeinfaßliche Verständigung darüber, wie in den bewegten Zeiten, wo die Bande der Zucht und des Gehorsams lockerer werden, der besitzlose Haufe leicht durch zügellose Gelüste gefährlich werden kann und die Hinweisung darauf daß dergleichen Gesindel in den volkreichen Ortschaften sich anhäuft, werden um so eher ausreichen, indem durch allerlei Gerüchte beunruhigten Volke die wandek gemachte Überzeugung zu befestigen, daß es sich bei der angeordneten teilweisen Volksbewaffnung bloß um den Schutz des Eigenthums, und die Emporhaltung der öffentlichen Sicherheit handle und diese Bewaffnung gegenwärtig um so dringlicher sei, als die schwer bedrohte Lage der österreichischen Monarchie in naher Zukunft dieselbe Entblößung des Landes von k.k. Militair zur Folge haben wird, welche im Jahre 1809 die Errichtung von Bürgermilizen aus demselben Grunde einer Sicherung des Eigenthums und der Ordnung nothwendig machte. Wenn aber außerdem hie und da dem Vernehmen nach, im Sachsenlande eingebürgerte Nationsgenossen die Bewaffnung ablehnen, weil sie Bedenken tragen, den den Nationalgarden vorgeschriebenen Eid auf die sächsische Verfassung abzulegen, so wird es nicht schwer sein diesen Irrtum zu beseitigen. Der Eid auf die sächsische Verfassung ist nicht nur im vollkommensten Einklang mit der Unterthanentreue jedes Bürgers des österreichischen Kaiserstaates, sondern auch keine feindselige Declaration gegen die siebenbürgische Landesverfassung, gegen die Schwesternationen der Sachsen, oder aber gegen die nichtdeutschen Bewohner des Sachsenlandes. Von der Staatsregierung und von den Mitständen anerkannt und gewährleistet, ist die sächsische Verfassung eine Quelle der Gleichberechtigung und unschätzbaren Freiheiten für alle eingessenen Bewohner des Sachsenlandes ohne Unterschied der Sprache und der Religion und es hat daher auch der vorgeschriebene Eid auf dieselbe durchaus nur den Zweck, durch die ernste Erinnerung an die Verfassung welche sie Alle umfaßt, auf die nachdrücklichste Weise zur Verteidigung der Güter, welche sie unter ihrem Schutze erworben haben und genießen zu verpflichten.

Ebeso nothwendig als die Verständigung über die angeordnete Bewaffnung erscheint ferner die Aufklärung des Volkes über die in unseren Tagen vielbesprochene Union Siebenbürgens mit Ungarn. Solange die Form und die Bedingungen dieser von vielen nicht ohne Leidenschaftlichkeit angestrebten Vereinigung nicht fest bestimmt sind, und sich die streitenden Parteien bloß für oder gegen eine unklare und schwankende Idee erhitzen, bleibt es in dieser Hinsicht kaum etwas anders zu wünschen als, daß einerseits die Gemüther des Volkes nicht durch willkürliche Auslegungen jener Ideen unnöthiger Weise beunruhigt und die zwischen den Ungarn und Deutschen ohnehin schon vorhandene beiderseits schädliche Antipathie nicht durch allerlei Besorgnisse und Schreckbilder gesteigert werde; andererseits aber auch die Einstreuungen derjenigen Parteigänger, welche dem Volk die gänzliche Verschmelzung Siebenbürgens mit Ungarn als den Anfangspunkt eines goldenen Zeitalters bezeichnen und dasselbe durch glänzende Vorspiegelungen für ihre Lieblingsidee zu fanatisieren suchen, durch eine ruhige Nachweisung, dessen, was in dergleichen Versprechungen Täuschendes ist unschädlich gemacht werden. Je mehr den vorhandenen Erfahrungen zufolge das ebengenannte Mittel bei den Walachen versucht wird, um sie den sächsischen Interessen zu entfremden, desto nothwendiger wird es sein vorzugsweise diesen Theil der Bevölkerung des Sachsenlandes darüber zu belehren, daß er durch die von einigen Anhängern einer völligen Verschmelzung Siebenbürgens mit Ungarn sehr deutlich

angestrebte Vernichtung der sächsischen Verfassung und des Deutschthums rücksichtlich seiner Rechtslage gar nichts gewinnen könne, während dagegen mit der deutschen Sprache sein eigenes nationales Wesen gleichmäßig gefährdet, außerdem aber auch durch das Erlöschen derselben in Siebenbürgen ihm ein wirksames Mittel seiner Geistesbildung unter Zugang zu einer Literatur erschwert werde, welche durch die ungarische Sprache nach dem Geständnisse ihrer wärmsten Verehrer niemals entbehrlich gemacht werden könne.

Im allgemeinen ersuchte ich übrigens E. W. Wohlgebohren im Volke die Überzeugung zu befestigen, daß die Leiter und Vertreter desselben die Union Siebenbürgens mit Ungarn unter den für die Aufrechterhaltung der sächsischen Nationalität und Verfassung notwendigen Garantien für möglich halten, so wie sie ihrerseits auch die Zuversicht haben, daß bei einer reichstägigen Verhandlung dieser Angelegenheit die Ungarn und Szekler auch nicht geneigt sein werden, ihre besonderen Institutionen und Rechte und alle Vorteile welche ihnen die Selbständigkeit Siebenbürgens gewährt, leichtsinnig aufzuopfern.

Ganz vorzüglich empfehle ich Eurer Wohlgeboren endlich die Belehrung des Volkes über das Rechtsverhältnis der Walachen und Sachsen. Abkunft, Sprache und Religion trennen diese beiden Hauptbestandteile der Bevölkerung des Sachsenlandes. Der Gang der Ereignisse hat sie auf einem und demselben Boden vereinigt. Auf dem guten Einvernehmen, welches ihnen hiedurch die Vorkehrung zur heiligen Pflicht gemacht hat, deren Rathschluss die Geschicke der Völker leitet und verknüpft, beruht der innere Friede und das Gedeihen des glücklichen Ländchens, dessen Segnungen sie beide gleichmäßig geniessen. Die Nations Universität hat durch die Anerkennung ihrer Gleichberechtigung die Quelle des Unfriedens verstopft und allen denjenigen, welche mehr aus eigenem Interesse, als aus Überzeugung das Los der Walachen im Sachsenlande als ein hartes zu schildern und dieselben durch ein buntes Gewebe von Entstellungen und Übertreibungen zu erbittern suchten, die Waffe aus den Händen genommen.

So erfreulich nun aber auch die Erfahrung ist, daß der gesunde Verstand und das unverdorbene Gefühl der grossen Mehrheit des Volkes jene Declaration beifällig aufgenommen hat, so finde ich es doch wohl nothwendig, daß dasselbe überall, wo diese Auffassung etwa durch Vorurtheile, Mißverständnisse, oder wohl auch durch böswillige Deutungen beirrt werden wollte, durch besonnene auf der Höhe des Zeitgeistes und des Zeitbedürfnisses stehende Männer darüber verständigt werden. Es wird solchen Männern ein Leichtes sein, den Declamationen von starren Anhängern alter Zustände und Gewohnheiten gegenüber, durch Vernunftgründe und durch Analogien zu zeigen, daß die Ausschliessung derjenigen welche mit den Sachsen alle Lasten gleichmäßig tragen, von dem vollen sächsischen Bürgerrecht mit dem Geiste des 19. Jhdts und der Bildungsstufe der Deutschen unvereinbar sei, daß jedes ohnmächtige Auflehn gegen den Fortschritt, den sicheren Untergang des Trotziges herbeiführe, und daß die wahren Garantien des Fortbestandes und der Kraft der sächsischen Nation fortan in ihrer geistigen Aufklärung, ihrer sittlichen Tüchtigkeit und der brüderlichen Aufnahme derjenigen, welche sich ihren Interessen anschliessen, in ihren Lebenskreisen, gesucht werden müssen. Mit noch viel weniger Mühe werden solche Männer auch die Inkonsequenzen und die grobe Selbstsucht derjenigen aufdecken und entlarven, welche bisher mündlich und schriftlich liberalen Grundsätzen gehuldigt und jeden Fortschritt der Humanität im Auslande mit Jubel begrüsst haben, nun aber, wo die von ihnen verfochtenen und angepriesenen Prinzipien in unserer Mitte eingeführt werden

wollen, diejenigen, welche sie lange als Anhänger verjährter Ideen gelästert des Umsturzes der Nation beschuldigen.

Ich vertraue die weitere Ausführung und Benützung der hier gegebenen Winke und Rathschläge ganz der Umsicht E.W. an, noch weilt der Friede in unserem Sachsenlande; beten wir zu Gott, daß sein Engel in einer Zeit wo ringsum die Flamme der Aufregung und der Zwietracht lodert nicht trauernd aus demselben scheidet. Allein lassen sie uns auch alle die wir zu Führer des Volkes gestellt sind nichts versäumen um den guten und ruhigen Geist desselben durch die Lehre und eigenes Vorbild zu erhalten und die untergebenen vor Irrwegen und Verführungen zu schützen. Dann wird der Herr unser Gebet erhören und die Kraft unserer Institutionen und die Fürstentreue der sämtlichen Bewohner des Sachsenlandes sich aufs Neue bewähren.

Schließlich trage ich E.W. auf, diesen meinen Erlaß im Wege der Kreis Inspektoren, der städtischen Communitäten und der Nachbarschaften zur möglichst allgemeinen Kenntniss zu bringen, in der sichern Hoffnung, daß diese Kenntniss zur Beruhigung der Bevölkerung beitragen werde.

Mit Achtung E. Wohlgeboren ergebener Diener

Franz Salmen²

Hermannstadt, 14. April 1848

Original. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Braşov, nr. 1797/1848. Foto: 9 534—9 539.

¹ Noţiune istorică folosită în evul mediu şi în epoca modernă pentru a desemna teritoriul celor 7 scaune + 2 districte săseşti, organizat de coloniştii germani pe baza privilegiilor obţinute de la regii maghiari.

² Actul poartă menţiunea: „Erhalten am 18. April 1848“. Pentru adresa similară către Magistratul din Sibiu (14 aprilie), v. Arh. St. Sibiu, 1423/1848. Foto: 5 599—5 604; v. şi adresa lui Franz Salmen către judele primar Albrichsfeld din Braşov (16 aprilie), Arh. St. Braşov. Fond. Actele Magistrat. Braşov 93/1848. Foto: 10 823. Argumente împotriva uniunii se găsesc în adresa judeului regesc M. Filtsch din Miercurea (28 aprilie) Arh. St. Braşov. Fond. Arh. oraş. Sighişoara, nr. 1 554/1848. Foto: 6 586—6 595. Cf. doc. 102, 169, 213, 222, 295; „Siebenbürger Bote“, nr. 38 din 1848.

22

Aiud, 14 aprilie 1848

Nagyenyed 14dik április 1848

Méltóságos Gróf Úr! Kegyelmes Uram!

A sidók szerencsétlen üldözése Enyeden is meg-kezdetett, s bár ha az ujj hadnagy és tanács mindent el követ, minden pillanatba kedvetlen ki töréstől félhetni; meg indult egy néhány haszontalan ember és rendre járván a sidókat, tudtokra adta, hogy egy néhány napok alatt Enyedről el költözzenek, természetesen míg egyik sidótól a másikhoz jutottak, a csoport nőttön nőtt, és minden becsületes rendszerető ember bosszankodását a leg méltóbban keltette fel, mert a köz igazgatás csak nem juthat oda, mikép illetén emberek szabjanak törvényt! Melyeknek alázatos előbocsátása után talán nem hibázom, ha azt mondom, mikép az érintett tárgyra vonatkozó kormányászéki rendeletek meg újítása, ezen legiszlatorokat le csendesítné, és a sidók, leg alább a régebben ide költözött sidókat mentené, mert úgy tudom, hogy a kormány-

szék epokhát állított meg, a melyen elől ide költözött sidók itt maradhatnak². Mely jelentésem miatt engedelemért könyörögve változhatatlan tisztelettel maradtam excellentiádnak legalázatosabb szolgája

ifj. Kemény István

Aiud, 14 aprilie 1848

Înălțate domnule conte, preamiliostivul meu stăpîn!

Nefericita prigonire a evreilor a început și la Aiud cu toate strădaniile consiliului orașenesc și ale noului ducător nobiliar. Există temeri că se poate declanșa în orice moment o acțiune nedorită. Cîțiva oameni netrebnici au pornit să-i colinde pe evrei, avertizîndu-i că trebuie să se mute în cîteva zile din Aiud. Pe măsură ce se perindau de la un erveu la altul, grupul creștea continuu. El a atras în modul cel mai îndreptățit nemulțumirea tuturor oamenilor cinstiți iubitori de ordine, deoarece administrația publică n-are voie să ajungă pînă acolo, încît astfel de indivizi să impună legea!¹ În urma umilitei sesizări a celor de mai sus, poate nu greșesc spunînd că reînnoirea dispozițiilor guberniale referitoare la amintitul obiect ar liniști pe acești „legislatori”. Totodată i-ar salva pe evrei sau măcar pe cei mutați aici mai demult. După cum știu, Guberniul a stabilit un „termen”. Evreii așezați aici înainte de acest termen au posibilitatea să rămînă². Implorînd înțelegerea pentru raportul meu, rămîn cu neschimbată stimă cea mai umilă slugă a excelenței voastre

Kemény István junior

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 829/1848. Foto: 2599—2601.

¹ Documentul constituie o dovadă că și după 12 aprilie în unele orașe transilvănene continuă să se desfășoare acțiuni antisemite, care aveau fără îndoială și un substrat economic. El ilustrează însă că autoritățile orașenești și majoritatea populației Aiudului nu s-au raliat acestor acțiuni antisemite.

² Pentru răspunsul guvernatorului v. doc. 44.

23

Odorheiu Secuiesc, 14 aprilie 1848

Körlevél a Dullóknak!

Udvarhely Szent György hava 14-én 1848

Köröztesse járásában, s általános köz tudattá juttatás végett igtattassa helységenként jegyzőkönyvbe azt:

Ier hogy enemes szék rendei, jelen év és holnap 3án tartott közgyűlésökben, a kiváltságos nemesség azon önkéntes ajallatához képest mi szerint azon naptól fogva már a törvény előtti egyenlőséget kimondotta, s illetén a nemzeti lobogó alatt esküvel is biztosított honfiúi ajallata a rendek által elragadtató ihletéssel fogadtatott, — határozatban mondották ki azt: hogy Udvarhelyszék rendei közt, azon naptól fogva egyenlőség vagyon törvény előtt, és mindenki: adót, katona élelmezést s minden közterheket fizetni, hordozni, birtok aránylag egy formán kötelezzetük — továbbá

2or Ugyan ezen közgyűlésen, a grófi, bárói és nemesi megkülömböztető címeknek törvény hatóságunkbani megszüntetése határozottatott — oly móddal: hogy szintúgy a magános, mint az hivatalos megszollítás ezután külömbség nélkül, az hivatal neve után téjendő, csupán *úr* kitétel legyen.¹

Circulară către juzii nobiliari!

Odorheiu Secuiesc, 14 aprilie 1848

Să se introducă în protocolul fiecărei localități, să se propage în cadrul plasei și să se aducă la cunoștința tuturor următoarele:

- 1) în congregația ținută în 3 a anului și lunii curente, conform ofertei benevole a nobilimii privilegiate, începînd din această zi stările nobilului scaun au hotărît să proclame egalitatea în fața legii; oferta patriotică s-a întărit prin jurămînt sub drapelul național [maghiar] și a fost primită cu sentimente entuziaste de către stări; s-a mai hotărît ca între stările scaunului Odorhei, începînd cu acea zi, să fie egalitate în fața legii și toți să fie obligați deopotrivă la plata impozitelor, la întreținerea armatei și la toate sarcinile publice în proporția averii; de asemenea,
- 2) în aceeași congregație s-a hotărît desființarea titlurilor nobiliare distinctive de conte și baron în jurisdicția noastră; prin urmare, în orice discuție, fie ea particulară, fie oficială, să se recurgă fără nici o deosebire numai la cuvîntul domn, care se va pune în urma funcției¹.

Concept. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. Scaun. Odorhei. Acte administrative, 1848, pachet nr. 2, fila nr. 656.

¹ Anexă: conceptul unei somații asemănătoare, cu aceeași dată și cu același număr de înregistrare, a fost adresat și protopopilor din scaun de toate confesiunile. Lor li se cerea să aducă la cunoștință hotărîrea sus-menționată în toate localitățile prin intermediul preoților

24

Șumuleu, 14 aprilie 1848

Méltóságos Törvényes Királyi Táblára

Somlyón Szent György hó 14én 1848.

Ezeredes báró Schirnding úr a nemes 1ső Székely gyalog ezred parancsnoka folyó hó 11kén 24. E. számja alatt költ hivatalos átiratát¹, melyben záratékel tett iratáért Veress Ádám azon fő törvény széki írnot, méltányos megfenyítésünkre bízza, ez ifiú méltóságos Törvényes Királyi tábla köréhez tartozó lévén, a léirt tény bírálota, annak ideébenni vissza utasítása és az eredményrőlí tudatás kérése mellett eredetileg fel küldjük².

Către înalta Tablă regească judecătorească.

La Șumuleu, în 14 aprilie 1848

Trimitem în original adresa oficială a domnului colonel baron Schirnding, comandantul nobilului regiment întii de infanterie secuiască, dată în 11 a lunii curente sub numărul 24 E; prin ea ni-l încredințează spre o corespun-

zătoare puniție pe concepiștul judecătoreșc Veress Adám, pe baza scrisorii anexate¹; acest tînăr aparține anturajului înaltei Table regești judecătorești. Trimitem adresa spre judecarea faptului descris, cu cererea de a ni se retrimite cînd va fi cazul și de a ni se comunica rezultatul².

Concept. Arh. St. Miercurea-Ciuc, Fond. Arh. Scaun. Ciuc, nr. 378/1848.

¹ V. doc. 262 din vol. I.

² Cf. doc. 200, nota nr. 3 din vol. I.

25

Brașov, 14 aprilie 1848

An Herrn Petru Germán griechisch nicht-unierten Erzprister Wohlehwürden

In Folge höherer Weisung, ersuche ich Euer Wohlehwürden die unterhabenden Ortschaften zur Beruhigung der Gemüther ehestens und so wie möglich in nächsten Tagen zu bereisen und die Walachen der unterthänigen Ortschaften vorzüglich vor Törzburg und Zernest anzuweisen mit Ruhe abzuwarten was der nächstens stattfindende Landtag bezüglich ihrer künftigen Verhältnisse beschliessen wird.

Kronstadt am 14ten April 1848

Joseph Albrichsfeld,
Oberrichter¹

Original. Arh. Bisericii Sf. Nicolae Brașov, Fond. Bran, nr. 36. Foto: 4 881.

¹ Cf. doc. 12, 13, 25, 35, 58, 105; v. și doc. 159, 171, 181, 214, 266, 268 din vol. I.

26

Cluj, 14 aprilie 1848

ELLENÖR

című politikai lap programmja¹

Megdöbbenve hallók, mit örömmel kell vala hallanunk, a hírt, hogy hongyülésünk maj. 29-kén megnyílik. E nap újjá-születés vagy újletmetkezés napja lesz, úgy, miként a reformok rokon- vagy ellenszenvre találnek a hazában.

Mi azt hittük, hogy a kormányzék mikor a napot kitűzte, arról is intézkedett, hogy a nagyszerű reform palotától a kunyhóig népszerűsíttes-

sék. De szörnyen csalatkozánk. Mert mikor intézkedésének szelét se hallók lengeni: folyamodánk a kormánytanácshoz², hogy nekünk egy politikai lapot engedményezzen, mit rögtön megindíthatnánk. S mit nyerénk? azt, hogy kérelmünk előbb még most is Bécsbe küldetett³.

Hogy még a legnagyobb forradalomban is valami kormány kell, azt hisszük és valljuk. De hogy a törvénytelen formálításokra ennyire ügyeljünk még most, midőn nem tudjuk a percet, melyben a Metternichben megboldogult politika híveitől gyanúsítható nép polgárvérben fog fürödni, hogy most ne adhasson a kormánytanács egy lapot, melyben az ellenzék azt mondhasssa: im nép, én veled megakarok osztozni a hazában, visszaakarunk térni a hon keblébe, melynek elhagyása a magyart szinte eltemeté; hogy most ne adhasson, mondom: azt én borzasztó elhagyatottságnak találom.

Polgártársaim! vér fog ömleni e hazában, ha az európai eseményektől felingerelt kedélyeket nem biztosítjuk a felől, hogy a szegény nép bizonyosan nyer, a nemes pedig csak feleslegét veszti. S mi teheti ezt, ha nem a mindennapi sajtó? Lapok kellene most, hogy a féltékeny kedélyek ki egyenlítettessenek; mert ha utcai publicumhoz, a néphez kezdenek fordulni a vágyakodók, e nemzet sírba száll. Patakkal kell ömleni most a tentának, hogy egyéb ne ömöljen; tollal kell harcolnunk, hogy egyébre szükségünk ne legyen. Sajtó, hírlap kell most, mely villám-vezetőként álljon felettünk e viharban. És ímé, a kormánytanács az engedményt, mit 1819-ben még ön maga meg adott, most a bécsi cancellariától nem meri megadni. Eszerént csak Erdély és a barbár Európa van még sajtó-szabadság nélkül.

Mi azért, hazafi kötelességünket látjuk teljesítve, ha kimondjuk azt, hogy azon idő után, mely alatt kérelmünk Bécsset háromszor megjárhatta: a lapot szerkeszteni és kiadni fogjuk. E nap maj. 9-e. Mi fel nem tehetjük ő fenségéről azt, hogy midőn egész Ausztriának sajtó-szabadságot adott, a nyomorult Erdélyt még ekkor is kifelejtette volna. Nem tehetjük fel ő fenségéről azt, hogy kor- és jogszerű kérésünket a dynastia érdekében is üdvösnek ne lássa, s megadni vonakodjék. Nem tehetjük fel az udvari cancellariáról azt, hogy magát ezzel is depopularizálja; s ezzel is nevelje az undort, mely hosszas elnyomatásunk után polgári fegyvert és uniót ada kezünkbe, hogy az egek urától is elfelejtett Erdély magán segítene. Azért bevárjuk a háromszoros időt, s ha reményünkben csalatkozánk, úgy tekintjük, hogy a kegyelmes engedmény a bureocrazia hanyag expediturájain vesztegel.

S mikor én előfizetésre hívom fel tisztelt polgár-társaimat, azt gondolom, felesleges polgári hitvallásomat letennem. A censori önkénytől felterelmesül megcsonkított Székelyhonról írt utazásom; s a honi s bécsi censoroktól esztendeig nyírbált Erdély Statistikája eléggé kezeskednek. Dolgozó-társaimat ha megnevezném, úgy találnánk, hogy azok a jelen mozgalmok élén állanak. Különben lapunk zászlója lesz az alkotmányos reformnak, őre a királyi koronának. Párt-színezet nélkül, míg a pártok fegyvernagyvása tart; párt élén és párt ellen, ha a harc újra kitör. A korszerű haladásban nem rohanunk, de magunk előtt látni senkit se óhajtanánk. S különös kötelességünknek ismerjük ellenőrködni, hogy e földet, mely Magyarhontól anynyi tekintetben elüt: a reform és az unió által kapandó kormány-rendszer kellő figyelembe vegye⁴.

S nincs egyéb hátra mint az, hogy az Ellenőrt polgártársaink figyelmébe ajánljuk. S biztosítsuk arról, hogy mi kevés beszédünknek urai szoktunk lenni. Hogy a lapot maj. 9-én megindítjuk⁵, egy percig se kétel-

kedvén az akadályokról, miután intézkedésünket a kormánynak tisztán kifejeztük, a cauciót megígértük, a törvényes büntetéseknek alá írtunk. Nem gondolnók, hogy akkor küldjék, mikor az európai baljóslatú már késő!!! itt is elhangzott⁶.

A lap megjelenik hetenként háromszor, ív alakban, egy negyedik ív melléklettel, mely az itteni tudományos és szép irodalmat fogja képviselni. Tisztelettel kérünk mindenkit, addig is míg felszólítanók, tollával hozzánk csatlakozni szíveskedjék.

Előfizethetni minden császári királyi postahivatálnál. Mindazon egyéneknél is, kik más lapokra is előfizetést szoktak elfogadni. Ára egy évre 10 pengő. Most május- és júniusra postán 1 forint 50 krajcár. A július-decemberi félévre 5 forint 24 krajcár. Helyben a két óra 1 forint 40, a következő félévre 5 forint pp⁷. A melléklet külön is kapható évenként 4 forint. A jelen évi 8 óra 2 forint 40 krajcár.

Egyébaránt majus végéig aláírást is elfogadunk.

Kolozsvártt, Apr. 14. 1848

Tilts János, kiadó

Kőváry László, felelős szerkesztő⁸

Programul ziarului politic cu titlul „Ellenőr“ (Controlorul)¹

Am aflat cu uimire vestea deschiderii Adunării pe data de 29 mai, despre care ar fi trebuit să luăm cunoștință cu bucurie. Această zi ar putea deveni ziua renașterii sau a decăderii noastre. Să nu devină însă ziua înmormântării noastre. Totul va depinde de felul cum vor fi primite reformele în țară: prin adeviune sau opoziție.

Atunci când Guberniul a stabilit această zi, noi am crezut că a luat totodată măsuri pentru ca măsurile reforme să fie popularizate de la palate pînă la colibe. Dar ne-am înșelat amarnic, deoarece n-am constatat nici o urmă a unor astfel de măsuri. Noi am recurs la Guberniu pentru a ne permite [apariția] unui ziar politic, pe care să-l lansăm imediat². Și ce-am cîștigat? Acea că cererea noastră a fost trimisă și acum în prealabil la Viena³.

Credem și sîntem convinși că și în cea mai mare revoluție e necesar un guvern. Dar a ține seama într-o asemenea măsură de formalitățile nelegale și în acest moment în care nu cunoaștem clipa cînd poporul instigat de către adepții politicii ce a apus odată cu Metternich, ar putea face să curgă sînge de cetățean; a nu fi posibil nici acum ca Guberniul să acorde aprobarea unui ziar în care opoziția să aibă posibilitatea de a spune: iată popor, eu vreau să mă împac cu tine în țară, doresc să mă reîntorc în sînul patriei a cărei părăsire fusese pe cale de a-i îngropa pe maghiari; spun a nu fi posibil să se acorde nici acum aprobarea, eu consider a fi o situație intolerabilă.

Concetațeni! va curge sînge în această patrie, dacă nu asigurăm spiritele agitate de evenimentele europene asupra faptului că poporul sărac în mod sigur va cîștiga, iar nobilul își va pierde numai ceea ce-i prisosește. Și cine poate face acest lucru, dacă nu presa cotidiană? E nevoie de gazete acum pentru ca spiritele exaltate să se echilibreze; căci dacă cei animați de dorințe încep să recurgă la lumea străzii, la popor, națiunea [maghiară] piere. Trebuie să dăm drumul acum la rîuri de cerneală ca să nu curgă altceva. Se impune să luptăm cu pana pentru a nu avea nevoie de altceva. Avem nevoie acum de

presă, de gazetă, care să stea deasupra noastră ca un paratrăznet în furtună. Și iată, acum Guvernul nu îndrăznește să acorde permisiunea pe care a dat-o de la sine în 1819, deoarece se teme de cancelaria vieneză. Drept urmare numai Transilvania și Europa barbară sînt încă fără libertatea presei.

De aceea, noi considerăm a ne îndeplini datoria patriotică, declarînd că după ce petiția noastră va fi avut timp să ajungă de trei ori la Viena, vom redacta și edita această gazetă. Ziua [aparitiei] va fi de 9 mai. Noi nu putem presupune despre maiestatea sa că acordînd libertatea presei întregii Austrii, ar fi uitat și de această dată nenorocita Transilvanie. Nu putem presupune despre maiestatea sa că ar considera a nu fi și în interesul dinastiei cererea noastră care e conformă cu epoca și justiția, și s-ar împotrivi aprobării ei. Nu putem presupune despre cancelaria aulică faptul că s-ar face nepopulară și de astă dată pentru a se mări și prin aceasta aversiunea [față de ea]. După îndelungata noastră asuprire ni s-a dat în mîină arma civilă și uniunea, pentru ca Transilvania uitată și de Stăpînul cerurilor să se ajute singură. Iată de ce așteptăm această triplă durată și în cazul că ne vom înșela în speranțele noastre, vom considera că grațioasa permisiune a întîrziat din cauza mîniurii ei neglijențe de către birocrație.

Cînd apelez la stimații mei conlocuitori pentru abonament anticipat, cred că e de prisos a-mi expune crezul cetățenesc. Despre acest crez vorbește cartea pe care am scris-o referitor la călătoria mea în secuime, mutilată îngrozitor de abuzul cenzurii, precum și *Statistica Ardealului* ciuntită grozav timp de un an de către cenzorii din țară și de cei de la Viena. Dacă mi-aș numi colaboratorii s-ar considera că ei stau în fruntea mișcărilor din prezent. Dealtfel, gazeta noastră va fi stindardul progresului constituțional și pavăza coroanei regale. Va fi fără colorit de partidă, cît timp durează armistițiul partidelor; în fruntea partidului și contra partidului, dacă lupta izbucnește din nou. În progresul modern nu ne grăbim, dar nici nu dorim a vedea pe cineva înaintea noastră. Considerăm ca o datorie specială a noastră a controla ca acest pămînt, atît de deosebit în multe privințe de Ungaria, să fie avut în vedere într-o măsură corespunzătoare de sistemul de guvernămînt ce se va institui prin reformă și uniune⁴.

Nu ne rămîne altceva decît să recomandăm „Controlorul“ în atenția concetățenilor noștri și să-i asigurăm că noi obișnuim a fi adepții vorbeii puține. Vom porni gazeta la 9 mai⁵ fără a ne îndoii o clipă de piedicile care se vor ivi. După ce ne-am exprimat deschis intenția noastră Guvernului, am promis cautiunea și am semnat [luarea la cunoștință a] pedepselor legale, nu credem că ni se va trimite [aprobarea] numai după ce va răsuna și aici furestul european „prea tîrziu“!!!⁶.

Gazeta va apare săptămînal de trei ori, în formă de coală, cu un supliment de un sfert de coală, care va reprezenta literatura științifică și beletristică de aici. Rugăm cu stimă pe toți să binevoiască a ni se alătura cu panalor, chiar înainte de a fi solicitați direct la aceasta.

Se pot face abonamente la orice oficiu poștal cezaro-crăiesc și la toți particularii care obișnuiesc să primească abonamente și pentru alte gazete. Prețul este de 10 pengő pe un an. Acum pentru mai și iunie, la poștă, prețul este de 1 florin și 50 de creițari. Pentru semestrul iulie—decembrie va fi de 5 florini și 24 creițari. Loco, pentru cele două luni, e 1 florin și 40; pentru

semestrul următor va fi 5 florini pp⁷. Suplimentul se poate obține separat pentru 4 florini anual. Pentru cele 8 luni ale anului curent, 2 florini și 40 creițari.

Dealtfel pînă la sfîrșitul lui mai acceptăm și semnături.

La Cluj, în 14 aprilie 1848

Tilts János, editor

Kőváry László, redactor responsabil⁸

Imprimat. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 955/1848. Foto: 2734.

¹ Guberniul a împiedicat răspîndirea exemplarului tipărit al programului ziarului *Ellenőr*. Exemplarul refăcut, din care au fost scoase cuvintele ce se refereau la Guberniu, se găsește la Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Colecția lui Mike Sándor. Imprimat.

² V. doc. 5.

³ V. doc. 18.

⁴ Primul număr din *Ellenőr* a apărut la 2 mai 1848. A fost cel dintîi ziar care a apărut în 1848 fără autorizație în Transilvania.

⁵ Kővári László și Tilts János se situează pe poziția prounionistă a majorității nobilimii și burgheziei maghiare din Transilvania. Aluzia că ziarul lor va veghea ca guvernul ungar să țină cont după uniune de „acest pămînt atît de deosebit în multe privințe de Ungaria” nu cuprinde nici o referire la revendicările românilor, deși Kővári a participat la ședința comună a canceliștilor de la Tîrgu Mureș din 25 martie, unde Al. Papiu-Ilarian le-a făcut cunoscute. Dealtfel aliniatul șase din document aparține lui Kővári, întrucît vorbește la persoana întîia și menționează lucrarea *Statistica Ardealului* care i-a apărut în 1847.

⁶ Cf. doc. 89.

⁷ pp. = pengő pénz (ban pengheu).

⁸ La 27 aprilie, guvernatorul Teleki ordonă judeului primar al orașului Cluj să ia o declarație scrisă de la Tilts János în care să justifice tipărirea programului de mai sus cu ocolirea cenzurii. *Concept.* Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 955/1848. Foto: 2736—2737.

27

Viena, 14 aprilie 1848

Wohllöbliche Nations Universitaet!

Ich gebe mir die Ehre zu berichten, daß die mir heraufgesendete Dankadresse der Sächsischen Nation für die durch das Allerhöchste Patent vom 13-ten März l. J. den Völker, der österreichischen Monarchie zugesicherten constitutionellen Bürgschaften gestern in einer Privataudienz seiner Kayserlichen Hoheit Erzherzog Franz Carl eingereicht habe. Zugleich hielt ich mich durch die jetzige Stellung der Nation Ungarn gegenüber verpflichtet, ein Pro Memoria worin die Grundzüge der Verfassung Siebenbürgens, dann der sächsischen Nation im Speziellen und endlich die Gründe, warum die Union Siebenbürgens mit Ungarn nothwendig die Absorbierung des Deutschen Elementes in Siebenbürgen zur Folge haben müsse, auseinander gesetzt sind, und schließlich der Wunsch und die Bitte ausgesprochen ist, daß die Nation zur Union mit Ungarn nicht gezwungen werde, und diese unter keiner Bedingung ihre Nationalität aufzuopfern gesonnen sei, einzureichen. Dieses Pro Memoria werde ich, sobald mir die Zeit erlaubt, von dem Koncepte eine Abschrift zu nehmen einer Wohllöblichen Nations-Universitaet gleichfalls mitteilen.

In der Anlage übersende ich in je 2 Exemplaren die Verordnungen über die Organisation und Uniformierung der hiesigen National Garde. Ich habe absichtlich nicht die bestellten 50 Exemplare davon angeschafft, weil diese Verordnungen, wie eine Wohlöbliche Nations Universitaet sich überzeugen wolle, zum großen Theile vom hiesigen lokalen Standpunkte aus, erflossen sind, und in dieser Hinsicht in der Anwendung auf unsere Nation, eine Umänderung bedingen. Jedoch dürfte man unten in der Lage sein, nach dem Muster dieser Verordnungen, ähnliche auf unsere Verhältnisse, anpassende zu verfassen und in der erforderlichen Anzahl von Druckexemplaren an die sächsischen Jurisdictionen zu vertheilen. Se. Kayserliche Hoheit Erzherzog Franz Joseph der Kronprinz, ist Allerhöchster Entschliessung zum General-Stadthalter von Böhmen ernannt worden.

Mit vollkommener Hochachtung geharrend einer wohlöblichen Nations-Universitaet ergebenster Diener

Friedrich Sachsenheim, Hofagent¹

Wien, am 14. April 1848

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Universităţii Săseşti, nr. 534/1848. Foto: 3 892—3 893.

¹ Cf. doc. 145; la adresa de lealitate a Universităţii săseşti, împăratul a răspuns la 26 aprilie: „Der Universität der sächsischen Nation ist über ihre Mir unterbreitete Adresse, worin sie die erneuerte Versicherung ihrer unwandelbaren Treue und Anhänglichkeit an Mein Haus und Meinen Thron ausgesprochen, Mein Wohlgefallen über diesen Ausdruck ihrer Treue durch die siebenbürgische Hofkanzlei bekannt zu geben“, în „Transilvania“, nr. 21, 1851; *Friedenfels*, vol. II., p. 21.

28

Sibiu, 14 aprilie 1848

Hermannstadt 14/IV. 1848

Lelkém kedves Kicsidem!

Kozma Pálné, a mint tudomra esék, a délután mindjárt elment. s ennélfogva a levél itt maradván gondoltam, hogy mivel már meg van írva, csak elküldöm, még hamarább jut így kezedhez.

Már most a ma estvefelé vett kedves leveledben tett kérdésekre kívánok megfelelni, legelsőben is a pénzfelváltására nézve, én kedves Lelkém, a legjobbnak tartanám, a mi felváltani való van, azt reménylett általjöveteletök alkalmával ide által hozni, és itt minden legkissebb láрма nélkül fel lehet váltani, a városon pedig itt az országban bizonyoson a legnagyobb securitas van és ittlétetök alatt a háznál, elmenetelötök alkalmával pedig valamelyik cassába oly móddal bé lehetne helyeztetni, hogy bátorsága felől nem igen lehetne aggódni, mert azok a magokot kiüthető zürzavarok esetében is oly őrizettel lennének ellátva, hogy mikor azok feldúlathatának akkor seholt semmi bátorságban nem lenne, és ezeket bizonyára legutoljára érhetné veszély és a mint mondám, akár a camerális, akár a provincialis, akár pedig a mi még tám legalkalmatosabb lenne, a bankócassába (minthogy

ott váltatván fel, még el se kellene onnan hozni, csak egy arra készített és oda behelyeztetendő ládába bétenni) mindaddig bátorságban állhatna, míg a zürzavarok lecsendesednek. Én ennél jobbat kigondolni nem tudok.

Itt, Lelkem, az oláhoktól helyben teljességgel semmit sincs mit félni, mert teszem azon esetet, hogy feltámadnának is (a mire csakugyan Istennek hála még semmi jelek nem mutatkoznak), akkor is ide a városba kép telenség volna attól tartani, vagy csak képzelni is, hogy béüssenek, a hol annyi katonaság és már 1500-ból álló polgári őrség van. Ha lenne is valami, csak künn a falukon erőszakoskodnának.

A scárlát is Isten kegyelméből most sokat szűnt, és most nem hallok eseteket, hogy lennének.

Kicsi Máriskómnak is írtam egy választ két leveleire és azt ide zártam — add által néki.

Megijesztettél, kedves Angyalkám, a lovakról írt hírrel, mert ha azok a szokott késedelmes úton pótoltnak ki, addig tán vége is lesz a diaetának.

Radáknének szíves köszöntésem mellett mond meg, kedvesem, hogy mivel én azt hallottam, hogy néki az ide-való Sparcassában¹ talán pénze lenne, kívántam figyelmeztetni, hogy annak a sorsa nem igen jóra fordult, mivel a status papirosok becsének leesésével, úgy hallom, sokat vesztett, s nem ártana utána nézetni, hogy valljon nem forog-e veszedelemben az oda bétett pénz, mert a 111 rénesforinton vásárolt papirosainak a cursusa most 60 és 70 között jár, mely oly nagy summában, mint ennek a cassának a tőkéje, rettenetes öszvegre rúgó veszteség.

Az én Istenem áldása légyen veled minden lépteden, kedves drága jó Marikóm, ezt óhajtja teljes szívéből utánnad esengő

Imréd

Sibiu, 14 aprilie 1848

Sufletul meu, micuța mea dragă!

Am aflat abia după-amiază că soția lui Kozma Pál a plecat în grabă și astfel scrisoarea a rămas aici. M-am gândit că fiind deja scrisă, să o trimit totuși. Astfel ea va ajunge mai repede în mîna ta.

Acum vreau să răspund la întrebările puse în scumpa ta scrisoare pe care am primit-o spre seară. În primul rînd în ce privește schimbarea banilor, sufletul meu drag, eu consider că cel mai bun lucru este să aduceți cu prilejul eventualei voastre venirii tot ce e de schimbat. Aici totul se va putea schimba fără nici o vîlvă. Aici în oraș este cu siguranță cea mai mare securitate din țară. În timpul șederii voastre, [banii] ar putea fi ținuți acasă, iar cu prilejul plecării există posibilitatea să fie depuși într-una din „case”. N-ar fi deci nici un motiv de îngrijorare pentru soarta lor, deoarece ar fi asigurați. În cazul că s-ar declanșa tulburări în condițiile unei asemenea paze, dacă ar fi jefuiți, atunci nimic și nici unde nu ar mai putea fi în siguranță. După cum am spus, ar fi ultimii amenințați în casa camerală sau în cea provincială, ori în casa băncii, ceea ce ar fi poate cel mai indicat. Schimbîndu-și locul, nici n-ar trebui scoși, ci ar urma să fie puși într-o ladă pregătită anume pentru aceasta și așezată acolo. Astfel ar putea sta în siguranță pînă cînd se liniștesc lucrurile. Eu nu-mi pot imagina ceva mai bun decît aceasta.

Aici, pe plan local, sufletul meu, nu e nici o teamă de români. Chiar presupunînd că s-ar răscula (deși, slavă Domnului, nu se arată încă nici un semn pentru aceasta), și atunci ar fi o neapție a ne teme sau a ne imagina

măcar că ei ar putea pătrunde aici în oraș, unde e atîta armată și o gardă cetățenească ce cuprinde deja 1 500 [de oameni]. În eventualitatea că s-ar întîmpla ceva, s-ar comite violențe numai în sate.

Grație Domnului și scarlatina a slăbit mult în intensitate. N-am auzit că ar mai fi cazuri. Am răspuns și micuței mele Mária la cele două scrisori ale sale. Le-am anexat aici. Să i le predai. Ingerașul meu drag, m-am speriat de vestea despre caii de schimb, deoarece pîna ce aceștia se vor completa în obișnuitul mod cu întîrzieri, Dieta va lua sfîrșit.

Doamnei Radák să-i transmiți draga mea salutările mele cordiale și s-o atenționezi despre bani, pe care am auzit că i-ar avea în Sparcasa¹ de aici, întrucît soarta acesteia s-a cam înrăutățit odată cu devalorizarea obligațiilor de stat. Am aflat că ar fi pierdut mult. N-ar strica să se intereseze dacă nu-i sînt în primejdie banii depuși acolo, deoarece cursul obligațiilor sale cumpărate cu 111 florini renani e acum între 60 și 70, ceea ce la o sumă atît de mare cum e capitalul acestei case e o pierdere imensă.

Binecuvîntarea Dumnezeului meu să te însoțească la fiecare pas, scumpa, draga, buna mea Marikó; aceasta o dorește din toată inima cel ce tînjește după tine

al tău Imre

Copie. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Mikó. Corespondența lui Mikó Imre.

¹ Sparcasa = Casa de economii.

Cluj, 15 aprilie 1848

Nemes Csíkszék főkirálybírójának

A mindenfelé eláradt mozgalmak következtében a méltóságod kormánya alá bizott székben is mutatkozott eseményekről jelen hó 9kén 150. E. szám alatt kelt tudósítását méltóságodnak teljes bizalmomat helyezve a csend és rend fentartására megtett és teendő célszerű, erélyes intézkedéseibe s minden rendetlenség megelőzésére kiterjesztendő éber gondoskodásába — tudomásul olly hozzáadással veszem, hogy az ebben említett és nékem más úton is névtelenül feljelentett három királyi táblai írnokok születése helyét, állásokat és nevöket minden közfigyelem költés nélkül, kéz alatt, bizalmas egyének útján kipuhatoltatni s nékem azonnal megírni se terheltelessék.

Kolosvárt, Aprilis 15kén 1848

Utasítás: ezen intézvény borítékba zárandó.

Către prim-judele regesc al nobilului scaun Ciuc.

Am luat la cunoștință raportul măriei voastre din 9 a lunii curente, sub numărul 150 E. despre evenimentele care s-au produs și în scaunul încredințat administrației excelenței voastre, ca urmare a mișcărilor extinse în toate părțile. Am deplina încredere în măsurile energice și oportune pe care le-ați luat și le veți întreprinde în viitor în vederea menținerii liniștii și ordinii. Să binevoiți a afla pe ascuns, fără a atrage atenția, prin intermediul unor

persoane de încredere, și a-mi trimite imediat în scris numele, funcția și locul nașterii celor trei canceliști de la Tabla regească amintiți în raport. Ei mi-au fost denunțați anonim și pe altă cale.

La Cluj, în 15 aprilie 1848

Dispoziție: această adresă să se închidă în plic.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 818/1848. Foto: 2587—2588

30

Sibiu, 15 aprilie 1848

Hermannstadt am 15ten April 1848

Über die geschätzte Note vom 11ten erhalten am 14ten dieses Nro 783 E./848 beehre ich mich Euer Excellenz zu eröffnen, daß ich auf Ansuchen des Herrn Landes Theaurarius vom 9ten d.M. Nro 669 wegen der Gährung des walachischen Landvolkes in der Zalathnaer Kameral Herrschaft¹, bereits eine Kompagnie nach Karlsburg in Marsch setzen ließ, welche schon am 17ten d. dort eintreffen, und der dortige Herr Festungs Comandant den Befehl erhalten, diese Kompagnie auf ein allenfalls erfolgendes Ansuchen des Zalathnaer Administrators entweder dahin, oder nach dem, vom benannten Administrator bezeichnet werdenden Orte sogleich abzufertigen.

Bezüglich also, von Euer Excellenz ausgesprochenen Wunsches womit die in Zalathna zu errichtende Bürgergarde mit Waffen aus dem Karlsburger Zeughause theilt werde, muß ich Euer Excellenz mit Bezug auf die hiesige Präsidial Note vom 11ten d.M. Nro 196/p. erwiedern; daß die beim hochlöblichen Hofkriegsrathe angesuchte Bewilligung zur Ertheilung der Waffen, noch immer nicht herabgelangt sei, und dem diesfälligen Ansuchen auch nach Erhalt der zu gewärtigenden Entscheidung der genannten Hofstelle, vom General Commando nur in so ferne entsprochen werden könne, als die betreffenden Städte, in welchen Bürgergarden errichtet werden, sich mit einer verhältnismässigen Betheiligung des, wie Euer Excellenz bereits mitgetheilt wurde, nur geringen Waffenvorrathes im Karlsburger Zeughause, begnügen würden².

Schließlich gebe ich mir die Ehre, in Beantwortung der geschätzten Note vom 5ten d.M. 705 Pr. 848 Euer Excellenz zu eröffnen; daß auf die Verstärkung der Garnison in Medias bereits Rücksicht genommen worden sei, und demnächst, alldort eine Infanterie Division bestehend aus 2 Grenz Kompagnien eintreffen wird, sonach der Herr Obergespan des Kokelburger Komitats gefälligst verständigt werden wolle, sich seiner Zeit für den Fall des eintretenden Bedarfs, mit dem Stadt Commando zu Medias ins Einvernehmen zu setzen³.

Puchner

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 836/1848. Foto: 2609—2611.

¹ V. doc. 31.

² V. doc. 195, nota nr. 2 din vol. I.

³ Cf. doc. 118, nota nr. 2 din vol. I.

Sibiu, 15 aprilie 1848

An Seine Excellenz den k. wirklichen Herrn geheimen Rat und Landes-
tesaurarius Emerich Grafen von Mikó

Hermannstadt, am 15-ten April 1848

In Erwiederung der geschätzten Note vom 9-ten d.M. N. 669/m.P. beehre ich mich Euer Excellenz zu eröffnen, daß bereits die Verfügung getroffen worden sei, womit in Anbetracht der Besorgnisse von Unruhen in der Kameral Herrschaft Zalatna, die Garnison in Karlsburg verstärkt, und vom dortigen Festungs-Commando auf Ansuchen des Zalatnaer Administrators Berggrats von Nemegeyi für den Fall des Bedarfs, eine Kompagnie nach Zalatna, oder nach dem, vom genannten Herrn Administrator zu beziehenden Orte in Marsch gesetzt werde.¹

Puchner

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. MT., nr. 651/1848.

¹ V. doc. 30 și 123; v. și doc 230 din vol. I.

Sibiu, 15 aprilie 1848

An die Vorstände der S. Kreisämter

Hermannstadt, Schässburg, Kronstadt, Bistritz, Mediasch, Mühlbach, Großschenk, Reps, Reussmarkt, Leschkirch (Broos bleibt aus).

Wohlgeborener Herr!

Wir leben in der Zeit der vollendeten Thatsachen. Es könnte der größte Verrath am Interesse der öffentlichen Ruhe und Sicherheit, der Nation und der Regierung sein, wollte man die erforderlichen Maßregeln nicht schnell und energisch durchführen.

Die Bewaffnung der Sachsen in Stadt und Land ist von der Universitaet beschlossen und von der Allerhöchsten Regierung gutgeheissen. Es ist nun die heiligste und dringendste Pflicht, für die sächsischen Kreisbehörden, nach Anleitung des hinausgegebenen Organisationsplanes und mit steter Rücksicht auf die besonderen Ortsverhältnisse, die Bürgerwehr und vorzüglich auch in allen ansehnlicheren Dörfern ihrer Kreise einzurichten.

Überall in der ganzen Monarchie wie in Ungarn ist die Bewaffnung des Volkes bewilligt oder factisch eingeführt. Die drohenden Verhältnisse drängen zum Selbstschutz da die Regierung ihre ordentlichen Kriegstruppen alle auswärts braucht. Um der Sache beim Volke eher Eingang zu verschaffen,

könnte den, den häufigen Einfällen der Nachbarcomitate in Wald und Feld ausgesetzten Dorfleuten auch derjenige Grund angeführt werden, daß sie sich vor dergleichen Ungemach zu schützen und zu wehren hätten.

Die Bewaffnung in den ansehnlicheren Dörfern einzuleiten, und zu betreiben, wird als die wichtigste und dringendste Aufgabe der betreffenden Inspectoren betrachtet.

Vor der Hand sind die mit Gewehren versehenen Schützen in den Dörfern überall unter die dortigen mit Piken oder Spiessen, Sensen und Heugabeln bewaffneten Landleute zu vertheilen, und allen eine gewisse militairische Einrichtung und Disciplin zu geben, damit sie im Falle der Noth *den heimischen Herd schützen*, was natürlich ihre eigentliche Bestimmung ist. Die sächsischen Wirthe sind dazu streng zu verhalten aber auch darüber gehörig aufzuklären. Von den Walachen sind die Besitzumhabenden nicht auszuschließen, von diesen jedoch niemand zu zwingen.

Aus einem Hause ist je nur 1 Individuum bürgerwehpflichtig, die übrigen Mitglieder eines Hauses sind nur als Freiwillige zu betrachten.

Zur Abrichtung der wehrpflichtigen Mannschaft können entweder ein vom K. K. Militair-Commando im dasigen Kreise ausgebetener Mann, oder ein verabschiedeter Soldat oder ein wehrpflichtiges Individuum welchem in der nächsten Militairstation die nöthigsten Vorbegriffe zu ertheilen lassen sind, dienen, nöthigenfalls könnten zur Abrichtung der Bürgerwehr erforderliche Militairs auch durch mich vom H. Löblichen General Commando erbeten werden.

Die nothwendigsten Kosten und Auslagen sind gegen vorschriftmässige documentierte Rechnung-Titel-Vorschuss bis zum Betrag von 40 Fl. C.M. aus der betreffenden Orts-Allodial-Casse zu bestreiten.

Endlich ist der Mannschaft die Wahl der Offiziere freizustellen und von den Inspektoren nur die Ordnung der Wahlen zu überwachen.

Ich fordere Euer Wohlgeboren hiemit dringend auf im Sinne der obigen Bestimmungen die Volksbewaffung im dasigen Kreise auf das eifrigste, schleunigste und nachdrücklichste zu betreiben.

Überhaupt aber haben Euere Wohlgeboren behufs der ungehinderten Ausführung aller jetzt gebotenen ausserordentlichen Maßregeln, einen oder zwei, der populärsten, einflußreichsten und verlässlichsten Männer der nächsten Umgebung in das Vertrauen zu ziehen und mit ihnen über die wichtigsten Tagesmaßregeln gemeinschaftlich Rath zu pflegen und alle wichtigeren Tagesbegebenheiten mir einzuberichten.

Mit Achtung Euer Wohlgeboren ergebener Diener!

Hermannstadt den 15 April 1848

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comițiale, nr. 517/1848. Foto: 5 694—5 699.

¹ Vezi și adresa lui Fr. Salmen către judele primar al orașului Sighișoara, Arh. St. Brașov, Fond. Arh. Magistrat. Sighișoara, nr. 1 156/1848. Foto: 63 436—63 439; adresa lui Fr. Salmen către Magistratul orașului Brașov (16 aprilie), Arh. St. Brașov. Fond. Arh. Magistrat. din Brașov. Registrul actelor intrate și ieșite, nr. 126/1848. Cf. doc. 32, 152, 164, 184, v. și doc. 167, 173, 229, 230, 251 din vol. I; *Erläuternde Beilage zu der von mehreren Bürgern Kronstadts gestellte Petition*, în „Satellit“, 1848, nr. 29; *Die Bürgerbewaffung im siebenbürgischen Sachsenland*, în „Satellit“, 1848, nr. 29; *Sächsische Tracht*, în „Satellit“, 1848, nr. 32; *Rede des Herrn Oberrichters v. Albrichsfeld an die Kronstädter Bürgerwehr*, în „Satellit“, 1848, nr. 32; *Bürgergarde*, în „Siebenbürger Bote“, 1848, nr. 27; *Die sächsische National-Garde oder Bürgerwehr*, în „Transilvania“, 1848, nr. 27.

Abrud, 15 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf és Fő-Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Sietek folyó hó *4ikéről* tett alázatos ígéretem tellyesítettéül nagy méltóságodnak alázatosan jelenteni a következőket:

1ször Alázatos tisztelettel ide mellékelem azon 13 pontokban folyó hó *5én* beadott petitióit a népnek, mellyek felől közelebbi alázatos tudósításomban¹ bátor voltam említett tenni — és a mellyek a folyó hó *5ik, 7ik és 12ik* napjain tartatott közgyűlésekben tárgyalattak a következő eredménnyel:

a) Az 1, 2, 3, 8, 12 és *13ik* pontok alatti kívánatok tellyesítése végetti terv készítésre mind a tanács, mind az esküdt közönség tagjaiból bizotmány rendeltetett.

b) A 4, 5 és *6ik* pont alattiakra együtt véve az esküdt közönségnek eddig volt 40 tagjai mellé még 20 szaporítottatni, és azok közzül 10 az egyesült, 10 a nem egyesült görög hitűek mint az itteni birtokos polgárság és nép nagyobb részét tévő felekezetek közzül valókkal tölteni bé — tekintettel lévén arra, hogy a felveendő egyének magyarul írni és olvasni tudjanak, s ezen határozat nyomán folyó hó *12én* az egyesült görög hitűek közzül 6 és a nem egyesültek közzül 7 számmal az eddig vol 1.1. azon hitűek mellé föl eskettetvén, ez által mint egy újj frigy látatott köttetni az eddig magát tiportnak vélt olá és a magyar nemzet itteni része között.

c) A *3ik* pontra leendő határozat még eddig a tanács és esküdt közönség közötti egyenetlenség kiegyenlítése feletti tanácskozás mellett áll, s merőbe eldöntve nincsen.

d) A *9ik* pont tartalma szerénti föl írás a tanács részéről tett azon hozzá adással, hogy ne csak az olá nemzet, hanem az Unionis juramentum szerént a Szászföldön lakó székely és magyar nemzet könnyebbítése is fogasson fel, készületben vagyon.

e) A *10ik és 11ik* pontok alatti kívánatokra tett némi nemű élesebb határozatait az esküdt közönségnek a tanács a kedélyek csilapultáig elhalasztotta.

2or Az olá nemzetbéliek nem szűnnek gyűlés tartásaikat hol itt, hol amott folytatni, — közelebbről folyó hó *13án* is volt egy gyűlések itt a városon, de hírtétel nélkül és csak magok között, mellynek mint titokban történetnek, működéséről, célzataról mit sem tudhatok; azonban a küljelekből ítélve, az itteni mozgalmak kedvezőbb színben semmiképp nem mutatkoznak, mint minőben legközelebből tett alázatos jelentésem alkalmával valának; főként pedig ezen város magyar lakói aggodalmát azon körülmény súlyosbítja, hogy miként ezt már nagy méltóságodnak folyó hó *4dikéről* tett alázatos tudósításomban szerencsém volt följelenteni, a folyó hó *3án* jelenlétemben tartott olá nemzeti gyűlésben kinevezett két egyének: verespataki lelkész Bálint Simon és ügyvéd Buthián János a vidéki egyházi gyűlésekbeni meg jelenések alkalmával, azon gyűlés megbízása szellemével ellenkező értelemben a nemzet nevében készített petitio ki hirdetése helyett, az egyéb aránt magára hagyottan csendes olá nép kedélyét izgatólag működnek — s ezen nyíltan bujtogató nevezetes két egyén ezen törvényhatóságban lakik.

3or E pillanatban esvén értésemre, mikép a címzett egyének egyike, Buthián János, azon ürügy alatt, mint ha azon elterjesztett hírnek: „hogy az itteni oláhok a városra rohanva 50 magyart meg öltek volna” — végére járn

s a hîr terjesztőjét kipuhatolni szándékoznék, ki tudja minő célből s mi végett éppen Kolosvárra utazik; ezennel nem rendes postai úton, hanem magány alkalmom által sietek e körülményt nagy méltóságodnak alázatosan jelenteni, hogy előbb érkezve e tudósításom oda az írt személynél, szemmel tartása s működése feletti örködés iránt nagy méltóságod a szükséges intézkedést eleve megtehesse. Egyszersmind azon alázatos kéréssel bátorodom nagy méltóságodot terhelni, miszerént azon esetre, ha e városban a polgári őrsereg az a végre működő biztosság tervezete szerint egy- két nap alatt föl állíttatnék, méltóztasson kegyelmesen úgy rendelkezni, mi szerént a károlyfejevári fegyvertárból, az esküdt közönség — tanács és magam felelőssége és kezessége alá legalább is 200 darab puska és készpénz fizetése mellett elegendő lőpor adattasson². Mellyeknek alázatos jelentése és kérése után — alázatos tisztelettel vagyok nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Abrudbányán, 1848ban Szentgyörgy hó 15én

Laborfalvi Nagy Károly, főbíró

Preainălțimea voastră domnule conte și guvernator!
Stăpînul meu milostiv!

Pentru a îndeplini umila mea promisiune făcută în 4 a lunii curente, mă grăbesc a raporta cu supunere ilustrității voastre următoarele:

1. Cu umil respect anexez aici petițiile poporului, în 13 puncte, care mi-au fost înmîinate în 5 a lunii curente; despre ele am îndrăznit a aminti în ultimul meu raport¹; ele s-au discutat în congregațiile ținute în zilele de 5, 7 și 12 ale lunii curente cu următoarele rezultate:

a) s-a instituit o comisie, atît din membri ai consiliului, cît și ai comunității juraților, în vederea elaborării unui proiect pentru îndeplinirea revendicărilor din punctele 1, 2, 3, 8, 12, și 13;

b) se vor spori cei 40 de membri de pînă acum ai comunității juraților cu încă 20, conform punctelor, 4, 5 și 6; din aceștia 10 se vor numi dintre greco-catolici, iar 10 dintre ortodocși, adică din confesiunile care formează partea cea mai mare a poporului și cetățenilor proprietari de aici, avîndu-se în vedere ca persoanele vizate să știe scrie și citi ungurește; pe baza acestei hotărîri, în 12 a lunii curente au depus jurămînt un număr de 6 [persoane] dintre greco-catolici și 7 dintre ortodocși alături de cîte un jurat din aceste confesiuni existent pînă acum; prin aceasta pare a se încheia o nouă alianță între părțile de aici ale națiunii maghiare și ale celei române, care s-a considerat pînă acum asuprită;

c) hotărîrea referitoare la punctul 3 rămîne încă în discuție, pentru a se înlătura divergența dintre consiliu și comunitatea juraților; prin urmare, nu e încă decisă cu totul;

d) este în curs de elaborare o adresă, conform prevederii punctului 9, cu acea recomandare din partea consiliului de a se asigura nu numai ameliorarea situației națiunii române, ci, pe baza jurămîntului uniunii [din 1437], și a maghiarilor și secuilor care locuiesc pe „pămîntul crăiesc“;

e) hotărîrile mai radicale ale comunității juraților referitoare la cerințele de sub punctele 10 și 11 au fost amîinate de consiliu pînă la liniștirea spiritelor.

2. Cei din națiunea română nu încetează a continua să țină adunări în diferite locuri. Ultima dată au avut o adunare aici în oraș în 13 a lunii curente, dar fără zgomot și numai între ei. Fiind ținută în taină, nu i-am aflat scopul și desfășurarea. Dar, judecînd după semnele exterioare, mișcările de aici

nu se arată într-o culoare mai favorabilă decât fuseseră cu prilejul ultimului meu umil raport. Precum avusesem norocul de a vă informa în umilul raport din 4 a lunii curente înaintat către preainălțimea voastră, locuitorii maghiari ai acestui oraș sînt deosebit de îngrijorați de cele două persoane care au fost numite în Adunarea națională românească din 3 a lunii curente, în prezența mea, și anume preotul din Roșia Montană, Simion Balint, și avocatul Ioan Buteanu. În opoziție cu spiritul misiunii care le-a fost încredințată de acea adunare, cu prilejul apariției lor la întrunirile bisericești de la țară, în loc să se rezume a face publică petiția elaborată în numele națiunii, acționează agitînd spiritele poporului român, altfel liniștit dacă e lăsat în pace. Acești doi agitatori notorii, care instigă în mod deschis, locuiesc în jurisdicția noastră.

3. Chiar în acest moment mi s-a dat de știre că unul din amintiții indivizi, Ioan Buteanu, se îndreaptă spre Cluj. El vrea să cerceteze cine a răspîndit acolo zvonul, potrivit căruia „românii de aici ar fi atacat orașul și ar fi ucis 50 de maghiari”. Dar de fapt cine știe cu ce scop și din ce cauză [a răspîndit zvonul]. Prin prezenta mă grăbesc a raporta umil faptul, preainălțimii voastre, nu pe calea poștală obișnuită, ci printr-o ocazie particulară. În felul acesta raportul meu va sosi înaintea persoanei amintite, iar ilustritatea voastră va avea posibilitatea de a lua toate măsurile necesare pentru urmărirea și supravegherea activității sale. Totodată îndrăznesc a adresa măriei voastre și acea umilă rugăminte ca în cazul înființării într-o zi-două a gărzii cetățenești, conform proiectului comisiei care acționează în acest sens, să binevoiți a dispune în mod grațios să i se repartizeze din arsenalul cetății de la Alba Iulia cel puțin 200 de puști, precum și praf de pușcă suficient, cu plata în numerar sub garanția și răspunderea comunității juraților, a consiliului și a mea². În urma umilului raport și a cererii de mai sus, rămîn cu respect sluga supusă a preainălțimii voastre

La Abrud, în 15 aprilie 1848

Laborfalvi Nagy Károly, jude primar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 859/1848. Foto: 174—177.

¹ V. doc. 197 din vol. I.

² Cf. doc. 195, nota nr. 2 din vol. I.

34

Poiana Arieșului, 15 aprilie 1848

Méltóságos Fő Király Bíró Úr!

E jelen hó 7kén a tekintetes alkirály bíró úr Pojánba való kiszállását parancsolja hivatalos dolgai véghez vitele aránt, amikor is fő bíró a legillendőbbben kívántta a többséggel edgyütt elvárni, de az ő keze alatt valók közül az nappali strázsa Pogotsan tanácsi elé nem kívánván többszöri meg szólításra is, fenyítette a fő bíró, hogy meg bünteti — 1szer szavaiért egész strázsa bírót többek láttára jól meg pácázta, ezért panaszt mostanáig nem emelt azon okból, hogy mindennap várván az tekintetes király bíró úr jöttét — ennek el látásáért is.

A tegnapi napon érkezően meg Balásfalváról a poljáni oláh pap egy klérikus testvér öttsevel, és oly nemkívánatos dolgot beszél a clericus az oláhoknak, hogy leendő leszen a nyári napokban, mit az helységünkbeli mind egyik olá nem is akar hinni. Mire azt mondván a clericus, jöjjetek holnap a templomba, és az isteni tisztelet után meghalgotva elhiszitek. Ennek a mostani zajgáshoz képest nagy értelme lehetvén, jónak láttam a méltóságos úral ezeket tudatni, hogy ha hivatalilag valami mód találódnék az ők titkok el foghatására. Egyébaránt magunkis nagy ügyelettel vagyunk tanácskozásaikra, de azért még módot és utat magunktól nem tudunk találni. Miknek is megírata után alázatos tisztelettel lévén a méltóságos fő király bíró úralázatos szolgálja

Polján, 15én április 1848

Szigethi N. Károly

Mărite domnule prim-jude regesc!

În 7 a lunii curente, domnia sa domnul vicejude regesc mi-a poruncit să mă deplasez la Poiana [Arieşului] în vederea rezolvării unor probleme oficiale. Judele primar a intenţionat să-l aștepte atunci cum se cuvine, împreună cu majoritatea [juzilor]. Dar dintre subalternii săi, paznicul de zi Pogăcean n-a vrut să apară nici după somații repetate. Judele primar l-a amenințat că-l pedepsește pentru cuvintele sale. Mai mult, l-a și bătut pe acest jude al paznicilor în fața multora. Până acum n-a înaintat însă plîngere fiindcă așteaptă zilnic să veniți domnia voastră, domnule jude regesc, pentru clarificarea situației.

Ieri a sosit de la Blaj preotul român din Poiana [Arieşului] împreună cu fratele său care este cleric. Acesta a vorbit românilor despre un lucru atît de nedorit [pentru autoritățile nobiliare], care ar urma să se întîmple în zilele de vară. Dar nici un român din localitatea noastră n-a vrut să-l creadă. Clericul le-a spus: „veniți mîine la biserică, îl veți afla după slujbă și îl veți crede”. Întrucît în condițiile actualelor tulburări acest lucru ar putea avea o semnificație deosebită, am considerat potrivit a-l comunica înălțatei voastre domnii. Poate se va găsi vreo modalitate oficială să descopăr secretul. Dealtfel am supravegheat cu mare atenție consfăturile lor, dar pînă acum n-am putut găsi singur vreo modalitate de a-l afla. Scriindu-vă cele de mai sus rămîn cu umilă stimă sluga supusă a măritului domn prim-jude regesc.

Poiana [Arieşului], 15 aprilie 1848

Szigethi N. Károly

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. scaun. Arieş. Acte prezidiale, nr. 185/1848.

35

Braşov, 15 aprilie 1848

Hochwohlgeborener Herr Gubernialrath und Comes der sächsischen Nation

Hochgebiethender Herr!

Verfolge meiner unterm 11ten und 19ten d.M. Euer Hochwohlgeboren lbetreff der allhier befürchteten Unruhe erstatteten gehorsamsten Berichte, habe ich das Glück gegenwärtig berichten zu können, daß das Gerücht einer von

den Walachen beabsichtigten Erstürmung der Stadt ungegründet, aus Mißverstand entstanden oder von uebelwollenden Leuten ausgestreut und um solchem mehr Glauben zu verschaffen, den Gatten oder Mutter einer Zags Dorfer in die Wochen gekommenen Szekler Dame, Ungron, mit der Aufforderung die Wöchnerin darauf vorzubereiten, daß wenn sie in der Nacht Lärm vernehme, sich nicht erschrecken solle, hinterbracht gewesen.

Die darauf behufs dessen, daß die Bürgerschaft nicht im Schlafe über-rumpelt werden möge, getroffenen Vorkehrungen hatten zur Folge daß am 13ten Nachmittags verschiedene walachische Innwohner, welche zum größten Theil Mitglieder der von dem Magistrat erschienenen Deputation gewesen, sich bey mir einfanden und die feyerliche Versicherung gaben, es habe die walachische Bevölkerung schmerzhaft berührt, daß sie beschuldigt werde die öffentliche Ruhe stören zu wollen. Sie hat nicht die geringste Absicht gehabt irgendeine Veränderung herbeizuführen und habe sich zu ihrer Petition um-somehr berechtigt gehalten, als im Verein der Bürger in ihrem mittels der Zeitung veröffentlichten Vorschlag zu einigen Abänderungen in Regulativ-punkten die Wahl der gegenwärtigen Communitaets Mitglieder für ungesetzlich erklärt habe. Schriftlich wollte die Deputation ihre Petition nicht ein-reichen, sondern sie wollten abwarten was der Landtag hinsichtlich ihrer beschliessen werde. Uebrigens wünsche die walachische Bevölkerung in brü-derlicher Eintracht mit der übrigen hiesigen Bürgerschaft zu leben.

Seit dieser Erklärung ist alles ruhig und ich hoffe um so mehr, daß die öffentliche Ruhe in hiesiger Stadt auch nicht gestört werden wird, als eben so auch Tages darauf die beiden Protopoppen Ioan Poppazu und Petru German ebenfalls bei mir erschienen und versicherten, daß die Walachen nicht im geringsten eine Unruhe zu erregen beabsichtigen, sondern sehr zufrieden seien.

Man will gerne behaupten, daß am 13ten in Hoszufallu eine Anzahl Walachen sich zusammengerottet, jedoch von ihren Geistlichen abgehalten worden irgendeinen gewaltsamen Streich zu begehnen. Ist dieses Gerücht wahr, so ist es ein Beweis mehr, daß die hiesigen Agitatoren unter der hiesigen Bevölkerung keinen Anklang gefunden und daß von den hiesigen Walachen nichts zu befürchten sei, wie ich dieses stets zu behaupten so frei war.

Von dem unverbürgten Gerüchte hinsichtlich einer durch ganz Sieben-bürgen verzweigten Verschwörung wider den neu ernannten walachischen Herrn Bischoff ist jetzt alles stille. Jene walachischen Agitatoren welche die Unions Cokarde nach dem Abtreten der Deputation aus der Magistrats Sitzung aufgesteckt, haben die Klügern und Bessergesinnten der walachischen Bevöl-kerung zur Ablegung dieser Kokarde verhalten, so wie auch einige walachische Jünglinge Secherian, Gyeorgye Ioan und Latsche welche zwei Unionsfahnen machen lassen und solche am 14ten in dem walachischen und griechischen Kasino ausstecken wollten, an dem diesfälligen Vorhaben verhindert.

Heute ist die Wahl der Officiere der Bürgergarde durch die Mitglieder derselben frei vollzogen. Aus dem Anschluss geruhe Euer Hochwohlgebornen den Austrag dieses Aktes zu ersehen. Derselbe gibt das Resultat, daß die hiesige Bürgerschaft auch bei dieser Gelegenheit gezeiget, daß sie von keinem National- oder Religionsparteigeist beseelt sey.

Secherian, Gyeorgye Ion und Latsche, drei junge Juristen, wollen bei dem Magistrat die Zulassung zur Praxis in der Magistrats Kanzlei nicht ansuchen, weil sie gleich zu Senatoren ernannt zu werden von dem abzu-haltenden Landtag hoffen. Überhaupt scheint es als wollten sie, von einigen

Ungarn und dem Advokaten Bran verleitet, eine Proportion der Religionen erwirken.

Womit ich die Ehre habe mit aller vollkommenster Hochachtung zu ersterben. Euer Hochwohlgeborener gehorsamster Diener

Kronstadt am 15ten April 1848

J. Albrichsfeld, Königsrichter¹

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comitialia, nr. 635/1848. Foto: 5 784—5 786.

¹ Cf. doc. 12, 13, 25, 35, 58, 105; v. și doc. 180, 214, 266, 278 din vol. I.

36

Brașov, 15 aprilie 1848

Der Polizeydirektor zeigt unter 114 neuerlich an, daß Gyeorgye Juga dessen Sohn unlängst von Wien hieher gekommen auf die an ihn mit der Behauptung, daß derselbe walachische Aufrufe mit sich gebracht anerkannt habe, daß sein Sohn bei seiner Durchreise in Pest in Gesellschaft verschiedener walachischer Jünglinge von einem ihm ganz unbekanntem walachischen Studenten zwei gedruckte walachische Exemplare des Aufrufs erhalten habe.¹

Extras. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. Magistrat. din Brașov. Registrul actelor intrate și ieșite, IV, M.2, 123. Foto: 11 176.

¹ I. Plecker este însărcinat la 15 aprilie să se deplaseze la Turcheș [Săcele] pentru a-l ancheta pe fiul lui Gh. Iuga. V. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. Magistrat. Brașov. Registrul actelor intrate și ieșite, IV, M.2, 123, Cf. doc. 217, nota nr. 3, din vol. I.

37

Cincu, 15 aprilie 1848

Hoch Wohlgeborener Herr Gubernialrath, Graf der Sächsischen Nation!

Die politischen Unruhen und Umwälzungen erwägend und die Verhältnisse der Gegenwart selbst erkennend hat dieses Stuhls Amt nach der unter den Universitaets Zahlen 443 und 446/1848 erhaltenen Verordnungen und Weisungen die Errichtung der Bürgerwehr in den diesstühligen Märkten Großschenk und Agnetheln mit Eifer und Wärme, so wie allen ihm zu Gebote gestandenen Mitteln sich angelegen seyen lassen, jedoch die unerwartet traurige Erfahrung gemacht, daß unsere Marktsbewohner die Gefahren der Gegenwart weniger anerkennen mit auffallend geringer Theilnahme an den National Interessen von sich wahr und unwahr durchkreuzenden Gerüchten verblendet, bethört und selbst von Mißtrauen gegen die Vorgesetzten und ihre Anordnungen erfüllt, sich entschieden gegen des heilsame Institut der Bürgerwehr erklärt haben. Namentlich sind von unseren Markts Bewohnern folgende Einwendungen und Erklärungen dagegen gemacht worden:

1. Die Eidesformel sei so allgemein und weit gestellt, daß leicht zu erkennen sey, wie die Bürgerwehr nicht nur zum Schutze ihrer Person und ihres Eigenthums, sondern hauptsächlich stabil gemacht und sie mit Gut und Blut auch zu anderen auswärtigen und regulärem Militairdienste würden verhalten werden;

2. Die zur Ablösung der Wehrdienstleistung im 1ten Paragraph festgesetzte Taxe sey sowie

3. Die im 9ten Paragraph festgesetzten Geldstrafen nur eine neue Belastung und müßten nur die Verarmung des ohnehin stark besteuerten und mit anderweitigen Natural-Geldabgaben vielfach und bis zum Übermaß belasteten Volkes herbeiführen.

4. Es sei weder billig noch gerecht, daß nur die Märkte die Verteidigung gegen Gefahren übernehmen, die andern Stuhlsortschaften dagegen davon verschont bleiben sollten.

5. Die walachischen Marktsbewohner erklären, daß die ohne vorherigen Weisung von Seiten ihres Bischofs, der beantragten Bürgerwehr nicht beitreten den Verordnungen Allerhöchst Sr. Majestät, nicht aber den Verfügungen der Löb. Sächsischen Nations Universitaet und des Stuhls Amtes Folge und Gehorsam leisten wollten.

Wenn nun gleich das Volk bei so bewandten Umständen in der beantragten Bürgerwehr dermalen trotz aller Vorstellung und Bekämpfung der irrigen Ansichten nur eine Belastung, und zugleich eine Entfernung von Haus und ihren Berufsgeschäften sieht und verblendet und betört in seinem Wahn und unverkennbarer Unmündigkeit die drohenden Gefahren nicht kennt, — glaubt dieses Stuhls Amt dann doch, daß an der Treue zum Fürsten und Vaterlande der beiden Markts Bewohner nicht zu zweifeln sey und ist der unmaßgeblichen Meinung daß die Sache vor der Hand und einstweilen der ruhigeren und reiflicheren Überlegung und Berathung derselben anheim zu stellen und für jetzt keine weiteren ämtlichen Schritte zu tun seyn, bis das Beispiel der sächsischen Städte und eigener Erkenntnis diesen Gegenstand zur weiteren Betreibung geeignet machen dürften.

Die wir in tiefster Verehrung ersterben Euer Wohlgeboren unterthänigste Diener

Großschenck den 15ten April 1848

Des Schenker Stuhls Amt
Michael Schmidt, Königsrichter
Friedrich Eitel, Subnot.¹

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comițialia, nr. 561/1848. Foto: 5 704—5 708.

¹ V. și adresa lui M. Schneider din 21 aprilie, Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comițialia, nr. 581/1848. Foto: 5 710—5 711.

Sebeș, 15 aprilie 1848

Hochwohlgeborener Herr

Hochzuverehrender Herr Gubernialrath und Graf der Sachsen

Schon sind mehrere Tage verflossen, ohne daß ich meine Berichte hätte fortsetzen können, aber ich konnte mit dem widersprechenden und ungereim-

ten Anzeigen, die mir über unsere nächste Umgebung hinterbracht wurden nicht ins Reine kommen und bloße Muthmaßungen wollte ich nicht schreiben.

Die Nachbarschaften in den walachischen Vorstädten sind vom Magistrate zugestanden und denselben die Nachbarschaftsartikel mitgetheilt worden, aber jetzt scheinen eben dieselben Walachen welche so hohen Wert darauf gelegt hatten, mit der Zusammenstellung der Gassen und Nachbarschaften sich gar nicht beeilen zu wollen, obschon der Stadthann sie recht fleissig daran erinnert; dies Zögern und verschlossene Benehmen erregt hier insoweit Besorgnis als sich das Gerücht verbreitet hat, am Osterfeste werde ein Schlag geschehen.

Offenbar haben die Fürgänge der Walachen in Kronstadt die hier kein Geheimnis mehr sind zu diesen Gerüchten Veranlassung gegeben und da Kronstadt und Broos als die Endpunkte der Bewegung bezeichnet werden, so hat das inneliegende Mühlbach welches außer der Ruhe der bevorstehenden Festtage auch durch den eintretenden Jahrmarkt zur Vorbereitung einer walachischen Agitation und zu Volksbesprechungen bequeme Gelegenheit darbietet, alles zu fürchten, wenn die Gerüchte festen Fuß fassen. Wie mußte daher uns, die hier eine Verstärkung der hiesigen Garnison erwarteten, die plötzliche Nachricht von dem Abmarsch der hier stationiert gewesenen Compagnie von B. Bianchy Infanterie erschüttern. Ich kann den entmuthigenden Eindruck, der auf allen sächsischen Gesichtern lag gar nicht beschreiben. Die kleine waffenlose Nationalgarde — ohne allen Enthusiasmus und militärischen Geist, trotz allen Perorationen meines wackeren Freundes Marlin — ist, der großen Masse der Walachen gegenüber nur ein desto stärker ins Auge fallendes Zeichen der Ohnmacht und Schwäche. Die Verstärkung der Garnison ist, wie ich bereits früher geschrieben — das einzige Mittel einem möglichen Ausbruch zuvorzukommen und jetzt eine um so dringender Gewordene Maßregel, als sich seither die Umstände eher verschlimmert als gebessert haben, und der bevorstehende Jahrmarkt sehr leicht zu einem gefährlichen Feuerherde werden kann. Wir bitten daher recht inständig uns bei Seiner Excellenz dem Kommandierenden die gehoffte Verstärkung zu erwirken.

Die Petitionen der Vorstädter aus der Griechengasse hat der Magistrat mit Ruhe und Umsicht beantwortet. Vielleicht lassen sie sich — zumal wir auf die Bewaffnung der Walachen nicht mehr dringen — einstweilen beruhigen. Wie lange aber diese Beruhigung währen werde? will ich nicht entscheiden, der Procurator Oniz und andere Wortführer haben — wie ich aus manchen hingeworfenen Äusserungen schliessen darf — auch außerhalb dieses Kreises lebhaft Verbindungen und der hier lebende Baron Kemény soll — wie verlautet — mehrere Bürger und Walachen bereits gefragt haben, warum sie den Magistrat nicht absetzen und sich in die öffentlichen Kassen theilten?

In der gestern abgehaltenen Stuhlsversammlung wurde das von der Universität bezüglich der Gleichstellung der Walachen erlassene Manifest — von den Walachen zwar mit Dank — aber ohne besonderen Enthusiasmus aufgenommen. Eine Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn, welche durch eine Zuschrift Udvarhelys zur Sprache kam, schienen die Walachen abgeneigt zu seyn. Die besser unterrichteten Beamten und Literaten sind getheilter Meinung, doch einigt sich die Mehrheit darin, daß eine bedingungsweiser Anschluß mit Garantie für die Nationalität und Municipalität rathsam sey. Jeder sieht dem bevorstehenden Landtage und dessen Nachwehen mit Grauen entgegen. Mich aber will es oft bedrücken, daß meine Kräfte und Einsichten meinem Posten und Erforderung der Zeit nicht ganz angemessen sein, und daß ich besser thäte, wenn ich meinen Dienst in Ihre Hände niederlegte.

Heute kömmt uns die Nachricht von der Absendung einer geheimen Deputation nach Wien. Ich wage es nicht zu entscheiden ob diese Maaßregel heilsam sein werde, aber ich fürchte sie wird nicht geheim bleiben und dann eben deshalb um so größeres Mißtrauen bei allen Partheien erzeugen, weil man gewöhnlich hinter Geheimnissen nur unlautere Absichten wittert.

Der ich hochachtungsvoll verharre Euer Wohlgeboren gehorsamster Diener

Mühlbach den 15. April 1848

S. Meister, Königsrichter¹

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comitialia, nr. 624/1848. Foto: 5 754—5 756.

¹ Cf. doc. 151, 226, 265, 266.

39

Arad, 15 aprilie 1848

Frați concetățeni,

Fieștecare știți cum că cea mai liberă, slobodă reformă a constituției noastre pre calea legislativă în cea mai mare liniște s-au întâmplat; legile noue prin maiestatea sa s-au întărit și de la noi nimic altă nu se așteaptă, decît să întrupăm cuvîntul legii; să ajutăm cu toate puterile responsabilul național ministerium întru deducerea în sfîrșit a marilor însărcinări ce are asupra sa și a sa semînța-i în pămîntul slobod semenate, prin onuare de sama la toate împrejurările pericioase să-i cîștigăm cuvenitul rod, carele sub soarele slobozeniei să se poate coace. În lontul țării noastre de nimic altă nu putem avea frică, decît de noi înșine, dacă n-am avea deajunsă însuflețire a apăsa păgubitoarele țintiri a cîrmei căzute, care ici, acolo se rădică; deci de cum aceasta sîntă datorința cere ca paza țării prin ridicarea gardei naționale (örsereg) la un număr cît de mare și pînă atunci pînă ce noua adunare națională în privința aceasta după legi mai deplin va urma, să ne silim a o întări, a o coordina și a o concentra.

Frați concetățeni! Preabine vă veți aduce aminte de întia noastră adunare populară, carea au ales o deputație, pre care au însărcinat cu pázirea liniștei și rîndului bun. Deci am înțeles cum că responsabilă aceasta deputație nelucrînd nimica, înființarea gardei naționale de tot s-au împedecat și așa aceia spre a căroră braț soartea patriei acuma se razimă, în loc de dragoste catre apărarea patriei s-au deșteptat ura a căriei împrejurăr[i] rușinatoare urmare este, ca în orașul nostru numărul gardei naționale atît este de mic, cît prin acela dacă nu voim a fi bajocoriți, nici cu pofta deputației cetățene din Pesta nu ne putem împreuna, nici apărarea patriei fără de a inconjura rușine nu o putem mijloci.

Deci simțînd noi ne-ungunjărate trebuința de a aduce la loc o lenevie cît de păcătoasă, de după pofta nemeșilor, toț[i] laolalt adunaț[i] am hotărît a ținea luni în aprilie 15 a lunei acesteia dimineța la 10 ceasuri în casa orașului o adunare populară publică deschisă, la care spre a face cuviincioș[i]

pași în interesu[1] liniștei comune pottim și provocăm prin aceasta la sfătuire pre tot[i] cetățeni[i] orașului nostru.

Sus, sus, fraț[i] cetățeni: simvolul să ne fie: libertate, eualitate, frațietate.

In Arad, aprilie în 15, 1848

Pflieger Alajos
Bede Kovitz Vilmos
Eichner János
Csontos István

Bogdánffy Gergely
Sárosy Lajos
Dellert József
Bregyán György

Imprimat. Muzeul județean din Arad, cutia nr. 2, Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi, Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 120/1848. Foto: 21 660—21 663. Exemplarele tipărite în limba maghiară, germană și sîrbă se găseesc în același fond.

40

Viena, 15 aprilie 1848

Bécs, április 15kén 1848

Tisztelt Barátom!

Staffetaliter érkezett utolsó praesidialisodra, melyben az ország-gyűlése terminussáról írsz, csak azért nem válaszoltam azonnal, mivel azon reménnyel valék, hogy a guberniumnak reprezentatiója is nem sokára felérkezik. Harmad napja lévén mindazonáltal, hogy még fel nem jött, arról kívántalak előlegesen tudósítani, hogy resignatióm el-fogadását¹ minden nap várván alig fogok részt vehetni az ez iranti tanácskozásokban, de a felől mégis bizonyossá teszek, hogy oda fenn sem az általad kijelölt terminusba, sem azokra nézve, miket mit országgyűlési tárgyakat meg-emléltetél akadályt nem fognak keresni, s ennél fogva, ha a kedélyek meg-nyugtatására szolgál, azt gondolom, bátran értésökre adhatod az embereknek, hogy más-jus végén vagy június elején a diaeta össze fog jöhetni. Külömben — kedves barátom eléggé ismérem az országot és némely embereket — hogy tisztán tudjam, honnan erednek mind ezen mozgalmak — ezek soha rea nem bírtak volna a le-mondásra, de vannak oly körülmények, melyek minden erőt paralysálnak, ilyenkor pedig a roham ellen, ha szintén mesterkéltsé — balgatagság lenne a küzdés. Ezen értelemben írtam ma Lajos öcsémnek is. Eleintén mind azon véleménybe voltam, hogy minden becsületes tisztviselő álljon helyt — ő mindenek felett, mivel neve s befolyása az ok nélküli reactiót elhaltathatta volna. Most mindazonáltal tökéletesen helyeslem le-lépését², mert azt nem kívánhattya tőle senki, hogy egy részről ő csendesítse le az egyik pártot, a másik által pedig inzultusoknak tétesse ki magát háládatosság fejébe. Helyünkbe mások fognak lépni — a forradalmi epochának ez egy fő jellemzője, de nállunk kivált — fő emeltyűje is. Nekem ezen változásnál hazám java mellett más óhajtasom nincs, mint hogy mi privát körünkbe éppen oly nyugodalmason lehessünk ezen túl, amint ők voltak eddig-elé, de vajjon úgy lesz-é? félek tőlle, bé-telik a régi mondás: perdiderunt rempublicam adolescentuli.

Becses jó emlékedbe ajánlva, változatlanul vagyok igaz barátod

Jósika

Viena, 15 aprilie 1848

Stimatul meu prieten!

Nu am răspuns imediat la ultima ta scrisoare presidială sosită prin ștafetă, în care scrii despre termenul Dietei, întrucît am sperat că va sosi în curînd și raportul Guberniului. Deoarece au trecut 3 zile și n-a sosit, am dorit să te informez în prealabil, că aștept din zi în zi să mi se accepte demisia¹. De aceea probabil că nu voi putea participa la consfătuiri în această problemă. Totuși te asigur asupra faptului că sus nu se vor pune piedici, nici în ce privește termenul pe care l-ai fixat, nici referitor la obiectivele menționate ca probleme dietale. În consecință, cred că poți să-i informezi liniștit pe oameni că Dieta se va putea întruni la sfîrșitul lui mai sau începutul lui iunie, dacă aceasta servește la calmarea spiritelor. Dealtfel, dragul meu prieten, cunosc destul țara și pe unii oameni, pentru a ști exact de unde provin toate aceste mișcări. Aceștia niciodată nu m-ar fi putut determina să demisionez. Dar există uneori împrejurări care paralizează orice putere, iar în asemenea cazuri ar fi o prostie să lupți împotriva curentului, oricît de artificial ar fi acela. În acest sens i-am scris azi și fratelui meu Lajos. La început am fost de părere ca fiecare demnitar cinstit să reziste — el înainte de toate — deoarece numele și influența sa ar fi redus la tăcere acțiunea lipsită de noimă. Acum însă aprob întru totul retragerea sa², fiindcă nimeni nu-i poate pretinde, ca pe de o parte el să liniștească o partidă, iar pe de altă parte drept răsplată să se expună insultelor celeilalte partide. În locul nostru vor pași alții — aceasta e o caracteristică principală a epocilor revoluționare — dar la noi mai ales și un instrument de parvenire. În această transformare, pe lângă binele patriei mele, eu n-am altă dorință decît ca noi să putem fi tot atît de liniștiți de aici înainte în cercul nostru particular, cum au fost ei pînă acum. Dar oare așa va fi? Mă tem că se va împlini vechea zicală: perdiderunt rempublicam adolescentuli.

Recomandîndu-mă prețioasei tale amintiri, rămîn neschimbat al tău adevărat prieten

Jósika

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Teleki din Luna de Jos. Misive.

¹ V. doc. 242 și 243 din vol. I.

² V. doc. 247 din vol. I.

Cluj, 15 aprilie 1848

Tisztelt Kedves Barátom!

Röviden írok, mert most, midőn tenned kell, sokat olvasni időd nincs. Jóllehet nállunk az úrbéri viszonyok rögtönös megszüntetése aggodalmat gerjesztett, s jóllehet mindenki tudja, hogy a kárpótlás csak úgy létesülhet, ha a magyar ministerium fenn tarthatja magát szembe a pesti Clubbal¹; ha a jövő képviseleti rendszer szerinti diaeta nem lesz democraticus, vagy is jobban mondva demagogicus irányú s ha az ausztriai státus adosságokból nem háramlik Magyar honra igen nagy öszveg, még is az unió közvéleményé vált.

Nékünk vezetőkül állásunk felette nehéz, mert mitán az egész monarchiába a bureaucraticus rendszer megdöntetett, az erdélyi helybeli kormány csak nem egészen nullificálva van, s helyébe sem felelős ministerium, mint Magyar honba, sem alkotmányos élet, mint a többi ausztriai tartományokba, nem lépett. Ily kormány nélküli körülmények között a legkissebb zavar általános anarchiára vezethet. Igen, de nékünk magunknak agitalni kellett az unióért, országgyűlésért és a polgári ősergekért, s már most, midőn mind ezek ki vagynak víva, az agitatio megszüntetése lenne a legfőbb teendő. Azomba, a milyen könnyű egy minden tekintetben elnyomott országban az izgatást megkezdzeni, épen oly nehéz, sőt szinte lehetetlen azt egyszerre meg állítani; ennélfogva azon közidő, melynek a jelen pillanat és az országgyűlése megnyitása között kell leperegni, *vészelyes*, annnyival is inkább pedig, mivel a megyék előjárói közzül sokan érezvén gyűlöletességöket, le mondtak és megyéiket kormány nélküli állapotba helyeztették. Leköszönt már Teleky Miklós, Wesselényi Farkas; s a mint hallom, egy Bathányi-nak írt levele által feltételesen Bánffy Albert, Kozma Imre, Jósika Lajos és Nopcsa László²; a mint hallom, Felső-Fejér nem akarja installáltatni Kálnoki Dénest, Toldalagi Ferenc pedig a lemondatás pontján áll. Az uniót illetőleg a magyar ministerium Erdélynek s következőleg Magyar országnak is felette nagy hasznót és könnyebbséget okozna az által, ha a partiumi megyékben minden halogatás nélkül, az erdélyi eddig elé ellenzék s már most majoritás embereiből rögtön fő ispánokat nevezne ki, mert tisztelt kedves barátom! te ösméred az erdélyi viszonyokat, az itteni szegénységet s az abból következő hivatal, vagy is inkább fizetés vágyat, s ezeket ösmerve meg lehetsz győződve az iránt, hogy mihelyt az erdélyi ország gyűlésének nagyobb részint nyomorult tagjai meg érzendik, hogy merről fú a szél, s átlátandják hogy az unió barátjai hivatalokba helyeztetnek, azonnal a diaetának nem csak majoritássá, hanem talán omnitássá meleg pártolója lesz a magyarhonnali öszeolvadásnak. Szóval a vesszőt és a kenyeret, melyeket eddig Jósika Samu kezeibe tartva és mutogatva, magának oly roppant majoritást szerzett, vegye most önkezeibe a magyar ministerium és használja ezen nemtelen eszközöket, mert Erdélynek mostani fejletlen és eldarabolt állapotjában csak ezekkel lehet bizonyos majoritásra vergődni. Véleményem szerént Kővárba ki lehetne nevezni Ujfalvi Sándort vagy Teleky Sándort, de ezen utolsót csak úgy, ha becsület szavát adja az iránt, hogy a pesti Clubbal semmi némű érintkezésbe nem jövend. Közép Szolnokba meg kellene tenni Wesselényi Ferencet vagy Farkast, kik közzül az elsőt alkalmasabbnak tartom. Krasznába, ha Albert nem lenne megtartható, egyedül a szilárd jellemű Bánffy János főispánnak való. Zarándba senki sem lenne oly célszerű fő ispán, mint az ifjú Bethlen Gábor, ki a mellett, hogy a szó telyes értelmében gentleman, ifjú meleg kebellet ragaszkodik a Magyarországon történetekhez, még pedig épen a magyar ministerium irányába. Ezen ifjúnak én most a criticus körülmények között nagyon sok hasznát vettem, őt egészen ki ösmérem, és érette kezeskedni kész vagyok. Közöld könyörgök ezen nézeteimet haladék nélkül Batthyáni és Kossuth ministerekkel, és ha lehet, létesítsd tervemet, mely viszonyaink és embereink ösmertére van alapítva.

Ezen levelemnek vételéről bár csak 1—2 szóval tudósittass. Isten áldjon édes barátom, adjon áldást jótékony működéseidre. Nődet tisztelve maradok holtig tisztelő barátod

Kolosvártt, 15. 4. 1848

Id. Bethlen János³

P.S. Ōsmervén személyemet, nem fogsz ōnhitséggel vādolni, ha veled — de csak is veled azon nēzetemet kōztlōm, hogy a magyar honi diaeta két hibát követett el, az egyiket azt, hogy az ūrbéri viszonyok megszūntetését oly rōgtōn ki mondotta, s ez által a daemagogicus irānynak oly legyōzhetetlen fegyvert adott kezeikbe, és māsodsor azt, hogy a megyei rendszer vāltoztatását mēg ezen az országgyūlésen szōnyegre hozta, mi esmēt szēles tērt nyit a pesti Club veszedelmes agitāciōjinak.

Stimatul și dragul meu prieten!

Îți scriu pe scurt, pentru cā acum cīnd e vremea faptelor nu ai mult timp de citit. La noi desființarea imediatā a relațiilor urbariale a stīrnit īngrijorare. Toatā lumea știe cā despāgubirea poate avea loc numai dacā: guvernul ungar va rezista īn fața [presiunilor] Clubului de la Pesta¹; Dieta aleasā conform viitorului sistem de reprezentare nu va avea o orientare democraticā sau mai bine zis demagogicā; din datoriile de stat ale Austriei nu-i va reveni Ungariei o sumā prea mare. Totuși uniunea a fost acceptatā de opinia publicā [maghiarā].

Situația noastră īn calitate de conducători este deosebit de grea, deoarece, dupā ce īn īntreaga monarhie sistemul birocratic a fost rāsturnat, Guvernul local transilvānean este aproape total paralizat. īn locul lui nu s-a instaurat nici un guvern responsabil ca īn Ungaria, nici o viață constituționalā ca īn provinciile austriece. Dar īntr-o astfel de situație, fārā guvern, cea mai micā tulburare poate duce la anarhie generalā. Noi īnșine a trebuit sā agitām pentru uniune, pentru Dietā și pentru gārzi cetățenești. Acum īnsā cīnd toate acestea sīnt cucerite, īncetarea agitāției ar fi principala sarcinā. īnsā pe cīt e de ușor a īncepe agitāția īntr-o țarā asupritā din toate punctele de vedere, pe atīt e de greu, ba chiar aproape imposibil, a o īnceta imediat. Din acest motiv, perioada de tranziție care trebuie sā aibā loc īntre momentul de fața și deschiderea Dietei este *plinā de amenințări*. Cu atīt mai mult cu cīt unii dintre comiți, simțindu-se urīți, au demisionat și au lāsat comitatele īn situația de a fi lipsite de autoritatea lor. Au demisionat deja Teleky Miklós, Wesselényi Farkas. Dupā cīte am auzit, au demisionat īn mod condiționat prin cīte o scrisoare către Batthyány: Bánffy Albert, Kozma Imre, Jósika Lajos și Vasile Nopcea². Am aflat cā Alba de Sus nu vrea sāl instaleze pe Kálnoki Dénes, iar Toldalagi Ferenc e pe punctul de a fi obligat sā demisioneze. Guvernul ungar ar aduce un mare folos și multā ușurare Transilvaniei īn privința uniunii, și deci și Ungariei, dacā ar numi fārā īntīrziere comiți supremi īn comitatele din Partium din rīndul oamenilor fostei opoziții și actualei majorități transilvānene. Aceasta pentru cā tu, stimatul și dragul meu prieten, cunoști situația din Transilvania, sārācia de aici, dorința de funcții și mai ales de retribuții. Tu cunoști cā cea mai mare parte a membrilor Dietei transilvānene sīnt niște mizerabili. De aceea poți fi convins cā īn momentul īn care vor simți de unde suflā vīntul și-și vor da seama cā prietenii uniunii vor fi instalați īn funcții, nu numai majoritatea, ci foarte probabil totalitatea Dietei va deveni susținătoare cāldurosā a uniunii cu Ungaria³. Prin urmare, guvernul ungar sā ia īn mīnile sale bīta și pīnea. Pīnā acum le-a deținut și s-a folosit de ele Jósika Samu. Cu ajutorul lor a obținut o majoritate atīt de mare, recurgīnd și la diferite mijloace nedemne. īn situația actualā īn Transilvania, rāmasā īn urmā și fārīmītātā, numai astfel se poate ajunge la o anumitā majoritate. Dupā părerea mea, īn Chioar s-ar putea numi Ūjfalvi Sāndor sau Teleki Sāndor. Ultimul īnsā numai dacā îți dā cuvīntul de onoare cā nu va stabili nici un fel de legăturā cu Clubul din Pesta. īn Solnocul Mijlociu ar

trebui pus Wesselényi Ferenc sau Farkas. Pe primul îl consider mai potrivit. Dacă Albert nu se poate menține în Crasna, singur Bánffy János e un om de caracter. El ar corespunde [funcției de] comite suprem. În Zarand nimeni nu ar fi atât de potrivit pentru dregătoria de comite suprem decât tânărul Bethlen Gábor. Pe lângă faptul că e un gentleman în adevăratul sens al cuvântului, el ține cu suflet cald, tineresc, la cele întâmplate în Ungaria și anume chiar în direcția preconizată de guvernul ungar. În condițiile critice actuale acest tânăr mi-a fost de mare folos. L-am cunoscut foarte bine și sînt gata să garantez pentru el. Te rog comunica neîntîrziat părerile mele miniștrilor Batthyány și Kossuth. Dacă se poate, realizează-mi planul fundamentat pe cunoașterea relațiilor și oamenilor noștri.

Te rog să mă anunți măcar în cîteva cuvinte despre primirea acestei scrisori. Dumnezeu să te binecuvînteze dramul meu prieten. Să binecuvînteze și activitatea ta binefăcătoare. Salutîndu-ți cu stimă soția, rămîn al tău prieten care te stimează pînă la moarte

Cluj, 15 aprilie 1848

Bethlen János senior³

P.S. Cunoscîndu-mă nu mă vei învinui de îngîmfare dacă-ți comunic ție și numai ție opinia mea că Dieta din Ungaria a comis două greșeli. Prima a fost că a pronunțat atît de repede desființarea relațiilor urbariale și prin aceasta a oferit orientării demagogice o armă invincibilă; a doua că a adus la ordinea zilei încă la această Dietă schimbarea sistemului comitatens, ceea ce deschide iarăși un cîmp larg agitației primejdioase a Clubului pestan.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Misive.

¹ Egyenlőségi Klub [Clubul Egalității] din Pesta condus de Teleki László.

² Pentru demisia lui Jósika Lajos v. doc. 247 din vol. I.

³ Contele Bethlen János senior a fost unul din liderii moderați ai opoziției nobilimii liberale din Transilvania, care s-a manifestat în anii premergători revoluției. Din însăși conținutul scrisorii adresate prietenului său baronul Wesselényi Miklós rezultă că era partizantul unor agitații pentru reforme moderate în cadrul ordinii constituite, care să evite antrenarea maselor în acțiuni revoluționare, pentru a nu se periclita pozițiile economice și politice ale nobilimii. Pentru Bethlen János senior și amicul său Wesselényi Miklós soluția care putea contribui hotărîtor la păstrarea monopolului nobilimii asupra puterii economice și politice era votarea grănică a uniunii cu Ungaria de către Dieta Transilvaniei, formată aproape exclusiv din reprezentanți ai clasei lor.

Cluj, 16 aprilie 1848

Versiculos Alexandri Petőfi, sub titulo: „A királyokhoz“ in vulgus emissos, Pesthini editos, ante aliquot dies hic quoque vendi expositos esse, mihi relatum est. Cum eorum contextus prout Excellentia Vestra ex advoluto exemplare uberius perspectura est, perversam modernorum institutorum subversionem, auctoritatis Regiae labefactionem prodentem intentionem habeat, ac animos civium tumultuose excitare possit: ne periculosa haec intentio in ambitu huius Principatus animos civium seducat, officii mei esse

duxi, distractionem illorum illico inhibere, pluraque exemplaria quae adhuc divendita non erant detinere. Quod ipsum Excellentiae Vestrae in notitiam preferre propero, una eandem officiosissime requirendi honorem habeo: ut sapienti suo consilio congrua suis locis exoperari velit: ne talia scripta volatilia in convulsionem tranquillitatis publicae directa, ad typum admittantur, directivasque mihi desuper altissimas invitationes notas reddere; quid in congerie adjunctorum anxiorum, quae de die in diem magis exerunt, in posterum relate ad similia scripta agendum habeam?¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Erdélyi Kancellária levéltára. Praesidialia, nr. 161/1848. Publicat de Andics Erzsébet, *A nagybirtokos arisztokrácia*, II, p. 68.

¹ Cancelarul Jósika a predat acest raport succesorului său, Apor Lázár. La 26 aprilie, Apor l-a înaintat, împreună cu poezia, suveranului. V. Andics Erzsébet, *op. cit.*, p. 68.

43

Cluj, 16 aprilie 1848

A görög egyesült püspök úrnak

Nem volt soha szándékom az oláh nemzetet attól elzárni, hogy kéréseit, kívánságait az ország gyűlés elejébe ne terjessze, sőt ha az nekem törvényes úton és módon áztatódik, azt elfogadni és az igazság mértékeig pártolni késznek nyilatkozom. Azonban annak szükségét, hogy e végből nép gyűlések tartassanak, nem láttam és most sem látom által, annyival is inkább mivel a nyers tömegeknek öszvejövele mindig félelmes, és még azoknak fejei sem mondhatják meg, meddig bírnak velek. E részben erőszakkal fellépni nem kívántam és épen azért szólítottam fel¹ méltóságodat, hogy vagy személyesen menjen fel a havasokra, vagy küldjen fel valamelly magasabb állású egyházi személyt a kedélyek lecsendesítése és a további gyűlések tartásának akadályoztatása végett.

Sinat tartására engedelmet nem adhatok, ez hatás körömet túl haladja, és legfeljebb azt ígérhetném meg, hogy ha eránta méltóságod által forma szerint felszólítatom, a tárgyat ő felségének minden időhaladék nélkül fel fogom terjeszteni kegyelmes elhatározás végett.

Az esperesteknek és helységek követeinek Balásfalváni öszvegyűlését helyeselni nem tudom, és utoljára is csak kénytelenségből tudnám elnézni. Azért felszólítom méltóságodat, ügykezzék a mennyibe lehet, az embereket arra bírni, hogy ezen céljokkal vagy egészen hagyjanak fel, vagy minél kevesebb számmal jelenjenek meg. Minden esetre méltóságodat minden ezen mozgalmakból követhető törvény ellenes kitörésekre nézve emennel felelőssé teszem, és egyszer s mind felszólítom arra, miszerént engem bővebben világosítson fel arról, hogy a balásfalvai gyűlésrei megjelenésre a fel szólítás ki által történt, miként és kik által terjesztett².

Kolosvár April. 16án 1848³

Către domnul episcop greco-catolic

Niciodată n-am avut intenția de a împiedica națiunea română să-și înainteze revendicările, doleanțele, în fața Dietei. Mai mult, dacă aceasta va avea

loc pe calea legilor și deci în mod legal, mă declar gata de a le accepta și sprijini potrivit dreptății. Nu am văzut și nu văd nici acum necesitatea ca în acest scop să se țină adunări populare. Aceasta cu atât mai mult, cu cât întrunirea maselor neinstruite este întotdeauna periculoasă și nici măcar conducătorii lor nu pot spune pînă cînd le vor putea stăpîni. În acest sens n-am dorit să acționez prin forță. Tocmai de aceea am apelat la domnia voastră¹ ca fie să vă duceți personal în munți, fie să trimiteți una din persoanele ecle-siastice mai de vază în vederea liniștirii spiritelor și a împiedicării ținerii altor adunări.

Îngăduință pentru ținerea sinodului nu pot acorda. Aceasta îmi depășește atribuțiile. Pot promite cel mult că dacă veți apela la mine, pe cale oficială, voi înainta problema fără întârziere maiestății sale spre grațioasă rezoluție.

Nu pot să aprob adunarea protopopilor și a reprezentanților localităților, la Blaj. În ultimă instanță numai de nevoie aș putea s-o trec cu vederea. De aceea apelez la domnia voastră să vă străduiți pe cît posibil să-i determinați pe oameni, fie să renunțe cu totul la această intenție, fie să se prezinte în număr cît mai mic. În orice caz, vă fac responsabil prin prezenta pentru orice manifestații contrare legii, care ar putea urma acestor mișcări. Totodată, vă solicit să mă informați mai pe larg, cine a convocat adunarea de la Blaj, prin cine și cum s-a răspîndit această convocare².

Cluj, 16 aprilie 1848³

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 845/1848. Foto: 159—160.

¹ V. doc. 227 din vol. I.

² Referitor la pregătirea adunării de la Blaj din duminica Tomii, v. doc. 272 din vol. I.

³ Întregul text al conceptului e scris de guvernatorul Teleki.

44

Cluj, 16 aprilie 1848

Nemes Nagyenyed városa tanácsának

Értesítvén arról: mikép ezen város lakossai közül némelyek a városon lakó sidók szállásait rendre járván, azoknak a városbóli kiköltözésre egy pár napi határ időt hirdettek¹. A nép e közt össze csoportozott, és a városi lakosok közt ingerültség támadott. Ezen rendetlen és a kedélyeket felzaklató eljárásnak továbbrai meg akadályozása tekintetéből, a királyi főkormányszéknek a sidóknak mi módon léendő ki utasítása érdemében, közelebbrül ki adott rendelete tartalmára hivatkozva, a nemes tanácsnak meghagyni kívántam: miszerint 1837dik éven innen oda telepedett s a királyi kormány rendeleténél fogva ki utasítandó sidóknak a ki költözködhetésre célszerű s illően mérséklett határ időt rendelvén, *ezeknek eltávoztatását eszközölje, a mondott évben már ott megtelepedettek ki költöztetésének helye nem lévén, és mindenkép² hatályosan intézkedjék, hogy a városi nép közt rendezavaró ingerlések és össze csoportozások meg akadályoztassanak.*³

Aprilis 16n 1848

Către nobilul consiliu al oraşului Aiud

Am fost informat asupra faptului că unii dintre locuitorii acestui oraş au colindat pe la casele evreilor care locuiesc în oraş şi le-au pus în vedere să se mute de acolo¹ în termen de câteva zile. Între timp, poporul s-a adunat şi s-au produs tulburări între locuitorii oraşului. În vederea evitării pe viitor a unor astfel de acţiuni dezordonate, care agită spiritele, mă refer la conţinutul dispoziţiei emise recent de Guberniu privind modalitatea de expulzare a evreilor. Doresc să ordon nobilului consiliu să fixeze un termen corespunzător, cu moderaţia cuvenită, pentru mutarea evreilor ce s-au stabilit acolo după 1837, care conform hotărârii Guberniului urmează să fie expulzaţi. *Să acţionaţi pentru expulzarea acestora, dar să nu permiteţi îndepărtarea acelor care în anul amintit erau aşezaţi deja acolo*². Să luaţi măsuri eficiente şi să folosiţi toate mijloacele pentru a împiedica adunările populare din oraş şi a evita agitaţiile contra ordinii³.

1848 Aprilie 16

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond G. Pr. 829/1848. Foto: 2 602—2 603.

¹ V. doc. 22.

² Text intercalat de guvernatorul Teleki.

³ Intregul document ilustrează atitudinea autorităţilor nobiliare maghiare din Transilvania faţă de problema evreiască.

45

Arad, 4/16 aprilie 1848

1848 god. Apr. 4. pod predsedateljstvom Blagor. G[ospo]dina Gavriila Janković predsetatelja, i u prisudstviuju blag i poštennorodne G[ospo]de Gejorgija Sekulić, Avrama Nikolić, Andrea Stanković, Vasilija Branković, Jovanna Petrović, Alekse Radivojević, Konstantina Stanković, Svetozara Ridjički, Dimitria Barbuš, Mihaila Petran, Vasilija Hadžić, Tutora crkveni, Savva Mihajlović, Evtimija Klaić, Vasilija Krestić, Petra Nicolić, Gejorgija Gruić, Evte Joannović, Gejorgija Lukić, Nikolaja Petrović, Stevana Slavnić, Petra Ognjanović, Vasilija Popović, Gejorgija Čurskij, Avgustin Savić, Konstantina Fruša, Mihaila Djernek, Petra Joanović, Djordjia Tešić, Jovanna Životić, Mihaila Radovan, Dimitria Djordjević, Konstantina Dimitrijević, Savve Popović, Stevana Djukić, Manojle Mihajlović, Ranka Popović, zarobljenik (Stojanović), Todora Živković, Djordjia Petrović, Djordja Burnaz, Mihaila Kidjoši, Joanna Stanulović, Gejorgija Milinković, Deskaš stari, Mitra Popić, Gavriila Puterić, Mihaila Karić, Joanna Čefaji, Gejorgija Burnaz, Savve Djukić, Jovana Kalić, Aktuara i fiškala cerkvenog, i ostali drugi Sogradjani Serbalja, deržala se velika Skupština crkvena, Arkad Joannović, Arsenie Dimitrijević, Evta Puterić, Ilija Puterić, Mihajla Klaić, Antonia Radovan, Kosta Radovan, Gavra Puterić, Ignja Petković, Petran Mihajlo.

44.

Poziv Novo-Sadskog Obštestva us smotreniju uspešenja narodni naši Djela koju u 16 punkta želje našeg naroda soderžavajuća pročitala se takodje i u današnjoj obšteg obaveštenja radi i protokovala.

Zaključenoe.

Zaključeniju skupštine odbora pod č[lan]a 34 t.g. od 28 Mar[ta] na žarko rodoljubije počitaenog obštstva Novo-Sadskog imaće se pismeno blagodariti sa izjasnjenjem: da u izložena 16 punk[ta] peticije narodî i obštstvo soizvoljava, koji odgovor pročitavši se, sa obščim zadovoljstvom odobrio se.

Pročitao se takodje i odgovor na pismo Subotičkog obštstva kasajućise deputacije, koju da najduže do 6 nedelja u Peštu k'Matici izšiljemo, što bi se onde sa drugi naši obštstva i obšti naši delji pričrezvičajnim sadašnjim reformama posavetovali imati.

Zaključenoe.

I taj odgovor odobrava se i na svoje mesto odpraviti uredjuje.

Anul 1848, aprilie 4. Sub președinția preocuvioșiei sale domnului Gavriilo Janković, președinte, și în prezența milostivilor și cinștiilor domni Djordjje Sekulić, Avram Nikolić, Andrej Stanković, Vasili Branković, Jovan Petrović, Aleksa Radivojević, Konstantin Stanković, Svetozar Ridjički, Dimitar Barbuș, Mihailo Petran, Vasili Hadžić curator bisericesc, Sava Mihajlović, Eftimie Klaić, Vasili Krestić, Petar Nikolić, Djordje Gruić, Evta Joannovič, Djordje Lukić, Nikola Petrović, Stevan Slavnić, Petar Ognjanovič, Vasili Popovič, Djordje Čurskij, Avgustin Savič, Konstantin Fruš, Mihajlo Djermek, Petar Joannovič, Djordje Tešić, Jovan Životić, Mihajlo Radovan, Dimitri Djordjevič, Konstantin Dimitrievič, Sava Popovič, Stevan Djukić, Manojlo Mihajlovič, Ranko Popovič, întemnișatul (Stojanovič), Todor Živković, Djordje Petrović, Djordje Burnaz, Mihajlo Kidjoși, Joan Stanulovič, Djordje Milinkovič, Deskaș bătrînul, Mitro Popiç, Gavriilo Puterić, Mihajlo Karić, Joan Čefaji, Djordje Burnaz, Sava Djukić, actuarului și fiscarului bisericesc Jovan Klaić, pomeniții concetățeni sîrbi ținînd marea adunare bisericească. Arkad Joannovic, Arsenie Dimitrievič, Evta Puterić, Ilije Puterić, Mihajlo Klaić, Antonie Radovan, Kosta Radovan, Gavr[il]o Puterić, Ignja Petković, Mihajlo Petran.

44

S-a citit de asemenea astăzi pentru informare și protocolare chemarea comunității din Novi Sad în vederea trecerii în revistă a acțiunilor încununate de succes ale popoarelor noastre, care în 16 puncte conțin dorințele poporului nostru.

Încheiere.

La patriotismul fierbinte al întregii comunități din Novi Sad în încheierea adunării consiliului, sub articolul 34 din 28 martie anul curent, se va confirma în scris ca lămurire că și această comunitate se asociază la cele 16 puncte ale petiției poporului. Răspunsul citindu-se, a fost aprobat cu satisfacție de către toți.

S-a citit de asemenea și răspunsul la scrisoarea comunității din Suboțița, pe care îl vom trimite în cel mult șase săptămîni printr-o delegație de casație la centrul „Matica“ din Pesta, ca acolo împreună cu alte comunități ale noastre și cu toate efectivele cauzei noastre să se sfătuiască asupra reformelor actuale.

Încheiere.

Se aprobă și acel răspuns care va fi înlocuit cu un text redactat în formă definitivă.

Original. Arhiva parohiei ortodoxe sîrbe din Arad, registrul proceselor-verbale ale comunității bisericești pe anii 1847—1851, nepaginat.

46

Beiuș, 16 aprilie, 1848

De la protopresbiteriatul Meziadului și administrator[ul] protopresbiteriatului Beiușului

Înalt preasfințitului și cu vrednicie înalt încuviințatului domn episcop Gherasim Raț, drept credinciosului episcop al Aradului, Orășiei Mari, Jenopoliei și al Halmagiului de la I.N.U. umilit se așterne credincioasă arătare.

Înalt preasfințite domnule episcoape, domnule mie multîndurate.

Odinioară, cu ajutorul lui Dumnezeu, biserica Drăgotenilor și a Fenerișenilor prin deputație în partea noastră s-au predat, în care biserici preoții noștri or și slujit, numai una singură nefericită a Pocolii au rămas, fiind oameni cu bucate îngreioiați îndărăpt or rămas. Ci nădejde este în rînd celor dreptcredincioase biserici a veni. Deoarece cei îndărăpt rămași oameni iarăș a doua oară sau almintrelea de n-au atestaturi scot și de ai noștri oameni se mărturisesc. Așa acuma precum Fenerișul, Drăgotenii așa Sămărtinul și Șoimuș, Petreasa, parohii vacante sînt și fără păstor și fără mîngăitor sînt.

Pentru aceia înalt preasfințite domnule episcoape, milostivește acestor săraci rămași oameni cîte cu un păstor a-i mîngîia și a le rîndui.

Rămîn al înalt preasfinției tale credincios slujitor și vă sărut dreapta
În Beiuș aprilie 4, 1848

Pavel Novac, protopopul Meziadului

Înalt preasfințite domnule episcoape, mă rog umilit ca să te milostivești să mă rînduiești de paroh în Dragoteni, fiindcă acolo este casă bună parohială, că de la Mezieș, și așa n-am nimica, că păste un an va săvîrși Roman teologia și atuncia voi fi silit a-i preda Mizieșu, că acuma plătesc 80 de florini chiria pe an.

Original. Arh. Episcopiei ortodoxe române din Arad, nr. 157/1848.

47

Cîmpeni, 16 aprilie 1848

Hoch und Wohlgeborener Herr Bergrat, Verehrter Herr Administrator

Auf die an mich gerichteten löbliche Präsidial-Verordnungen Zahlen 42 und 44 l. J. wollte ich pflichtschuldigst dem Ansuche nicht eher antworten, bis der hiesige Jahrmarkt abgelaufen, um bei dem Zusammenfluß so verschiedener Leute die Stimmungen genau zu beobachten; die ich wohl auch

früher fortwährend im Auge hatte, wozu mir die unter meiner Aufsicht stehenden vielen hunderten, sich immer wechselnden Arbeitern genügend Gelegenheit geben.

Ich kann mit größter Ruhe versichern, daß bis nun (abgerechnet einiger Ausnahmen an denen es nirgend fehlen wird) die herrschaftlichen gemeinen Walachen, ohngeachtet dieselben so viele Gelegenheit in Ungarn und Siebenbürgen hatten und haben, die vielfältigsten Gerüchte, Reden und tumultuarische Bewegungen zu hören und anzusehen bis nun ein Betragen annehmen, daß ihnen jedenfalls zur Ehre gereicht.

Mißtrauisch gegen die Aufwiegler verließen dieselben bis nun keinen Augenblick ihren sichtigen Tadel, und im vollen Vertrauen auf das hohe Kaiserhaus wollen die Mehrzahl wohl Bitten wagen, jedoch ruhig das Resultat abwarten, einige Dorfsrichter, sogar ohne Bitte den Erfolg der Gerechtigkeit Seiner Majestät des Kaisers und des Landes abwarten.

Von dem in vorerwähnten löblichen Pracsidial-Verordnung Zahlen 42 und 44 I.J. bezeichneten Individuum weiß ich nur so viel, daß dasselbe in seinen Äußerungen über die politischen Verhältnisse in Gegenwart mehrerer Individuen, die Bahn seiner Auffassung der Verhältnisse verlassen, in die Welt gestachelt habe, so daß ich seit dem jede Zusammenkunft mit ihm, so wie mit seinem Vorstand, wo nur möglich, vermeide. In wie weit er und dieselben ähnliche Ansichten dem Volke mitteilten, und direkt oder indirekt auf selbes zu wirken suchten, ist mir unbekannt, sollte es jedoch der Fall gewesen sein, was ich nicht weiss, so blieben sie ohne Erfolg, direkt glaube ich auch, daß durch keinen von beiden, sollte es wirklich der Fall sein, irriige Ansichten bei dem Volke von Wirkung sein sollten, da sie das Vertrauen des gemeinen Walachen hier en gros verloren haben.

Der Markt ist über alle Erwartung ruhig abgelaufen, er war ziemlich stark von Ungarländern besucht, alles ging seinen gewöhnlichen Gang, keine Zusammenrottungen, Heimlichtun u.s.w. konnte man bemerken, die Conversation unter dem gemeinen Volke war frei, ungezwungen, wie vor und ehe.

Ich war, fast der einzige unter den hiesigen Kameral-Beamten, fast ununterbrochen auf dem Markte, liess sogar mein Dienstpferd hinführen um Vorwand zu haben, die Leute versammelten sich um mich wie vor und ehe, und wendeten sich selbst dort mit Fragen, Bitten und Beschwerden vertrauensvoll an mich.

Zusammenkünfte wegen einer dem Landtage einzureichenden Bitte waren allenthalben, liefen jedoch ganz ruhig ab. Bei der hiesigen Zusammenkunft nach der Messe im Kirchhofe, wo der Verespataker g. kath. Pfarrer eine Rede gehalten haben soll, sollen auch die obbenannten oder besser berührten Herrn zugegen gewesen sein. Ihre Gegenwart soll mehr Unwillen als Erfolg gehabt haben, und denn hie und da laut werdenden Äußerungen nach, mißtraut man ihnen.

Daß hie und da, besonders in Topanfalva, wie schon erwähnt, unzeitige Lärmer auftauchen, ist natürlich, sie scheiterten jedoch bis itzo an den richtigen Takt der Leute, dessen Gros im Ganzen sich bis nun wie ein Mann von Ehre verhält.

Mit dem Betragen des K. Spanates gegenüber den Untertanen bin ich nicht einverstanden, es ist eine plötzlich zu große Milde eingetreten, der Walache parallelisiert in solchen Fällen sehr richtig und siehet hierin Scheue und Furcht. Ein zwar leutseliges Betragen mit ernstern, strengen Hinweisen auf den Dienst würde mehr Vertrauen einflößen.

Ich meinerseits bin ganz ruhig nun, und ohngeachtet ich den Untertanen mehr als alle, absprechen abschlagen und sie zurecht weisen muß, wobei ich gar keine Aenderung annahm, und ruhig den Dienst betreibe.

Sollte eine Aenderung eintreten, was ich mitten unter den Leuten und bei dem Vertrauen was ich bis itzo genieße, bemerken muß, so werde ich alsogleich die Meldung erstatten.

Euer Hoch und Wohlgeboren gehorsamster

Topánfalva, 16 April 1848

Lerchenfeld¹

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. M.T., nr. 628 [Praes 46], 1848.

¹ Cf. doc. 195, nota nr. 2 din vol. I.

48

Turcheş [Săcele], 16 aprilie 1848

Geschehen zu Türköss am 16ten April 1848

Zufolge Auftrags des Löblichen Magistratual Praesidiums vom 16ten April l.J. P.Z. 123/1848 wird nach Vorschrift eines Befehls Seiner Excellenz des Herrn Landesgouverneurs vom 10ten April l.J. Zahl 114/1848 bezüglich des in walachischer Sprache verfaßten ins ungarische übersetzten Aufrufs an die Walachen zur Union Ungarns mit Siebenbürgen und Verweigerung der Robotten nachstehende Untersuchung vorgenommen.

Johann Juga aus Kronstadt gebürtig, Sohn des Kronstädter Handelsmannes und Türkösser Pächters Georg Juga, 18 Jahre alt, griechisch nicht unirter Religion, Schüler am k.k. Polytechnicum in Wien.

Am 24ten v.M. kam ich von Wien nach dem Wunsche meiner Aeltern und namentlich weil meine Mutter sehr kränklich ist weg, um in meine Vaterstadt zu reisen. In Preßburg wo ich bei dem Goldenen Ochsen wohnte, hielt ich mich bloß 2 Tage auf, in Pest jedoch, wo ich bei dem Meister Schiff wohnte mußte ich 8 Tage verweilen, weil ich daselbst unpäßlich wurde. Während dieser Zeit besuchte ich die Caffeehäuser in welchen die ungarischen und Siebenbürger Studenten zusammenzukommen pflegten und sah in mehreren dieser Caffeehäuser gedruckte Aufrufe an die Walachen in walachischer Sprache liegen. Während ich einen solchen Aufruf aus Neugierde auch zur Hand nahm und las, kam ein Ungar, den ich bis dahin nie gesehen hatte, redete mich in ungarischer Sprache an, worauf ich, dieser Sprache nicht mächtig, ihm deutsch antwortete. Derselbe fragte mich hierauf in gebrochenem Deutsch, wohin ich reise, und als ich ihm Siebenbürgen nannte, gab er mir 3 Exemplare des Aufrufs in walachischer Sprache mit dem Bemerkn: Es sei dieser Aufruf für die Banater gedruckt worde. Nichts Böses ahnend nahm ich die erhaltene Gabe an und reiste mit dem Eilwagen nach Clausenburg, wo ich am 2ten d.M. anlangte. Im Biassinischen Gasthause daselbst verweilte ich einige Tage bis zum 6ten d.M. aus dem Grund, weil ich die in der Zeit daselbst abgehaltene Marchalsitzung mitmachen wollte. Während dieser Zeit kam ich mit meinen dasigen Landsleuten und unter anderm auch mit einem

gewissen aus Kronstadt gebürtigen Johann Petrovici zusammen, der in Clausenburg am Lyceum studiert. Diesem gab ich, als einem Landsmann und Schulfreund ein Exemplar der erhaltenen 3 Aufrufe ohne irgend eine böse Absicht, bloss deswegen, weil er mir, nachdem er solche bei mir gesehen hatte, ein Exemplar verlangte. Am 8ten d.M. kam ich nach Kronstadt besuchte daselbst meinen ehemaligen Lehrer, Professor Baritz, dem ich aus Curiositaet das 2te Exemplar mittheilte da ich wußte daß er als ein Mann von Bildung davon keinen Missbrauch machen würde. Da ich selbst um politische Angelegenheiten Siebenbürgens mich wenig kümmern, weil ich wieder nach Wien zurückkehren und mich dort niederlassen will, so habe ich den Inhalt dieser Aufrufe gar nicht beachtet, habe selbst meinen Vater solche früher nicht mitgetheilt, bis er nicht vor kurzem durch die L. Polizei aufgefordert mich danach befragte. Daß ich keine bösen Absichten hegte, beweiset der Umstand dass ich das 3te Exemplar immer noch bei mir habe und auf Verlangen abgebe.

In Gemäßheit dieser Aussage werden folgende specielle Fragen gestellt:

1. Weiss Constitut nicht, wer diesen Aufruf verfaßt und gedruckt hat?

Ich weiß weder das Eine noch das Andere.

2. Hat Constitut nicht noch mehrere Exemplare dieses Aufrufs erhalten und ist er nicht aufgefordert worden, solche zu vertheilen?

Ich habe nichts mehr, als die besagten 3 Exemplare erhalten und es hat mich auch Niemand zu einer Austheilung aufgefordert. Übrigens habe ich mich auch um die politischen Umtriebe wenig bekümmert.

3. Wem hat Constitut hier in Kronstadt diesen Aufruf gezeigt oder dessen Inhalt bekannt gegeben?

Niemandem sonst als vorgestern meinem Vater, auch habe ich wie gesagt, das 2te. Exemplar meinem früheren Lehrer Baritz übergeben.

4. Ob dem Constitut nicht bekannt ist, daß jemand noch dergleichen Aufrufe in Siebenbürgen ausgetheilt habe?

Mir ist hievon nichts bekannt.

5. Ob Constitut sonst nichts zur Aufklärung dieser Angelegenheit angeben könne?

Ich habe kein Gewicht auf diese Aufrufe gelegt und aus diesem Grunde auch die ganze Angelegenheit leicht genommen, ohne mich darum weiter zu bekümmern

Johann G. Juga

Womit gegenwärtige Untersuchung mit dem Beifügen geschlossen wird daß der Unterfertigte Dominialprovisor Demeter Boier für Johann Juga die Bürgschaft de sistendo auf solange übernimmt, bis der Vater des Constitutes einen ordentlichen Bürgschein ausstellen werde. Auch wird das dem Constituten abgenommene Exemplar den Akten beigelegt¹. Datum ut super

Carl Myss, Senator und Dominialinspector

Demeter Boer, Dominialprovisor²
Joseph Plecker, S. Fiscal

Original. Arh. St. Braşov. Fond. Actele revol. 1848., nr. 125.

¹ Cf. doc. 36, nota nr. 1.

² Acest proces-verbal a fost înaintat Magistratului din Braşov la 16 aprilie. V. Arh. St. Braşov. Registrul actelor intrate și ieşite. IV, M.2., 123. Foto: 11 178—11 180; 4 815—4 816. Cf. doc. 235, nota nr. 3. din vol. I. Procesul-verbal de anchetă a fost remis Guberniului abia la 26 aprilie. V. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. din Braşov. Registrul actelor intrate și ieşite. IV, M.2., 150. Foto: 4 826.

Cluj, 17 aprilie 1848

An Seine Excellenz den k. siebenbürgischen Hof Kanzler

Welche Aufregung, unter der Szekler Greutz Miliz bei Gelegenheit der, am 11ten April l.J. in Sepsi Sz. György abgehaltenen Markal Sitzung, wegen der gänzlichen Befreiung aus dem Militär Verbannde sich gezeigt haben, werden Eure Excellenz aus dem, von dem Ober Königs Richter von Horváth unterm 13. April, mir zugeschickten, und hier beiliegenden Berichte¹ weitläufiger gütigst entnehmen.

Genanten Ober Königs Richter und einigen anderen wohlgesinnten in seinem Berichte nahmentlich angeführten Individuen ist es zwar durch ihren Einfluß und Ihr Ansehen bei dem Szekler Militär Volk gelungen, für diesen Augenblick die Gemüther zu beschwichtigen und die Ruhe wieder herzustellen, da aber zu befürchten steht: daß die aufgeregten Gemüther dieser Soldaten, wenn ihnen bis dahin die von ihnen so erwünschte Erleichterung ihrer Lasten nicht wird, zu besänftigen nicht mehr möglich sei; so habe ich in Folge dieses Berichtes den Ober Königs Richter aufgefordert: sowohl selbst, als auch durch diejenigen, die Ansehen haben, auch fernerhin dahin zu wirken: daß die Militär Population der väterlichen Fürsorge Seiner Majestät vertrauend, in Hinsicht der Erleichterung des Greutz Dienstes, die in Erwartung stehende Allerhöchste Entschließung ruhig abwarte.

Da ferner der Ober Königs Richter in seinem Berichte zufolge der Wünsche der Greutz Soldaten weiters hin das Ansuchen stellt, womit bis zu der, im Wege der Gesetzgebung zu erfolgenden Erleichterung ihrer Lasten, auf dem Fall, wenn sie, aus ihrem Wohnorte dislocirt würden, die gebührende Verpflegung, und für die Greutz Hussaren, zum Ankauf ihrer Pferde, Geld Vorschuß bewilligt werde, so nehme ich mir die Freyheit Eurer Excellenz im Nachhange meiner Zuschrift v. 9. April. l.J. Z. 704 neuerdings zu ersuchen: den Erlaß des Allerhöchsten Entschlusses, wovon Eure Excellenz bereits die Güte hatten mich im freundschaftlichen Wege in Kenntniß zu setzen sobald als möglich erwirken zu wollen.

Clausenburg am 17. April [1]848²

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 833/1848. Foto: 2 604, 2 606—2 607.

¹ Pentru răspunsul guvernatorului din 17 aprilie la raportul citat al prim-judeului regesc al scaunului Trei Scaune vezi: *Original*. Arh. St. Sfintu Gheorghe. Fond. Scaun. Trei Scaune. Acte prezidiale, nr. 140/1848. Foto: 7 703—7 704; *Concept*. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 833/1848. Foto: 2 605.

² Cf. doc. 118, nota nr. 2 din vol. I.

Cluj, 17 aprilie 1848

Schaguna András görög nem egyesült püspöknek

Méltóságodnak idei április 15-éről hozzám intézett fel jelentését¹, melynél fogva folyó hó 5-től 12-ig meg járt azon helységek jegyzékét, melyekben a görög nem egyesült vallású híveit a békében és csendességbeni meg maradásra

buzdította, nekem fel küldötte, tudásul vevém, egyszersmind méltóságodat arra kívántam utasítani, hogy ezen levelem vételével a leg rövidebb idő alatt, szent egyházi hivatala helyére vissza jönni igyekezzék, a mostan naponta nevedek mozgalmak a fő pásztornak hívei közti jelenlétét multhatatlanul igényelvén.

Kolosvárt, Aprilis 17. 1848

Către episcopul ortodox Andrei Şaguna

Am luat cunoştinţă de raportul domniei voastre pe care mi l-aţi trimis în 15 aprilie a anului curent¹ împreună cu lista localităţilor vizitate între 5—12 a lunii curente, unde aţi îndemnat credincioşii de religie ortodoxă să rămână în pace şi linişte. Doresc, totodată, să pun în vedere domniei voastre ca imediat după primirea acestei scrisori, în cel mai scurt timp, să vă străduiţi a vă întoarce la sfânta dumneavoastră funcţie bisericească, întrucît mişcările care actualmente cresc pe zi ce trece, solicită neapărat prezenţa arhipăstorului între enoriaşii săi.

La Cluj, 17 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 838/1848. Foto: 2 619—2 620.

¹ V. doc. 275 din vol. I. Datarea la 15 aprilie în loc de 17 aprilie s-a făcut în mod greşit; dovadă numărul de înregistrare 838/1848. P., acelaşi la ambele documente.

51

Cluj, 17 aprilie 1848

Ö Császári s Apostoli Királyi Felsege, Erdély Nagy Fejedelme, a Székelyek Ispánnya, legkegyelmesebb Urunk nevében.

Nemes Torda Megye Fő Ispánnya kedves atyánkfiaának!

Értésére esvén a Királyi Fő Kormány Széknek, hogy az ezen nagy fejedelemség oláh nemzetbeli lakossai között egy olyan tartalmú felszollítás köröztetik, mely szerint azok egy a következő Tamás vasárnapján (mely esik a húsvét utáni első vasárnapra) Balázsfalván tartandó közönséges gyűlésre felszollíttatnak oly formán, hogy az irt napra minden estperestjeiket két két nappal és minden faluból két követel küldjenek Balázsfalvára a végett, hogy ottan az oláh nemzetnek megadandó jogokért az ország gyűléshez be nyújtandó kérelem iránt értekezzenek, — noha a Királyi Fő Kormány Széknek nem céllya, hogy akárkit is méltó és törvényes kérése elmozdításától elzárjon, mivel mindazonáltal egy olyan kevesebb értelmű s nagyobbára míveletlen népnek ily nagy és több ezerre menő számmal való összevgyülekezését a mostani környüállásokban megengedni a dolog bizonytalan kimenetele tekintetéből nem lehet, valamint a mind két görög szertartású püspököknek meghagyatott innen mai napról, hogy esperestjeiket és papjaikat azon Tamás vasárnapjára intézett gyűlésben való meneteltől, úgy a falusi követek küldését is felelet terhe alatt tilcsák el, úgy uraságodnak is ezennel komollyan meghagyatik, hogy az igazgatása alatti megyében levő mind két szertartású esperesteket töstént maga eleibe idéztettvén, azoknak és általuk a papoknak az említett gyűlésre való menetelt szorosson tilcsa meg, úgy minden faluknak is a követek küldését az illető tisztek által tiltassa meg,

és hogy ezen tilalom foganatos legyen, arra szorgalmatosan vigyázzon és vigyáztasson, értesítvén azomban az esperesteket a felöll, hogy: mind két püspökök a Királyi Fő Kormány Szék által arra utasítottak, hogy egy más határnapot tűzvé ki, arra magok esperesteit és a nemzetbeli némely értelmesebb egyéneit a célzott kérelem iránt való értekezésre összehívhatták.¹

Az Erdélyi Nagy Fejedelemségbeli Királyi Kormányának 1848ba Szentgyörgy hó 17kén tartott üléséből

Gróf Teleki József

G. Lázár László, tartományi kancellár

Schuster Károly, titoknok

În numele măiestății sale imperiale și apostolice regale, al marelui principe al Transilvaniei, al comitelui secuilor, al domnului nostru milostiv!

Către iubitul nostru comite suprem al nobilului comitat Turda

Guberniul a aflat că printre locuitorii de națiune română ai acestui mare principat circulă un apel. Potrivit conținutului acestuia ei sînt convocați la o adunare generală, care se va ține la Blaj în următoarea duminică a Tomii (ce cade în prima duminică de după paști). În ziua amintită [sînt chemați] să-și trimită toți protopopii, cu cîte doi preoți și cu cîte doi delegați din fiecare sat la Blaj, pentru a se consfătui asupra petiției care să se înainteze Dietei în problema drepturilor națiunii române. Guberniul nu are intenția să împiedice pe nimeni să-și înainteze cererile sale drepte și legale. Totuși, în condițiile de față, avînd în vedere deznodămîntul incert al problemelor, nu se poate permite o atît de mare adunare, în număr de cîteva mii, unui astfel de popor simplu și în mare parte neinstruit. De aceea, cu data de astăzi li s-a ordonat ambilor episcopi de rit grecesc să interzică pe răspunderea lor atît plecarea protopopilor și preoților la acea adunare convocată pentru duminica Tomii, cît și trimiterea de delegați ai satelor. Tot astfel vi se ordonă cu strictețe și domniei voastre să convocați imediat protopopii de ambele rituri din comitatul pe care-l administrați și să le interziceți cu severitate, iar prin ei, și preoților, plecarea la amintita adunare. Să interziceți fiecărui sat, prin oficialii respectivi, trimiterea de delegați. Să vă îngrijiți personal și să dispuneți să se supravegheze cu zel, ca această interdicție să fie eficientă. Să-i anunțați însă pe protopopi că cei doi episcopi au fost îndrumați de Guberniu să stabilească o altă dată. Atunci vor putea să convoace protopopii și unele persoane mai cultivate ale națiunii lor, pentru a se sfătui asupra cererii preconizate¹.

Din ședința Guberniului Marelui Principat al Transilvaniei ținută în ziua de 17 a lunii aprilie 1848

Contele Teleki József

Contele Lázár László, cancelar provincial

Schuster Károly, secretar

Circulara în original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. comitat. Turda. Acte prezidiale, nr. 433/1848. Exemplarul trimis orașului Bistrița, v. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. oraș Bistrița. Mag. Pres. 1847—1848. Z. 1—99.

¹ Cf. doc. 272, din vol. I.

Cluj, 17 aprilie 1848

Nemes Küküllő Vármegye Fő ispányának

Idei április 5-*ről* 705 elnöki szám alatti rendelvényem¹ kapcsában, méltóságodat értesíteni kívántam, miszerint a hazai fő hadi parancsnok ő nagyméltóságának április 15-*ről* hozzám intézett átirata tartalmánál fogva, a Medgyesen szállomásozó katonaság, gyalog székely szélbeli két századdal meg szaporítatott. Mit is méltóságodnak oly véget kívántam tudtára adni, hogy a szükség esetében a köz bátorság fen tartására a medgyesi vár parancsnokkal egyetértésben légyen, ki által méltóságod az iránti felszólítására katonai segítség fog küldetni.

Kolosvárt, április 17 1848

Către comitele suprem al nobilului comitat Tîrnava

În legătură cu dispoziția mea de sub numărul presidial 705 din 5 aprilie a anului curent¹, doresc s-o informez pe domnia voastră, că în urma conținutului adresei domniei sale comandantul suprem militar provincial, care mi-a fost trimisă în 15 aprilie, armata ce staționează la Mediaș a fost sporită cu 2 companii de grăniceri secui pedestri. Doresc să vă încunoștințez despre aceasta, pentru ca în caz de nevoie să fiți în legătură cu comandantul cetății din Mediaș, care la solicitarea domniei voastre va trimite ajutor militar în vederea menținerii ordinii publice.

La Cluj, în 17 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 836/1848. Foto: 2 612—2 613.

¹ V. doc. 189 din vol. I.

Pesta, 17 aprilie 1848

1848. apr. 17

Tisztelt tanár Úr!

A hazánkban történt nagyszerű változások következtében a vallás és közoktatás tárcája reám bízott. Teljes meggyőződésem szerint nemzetemnek nem tehetek semmi által hasznosabb szolgálatot, mintha nehéz feladásom bé töltésére oly férfiak segédét kérem ki, kiket mind saját érdemeik, mind a közbizodalom e nehéz körülmények között erre alkalmasoká tesz. Ez a nézet, mellyből kiindulva Ont a haza nevében arra szólítom fel, hogy a vallás és közoktatás ügyében a státus altitkári hivatalt, melly a miniszteri után az első, el fogadni kegyes legyen. Fogadja ezen ajánlatomban, melly minister társaim tellyes helyben hagyását bírja, legvilágosabb bizonyítványát azon tiszteletnek, mellyel érdemei, s azon bizodalomnak, mellyel hazafisága iránt viseltetem: s engedje reménylenem, hogy bár mi nehéz legyen a hely-

zet, mellynek elfogadására Önt felszólítom, sőt éppen mert a helyzet nehéz, kérésem visszautasíthatni nem fog; s hogy Ön engemet ily értelmű határozatáról azonnal tudósítani és mentül elébb személyesen körönkben meg jelenni kegyes leend.

Maradok különös tisztelettel alázatos szolgálja

B. Eötvös József

17 aprilie 1848

Stimate domnule profesor!

În urma minunatelor transformări petrecute în patria noastră mi s-a încredințat portofoliul Cultelor și Instrucțiunii Publice. Sînt pe deplin convins că n-aș putea face un serviciu mai util națiunii mele în îndeplinirea dificilei misiuni, decît acela de a cere sprijinul bărbaților pe care atît meritele proprii, cît și încrederea generală îi recomandă în astfel de împrejurări grele. Pornind de la această părere, vă solicit în numele patriei să binevoiți a accepta rangul de subsecretar de stat în problemele cultelor și instrucțiunii publice, care este prima funcție după cea de ministru. Primiți prin această ofertă a mea, ce se bucură de aprobarea integrală a colegilor mei miniștri, cea mai clară dovadă a stimei pe care o port meritelor [d-voastră] și a încrederii ce mi-o pun în patriotîsmul dumneavoastră. Permiteți-mi să sper că cererea mea nu va fi respinsă, oricît de dificilă ar fi misiunea pe care vă solicit să o acceptați, tocmai fiindcă situația e grea. Vă rog să binevoiți a mă încunoștința imediat despre hotărîrea dumneavoastră și a vă prezenta personal fără întîrziere în mijlocul nostru.

Rămîn cu deosebită stimă al dumneavoastră devotat

baron Eötvös József

Publicat de Deák Imre, 1848, p. 68.

54

Oradea, 17 aprilie 1848

Tekintetes Alispány Úr!

Ezen nemes Bihar megyében helyezettett szalacsi birtokunkhoz tartozó, Kraszna és Közép Szónok megyékkel határos Értölgy nevű erdőnkben, az igen közel szomszédságban lévő ugyancsak Kraszna és Közép Szónok megyékben fekvő Nagy és Kis Patzali, más néven patzalai lakosok, ez előtt több évekkel nagyszerű pusztításokat kezdvén elkövetni, később nehogy felvigyázonk által akadályoztassanak, csoportosan öszve seregelve, a falubeli harangok fél-reverése mellett kezdették az erdőt meg rohanni, s ekkor a több ezrekre menő szalacsi embereink készek lettek volna az erőszakoskodók vissza verésére, de az e féle összeütközésekből származni szokott szomorú következtetéseket mellőzni kívánván, megsértett tulajdon jogainknak orvoslását a törvény útyán törekedtünk eszközölni jelesen:

1841/ik évben nemes Bihar megyéhez és az erdélyi királyi kormány székhez intézett folyamodásaink következtében, Bihar, Kraszna és Közép Szónok

megyékől kinevezett vegyes küldöttség, a nevezett patzalusiak által addig elkövetett pusztításokat a hely színén megvizsgálván, s a kárt meg becsülván, ezt egy ezer forintot meghaladó mennyiségben állapította meg, melynek megterítését mind az erdélyi udvari Cancelláriánál, mind a Kormányszéknél nem csak mi magunk, hanem nemes Bihar megye közbenjárása által is több ízben szorgalmazni el nem mulasztottuk, azt még is mind ezideig meg nem nyerhetük, sőt inkább

Látván a patzalusi lakosok, hogy vakmerő pusztításaik, a felsőbb helyekről ismételve kimondott rendeletek nem teljesítése mellett büntetlenül maradnak, és hat évek lefolyta alatt sem lehet őket a kár megtérítésére szorítani, mintegy ösztönt vettek erőszakos tetteiknek tovább folytatására, s ebből származott, hogy az érdekllett erdőhöz tulajdoni jogot kezdetek követelni, és nem csak felvigyázóinkat erőhatalommal megtámadni, hanem a feléjük közelítő szalacsi békés lakosokat is megrohanva, marháinktól meg fosztani bátorkodtak, mi által a szalacsi népes helység lakosai annyira felingerlődtek, hogy az erőszak alkalmazásától [?] eddig is nagy nehezen tartóztathattak vissza, de ha a kicsapongó patzalusiak által még tovább is ingereltek a tényleges kitöréstől többé fel tartóztatni már most hatalmunkban nem álland, és az innen következő véres összeütközés eredménye nem reánk, hanem a bűnt büntetlenül elnéző hatóságokra fog nehezedni, és pedig ennek békövetkezése nál valószínűbb, minthogy

A büntetlen maradásban elbizakodott patzalusi lakosok eddigi kicsapongásaiknak tovább folytatására, N. patzali birtokos báró Frimont Péterné született gróf Gyulay Carolina asszony által bátorítólag ingereltek, történt ugyanis: hogy a most múlt télnek kezdetével a patzalusiak több ízben csoportosan reárontván a kérdéses erdőre, abban az előbbieknél még nagyobb pusztítást követtek el, jelesen pedig február 4ik napján 60 ember összeseregelve az erdőt megrohanták s abban kedvök szerint a legszebb fiatal fákat, nem annyira saját hasznokra, minthogy az előbbi hetekben elhordott nagy mennyiségű fával az egész helység el volt bőven látva, hanem csak ártani kívánó aljas ösztönből igen nagy mennyiségben le vágdaltak, s ott helyben hasznavehetlenné tették. Ezen elszenvedhetetlen kártételnek megvizsgálata végett szalacsi tisztartónk Közép Szónok megyei szolgabíró Visky László urat megkeresvén, midőn ennek tilalmazó rendelete a patzalusiak tudtára adódott, ezek fenn nevezett báró Frimont Péterné asszony írott felhatalmazását előmutatván, azt felelték, hogy valamедdig földes asszonyuknak ezen írásbeli felhatalmazása meg nem semmisítetik, a kérdéses erdő vágásától meg nem szűnnek, és a tisztelt bárónőnek ezen törvény ellenes beavatkozását a következés csakugyan igazolta, mert vizsgálat tétel végett a hely színén megjelent Középszónoki szolgabíró és esküdt társa a tisztelt báróné rendeletéből hivatalos eljárásukban fegyveres kézzel megakasztattak, mint a ./- alatt párban ide rekesztett bizonyítvány tanúsítja.

Később a szalacsi gazda tisztünknek a nevezett erdőben makkolt sérteit ugyancsak a tisztelt báró Frimont Péterné patzalusi jobbágjai által maga udvarába erőszakosan behajtatván azok közül 34 darabot elfoglalt s el is adott, mely törvénytelen tettek ellen orvoslást keresendők folyamodtunk az Erdélyi Királyi Kormány Székhez, de mind eddig minden siker nélkül.

Most közelebről újabban 28 patzalusi lakosok egy társaságban 8 szerkérrel a nevezett erdőbe bémenvén, s felvigyázóinkat erőhatalommal elkergetvén, az ott készen talált szőlő karókból 2000 darabot és 1 öl tűzi fát felraktak s Margitára eladás végett beszállították, hol is a helyben lakó Bihar megyei esküdt Hemkés Lajos úr által letartóztatódtak ugyan, de később patza-

lusiak össze seregelvén, magokat erőszakosan kiszabadították, mint nevezett esküdt úrnak ./ alatt párban ide mellékelte tudósításából is látható.

Ezek szerint mivel a patzalusi lakosok erőszakoskodása és báró Frimont Péterné ingerlése miatt nem csak tulajdon jogunk, hanem a közbátorság is veszélyeztetve van, és a több évek során folytonosan szenvedett károsodásunkért legfelsőbb helyről is ismételve elrendelt kármentesítést a szomszéd hatóságok mulasztása miatt mindeddig még nem nyerhetjük, tisztelettel kérjük a tekintetes alispány urat, hogy e tárgyat azon tekintetből is, nehogy a legfelsőbb fokig felingerült szalacsi lakosok visszatartása még szomorúbb következtetéseket eredményezzen és a törvények értelmében az erdőség elpusztítása meg akadályoztassék hogy mind mi szenvedett károsodásunkért illő elégtételt nyerhessünk, mind báró Frimont Péterné a további hatalmaskodástól eltiltassék.

Sikeres intézkedések végett a Magyar ministeriumnak hivatalos úton felszerzteni méltóztassék.

Kik többnyire teljes tisztelettel vannak tekintetes alispány úrnak alázasat szolgálói

Stimate domnule vicecomite!

Înainte cu mai mulți ani, locuitorii din satele Viișoara [fostă Pățalu Mare] și Izvoarele [fostă Pățalu Mic] din comitatele Solnocul Mijlociu și Crasna au început să săvârșească distrugerile de mare întindere în pădurea noastră cu numele de „Ērtölgy“, aflată în vecinătatea acelorași comitate. Ea ține de domeniul nostru Sălacea, care este situat în acest nobil comitat al Bihorului. Mai tîrziu, pentru a nu fi împiedicați în aceasta de administratorul nostru, ei s-au adunat și, în bătaia clopotelor din sat, au început să atace pădurea. Atunci oamenii noștri de la Sălacea în număr de cîteva mii ar fi fost dispuși să-i respingă pe uzurpatori. Dar dorind să evităm urmările triste care se nasc în mod obișnuit din astfel de ciocniri, ne-am străduit să obținem pe cale judiciară restabilirea drepturilor noastre de proprietate încălcate și anume:

ca urmare a memoriilor adresate în anul 1841 nobilului comitat al Bihorului și Guberniului din Transilvania s-a numit o comisie mixtă din partea comitatelor Bihor, Crasna și Solnocul Mijlociu, care a cercetat la fața locului distrugerile comise pînă atunci de numiții locuitori din cele două sate; ea a apreciat că valoarea pagubelor se poate stabili la peste 1 000 de florini; despăgubirea n-am încetat a o solicita în repetate rînduri, atît la Cancelaria auliță transilvăneană, cît și la Guberniu, fie prin noi înșine, fie prin intervenția nobilului comitat Bihor, dar pînă acum nu am reușit s-o obținem;

dimpotrivă, locuitorii din cele două sate au văzut că, în pofida neîndeplinirii dispozițiilor emise în repetate rînduri de instanțele superioare, distrugerile lor temerare rămîn nepedepsite; ei au fost parcă stimulați în continuarea violențelor văzînd că nici măcar în decurs de 6 ani n-au putut fi obligați la despăgubiri; de aici a urmat că au început să-și revendice dreptul de proprietate asupra pădurii în cauză și au îndrăznit să-i atace cu forța nu numai pe angajații noștri, ci și pe locuitorii pașnici din Sălacea care se apropiau de ei, luîndu-ne vitele noastre; consecința a fost că locuitorii populatei comune Sălacea au fost atît de revoltați, încît pînă acum au putut fi reținuți numai cu mare greutate de la folosirea forței; dacă vor fi loviți în continuare de abuzurile celor din Izvoarele, nu ne va mai sta în putință a-i reține de la o răbufnire sălășă; responsabilitatea unei ciocniri sîngeroase ce va urma de aici nu va cădea asupra noastră, ci asupra autorităților care au lăsat crima nepedepsită;

că e posibil să se întâmple așa, este cu atât mai probabil cu cât locuitorii din cele două sate și-au întărit convingerea că vor rămâne pe mai departe nepedepsiți, deoarece sînt îndemnați și încurajați la continuarea abuzurilor lor de pînă acum de către proprietara din Viișoara, soția baronului Frimont Péter, născută contesă Gyulay Karolina; drept urmare la începutul iernii trecute cei din localitățile respective au atacat în mai multe rînduri în grup pădurea în discuție, săvîrșind distrugerii și mai mari decît cele anterioare; astfel în 4 februarie s-au adunat 60 de oameni și au atacat pădurea; ei au tăiat copacii tineri cei mai frumoși după bunul lor plac și i-au făcut acolo pe loc de nefolositor, nu atât în interesul lor propriu, întrucît întreaga localitate este aprovizionată din belșug cu lemnele duse de aici în săptămînile anterioare, ci numai pentru a produce pagubă; în vederea anchetării acestei pagube inadmisibile, angajatul nostru din Sălacea s-a adresat judeului nobiliar al comitatului Solnocul de Mijloc, domnul Visky László; cînd interdicția acestuia li s-a adus la cunoștința pătălenilor, aceștia au scos la iveală împuternicirea scrisă a soției baronului Frimont Péter; ei au declarat că pînă cînd nu se anulează această împuternicire scrisă a stăpînei lor de pămînt, ei nu vor înceta să taie pădurea respectivă; cele ce au urmat au adevărit întocmai această intervenție contrară legilor din partea stimatei baronese; într-adevăr judele nobiliar din Solnocul Mijlociu și juratul care-l însoțea pentru anchetă la fața locului au fost împiedicați în misiunea lor oficială prin forța armată datorită ordinului stimatei baronese, după cum dovedește copia certificatului atestat anexat aici sub . . .;

mai tîrziu porcii trimiși la ghindă în numita pădure de către angajatul nostru din Sălacea au fost mînați cu forța la curtea stimatei doamne baronese Frimont Péter de către iobagii ei din Izvoarele; 34 dintre porci au fost reținuți și vînduți; împotriva acestor fapte ilegale am căutat satisfacție, recurgînd la Guvernul Transilvaniei, dar pînă acum fără vreun rezultat;

mai nou, acum recent, 28 de locuitori din Izvoarele au intrat împreună în pădurea amintită cu 8 care și i-au alungat cu forța pe paznicii noștri; din aracii de vie găsiți acolo gata pregătiți au încărcat 2 000 de bucăți; la fel și niște lemne de foc, pe care le-au transportat spre vînzare la Marghita; ei au fost arestați de domnul Hemkés Lajos, jurat al comitatului Bihor, care locuiește acolo; dar mai tîrziu cei din cele două sate s-au adunat și i-au eliberat prin violență, după cum se poate vedea și din copia raportului numitului domn jurat anexată aici sub . . .;

din cele de mai sus rezultă că din cauza violențelor locuitorilor din cele două Pătaluri și a agitațiilor doamnei baron Frimont Péter sînt amenințate atît dreptul nostru de proprietate, cît și liniștea publică. De asemenea, din cauza autorităților vecine, pînă acum n-am primit despăgubirea pentru pagubele noastre suferite continuu timp de mai mulți ani, deși a fost ordonată de repetate ori de cel mai înalt for. De aceea vă rugăm cu respect pe domnia voastră, domnule vicecomite, să binevoiți a înainta pe cale oficială această cauză guvernului Ungariei pentru a lua măsuri eficiente. Vă cerem aceasta pentru ca: agitația locuitorilor din Sălacea, ajunsă la cel mai înalt grad, care pînă acum au putut fi reținuți, să nu ducă la urmări și mai triste; distrugerea pădurii să fie împiedicată în conformitate cu legile; noi să obținem satisfacția cuvenită pentru pagubele suferite; iar soția baronului Frimont Péter să fie oprită de la alte abuzuri.

Dealtfel rămînem cu toată stima slugile umile ale domniei voastre domnule vicecomite.

Tîrgu Mureş, 17 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Groff Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Excellentiádnak jelen év április 13-ik napjáról költ rendelete¹ követtkesz-
tében szerencsém van alázatos tudósításonkat megtenni — vidrai Jánk Abra-
hám a legközelebről lefolyt törvényes szakasz utolsó heteibe censuráját letéve,
szószollónak fel is esküdett, és ő már megszűnt királyi táblai írnok lenni,
egyébaránt a Henter János írnoki székén volt írnok; magamat kegyébe ajálva
— mély tisztelettel öröklök nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Marosvásárhelyt, 1848-ki április 17-kén

Gálfalvi Imre

Preainălţimea voastră domnule conte guvernator! Milostivul meu
stăpîn!

Ca urmare a dispoziţiei excelenţei voastre din 13 aprilie a anului
curent¹, am onoarea de a-mi înainta umilul raport. Avram Iancu din Vidra [de
Sus] a susţinut examenul de cenzură în ultimele săptămîni ale termenului legal
recent încheiat şi a depus jurămîntul de avocat. El a încetat astfel a mai fi
cancelist al Tablei regale. Dealtfel, el a fost practicant la cancelaria avocaţia-
lă a lui Henter János. Recomandîndu-mă graţiei dumneavoastră, rămîn pe
veci cu adînc respect sluga umilă a preainălţimii voastre

La Tîrgu Mureş, în 17 aprilie 1848

Gálfalvi Imre

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 881/1848. Foto: 186.

¹ V. doc. 8.

Cluj, 17 aprilie 1848

Nagyiméltóságú Gróf Királyi Főköormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Idei April 15-ről 827. E. szám alatt költ kegyes intézmény következe-
sében a közlött kérelemnek visszazárása mellett alázatosan jelentem nagy-
méltóságodnak, mikép a városi polgárok és lakosok az izraeliták kihágásai
által nagyon fel lévén bosszankodva, minyájoknak inneni elutasításokat
kívánták; mely környülmény felől a nemes tanács és közönség értesítettvén,
és e felett tanácskozáván, abban állapodott meg, mikép az 1837-dik éven innen
e városra telepedett izraeliták innen a mindjárt bekövetkezendő Szent György
napján múlhatatlanul elköltözzenek, az 1837-dik év előtt már itt voltak
pedig dolgaik eligazíthatása végett az 1849-dik évi Szent György napjáig az
itt maradás megengedtessek ugyan, de akkor ők is innen múlhatatlanul eluta-

sittassanak, és ezen idő bekövetkezéséig a pálinkafőzéstől tellyesleg megszűnyenek¹; a dolog ezen állásában alázatos véleményem szerint az 1837dik év előtt már e városon volt izraeliták, kiknek a fennebbi határozáshoz léendő magok alkalmazásuk hírül adatott, jelenleg semmi bántalomtól nem félhetnek; az írt éven innen ide költözött zsidók pedig — a mennyire értesítettem — idei Szent György napján előre történt meginttetésök következtésében innen el fognak távozni.²

Örökös méj tisztelettel lévén nagyméltóságodnak alázatos szolgája
Kolosvárott, April 17. 1848

Grois Gusztáv, főbíró

Preamărite domnule conte guvernator! Milostivul meu stăpîn!

Ca urmare a milostivei voastre dispoziții din 15 aprilie a anului curent sub numărul 827 E., vă retrimis alături cererea comunicată și raportez cu umilința ilustrității voastre, că cetățenii și locuitorii orașului sînt foarte iritați de ilegalitățile izraeliților. Ei au cerut expulzarea lor de aici. Nobilul consiliu și comunitatea, înștiințate de acest lucru, sfātuindu-se, au ajuns la concluzia că evreeii așezați în acest oraș după anul 1837 trebuie să plece neapărat de aici pînă în ziua de Sfîntul Gheorghe. Celorlalți, aflați aici dinainte de 1837, li se permite să rămîna pînă în ziua de Sfîntul Gheorghe a anului 1849, pentru a-și reglementa afacerile. Dar atunci vor fi și ei neapărat expulzați. Între timp vor înceta cu totul fierberea rachiului¹. În această situație, conform umilei mele păreri, izraeliții stabiliți în oraș dinainte de anul 1837, cărora li s-a dat de știre să se supună hotărîrii de mai sus, nu sînt în prezent amenințați cu nimic. Evreeii așezați aici după anul amintit — pe cît am fost informat — vor pleca² în ziua de Sfîntul Gheorghe a acestui an, ca urmare a avertismentului primit.

Sînt cu un veșnic și profund respect umila slugă a preainălțimii voastre.
La Cluj, 17 aprilie 1848

Grois Gusztáv, jude primar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 901/1848. Foto: 2 652.

¹ Acest document reflectă într-o măsură mai convingătoare decît cele anterioare, că principalul motiv al antisemitismului ce se manifestă în unele orașe transilvănene, se datora concurenței dintre burghezia maghiară și cea evreiască.

² În răspunsul guvernatorului, dat cererii evreilor din Cluj, se arată că s-au luat măsuri pentru a fi scutiți de orice neplăceri și șicane toți cei stabiliți în oraș înainte de 1837. *Concept.* Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 901/1848. Foto: 2 653—2 654.

Tîrgu Mureș, 17 aprilie 1848

Nagyméltóságú Gróf, Királyi Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

A napi eseményekről, melyek idei április 6ától fogva Marosvásárhelyen történtek, excellentiádnak e tárgyban hozzám intézni méltóztatott kegyes

rendelvénye következtében van szerencsém méj tisztelettel jelenteni, hogy egy-két apró demonstrati6n kívül, milyenek ily zavaros id6kben nagyobb városokban is előfordultak, de amelynek semmi rossz következése nem volt, egyéb megjegyzésre méltó nem történt, csak az, hogy a képviselt polgárság kívánata következtében az itteni tanács és választott közönség határozatából a polgári 6rsereg felállítása tárgyában idei április 15kén közönséges polgári gyűlés tartatott a helvét vallásúak Szentmiklós utcai kisebb templomában, mely templom zsúfolva volt minden karzatú, sorsú, osztályú, nemű emberrel, holott is a ki tűzött tárgy felett hoszason folyván a tanácskozás, a polgárság általánosan hajlandóságát és készségét nyilvánította a polgári 6rseregnek városunk keblében léendő felállítására, mely 6rseregbe nem csak városi polgárok kívánnak be lépni, hanem más hazafiak is, úgynevezett honpolgárok is.

Felolvastatott a terv is, mely szerint elintézendő lészen a polgári 6rsereg s hogy ezen tervnek és szabályoknak megfontolására az illetőknek jobb módjuk légyen, 1000 példányba kinyomatni határoztatott (egy példányt bátor vagyok ide zárni)¹; holnap, április 18án az írt tárgy felett ismét gyűlés fog tartatni a fennebb érintett templomban. A tartott gyűlés, a felette nagy számú embertömeghez képest elég jó renddel és csendességgel ment véghez, semmi kitérés vagy ember sértés nem esett. Melynek alázatos tisztelettel feljelentése után hasonló tisztelettel öröklők excellentiádnak alázatos szolgálja

Marosvásárhelyt, 1848ban Április 17én

Lázár János, marosvásárhelyi főbíró

Preaînălțimea voastră domnule conte guvernator, stăpînul meu milostiv!

Ca urmare a milostivei dispoziții pe care a binevoit a mi-o adresa excelența voastră în acest obiect, am onoarea a raporta cu profund respect despre evenimentele cotidiene ce s-au întîmplat la Tîrgu Mureș începînd cu 6 aprilie a anului curent. În afara cîtorva demonstrații mărunte, care în astfel de vremuri tulburi au apărut și în orașe mai mari, alte lucruri demne de amintit n-au avut loc. Ele n-au avut însă nici o urmare nefastă. În urma dorinței exprimată de o delegație a cetățenilor, Consiliul și comunitatea de aici au aprobat ca în ziua de 15 aprilie a.c. să se țină o adunare generală a cetățenilor în biserica mai mică de religie helvetică din strada Sf. Nicolae în problema formării gărzii cetățenești. Această biserică a fost tixită cu oameni de tot felul, de toate stările, condițiile și clasele. Discuția asupra obiectului la ordinea zilei a fost îndelungată. Cetățenii s-au arătat în general dispuși să contribuie la constituirea gărzii cetățenești în orașul nostru. În ea doresc să între nu numai cetățenii orașului, ci și alți patrioți, așa-numiții locuitori de rînd ai țării.

S-a citit și planul conform căruia urmează să se organizeze garda cetățenească. S-a hotărît tipărirea lui în 1 000 de exemplare. În felul acesta cetățenii vor avea posibilități mai largi de a aprecia planul și regulamentul, (îndrăznesc să anexez aici un exemplar)¹. Mîine, 18 aprilie, se va ține din nou o adunare în biserica pomenită mai sus asupra acestui obiect. Ținînd cont de numărul deosebit de mare al participanților, adunarea respectivă s-a desfășurat destul de ordonat și liniștit. Nu s-a întîmplat nici o manifestare de neli-

niște sau vreo jignire a cuiva. Raportându-vă cu umilit respect cele de mai sus, rămîn pe veci aceeași respectuoasă slugă supusă a excelenței voastre

La Tîrgu Mureș, în 17 aprilie 1848

Lázár János, jude primar la Tîrgu Mureș

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 869/1848. Foto: 2 629, 2 633.

¹ V. *Imprimat.* Bibl. Univ. Cluj-Napoca. Colecția Apor; Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 869/1848. Foto: 2 630—2 632.

58

Sibiu, 17 aprilie 1848

U.Z. 1848

eingekommen am 6. Jänner

erledigt am 17. April 1848

Ein noch im Dezember 1846 von einigen walachischen Kaufleuten in Kronstadt dem Nations Comes eingereichtes Gesuch wegen Aufnahme einiger ihrer Nations- und Religionsgenossen in die Kronstädter Wahlbürgerschaft und Ablegung des Bürgereides in walachischer Sprache, wird vermöge Comitial Erlasses vom 27. Dezember 1847 Com. Zahl 1316 nebst dem vom Kronstädter Magistrat darüber eingeholten Berichte und einer bedingungsweise zustimmenden Erklärung der dasigen Wahlbürgerschaft, dem hierin gestellten Antrage gemäß dieser Nationsuniversität zugleich mit einem gleichfalls beigegebenen Gutachten zur Berathung und Schlußfassung mit dem Beifügen zugewiesen, daß über den Antrag seiner Zeit dem Nations Comes die Eröffnung zu machen sei.

Die im erwähnten Gesuch unterzeichneten 41 walachischen Bittsteller von Kronstadt suchen ihre angedeutete Bitte nach Vorausschickung allgemeiner Erörterung der Verhältnisse unter welchen dem walachischen Volke unter den übrigen Nationen des Landes allein ein härteres Los zu Theil geworden sey, als dasselbe verdiene, im wesentlichen wie folgt zu begründen: 1. Unter den beiläufig zehn Tausend walachischen Einwohner Kronstadts sey eine nicht unbedeutende Anzahl wirklicher Bürger und Grundeigenthümer, welche auch der deutschen Sprache und der sächsischen Mundart wohlkundig, ihre Existenz in Kronstadt durch mehrere Generationen zurück aufzuweisen im Stande seyen; wenn sie also bäten womit bei Ergänzung des äußeren Rathes auch die walachische Bevölkerung berücksichtigt und aus ihrer Mitte Individuen zu Mitgliedern deßselben aufgenommen werden möge, so berechtige sie hiezu die in manchen hohen und allerhöchsten Verordnungen und namentlich in einer von 1820 eine vom Jahr 1837 und in der neuesten bezüglich der 6 Landgemeinden des Kronstädter Districtes im Jenner 1846 erflossenen, ausdrücklich empfohlenen Berücksichtigung der walachischen Bevölkerung und es fordere bei dem Umstand, daß der innere und äußere Handel sich größten Theils in den Händen der Kronstädter Walachen befinde, die Billigkeit, daß auch dieser Zweig des Bürgerthums im äußeren Rathe im genauen Verhältniß repräsentiert werde.

2. Unter den walachischen Grundeigenthümern von Kronstadt befänden sich mehrere Familienväter, welche in ihrer Jugend — vor 30—40 Jahren — nicht Gelegenheit gehabt hätten, die deutsche Sprache zu erlernen, solchen mögen daher die Bedingung der Bürgereidablegung in deutscher Sprache erlassen und der Eid nach früherer Gewohnheit auch in ihrer Muttersprache abgenommen werden.

In der bezüglich dieses Beschlusses gegebenen Erklärung vom 27. Nov. 1847 spricht die Kronstädter Stadtcommunitaet die Ansicht aus, daß, wenn gleich Geschichte, Landesgesetze und Municipalverfassung der Sachsen übereinstimmend dafür sprechen, daß die Sachsen von jeher in politischer und nationaler Beziehung einen abgeschlossenen Körper gebildet haben und vom diplomatischen und gesetzlichen Standpunkte betrachtet, auch heute noch bilden, mithin auf gesetzlicher Grundlage und aus positiven Rechtsgründen kein Nichtsachse und kein Walach den Genuß des Stadtbürgerrechtes unter den Sachsen ansprechen könne, es doch eine Forderung der Gerechtigkeit und zeitgemäss sein dürfte, den mit den erforderlichen Eigenschaften versehenen Walachen die Theilname an sächsischen Bürgerrechte zu gestatten. Da jedoch mit der Zulassung der Walachen zum sächsischen Bürgerrechte auch die Ausübung des activen Staatsbürgerrechtes verbunden sei, die Walachen aber davon Kraft der Landesgesetze ausgeschlossen seyn, so glaubt die genannte Communitaet, daß den Walachen in solange die auf dem System der drei Nationen und einer recipirten Religion beruhende Staatsgrundverfassung Siebenbürgens fortbestehe, auch das sächsische Bürgerrecht nur auf die Bedingung hinzu gestanden werden könne, daß dieselben als Glieder des sächsischen Nationalkörpers zu betrachten und nur als solche zur Ausübung staatsbürgerlicher Rechte zuzulassen seyn. Hiernach und nachdem im berufenen Allerhöchsten Hof Decret vom Jahr 1837 HZ. 2494 Gubz. 7576/837 ausgesprochenen Grundsätze, könnten dann auch die Walachen auf Sachsenboden einen absonderlichen Staatskörper oder eine eigene Nation keinesweges bilden, sondern müßten für Sachsen und als Glieder der sächs. Nation angesehen werden, mit der sie sich gleicher Wohlthaten und Rechte nach dem Sinne der Gesetze zu erfreuen hätten, weswegen aber auch von einer absonderlichen Vertretung oder Repräsentation der Walachen in den sächsischen Communitaeten die Rede nicht seyn könne, sondern nur jene unter denselbe, welche nach erlangten sächsischen Concivilitätsrechte mit den dazu gehörigen Eigenschaften versehen seyn, von der Aufnahme in die Wahlbürgerschaft, gleich anderen Bürgern in der gesetzlichen Art und Weise nicht ausgeschlossen seyn und dabei ihre Nationalitaet keine Schwierigkeit darbierte. Der Anerkennung dieser Grundsätze stehe wohl kein Bedenken entgegen, da solche in Gutachten der Nationalcommission über die Klagschrift der beiden walachischen Bischöfe, welcher die Nations-Universitaet beigestimmt, ausgesprochen sey; weiter gibt die genannte Communitaet mit Beziehung auf das eben berührte Gutachten einen Vorschlag über die Bedingungen auf welche das sächsische Bürgerrecht auch an Walachen verliehen werden könne, dann unter welchen denselben nach Erlangung des Bürgerrechtes sofort auch der Mitgenuß des activen Bürgerrechtes und somit die Aufnahme in die beeedete Communitaet zu gestatten wäre, mit dem Bemerken, daß diese Bedingungen (welche keine anderen sind als die auch jeder Sachse erfüllen muß), um das sächsische Bürgerrecht und den Genuß der mit dem activen Bürgerrecht verbundenen politischen Rechte zu erwerben) für die Walachen nicht drückend, vielmehr vortheilhaft und leicht zu erfüllen für die Einheit des Sachsenvolkes aber, welche nur in der Gleichheit der Gesittung und Sprache und in der Verpflichtung gemeinschaftlicher Interessen und Rechte bestehen könne nothwendig seien.

Belangend den 2t. Punkt des Gesuchs der Bittsteller, bemerkt die genannte Communitaet, daß die Entscheidung der Frage in welcher Sprache die Walachen den Eid abzulegen von Allerhöchst S.R. Majestät erwartet werde.

Schlüßlich bittet die Kronstädter Communitaet diese Angelegenheit, da dieselbe von großer Wichtigkeit und Bedeutung für die sächsische Nation sey, als Nationalsache zu betrachten und der Verhandlung der Nationsuniversität zu unterziehen, damit dieselbe über die Feststellung des Rechtszustandes der Walachen auf Sachsenboden ein Statut entwerfe, solches den Kreisen zur Begutachtung und Annahme mittheile und sodann der Allerhöchsten Sanction seiner Majestät unterbreite.

Der Kronstädter Magistrat theilt die von der Communitaet in dieser Erklärung ausgesprochenen Ansichten und spricht in seiner diesfälligen Vorstellung sich gleichfalls dafür aus, daß diese wichtige Angelegenheit weil die Regelung der Verhältnisse der Walachen nicht bloß in Absicht auf einen Kreis allein erfolgen könne, von der Nationsuniversitaet in Berathung gezogen und durch ein der Allerhöchsten Bestätigung zu unterbreitendes Statut diese Art der Verhältnisse der Walachen, ohne Einmischung der Landesstände geregelt werden mögen. Bezüglich des zweiten Gesuchspunktes wird vom belöbten Magistrat bemerkt: daß zwar das K. Landesgubernium durch Verordnung vom 14. Juni 1847 Zahl 7091 847 auf das Gesuch dreier dasiger walachischer In-sassen dahin entschieden habe, es solle denselben der Bürgereid in walachischer Sprache abgenommen werden, diese Entscheidung aber offenbar auf die von der Stadtcommunitaet angezogenen Allerhöchsten Entschließungen vom Jahr 1820 und 1837 gehe, weswegen die Communitaet diesfalls sich bei Allerhöchster Majestät beschwert habe, daß übrigens diese Angelegenheit durch den die deutsche Sprache, im Mittel der Sächsischen Nation als die diplomatische anerkennende Allerhöchst bestätigte Sprachartikel als erledigt zu betrachten sey.

Dieses Gesuch ist durch den Beschluß der Nationsuniversität unter Zahl 458 l.J. mit erledigt und es werden die von H. Nationsgrafen zur Berathung und Schlußfassung hieher mitgetheilten 4 Schriftstücke demselben bloß mit dem Ersuchen zurückgestellt, die Bittsteller und den Kronstädter Magistrat auf das unter der genannten Zahl von hieraus Verfügte hinzuweisen.

Schwarz, Dep. v. Schässburg¹

Concept. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Universităţii Săseşti, nr. 15/1848. Foto: 3 684—3 688.

¹ Cf. doc. 12, 13, 25, 35, 58, 105; v. și doc. 159, 171, 214, 266, 278 din vol. I.

Braşov, 17 aprilie 1848

Euer Excellenz Hochgeborner Herr Graf und k. Landes Gouverneur, Hochgebietendster Herr

Mit gegenwärtigem Berichte hoffe ich den hohen Befehl Euer Excellenz vom 8-ten d. Pr. Zahl 728 848¹ betreff der Aufsuchung eines mehrere Auffriffe an das wallachische Volk mit sich bringenden von Wien nach Hause

gekommenen jungen Geistlichen gänzlich erledigen zu können. Wie ich Euer Excellenz vorgestern zu berichten die Ehre hatte, hatte ich auf eine Anzeige der Polizei, daß der Sohn des hiesigen wallachischen Handels-Mannes und Türköser Pächters Gyorgye Juga derlei Aufruffe mit sich gebracht habe und sich in Türkös aufhalte, den Senator Carl Mysz als betreffenden Dominal Inspector beauftraget sich mit den substituirtten Fiscalen Joseph Plecker nach Türkös zu begeben und das von Euer Excellenz anbefohlene zu vollziehen.

Gestern Abends erhielt ich von denselben als Bericht über den Vollzug dieses Auftrages das gehorsamst angeschlossene Untersuchungs-Protocoll, aus welchem Euer Excellenz gnädigst zu ersehen geruhen wolle, daß der Gesuchte Hochdenselben irrig als ein aus dem Pazmanaem rückkehrender junger Geistliche beschrieben worden sein dürfte, indem der der Handlung befließene Schüler des k.k. Politechnicums Ioan Juga, Sohn eines ehrenhaften hiesigen wallachischen Bürgers, am 2-ten d. mit dem Eilwagen in Klausenburg angelangt, daselbst im Biassinüschen Gasthause bis zum 6-ten verweilet und unter dieser Zeit von denen ihn von einem unbekanntem Ungarn in Pesth gegebene drei Exemplarien der angeblich für die wallachische Bevölkerung im Banat gedruckten Aufruffe, ein Exemplar seinem auf dem Clausenburger Lycaeo studirenden Schulfreunde den von hier gebürtigen Johan Petrovits auf seinem Verlangen geben und am 8-ten d. hier, wo er ein zweites Exemplar seinem gewesenen Lehrer dem Professor Baritz gegeben, angekommen zu sein anerkannt, und das dritte Exemplar auf Verlangen der Untersuchungs Commission mit dem Bemerken übergeben hat, daß er solches selbst seinem Vater erst dann mitgetheilt als derselbe von der Polizei dieses Aufruffs wegen zur Rede gestellt worden.

Da sich an der Wahrheit dieser Aussage aus dem Grunde keine Zweifel erheben lassen, weil einerseits der Vater des der Untersuchung unterzogene Jünglings ein hiesiger in der Stadt possessionirter ehrbarer Bürger und Handlmann ist, welcher bei einer etwaigen unter den Wallachen der Stadt entstehenden unruhigen Bewegung auch in der größten Gefahr seines Vermögens verlustig zu werden steht, als Pächter von Türkös aber es in seinem privat Interesse liegt, daß die Pächt-Verhältnisse so wie sie bisher bestanden auch hinfort bestehen mögen, die Urbarial Pflicht Aufhebung endlich im hiesigen Dominio keine besondere Erleichterung herbeiführen wird, weil sobald solche eingeführt sein wird, die bisher dem Grundhern in Wiener Währung entrichteten Praestations-Ablösungs-Taxen, durch die Erhöhung der Kopfstaxe auf den von den freien Bauern zu bezahlenden Betrag in die k. Steuer Cassa einzufliessen haben werden, somit keine Ursache obgewaltet, warum der der Untersuchung Unterzogene eine unruhige Bewegung der Wallachen im hiesigen Dominio hervorrufen sollte, andererseits aber Juon Juga, wenn er sich durch Hieherbringung der Aufruffe straffällig erachtet hatte, zuverlässig sobald er am 14-ten d. Kenntniss davon erlangt, daß er betreff der mitgebrachten Aufruffe vor die Polizei berufen worden, bis zum 16-ten wo die Untersuchung wider ihn vollzogen worden, sich aus dem Staube hätte machen können: hat die Untersuchungs Commission denselben festzunehmen zwar unterlassen, jedoch unter Bürgschaft de sistendo gestellt, welches der berichtgebende Untersuchungs Commissair Senator Carl Mysz auch damit zu rechtfertigen gesucht, daß Johan Juga von sehr schwächlichen Körper sei und sich seit seiner Ankunft allhier als Reconvalescent in Türkös aufhalte, um sich in der frischen Landluft wieder zu stärken.

Dieses auf angeführte Umstände gegründete Vorgehen, habe ich meinerseits um so weniger mißbilligen können, als nicht nur durch die Gefangensetzung dieses einer geachteten Familie zugehörigen Jünglings die größte Auf-

regung unter der hiesigen wallachischen Bürgerschaft, und durch das dadurch bekannt werden der Ursache dieser Festnehmung der Inhalt des Aufrufs auch im Dominio in größter Geschwindigkeit verbreitet und die Gefahr eines Ausbruchs eines allgemeinen Aufstandes der wallachischen Bevölkerung herbeigeführt worden wäre. Ich habe sonach bloß den Vater verhalten darüber die Bürgerschaft de sistendo und daß sein Sohn von seiner Freiheit keinen Mißbrauch machen werde in so lange zu übernehmen, bis Euer Excellenz über diesen Vorgang das weiter Nöthige zu verfügen geruhen werden. Da der constituirte Jüngling angegeben, daß er bei seiner Hieherkunft seinem gewesenen Lehrer dem Professor Baritz aus Curiositaet auch ein Exemplar des fräglichen Aufruffs gegeben, so habe ich nicht ermangelt denselben vorzurufen und ihm diesen Aufruff abzuverlangen, um solchen auch Euer Excellenz einsenden zu können. Worauf mir derselbe erwiederte: daß er darauf keinen Werth gelegt und nicht wisse, wo er solchen finden könne, denselben jedoch suche und wenn er ihn vorfände einreiche wolle.

Nach einiger Zeit erschien derselbe und überbrachte den verlangten Aufruf in zerrissenen und ganz verbogenem Zustande mit der Erklärung, daß weil er solchen nur für unbrauchbares Papier geachtet, solches zerrissen und ein Stück als Stopfen verwendet, ein Stückchen aber ohne daß er wisse wie und wohin abhanden gekommen sei. Welchen Aufruff ich in 2 Stücken pflichtgemäß ebenfalls beizuschliessen nicht ermangle.

Sollten derlei Aufrufe mehrere hieher gekommen sein, so ist es bei dem Umstande, wo sehr viele hiesige wallachische und griechische Handelsleute in geheuer Correspondenz mit Pesther Handlungen stehen, sehr leicht möglich, daß derlei Aufrufe in diesem Wege hieher mitgetheilt worden seyn dürften.

Für den Fall endlich, daß außer dem der Untersuchung unterzogene Johann Juga auch ein junger Geistlicher aus dem Pazmanaemum in seinen Geburtsort zurückgekehrt seyn sollte, welcher derlei Aufrufe mit sich gebracht, habe ich die Aufmerksamkeit der Kreis und Dominal Inspectoren, so wie auch der Polizei auf einen solchen fortdauernd verfügt.²

Womit ich die Ehre habe in tiefster Ehrfurcht zu ersterben. Euer Excellenz unterthänigster Diener

Kronstadt den 17-ten April 1848

Joh. v. Albrichsfeld

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 894/1848. Foto: 199—201;
Concept. Arh. St. Braşov. Fond. Actele revoluţionare 1848/1849, nr. 125.
Foto: 11 249.

¹ V. doc. 235 din vol. I.

² Pentru urmărirea lui Juga, v. doc. 217 din vol. I.

Taga, 17 aprilie 1848

Tekintetes Tisztség!

Bizonyos oláh nyomtatott proclamatio kereng több környékbeliek kezén, melybe az oláh nemzet a nemesség elleni felkelésre hivatik fel, — ennek következése azon elterjedt hír lett, hogy a paraszt lázadás jövő húsvét

másod vagy harmad napján fog ki ütni. E hír a kedélyekre annyira nyugtalanítólag hatott, hogy a nemesség nagy része az éjszakákat rémülések között virasztja át. Többen járásom birtokossai közül fel szólítottak valami úton meg nyugtatást eszközölni részökre, bátor vagyok azért jelentést tenni e körülményről a tekintetes tisztséghez, s fel hívások következtébe kérni, miszerént méltóztasson katonaságot telepíttetni a járás közép pontjába a közcsend és bátorság helyre állása tekintetéből, mint telepíttetett nemes Kolos megye némely helységeibe.

Részemről több oláh papok ki kérdezése nyomán reméllem e hír alaptalanságát, mind a mellett helyét látom elő intézkedéseknek, főleg megyénkbe, hol a megyei örség aránti indítvány közgyűlési határozat értelmébe meg bukott. Tudtomra járásomba még semmi jelensége a lázadásnak nincs egyébűtt, csak Pujonba, hol az oláh pap éjjel nappal rendesen titokba nép gyűléseket tartott, miknek nyomán több hírek kaptak szárnyra, egyes fenyegetődzések nemesi vérontás aránt. Lehető óvatossággal holnap Pujonba nyomozandok e hírek körül, s ha helyét látandom, nem fogok késni jelentésemmel. A pujoni magyarság és nemesség között e hírek ingerültséget okoztak, már magokat titokba fel fegyverzették s éjjelenként örködnek. E körülményről csak ma vettem jelentést.

Fel szólítottam többek által arra nézve is, hogy a parasztságtól a löfegyvereket szedessem el, minthogy e fel lépés igen is köz figyelmet ébresztő, félelmet tanúsító demonstratio lenne, s csak is egy járásba gyakoroltatva a népre nézve bosszantó is, sőt annak azon részére nézve, mely maga fél idegen ellenségtől aggasztó, a tekintetes tisztséghez teszke jelentést e kérdésre nézve is, s méltóztatandó rendeléséig fel nem lépek.¹

Nagy tisztelettel maradok a tekintetes tisztség alázatos szolgálja

Cege, 17k apr. 1848

Felszegei Samu, szolgáló bíró

Onorat Magistrat!

În rîndul multora din împrejurimi circulă o anumită proclamație românească tipărită, în care națiunea română e chemată la răscoală împotriva nobilimii. Ca urmare, s-a răspîndit zvonul că răscoala țărănească va izbucni în a doua sau a treia zi a paștilor proximale. Acest zvon a neliniștit atît de mult spiritele, încît o mare parte a nobilimii îngrozită și-a petrecut nopțile trează. Mai mulți nemeși din plasa mea mi-au cerut să le furnizez în vreun fel o asigurare liniștitoare. În urma unor atari solicitări îndrăznesc a raporta despre această împrejurare stimatului Magistrat și a-l ruga să binevoiască a obține trimiterea de armată în centrul plasei în vederea restabilirii liniștii și securității publice, așa cum s-a procedat în unele localități ale nobilului comitat Cluj.

După ce am anchetat mai mulți preoți români, sper în caracterul neîntemeiat al acestui zvon. Cu toate acestea, consider necesare măsurile preventive, cu atît mai mult, cu cît în comitatul nostru propunerea privind garda comitatensă a căzut prin hotărîrea congregației. După cîte știu, în plasă n-a apărut vreun semn al răscoalei în altă parte decît la Puini. Acolo preotul român a ținut adunări populare zi și noapte, de obicei în taină. În urma lor s-au răspîndit zvonurile privind amenințarea cu vărsare de sînge nobiliar. Mîine voi cerceta aceste zvonuri la Puini cu prudența necesară. Dacă voi considera potrivit, nu voi întîrzia să vă raportez. Aceste zvonuri au cauzat iritație în rîndul maghiarilor și al nobililor din Puini. Ei s-au înarmat deja în taină

și noaptea stau de pază. Despre aceste împrejurări am fost informat doar astăzi.

Am fost solicitat de către mai mulți să confisc armele de foc de la țărani. O asemenea măsură ar fi însă o demonstrație care ar dovedi frică și ar atrage în prea mare măsură atenția generală. Efectuată doar într-o singură plasă, ea ar agita poporul. Pentru partea [nobilă], care însăși se teme de un dușman străin, ar fi chiar îngrijorătoare. Raportez și în această problemă onoratului Magistrat. Până la dispoziția pe care va binevoi să mi-o dea, nu voi acționa¹.

Rămân cu mare respect sluga umilă a onoratului Magistrat

Țaga, 17 aprilie 1848

Felszegi Samu, jude nobiliar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 909/1848. Foto: 208—209.

¹ Prim-judele comitatului Dăbica, Wass Sámuel, a cerut guvernatorului Teleki József trimiterea unor unități militare represive în ziua de 18 aprilie 1848. El a invocat zvonurile potrivit cărora românii s-ar fi pregătit să se răscoale împotriva nobililor a doua zi de paști. *Original.* Ibidem. Foto: 210. Cf. doc. 95.

61

Blaj, 17 aprilie 1848

5/17 aprilie 1848

Domnul meu

După ce vă sunt recunoscătoriu de știrile interesante din România și din Brașov, mă simt îndetorată a vă înștiința și io ceva de la noi.

Din numărul Organului de astăzi veți cunoaște știrea importantă pentru un *Congres național* (ș.a.) acum legitim. Ci să vă descriu cursul lucrurilor. Curend după demonstrațiunea din Cluj, duminica în 26 martie nou și episcopul lua porunca a merge împreună cu mine la Cluj. Știrile ce pîn-atunci circula numai din auzite despre templările din Viena, Posoniu, Pestia, Cluj, sosiră deodată în gazeta în acea zi. Impresiunea fu nespūsă. Domnul P[umnu] numaidecît cu vreo cîțiva profesori adunară tenerimea scolastească și le-a grăit multe de toate, de drepturi etc. Ci io avend de a-mi găta scrisorile pentru Organu și avînd de a călători, nu fui fatie, macar fui chiamat; de aceea într-adevăr nu știu anume în ce ton s-a vorbit; ci în urma, profesorii în corpore arătîndu-se înaintea episcopului dechiarară, cum ca ei stau bun pentru portarea teneremei; marți după ducerea noastră la Cluj, adunîndu-se Capitlul cu profesorii dereseră o adresă către episcopul în același întieles, rugîndu-l ca acesta să o descoperă și exc[elenței] sale guvernatorului; tramițîndu-o pre poștia la Cluj, care se și templa și guvernatoriul accepta acea dechiarățiune cu multă bucurie. De Cluj nu ți-aș putea în scurt a te înștiința de toate, destul că guvernatoriul ne îndemna a înpiedeca toată întărîtarea, apromițînd că vor urma lucruri bune de sine, etc. Io nu potui ave întelnire cu mulți, afară de cei de ai noștri; singur cu Bethlen I. ifiu am grăit din cei mai însemnați și cu Mehes; I. Butian era în Cluj; ne arătă o compunere, care eu în cunoscenția nu o poteam aproba. Pre larg nu-ți pot demustra. Poate că ți-a venit a mîna scrisoarea, ce apoi au emendat-o în cîțva etc.

În Blaj se escară diferenție între Many și alți profesori, ce în urmă veniră la atîta cît P[umnu] dechiară că cu M[any] nu va mai fi colaboratoriu. Io m-am silit să-i împac, ci mi se pare că în deșiert. Causa ostensivă a împarechiarei e că M[any] impută profesorilor, că în loc de a mulcomii, ei au întăritat tinerimea, băgîndu-le idei ce nu-s de ei. Ceștia răspund că ei au făcut cu cuget a împiedeca răscoala, ce era să erumpă etc.

Destul ca după aceea tinerimea se înfierbenta prin prochiamațiunile quasi — anomime, între care una și cu suscrierea G. B., din care Manifestul comunicat de dumneavoastră e numai capetul și iarăși prin unele cam tace. Venind de la Osiorhei Pap Alex și însoținduse cu P[umnu], interitază și mai mult. Miercurea trecută, cînd se sloboziră clericii și școlarii acasă, iarăși se convocară, unde li se ceti o prochiamațiune de P[umnu], în care romanii se provoacă a veni pe Duminica Thomei toți protopopii uniți și neuniți cu cîte 2 parochi din tract și cîte 2 oameni din tot satul, aici la Blaj, spre suatuire. Planul era croit mai demult, încă precum se aude din Oșiorhei, aici numai se puse în scris. Domnul P[umnu] mi-a arătat cerînd să i-o tipăresc; ci io i-am aratat marea responsabilitate ce-și ia pre sine convocînd o națiune întreagă, care e una din prerogativele autorității. Ci i-am apromis că vom ține consistoriu și vom cere au sinod național, au macar diecesan. S-a învoit, însă prochiamațiunea s-a scris în sute de exemplare și clericii cu școlarii luară porunca a o vesti în toată țiară. Veneri ținurăm Consistoriu și cererea prein expres se tramise la Cluj. Expresul sosi înapoi aseară cu negativa de lla Gubernatoriul, ci o stafetă de azi noapte ne aduse decretul concedutoriu. Publicarea acei prochiamațiuni se și începu prin țiară, și ieri au și sosit 2 alte stafete de la jurisdicțiuni întrebînd de episcopul: de este cu scirea și învoirea sa. Mai pre larg nu-ți scriu.

Dumneata, dară, cred că acum vei veni la Blaj. Io voi face să ți sse trimită și dumitale un convocatoriu, prin care să alegi și de acolo pre vreo cîțiva berbați înțelepți, cari să vie cu dumneavoastră la consuatuire și miă încreziu că vei convoca bărbați zdraveni și pricepători. Mîne negreșit vom avea consistoriu și termenul se va defice, însă aș voi ca acesta să fie aproape de al dietei, din pricină că de aici o deputațiune respectabilă să ducă dorintele națiunei la dietă.

Cipariu m. pr.

P.S. Trimite Gazeta, Comunitatei Blajului¹.

Original. Bibl. Acad. R.S.R., București. Ms. rom. nr. 994, f. 200—201; *Publicat în:* *George Bariț și contemporanii săi*, vol. IV, București, 1978, p. 300—301.

¹ Cf. doc. 272 și 277 din vol. I.

București, 5 17 aprilie 1848

București, 5 april 1848

Frate Balașescule,

Am primit prin domnu Vrote 10 gramatici de ale d-tale. Însă fără scrisoare. Astăzi e o săptămînă de cînd ți-am mai trimis o scrisoare prin un tînăr, feciorul popei de la Săliște, care mi-a adus pachetul de la d-ta. Am trimis

În prin dînsul încă numerii 7—12 din Universu. Cu părintele mitropolitul încă n-am putut să fac nimica. Zosima tot nu ese din casă. Mitropolitul încă a fost ceva cam bolnav, acum e mai bine. Am fost și astăzi pe acolo, dar n-am putut să vorbesc nimica. Om mai vedea! — eu îți trimit aici 10 fl. sau *una ssută patruzeci de sfași*.

Ce faceți frate pe acolo? Di ce tăceți, di ce șideți! Acum e timpul. Adunați-vă, vorbiți, faceți cereri la Universitatea Săsească, la Gubernium, la Dietă, la Curte. Să se adune românii, să se unească între sene. Lege română ((fără deosebire de uniți și neuniți). Cereți arhiepiscop românească în Transilvania. Stricați unirea cu catolicii. Ocupați episcopii din Banat cu români. Doi episcopi în Banat, unul la Arad, unul la Orade, unul la Cernăuți, doi în Transilvania, va să zică 8. Aceștia pot să aibă un arhiepiscop român. Cereți sobor universal românesc. Cereți independența națională română, deopotrivă cu cea ungurească, săcuiască și săsească. La dietă vedeți mai întîi să băgați cel puțin din fiecare scaun săsesc cîte un deputat român.

Legile pe viitor să se scrie și în limba română. Pentru români, să se ppe la toate dicasteriile dregători români. Tot felul de jălbi să se primească în limba română. Scrieți prin gazete. Acum nu mai este censură. Nu tăceți, că aaltminterea românii sunt pierduți. Adunați-vă cu miile; acum s-au slăbănogit legăturile despotice. Nu mai șadeți! Sacrament! De ce nu vă gîndiți mai departe. Porumbii nu vă cad fripti în gură. Uniți-vă între voi români, nu mai fiți desbinați! De ce sînteți așa de leneși? Acum e timpul de-a lucra. Dar din toate să nu treceți alegerea deputaților fără a băga cîte un român din fiecare județ săsesc. Fiți oameni.

Al vostru A. Tr. Laurianu

P.S. Pentru titlul dicționarului *latino-slachicum* s-au supărat mulți; în gazeta de la Iași te-au și criticat din cauza aceasta. Nu puteai să pui *latino-romanicum*? Știi ce! cînd se va isprăvi de tipărit, atunci retipărește foaia dintîi și-i pune *latino-romanicum*. Pentru ce să ne lăpădam noi numele nostru cel glorios și să primim o poreclitură barbară.

Original. Bibl. Univ. Cluj-Napoca. Fond. Mikó, cutia 77. Publicată în S. Dragomir, *Din corespondența dascălilor ardeleni în anul 1848, în Omagiu lui I. Biannu*, București, 1927, p. 156—157. O traducere maghiară contemporană la Arh. Ist. a Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Mikó. Corespondența lui Mikó Imre. Traducerea e publicată de Deák Imre, 1848, p. 62—63, care o atribuie în mod greșit lui Nicolae Bălcescu și o datează potrivit st. v. la 5 aprilie.

Alud, 17 aprilie 1848

Kedves Uram Őcsém!

Mostan közélebi szombaton¹ a torockóiak elébb zászlókat tűztek ki, azzon ejtzaka nem csak az torockóiak, hanem a szentgyörgyiek is egész éjt-zaaka musikával, zászlókkal, teli fővel az utcákon járkáltak, hozzám lejötök a

kapumig, ez így tölt el majd éjfélutánig, másnap vasárnap lévén a torockóiak ismét a templomba nagy gyűlést tartotak, azon el határozták, hogy minden beneficiumokat el vegyék, szolgálatra semit ne tegyenek, a bírákat egyszer le teték, ők újból megválasztoták, azok mellé rend biztosokat neveztek ki, magok közül; ere a gyűlésre a szent-györgyi jobb gazdák is bé mentek, ebül a következzet, hogy ma regel azaz hétfőn regel a szentgyörgyiek is a templomba nagy gyűlést tartotak, és azok is ot el határozták, hogy semi szolgálatot ne tegyenek, ezeket vasárnap próbáltatuk csak szép módal, hogy maradjanak szolgálatra, egy sem ment, nem is erőltetük. Várták ki a torockóiakat seregestől, hogy egyeséget is kössenek, de még az havasi falusiakra is szétküldötek, hogy azokat fel lázoszák, már a bedeleiek, gyertyánosiak is ma nem akartak meni szolgálatra; ezt látván nem volt mit tenem tehát ma délbe, minék előte a kétt hejség egybe csatolta volna magát, jónak látom csak hamar szekérbe, és edig le verekedtem — mi történt az után, a jó Isten tudgya, ez iránt lehet, hogy késtem tudósításommal kedves öcsém uramnak, de az nagy fel zavarodásba nem tudtam mi tevő légyek; talán jó lene profesor Brasait ha lehetne fel küldeni hozájok, hogy próbálná el szép módal őket hejre hozni, vagy pedig amind kedves öcsém uram jobnak látja, úgy fel lépni², mivel ez félő, hogy ha késik le csendesítések, még a havasi emberek is fel lázadnak; instálom is édes öcsém, hogy sietve méltóztason ebe igazítást teni, aki atyafi tiszteletel vagyok kedves öcsém uram alázatos atyafi szolgája

Nagy Enyed, 17 Apr. 1848

Thorótzkai János³

Dragul meu frate!

Sîmbăta trecută¹, cei din Rimetea au arborat mai întii steaguri. În toată noaptea aceea nu numai cei din Rimetea, ci și cei din Colțești au cutreierat străzile cu muzică, steaguri și cu mintea înfierbîntată. Ei au venit pînă la poarta mea. Acestea au durat așa pînă după miezul nopții. A doua zi fiind duminică, cei din Rimetea au ținut din nou o mare adunare în biserică, unde au hotărît să preia toate beneficiile [nobiliare] și să nu mai presteze slujbe iobăgești. Pe juzi i-au demis și apoi i-au ales din nou, numind alături de ei comisari din rîndurile lor. La această adunare au venit și gospodarii mai de vaza din Colțești. Drept urmare și cei din Colțești au ținut azi, adică luni dimineața, o mare adunare în biserică, unde și ei au hotărît să nu mai presteze slujbe iobăgești. Duminică am încercat să-i determinăm pe aceștia din urmă cu vorba bună să rămîna la lucru, dar nici unul nu s-a dus. Nici noi n-am insistat. Ei au așteptat mulțimea celor din Rimetea ca să încheie o învoială. Mai mult, au trimis veste în satele din munți pentru a le răscula și pe ele. Deja de azi încolo și cei din Izvoarele și Vălișoara nu mai vreau să meargă la robotă. Văzînd aceasta n-am avut ce face și azi la amiază, înainte ca iobagii din cele două localități să se fi unit, am considerat oportun să iau căruța și să răzbesc pînă aici. Ce s-a întîmplat după aceea, bunul Dumnezeu știe. În această privință poate, dragul meu frate, că am cam întîrziat cu vestea. Dar în marea învîlmășeală n-am știut ce să fac. Poate ar fi bine să-l trimitem la ei pe profesorul Brassai, ca să încerce a-i liniști cu vorba bună. Sau, dragul meu frate, să acționezi după cum consideri mai bine, pentru că dacă pacifi-

carei lor va întîrzia, e de temut că se vor răscula și oamenii de la munte². Te rog, dragul meu frate, să iei măsuri de urgență în această privință.

Cu cinstea cuvenită între rude de sînge rămîn al iubitului meu frate profund devotat

Aiud, 17 aprilie 1848

Thorotzkai János³

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 885/1848. Foto: 195. Publicat de Deák Imre, 1848, p. 67—68.

¹ 15 aprilie.

² Guvernatorul îl solicită pe episcopul unitarian a lua măsuri V. doc. 67.

³ La 18 aprilie, comitele suprem al comitatului Turda, Thorotzkay Miklós, a trimis guvernatorului această scrisoare anexată la un raport al său. V. doc. 78.

64

Sibiu, 17 aprilie 1848

Nagy Szeben, April 17. 1848

Kedves édes Apám, s édes Anyám!

Ma reggel 4 órakor szerencsésen megérkezénk, — az úton semmi nevezetes nem talált, a társaságról is, melyben utaztam semmi nevezetést nem írhatok, azt sem tudom kik voltak, egyik sem érdemlette meg hogy fáradságot vegyek magamnak megtudakozni őket, az egész személyzet gyenge volt társalgási tekintetben. Megérkezvén a mesterék bocsátottak be, s nem akarván a papot is föllármázni, a mesteréknél lefeküdtem 8 óráig, akkor fölkelve, mindjárt a grófhhoz¹ mentem, s a levelet kézbesítettem. Jól van ő excellentiája, ebédre magához is parancsolt. Ő újból is megköszönte, hogy írtam volt neki. Onnan Bedeushoz s Mederushoz mentem kik hasonlólag sokat tudakozódtak a kolosvári dolgokról. Pécsynél is jártam ő maga Felső Fejérben van marcalison, a feleségét azonban nagyon betegem találtam. Kálnoky Dénesről az a hír, hogy nem akarja a főispánságot elvállalni. Jancsó Gyuri 3székről írt Barabásnak, az ottani marcalison is keresztül ment az unió, s követekül választattak Szent Iványi Gyuri és Berde Mózes. Az unió ellen itt a mint hallom a tömegben még mind antipathia van, de Mederus és Bedeus is már úgy beszélnek róla, mint bizonyos megleendő dologról. Májnokné is itt van még. A legényem, ki a múlt hónapban nálam volt, megint vissza akar jöni, a jövő hónapban vissza is veszem, addig egy oláh fiút vettem már magamhoz. Most többet nem írhatok, hanem kezeiket csókolva maradok kedves édes Apáméknak háládatos fiok.

Imre

Sibiu, 17 aprilie 1848

Dragă tată și mamă!

Am sosit cu bine azi dimineață la ora 4. Pe drum nu mi s-a întîmplat nimic deosebit. Despre cei cu care am călătorit nu pot scrie de asemenea nimic interesant. Nici nu știu cine au fost. Nici unul n-a meritat să-mi iau oste-

neala ca să-l întreb. În general, toți au fost deficitari din punctul de vedere al conversației. Meșterii m-au lăsat înăuntru după ce am sosit. Nevrînd să-l scol și pe preot, m-am culcat la ei pînă la ora 8. Atunci m-am sculat și m-am dus imediat la conte¹, căruia i-am transmis scrisoarea. Excelența sa e bine. Mi-a poruncit să vin la dînsul la masă. Mi-a mulțumit din nou că îi scrisesem. De acolo m-am dus la Bedeus și Mederus. S-au interesat și ei mult de treburile de la Cluj. Am fost și la Pécsy. El este în Alba de Sus la adunarea marcală. Pe soția lui am găsit-o foarte bolnavă. Se zvonește despre Kálnoky Dénes că nu vrea să accepte funcția de comite suprem. Jancsó György a scris din Trei Scaune lui Barabás că și în adunarea marcală de acolo a fost acceptată uniunea. Au fost aleși ca deputați Szent Iványi György și Berde Mózes. După cîte aud, aici în mase se manifestă încă antipatie împotriva uniunii. Dar Mederus și Bedeus vorbesc despre ea ca despre un lucru sigur făcut. Și doamna Májnok este încă aici. Servitorul pe care-l avusesem în luna trecută vrea să revină. În luna următoare îl voi lua înapoi. Pînă atunci am angajat un băiat român. Acum nu pot scrie mai mult. Sărutîndu-vă mîinile, rămîn fiul recunoscător al dragilor mei părinți

Imre

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Actele lui Tompa Imre.

¹ Mikó Imre.

65

Brănișca, 17 aprilie 1848

Branyicska 17a április 1848

Tekintetes Igazgató Úr!

Ez előtti levelemben nem írtam vala, várván a márkális kimenetelét, de most egyenessen írom, s tekintetes Dosa ügyvéd úr is jóslá mi-szerént tudas-kam a tekintetes úral, s egyenessen írjam is meg, hogy a parasztokat sem miképpen a szolgálatra erőszakoson nem szoríthatjuk, magok mentire kel hagyni, máskép feltámadnak, és elpusztítanak, megölnek. Hibául tehát nékem ne tulajdoníttassék, hogy ha a dologba hátramaradás fog történni. Azt beszéllik, — azt mit az őszön vetettünk, a paraszt nem fogja learatni, még azt sem fogja következőleg meg művelni, mit most vetünk így. Rosz időt értünk, sok helyeken máris egész faluk nem szolgálnak, — én igazán meg ijedtem. Nem tudom mellyik gaz tiszt, vagy miféle jó ember, bizonyoson irigységből, ellenem az oláhokot ingerli, lázassza, hogy csúfollanak meg a mezőn; gondolom olyan ember lesz ez, ki csak a házból szeret gazdáskodni, s nem a mezőn, én pedig így eddig nem tudtam, de ez után kéntelen leszek én is így tenni, mert hóhérok által meghalni nem akarnék. Nagy zavar van egész Hunyad vármegyébe, még külső tiszt sem szoríthatja most semmire, nem is elegyednek belé. Vagynak a mi embereink között is máris észrevehető huntz-futok. Nagyon lábat kapott már a paraszt, hallya már itt, ott, hogy ők is sza-

bad emberek. Pénzes napszámmal fogunk még dolgoztatni, de még így is ha kapnánk, mert az paraszt most mind az italba hiszen, máris tyúkkal, kaláccsal kel utánnok járni. Ujságot azt is írhatom: Noptsa a fő ispány hivatalától felmondot, mert azt mondják, hogy felmondattott. Pogányt¹, Marillait² még a márkális előtt csúfosan letették a szolgabíróaságból, most már azok is mind le fognak hullani, kiket a fő ispány tet vala. Tudja Isten, hogy lesz ezután. Azon instalom a tekintetes urat, méltóztasson engem mentől előbb mind erről utasítani. Ő nagyságok kezeket csókoljuk, a jó tekintetes asszonyt tiszteljük, lévén a tekintetes igazgató úrnak alázasos szolgálja

Berde Sándor

Utóirat. A házakot, hogy vártam a báró ő nagyságát, és a tekintetes urat, a gangot is mind ki meszeltetem, s annyi lelkem nem volt, hogy asszonyokot elegendót, a kísúrolásokra ki kapjak, nevezetesen a branyicskai huntzfutokból, Bikóból is egy néhány nem állot ki, illyen időre jutottunk.

Brănișca, 17 aprilie 1848

Stimate domnule inspector!

Despre cele de mai jos n-am scris în scrisoarea precedentă. Am așteptat rezultatul adunării marcale. Dar acum vă scriu deschis. Stimatul domn avocat Dósa a opinat să vă anunț și să vă scriu, fără ocolișuri, că țaranii nu pot fi siliți prin nici o metodă la robote. Trebuie lăsați în voia lor. Altfel se răscoală, ne distrug și neucid. Prin urmare dacă se va întâmpla vreo rămânere în urmă la lucru să n-o considerați din vina mea. Se vorbește că țaranul nu va secera ceea ce am semănat în toamnă și nu va lucra nici măcar ce semănăm acum. În felul acesta am apucat vremuri grele. În multe locuri slujbele iobăgești nu mai sînt prestate acum de sate întregi. Eu m-am speriat de-a binelea. Nu știu ce dregător nemernic sau ce fel de om bun, de bună seamă din invidie contra mea, îi instigă, îi agită pe români să-și bată joc de mine pe cîmp. Mă gîndesc că o fi tipul de om căruia-i place să facă pe gospodarul numai în casă și nu pe cîmp. Iar eu pînă acum n-am putut să fac așa ceva. Dar de acum înainte voi fi obligat [să stau în casă] deoarece n-aș vrea să mor de mîna călăilor. E o mare tulburare în întregul comitat Hunedoara. Nici măcar dregătorii externi nu-i pot obliga acum [pe iobagi] la nimica. Ei nici nu se amestecă. Chiar între oamenii noștri se observă deja că unii fac pe „șmecherii”. S-a obrăznicit mult de tot de acum țaranul, auzind de ici de colo că și el este om liber. Vom lucra cu zilieri plătiți, dacă vom găsi și de aceștia, căci țaranii toți cred acum numai în băutura. Trebuie să umblăm de acum după ei cu colaci și friptură. Ca nouate pot să vă scriu că Nopcea a demisionat din funcția de comite suprem motivînd că a fost obligat [de împrejurări]. Pe Pogány¹ și Marillai² i-au destituit în mod rușinos din funcția de juzi nobiliari încă înainte de adunarea marcală. De acum vor cădea toți cei pe care i-a pus comitele suprem. Știe Dumnezeu cum va fi de acum încolo. Vă rog pe domnia voastră să binevoiți cît mai curînd a-mi da instrucțiuni despre toate acestea. Sărutînd mîinile mărilor lor și salutînd-o respectuos pe buna și stimata doamnă, rămîn sluga umilă a stimatului domn inspector

Berde Sándor

Post Scriptum. Așteptându-l pe măria sa domnul baron și pe domnia voastră stimată domn am pus să se văruiască gangul, dar n-am avut posibilitatea să găsim femei suficiente pentru curățenie. Dintre cele din Brănișca și din Rovina câteva nu s-au prezentat. Iată ce timpuri am apucat.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca, Fond. Arh. fideicomisională a fam. Jósika. Műsive. Publicat de Andics Erzsébet, *A nagybirtokos arisztokrácia*, II, p. 69—70.

¹ Pogány István.

² Marillay Ferenc.

66

Jibou, 17 aprilie 1848

Sibó, április 17. 1848

Mélyen tisztelt Nagyságos Uram!

Folyó hó 10*iki* levelemben¹ tett ígéretem teljesítésére vevék tollat, s azt menyibe hozzá vethetőleg lehet, ezennel teljesítem is. De minekelőtte a gazdaság folytatására szükséges ökrös és gyalogos erő ki mutatásához fognék, némely adatokat említek, melyekről idézett levelemben már elő érzetemet lehetett látni. Solymos az első nagysád uradalmába, melyet a szilágycsehiek példája az úrbér meg tagadására birt. Tegnap — vasárnap — Pop Ignác benn lévén, említé a solymosiaknak elő készületi nyilatkozataikat, de azt gondoltam, s nékie is mondtam, hogy ilyen körülmények közt az ilyen hírek nem ritkák, de ritkán telyesednek. Ma újból bé jöven Pop Ignác, jelenti, miszerint a vajdának az emberek szolgálatra rendelése alkalmával kereken ki mondták, hogy sem égszer, sem másszor hozzájok többé rendelkezni ne mennyen, mert egy órát sem szolgálnak többet. Itt tehát már szükségessé vált a pénzen, vagy más módoni dolgoztatás, ha meg nem térnek, azonban ha egy kettő meg is tér, de remény kevéshez lehet, ma égy sem ment ki.

Az öreg Bartha ma reggel Angáriaért jöven, azt monda, hogy a helységbe sok bolondot beszélnek, s az ilyeneknek égyik gyűlhelye a Bartha háza, *minthogy ital árultatik nálla. Szónokokul a Bandi fiait* — a maga vejit sem véve ki — Kádár Pistát, Varga Istvánt, Szekér Petít nevezék ki. Ezek — úgymond Bartha — nagy agitátorok arra, hogy miért szolgálnak ők, ha a csehiek s mások nem szolgálnak, különben is már 12 évektől óta szolgálnak ingyen, mert ekkor jött meg nékiek a királytól a szabadság, de a mit az urak el titkoltak satöbbi. Ennek ellenére a paptól ma ebéd után hallám, hogy ő tégnap és ma több sibóiaiktól hallotta, mi szerént addig, míg nagysád haza jó, szolgálnak a szerént, mint nagysád nékiek elmenetele előtti estve ki adta, Szekér Petít a pap is ki emelé a roszba, melyiknek adhatni több hitelt, nem tudom, azomba hajlandó vagyok mostis hinni, hogy a sibóiaknak nagyobb része nem hamar csábítottatik el, már pedig a több uradalmi helységek Sibó példájára sokat építenek. Én is beszéllék a bíróval és Zörgő Jánossal, s tudván azt: hogy ők is igen jól — sőt talám jobban, mint én — tugsák a csehi eseményeket, elő hoztam és mondtottam nékiek, minő ostobaságot követtek el a csehiek, hogy azon kevés üdőt, mely még hátra van az ők sorsok jobbutáig, el

nem tudák várni, hanem maga után bizonyosan büntetést hozó tette engedék magokat csábíttatni. Itt tovább folytatva beszélgetésemet, megemlítém azt is, hogy a solymosiakról mit hallottam, mire ők a solymosiakat nagyon kárhoztatva nyilatkoztak, ígervén egyszersmind azt is, hogy ha ők solymosiakkal találkoznak, majd fülökbe rágják jövődjököket, satöbbi.

Jövendőnk bizonytalan, de akármit hoz ránk a jövendő olyat nem, mit még senki ne ért volna. Jelen év — mint hogy készületlen talál — bizonyosan sok veszteséget okoz, de égy pár év alatt egészen le fogjuk győzni az akadályokat ujj, vagyis általunk szokatlan gazdaságunk folytatásába. Úgy is ki segít az Isten!

Nagyon sok hírek keringenek, melyeknek égy részét hírlapokból olvashatni, vidékünkbeliek pedig többnyire alaptalan koholmányok, de vannak érdekes igazak is, melyekről tekintetes Kiss László úr eddig tudósította nagyságodat, azért azokkal nem terhelem nagysádnak nagyszerű dolgokkal foglalkozó elméjét. Most már át térek a gazdaság mostani állásába ez év folytán meg kívántató ökrös és tenyeres napszámok ki mutatásába — mely ki mutató nálam terjedelmesen két ív papyron van ki dolgozva, de azt nem tisztázhatván le és nem mellélkelhetvén ide, ki vonatba így áll:

1. A sibói, udvarhelyi, Huszszia, Róna és turbucui határokba lévő mindennemű ős és tavasz szalmásgabonáknak, törökbúza, krumpli és hüvelyes veteményeknek, szőlőknek egész bé végzésekre — vetett és természetes szénák fel és bé takarításukra, juh istálók kitakarítására kell ökrös napszám 1 563 gyalogos 13 448

Ezen pontra meg jegyzendő az: hogy a szőlő munkák iskola rakással, homlításal, sorozással vannak fel számítva, melyekbe hihetően változás történend, de azokat a napszámokat kertészeti, épületek reparatiói s egyéb előre ki nem számíthatók fel véendik.

2. Solymoson az 1ső pont alatt le írt mód szerént		
bé végzendő gazdaságra kell ökrös	633 gyalog	3 136
3. Nyirséden	349	3 300
4. Sákfalván	297	2 280
	<hr/>	<hr/>
	2 842 gyalog	22 164

Ezeknek fedezésére bizonyos napszámok vagynak erdőért, és készpénz beli tartozások kamattyába

	318	6 459
Fedezendő maradvány	<hr/>	<hr/>
	2 524	15 705

Ezen fedezendő maradványból major erővel, lovakkal és cselédekkel sokat fedezhetünk, s hihetően még többet részibe adásokkal, de a mit most ki nem számíthatni. Minden esetre igen bőven marad pénzel fedezendő is.

A Pesti Hírlap számunkra meg indult. Örömmel olvassuk sok helyeken a Wesselényi nevet. A pesti nádori és posoni el fogadtatásokkal is részszerént hírlapból, részszerint a Katinka² kis aszszony leveléből örvendeztettünk meg. Az ég koszorúzza nagysád és rokon elvű barátai fáradozásaitok illő sikerrel.

Mü Istennek hálá még egészségesek vagyunk, a kedves kis Angyal³ leg-egységesebb. Már sok szavakat mond, s nem képes nem felelni rá, mit el inditt, mert addig nem szűnik.

Nagyságtoknak egészséget kívánva — a méltóságos bárónő eő nagysága kezeit és az Angyalt számtalanszor csókolva, mély tisztelettel maradok nagyságodnak alázatos szolgálja

Nagy Lázár

Utóirat. László és Mártonfy urakat minyájon köszöntyük.

Preacinstitul și măritul meu stăpîn!

Am luat pana pentru a-mi îndeplini promisiunea făcută în scrisoarea din 10 a lunii curente¹. Voi încerca acest lucru în măsura în care în general e posibil. Dar înainte de a începe să vă prezint situația forței de muncă, cu și fără animale, necesară continuării lucrului, amintesc câteva fapte, pe care le-am prevestit în scrisoarea amintită mai sus. Șoimușul a fost primul de pe domeniul mării voastre, pe care exemplul celor din Cehu Silvaniei l-a determinat să refuze obligațiile iobăgești. Ieri, duminică, a fost la castel Pop Ignat. El s-a referit la declarații potrivit cărora cei din Șoimuș s-ar pregăti de răscoală. Eu cred totuși — și i-am spus și lui — că în astfel de împrejurări asemenea zvonuri sînt frecvente, dar rareori se împlinesc. Azi a venit din nou Pop Ignat și a raportat că atunci cînd judele i-a trimis pe oameni la lucru, i-au spus deschis să nu mai meargă la ei cu astfel de dispoziții, pentru că nu mai slujesc nici măcar o oră. Apare clar că aici a devenit de acum necesară folosirea muncii plătite sau a altui gen de lucru, dacă nu cumva se vor răzgîndi. Dar chiar dacă unu-doi s-ar răzgîndi doar pe prea puțini s-ar putea conta. În tot cazul azi nu s-a prezentat nici unul.

Bătrînul Bartha a venit azi dimineață după angarale și mi-a spus că în localitate se vorbesc multe lucruri fără noimă. Casa lui Bartha e un loc de adunare, pentru că el vinde băutura. Ca oratori i-a desemnat pe fiii lui Bandi, pe Varga István și Szekér Peti, fără a-l exclude pe ginerele său, Kádár Pista. După spusele lui Bartha, aceștia se agită mult. Ei spun că de ce să slujească, dacă cei din Cehu [Silvaniei] și alții nu mai robotesc. Dealtfel de 12 ani slujesc pe gratis, deoarece de atunci le-a sosit libertatea de la rege, dar domniile au ascuns-o etc. Cu toate acestea, din cele aflate după-masă de la preot, care i-a auzit ieri și azi pe mai mulți din Jibou, pînă la întoarcerea mării voastre vor sluji, așa cum le-ați stabilit dumneavoastră în seara dinaintea plecării. Preotul îl consideră capul răutăților pe Szekér Peti. Care o fi mai demn de crezare nu știu. Înclin însă și acum să cred că partea mai mare a celor din Jibou nu se lasă amăgiți ușor. Celelalte localități de pe domeniu contează mult pe exemplul Jiboului. Am vorbit și eu cu primarul și cu Zörgő János, știind că și ei cunosc bine, poate mai bine decît mine, evenimentele din Cehu Silvaniei. M-am referit la ele și le-am spus că o mare prostie au comis cei de acolo, fiindcă n-au așteptat încă puțin să li se îmbunătățească soarta, ci s-au lăsat amăgiți la o faptă care va atrage după sine în mod sigur pedeapsa. Conținutînd discuția, le-am amintit și ceea ce am auzit despre cei din Șoimuș. Ei i-au condamnat foarte aspru pe cei de acolo și au promis că dacă se vor întîlni cu unii din Șoimuș îi vor convinge asupra viitorului lor etc.

Viitorul nostru e nesigur. Dar orice ar aduce asupra noastră, nu va fi ceva peste care n-a mai trecut nimeni. Anul acesta găsindu-ne nepregătiți va pricinui desigur multe pierderi. În cîțiva ani vom învinge însă cu totul greutățile ivite și cele care vor mai apare în economia noastră. Ne va ajuta Dumnezeu!

Cerculă foarte multe zvonuri. O parte din ele provin din ziare. Cele din regiunea noastră sînt în cea mai mare parte născociri fără teme. Totuși există și unele adevărate și interesante, despre care stimatul domn Kiss László v-a informat pînă acum. De aceea nu mai încerc și cu ele mintea mării voastre ocupată cu lucruri mari.

Trec acum la prezentarea numărului de zile muncă cu vitele și cu palmele, care vor fi necesare în cursul anului în situația actuală a gospodăriei. Această situație am întocmit-o pe larg pe două coli de hîrtie. Nu pot s-o

anexez deocamdată aici, întrucît nu este încă trecută în curat. În extras se prezintă astfel:

1) Pentru toate cerealele păioase de toamnă și primăvară, pentru porumbul, cartofii și legumele păstăioase, pentru viile din hotarul Jiboului, Someș-Odorheiului, Husiei, Ronei și Turbuței, pentru cositul și transportul furajelor semănate și naturale, pentru curățirea țarcurilor de oi, e nevoie de zile: cu vitele — 1 563, fără vite — 13 448.

La acest punct e de remarcat că în contul muncilor din vie sînt socotite cele făcute la construirea școlii, la butărit și la recrutare. În ele vor interveni probabil schimbări. Dar aceste zile vor fi compensate prin grădinarit, repararea clădirilor și alte [munci] neprevăzute.

2) Pentru muncile prevăzute conform modului descris sub punctul 1, la Șoimuș sînt necesare zile cu vitele — 633, fără vite — 3 136

3) Ia Mirșid sînt necesare zile cu vitele — 349, fără vite — 3 300

4) la Jac sînt necesare zile cu vitele — 297, fără vite — 2 280

[Total] sînt necesare zile cu vitele — 2 842, fără vite — 22 164

Pentru acoperirea lor există anumite zile pentru pădure și ca dobîndă a unor datorii bănești [cu vite] 318 [fără vite] 6 459

Rest de acoperit [cu vite] 2 524 [fără vite] 15 705

Din acest rest de acoperit putem asigura mult: cu forțe alodiale, cu cai și cu slugi; probabil și mai mult prin darea în parte; dar ele nu se pot calcula acum; în orice caz rămîne să se completeze mult cu bani.

A început să ne sosească „Pesti Hírlap“. Cu bucurie citim în multe locuri numele de Wesselényi. Primirile la palatin de la Pesta și Bratislava le-am aflat cu bucurie în parte din ziare, în parte din scrisoarea domnișoarei Katinka². Cerul să încununeze cu succesul convenit străduințele mării voastre și ale tovarășilor dumneavoastră de idei.

Noi sîntem slavă domnului sănătoși. Micuțul ingeraș drag³ este cel mai sănătos. Spune deja multe cuvinte și nu se lasă pînă nu obține ceea ce vrea.

Dorindu-vă mărici voastre sănătate, sărutînd miinile măritei și ilustrei doamnă baroană și trimițîndu-i nenumărate sărutări ingerașului, rămîn al înălțimii voastre umilă slugă

Nagy Lázár

Post scriptum. Salutăm cu toții pe domnii László și Mártonfy.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Misive.

¹ V. doc. 256 din vol. I.

² Versényi Katinka.

³ Wesselényi Béla, fiul lui Wesselényi Miklós.

Cluj, 18 aprilie 1848

Székelly Sándor, unitárius Superintendensnek

Értésemre esvén, miként Torockón a nép gyűléseket tart¹, az úrbéri szolgálatot merőbe meg tagadta, a korcsmárlási és malom jog el törleszt meg határozta, s ezek mellett még a szentgyörgyi és Torockó havasi² lakosokat is

ezek iránti egyetértésre fel zaklatván, nem csak a csendet, de közbátorságot is tettleges fellépéseivel meg zavarta. Szükségesnek tartottam ezeknél fogva fő tisztelendőségedet fel szólítani: miszerint az ottani lelkészeket töstént fel szólítván, kötelességöké tegye nékik, hogy szelíd és megfontolt szókkal az oda való lakosságot csendességre és a dolgok ki fejlődésének békés elvárására bírni igyekezzenek, szóval minden törekvésüket használják fel, hogy a kedélyek le csillapítatván az eddig tapasztalt mozdulatok kedvetlenebb ki törésre el ne fajúljanak.

Kolosvár, Aprilis 18 1848

Către superintendentul unitarian Székely Sándor

Am aflat că la Rimetea poporul ține adunări¹, refuză orice prestații urbariale și a hotărât ștergerea dreptului de cârciumărit și morărit. Pe lângă acestea, îi instigă și pe locuitorii din Colțești și Trascăul de Sus² să li se alăture. Ei au tulburat atât liniștea, cât și securitatea publică prin acțiunile lor. Din aceste motive am considerat necesar s-o solicit pe sfinția voastră, să vă adresați imediat preoților de acolo; să le trasați sarcina de a se strădui să determine cu vorbe blânde și bine gândite populația la liniște și la așteptarea pașnică a evoluției evenimentelor; să-și îndrepte toate eforturile pentru ca spiritele să fie potolite, iar mișcările observate pînă acum să nu degenereze în revolte și mai nedorite.

Cluj, 18 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 865/1848. Foto: 178.

¹ V. doc. 63.

² Localitate dispărută prin contopirea cu Rimetea.

68

Cluj, 18 aprilie 1848

Nemes Kolos Vármegye Főispányának, Matskási Pál Úrnak.

Értésemre esvén, miként Bánffyhunyardon a nép gyűléseket tart, s általában minden mozdulatai nagy ingerültségre mutatnak. Szükségesnek tartottam annál fogva méltóságodat ezennel felszólítani, miszerint valamelyiket a kerületi tisztviselők közül rögtön küldje ki Bánffyhunyardra, utasításul adván annak, hogy szelíd és megfontolt szókkal az odavaló lakosságot csendességre és a dolgok kifejlődésének békés elvárására bírni igyekezzék, szóval minden törekvését használja fel, hogy a kedélyek lecsillapítatván az eddig tapasztalt mozdulatok valami kedvetlen kitöréssé el ne fajúljanak, minek eredményéről azután méltóságod tudósítását elvárom.

Kolosvárt, April 18^{án} 1848

Către comitele suprem al nobileiului comitat Cluj,
domnul Matskási Pál

Am aflat că la Huedin poporul ține adunări și în general toate acțiunile sale indică o mare iritare. De aceea am considerat necesar s-o solicit pe înălțimea voastră să-l trimiteți imediat acolo pe unul din oficialii cercului.

Să-i dați instrucțiunea să încerce cu cuvinte blinde și bine gândite a determina populația de acolo la liniște și la așteptarea pașnică a evoluției evenimentelor. Într-un cuvânt, să depună toate eforturile pentru ca spiritele să se potolească, iar mișcărilor observate pînă acum să nu degereze într-o revoltă nedorită. Despre rezultatul practic aștept raportul d-voastră.

La Cluj, în 18 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 855/1848. Foto: 2 627—2 628.

69

Blaj, 18 aprilie 1848

Felséges Királyi Fő Kormány!

A felséges Királyi Főkormánynak tegnap kelt 5 245 szám alatti kegyelmes parancsát¹ mai napon tisztelvény, tüstént az ide aláztatosan mellékelt körlevelet² küldöttem szét posta útyán a hatóságomhoz tartozó minden püspöki helytartókhoz, fő- és al-esperestekhez és esperesti helyetnökökhez, általuk s igazgatásuk alatti papok általi szoross megtartás végett. Valóban sajnálom azon nem helyeselhető felszólítást, és még inkább azt, hogy Balásfalvára is be hatván s az innen innepekre haza menő, az aféléken kapó tanuló ifjak is arról értesítettvén, azt terjeszteni merészelték, mit csak elszéledésök után vettem észre, valamint azt is, hogy Brassó vidéke felé ez előtt több mint két hetekkel terjesztetett, — valamint más részről örvendeztet a felséges Királyi Fő Kormánynak azon bennem helyezettett bizodalma, melynél fogva fel hatalmazni méltóztatott esperesteimnek s értelmeseb egyéneknek a felséges királyi fő kormányzó úr ő nagy méltóságának előre meg jelentendő időre való egybe hívására. Már nem tudhatván, minő sikere vagy foganyta leszen ezen körlevelemnek, a Tamás vasárnapja előtt időt nem határozhatok, — annak eltelése után a felséges Királyi Fő Kormányt környülállásoson fogom tudósítani a történetekről, s az alkalommal az időt is, melyre egybe hívandom jelenteni, — ígervén, hogy részemről semmit el nem mulasztok a köz csend fenn tartására. A mit is aláztatosan jelentvén, mely tisztelettel maradok a felséges Királyi Fő Kormánynak aláztatos szolgája

Balásfalván, április 18kán 1848

Lemény János, fogarasi püspök

Înălțate crăiesc Guberniu!

Am primit azi cu respect grațioasa poruncă a măritului Guberniu¹, datată ieri sub numărul 5 245. Am trimis imediat tuturor vicarilor episcopali, protopopilor principali și secundari și administratorilor protopopiatelor aflați sub autoritatea mea o circulară² prin poștă, pe care o anexez aici cu umilintă. Le-am poruncit să o respecte strict, atît ei cît și preoții aflați în subordinea lor. Regret acea convocare ce nu poate fi aprobată, dar mai ales faptul că ea a pătruns și la Blaj, iar tinerii studiosi care mergeau acasă de sărbători, receptivi la asemenea lucruri, după ce au aflat de ea, au îndrăznit s-o popularizeze. Eu am aflat de ea numai după plecarea lor, cu toate că în regiunea Brașovului s-a răspîndit cu mai mult de două săptămîni înainte. Mă bucură totuși încrederea ce mi-a acordat-o măritul Guberniu, care a binevoit să mă

împuternicească să-i convoc pe protopopi și unele persoane mai de vază, la o dată ce urmează să fie anunțată în prealabil preainălțimii sale domnului guvernator. Neștiind ce succes sau efect va avea această circulară, nu pot hotărî data înainte de duminica Tomii. După această dată îl voi informa amănunțit pe măritul Guberniu asupra celor întimplute. Cu această ocazie promit că voi anunța și data convocării. Promit, totodată, că din partea mea voi face totul pentru menținerea liniștii publice. Raportându-vă cele de mai sus cu umilință, rămîn cu respect profund sluga umilă a măritului Guberniu.

La Blaj, în 18 aprilie 1848

Ioan Lemeni, episcop de Făgăraș

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 487/1848. Foto: 1 385, 1 387.

¹ Cf. doc. 51.

² V. doc. 70.

70

Blaj, 18 aprilie 1848

Onorate în Christos frate!

Înalțiatul Crăesc Guberniu înțielegund, precum prin țară între nația noastră prin unii s-ar fi vestit, ca pre duminica Thomei toți protopopii cu doi preuți și din fieștecare popor câte doi oameni să se adune la Blasiu, prin înduratul său decret din 5/17 a luni curgătoare cu nr. 5 245 dat, ne poruncește, că o adunare ca aceasta a se face să oprim, scriindu-ne și acea, cum că nu are cuget de a împedeca, ca nația cererea sa la dietă se o aștearnă; spre care sfârșit ne împuternicește, ca pre protopopi cu cei mai deprinși în lucrările acestea, adeca cei mai cu inteligenție, pe timp anumitu să-i adunăm, care terminu poștește a i se face cunoscut; iar ca aște mii de oameni nedepriși în acest obiect să se adune neci de cum nu se învoiesc, nimenea putînd sta bun, cum că acea mulțime va rămîne între hotarele cuviinții.

Drept aceea precum acea proclamație fără stirea noastră s-au făcut, ba în 20 martie nr. 641 togma parințiește v-am adus aminte, că poporul de la asemenea mișcări să-l abateți, întru urmarea pre onoratului decretu vă demandam, ca de la o adunare ca aceasta să ve contențiți; și poporălor să vestiți, precum acele vestiri de a se aduna s-au făcut fără învoirea legiuitei puteri și să așteptați terminul care se va pune dupa cuprinsul înduratului decret. Care a se rîndui supt grea respundietate poruncindu-mi-se, prin aceasta ca după aceea să vă întogmiți vă poruncim, rămînînd frației tale de binevoitor

Blasiu, 6 aprilie 1848¹

Vladica Ioan²

Imprimat. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 487/1848. Foto: 1 386.

¹ Stil vechi (stil nou 18 aprilie).

² V. doc. 69.

Blaj, 18 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Groff Fő Kormányzó Ur, Kegyelmes Uram!

Tegnap előtti napon írni méltóztatott kegyes rendelése¹ következtésüül azon ide való gyülekezet iránt a mennyibe tudhattam bővebb tudósítasom azok szerint mi szerént tudósítattam ebben áll; Kolosvárt létemben Butyán és Mikes ügyvédek hozzám jöttek, jelentették, mi a kérések célja, sőt az első monda, hogy groff Bethlen János ő nagyságánál tartott gyülekezetbe jelentette is; mondotta, hogy a Királyi Táblán található írnokok s mások meg egveztek, hogy egy kérelmet nyújtsanak bé mennél több alá iratokkal, a kiknek tanácsoltam, hogy magok nyújthatnak, sőt magam fogok szót emelni, csak tudhassam, mit kívánnak kérni, de semmi esetre nem tanácslom, hogy a hazába a népet izgasák. Ennek következtésüül bocsátottam a közlett kör levelet, de az után, hogy excellentiádnak írtam, hallám, hogy az ide való tanuló iffiúság innet ünnepekre haza bocsátatván, s a mint hallom, Pumne Aaron philosophia professortól olly utasítást kaptak, a millyent közlöttem, s hogy Pumne adta légyen, tegnap estve k. pénztárnok László úrtól értesítette, a ki is hozzám jöven kérdi, hogy híremmel vagon é: mi szerint Csanádon Pumne a pappnál meg szálva azt hirdette, s a papp fel menvén a pénztárnok úrnak jelentette valamint azt is, hogy Sebenbe s onnét Brasóba megy. Brassó vidékén már ez előtt két hétel tudatott, s hogy meg jelenyenek nyilatkoztak, hasonló képpen zalathnai vidéken. Ennek oka vala azon szász urak által az ország gyűlésén történt fel szólítatásom, hogy mutassak a nemzetemtől meg bízó levelet. Már a nevezett szó szólló urak, írnokok s innet haza menő déákok minden felé hirdették, sőt úgy értém, hogy vagy tiltom, vagy nem, meg fognak jelenni, s gyanítom, mind azok, a kik 844^{ik} évbe innet ki tudódtak², s a praepost által adott bizonyítmány mellett más helyeken tanulásokat folytatták, ezen fel szólítást hathatósan terjesztették.

Már kik engedelmeskednek általam írt s excellentiáddal közlett rendelésemnek, s kik ellenkezőleg, követik azon fel szólítást, az üdő mutatya meg. Ezeket azon alázatos kéréssem mellett meg írni kívántam, hogy töllem meg írtaknak köz tudásra ne jöjjen. A ki is nagy kegyébe ajállott leg mélyebb tisztelettel maradok³.

Excellentiádnak alázatos szolgálja
Balásfalván, Aprilis 18^{án} 1848

Lemény János, fogarasi püspök

Sietvén az estafeta, még el sem olvashatám.

Preaînălțimea voastră domnule conte guvernator,
stăpînul meu milostiv!

Ca urmare a grațioasei dispoziții pe care ați binevoit a mi-o adresa în ziua de alaltăieri¹, vă relatez cele aflate asupra adunării preconizate aici, conform unor informații mai largi strînse potrivit posibilităților, așa cum mi s-au transmis. Avocații Buteanu și Micaș au venit la mine pe cînd mă aflam la Cluj și mi-au spus care e scopul cererii lor. Primul mi-a declarat că ar fi anunțat-o cu prilejul convorbirii ce a avut loc la contele Bethlen János. Mi-a mai spus că împreună cu canceliștii ce se găsesc la Tabla regală și cu alții s-au

Înțeles să înainteze o petiție cu cât mai multe iscălituri. I-am sfătuit să o înainteze ei înșiși. Mai mult, le-am promis că și eu îi voi sprijini, numai să știu ce vor să ceară. Nu i-am sfătuit în nici un caz să agite poporul din țară. Drept urmare am emis circulara comunicată. Dar, după ce am scris excelenței voastre, pe cât am aflat, am auzit că tineretul studios de aici, lăsat acasă pentru sărbători, a primit instrucțiunea de la profesorul de filozofie Aron Pumnul, pe care v-am comunicat-o. Ieri seara, domnul casier regal László mi-a confirmat că Pumnul a dat instrucțiunea. Venind la mine, m-a întrebat dacă știu că Pumnul, care este găzduit la Cenade de către preot, a răspândit-o. Preotul s-a dus și a raportat domnului casier, adăogînd faptul că [Pumnul] pleacă la Sibiu și de acolo la Brașov. În districtul Brașovului [proclamația] s-a răspândit încă înainte cu două săptămîni. [Românii] s-au pronunțat pentru participare și în regiunea Zlatnei. Aceasta a fost cauza pentru care domniile săși m-au somat la Dietă să prezint o împuternicire din partea națiunii mele. Numiții domni corifei, cancelariști și studenți, care au plecat de aici spre casă, au răspîndit [proclamația] pretuțîndeni. După cîte am înțeles, ori le interzic ori nu, ei o vor prezenta. Bănuiesc că toți acei care în anul 1844 au fost excluși de aici și pe baza unui atestat dat de prepozit și-au continuat studiile în alte locuri² au răspîndit efectiv această proclamație.

Cine se va supune dispoziției scrise de mine și comunicate excelenței voastre și dimpotrivă cine va urma proclamația aceea, timpul va decide. Scriindu-vă toate acestea, doresc să vă prezint umila cerere, ca cele comunicate de mine să nu ajungă la cunoștința publică. Drept care rămîn cu cea mai profundă stimă umila slugă a excelenței voastre și mă recomand înaltei voastre bunăvoințe³

La Blaj, în 18 aprilie 1848

Ioan Lemeni, episcop de Făgăraș

Ștafeta s-a grăbit, de aceea n-am reușit încă să-l citesc.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 884/1848. Foto: 191—192.

¹ V. doc. 43.

² Se referă la conflictul dintre profesorii blăjeni, în frunte cu Simion Bărnăuțiu, și episcopul Lemeni.

³ Pentru răspunsul guvernatorului, v. doc. 72.

Cluj, 18 aprilie 1848

Lemény János Fogarasi püspöknek.

Az oláh köznép által közelebről Balásfalván tartandó népgyűlés megakadályoztatása iránt, méltóságod, a Királyi Fő Kormányszéktől idei Aprilis 17. 5245. szám alatt¹ célszerű utasítást kapván, én annál ki merítőbbet, méltóságod aprilis 18-án nékem ez iránt nyilvánított kívánságára² nem adhatok, s merőbe annak pontos telyesítését újabban is ajánlom méltóságodnak.

Bölcsészeti tanár Pumne Aront illetőleg pedig, kiről állítatik hogy az ottani ifjúságot ezen nép gyűlés tartására buzdította, utasításokat adott nekik, s egyszóval azoknak kedélyeit a mozgalmokra fel zaklatta — méltóságodat ezennel fel szólítani kívántam: hogy említett tanár Pumne Aront, mihelyt Balásfalván meg jelenik, maga eleibe idéztetvén őtet annak igazolására szorítsa: kinek felhatalmazásából merészlet az ifjúságnak utasításokat adni — és a nép gyűlés meg tartására fel buzdítani? — és az eziránt bé véendő nyilatkozatát nékem méltóságod azonnal felküldendi³.

Kolosvárt Aprilis 18. 1848

Către episcopul de Făgăraș, Ioan Lemeni

Eminența voastră, am primit în 17 aprilie a.c. sub numărul 5 245¹ instrucțiuni corespunzătoare din partea Guberniului privind interzicerea adunării populare, care urmează să se țină în curînd la Blaj de către poporul românesc de rînd. La dorința exprimată de măria voastră în 18 aprilie, nu pot să vă comunic ceva deosebit². Pot doar s-o anunț din nou pe înălțimea voastră, că [instrucțiunile] le-am îndeplinit întocmai.

Referitor la profesorul de filozofie Aron Pumnul se afirmă că ar fi îndemnat tineretul de acolo la ținerea acestei adunări populare, i-a dat instrucțiuni și astfel a agitat spiritele pentru mișcări. Cu acest prilej doresc s-o solicit pe domnia voastră, ca imediat ce amintitul profesor Aron Pumnul va apare la Blaj să-l chemați în fața dumneavoastră și să-l obligați să declare din împuțernicirea cui a îndrăznit să dea instrucțiuni tineretului și să-l îndemne la ținerea adunării populare? Declarația care i se va lua în acest sens, domnia voastră să mi-o trimită imediat.³

La Cluj, 18 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 884/1848. Foto: 193—194.

¹ V. doc. 51.

² V. doc. 71.

³ Cf. doc. 272 din vol. I.

Alba Iulia, 18 aprilie 1848

Nagyméltóságú Gróf Fő Kormányzó Úr!

Csík Somlyói gymnasiumi igazgató Veress Ignácnak folyó hó 7ik napjáról hozzám beküldött tudósítását, mellyben jelenti, hogy e hónap 4én Marosvásárhelyről két táblai írnokok oda bémenvén, a tanuló ifjúságot a nemzeti mozgalmak következtében lázítani kezdték s annyira vitték, hogy következő napon a falu végén lévő útmutatókról a kétféjű sast leszednék, mit megértvén a Csík Szeredai ezredes úr, jóllehet az iskolai előljárásnak sikerült az ifiúságot rendbe hozni, töstént parancsolatot adott ki az ifiak ellen, mellynek nyomán a helybeli hadnagy az ifiakat üldözni kezdette, — eredetileg a végett kívánom nagyméltóságodnak bemutatni, hogy abból a Csík Somlyón történt

mozgalmakat át látni méltóztassék, s a netalán azok iránt szükségesekek vélt rendeleteket megtehesse.¹

A ki egyébaránt kivált tisztelettel maradok nagyméltóságodnak alázatos szolgája²

Károlyfehérvárti, Szent György hó 18án 1848

Kováts Miklós, erdélyi püspök

Preainălțimea voastră domnule conte guvernator!

Doresc să prezint în original preainălțimii voastre raportul pe care mi l-a trimis în ziua de 7 a lunii curente directorul gimnaziului din Șumuleu, Veress Ignác. În el se arată că în 4 a acestei luni au venit acolo doi canceliști de la Tabla din Tîrgu Mureș. Ca urmare a mișcărilor naționale ei au început să agite tineretul studios. S-a ajuns pînă acolo, că în ziua următoare au scos pajura bicefală de pe indicatoarele din capătul satului. Aflînd aceasta, domnul colonel din Miercurea-Ciuc a luat imediat măsuri împotriva tinerilor, deși conducerea școlii a reușit să-i readucă la ordine. Locotenentul din localitate a început apoi să-i urmărească pe tineri. Să binevoiți a înțelege mișcările întîmplante la Șumuleu și să luați eventual măsurile pe care le veți considera necesare în privința lor¹.

Dealtfel rămîn sluga umilă a preainălțimii voastre² cu deosebită stimă
La Alba Iulia, în 18 aprilie 1848

Kováts Miklós, episcop al Transilvaniei

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 918/1848. Foto: 2 674.

¹ Pentru mișcările tineretului din Șumuleu, v. doc. 200, nota nr. 2 din vol. I.

² Pentru răspunsul guvernatorului, v. doc. 130.

74

Sibiu, 18 aprilie 1848

Vortrag
dem Kronstädter Obrichter

Die Besorgnis vor Unruhen soll, laut glaubwürdiger Anzeige, den Beschluß herbeigeführt haben, am Vorabende der Feier des Geburtsfestes Sr. Majestät die festliche Beleuchtung der Stadt Kronstadt für diesmal zu unterlassen. Hierauf finde ich mich veranlaßt zu bemerken, daß unter den dormaligen Verhältnissen daß das Unterbleiben einer sonst so allgemeinen Huldigung treuer Unterthanen gewiß nicht unbemerkt bleiben und zu allerhand feindseeligen Nachreden gegen die Treue der Kronstädter ausgebeutet werden würde, — ich fordere daher E.W. hiemit auf genau zu erwägen und zu berathen ob wirklich gegen die festliche Beleuchtung der Stadt Besorgnisse obwalten oder nicht? Und demnach einen reiflichst erwogenen Beschluß diesfalls zu fassen.

Hermannstadt 18ten April 1848

Concept. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comitialia, nr. 552/1848. Foto: 5 702—5 703.

Sibiu, 18 aprilie 1848

Löbliger Magistrat

Dem verehrten Auftrage vom 1^{en} d. M. unter der Mag. Zahlen 605 u. 635/848 würden gefertigte längst schon mit Genügen geleistet, und einen Löblichen Magistrat die abverlangte Auskunft pflichtschuldig einberichtet haben; wenn nicht von mehreren Kreis Obrigkeiten, die nehmliche Anfragen an ihre betreffende Deputirten geschehen, und desshalb das künftige Benehmen, den Comitats Jurisdictionen gegenüber, in dieser Beziehung von einem zu fassenden Universitaets Beschlusse abhängig gemacht; dieser Beschluss jedoch, anderweitig dringender Verhandlungen wegen, bis zu Stunde vertagt worden waren. Sobald daher, in dieser Angelegenheit, das Nöthige berathen und entschieden seyn wird; werden wir keinen Augenblick säumen, Einem Löblichen Magistrat den schuldigen Bericht darüber zu erstatten.

Vor der Hand beeilen wir uns, den über die erweiterte Oeffentlichkeit der sächsischen Amtsverhandlungen von der Löblichen Nations Universität gefaßten Beschluß, Einem Löblichen Magistrat, in der Anlage mitzuthemen, und nebstbey zu berichten daß in Beziehung auf die obschwebende Zeitfragen, ausser der beschlossenen Bewaffnung der Nation, eine Adresse an Allerhöchst Seine Majestaet bereits abgesendet worden ist, und eine Deputation, in Person Seiner Hochwürden der Baron Superintendenten und des Kronstädter Baron Senators Petrus Lang, mit der an den Kaiser gestellten Bitte, um Emporphaltung unserer Nationalität, in dieser Woche, nach Wien abgehen wird. Ob nun aber diese beiden letztern Maassregeln, den gewünschten Erfolg haben dürften, oder nicht, ist nach unserem Ermessen sehr problematisch. Daß aber eine muthige Bewaffnung der ganzen Nation, unseren Mitständen gegenüber, auch ohne dreinzuschlagen, was ja Niemand beabsichtigt, eine Ehrfurcht gebietende Stellung uns geben, und dadurch unseren Deputirten im bevorstehenden Landtage, ein geneigteres Ohr verschaffen wird, davon sind wir vollkommen überzeugt. Um so auffallender, daher, ist uns die unverbürgte Nachricht; daß unser Löbliches Publicum, der Bewaffnung des Volkes stracks entgegen sey. In dieser Beziehung erlauben wir uns die bescheidene Frage: Ob denn unsere Vorfahren, die auf uns vererbten Rechte und Freyheiten mit den Händen im Schooss erhalten, oder aber mit den Waffen in der Hand errungen haben? und wir dieses theuere Erbgut, gerade zu der Zeit in welcher alle gebildete Nationen unseres Erdtheils, zur Erringung derselben, ihre besten Kräfte aufbiethen, uns feige entreissen lassen sollen? Würden wir in diesem Falle unserer Vorfahren würdig seyn?

Die wir mit der Bitte um die geneigte Mittheilung dieser unserer Ansicht, an die beyden Löblichen Comunitaeten, mit gebührender Hochachtung geharren.

Eines Löblichen Magistrats

Gehorsamer Diener
Daniel Stebriger
Distrikts Richter
Carl Decani
Stadthan

Hermannstadt am 18. April 1848

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. Magistrat, Bistrița, nr. 847/1848.

Cornești, 18 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf, Fő Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Több harasztosi egyének az ottan lakó oláhok által célba vett veszedelmes szándokról jelentést téve, bátorságosításokra katonákat rendeltetni és fegyvereket el szedetni kérvén, jelentésök mássa az illető alkirálybírónak oly intézettel küldetett ki: hogy minden halogatás félretételével, ha lehet rögtön, vagy leg fenneb a holnapi napon jó reggel Harasztosra ki szállván és ha szükségesnek látná, a dülő biztost vagy egy szék hitessét maga mellé fel véve, a feladásban említett és más egyéb lehető fegyvereket is az oláhoknál azonnal megmotoztatván, azokat specificatio mellett a nemes szék házához szállíttatni el ne mulassza,¹ a támadásról fel adást pedig a lehető bizonyságok ki hallgatásával, úgy a tárgyba, hogy kik lehettek a főbb cinkosok kinyomozni, azokat azonnal kemény őrizet alatt a szék börtönébe küldeni, melyeknek miként lett végbevételéről — a nyomoztat fel küldése mellett — a hely színéről nékem jelentést tenni ne terheltesen.

Mely tett rendelésem nagy méltóságodnak fel jelentvén, e tárgybeli jelentés másolatját lehető megtekintés és a körülállások át látása végett, ezennel azon alázatos kéréssel kívánom fel hatoltatni, miszerént a jelentésben fel hozott veszedelmes körülállások lehető meg gátlására addig is, míg a nyomozatot fel hatoltathatom, leg aláb egy század katonai erőnek Harasztosra léendő ki szállása aránt sietőleg rendelkezni kegyeskedjen².

A ki mély tisztelettel maradtam nagyméltóságodnak alázatos szolgálja
Sinfalva, április 18án 1848

Dindár Antal, főkirálybíró

Preainălțimea voastră domnule conte guvernator, stăpînul meu milostiv!

Mai multe persoane din Călărași m-au informat despre intențiile primejdioase ale românilor care locuiesc acolo. Au cerut pentru securitatea lor trimiterea armatei și confiscarea armelor. Copia informației lor s-a trimis vicejudeului regesc cu instrucțiunea ca fara nici o întârziere, dacă se poate imediat sau cel mult în zorii zilei de mâine, să se deplaseze la Călărași. În cazul că va considera necesar să ia cu sine pe judele nobiliar sau pe un jurat al scaunului, să caute imediat armele amintite în denunț și altele care ar putea fi la români, și să le expedieze în grabă pe baza unei liste la reședința nobilului scaun¹. De asemenea, să investigheze denunțul asupra atacului și să țină cont de toate dovezile posibile; să afle cine ar putea fi principalii făptași; pe aceștia să-i trimită imediat sub pază puternică la închisoarea scaunului; referitor la îndeplinirea acestora să-mi raporteze de la fața locului despre rezultatul anchetei.

Prezentându-vă preainălțimii voastre dispoziția luată, doresc să vă înaintez copia raportului în această problemă, pentru a avea posibilitatea să examinați și să înțelegeți împrejurările. Pentru a avea posibilitatea să evit eventualele evenimente primejdioase amintite în raport, vă prezint umil cere-

rea ca pînă ce vă voi putea înainta ancheta să binevoiți a dispune urgent deplasa-
sarea unei forțe militare de cel puțin o companie la Călărași².

Rămîn sluga supusă a preainălțimii voastre cu profund respect

Cornești, în 18 aprilie 1848

Dindár Antal, prim-jude regesc

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 870/1848. Foto: 2 634—2 636.

¹ Cf. doc. 77.

² Pentru măsurile luate și răspunsul din partea guvernatorului; v. doc. 92. Cu privire la mișcările din Călărași, v. doc. 121, 122, 174, 197, 218.

77

Cornești, 18 aprilie 1848

Nem látván az oláhoknál a jelen körülmények közt fegyverek tartása megengedését cél arányosnak —

Határozat Aprilis 18. 1848

Annál fogva ezennel meghagyatik a tekintetes duló biztos uraknak és a felvinci tekintetes tanácsnak, miként hatósága alatt minden oláhnál található fegyvereket pontos kikeresés után el véve, azokat leg fennebb a folyó év április hó 26-ig a királyi szék közházához laistrom mellett el szállítatni mulhatatlan kötelességének esmerje¹.

Bíró

Considerîndu-se neindicat ca în condițiile actuale să se permită românilor de a păstra arme:

Hotărîre din 18 aprilie 1848

se dispune prin prezenta stimaților domni juzi nobiliari și stimatului consiliu din Vințu de Sus să percheziționeze conștiincios și să confiște toate armele care se găsesc la românii de sub jurisdicția lor; să considere ca o îndatorire urgentă a le expedia pe baza unei liste la sediul scaunului regal¹ cel mai úrziu pînă în 26 aprilie a anului curent

Jude

Concept. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. scaun. Arieș, nr. 186/1848. P.

¹ Cf. doc. 76 și 234.

Turda, 18 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Gubernator Úr! Kegyelmes Uram!

Város gyűlése tartására ide kijöve a város gyűlését meg tartattam; a város gyűlése jelenleg választáshoz nyúlni nem kívánt, csupán jegyző könyvileg nyilvánította, hogy constituciónál fogva választási joga lévén, aval élni is fog, mihent hazánk csendessége helyre áll, s részemről is biztosítám midőn arra nézve fel szollíttatam módot és alkalmat nyújtani, hogy váloszthassanak; ezen város gyűlés ezek szerint minden ingerültség nélkül le folyt. Melyet midőn kötelességemnek tartattattam nagy méltóságodnak fel jelenteni, ugyan akkor kötelességemnek tartom fel jelenteni, hogy mind az alázatosan ide mellékel^t hozzám tett tudósításból kitettzik Torockó helysége, nemcsak az úri szolgálatot fel mondotta, és hasonló tetre a szomszéd helységeket bujtogatja, hanem a köz-igazgatásba is belé vágott, bírákat tévén le és bírákat választván — oly állást vett magának, mint bármely külön hatósággal bíró város. Mely eseményekről alázatosan ide zárt tudósítást véve a már külömbenis a közbátorság ügyében ki rendelt bizotmány egybe lévén gyűlve fő bíró Gaal Sámuel és városi tanácsos Szigeti Sándor, ki hajdani időkben torockai járásnak szolga bírása lévén, hozzá a közelebbi időkbenis a torockaiak közül bizodalommal voltak, ki rendelődtek, hogy rögtön még ma Torockóra ki szálva a népet szép móddal meg csendesíteni igyekezzenek, kiknek még holnap délelőtt e részbeni tudósításokat várva, nagy méltóságodat a dolog állásáról azonnal tudósítani kötelességemnek fogom tartani, — mely alázatos jelentésem után hasonló alázatos tisztelettel vagyok nagy méltóságodnak alázatos szolgálja

Tordán, április 18án 1848²

Gróf Thorotzkai Miklós

Preainălțimea voastră domnule conte guvernator!
Stăpînul meu milostiv!

M-am deplasat aici pentru a conduce adunarea orașului. Ea nu a manifestat de astă dată dorința de a recurge la alegeri. A consemnat doar în protocol că potrivit constituției va uza de drepturile electorale imediat ce liniștea țării va fi restabilită. Din partea mea i-am asigurat de asemenea, atunci când am fost solicitat pentru aceasta, că le voi acorda posibilitatea și ocazia de a alege. Din cele de mai sus rezultă că această adunare a orașului s-a desfășurat fără nici o agitație. Am considerat de datoria mea a raporta toate acestea ilustrității voastre. Totodată mă simt dator să vă informez cele ce reies din raportul anexat¹, care mi-a fost înaintat, referitor la localitatea Rimetea, unde locuitorii au refuzat slujbele iobăgești, au instigat la o asemenea faptă și satele vecine și s-au amestecat în administrația publică depunînd și alegînd juzi primari, asemenea unui oraș cu jurisdicție proprie. Comisia instituită în problema securității publice fiind tocmai adunată a luat [în discuție] raportul despre aceste evenimente, anexat aici cu umilință. Au fost desemnați să se

deplaseze încă în cursul zilei de azi la Rimetea, judele nobiliar Gaal Sámuel și consilierul orașenesc Szigeti Sándor. Ultimul ca fost jude nobiliar de odinioară al plasei Rimetea se bucură și în timpurile actuale de încrederea celor de acolo. Împreună se vor strădui să liniștească poporul cu vorba bună. Aștept raportul lor încă mâine înainte de masă. Voi considera de datoria mea s-o informez imediat pe mânia voastră asupra stării de fapt. Înaintându-vă acest raport modest, rămân cu profundă stimă al preaînălțimii voastre devotat

La Turda, în 18 aprilie 1848²

conte Thorotzkai Miklós

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 885/1848. Foto: 196—197.

¹ V. doc. 63.

² Cf. doc. 67.

79

Aiud, 18 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Fő Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Excellentiadnak folyó év és hó 13ról 802. elnöki szám alatti rendeletei következtében, mely mellet értésemre méltóztatott adni, hogy verespataki lelkész Bálint Simonnak, abrudbányai ügyvéd Buttyán Jánosnak és táblai írnok Jánk Abrahamnak a nép gyűlésekbeni részvétől és izgatásoktól eltiltása iránt rendelkezett. Megnyugtató tekintetéből bátorkodom jelenteni, hogy Zalathnára, Abrudfalvára és Topánfalvára a nép lecsendesítése tekintetéből felküldve volt fő bíró Boér Ferenc és alispán Pogány György a tegnapi napon haza érkezvén, azt nyilatkoztatták ki, hogy az érdeklét helységekbe nép gyűlések és mozgalmak voltak ugyan, de most már mindenütt csendesen vannak, s remélhetőleg úgyszólván fognak maradni, ha csak a fennebbis említett három egyén őket újabb bujtogatásokkal fel nem izgatya.

Továbbá alázatos tisztelettel maradtam excellentiadnak alázatos szolgája Nagy Enyed, Aprilis 18án 1848

Báró Bánffy Miklós, főispán

Preaînălțimea voastră domnule conte guvernator, stăpînul meu milostiv!

Prin dispoziția excelenței voastre din 13 a anului și lunii curențe, sub numărul presidial 802¹, ați binevoit a mă informa că ați luat măsuri pentru a interzice preotului Simion Balint din Roșia Montană, avocatului Ioan Buteanu din Abrud și cancelistului Avram Iancu de la Tablă să mai participe la adunări populare și pentru a-i împiedica să mai facă agitații. Cu scopul de a vă linișiți, îndrăznesc să vă raportez că ieri s-au întors judele nobiliar Boér Ferenc și vicecomitele Pogány György, care au fost trimiși la Abrud și Cîmpeni pentru liniștirea poporului. Ei au declarat că în localitățile amintite au avut loc anterior acțiuni și adunări populare. Dar acum oamenii sînt

peste tot liniștiți și se poate nădăjdui că vor rămîne astfel, dacă cei trei amintiți mai sus nu-i vor agita cu noi instigații.

Rămîn pe mai departe cu profundă stimă al excelenței voastre devotat
Aiud, în 18 aprilie 1848

baron Bánffy Miklós, comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr. nr. 868/1848. Foto: 181.

¹ V. doc. 7.

80

Aiud, 18 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Értésemre esvén szolgáló bíró Kovács Sándornak e megyei állandó bizotmányhoz utasított jelentményéből, hogy Balásfalváról minden felé oláh tanulók lennének ki küldve, kik falunként a Balásfalván április 30-án tartandó gyűlésre követeiket hívjanak bé, nem mullattam el azonnal az ottan helyt lakó fogarasi püspök Lemény János urat sietőleg föl szollítani, hogy nyilatkozna előttem, mi szerént e ki hirdetett gyűlés meg tartása hírével van e vagy se? Az irt püspök úr, mint az ezennel eredetileg ide fogott leveléből meg tettzik, e tárgyban nyilatkozott is, melyből azt vagyok kéntelen látni, hogy a gyűlés csak ugyan egybe van híva, habár mi annál roszabb, nem püspöki bé folyással. Annál fogva ezen körülményt böles és siető intézkedés végett, annál is inkább szükségesnek tartottam excellentiádnak az idő rövidsége tekintetéből gyors posta útján fel jelenteni, mivel a mint szolgáló bíró Jablontzai Jósefnek ugyan csak e megyei állandó bizotmányhoz intézett és eredetileg ide csatolt jelentményéből meg tettzik, a Balásfalváról szét küldött tanulók egyike a csáklyai dis-unitum templomba ingerlő beszédet tartott — s az alkalommal őket fel is szollította, hogy Balásfalvára küldjenek követeiket, hol ha valósággal megfoghatnak jelenni, és a míveletlen csoport előtt a szolgáló bíró jelentéséből látható ingerlő beszédek foghatnak tartatni, a köz csend és hátorság meg zavarásától méltán lehet tartani.

Továbbá alázatos tisztelettel maradtam nagy méltóságodnak alázatos szolgálója

Nagy Enyed, április 18-án 1848

Báró Bánffy Miklós, fő ispán

Preaînălțimea voastră domnule conte guvernator, stăpînul meu milostiv!

Din raportul adresat comitetului permanent comitatens de către judele nobiliar Kovács Sándor am aflat că de la Blaj s-ar fi trimis pretutindeni elevi români pentru a convoca din fiecare sat delegați la adunarea ce se va ține la Blaj în 30 aprilie. N-am neglijat a-l solicita imediat și de urgență pe domnul episcop de Făgăraș, Ioan Lemeni, care locuiește acolo, să-mi spună personal dacă adunarea anunțată a fost pusă la cale cu știrea sa ori nu? După cum reiese din scrisoarea anexată aici în original, amintitul domn episcop s-a

și pronunțat în acest obiect. Din ea sînt nevoit să aflu că adunarea este într-adevăr convocată și ceea ce este mai rău fără știrea episcopului. Pentru a se lua măsuri înțelepte și urgente, am considerat necesar a o aduce la cunoștință excelenței voastre pe calea poștei rapide, ținînd cont de timpul scurt. Din raportul judeului nobiliar Jablontzai József anexat aici în original, care a fost adresat la fel comisiei permanente comitatense, reiese că unul din elevii trimiși de la Blaj a ținut o cuvîntare instigatoare în biserica ortodoxă de la Cetea. Cu acest prilej el a îndemnat să se trimită delegați la Blaj. Dacă întrunirea va avea loc, acolo se vor ține cuvîntări instigatoare în fața unei mulțimi fără știință de carte, ca cea menționată în raportul judeului nobiliar. În acest caz, pe drept cuvînt ne putem teme că liniștea și securitatea publică vor fi tulburate.

Încolo rămîn cu profundă stimă devotatul preainălțimii voastre

Aiud, în 18 aprilie 1848

baron Bánffy Miklós, comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 867/1848. Foto: 179—180.

81

Mețiș, 18 aprilie 1848

Felséges Királyi Fő Kormány Szék!

Az európai csak nem minden nemzeteknél a jelen korban fel merült reform eszmék Erdély hazánkban is napi rendre jutván, az azon eszmék szülte renkívüli körülményeknek célravezető elintézesek, megyénk nézete szerint az ország gyűlés rögtöni tartását szükségesítvén; jóllehet a megyénk nézetében osztozó némely szomszéd törvényhatóságoktól vett tudósittásunk szerint értesítve vagyunk, miszerént részekről egy felől a rögtöni ország gyűlés meg tartása szorgalmaztatott, más felől annak meg tartására idei május 29^{ke} a felséges Királyi Fő Kormány által ki is tüzett — mindazáltal mivel az halaszthatatlan ország gyűlés határ napja ki tüzetéséről megyénkhez a felséges Királyi Fő Kormány Széki rendelet jelen köz gyűlésünk bé következtéig meg nem érkezett — más felől pedig a jelen változatos körülmények közt az ország gyűlés halogatása nem csak megyénk, de Erdély hazánk érdekében is nézetünk szerint élet kérdés, és arról vagyunk meg győződve, hogy békés átalakulásunknak és a jelenbeni eseményekkel fel merült vágyak ki egyenlítéseknak sikerre vezető uttya az ország gyűlésnek rögtöni megtartatása. Mély tisztelettel folyamodnak e nemes megye rendei is a felséges Királyi Fő Kormány Székhez, hogy a körülmények rendkívülisége tekintetéből méltóztasson a várt ország gyűlés határ napját nem idei május 29re halasztani, hanem azt előbre ki tűzni, s egyszersmind a körülmények sürgetősége tekintetéből az aránt is kérünk rendelést tétetni, hogy

a) hazánkból a katonaság most és ily körülmények közt ki ne vitéssék.

b) hogy a katonai minden all és fel comandóhoz parancsolat meny-nyen az iránt, miszerént a törvényhatóságok által kinevezett állandó bizotmány fel szollittására a köz csendet helyre állítani készek légyenek, és

c) hogy a szükség esetére polgártársainkból alakulandó nemzet őrsereg számára az arróli fel terjesztésben szükségelt fegyver osztassék ki. Mély tisztelettel lévén a felséges Királyi Fő Kormány Széknek alázatos szolgálai

Nemes Felső Fehér megye köz gyűlésének Szász
Mártonfalván Szentgyörgy hava 18án 1848ba
tartott üléséből

G. Kálnoky Dénes, főispány
Csongrádi István, fő jegyző¹

Mărite Scaun gubernial crăiesc!

Ideile reformatoare care au apărut la aproape toate națiunile europene în epoca contemporană au ajuns la ordinea zilei și în patria noastră Transilvania. Potrivit opiniei comitatului nostru se impune convocarea imediată a Dietei, pentru o rezolvare corespunzătoare a situației excepționale născută din aceste idei. Am primit informații de la unele jurisdicții vecine, care împărtășesc opinia comitatului nostru. Știm că din partea lor s-a solicitat ținerea imediată a Dietei și că s-a și stabilit ziua de 29 mai a.c. din partea măritului Guberniu pentru aceasta. Referitor la stabilirea termenului Dietei, care nu mai poate fi amânat, la comitatul nostru n-a sosit pînă la actuala congregație nici o dispoziție a măritului Guberniu. În actuale împrejurări tulburi orice întîrziere a Dietei ar fi fatală conform opiniei noastre, nu numai pentru comitat, ci și pentru patria noastră Transilvania. Sîntem convinși că ținerea imediată a Dietei este calea care poate duce la transformarea noastră în mod pașnic și deci la îndeplinirea năzuințelor ivite odată cu evenimentele actuale. Stările acestui nobil comitat insistă și ele cu profund respect ca măritul Guberniu să binevoiască a nu amîna termenul așteptatei Diete pînă la 29 mai a.c., ci să-l devanseze datorită caracterului excepțional al împrejurărilor. Totodată, din cauza evenimentelor cerem să se ia măsuri pentru ca:

a) armata să nu se scoată din țară acum în astfel de împrejurări;

b) la fiecare comandă militară superioară sau de rang mai mic să se trimită poruncă pentru ca la apelul comitetului permanent numit de jurisdicții să fie gata a restabili liniștea publică;

c) gărzii cetățenești ce se va alcătui din concetățenii noștri, la caz de nevoie, să i se împartă armele necesare conform raportului înaintat în acest sens.

Rămînem cu profund respect slugile devotate ale măritului Guberniu.

Din ședința congregației nobilului comitat Alba de Sus ținută la Metiș în 18 aprilie 1848

conte Kálnoky Dénes, comite suprem
Csongrádi István, prim-notar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 689/1848. Foto: 3 185—3 187.

¹ Pentru raportul comitetului suprem Kálnoky Dénes adresat guvernatorului despre adunarea comitatensă din 17 aprilie: *Original.* Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 688/1848. Foto: 16 153—16 155.

Metiș, 18 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Báró Udvari Korlátnok Úr!

Fülöp Lajos, Metternik politicajukkal edgyütt el űzettek. Guizot erőszakoson kovácsolt töbsege buktatta meg a frank uralkodó családot. Metternik, az idő parancsoló szavára nem figyelve, bujtogatva hagyta el az osztrák birodalmat, sír szélére vitte magával az austriai ház trónját is; mind hatalmas, rendíthetlen embereknek tartá Európa ezeket ez előtt csak hetekkel, de midőn Európa népei kezdik általok kovácsolt bilincseiket le rázni, az árvíz erőszakos rohama el sodrá őkököt. Minket is az örvény szélére vitt már a meg avult politica erőszakos rendszere, forradalom környez bennünköt kívülről, nincs rendes állásban honunk is, s nagy méltóságod ragaszkodva az eddigi oly veszélyessé vált politicához, nem vevé kezébe a haladás zászlóját, semmi csendesítő lépéseket nem tett, országgyűlésünk ha bár későscke kihirdetését csak a helybeli kormány erélyes föl lépésének köszönhetjük; nagy méltóságod elveit nem fogja változtatni, eddigi rendszereit pedig már nem a haza javára, hanem annak kárára s veszedelmére folytatná. Fölzólítjuk tehát lovagiasságánál s hazafi érzeténél fogva, mondjon le! Tegye le azon hivatalt, melyet már nem folytathat a haza jóvára, ne bízzék semmit a múlt országgyűlésen teremtett töbsegeinek; az idők változtak, hetek most évtizedek, most nem országgyűlési, hanem országos töbseg kiált, veszedelemba a haza, menekülnünk kell; adja által a gyeplőt azoknak, kik elveiknél fogva tehetik s akarnak is haladni.

Nemes Felső Fejér megye közgyűlése jegyző könyvéből
Szász Mártonfalván, Szent György hava 18án 1848

Kiadta Csongrádi István, fő jegyző

Preaînălțimea voastră domnule baron consilier aulic!

Ludovic Filip și Metternich au fost alungați împreună cu politica lor. Familia domnitoare franceză a fost răsturnată de majoritatea făurită prin samavolniciile lui Guizot. Metternich nu a ascultat glasul poruncitor al vremii. El a făcut agitații pînă în clipa cînd a părăsit Imperiul austriac și a dus pînă în pragul pieirii tronul Casei de Austria. Numai cu cîteva săptămîni înainte Europa îi considera pe toți aceștia oameni puternici și de neclintit. Dar cînd popoarele Europei au început să-și scuture cătușele făurite de ei, năvala violentă a torentului i-a măturat. Sistemul abuziv al politicii învechite ne-a dus și pe noi pe marginea prăpastiei. Din exterior ne înconjoară revoluția, iar patria noastră e în pragul dezordinii. Ilustritatea voastră persistați în politica de pînă acum, care a devenit atît de periculoasă. Nu ați luat în mîini steagul progresului și nu ați făcut nici un pas liniștitor. Nici Dieta, a cărei convocare destul de tardivă se datorează numai intervenției energice a Guvernului local, nu va schimba principiile mării voastre. Dumneavoastră ați continua regimul de pînă acum, nu spre folosul, ci spre paguba și primejdia patriei. Vă solicităm deci să demisionați¹, în numele cavalerismului și a sentimentelor dumneavoastră patriotice; să renunțați la funcția pe care n-o mai puteți exercita în folosul patriei și să nu vă încredeți în majoritatea creată la Dieta trecută; vremurile s-au schimbat; săptămînile sînt acum decenii; acum strigă nu o majoritate dietală, ci una a țării întregi; patria e în primejdie,

trebuie să ne salvăm; predați conducerea acelor care conform principiilor lor pot și vor să asigure progresul.

Din protocolul congregației nobilului comitat Alba de Sus.

La Metiș, în 18 aprilie 1848

Emis de Csongrádi István, prim-notar

Copie. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. comitat Turda. Acte administrative, nr. 575/1848. Exemplarul trimis districtului Făgăraș. *Copie.* Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Colecția generală. Exemplarul trimis scaunului Trei Scaune. *Copie.* Arh. St. Sf. Gheorghe. Fond. Arh. scaun. Trei Scaune. Acte administrative, nr. 46/1848. Foto: 8 128—8 129.

¹ Cancelarul aulic Jósika și-a înaintat demisia ostentativ la Viena încă la 10 aprilie, cu prilejul sancționării de către monarh a reformelor hotărâte de Dieta de la Bratislava. Adunării comitatense din comitatul Alba de Sus nu-i parvenise știrea demisiei pînă la 18 aprilie. Somația comitatului Alba de Sus adresată lui Jósika a fost trimisă sub formă de circulară tuturor autorităților nobiliare din Transilvania.

83

Zalău, 18 aprilie 1848

Nagyméltóságú Gróf Fő Kormányzó Úr!

Fájdalommal kell excellentiádat értesítenem, miként megyénkben nem hogy méltányolni tudnák volt úrbéresek azon szerencsét, melyben ők oly reménytelenül törvényesen részesülendők; sőt vissza élve aval, már kihágásokat követtek el, mellyek által a köz csend és béke fel zavarva, s a vagyon és személy bátorság meg sértve vannak, s mellyekért ha az elkövetőket rögtön törvényes fenyíték nem éri, még nagyobbakra vetemednek, s esztelen lázadásukkal nem csak e megyét és vidéket, hanem a velünk oly szoross viszonyban és oly sokféle érintkezésben élő erdélyi köznépet is fére vezethetik, s végre az itt ki ütött szikra az egész országot veszedelmes lángba boríthatja.

Azon igen igen sok esetek közzül, melyek előmbe és az ezen megyei köz bátorságra felügyelő bizottmány elibe felhatottak, csak egy néhányat kívánok excellentiádnak magoss figyelme elibe terjeszteni.

1or A rendőri válaszmánytól Völtsök helységbe kiküldött Csutak Mihály és Vajda György nevű két megyei esküttek, midőn az őket engedelmességre s köz csend fenn tartására intő irományt olvasnák, az emberek-től meg támadtattak, meg taszigáltattak, és igen nagyon meg kínoztattak, miután egyiket, Vajda György mindjárt, a másikat pedig másnap eleresztették ugyan; de Vajda György ezen megveretése következtésében folyó hó 16án meghalálózott¹.

2or Szamosújlaki birtokos Vajda Tivadarnak, egy minden emlékezetet felül múló időtől óta birtokában lévő nemes telkét, mellyen soha úrbéres nem lakott, egy szamosújlaki Pável Mojsza nevű ember elfoglalta, s mint sajátját bitorolja.

3or Kiss László szilágycsehi birtokos úrnak egy vadafalvi embere folyó hó 14kén szolgálatra menvén Szilágy Csehbe, szilágy-csehi Lőrincz László által azért hogy szolgálatra akart menni, megtámodtatott, megverettetett s haza kergettetett.

4er Ifjabb báró Wesselényi Farkas úrnak eddig tisztán bírt Mutos nevű helységében az úrbéri szolgálat aloll felszabadított lakosok szépen rendezett váltógazdaságát meg támadták, az abban pénzért dolgozó idegen napszámókat elkergették, s a báró vetéseit s több földjeit magoknak akarják erőszakoson elfoglalni, így Mosóbányán az urasági táblákat rendre foglalják, Felső Szivágyon pedig és sok más helyeken készülleteket tettek az uraságokat az egész határból kiszorítani, s fenyegetőznek az eddigi állapotukért véres bosszút állani, Felső Berekszón pedig a királyi adónak és katonai élelmezésnek a bírák általi felhajtását a lakosok közzül számos lázítók megakadályoztatták.

Mind ezen kitöréseknek központja és tűzhelye Szilágy Cseh, melyhez a fenn említettem helységek is mind közel fekszenek, s ahová már, amint értesülve vagyok, mind búcsú helyre járnak mindenfelől a volt úrbéresek, tollük teendőikre nézve utasítást venni, s járnak erdélyi úrbéresek is, kik természet szerint mindnyájan a leg lázítóbb utasítással térnek vissza küldőikhez — elannyira, hogy ha ezen szilágy-csehi kihágások és lázítások most hamarjában el nem fojtattatnak, megyénk és vidékünk kitöréseitől méltán félhetünk, de igen attól, hogy az erdélyi úrbéresek is, mielőtt rollók míg [!] a törvény rendelkezhetne, fellázadnak, s a törvényes rendnek minden kötelékeit szét tépik.

Én az ezen megyei rendőri központi választmánnyal együtt szigorú figyelemre vétén a körülményeket, úgy találtuk, miképp kevés számból álló sorkatonaságnak fellépése által is el lehetne még most fojtani mind a Szilágy Cseh környékén már pislogó, mind másfelől füstölgő polgári tüzet, ha tudni illik a völcsöki gyilkosok, az újlaki foglalók s Szilágy Csehből s Mutosról egy, két rosra ingerlő elfogattatván, rabságra hozattatnának, és ez iránt az itt Zilahon tanyázó második huszár ezredbeli telep kormányzót fel is szollítottam, csupán 24 legényt kérvén, polgári tisztviselőink eljárásainak támogatására; de amit azon okból, mivel nékie a főhadí kormányzótól ezen hónap 9ről 168 számja aloll rendelése van, felsőbb rendelkezés nélkül állomását egy percig is el nem hagyni, az itteni telepkormányzó főhadnagy kénytelen vala megtagadni.

Excellentiádnak könyörgök tehát, méltóztassék az írtakat magoss figyelmére méltatni, s meg fontolván, miképp az előadottak szerint törekvéseinknek elérése által Erdély országnak köz csendessége is biztosíttatik, kegyeskedjék excellentiád a főhadí kormányzótól a kívánt 24 legényből álló katonai segedelemnek meg nyerhetését igen sietőleg ki eszközölni, végül

Mivel hír szerint ezen kevés sorkatonaság is, mely nyolc évek óta itt Zilahon tanyázik, innen nem sokára elvitetendő lenne, könyörgök alázatosan, méltóztassék excellentiád ennek itt maradását, bár addig, míg a magyar minisztérium által a közbátorság védelmére célszerű intézkedések tétethetnek, ki eszközölni, mert bár kevés ezeknek száma, de azon tekintélynél fogva, mellyel kivált a huszár sorkatonák a köz nép előtt bírnak, ezen kevesek itt maradásától látom föltételeztetni nem csak megyénk és vidékünk, hanem a velünk szomszédos és mindennapi érintkezésbe élő Erdély nyugoti részének közbátorságát is.

Mély tisztelettel maradván excellentiádnak

Kelt Zilahon, 1848ban April 18kún

Alázatos szolgálja
Bálint Elek, alispány

Preaînălțimea voastră domnule conte guvernator!

Cu durere trebuie s-o informez pe excelența voastră că în comitatul nostru foștii țărani iobagi în loc să aprecieze norocul nesperat de care s-au împărtășit pe cale legală, abuzează deja de el. Ei comit infracțiuni prin care se tulbură liniștea și pacea publică, se încalcă siguranța averii și persoanei. Dacă vinovații nu vor fi pedepsiți imediat pe calea legii, vor fi încurajați la altele și mai grave. Prin răzvrătirea lor nesocotită pot atrage nu numai acest comitat și împrejurimile, ci și populația de rînd transilvăneană, ce trăiește într-o strînsă corelație cu noi și cu care avem legături multiple. Scînteia invită aici poate aprinde în mod periculos întreaga țară.

Din numeroasele cazuri care au ajuns la cunoștința mea și a comisiei din acest comitat pentru supravegherea liniștii publice, doresc să înaintez doar cîteva înaltei atenții a excelenței voastre:

1) doi jurați comitatensi cu numele de Csutak Mihály și Vajda György au fost trimiși de comisia pentru asigurarea ordinii în localitatea Ulciug; după ce au citit apelul prin care oamenii erau îndemnați la supunere și la menținerea liniștii publice, au fost atacați, împinși și bătuti foarte rău de către aceștia; unul din ei, Vajda György, a fost eliberat imediat, iar celălalt a doua zi; primul a murit în 16 a lunii curențe din cauza bătăii suferite!

2) Pavel Moisa, un om din Someș-Uileac, a ocupat și a uzurpat sesia nobiliară a proprietarului de acolo, Vajda Tivadar; acesta o deținea din timpuri imemorabile și n-a fost locuită niciodată de vreun țaran urbanial;

3) un om din Odești al domnului Kiss László, proprietar din Cehu Silvaniei, a mers în 14 a lunii curențe la slujbă iobăgească în Cehu Silvaniei; acolo a fost atacat, bătut și gonit acasă de către Lőrincz László, pentru că a vrut să se ducă la lucru;

4) în localitatea Motiș, deținută pînă acum în mod exclusiv de către domnul baron Wesselényi Farkas junior, locuitorii eliberați de obligații iobăgești i-au atacat moșia frumos organizată pe baza rotației culturilor; i-au alungat zilerii străini care lucrau acolo pentru bani; intenționează să acapareze cu forța semănăturile și celelalte pămînturi alodiale ale baronului; la Băița ocupă pe rînd pămînturile domeniiale; la Asuaju de Sus și în multe alte locuri fac pregătiri pentru a-i exclude pe domni din întregul hotar; mai mult, amenință să se răzbune sîngeros pentru situația lor de pînă acum; la Bîrsău de Sus numeroși instigatori din rîndul locuitorilor i-au împiedicat pe juzi să strîngă impozitul regal și proviziile pentru armată.

Centrul și vatra tuturor acestor acțiuni este Cehu Silvaniei, de care toate celelalte localități amintite mai sus sînt apropiate. După cum am aflat, acolo vin de pretutindeni foști iobagi ca la oracol, pentru a lua instrucțiuni referitoare la ceea ce au de făcut. Acolo vin și țărani iobagi din Transilvania, care se întorc desigur cu toții cu cele mai instigatoare instrucțiuni pentru cei ce i-au trimis. Dacă aceste infracțiuni și instigații ce se comit în Cehu Silvaniei nu vor fi curmate cît mai repede, pe drept cuvînt ne putem teme că vor izbucni revolte în comitatul și districtul nostru. La fel se vor răscula și țărani urbaniali din Transilvania, înainte ca legea să hotărască soarta lor și astfel vor periclita toate instrumentele ordinii [constituite].

Împreună cu comisia centrală pentru asigurarea ordinii din acest comitat, am examinat atent împrejurările și am ajuns la concluzia că focul care pîlpîie deja în jurul Cehului Silvaniei, iar în alte părți doar fumegă, ar putea fi încă înăbușit prin intervenția unui număr redus de armată regulată, cu condiția ca asasinii din Ulciug, uzurpatorii din Uileac și cîteva instigatori din

Cehu Silvaniei și din Motiș să fie prinși și întemnițați. Pentru aceasta am și apelat la comandantul taberei celor din regimentul doi de husari încartiruit la Zalău. I-am cerut doar 24 de soldați pentru sprijinirea acțiunilor oficialilor noștri civili. Dar locotenentul major, care e comandantul taberei de aici, a fost nevoit să refuze. El a motivat că are dispoziție de la Comandamentul general din [ziua] de 9, sub numărul 168, ca fără ordin de la superiori să nu-și părăsească nici o clipă locul de staționare.

Iată de ce o implor pe excelența voastră să binevoiască a lua în înaltă considerare cele scrise mai sus; să țină cont de faptul că, în conformitate cu cele expuse, se asigură și liniștea publică a țării Transilvaniei în cazul realizării strădaniilor noastre; să binevoiască excelența voastră a obține foarte urgent ajutorul militar solicitat de 24 de soldați de la Comandamentul general. În sfârșit, deoarece se zvoneste că și acea puțină armată regulată, care staționează de opt ani la Zalău, urmează să fie dusă de aici în curînd, o implor cu umilință pe excelența voastră să binevoiască a obține rămînerea ei aici, pînă cînd guvernul ungar va lua măsuri corespunzătoare în vederea apărării securității publice. Deși numărul soldaților este redus, mai ales armata regulată de husari se bucură de un mare prestigiu în fața poporului de rînd. De aceea consider că securitatea publică, atît în comitatul și districtul nostru cît și în părțile apusene ale Transilvaniei aflate în vecinătate și într-o strînsă legătură cu noi, va depinde de rămînerea armatei aici.

Rămîn cu profund respect devotatul excelenței voastre.

Dat la Zalău, în 18 aprilie 1848

Bálint Elek, vicecomite

Original. Arh. St. Budapesta, Fond. G. Pr., nr. 871/1848. Foto: 182—185.

¹ Cei doi jurați erau reprezentanți ai autorităților nobiliare comitatense; trimiși la Ulciug, ei i-au revoltat pe săteni prin felul cum au prezentat apelul și prin anacronismul dispozițiilor acestuia; țărăni iobagi, ajunși la conștiința demnității de oameni liberi, au considerat atît conținutul apelului, cît și atitudinea juraților ofensatoare; revoltați s-au răzbunat pentru toate umilirile la care au fost supuși ei și strămoșii lor de-a lungul veacurilor.

84

Ardusad, 18 aprilie 1848

Tekintetes kormányzó megyei alispán Úr! Minden hivatalnoknak szent kötelessége lévén a legkisebb hivatala köribe tartozó eseményekről úgy mint a legnagyobbakról, hogy hanyagsággal senkitől, kötelessége elmulasztásából pedig saját lelkiismeretétől vádoltatást ne szenvedjen — feljebbvalóját tudósítani; ezennel én is bátorkodám, bár a körülmények még nem annyira világosan veszélyesek, de hogy a meg történhető veszély be ne következék, nehány kerületünkben eső helyekről rövid tudósítást küldeni, annyival is inkább, mert a személy és vagyonszűrség egy 24 órai időre sem számíthatván békés reményre, történhetik olly zavar, mi épen hanyagságali vádoltatás alul nem menthetné föl kiseded csekély személyemet. Tegnap nap Barlafalu helységében vettem gróf Dégenfeld ő nagyságának ./. alatt ide zárt levelét, mellyben Erdőszáda helységének jelenlegi felhevült állapotját adja tudtomra, és megjelenésemre vár; e levél következtében elvégezvén Barlafaluban kötelességemet, átmentem Erdőszádára, hol a csendet és békességet

mi máskor olly szépen virágzott, nem találám volt állásában. A nép gyűléseket tart, büntetési díjjakat határoz a nép végzései áthágóira, valamint az eddig fentálló törvények telyesítőire is (de ezt teszik Lippó, Borhid, Veresmart helységek is). Az urasági tiszteket meg támadják, a pontos bírakat, papot, mint Erdőszádán is bántják, sértegetik, hogy az urakkal tartanak, mit az ide zárt vizsgálatom igazoland is tekintetes megyei alispán úr előtt. Az adót nem telyesítik, telyesíteni nem is akarják, föl mentve érezvén magukat minden úri s megyei tartozásuktól, szomszéd Közép Szolnok megyéből, hol már Gárdány helységében a földes úrnak saját kertjét s földjeit elfoglalák és szántják, temérdek le nem írható híreket halván a nép — ezt megzabolázni, csendbe tartani illy felhevült állapotban, midőn még papjára sem hallgat — egyes embernek teljes lehetetlen; adat bár nincs és próbákkal fellépnem lehetlen, mert tanúnak még az előljárókat sem nyerhetem meg, habár mindent tudnak is, egyet értvén gyermek, ifjú, öreg — de a zaj s az itten lakó tiszteknak szemekbe mondott fenyegető szavak, mit igazolni a tanúk hiánya s egyetértés miatt lehetlen; a tiszteket, az itten lakó grófi családot a félelem, rettegés legmagasb fokára taszítá már. Saját kérelmemre sem adva semmit is, csak egy fel adott csendbontót sem vagyok képes elfogatni, mert mit egy beszél, kérdőre vonatáskor az egész helység mondja, vagy még hivatásomra meg sem jelenik, mint Lippó helységében az egész bírák, sött még utaznom is bajos, tekintetes úr, mert a hol visznek is kegyelemből teszik, s az is meg lehet, hogy pár óra múlva még ezen kegyelem is meg szűnik. Így a béke és csend itten nem uralkodik, ha nem helyökbe honol a korhelység, makacsság és engedetlenség, a missionáriusok egyik helységből ki, másikba be, mindenütt hintik a konkolyt, s nem az, hogy honn létüket, de csak neveiket sem lehet ki tudni, készebb lévén az oláh ön magát, mint hamis tanácsadóját ki és földadni. Én mindent elkövettem és elkövetek ezen csábítók ellen, de ezeket megfogadni s előkeríteni teljes lehetetlen, mert itten urat s fellebbvalókat nem ismernek és ismerni nem is akarnak. Belátásom a jövőndöbe, igaz, a nagyok előtt elsilányul s elhomályosodik, de jövőndölni nem is akarok és nem is szeretek, mondani mégis merek annyit, hogy e népet megzabolázni s féken tartani elmúlhatatlan kötelesség. Tekintetes úr, a legveszedelmesebb helyzete van Erdőszádának, mert a mi hír Közép Szolnok megyében indul, Erdőszádán állapodig meg megnagyobbodva, s innen mint egy trónusból megy szét észrevehetetlenül, mind szél a missionáriusok által, kiktől jót és üdvös eszméket hallani kétségkívül a szegény értetlen népnek nem lehet. Igaz, tekintetes úr, hogy még tisztán a veszelv nem látható, mert adatunk nincs, de ezt itten reménylenünk nem is lehet, de hogy csirályában van, valószínű, mert tegyen bármit is a szomszéd Középszolnok, Erdőszádán és Tománya helységében szinte utánzóok lesznek. Én bízom a tekintetes úr kegyességébe, hogy e silány jelentésemnek hitelt adva intézkedni fog jó eleve a bekövetkezhető veszelv elnyomásán, és célszerű rendeletével s hathatós parancsával mind csekély személyemet, mind az itten félelemben lévő grófi családot megvigasztalni kegyes léssen, mit is örömmel várva maradtam Erdőszádán 1848 április 18. Tekintetes kormányzó megyei alispán úrnak alázatos szolgálja Kiss Geodeon, rendes esküdt¹.

Stimate domnule vicecomite administrator!

Fiecare funcționar are datoria sfântă să-și informeze superiorul, atât despre evenimentele mărunte, privind cercul atribuțiilor sale, cât și despre cele mai mari, pentru ca să nu poată fi acuzat nici de neglijență de către cineva

și nici de neîndeplinirea datoriei de către propria conștiință. Prin prezenta îndrăznesc și eu să trimit o scurtă informare despre câteva localități din plasa noastră. Împrejurările nu sînt încă vădit primejdioase, dar e posibil ca pericolul să devină realitate. Aceasta cu atît mai mult, cu cît securitatea persoanei și averii nu se poate asigura în pace nici 24 de ore. Orcînd e posibil să intervină o tulburare, care n-ar putea salva umila și modesta mea persoană de acuzația de neglijență. Ieri am primit la Borlești scrisoarea de la măria sa contele Degenfeld, anexată aici sub... Prin ea m-a înștiințat de actuala situație încordată din localitatea Ardușat și m-a invitat să mă duc [acolo]. În urma acestei scrisori, am trecut pe la Ardușat după ce mi-am îndeplinit datoria la Borlești. Acolo n-am mai găsit liniștea și pacea care altădată înfloreau atît de frumos. Poporul ține adunări, stabilește amenzi pentru cei ce încălcă hotărîrile sale și pentru cei ce îndeplinesc legile existente. (Același lucru îl fac și locuitorii din Lipău, Valea Vinului și Roșiori). La Ardușat oficialii domeniiali sînt atacați, iar juzii primari corecți și preoții sînt maltratați și acuzați că țin cu domni. Faptele de acest gen sînt dovedite stimatei domn vicecomite și de ancheta mea anexată aici. [Iobagii] nu achită impozitele și nici nu vor să le mai plătească. Ei se consideră eliberați de orice îndatoriri comitatense sau domeniiale. Poporului i-a parvenit numeroase vești ce nu se pot descrie din comitatul vecin al Solnocului de Mijloc. Acolo, locuitorii din Gîrdan au ocupat deja grădina curială și arătoarele alodiale ale stăpînului de pămînt. A-i ține [pe săteni] în frîu și în liniște, în această situație înfierbîntată, cînd nu-și mai ascultă nici preotul, unui singur om îi este cu totul imposibil. Deși nu există date și mi-e cu neputință să aduc probe, nici măcar pe mai marii lor nu i-am putut cîștiga spre a depune mărturie. Ei știu totul, doar sînt cu toți înțeleși: copiii, tineri, bătrîni. Prin gălăgie și cuvinte amenințătoare proferate la adresa oficialităților, pe care nu le pot dovedi din lipsa martorilor și datorită înțelegerii dintre ei, au adus atît dregătorii cît și familia contelui care locuiește aici, pe cea mai înaltă treaptă a fricii și groazei. N-am fost în stare să arestez nici măcar un singur tulburător al liniștii, pentru că nu țin cont de solicitările mele. Cînd îl trag pe unul la răspundere se declară solidar cu el întreaga localitate sau nu se prezintă la chemarea mea. Astfel au procedat toți juzii din Lipău. Mai mult, mi-e greu să și călătoresc stimate domn, deoarece chiar atunci cînd acceptă să mă transporte, o fac numai din milă. S-ar putea ca peste câteva ore să dispară și aceasta. Așadar, aici nu domnește pacea și liniștea. În locul lor stăpînește dezordinea, încăpățînarea și nesupunerea. Agitatorii colindă localitățile una după alta și seamănă neghină. Nici locul unde aceștia se găsesc, nici numele lor nu se poate afla. Românul este gata să se denunțe mai degrabă pe sine însuși decît să-și trădeze și să-și demaște sftenicul amăgitor. Eu am făcut și fac totul împotriva acestor amăgitori. Dar a-i găsi și prinde este practic imposibil, deoarece aici nu se mai respectă domni și autoritățile și nici nu vor să li se mai supună. Opinia mea asupra viitorului în fața celor mari e desigur neînsemnată și obscură. Nici nu vreau să fac preziceri și nici nu-mi place. Totuși îndrăznesc să spun doar atît că e o datorie de neînlăturat ținerea în frîu și potolirea acestui popor. Stimate domn, situația cea mai primejdioasă se află în Ardușat. Orice zvon care pornește din comitatul Solnocul Mijlociu se oprește într-o formă exagerată la Ardușat. De aici se răspîndește pe neobservate asemenea vîntului, la fel ca dintr-o reședință, prin intermediul instigatorilor, de la care poporul sărac și neștiutor nu poate afla idei bune și folositoare. E drept, stimate domn, că pericolul încă nu se vede clar, pentru că nu avem date. Nici nu putem spera să le avem de aici. [Pericolul] pare să existe în germene, pentru

că orice întreprinde Solnocul Mijlociu învecinat, în localitățile Ardușat și Tâmbaia apar imitatori [ai agitatorilor]. Eu mă încredințez milostivirii dumneavoastră stimată domn, că veți lua în considerare acest modest raport și veți iniția din timp măsuri pentru înlăturarea eventualului pericol prin dispoziții corespunzătoare. Dând ordine eficiente veți consola atât modesta mea persoană, cât și familia contelui aflată aici cuprinsă de teamă. Aștept cu nerăbdare măsuri. Rămân sluga devotată a stimatului domn vicecomite administrator¹

Din Ardușat, la 18 aprilie 1848

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Miniszteriumi Levéltár. Belügyminiszterium. Általános iratok, nr. 13/1848. Foto: 11 834—11 835. Publicat de Ember Győző, *Iratok*, p. 163—164.

¹ La 20 aprilie vicecomitele comitatului Satu Mare a înaintat acest raport Ministerului de Interne de la Budapesta. V. doc. 124.

85

Arad, 18 aprilie 1848

Ministeri országos Ideiglenes bizottmány! Egy közben jött nem ugyan szerencsétlen, de mégis kedvetlen kimenetelű eseményről kéntelenítem a tisztelt bizottmánynak alázatos feljelentésemet tenni városunk kebelében a kívánt csend és béke, a bankjegyek eránt felmutatott csekély jelentőségű mozgalmon kívül, mely azonban szinte minden rossz következések nélkül elhárítatott és megszüntetett; mind eddig a legtisztább épségben és közös jó egyetértésben fenlétezett úgy annyira, hogy a közelébb tartott országos vásárunk idejének alkalma alatt, nemzet őrségünk csak nem mondhatni minden szükségen kívül egyedül a legfeleslegesb elővigyázatból alkalmaztatván, a nyugtalanságnak és csend zavarásnak távolabbi jelentkezései sem mutatkoztak. Azonban némely vakbuzgólkodók az óhajtott, kebelünkben eddig sértetlenül megóvott és a törvényhozás, valamint ministerium mind annyi rendelkezései által oly annyira és mindenek felett ajánlott köz csend és béke fenléte iránt tartozó áhítattal és kegyelettel nem viseltetve és nem tekintve, hogy ország gyűlésünk szerencsés bérekesztésével határozatba ment ujjabb törvények szentesítetven, azok mi hamarabb történeendő köz hírré tételek útján tett legkegyesb foganattal eszközlésben veendők lesznek; és nem tekintve, hogy az említendő programba aláírtt egyének a köz csend és bátorság fentartására célzólag alakíttatni rendelt nemzeti őrseregnek mind egyenként békebelezett valóságos tagjai lévén, azoknak legszentebb kötelességéhez tartozott minden a rend s béke lehető felháborítására alkalmat adható ingerültségek elhárításával annak ép fentartására buzgón közre munkálni, — elébb ugyan mintegy küldöttség kép nállam megjelenve, a kiadandó programnak általam is kívánt aláíratását, azután pedig egy tartandó nép gyűlésnek bémondatását szorgalmazták, és miután én az aláírást az okból, hogy a ministeri kegyes rendeletek során kinevezett választmányok működésükben kellőleg eljárván, az előadott kívánatban nem osztozhaték, megtagadtam a nép gyűlés tartását, pedig az ez iránti kihirdetésnek mellőzésével megígértem; folyó hó 15én az említett túlbuzgólkodók nyolcan aláírva e szent sza-

badság használatának ürügye és nép nevének bitorlása alatt bizton állíthatom, részint túlnyomó népszerűséget, részint csendzavarást előidézve a zavarban hivatalokat vadászni kívánók a mellékelt /. alatt több helyeken kiragasztott és házról házra elküldözgetett felszollitást¹ bocsájtottak ki nyomtatásban, melyben következő hétfőre maguknak törvénytelenül tulajdonított felsőbbbségi hatalomnál fogva nép gyűlés tartását kimondó egyenes határozatuk mellett leginkább a nemzet őrség alakításával megbízott választmány eljárásának vétkes hanyagságát állítólag tévén vád alá, a mint nem ugyan előismerésünkből, hanem az illetén nyilván tartatni szokott és jelen esetben Bogdánffy Gergely ügyvéd egyik aláírt tagtársnál tartott öszvegyülekezetekből kifolyó elhíresztelések után kitudhattam, a tanács hatóságának a meghaladó erejüknek sikerülendett megsemmisítésével, egy ideiglenes felügyelő és rendelkező bizottmány vagy mintegy nállam előmutatott tisztujjitási töredék gyaníttatni engedé, új tisztí kar felállitását céltzották; azonban más iránt a dolgok folyama, említett izgatóknak az eddig minden felzavarás nélkül a legjobb rendben fenntartott közbéke felháborításával minden esetre nem tiszta szándékú, törekvésű, a rendet s békét szerető polgárjaink általános szilárd határozottságuk ellenében meghiúsulva, hajótörést szenvedett, mert is a mai napra hirdetett népgyűlésre kikelő hangulatban írt és merő valótlán tartalmú proclamatio által ez előtti tiszta nyugalomú csendes házi békekességükből ingerülten felzavart polgárjaink számosan megjelenvén, miután a tárgyalás alkalmával az érintett proclamatio helytelen és merően rágalmozó tartalma az előadott és itten mellékelt tárgyalási jegyző könyvünk-ből felolvasott végzés nyomán voltaképen megáfoltatott, és így bébizonyult, hogy a nemzet őrség alakítására kiküldött választmány hivatásában pontosan eljárva, kötelességének nemcsak híven és lelkesmérelesen megfelelt, hanem a köz bátorság iránt lelkesült buzgalmánál fogva hatáskörén túl is vivé, a személyenként elrendelendő öszveírás megítéletét is szorgalmazta, mely azonban a felhívott ministeri rendelet tartalma után az önkényesen beállni vonakodókra nem vonható kötelezettségnél fogvást, el nem rendeltethetett; a felhívást eszközölte egvéneknek a köz csend s békét s békés polgárjainknak házi csendes nyugalomát felzavarva eme törvény ellenes tette általánnos közvéleménnyel nyilvánosan helytelenítettett, és mint hogy a kívánt előbbi rend s béke ujjólág helyre állitása biztosban reméltetett úgy eléretni, a csend zavaróknak ezúttal indítványoztatott és tekintve az ez előtti háborítlan köz béke erőszakos feldúlását, méltán meg is érdemlett megfenyíttetése a testvéries szeretett és kölcsönös jó egyetértés ismételi helyre állitása tekintetéből, elmellőztetett; mind a mellett a nyugalmat kívánni nem húzó izgatók és azoknak ugyan nem nagy számú követői az így történekkel bé nem elégedve, a nép gyűlésnek egy által a szabadba leendő [tartása] is indítványoztatván, mit nagyobb kitöréseknek háritása okából mellőzni jónak találtam, az eljárás alatt ejtett cudar szónak kívülről hallásával polgárjainknak házi nyugalomuk felzavarása miatt már úgy is felingerlésbe hozott kedélyét felhányó kifakadásai által annyira felizgatták, hogy az általános ki-felkiáltásokra a közelebbek rend erőszakos zavaróit elutasítandó, odarohantak és a háborgók a teremén kívül nyomban oda sietett őrserégi tiszteink közbevetése által néhány csekély nem mellőzhetett kölcsönös ütlegek után minden történhetett nagyobb szerencsétlenség elháritásával kiutasítottak és a vizonti kibékülésre fentebb felajallat után az ülés befejeztetett. Részemről a történt kihágás és annak vétkessei körüli visgálat tétele iránt köz csendi választmányynál rendelés tétetett, melynek eredményéről majd jelentést teendek. Azonban mint a következés mutatta, az ingerültség részünkről meg nem szűnt, mert az ülés után öszve csoportozók hazamenő Simon Ignác ellen véleményű ügyvédet minden féle ocsmány, alávaló nevezetekkel illették; és

délbe lett elhatározása következtében délután a város ligetjében, hol erejüknek tán vélt nagyobbíthatása nézetéből az oda kimenő minden hallgatókat is öszveírtak, ezekkel együtt mintegy 130-an öszvegyülekezvén, tanácskozást tartottak, mi közben mindenféle alávaló koholmányok hozattak fel, mintha a tanács tagjai által némelyek erőszakos használatra pénzzel fogadtattak, az ülésben a megtámadásra huszítottak volna, minek valótlanága már az által is meg semmisül, mert ha részünkről minden módon az ingerültségnek nevelése nem kerületett volna, a sokkal csekélyebb és gyengébb számú izgatók nagy számmal és nagy erőben együtt volt polgárjaink ellenében a legborzasztóbb szerencsétlenség alól életveszéllyel sem menekülhetének, de békét szerető polgárjaink erőszakos kitörésüket vissza tartva, most is az ellen részről folytonosan tartó izgalmak mellett csak védelmi állapotban kívánnak maradni. Holnapi nap 10 órakor az említett nyugtalanok ma az erdőcskében kelt határozatuknál fogva ismét a nagy téren nép gyűlést kívánnak tartani, a továbbiak fellett intézkedendők, és mint hallatik, a ministeri bizottmányhoz panaszszal küldöttséget intézendők; reméljük azonban bizton, hogy egy oldalú és koholmányos kitételekkel kísérendő feladásoknak minden vizgát nélkül, habár ugyan ezen hivatalos feljelentésemnek szórol szóra tiszta valóságáért kezeskedem, hitel nem adathatván, a ministeri bizottmány részrehajlatlan igazságszereteinél fogva a köz csend és béke mindenki által köteles megtartására szigorúan utasíttatni fognak, minek fékezése iránt alázattal kérem is szoros rendeléseket tétetni és szabályos utasításokat adatni; mely szent és kétségtelen erény az, hogy ha azon izgatók a legnagyobb békében és csendben, mint minden részre hajlatlan igaz ember a közönségben Isten szent színe előtt hitel igazolni fog és tartozik, helyezett polgárjaink alaptalan fellépésükkel meg nem támadják, a minden jó polgárnak szíven fekvő közcsend és béke bizonynyal meg nem zavartatott volna, miért is a közönség erőszakos felháborításáért támadó felelősség súlya egyenesen az azt okozókat érje és sújtsa; egyébiránt tiszta lélekkel el nem mulasztom felfedezni, hogy az izgalmak élén Sárosy Lajos királyi váltótörvényszéki ülnök, ki részint hivatalos állásánál, részint irodalmi ismert tehetségénél fogva úgy is lázas indulatokra hajlandó ifiúság magáévá tett népszerűségével visszaélve ily célokra elvezetni nem áttallja, — állván, a nyugtalanságokat előidéző főokozójának tartathatik, ő az, ki részint magánál, részint egy vagy másik tagtársnál öszvejövetelekben az ifiúságot, de színészeket is fellengős szónoklataival felizgatván, azoknak irányt ad, és tév utakra vezető munkálódásaival a rend és köz csendre veszedelmesé válhatik, azért tehát eziránt az iteni királyi váltótörvényszéki elnök Kovács Ágoston úrnak egy úttal hivatalos béjelentésemet tettem. úgy más részről a nagy tiszteletű ministeri bizottmányt mély alázattal és valóban aggodalmas kebellet megkérni bátorkodom, mikép e tekintetben hathatós felsőbbsege által a nevezett egyénnek fékezésére erélyes intézkedést tenni méltóztassék. Többiben szükségesnek tartottam az ígért bosszúság ne tán eredményezendő nyugtalan kifolyásaira nézve — az örseregnek fegyverben készen állását elrendelni, miután az izgatók nyilvános helyeken kijelentett fenyegetődzéseik által a köz bátorságot veszélyeztethetvén, önfilyelmünket nem mellőzhette. Kelt Aradon: April hó 17én 1848.

Tegnapi jelentésem fonalán folytatólagosan bátorkodom jelenteni, hogy a kiserdőben elhatározott népgyűlés mai napon tíz órakkor a nyilvános fő téren megtartatván, az alatt kialkalmazott asztalra felállva Sárosy Gyula váltótörvényszéki ülnök ismételve, úgy Fábíán Gábor táblabíró, Szedekovics Vilmos ügyvéd, ki közelebbről Pestről megérkezve itt élénk mozgalmakat terjeszteni igyekezett, Vronovits József orvos német, Petrilla Pál ügyvéd oláh és Petrovics Miklós rác nyelveken a néphez buzdító szónoklatokat tartottak, és

panaszuknak a ministeri bizottmány elébe terjesztése végett több tagokból, kik öze némely polgárokat is, kik némelyei azt elfogadni vonakodtak, álló küldöttségeket neveztek déli 12 órakor gyülekezetüket bezárván². Kelt Aradon April hó 18^{án} 1848.

Schärfeneder Ferenc, polgármester

Către guvernul provizoriu al țării

Mă văd obligat să raportez cu umilință stimatului guvern provizoriu despre un eveniment nedorit, care s-a produs fără a avea urmări grave. Cu excepția unei mișcări de mică importanță ivită în legătură cu bancnotele, care a fost înlăturată însă aproape fără nici o urmă negativă, în orașul nostru au fost asigurate pînă acum liniștea și pacea dorită, în cea mai deplină integritate și bună înțelegere comună. De aceea pe timpul tîrgului general, care s-a ținut recent, garda cetățenească n-a fost aproape deloc necesară. Ea și-a făcut simțită prezența doar din exces de prudență, întrucît n-au apărut nici cele mai vagi indici ale neliniștii și tulburării ordinii. Totuși, din exces de zel, unii nu au avut necesarul respect și considerație față de menținerea liniștii și păcii publice păstrate pînă acum neatîns în mijlocul nostru, care dealtfel au fost recomandate de atîtea ori prin dispoziții legislative și guvernamentale. Ei nu au ținut cont că legile mai noi, hotărîte și sancționate odată cu închiderea cu succes a Dietei noastre, vor fi puse în aplicare cu cele mai binefăcătoare efecte pe calea publicării lor grabnice. Totodată persoanele subscrise în programul pomenit mai jos, incluse toate ca membre în garda cetățenească, ce s-a poruncit a se înființa în vederea menținerii liniștii și securității publice, nu au luat în considerare, că aveau cea mai sfîntă datorie să participe cu energie la menținerea integrală a ordinii și păcii prin îndepărtarea oricărui agitații care ar fi putut să le tulbure. Acestea au venit la mine mai întîi în chip de delegație și m-au solicitat să semnez programul care urma să fie publicat, iar apoi să mă anunțe despre ținerea unei adunări populare. Am refuzat să semnez, întrucît comisiile numite prin grațioasele circulare guvernamentale și-au îndeplinit satisfăcător misiunea și fiindcă nu împărtășesc doleanțele expuse. Le-am promis ținerea unei adunări populare fără a o anunța oficial. În 15 a lunii curente cei amintiți mai sus, dînd dovadă de prea mult zel au tipărit proclamația anexată sub . . .¹; au lipit-o în mai multe locuri; au răspîndit-o din casă în casă cu semnătura a opt din ei, sub masca folosirii sfintei libertăți, dar uzurpînd numele poporului. Pot afirma cu siguranță, că urmăreau popularitatea personală și vînau funcții prin tulburarea liniștii și provocarea dezordinii. Arogîndu-și în mod ilegal o autoritate superioară, au hotărît direct să anunțe ținerea unei adunări populare; au pus sub acuzație procedura neglijentă a comisiei însărcinate cu alcătuirea gărzii cetățenești. După cum am putut afla, bineînțeles nu de la dînșii, ci din zvonurile ivite în urma adunărilor cu care desigur sînt obișnuiți, ținute de astă dată la avocatul Bogdánffy Gergely, unul din membrii semnatori, ei urmăresc: să distrugă autoritatea consiliului, ceea ce le depășește puterile; să înființeze o comisie provizorie de control pusă sub conducerea lor, după cum lasă să se banuiască fragmentul referitor la ridicarea unui nou corp de oficiali, pe care mi l-au prezentat. Dar pe parcursul desfășurării evenimentelor, intențiile și strădaniile necinstite ale amintiților agitatori, care urmăreau tulburarea liniștii publice asigurată pînă atunci pe deplin, au eșuat datorită hotărîrii generale ferme a cetățenilor noștri iubitori de pace și ordine. La adunarea populară anunțată pentru azi au venit numeroși dintre cetățenii noștri, care au fost tulburați în pacea lor familială, anterior liniștită și curată. Proclamația scrisă

Într-un spirit exploziv și cu un conținut într-un totu fals, a fost respinsă pe baza citirii hotărârii din protocolul nostru de dezbateri, prezentat și anexat aici, după ce în cursul discuțiilor i s-a demascat cuprinsul incorect și cu totul calomnios. S-a dovedit astfel că amintita comisie instituită pentru organizarea gârzii cetățenești a corespuns misiunii sale. Ea și-a îndeplinit fidel și conștiincios datoria, ba și-a și depășit atribuțiile datorită zelului său entuziast depus pentru securitatea publică. A susținut chiar să se efectueze o conscripție a persoanelor. Conform pomenitei dispoziții guvernamentale, aceasta nu s-a acceptat însă datorită faptului că cei ce refuzau să se înroleze de bună voie, nu puteau fi obligați. Fapta persoanelor care au întocmit proclamația este contrară legilor. Prin ea au tulburat ordinea și pacea publică, precum și liniștea familială a cetățenilor noștri pașnici. De aceea a fost dezaprobată de către opinia publică generală. Cu scopul de a se putea ajunge la restabilirea doritei păci și ordini anterioare, de această dată s-a renunțat la propusa și pînă atunci meritata pedepsire a tulburătorilor liniștii. În vederea restabilirii iubirii frățești și a bunei înțelegeri reciproce s-a ținut cont că pacea publică n-a fost conturbată în mod violent și că a rămas nealterată. Totuși agitatorii și adepții lor nu prea numeroși nu doreau liniștea publică. Ei s-au arătat nemulțumiți de cele întîmplate și au propus ținerea unei adunări populare în aer liber. Eu am considerat potrivit a nu o aproba, pentru a evita tulburări mai mari. La auzul cuvintelor aspre pe care ei le-au rostit în timpul acțiunii lor, spiritele cetățenilor noștri, și așa destul de agitate datorită tulburării liniștii lor familiale, s-au aprins și mai mult. [Cetățenii] le-au adresat apostrofări pline de reproș. Drept urmare, la strigătele generale, cei mai apropiați s-au repezit înainte, pentru a-i respinge pe instigatorii care tulburau brutal ordinea. Datorită intervenției oficialilor noștri din gardă, care s-au îndreptat în grabă într-acolo, după ce s-au produs cîteva încăierări minore, prin atacuri date dintr-o parte și din alta, s-a împiedicat o nenorocire mai mare, ce s-ar fi putut eventual întîmpla. Apoi au fost scoși din sală¹. Adunarea s-a încheiat după ce s-a acceptat oferta de mai sus, propusă spre împăcare reciprocă. Am dat ordin comisiei pentru păstrarea liniștii publice să cerceteze infracțiunea săvîrșită și să-i ancheteze pe vinovați. Despre rezultatul ei vă voi raporta. Dar, după cum s-a constatat ulterior, agitațiile nu au încetat. Cei ce-au rămas adunați în grup după întrunire, l-au atacat în drum spre casă pe avocatul Simon Ignác cu tot felul de injurii josnice și murdare, deoarece avusese o opinie deosebită de a lor. Pe baza hotărârii luate la amiază, ei s-au adunat după-masă în parcul orașului. Crezînd probabil că astfel își sporesc puterea, acolo i-au conșcris pe toți ascultătorii prezenți. Împreună cu aceștia au fost vreo 130. În timp ce s-au sfătuit, au invocat tot felul de nascociri josnice. De pildă, au susținut că membrii consiliului i-ar fi plătit cu bani pe unii, pentru a-i instiga împotriva lor și chiar pentru a-i ataca în timpul adunării. Lipsa de adevăr a acestei afirmații reiese și din aceea că instigatorii, numeric reduși și prin urmare mai slabi, nu ar fi putut scăpa cu viață în fața cetățenilor noștri mai mulți și mai puternici și deci nu s-ar fi înlăturat o groaznică nenorocire, dacă nu ne-am fi străduit pe toate căile să evităm mărirea agitației. Dar cetățenii noștri iubitori de pace s-au abținut de la o acțiune violentă. Acum, în condițiile agitațiilor continuie din partea adversă, ei vor să rămînă doar în stare de apărare. Conform hotărârii pe care au luat-o azi în pădurice, amintiții nesupuși vor să țină din nou o adunare populară în piața mare, mîine la ora 10, pentru a lua măsuri privind cele ce urmează și după cum se aude, pentru a trimite o delegație cu o jalbă către guvern. Sîntem însă convinși că nu se va da credit denunțului lor unilateral însoțit de afirmații inventate, fără a se întreprinde o anchetă. Eu garantez pentru veridicitatea acestui

raport oficial, cuvînt cu cuvînt. Bazîndu-se pe dragostea de adevăr nepărtini-
toare, guvernul provizoriu va da dispoziții severe pentru respectarea obliga-
torie de către toți a păcii și a liniștii publice. Cer cu supunere să se adopte
măsuri severe și să se dea instrucțiuni conforme legilor pentru păstrarea cal-
mului. Este un fapt sfînt și neîndoielnic, că dacă acei agîtatori nu i-ar fi ata-
cat prin acțiunea lor neîntemeiată pe cetățenii noștri aflați în cea mai mare
liniște și pace, ordinea publică, de care este atașat fiecare bun locuitor, cu
siguranță n-ar fi fost tulburată. Orice om drept și nepărtinitor îl poate și
e obligat să-l adeverească în public prin jurămint în fața sfîntului Dumnezeu.
Prin urmare, greutatea răspunderii izvorîte din tulburarea violentă a comu-
nității să cadă și să lovească pe cei ce au cauzat-o. Dealtfel, cu sufletul curat,
nu neglijez a descoperi că în fruntea agitațiilor se află asesorul judecătoriei
regale de cambii, Sárosy Lajos. Acesta, prin poziția sa oficială, ca și prin cunos-
cutul său talent literar, e popular în rîndul tineretului. El e înclinat înspre por-
niri impulsive. Abuzînd de această popularitate, nu ezită să conducă tineretul
spre astfel de țeluri. Poate fi considerat principalul inițiator al tulburărilor.
El este acela care a agitat tineretul, dar și pe artiși, prin cuvîntări retorice
ținute în adunările din casa lui sau la cîte un alt tovarăș de-al său. El dă
orientarea acestora. Prin activitatea pe care o duce pe căi greșite, poate deveni
primejdios pentru ordinea și liniștea publică. De aceea, pe de o parte, am
înaintat un denunț oficial în această privință domnului Kovács Ágoston,
președintele tribunalului regal de apel de aici. Pe de altă parte, îndrăznesc
să rog în mod umil și cu sufletul îngrijorat, mult stimatul guvern provizoriu
să binevoiască a folosi autoritatea sa eficientă, pentru a lua măsuri energice în
această privință în vederea potolirii numitului individ. În rest, am considerat
necesar, datorită posibilelor agitații care ar putea decurge din amintitul caz,
să dispun punerea gărzii în stare de alarmă. Nu am putut lăsa în afara aten-
ției noastre faptul că agitatorii primejduiesc liniștea cetățenilor, prin amenință-
rile proferate în locuri publice.

Dat la Arad, în 17 aprilie 1848

În continuarea raportului meu de ieri, îndrăznesc să vă informez că
adunarea populară hotărîtă în pădurea, s-a ținut azi la ora 10, în piața
publică principală. În timpul desfășurării ei au urcat pe tribuna adusă în acest
scop: asesorul tribunalului de apel Sárosy Gyula; asesorul nobiliar Fábíán
Gábor; avocatul Szedekovics Vilmos sosit curînd de la Pesta, care a încercat
să pună la cale și aici mișcări agitatoare; medicul Vronovits Józef în nemțește;
avocatul Paul Petrilă în românește și Nicola Petrović în sîrbește. Ei au adre-
sat cuvîntări instigatoare către popor și au numit o delegație de mai mulți
membri pentru a înainta o plîngere guvernului provizoriu. Între cei propuși
cîțiva cetățeni au refuzat să accepte alegerea. Adunarea a lui sfîrșit la ora 12².

Dat la Arad în 18 aprilie 1848.

Schärfeneder Ferenc, jude primar

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár.
Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 120/1848. Foto: 11 871—11 876.

¹ V. doc. 39.

² Documentul se referă la lupta pentru putere dintre cei ce au deținut-o înainte de
1848 și cei ce n-au avut pînă acum acces la ea. În această dispută protagoniștii au căutat
să obțină sprijinul maselor de orășeni. În cazul Aradului cei ce acționau pentru a ajunge
la funcții s-au străduit să-și ralieze tineretul, în general receptiv la înnoiri. În schimb vechii
deținători ai puterii au apelat la sprijinul partizanilor lor, recrutați mai ales din rîndurile
acelor persoane cărora le făcuseră servicii și prin urmare nu erau interesați să se producă
o schimbare a dregătorilor locali. Așa se explică ciocnirea dintre partizanii și adversarii
judeului primar Schärfeneder Ferenc.

București, 6/18 aprilie 1848

București, 6 april. st. v. 1848.

Mult prețuite domnule¹,

— — — Din suplimentul „Organului luminării“ vedem că în Blasiu se va aduna cît mai curînd o adunare națională; mi se pare că aceasta va să tracteze despre unionea cu Ungaria, pentru ca altfel nu știu în ce chip ar lăsa guvernium să se adune românii tocma acum. Eu cu acesta nu mă pot împîca nicidecat, pentru că deși asecură legile Ungarii o soarte mai bună țeranului, ele însă se vor înființia anevoie; apoi oare toate acelea îmbunătățiri ce să fac pentru el, nu vor fi plătite cu perderea naționalității române? Cel puțin în unele locuri în care și pînă acum sînt maghiarizați rău. Pusețiunea românilor e cu atît mai critică, cu cît e mai de crezut că în capul lor stau oameni probați de trădători.

1. Ce cugeț dumneata, duce-te-vei la acea adunare? Și de te vei duce și vei vorbi, cum ar trebuie să fie, nu te vor prinde? Eu sper că pînă-atunci poate să vii și eu acolo; pre toată întemplantarea am scris lui Groze la orlăteni, iară mai vîrtos unui frate țaran al meu, o scrisoare în care între altele-i zic, ca să lasă tote și să via la d-ta, de vei avea lipsă de un om credincios și virtuos; de nu vei ave lipsă de el scrie-i lînga scrisoarea mea ca să nu vie, el poate ceti cu cirilice scris rar și deschis, cum se vede pre adresa către el.

2. Pînă a nu ceti știrea aceasta în Organul luminării auzisem că ar fi resculați 8 000 români la Abrud și 12 000 la Auria; pentru aceea ne-am decis ca să venim îndată acolo, însă fiindcă o astfel de mișcare ar fi făcut un sunet mai mare, care cel puțin pre aici nu eși; în gazete nu se cetesce nimica; ne cam îndoim; cu toate acestea, fratele Roman veni să vază și să știe tote mai deaproape. Mie-mi zic toți, ca să nu mă mișc numai pre o scrisoare a nu știu cui, ci să aștept decisiunea causei; dar cu toate acestea vă rog scrieți-mi și de aveți lipsă de oameni rezoluți spuneți-mi, nu vă îndoiiți de caracterul meu — care din nenorocire se păță puținel, — că e tot acela care-l știți!

Noi suntem tineri înfocați, fără praxu facem feliuri de planiuri, care poate cei mai copti la minte și mai moderați nu le vor aproba. Oare cînd am fi noi în stare să răsculăm pe români[i] din toate părțile, într-o înțelegere și cu un scop și am putea stoaace toate din mina streinilor, sau cel puțin nu am putea scăpa pe români și pe toți alții de robote și de alte nedreptăți ce le suferiră pînă acuma? Eu cred tare, că s-ar afla mulți tineri care s-ar pune bucuroși în fruntea românilor, cînd s-ar afla de bună răscolarea, atunci ar începe Molnár Elia care e dregători în Comana acolo, eu în ținutul meu, Romanu în țenutul lui, Mărgineanu pe Mureș, Baterneanu pe Cîmpie, Iancu pe Ampoi etc.

Scrisesem ceva și de academie mai sus. Cum veți fi înțeles din Universu nr. 13 în săptămîna trecută, se făcu examen la copi[i]i cei ce vor să intre în școala franceză. Programa studiilor ce era să se propună era făcută; de limba română nu era nici pomană... Într-aceea veni un bătrîn respectabil cu un copil al său să-l așeze în academie: vorba dintăi-i fu „Domnule, vroi să știu învățase-va în școala și românește? Că numai pentru franțiozește și italienește nu vroi să-mi dau copilu aici, pentru că e tînăr și nu voi să-și uite

limba română”; atunci întrebă Monti apoi chiamă pre director, „Quesque dite-il”?; Așa-i spune un tânăr român, ce era acolo pentru astfel de împrejurări, ce zisă boieriu, „ui, ui” răspunse francezul „il a raison”, etc.

În a doua zi puse în programă și clase de limba româna, deși nu fusă pînă aici nici vorbă de ea.

Înainte de paști fu aici vro 10 zile D.I.M., cari avu și o audiența la principele. Am înțeles că între alte s-ar fi plîns principele de oameni cari ferbea pe atunci și cocea ceva mișcări pentru reformă. Eu știu că țaranu nu poate fi niciodată mulțumit pînă nu va avea și el proprietatea sa, dar ce să fac, eu nu pot face singur nimica etc. Cred că îți va fi scris dumnealui mai lung despre acestea. Eu voi numai să reflectez, că aceste mi se pot combina cu următoarele:

1. Școala care fu mai înainte a casat-o, numai pentru că, cum zisa Ploșoianu, era toți filozofi, toți istorici, toți poeți și scriitori pre toate podurile, pe toate colțurile și aceste nu plac la ciocoi precum se vede;

a) În școala pe care au mutat-o la Rađu Vodă, filozofia nu se propune, nici fizica, numai matematica. Istoria ar fi să se propună, numai cam ca aceea biblică;

b) De școala și de școlarii de la Rađu Vodă nu se poartă nici o grije, fac cîte mișelii și blestămății, fără de a-i întreba cineva de urmele lor. N.B. Aici nu sînt aristocrați.

2. La academia franceză nu se primesc numai copii pînă la 13 ani interni și 15 externi, pentru ca să ia numai profesorii 50 galbeni pe lună. Dacă nu pot să-l asculte numai copii cari nu-l înțeleg? Anguis latet in herba? Toate sînt țesute pentru susținerea despotismului și tiraniei.

Principele se plîngea către Maiorescu că-i zic Russovanu, nu știu apoi mai curînd poți aștepta ceva de la Roussovanu decît de la aristocratu. [Sic!].

Eliad s-a lăudat în zilele trecute, că de la paști încolo va tipări Curieriu fără cenzură; vedem că trecură 2 zile în care trebuia să ne vie nr. 8—9, cel puțin la noi. Nu veni pînă acum nici cu cenzura.

3. Am înțeles că în zilele trecute l-ar fi întrebat principele la palat, quesque fait votre poesie Monsieur Eliade? Est ce que vous montéz souvent au ciel?

În ce chip să pot judeca a fi zise aceste decît în batjocură? Altfel se știa că d. Eliad e om liberal și are și ceva principii mai bune decît alții, are cunoșțe și cu Lamartine, și e idolul tinerimei, care ar vrea să aibă țaranu proprietate.

Fratele principelui, Știrbei, e dus la Paris, cu ce scop eu nu știu; numai un om am auzit vorbind bine despre acesta, ceilalți zic că e hoț rafinat, aristocrat sublim și russovan pe sub mîină numai în buze are tot „ma chere patrie”. Nevasta-i poate servi de exemplu tuturor damelor; e de toți lăudată, departe de secăturile modelor și de luxul corupției, trăiește în sînta simplitate morală, să ocupă cu educatione copilelor misere.

În toate zilele vine cîte un-doi tineri din Paris; ce bine ar fi de-ar aduce și principele libertății, amoarei de Patrie și de naționalitatea română, ce vor fi văzut în faptele francezilor!! Unii încep să viseze, că poate le va fi zis Lamartine „a present jeunes roumains, il a y a de temps, de vous en rendre libres et independents”. Unii vor să ceară adunare generală extraordinară; decît fără insurectione nu aş crede să se facă vreo brînză, pentru că ciocoi nu sînt români... Și românii sînt puțini.² În Moldovia spun că ar fi cerut unii

22 puncte, dar nici unul pentru opincă. În tineri se vede un alt spirit pentru toate, dar om fără principii logice „să schimbă ca timpul“, apoi logica nu au de unde o învăța, la universități străine nu le dă mâna să meargă numai la cei ce au câte 10 moșii, apoi animele acestora să desleagă anevoie de atâtea lanțuri.

Pe aici cred unii că Cipariu aspiră la episcopie și pentru aceea căciulește atîta pe unguri³, iară Barițiu ar fi cumpărat de sași⁴; și eu pentru asta am două argumente, unu că întrerupsă artichu „Diplomatic“, cînd ar fi trebuit lucrat mai cu putere; altu că la cela care publică despre românii din Fundul regiu tradusă singur cele ce fură în originalul Confluxului, fără de a-i mai reflecta, cel puțin cît făcu Organul luminării pag. 376. Ce să zicem? D-lui începui anul pre bine cu „Cultura, Episcopul“ etc., dar nu-și țenu lung temp curagiul; rău de noi de va fi aceasta așa.

Idem

Mă asecura un tînăr din discipulii domnului Maiorescu⁵, Aron și Laurian, că 4 frați Golești sînt mai demult duși la moșii și le împărțiră cum trebui să se împărțească frățeste între țeranii lor, lăsînd pentru sine numai cît pentru veri care țieran; unui tînăr din acestea îi oferi și catedra de matematică în Academia, dar nu acceptă să preleagă în franțiozește.

Se aude că oltenii — aci e puterea românilor — ar fi umblat cu căciula într-o ureche și ar fi zicînd „că acuma a venit timpul lor, o să le arete ei peste o lună la ciocoi!!“

Un tînăr, Bălcescu — Redactorul Magazinului Istoric — veni nu demult din Paris și adusă mai multe extracte din „Revue des Deux Mondes“; le împarte pe la mai mulți; într-acestea se cuprinde pre scurt cele mai de frunte trasuri din istoria românilor; tot acolo se zice că „La Dacie est borné naturellement pour etre unie“; eu n-am textu la mîna; sper că Romanu va aduce o broșură și acolo.

Domnului domn Simeon Barnuțiu profesoriu de filologia, notariu al clerului unitu și jurist în Sibiu

Original. Bibl. Univ. Cluj-Napoca. Colecția Mikó Imre, cutia nr. 77; un extras în limba germană al scrisorii se află la Arh. St. Sibiu, colecția Rosenfeld, I, 6—8, nr. 6. Foto: 11589. Publicat de S. Dragomir, *Din corespondența dascălilor ardeleni în anul 1848*, pag. 157—165.

¹ Deoarece scrisoarea a fost publicată integral de S. Dragomir, noi nu reproducem decît cea de a doua parte a ei, care conține informații politice; la prima parte am renunțat, întrucît nu se referă decît la chestiuni particulare, care nu prezintă importanță din punct de vedere istoric.

² Afirmția lui Axente Sever că la București ar fi fost puțini în 1848 cei ce erau animați de sentimente naționale, nu corespunde realității; evenimentele care s-au desfășurat în lunile următoare, din iunie pînă în septembrie 1848, demonstrează dimpotrivă că marea majoritate a populației Bucureștiului era însuflețită de astfel de sentimente.

³ Axente Sever nu era de acord cu atitudinea moderată adoptată de Cipariu în raporturile lui cu autoritățile nobiliare maghiare din Transilvania; de aceea insinuează că ar fi aspirat la scaunul episcopal.

⁴ La fel ca și în cazul lui Cipariu și în cel al lui Barițiu e vorba de o insinuire care nu corespunde adevărului.

⁵ Ioan Maiorescu.

Pesta, 18 aprilie 1848

Pest, 1848. április 18

Kossuth Lajosnak, Témérdek dolgaid miatt sem te nem jöhervén hoz-zám, sem én nem tarthatván szabadnak téged háborgatni, egyszer sem találko-zhatánk lejövetelünk olta. Én azomban most reggel vivém nőmet Szedresre, szülőinek régóta óhajtott látogatására, nem tehetem, hogy búcsú szavacska nélkül menyek.

A létrejövendő s anyira kívánatos lapra nézve tudom, hogy két egyéni-ség nem futotta el figyelmedet, egyik Kemény Zsigmond, másik Pap Endre. Mindkettő igen hasznos leend. Keményel szoltam. Ő igen kész, csak azt óhajttya, hogy azok közzül kikel most van a hírlapnál érintkezésbe, valaki, főként Ötvös venne az ujj hírlapban mint dolgozó vagy dolgoztató társ részt. Azt is megtudakoltam tőlle, hogy a Pesti Hírlapi dolgozása következtében menyit kap. Ő mondja, hogy mint egy 1000—1300 forintot. Gondolom mi-ként ennél többet kellene kapnia.

Hiszem, hogy egy igen olcsó s igen jó népújság felöll is gondolkodtál. Erre is esmerék egy igen alkalmas segédet. Ez Pap Zsigmond ó hitű olá pap, egy széptehetségű s jó irányú ember.

Még van egy egyén, kiről mind a hírlapot, mind a miniszterium néhány szakát illetve, nem tehetem, hogy ne emlicsek, tudniillik, Somogyi Antal, ügyünkhöz oly hív egyén s oly derék kapatitás, kit azt hiszem, mellőzni vé-tek lenne. Én 29én jövök vissza, áldjon az ég.

Pesta, 18 aprilie 1848

Către Kossuth Lajos

Nu ne-am întilnit niciodată de la venirea noastră aici din cauză că ești foarte ocupat și n-ai putut să mă vizitezi, iar eu n-am considerat potri-vit să te deranjez. Însă azi dimineață, ducînd-o pe soția mea la Szedres pentru mult dorita vizitare a părinților ei, n-am putut să plec fără un cuvînt de rămas bun.

Referitor la gazeta ce se va înființa și care e atît de necesară, știu că două persoane n-au scăpat atenției tale: primul este Kemény Zsigmond; celălalt Pap Endre. Amîndoi vor fi foarte utili. Cu Kemény am vorbit. El e întru totul de acord. Dorește doar atît, ca dintre cei cu care e în legătură acum la ziar, cineva, de preferință Eötvös, să participe la noua gazetă în calitate de redactor sau colaborator. Am aflat de la el și cît primește pentru redactarea lui „Pesti Hírlap“. El spune că circa 1 000—1 300 de florini. Consider că ar trebui să primească mai mult decît atîta.

Cred că te-ai gîndit și la un ziar popular foarte ieftin și foarte bun. Cunosc și pentru acesta un om potrivit. Este preotul român ortodox Sigis-mund Pop, un om cu frumos talent și bine orientat.

Mai este o persoană pe care nu pot să n-o amintesc, atît în privința gazetei, cît și a ministerului. E vorba de Somogyi Antal, un om atît de fidel

cauzei noastre și deosebit de capabil, încât ar fi păcat să-l neglijam. Eu revin pe 29. Cerul să te binecuvânteze.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós. Publicat în *Történelmi Tár*, 1903, p. 598—599.

88

Pesta, 18 aprilie 1848

Pest, 1848. április 18

Idősb Bethlen Jánosnak. Itt beszéllek, hogy Udvarhely szék már választott követett, de nem engem, hanem Kis Bethlen Jánost és Pálfi Jánost. Ha ez így van, s ara sincs *biztos* kilátás, hogy kiráji hivatalosnak kineveztessem, úgy járjatok abban, hogy valami város részéről választassam. Legyetek abban is igen munkások, hogy Teleki Laci se maradjon ki.

Mikes viszen két petitiót már néhányok által alá írva, melyek jó sok névvel ellátva az illető helyre jutottak, és ha mindkettőt a hírlapokba iktatátok: bizonyal igen jó hatásúak leendenek. Nőm téged a tieddel szívesen köszönt.

Pesta, 18 aprilie 1848

Către Bethlen János senior

Aici se vorbește că scaunul Odorhei și-a ales deja deputatul, dar nu pe mine, ci pe Bethlen János junior și Pálffy János. Dacă e așa, nefiind vreo perspectivă *sigură* să fiu numit regalist, acționați voi pentru a fi desemnat din partea vreunui oraș. Să activați pentru ca și Teleki László să fie ales.

Mikes duce două petiții semnate deja de câțiva. Prevăzute cu mai multe nume, ele au ajuns la locul respectiv. Dacă le includeți pe ambele în gazetă, desigur vor avea un efect foarte bun. Soția te salută cordial pe tine și pe ai tăi.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

89

Cluj, 19 aprilie 1848

Excelentissimo Domino Cancellario Aulico

Ladislav Kővári, redactor, et Joannes Tiltsch editor, Ephemeridum politicarum sub titulo „Ellenőr“ edendum non expectata resolutione quoad preces intuitu facultatis Ephemerides suos edendi promotas, programma hic adnexum¹ typisque impressium divulgaverunt et in casum etiam illum si facultatem. Altiozem eousque etiam non obtinerent terminum, quo illas publici juris facturi sint, in 9-am Maii a.c. praefixerunt, — E vestigio prout Programma

hac ad manus meas devenit e re fore censui, Judicem primarium Claudio[politanum] provocare, ut desuper mihi relationem praestet: ubi hoc Programma editum, et cuius censoris revisioni fuerit substratum, una tamen Excellentiam vestram in nexu litterae ma[...] praesentatae d[ie] 11 aprilis nr. 813 requirendi honorem habeo, ut rem eo dirigere velit: ut resolutio quoad preces supplicantium in substrato Excellentiae vestrae per me submissas ante attactum terminum edata mihiq[ue] solito modo notificetur. In reliquo ad hac observandum habeo me occasione submissae meae, prioris relationis in illo erroneo supposito fuisse, quod Josephus Kóváry redactionem ephemeridum quaestionatarum in se assumpturus sit, cum autem de eo edoctus sum quod Ladislau eius frater redactioni praesio velit, qui prout mihi constat cum eo quietioris est ingenii paratioremque habet cogitandi rationem huic proinde uno sensu in modernis rerum adjunctis ubi pagelarum publicarum editiones absque animarum irritatione tanto minus denegari possent, cum res censurae in tota Monarchia Austriaca aliam induerit furiam, redactio omnino admitti posset.

Groisz Gusztáv fő bírónak

Kővári László és Tiltsch János „Ellenőr“ című politikai hírlap szerkesztője és kiadója, ezen ide mellékelt programmot², melynek tartalma szerint az írt hírlap meg jelenését, ha annak ki adhatása iránti felsőbb engedelem meg nem érkezendne is, május 9re feltétlenül ki hirdettetik — uraságodnak oly végett küldöm: miszerint *Tiltschet kihalgatván*³ nékem arról: melyik vizsgálónak engedelmével és melyik e városon létező nyomda intézetben nyomtatott légyen ki ezen program, nékem mentül előbb felvilágosító tudósítását küldgye fel.

Kolosvárt apr. 19. 1848⁴

Către judele primar Grois Gusztáv

Redactorul și editorul gazetei politice „Ellenőr“ (Controlorul) Kővári László și Tilts János au înaintat programul anexat aici². Conform acestuia, apariția gazetei amintite este anunțată în mod necondiționat pentru 9 mai, chiar dacă n-ar sosi permisiunea supremă pentru editarea ei. Îl trimit domniei voastre, pentru a-l chestiona pe *Tiltsch*³. Apoi să mi se raporteze cât mai curînd cu îngăduința cărui cenzor și în ce tipografie din oraș s-a tipărit programul.

La Cluj, 19 aprilie 1848⁴

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 887/1848. Foto: 2 648— 2649.

¹ V. doc. 26.

² Ibidem.

³ Cuvinte intercalate de guvernatorul Teleki.

⁴ Cf. doc. 5, 18, 26, 89, 188, 206, 207.

Cluj, 19 aprilie 1848

An Seine Excellenz den hierländigen Herrn Commandierenden Generalen.

Nach dem Inhalte der, von dem kaiserlich siebenbürgischen Hof Kanzlei mir zugeschickten Zuschrift v. 12 April l. J. Z. 143 sind Euer Excellenz ermächtigt worden¹, nach Maßgabe der sich darstellenden unbedingten Noth-

wendigkeit die 1te und erforderlichen Falls auch die 2te Batallions der Szekler Regimente aufzubieten, um entsprechenden Übereinkommen mit mir die Vorkehrungen zur Aufrechterhaltung der Ruhe und Sicherheit zu unterstützen. Wovon ich E.E. mit der Bitte in Kenntniss zu setzen mich beeile, wenigstens das eine Bataillon von jedem Szekler Regiment mobil zu machen, und im Einverständnisse mit dem Komissariat, welches hierüber die nöthige Weisung unter heutigen Datum erhält bis in die Gegend von Maros Vasarhely, und Mediasch vorrücken zu lassen damit sie nöthigenfalls bei der Hand sind.²

Klausenburg am 19. April 848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 879/1848. Foto: 2 642—2 643.

¹ V. doc. 274 din vol. I.

² Cf. doc. 118, nota nr. 2 din vol. I.

91

Cluj, 19 aprilie 1848

Tartományi fő Biztosságnak

A köz bátorság tekintetéből igen szükségesnek tartottam a hazai fő hadi parancsnok ő nagyméltóságát mái napról költ átiratomnál¹ fogva az iránt meg találni: hogy a szélbeli székely két gyalog ezredek első zászló aljai Marosvásárhely és Medgyes környékeibe ki szállítassanak. Miről a tartományi fő biztosságot oly hozzá adással értesítem hogy ezen ki szállítás tárgyában a fő hadi vezérséggel egyetértőleg intézkedjen, s a szükséges rendeléseket tegye meg².

Kolosvárt, április 19. 1848

Către Comisariatul suprem provincial

Din punctul de vedere al securității publice am considerat necesar să înaintezi astăzi o adresă¹ preainălțimii voastre, în calitate de comandant suprem militar de aici, pentru ca primele batalioane ale celor două regimente grănicerești secuiești de infanterie să se trimită în împrejurimile Tîrgului Mureș și Mediașului. Informăm despre aceasta Comisariatul suprem provincial cu precizarea că trebuie să ia măsuri în coînțelegere cu Comandamentul general suprem în problema deplasării trupelor și să dea dispozițiile necesare².

La Cluj, în 19 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 879/1848. Foto: 2 644—2 646.

¹ V. doc. 90.

² Cf. doc. 194, 254, 282, 283, 290; v. și doc. 118, nota nr. 2 din vol. I.

Cluj, 19 aprilie 1848

An Herr Adam Gallbrunn

Um die in Harasztos Aranyoscher Stuhls gefährdete öffentliche Sicherheit Aufrecht zu erhalten, und die Ruhe herstellen zu können *nehme ich mir die Freyheit in Folge einer Vorstellung*¹ des Ober Königs Richters vom 18t April Eurer Hochwohlgeboren zu ersuchen, wegen Dringlichkeit dieser Sache den nöthigen Befehl unverweilt darüber ertheilen zu wollen: daß der Commandant des in der Nähe stationirten Szekler Huszaren *einverständlich mit dem gedachten Ober Königs Richter die nöthige Militaire Assistenz ertheile*.²

Nemes Aranyos Szék fő királybírájának

Méltóságod folyó 18án hozzám tett hivatalos jelentése³ következtébe, meg tétetett a szükséges intézkedés, miszerint a Harasztoshoz közel szállomásozó székely lovasságból, a köz bátorság fen tartása végett katonai segedelem küldessen. *Miről is uraságod olly hozzá tétellel értesítettik, hogy magát az említett székely lovasság helybeli parancsnokával egyet értésbe tegye*.⁴

Către judele prim-regesc al nobilului scaun Arieş

Ca urmare a raportului oficial pe care mi l-a adresat domnia voastră în ziua de 18 a lunii curente³, au fost luate măsurile necesare ca din cavaleria secuiască ce staţionează în apropiere de Călăraşi să se trimită ajutor militar în vederea menţinerii securităţii publice. *O informăm despre accasta pe domnia voastră, cu adaosul că trebuie să luaţi legătura cu comandantul local al amintitei cavalerii secuieşti*.⁴

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 870/1848. Foto: 2 639—2 640.

¹ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

² Text intercalat de guvernatorul Teleki.

³ V. doc. 76.

⁴ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

Cluj, 19 aprilie 1848

A Fogarasi püspöknek

Báró Wesselényi Ferencnek eredetileg visszavárás mellett ide mellékelt feljelentéséből¹ méltóságod bővebben meg fog győződni, mikép a vajdaházi görög egyesült pap, mint bujtogató, a drágiakat épen most, midőn a nép kedvező jövődjé küszöbén áll s midőn úgy rá, mint az egész hazára nézve a belső csend és rend a nagy munka kivihetése tekintetéből olly annyira szükséges, — törvényellenesen félrevezetve az úri szolgálat makacsul meg tagadására bírta.

Egy illy ember, ki a tudatlan népet el vonja azon erkölcsi kötelességtől, melylyel tartoznék mind azok iránt, kik a belbéke fentarthatásáért készek iránta minden nagy áldozatra, nem csak a népre nézve veszedelmes, hanem a köz haza békés átalakulásának és felvirágozhatásának nyilvános ellensége. Ez okból méltóságodat a haza szent ügye iránti magas kötelessége teljesítésére ez úttal is felszólítom, hogy minden illy alkalommal fő pásztori befolyását a nép helytelenül izgatott kedélyei lecsendesítésére s a felügyelete alatti bujtogatók keményebb móddal büntetésére is használja fel, jelesen a most irt esetben a felpanaszolt vajdaházi pap ellen részrehajlalan egyének által rögtön szigorú nyomozást vitessen véghez, és a vád ellene bebizonyosodván, őtet hivatalától töstént függeszse fel.

Kolosvár, Apr. 19kén 1848²

Către episcopul de Făgăraș

Din denunțul baronului Wesselényi Ferenc¹ anexat aici în original, pe care îl veți restitui, eminența voastră se va convinge mai pe larg, că preotul unit din Voivodeni este instigator. Acum când poporul se află în pragul viitorului său atât de favorabil și când din punctul de vedere al realizării marii opere, atât pentru el, cât și pentru întreaga țară, liniștea și ordinea internă sînt atât de necesare, îi amăgește ilegal pe cei din Dragu. El i-a determinat să refuze cu hotărîre slujbele iobăgești. Un astfel de om, care abate poporul ignorant de la datoria morală ce o are față de toți cei ce sînt gata de mari sacrificii pentru menținerea păcii interne, este nu numai periculos pentru popor, ci constituie și un dușman declarat al înfloririi și transformării pașnice a patriei comune. Din acest motiv apelez și pe această cale la eminența voastră, pentru a vă îndeplini înalta datorie față de cauza sfîntă a țării, pentru a folosi în orice asemenea împrejurimi influența voastră arhipăstorală în vederea liniștirii spiritelor maselor, care sînt agitate în mod condamabil. Să-i pedepsiți într-un mod exemplar pe instigatorii supuși autorității voastre. În cazul de față să dispuneți imediat anchetă severă, cu ajutorul unor persoane imparțiale, împotriva preotului din Voivodeni, denunțat. Dacă se dovedește vinovat, să fie imediat suspendat din funcția sa.

Cluj, 13 aprilie 1848²

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 895/1848. Foto: 204—205.

¹ V. doc. 112.

² Cu privire la mișcările din Dragu și împrejurimi, v. doc. 112, 147, 160, 161, 195, 248, 249, 255, 256, 264, 276, 277, 278, 286.

Cluj, 19 aprilie 1848

Doboka vármegye tisztségének

Hiteles kútfőből¹ az esvén értesemre, hogy a drághi jobbágyság különösen a vajdaházi egyesült görög pap beszédei által felerigerelve, az úri szolgálatot makacsul megtagadta, a tisztségnek ezennel kötelességévé teszem, hogy

egyiket a kerületbeli tiszték közül tüstént a hely színére ki küldvén, ennek kötelességévé tegye, miszerént az elámított népet jövendője kedvező ált alakulására figyelmeztesse, őt arról meggyőzni ügyekezék, hogy a közelebb tartandó ország gyűlés sorsokat szívéen hordva, állásokat könnyíteni fogja, de ezt türelemmel elvárni szent kötelességök, szóval minden szelíd módokat erélyesen használja fel a csendesség helyreállítására².

Kolosvár, 4/19. 1848³

Către dregătoria comitatului Dăbîca

Din surse demne de încredere¹ am aflat că iobagii din Dragu, instigați îndeosebi de cuvîntările preotului unit din Voivodeni, au refuzat cu încăpăținare slujbele iobăgești. De aceea, însărcinez prin prezența magistratul să trimită pe unul din oficialii cercuali imediat la fața locului și să-i ordone să atragă atenția poporului amăgit asupra transformărilor care vor fi favorabile viitorului său. Să încerce a-l convinge asupra faptului că proxima Dietă se va îngriji de soarta lui și îi va ușura situația. E însă de datoria lui sfîntă să aștepte cu răbdare. Să se folosească deci în mod energic de toate modalitățile pașnice pentru restabilirea liniștii².

Cluj, 4/19 1848³

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 895/1848. Foto: 206.

¹ V. doc. 112.

² Întregul text al conceptului e scris de guvernatorul Teleki.

³ Cifra 4 reprezintă luna a patra, adică aprilie, iar 19 ziua cînd a fost emis ordinul guvernatorului.

95

Cluj, 4/19 1848

Nemes Doboka Vármegye igazgató fő bírájának, gróf Wass Samu úrnak

Méltóságod idei április 18-*ról* hozzám fel küldött jelentésére¹, melynél fogva a köz bátorság és csend fenn tartása végett, mely széki járásbeli szolga bíró Felszegi Samunak hivatalos jelentései szerint² azon járás több helységekben veszélyeztetve lenni állítatik, a katonaság ki szállíttatását meg rendelni kéri — válaszolni kívántam: mikép, arra hogy katonai segedelem meg rendeltethessék, okvetlen szükség tudnom névszerint azon helységet, a hol a bátorság veszélyezve van, és a *hová a katonaságot beszállítani kellene, mi*³, a fel jelentésbe ki jelelve nincs.

Kolosvárt, április 19. 1848

Către prim-judele administrator al nobilului comitat Dăbîca, domnul conte Wass Samuel

Doresc să răspund la raportul măriei voastre ce mi-a fost adresat în 18 aprilie a anului curent¹. Pe baza rapoartelor oficiale ale judeului nobiliar al plasei Sic, Felszegi Samu, se consideră amenințată liniștea și securitatea publică din mai multe localități ale plasei². De aceea se solicită trimi-

terea armatei pentru menținerea ordinii. Pentru a trimite ajutor militar este neapărat necesar să cunosc nominal localitatea unde este amenințată securitatea și unde ar trebui introdusă armata, ceea ce nu reiese din raport³.

La Cluj, aprilie 19, 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 909/1848. Foto: 211—212.

¹ V. doc. 60, nota nr. 1.

² V. doc. 60.

³ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

96

Viena, 19 aprilie 1848

Euer Excellenz habe ich die Ehre, in Verfolg meiner Note vom 11. d. Praes. 172/M.K. eine Anzeige des kommandierenden Herrn Generalen im Siebenbürgen Feldmarschall Lieutenant Baron Puchner über das Erscheinen einer aus dem hiesigen Pazmanischen Lehr-Institute ausgetretenen griechischen Geistlichen mit einer großen Zahl zur Vertheilung an die siebenbürgisch walachische Nation gerichteter aufregender Druckschriften, und über die dagegen von dem Kommandierenden einvernehmlich mit dem Herrn Landes-Gouverneur eingeleiteten Vorsichtsmaßregeln zur beliebigen Kenntnissnahme gegen geneigte Rückstellung mitzuthemen.

Wien am 19. April. 1848

Zanini
F.M.L.¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Erdélyi Kancelláriai Levéltár. Erdélyi Kancellária Regisztraturája. Acta Praesidialia, nr. 152/1848. Foto: 12 705—12 706.

¹ Cf. doc. 217 din vol. I.

97

Budapesta, 19 aprilie 1848

Alkotmányunk az 1848-diki törvényhozásnál fogva egészen új alapon és egészen új elemekből épült föl. A hűbéri rendszert a népképviselő, a kiváltságokat a jog, az osztályok közti különbséget az egyenlőség, az önkényt pedig a felelőség váltotta fel, és e gyökeres átalakulás ereje már társadalmi viszonyainkban is érezteti magát.

A törvényhozás bölcs és szerencsés volt e leggyökeresebb reformokat békésen és a közrend felbomlása nélkül megoldhatni.

Most a végrehajtó hatalom feladata ugyanazokat a törvényhozás teréről az életbe átvinni, áltűtetni, megfogamztatni, szinte békésen, szinte a közrend felbomlása nélkül.

Nem kétlem, hogy a millyen nemeslelkű és a körülményeket felhasználó volt a törvényhozás, ha olly lelkiismeretesek, gondosak s fáradhatatlanok lesznek a végrehajtó hatalom képviselői, az általakulás szerencsésen megkezdett nagy munkáját dicsőségesen fogják az életbe bevégezhetni.

Azt sem kétlem, hogy Ön úgy is mint hatósági elnök, úgy is mint a hazának hív fia, bizonyosan mindent elkövet, mi által a hozott törvények valósággá válnak a gyakorlatban; mindazáltal, a most hozott igazgatási törvények pontos megtartása, a rendezések haladéktalan életbe léptetése végett utasítással adok németlyeket.

Általában megjegyezvén, miképen a felelős kormány természete szerint a törvények *szigorú, pontos, részletes* megtartását kívánom, szigorúbb, pontosb, részletesb megtartását, mint eddigelé történt hazánkban. Mert a törvény fölötünk, és mi annak csak engedelmes és köteles szolgálai vagyunk.

Utasítom különösen a következőkre:

1ör A most hozott 1848-iki 7-dik törvénycikk ápril 11-kétől számítandó 20 nap alatt közgyűlést rendelvén tartatni a megyékben, ennek folytatában:

a) On folyó év május 1-sőjére, vagy a mennyiben a törvények elküldözése késett, első napjaira közgyűlést hirdet.

b) Még a közgyűlés öszvejövele előtt a hatóságnak választó kerületekrei elosztása iránt gyűlésileg vagy küldöttségileg terv készítettik, a 7-dik § értelmében, és figyelmezve az 5-dik §-ban kijelölt helyekre.

c) Szinte intézkedik Ön, vagy kisgyűlésileg, vagy küldöttségileg, hogy a XVI-ik törvénycikk 2-ik §. b. pontja, illetőleg a 8. 9-ik § szerint a megyebeli minden község már ezen közgyűlésre képviselőket azon számmal küldjön, mellyet Önök a jogterjesztés szempontjából sem, de különben sem határozhatnak kevésre, mivel csak akképen fognak minden érdekek kellőleg képviselteni.

2or A közgyűlés e szerint megalakíttatván és összehívatván, ebben mindenek előtt:

a) Az 1848-diki törvények kihirdettetnek, s mind arról, hogy a népnek megmagyaráztassanak, mind arról, hogy a törvények olcsón legyenek megszereshetők, intézkedés történik.

b) A választó kerületezés iránti terv megvizsgáltatván, az megállapíttatik, és nekem haladék nélkül megküldetik.

c) Ezután a választási ügy vezérletére középponti választmány küldetik ki, akképen, hogy benne minden választó kerületnek legyenek tagjai, és benne helyt foglaljanak előljároi kivált azon községeknek, mellyek eddigi törvényeinknél fogva a választásokból ki valának rekesztve.

d) Végeztetvén a közgyűlés egyéb teendői is, végre a XVI-dik törvénycikk 2-ik §. c. pontja szerint megválasztatik az állandó bizottmány szabadon, tagjainak száma a megye terjedelme, népessége szerint határozatván meg. A törvény szelleme azt tartja, hogy épen minden jogszerű érdekek tekintetéből e bizottmányban a tagok a polgári állapotra leendő figyelmezés nélkül választassanak meg. A valódi képviseliet csak az, mellyben egy érdek sem marad képviseliet, még pedig *aránylagos* képviseliet nélkül.

A törvényhozás újabb rendeletéig a XVI-ik törvénycikk 2ik §. g. pontja szerint közgyűlés nem fog tartathatni, hanem annak teendői e bizottmány által végeztetnek.

e) Rövid idő alatt kellő számú példányokban meg fogom küldeni a törvények hű fordításait azon nyelvekre, mellyeket nagyobb számú népfaj beszél.

f) Fentartván azt, hogy a követi választók összeírására nézve, ha szükségesnek látom, utasítást adhassek, ez alkalommal a választói névsor mintá-

ját ./- mellékelem ide, miután kell, hogy e tekintetben országszerte egyedség uralkodjék.

3or A jelen 1848-iki törvényhozás némelly törvénycikkei a fenállott rendet és rendszert gyökerestől megváltoztattván, s ez nem történhetvén az érdekek s előítéletek sértése nélkül, a végrehajtó hatalom legfontosb feladata e pillanatban a hozott törvények tiszta értelmének elterjesztése, hogy se a nemesség ne békétlenkedjék képzelt hasznai és jogai elvesztésén, se a volt jobbágság határtalan vágygyal a megnyert engedményeken túl ne terjeszkedjék.

E végből olyan eszközökhöz kell folyamodni, mellyek a hatósági körülmények szerint célszerűek, millyenek: a törvénycikk olcsón árultatása, az érdekes törvények népszerű értelmezésének terjesztése, megmagyarázása a nép előelőinek, kik azt a mit megértének, lakostársaikkal megértetni leginkább képesek; a törvények magyarázása a papi székéből is foganatos szokott lenni, és ha bár a járásbeli tisztviselők e részben legtöbbet tehetnek is, a nép bizodal-mát bíró tagokból alakított küldöttségek néhol elkerülhetlenek.

Meggyőződésem szerint nem csak könnyebb, hanem bölcsebb eljárás is az, a népet felvilágosítani saját állása felől, mint büntetni, ha téveszméinek nyomán nyugtalanodik.

Különösen megmagyarázás tárgyai:

4er A VIII. törvénycikk a közös teherviselésről, melly szerint azonban az adó közössége folyó év november 1-jén kezdődvén, addig a pénzügyminis-ter által megküldendő adókulcs szerint az összeírásnak kell végbe vitetnie.

Oné a kötelesség, Oné a megfelelő dicsőség a nemesi osztályt e törvény rendeleteivel megbarátkoztatni. Hol magasb tekintetek előadása, a nemeslel-kűségből és a megosztható, de ez által meg nem fogyatkozó szabadságból me-rítvék, nem elégségesek, és hol az sem hat, hogy a nemesség az önkénytes tettel, melly azonban nem sokára megszűnt volna lenni önkénytes, világhírű dicsőséget vívott ki magának, hol mind ez nem hat, ott a gyakorlati élet fog szolgálatni erősségeket, tudni illik, hogy 12 millió nép ellenében a kiváltság belső háború nélkül nem volt fenttartható, hogy a kiváltság alapjai az idő folyásában megszűnvén, fentartása az örök igazsággal ellenkezett; hogy a kiváltságok további fentartása már magát a tulajdont veszélyeztette; hogy midőn a nemesség a közös teherben egyenesen részt vesz, ez által a közvagyono-sság emelkedvén, ennek hasznaiban is fog osztozni.

Minden esetre a nemes községek őrszemmel tartandók, s ha ott izgatók vétetnek észre, azok ellenében, a törvény korlátai között, megelőző intézkedé-sek alkalmaztassanak. Rendkívüli körülmények rendkívüli eszközöket kívannak.

5ször A IX., X., XIII. törvénycikk és a XXII-ik az, melly a volt jobbágságnak különösen, *tisztán, szabatosan*, kimélettel, de erélyesen megma-gyarázandó.

Azt hiszem, itt kevés ékesszólás kell, hogy az áldozás nagysága és jóté-konysága ragyogó világitásba állíttassék. De kell még is, hogy ez osztály hálát érezzen a lemondó nemesi osztály irányában, hogy hálát érezzen az isteni gondviselés iránt. Ellenben mint sajnálatos, úgy igazságtalan lenne, ha a nép az adott engedményeken túl menne követeléseivel, minek nyoma itt ott mutat-kozik, következőleg ezen törvények rendeletei igen szabatosan magyaráztassa-nak meg minden községben a helybeli körülményekből is, de óvatosan választat-landó példákkal is felvilágosítatván a törvények részletei.

Azokat, kik magokat már megváltották, s a kik a miatt nyugtalankod-nak, hogy mások, mintegy hanyagságuk jutalmául most mindent ingyen kap-

nak meg, utasítani kell a jövő törvényhozásra, mely, a mint én reménylem, e körülményt méltányló bírálata alá veendi.

Ellenben világosan megmondandó nekik, miképen e tartozások csak az úrbéri viszonyra vonatkozólag engedettek el, és így minden más kötelezettségeik fennállanak, az az adózni, közmunkára menni, helybéli egyházi személyeiknek eleget tenni, s mind attól a mi nem úrbéri birtok, fizetni tartoznak. Sőt, minden efféle tartozások teljesítését Ön, fejelet terhe alatt, a legpontosabban eszközölteti, mert a volt jobbágyok sorsának e megjavulása után semmi hátramaradás nem fog türetni.

Ha sikerül a 12 millió népet a hála érzetében, alaptalan és jogtalan követeléstől menten megőrizni, e megelégedés, e megnyugovás, e békés hatalom a rendre nézve nagy fentartó erővel bírand a nemesi osztály ellenében, ha tudniillik az pillanatnyi vesztesége miatt itt ott háborgásnak indulna.

Még a XXII-ik törvénycikkre figyelmeztetem, mely szól a nemzetőrögről. A nemzetőrök törvényszerű öszveírása ezúttal csak a honvédelmi minster rendeletére fog megtörténhetni. Ezt megjegyezvén, a népnek meg kell magyarázni, hogy a nemzetőrség csak a községi, megyei s országon belőli rend fentartására állittatik fel; hogy az ország határain túl nem vitetik, feladata lévén nem külső ellenség, de belső rendetlenségnek ellentállni. Meg kell magyarázni, hogy ebben részt venni mindenki tartozik, s hogy ennek az leend következménye, miképen az állandó katonaság száma kevesbitetvén, egy részről kevesebb fog katonáskodni, más részről az összes adó mennyiség a hadügyre nézve leebb szállittathatik.

Lehetetlen, hogy efféle magyarázatok fel ne világosítsák a népet, mely a nemzetőrség eszméje ellen lelkében gyanút kezd táplálni.

Minden esetre a már fenálló és a honvédelmi minster rendelete szerénti alkotás előtt is a törvény értelmében (XXII, 1, 3, 4, 5.) szaporítandó nemzetőrség¹ akképen rendeztessék és tartassék, hogy a köz csend és rend fentartása benne biztosítékát találja. Ez annál fontosb, mivel bár a magyar katonaság visszahozatala iránt a ministerium lépéseket tön, még mindég olly kevés számmal van a katonaság az országban, hogy a rendet a netaláni háborgatás ellen csak a törvényhez és rendhez hív polgárok egyesülete s összetartása tarthatja fenn, mely ha nem cselekszik is, már nyugalmában egyedül létezése által is hat.

Ezekre akartam Önt ez úttal figyelmeztetni.

Isten adott erőt a királynak és az országgyűlésnek évtizedek munkáját néhány hét alatt bevégezni. Isten adand erőt Önnek is e törvényeket akként hajtani végre, hogy a társadalmi elemek e megbomladozásának lázas állapota mi hamar elmúlván, az új elemek új helyeiken megszilárduljanak. A magyar törvényhozás dicsősége nagy, újjá teremté e hazát vérnek ontása nélkül, örök dicsősége még nagyobb leend, ha az új törvények szelíd növényét a haza ösföldében biztosan megfogamztatják. A feladat már magában olly szép, hogy ha a haza és nemzet sorsa is nem forogna kérdésben, megoldása minden erőt, áldozatot, kitaratást, szorgalmat megérdemel.

De ezen felül Önökhöz a kötelesség szavával a haza szól, itt a kötelesség parancsol, a felelőség kötelez, a dicsőség majd jutalmazni fog. Egy hazának, egy nemzetnek három százados sínylődése után újjá születése körül fáradozhatni a legnagyobb kéj és dísz, mi után egy hazafiúi lélek epedve sóvároghat.

Ezért megvárom Öntől a haza, a király, a törvény nevében, hogy tisztét a legpontosabban tellyesitti. Nem tettei, hanem a siker szerént fogom Ön eljárását megítélni.

Ajánlom a rend és csend fentartását.

És felhívom arra, hogy mind ezen utasításom s rendeletem folytában teendőkről, mind pedig minden ministeri intézkedést igénylő eseményről gyorsan és kimerítőleg, de röviden értesítsen.

Fogadja hazafiúi tiszteletemet

Budapest April 19én 1848

Belügyminister

Conform legislației din 1848, constituția noastră s-a reconstituit pe baze și din elemente cu totul noi. Regimul feudal a fost înlocuit prin reprezentarea poporului; privilegiile, prin drepturi, deosebiriile dintre clase, prin egalitate; iar abuzul prin responsabilitate. Forța acestei transformări radicale își face deja simțită prezența și în relațiile noastre sociale.

Dieta a avut șansa și înțelepciunea de a rezolva aceste reforme dintre cele mai radicale în mod pașnic și fără dezorganizarea ordinii publice [constituite].

Acum sarcina puterii executive este de a le transpune de pe tărîmul legislativ pe cel practic, de a le transplanta, de a le face să încolțească tot pașnic, fără tulburarea ordinii publice.

Nu mă îndoiesc, că pe cît de altruistă și atentă la împrejurări a fost Dieta, pe atît de conștiincioși, atenți și neobosiți vor fi reprezentanții puterii executive, pentru a traduce în viață în mod glorios marea operă a transformării începută favorabil.

N-am dubii nici asupra faptului că dumneavoastră, atît ca dregător, cît și ca fiu credincios al patriei, veți face cu siguranță totul pentru ca legile adoptate să devină în practică o realitate. Cu toate acestea, în vederea respectării exacte a recentelor legi administrative și pentru traducerea neîntîrziată în viață a dispozițiilor, voi da unele instrucțiuni.

Precizez că în general doresc ca în conformitate cu natura guvernului responsabil să se respecte legile mai strict, mai exact și mai amănunțit, decît s-a întîmplat pînă acum în țara noastră, deoarece legea e deasupra noastră, iar noi îi sîntem doar slujitori ascultători și angajați. De aceea, recomand în mod deosebit:

1. articolul 7 din 1848, adoptat acum, prevede ca începînd din 11 aprilie să se țină în termen de 20 de zile congregații [sau adunări] în comitate; drept urmare,

a) să se convoacă congregația pentru 1 mai sau dacă expedierea legilor a întîrziat pentru primele zile ale lui mai a.c.;

b) să se elaboreze încă înainte de întrunirea congregației un plan privind împărțirea jurisdicției în circumscripții electorale, în conformitate cu paragraful 5, în cadrul adunării generale sau la nivelul unei comisii;

c) să luați de asemenea măsuri, în cadrul unei adunări restrînse sau într-o comisie, conform articolului XVI, paragraful 2, punctul b, respectiv art. 8, § 9, ca fiecare comună din comitat să trimită la această congregație un număr de delegați, pe care dumneavoastră îl veți considera necesar, atît din punctul de vedere al extinderii drepturilor, cît și pentru că numai astfel vor fi reprezentate corespunzător toate interesele;

2. astfel alcătuită și convocată congregația, în cadrul ei înainte de toate:

a) să se publice legile din 1848 și să se ia măsuri, atît pentru explicarea lor poporului, cît și pentru a fi accesibile la un preț scăzut;

b) să se examineze planul asupra circumscripțiilor electorale, iar cele hotărîte să mi se trimită fără întîrziere;

b) să se aleagă apoi un comitet central pentru coordonarea problemei electorale, astfel încât în cadrul lui să fie prezenți reprezentanții fiecărei circumscripții electorale și juzii primari, mai ales ai acelor comune care conform legilor noastre de pînă acum fuseseră excluse de la alegeri;

d) în fine, după ce se vor rezolva celelalte probleme ale congregației, conform articolului XVI, § 2, punctul c, să se aleagă în mod liber comitetul permanent, cu un număr de membri determinat după întinderea și populația comitatului; spiritul legii impune ca tocmai din punctul de vedere al tuturor intereselor legale, membrii acestui comitet să fie aleși fără a se ține cont de starea lor socială; adevărata reprezentanță este aceea în care nici un interes nu rămîne fără mandatar și anume fără o reprezentare proporțională; pînă la o nouă dispoziție a legislației, în conformitate cu art. XVI, § 2, punctul g, nu se vor mai ține congregații, ci atribuțiile acestora vor fi exercitate de comitete;

e) să se trimită în cel mai scurt timp într-un număr suficient de exemplare, traducerile autentice ale legilor în limbile pe care le vorbesc populațiile mai numeroase;

f) să se specifice că îmi voi menține dreptul de a da instrucțiuni asupra conscrierii alegătorilor de deputați în cazurile pe care le voi considera necesare, întrucît în această privință trebuie să domnească în toată țara uniformitatea; anexez de astă dată sub . . . modelul listei electorale;

3. unele articole ale actualei legislații din 1848 vor schimba radical ordinea și regimul existent; aceasta nu se va putea realiza fără a se atinge unele interese și prejudecăți; de aceea, în momentul de față sarcina cea mai importantă a puterii executive este popularizarea adevăratului sens al legilor adoptate, pentru ca nici nobilimea să nu se agite datorită pierderii unor drepturi și beneficii imaginare, nici foștii iobagi să nu depășească prin dorințe neîngrădite concesii obținute;

în acest scop trebuie să se recurgă la mijloacele considerate utile în funcție de condițiile jurisdicției, cum ar fi: vinderea la preț ieftin a articolelor de legi; răspîndirea unor texte pe înțelesul poporului, care să-l lămurească despre conținutul legilor ce-l interesează; explicarea legilor frunțașilor poporului ca aceștia să-i facă pe concetățenii lor să priceapă măcar ceea ce au înțeles ei din articolele de legi; obișnuit, e eficientă explicarea legilor de la amvon; chiar dacă oficialii din plase pot face cel mai mult în această privință, în unele locuri sînt inevitabile delegațiile alcătuite din membri care se bucură de încrederea poporului; după convingerea mea, a lumina poporul asupra propriei situații este un procedeu mai ușor și mai înțelept, decît a-l pedepsi dacă se agită în urma unor idei greșite;

trebuie explicat în mod deosebit:

4. articolul VIII despre purtarea generală a sarcinilor publice, conform căruia se generalizează impozitul începînd cu 1 noiembrie al anului curent; pînă atunci conscripția trebuie efectuată după coeficientul de impunere, care va fi expediat de către ministrul de finanțe: e datoria dumneavoastră și a dumneavoastră e și gloria corespunzătoare în ceea ce privește împăcarea clasei nobiliare cu dispozițiile legii; acolo unde nu e suficientă și nu-și face efectul prezentarea motivelor superioare izvorîte din altruism și din libertate, care cu toate că se extinde și asupra altora nu se micșorează, unde nu se impune ideea că nobilimea și-a cucerit o glorie mondială prin fapta sa voluntară, ce în curînd ar fi încetat a mai fi benevolă, acolo viața practică o va convinge; privilegiile nu pot fi menținute împotriva unui popor de 12 milioane de oameni, fără a provoca războaie interne; bazele privilegiilor au dispărut odată cu scurgerea timpului; menținerea lor ar fi în contradicție cu adevărul etern; dai-

nuirea lor ar amenința însăși proprietatea; nobilimea participînd în mod direct la purtarea sarcinilor publice va contribui la creșterea prosperității generale din ale cărei foloase se va împărtași și ea; în orice caz, comunele nobiliare trebuiesc supravegheate; dacă vor fi depistați acolo agitatori, să se ia contra lor măsuri preventive în limitele legale; împrejurările excepționale reclamă mijloace excepționale;

5. articolele IX, X, XIII și XXIII sînt acelea care urmează să fie explicate în mod deosebit de clar, cu competență, cu grijă, dar energic, foștilor iobagi; cred că aici nu e nevoie de multă elocvență pentru a pune într-o lumină strălucitoare grandoarea și caracterul binefăcător al sacrificiului; trebuie totuși ca această clasă să manifeste recunoștință față de binefacerile primite din partea clasei nobiliare să simtă recunoștință pentru grația divină; ar fi regretabil și nedrept ca poporul să depășească prin revendicările sale concesiile acordate, lucru care se constată ici-colo; de aceea dispozițiile acestor legi să fie explicate foarte exact în fiecare comună, iar în funcție de condițiile locale să se lămurească detaliile legilor prin exemple alese cu grijă; cei care s-au răscumpărat deja și acum se neliniștesc că alții obțin totul pe gratis ca o răsplată a delăsării lor, să fie îndrumați la viitoarea Dietă; după cît nădăjduiesc, ea va lua într-o corespunzătoare dezbateră această chestiune;

trebuie să li se spună în mod clar tuturor că li s-au anulat numai obligațiile de natură iobăgească; toate celelalte sarcini rămân în vigoare; prin urmare cu toții vor fi datori să plătească impozite, să presteze munci publice, să-și satisfacă obligațiile față de personalul ecleziastic local și să plătească după tot ce nu e urbarial; mai mult chiar, pe răspunderea dumneavoastră să impuneți cea mai exactă îndeplinire a acestor obligații, deoarece în urma ameliorării situației foștilor iobagi nu se vor mai tolera nici un fel de restanțe; dacă vom reuși să păstrăm în poporul de 12 milioane sentimentul de recunoștință, ferit de revendicări neîntemeiate și nedrepte, liniștea și ordinea pașnică vor determina satisfacție și o atitudine moderată în rîndurile clasei nobiliare: ea ar începe altfel ici-colo să se agite din cauza pagubelor pe care le suferă momentan.

Vă atrag de asemenea atenția asupra articolului XXII, care vorbește despre garda cetățenească.¹ Conscrierea legală a gărzilor cetățenești va putea avea loc de acum înainte numai pe baza dispoziției ministrului apărării. Să rețineți aceasta și să explicați poporului că garda cetățenească se organizează numai pentru apărarea ordinii în comună, în comitat și în țară. Ea nu va putea fi dusă în afara hotarelor. Sarcina sa se va rezuma la intervenții împotriva dezordinilor interne și nu contra dușmanului extern. Trebuie să fie convinși toți că sînt datori să se înscrie. Urmările vor fi binefăcătoare, deoarece se va reduce armata permanentă și astfel serviciul militar va dura mai puțin, iar totalul dărilor în vederea apărării se va diminua. Este imposibil ca astfel de lămuriri să nu lumineze poporul. El a început să manifeste deja bănuieli în privința gărzilor cetățenești.

În orice caz, garda cetățenească existentă deja, conform legii (XXII, 1, 3, 4, 5), urmează să sporească încă înainte de reglementarea ei în conformitate cu dispozițiile ministrului apărării. Ea se va organiza și se va întreține astfel, încît să asigure menținerea liniștii și ordinii publice. Aceasta e cu atît mai important, cu cît deși guvernul a făcut demersuri pentru readucerea trupei maghiare în țară totuși e încă atît de puțină armată, încît în eventualitatea unor tulburări, ordinea va putea fi asigurată numai prin unirea și solidarizarea cetățenilor credincioși legii și disciplinei. Unirea chiar dacă nu înseamnă acțiune, influențează liniștitor prin însăși existența sa.

Asupra acestor lucruri am dorit să vă atenționez de astă dată.

Dumnezeu a dat tărie regelui și Dietei să isprăvească o operă de decenii în câteva săptămâni. Dumnezeu vă va dărui forțe și dumneavoastră pentru a executa legile, astfel încât să se treacă rapid peste această stare febrilă a divergențelor dintre diferitele categorii sociale, iar noile elemente să-și consolideze pozițiile. Va fi mare gloria legislației maghiare dacă va reuși să reînnoiască patria fără vărsare de sânge. Gloria sa eternă va fi și mai mare dacă va face ca noile legi să germineze pașnic și în siguranță în pământul strămoșesc al țării. Sarcina în sine este atât de frumoasă, încât chiar dacă n-ar fi în joc soarta patriei și a națiunii, rezolvarea ei ar merita orice efort, sacrificiu, stăruință și sîrguință.

Dar dincolo de acestea, vi se adresează patria cu cuvintele datoriei. Aici poruncește datoria, obligă răspunderea și va răsplăti gloria. Posibilitatea de a contribui la renașterea patriei și a națiunii, după o suferință de veacuri, este cea mai mare satisfacție și recompensă după care ar putea țînji un suflet de patriot.

De aceea aștept de la dumneavoastră, în numele patriei, al legii și al regelui, să vă îndepliniți atribuțiile în modul cel mai conștiincios. Voi judeca activitatea dumneavoastră nu după fapte, ci după rezultate.

Vă recomand menținerea ordinii și liniștii.

Vă solicit ca atât despre cele înfăptuite ca urmare a acestei dispoziții și circulare, cât și despre orice alte evenimente care necesită intervenția guvernamentală, să mă informați rapid și exhaustiv și totodată concis.

Primiți respectul meu de patriot

ministrul de interne

Budapesta, în 19 aprilie 1848

Circulară tipărită. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R. Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Actele comisariatului guvernamental Wesselényi Miklós. *Concept.* Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 7/1848. Foto: 11 806—11 828. Publicat de Ember Győző, *Iratok*, p. 253—256.

¹ În textul maghiar apare noțiunea de „nemzetőrség”, ceea ce înseamnă gardă națională. Pentru a evita unele confuzii (gărzi au avut numai maghiarii, secuii și sașii), am tradus peste tot cu gardă cetățenească.

Sibiu, 19 aprilie 1848

Nagy Méltóságos Gróf Császári Királyi valóságos belső Titkos Tanácsos és Királyi Fő Kormányzó, Kegyelmes Uram!

Hódoló mély tisztelettel vette ezen egyházi fő tanács a felséges Királyi Főigazgató Tanácsnak folyó hó 17ról 5245. szám alatt fő tisztelendő püspök Saguna András úrhoz és az alól írt esperes Fule Moseshez intézett két rendbéli kegyes rendeleteit¹, mellyek által meg hagyatuk írt püspök úrnak, annak jelen nem létében pedig ezen egyházi fő tanácsnak, miszerint az illető kerületi esperestek és lelkészek által ó hitű sorsossaink utasítassanak arra, hogy azon gyű-

létre, melly ugyan csak folyó hó 30án Balásfalván oly céllal meg tartatni szándokoltatik, hogy ottan az oláh nemzetnek megadandó jogokért ország gyűlése elébe terjesztendő kérelem iránt értekezzenek — azon okból meg ne jelenyenek, mivel illetén kevesebb értelmű s nagyobbára miveletlen népnek oly nagy s ezerekre menő számmal való öszvegyülekezése, annak bizonytalan ki menetele tekintetéből, nem volna meg engedhető. Ezen egyházi fő tanács nem mulatta el annak tartalmát a hatósága alá tartozó esperesteknek szoros meg tartás és magok ahoz való alkalmazása végett mai nap kibocsátott körlevelekben meg írni, s a néppel azt is tudatni, hogy miután a felséges Királyi Fő Kormányzéseknek nem célja akárkit is törvényes kérések megírásától s az ez iránti tanácskozástól eltiltani, s mi után e célból a tisztelt fő kormányzék ezen egyházi fő tanácsot atyailag felis hatalmazni kegyeskedett arra, hogy egy nem a Tamás vasárnapján, hanem más ezen egyházi fő tanács által meg határozandó s nagy móltóságodnak előlegesen feljelentendő napon, az e honi öszves oláh nemzet nevében az ország rendeihez intézendő kérelem levél pontyai megállítása végett tartandó tanácskozáásra az esperesteket s a nép közül az értelmesebbeket egybe hívhasa.

Ezen egyházi fő tanács minden körülményeket, jelesen pedig azt fontolóra véve, hogy a távolabb vidékeken lakó esperestekhez a körlevelek csak több napok, sőt hetek eltélése után juthatnak el — a köz gyűlés napját idei május 15/3re tűzte légyen ki.

Mit is a tisztelt kegyes fő kormányzékéki parancs teljesítéséül nagy méltóságodnak ezennel azon hozzá adással feljelenteni hivatalos szoros kötelességünknek tartottunk mi szerént egyházi tanácsunk részéről a felséges Királyi Fő Kormányzéseknek ez kegyes engedményezésért és a jelenkor körülményeihez alkalmazott igen bölcs és célszerű intézkedéséért a leg forróbb hála köszönet nyilvánítását a jó rend és béke fen tartására, valamint a jó irány megadására a köz gyűlésben fel használandó szilárd akaratumkat és hazafias törekvéseinket kegyelmesen bé mutattni méltóztasson.

Kik egyéb aránt magunkat és hitünk sorsossait, valamint az egész oláh nemzetet nagy méltóságodnak és felséges Királyi Fő Kormányzéseknek magas kegyeikbe, hathatós pártfogásukba hódoló mély tisztelettel ajálván állandóul öröklünk².

A Szebenben 1848. Szentgyörgy hó 19én tartott egyház-tanácsi ülésből.
Nagy méltóságodnak legalázatosabb szolgálja

Fulé Moses, ideiglenes elnök

Preainălțimea voastră domnule conte consilier intim cezarocrăiesc și guvernator, milostivul meu domn!

Acest Consistoriu bisericesc suprem a primit cu profund și supus respect cele două dispoziții grațioase ale măritului Guberniu adresate în 17 a lunii curente sub numărul 5 245 către preasfinția sa domnul episcop Andrei Șaguna și către șubscrisul protopop Moise Fulea. Prin ele se dau dispoziții numitului domn episcop, iar în lipsa dînsului acestui Consistoriu bisericesc¹ să poruncească enoriașilor ortodocși prin intermediul protopopilor cercuali și al preoților respectivi, să nu se prezinte la adunarea ce se întenționează a se convoca la Blaj în ziua de 30 a lunii curente, cu scopul ca acolo să se țină șfat asupra petiției, ce urmează să se înainteze Dietei în problema drepturilor națiunii române; aceasta deoarece o adunare în număr de cîteva mii a unui popor simplu și în mare parte fără știință de carte nu se poate admite din cauză că nu este posibil să se prevadă urmările ei. Acest Consistoriu bisericesc suprem

a comunicat conținutul dispozițiilor prin circulare, care au fost trimise încă azi către protopopii de sub autoritatea sa, pentru a o respecta întocmai și a acționa ca atare, precum și pentru a comunica poporului, că măritul Guberniu nu are intenția de a interzice cuiva să-și formuleze în scris cererile sale legale și să se consfătuiască asupra lor. În acest scop, cinstitul Guberniu a binevoit a împuternici în mod patern Consistoriul bisericesc suprem să convoace protopopii și pe cei mai de vază din popor la o consfătuire în vederea precizării punctelor petiției care urmează să se înainteze stărilor țării în numele întregii națiuni române din patrie. Dar nu în duminica Tomii, ci într-o altă zi care se va stabili de către Consistoriu și se va anunța în prealabil preainălțimii voastre.

Consistoriul a stabilit ziua adunării generale pe 15/3 mai a.c., luând în considerare toate eventualitățile și anume că circularele pot ajunge la protopopii care locuiesc în regiunile mai îndepărtate numai după trecerea mai multor zile sau chiar săptămâni.

Am considerat a fi datoria noastră strict oficială de a raporta preainălțimii voastre că am îndeplinit milostivele dispoziții ale stimatului Guberniu. Adăugăm în plus [rugămintea] să binevoiți a transmite măritului Guberniu în mod milostiv cea mai fierbinte și recunoscatoare mulțumire din partea Consistoriului nostru pentru binevoitoarea permisiune, precum și pentru măsura deosebit de înțeleaptă și de eficientă, care corespunde împrejurărilor contemporane. Totodată, să-l asigurați că vom depune în adunarea generală străduințele noastre patriotice cu voință fermă și-i vom imprima direcția corespunzătoare în vederea menținerii păcii și buneii rînduiei.

Vă rămînem veșnic credincioși și supuși cu profundă stimă și ne recomandăm pe noi și pe credincioșii noștri, și de asemenea întregul popor român, înaltelor grații și sprijinului eficient al ilustrității voastre și al măritului Guberniu².

Din adunarea Consistoriului ținută la Sibiu în 19 aprilie 1848.

Cel mai devotat slujitor al preainălțimii voastre,

Moise Fulca, președinte interimar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 948/1848. Foto: 234—235.

¹ Cf. doc. 70 și 72.

² Vicarul Moise Fulca, în calitate de președinte interimar al Consistoriului ortodox, i-a ținut locul de mai multe ori, în 1848, episcopului Șaguna în perioadele cînd a lipsit din Sibiu; de aceea în adresa înaintată Guberniului și guvernatorului a trebuit să adopte tonul oficial specific vremii; în ultimul alineat solicită de fapt sprijinul și aprobarea autorităților guberniale pentru întrunirea poporului român într-o singură adunare națională, unde să-și poată formula revendicările ce urmau să fie înaintate Dietei.

Sibiu, 19 aprilie 1848

Binecuvîntate protopope!!

După ce s-au înțales în Crăiescul Gubernium cum că nația rumâniască din Ardeal s-ar fi hotărît a să aduna pă viitoaria la duminică a Tomei la Blaj, spre a să înțelege laolaltă despre întogmirea unii rugări, care de obște s-au

aflat de cei mai ne ocolite a se da la dieta viitoare pentru câștigarea drepturilor ce-ar trebuie să se deie. Din privința aceia ca nu cumva prin adunarea mai multor mii de oameni, partea cea mare neprocopsită, să se tulbure pacia și liniștia de obște, s-au milostivit a porunci acelaș înălțat prin milostivul decret din 17 april anul curgătoriu nr. 5 245, ca numita adunare să nu să țină în duminica Tomii și tot însul numaidecît să se oprească a merge la Blaj pe ziua sus-pomenită, ce să se hotărească pentru adunarea acestora ori-care altă zi dupe duminica Tomii, care zi să se facă mai nainte cunoscută înălțatului crăiescului Gubernium și pe atuncia să se conchieme la numita adunare națională toți protopopii și din mireni cei mai pricepuți.

Deci în urma sus lăudatului mărit decret gubernial se face binecuvîințaniei tale de cei mai strînsă datorie ca de cumva vestia aceasta despre ținerea sus-pomenita adunari naționale în următoaria duminica Tomii ar fi străbătut și în părțile și anumit în districtul binecuvîințaniei tale, numaidecît să oprești pre toți subordinații preoți și printr-înșii pre toți poporanii a nu se aduna în des pomenita duminica Tomii a se aduna¹ la Blaj; ci dinpotrivă, fiindcă s-au aflat cu cale din partea acestui consistoriu ca des pomenita adunare naționale în loc de duminica Tomii să se țină în veiiitoaria 15/3 mai a.c., care termin din creiescul Gubernium s-au făcut cunoscut. Binecuvîințania ta vei avia cei mai strînsă datorie a te afla pe acum însemnata zi 15/3 mai la Blaj, luînd cu sine din tot protopopiatul și din partea mirenească cei mai pricepuți și mai deșteptați. Din ședința consistorială ținută în 19 aprilie la Sibiu 1848. Al binecuvîințaniei tale de binevoitoriu în neființa măriei sale domnului episcop de fața Consistoriul episcopal

Moisi Fulea, interi preses et
Iacob Bologna m.pr., notariu²

N.B. Această milostivă poruncă o am primit în 20 april 1848. S. Karta.

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 123/1848. Foto: 1 666—1 667. Vezi și: *Imprimat*, Bibl. Acad. R.S.R., București. Ms. rom. nr. 970, f. 58. Foto: 4 572. Publicat cu deosebiri de limbă de: Papiu, *Istoria Românilor*, II, p. 277—278; Popea, *Memorialul*, p. 52—53; Barițiu, *Părți alese*, I, p. 745—746.

¹ Cuvintele: „se aduna” sînt repetate de copist.

² Cf. doc. 70, 72 și 98.

100

Tîrgu Mureș, 19 aprilie 1848

Nagyságos Gróf Igazgató Fő Király Bíró Úr!

Mai napon kívül 274 és belől 276 E. számok alatt költ föl szólítás következtében hivatalunknál fogva Nagyságod eleibe meg jelenvén mi után a felséges Királyi Fő Kormányának folyó hó 17én 5245 számok alatti kegyes rendelete nagyságod ajánlásából édjyikünk u.m. Trombitás Parthenius által föl olvastatott volna, mi aztot tisztán nem csak meg értettük, hanem hódoló tisztelettel jelentjük, hogy annak pontos telyesítői is annyival inkább kívánunk lenni, mivel azon áltott gyűlés se hírünkkel tudtunkal e jelenig nincsen; s külömben is akár nemzeti, akár egyházi közgyűlésekben meg jelenni csakis

püspökeink ő nagyságok rendeleteinek szoktunk, s tartozunk engedelmeskedni. De mivel zirkaváros [!] körülményekben vagyunk, ha ne talám hatóságunk alatt valaki valamit tudna, hogy aztis a megparancsolt józan béke tőrésre vezethessük;

alázatos tisztelettel instálunk nagyságodnak, méltóztatik a felséges Királyi Fő Kormányának azon velünk közlött kegyes rendeletét, nagyobb hatásali köröztetés végett mássába is nekünk ki adni nem terhelgetni. Alázatos tisztelettel lévén nagyságos gróf igazgató fő királyi bíró úrnak alázatos szolgálai

Marosvásárhely 19én April 1848

Faragó Illyes és Trombitás Parthenius
mind ketten nemes Maros Széki görög
szertartású esperestek¹

Măria voastră domnule conte prim-jude regesc administrator!

Ca urmare a convocării numărul extern 274 și intern 276 E., de azi, ne-am prezentat în fața măriei voastre în conformitate cu datoria noastră. Milostiva dispoziție a măritului Guberniu din 17 a lunii curente sub numărul 5 245 a fost citită de către unul din noi și anume de Trombițaș Parthenie la propunerea măriei voastre. Noi nu numai c-am înțeles-o în mod clar, dar raportăm cu supusă stimă că dorim a o îndeplini întocmai, cu atât mai mult, cu cât pomenita adunare pînă acuma nu ne-a fost adusă la cunoștință. Dealtfel obișnuim să ne prezentăm atât în adunările generale naționale, cât și în cele bisericesti, numai pe baza ordinelor mărilor lor episcopii, cărora sîntem datori a ne supune. Împrejurările actuale sînt tulburi. E posibil ca vreo persoană din jurisdicția noastră să știe ceva. Pentru a-l putea îndruma și pe acela la poruncita rațională răbdare, ne rugăm cu respect umil măriei voastre să binevoiți a ne elibera și nouă în copie acea grațioasă dispoziție a măritului Guberniu, care ne-a fost comunicată, pentru a o populariza cu un efect cât mai mare. Rămînem cu stimă supuși devotați ai măriei voastre domnule conte prim-jude regesc administrator

Tîrgu Mureș, în 19 aprilie 1848

Ilie Farago și Parthenie Trombițaș,
ambii protopopi de rit grecesc
din nobilul scaun Mureș¹

Original. Arh. St. Tg. Mureș. Fond. Arh. scaun. Mureș. Actele judei prim regesc, nr. 543/1848.

¹ Cf. doc. 51.

Șimleu Silvaniei, 19 aprilie 1848

Tekintetes Hellyettes All Ispány Úr!

Az erdélyi felséges¹ Királyi Fő Kormány Széknek folyó évi április 17én 5245 számok alatt költ és vellem közlött kegyelmes rendelet nyomán tisztelettel kívántam a tekintetes helyettes all ispány urat értesíteni, mi szerint

itten a Szilágyba, tudtomra eddig sem a püspökünk eö nagyságától, sem más-tól olyan féle írás a papok, annál inkább a nép között eddig nem keringet, mellyel fel légyenek szólítva, hogy minden faluból a clerus és világiakból jövő hűsvét utáni Szent Tamás vasárnapjára követeket külgyenek Balásfalvára a nemzeti gyűlésre. Egyéb aránt bátran biztosíthattya a tekintetes helyettes all ispány úr a felséges Királyi Fő Kormány Széket, hogy részemről gondvi-selésem alá bízott papjainkkal, a nép közti közcsendeség fen tartására sem-mit — mi csak tehetségembe áll — el nem fogok műlasztani; és nincsen az az áldozat, mellyet szeretett hazámnak oltárára szívből ne tennék. Egyébb aránt meg külömböztetett tisztelettel vagyok a tekintetes helyettes all is-pány úrnak alázatos szolgálja

Somlyón, április 19én 1848

Sterka Sulucz Sándor,
szilágysági görög catholicus
pöspöki helyettes

Stimate domnule vicecomite interimar!

Ca urmare a grațieasei dispoziții a inclitului¹ Guberniu al Transilvaniei datață din 17 aprilie a.c. sub numărul 5 245, care mi-a fost comunicată, cu stimă am dorit să informez pe stimatul domn vicecomite interimar că aici în Sălaj, pînă acum, după cîte am aflat, n-a circulat între preoți și cu atît mai puțin în popor, vreo scriere de la măria sa episcopul nostru, sau de la altcineva, prin care ar fi fost chemați să trimită delegați dintre clerici și laici, din fiecare sat, la adunarea națională de la Blaj din duminica Tomii de după Paști. Dealtfel, stimatul domn vicecomite interimar poate asigura fără grijă inclitul Guberniu că din partea mea, împreună cu preoții încredințați păstoririi mele, voi face tot ce-mi stă în putință pentru menținerea liniștii publice în cadrul poporului; și nu există nici un sacrificiu pe care nu l-aș aduce din inimă pe altarul iubitei noastre patrii. Dealtfel, sînt cu deosebită stimă sluga umilă a stimatului domn vicecomite interimar.

La Șimleu Silvaniei, în 19 aprilie 1848

Alexandru Sterca Șuluțiu,
vicar episcopal greco-catholic
din Sălaj

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 231/1848. Foto: 1 534 — 1 536.

¹ Inclitul = măritul, einstitul.

Sibiu, 19 aprilie 1848¹

Gutachten

Zur Beantwortung der Frage über die Vereinigung Siebenbürgens mit dem Königreich Ungarn glaubte man, vor allem zwei Unterfragen stellen zu müssen:

1. Ob die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn für unvermeidlich anzusehen sei oder nicht; und

2. Welche Bedingungen müssen im Fall ihrer Unvermeidlichkeit von Seiten der Sächsischen Nation in Vorschlag gebracht und erkämpft werden.

a) Auf die erste Unterfrage jedoch schien eine allseitige Antwort nur so möglich, daß beide Fälle, nämlich sowohl der der Vermeidlichkeit, als auch der der Unvermeidlichkeit der Union ins Auge gefaßt und beleuchtet würden.

Anlangenden Fall, daß die Union vermeidlich wäre, so müßte der Frage, ob die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn für unvermeidlich anzusehen sei oder nicht, eigentlich eine nähere Erörterung der Frage: ob eine engere Verbindung dieser beiden Länder als diejenige ist, welche Kraft des 6. Artikels vom J. 1791 bisher bestanden hat, für die Sachsen vom nationalen und politischen Standpunkt aus wünschenswerth sei oder nicht, vorausgeschickt werden.

Die Nachteile, welche aus einer in legislativer und administrativer Hinsicht bezweckten Verschmelzung Siebenbürgens mit Ungarn, für unser gesamtes Vaterland und in Sonderheit für die Sächsische Nation erwachsen, sind aber sowohl in dem Gutachten der Universitaets-Commission vom Jahr 1843 als auch in Aufsatz der Transilvania Nr. 30/1848 so gründlich und überzeugend nachgewiesen worden, und sind im Vergleich mit den scheinbaren Vorteilen einer solchen Vereinigung so überwiegend, daß eine nähere Erörterung dieser letzteren Frage überflüssig wird.

Da nun nicht anzunehmen ist, daß die Sächsische Nation ihre durch länger als 700 Jahr treu bewahrten heiligsten Güter, nämlich ihre Nationalität und ihre autonome Municipalverfassung, den auf Erstärkung des Magyarenthums und Losreißung beider Länder von der österreichischen Monarchie gerichteten feindlichen Bestrebungen ihrer Gegner freiwillig aufopfern, oder dieselben auch nur der Gefahr des Verlustes preisgeben werde, so handelt es sich hier mehr nur um die Lösung der Frage: ist jene Partei, welche die Union oder eigentlich die Verschmelzung Siebenbürgens mit Ungarn in legislativer und administrativer Hinsicht unter allen Umständen herbeizuführen wünscht, wirklich so mächtig, daß ein Ankämpfen der Sächsischen Nation gegen diese Vereinigung von vorne herein für fruchtlos oder wohl gar für tollkühn angesehen werden könne.

Bei Lösung dieser Frage kommt in Betracht zu ziehen:

1. Daß die Idee der Verschmelzung beider Länder von dem ungrischen Adel, welcher nach der bisherigen Verfassung dieser Länder die ungrische Nation in politischer Hinsicht bildet, aber bei Weitem den kleineren Teil der Bevölkerung beider Länder ausmacht, ausgegangen ist.

2. Daß diese Idee durch das erwachte Nationalgefühl hervorgerufen, anfangs nur im Bestreben des ungrischen Adels nach nationaler Verstärkung sich geäußert, in der neusten Zeit aber durch die auf Unabhängigkeit und Selbstständigkeit in der Staatsverwaltung hinielenden Petitionen der ungarischen Reichsstände eine auf die Einheit der österreichischen Monarchie störend einwirkende Richtung genommen hat.

3. Daß die Maßregeln, welche die ungarländische Gesetzgebung vom Jahr 1836 herwärts zur Verbreitung des Magyarenthums ergriffen hat, bei allen übrigen zur ungrischen Krone gehörigen, nichtmagyarischen Völkerstämmen bekanntlich die heftigste Reaction hervorgerufen haben, und mehr nur geeignet gewesen sind, der ungrischen Nation die Herzen der genannten Völkerstämme zu entfremden.

4. Daß in Sonderheit aus dem Benehmen der Kroaten und Slawen und aus den Petitionen, welche die ersten gegenüber dem ungarländischen Reichstag in der letzteren Zeit der Regierung unterbreitet haben, sich mit ziemlicher Sicherheit schließen läßt, es werden diese Völkerstämme dem Bestreben der Ungarn, sämtliche zur ungarischen Krone gehörigen Provinzen und Völkerstämme mit Aufhebung ihrer bisher behaupteten politischen und nationalen Selbständigkeit in einen gemeinschaftlichen und zwar ungrischen Staatskörper zu verschmelzen, mit allen ihnen zu Gebot stehenden Mitteln und Kräften entgegenzuwirken.

5. Daß die ungarländischen Reichsstände durch die unvorbereiteten Reformen des bisherigen Verfassungssystemes und in Sonderheit durch die überstürzte Aufhebung der Urbarial-Verhältnisse auf dem jetzigen Reichstage eine Verwirrung in ihre eigenen politischen und staatsökonomischen Verhältnisse gebracht haben, welche sich in ihren unheilschwangeren Folgen auch auf Siebenbürgen erstreckt und in beiden Ländern den Geist der Anarchie und der Partheiung heraufbeschwört, welche ein festes Zusammenhalten der ungrischen Nation und ein Zusammenwirken derselben nach einem und demselben gemeinschaftlichen Zweck und den obwaltenden Verhältnissen fast unmöglich macht.

6. Daß die vermög der Grundelemente der sächsischen Verfassung zu einem einheitlichen Streben berufene Bevölkerung des Sachsenbodens stark genug ist, um während des jetzigen Zustandes der Anarchie, mit den Waffen in der Hand, jeden Angriff auf ihre nationalen und politischen Rechte zurückzuweisen und die Segnungen, welche ihr durch ein engeres Anschließen an die constitutionelle österreichische Monarchie in Aussicht gestellt sind, sich zu erkämpfen.

Die vorausgeschickten Umstände dürften genügen, um die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn nicht als unvermeidlich erscheinen zu lassen, und wären demnach zur Verhütung der Union folgende Mittel in Anwendung zu bringen:

a) Allgemeine Volksbewaffnung

b) Aufklärung der Walachen über die Nachteile der Union

c) Absendung von Deputierten nach Wien, deren Aufgabe es sein soll, die Notabilitäten der dortigen Intelligenz über die Verhältnisse der Sächsischen Nation aufzuklären und durch dieselben die österreichischen Reichsstände und auch den deutschen Bund zur Intercussion für die S. Nation zu bewegen.

Aber für den Fall, wo die Union trotz der Anwendung obiger Mittel mit Ungarn unvermeidlich wäre, kommt folgendes in Betracht zu ziehen.

Obwohl dormalen noch keineswegs voraus gesehen werden kann, wie sich die Sachlage bis zur Eröffnung des siebenbürgischen Landtages gestalten werde, so scheint es doch, daß Seine Majestät den eben eingelangten Nachrichten zufolge sämtliche Gesetzesvorschläge des ungarischen Reichstags, mithin auch jenen wegen der Union, bestätigt haben, daß das Prinzip der Union selbst auf dem nächsten siebenbürgischen Landtage nicht wohl direkt werde bekämpft werden können, und daß die sächsischen Deputierten durch ein apodiktisches Auftreten gegen das Prinzip der Union nicht nur nichts ausrichten, sondern sich sogar die Möglichkeit rauben würden, bei meritorischer Verhandlung der Unionsbedingungen einen eingreifenden Einfluß zu nehmen, um die Rechte der Nation möglichst zu retten und zu erhalten.

Es dürfte daher bezüglich solcher Sachlage, im Fall der Erfolglosigkeit obiger Mittel, das Prinzip der Union nicht geradezu zu bestreiten, sondern vielmehr dahin zu trachten sein, daß die Bedingungen derselben ihrem ganzen Umfang nach, und nicht etwa bloß exceptive festgesetzt werden, und die

Einwilligung von Seiten der Sächsischen Nation nur dann ausgesprochen werde, wenn von keiner gänzlichen Verschmelzung, sondern nur von einer engen Födöration mit Ungarn in allgemein legislativer und administrativer Hinsicht, mit Beibehaltung der provinciellen Verwaltung Siebenbürgens und der Municipal Rechte und Nationalität der Sachsen die Rede ist.

In diesem Fall der Unvermeidlichkeit der Verschmelzung Siebenbürgens mit Ungarn hätten die sächsischen Abgeordneten zum nächsten siebenbürgischen Landtag, nachdem sich die Mehrheit des Landtags entschieden dafür ausgesprochen haben würde, zu erklären, daß auch sie unter den ausdrücklichen Bedingungen, wofern der Sächsischen Nation:

1. die unmittelbare Unterstellung der sächsischen Municipal Verfassung und Verwaltung unterm König von Ungarn, der vermög der Pragmatischen Sanction Kaiser von Osterreich ist, auf der Grundlage des Andreanischen Urvertrages der Sachsen mit dem König von Ungarn;

2. ihre deutsche Volksthümlichkeit;

3. der dieselbe sichernde Gebrauch der deutschen als der diplomatischen Sprache im Umfange ihres Municipiums, nach dem Ausdruck des 1. Gesetzartikels von Jahr 1846—47;

4. die im dritten Punkt des siebenbürgischen Staatsgrundgesetzes von Jahr 1691 und im 13. Artikel des Jahres 1791 garantierte Municipal-Autonomie; und

5. die ihr im Andreanischen Urvertrag vom Jahr 1224 verbürgte Integrität des Wohngebietes;

durch volle und förmliche Gesetze gewährleistet und sichergestellt werden, für die Union mit Ungarn stimmen;

die genannten 5 Bedingungen aber als unzertrennlich von ihrem eigentlichen Selbst, und den Verlust derselben als Mord oder Todschatz jenes unveräußerlichen Selbst betrachten.

Simon Schreiber
Johann Schwarz
Michael Kräger

Johann Löw
Conrad Schmidt
Friedrich Hann²

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. Săseşti, nr. 5 211/1848. Foto: 3 874—3 878.

¹ Memoriul poartă pe verso menţiunea: „Den 13. April 1848 erhalten“, şi a fost dezbăruit de Universitatea Săscască între 19—22 aprilie.

² Cf. doc. 169, 213, 222; v. şi: *Auch ein Wort über die Union*, în „Satellit“, 1848, nr. 31; *Von der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn*, în „Transilvania“, 1848, nr. 27; *Über die Wahl der sächsischen Abgeordneten zum nächsten Landtag*, în „Transilvania“, 1848, nr. 28.

103

Braşov, 19 aprilie 1848

Wohl Löbliche Nations Universitaet!

Wie hier verlautet, hat eine Wohllobliche Nations Universitaet den Beschluß gefaßt, zur Wahrung der National Rechte eine Deputation insgeheim nach Wien zu entsenden, um bei Sr. Majestät die diesfalls erforderlichen

Schritte zu thun. Da jedoch unter den dermalen obwaltenden Umständen die beabsichtigte, ohne vorherige Anhörung der Kreise beschlossene Deputation wohl in keiner anderen als in der höchst wichtigen Angelegenheit der beantragten Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn, der Lebensfrage für die Sächsische Nation, nach Wien gesendet werden kann, diese geheime Absendung aber bei den aufrichtigsten Gesinnungen der Nation für eine unter bestimmten Bedingungen zu erzielende Vereinigung mit Ungarn bei den Schwester Nationen im Lande, ebenso wie in Ungarn, nicht ohne Grund Mißtrauen erwecken und die nachtheiligsten Folgen nach sich ziehen wird, übrigens auch sich dermalen von dieser Deputation kein günstiger Erfolg versprechen läßt, so haben sich Magistrat und Communitaet zur Bitte veranlaßt gefunden: Eine Wohllobliche Nations Universitaet wolle von der Absendung der Deputation vor der Hand abgehen, indem sich dies Publicum bei diesem ohne seine Zustimmung gefaßten Beschlusse einer Wohlloblichen Nations Universitaet, zu welchen die diesseitigen Deputierten zu wirken nicht ermächtigt waren, nicht nur nicht beruhigen kann, sondern sich vielmehr feierlichst dagegen verwehren muß.

Die wir mit der vorzüglichsten Hochachtung verharren
Einer Wohlloblichen Nations Universitaet gehorsame Diener
Kronstadt am 19.ten April 1848

der Kronstädter Magistrat
Johann Albrichsfeld
August v. Roth, Ober Notair¹

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. Săseşti, nr. 528/1848. Foto: 3 879—3 880.

¹ Universitatea săsească s-a văzut nevoită să renunțe la trimiterea delegației la Viena în urma unor asemenea proteste. Vezi rezoluția din 26 aprilie 1848; Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. Săseşti, nr. 528/1848. Foto: 3 881—3 883; vezi și adresa centumvirilor din 19 aprilie 1848. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. din Braşov. Registrul de procese verbale, nr. 1 792/1848. Foto: 9 643—9 644. Cf. doc. 216.

104

Braşov, 19 aprilie 1848

Auszug aus dem Kronstädter Magistratsprotokoll vom 19 April 1848
Zahl 1760/1848

Präses trägt vor: Es seien am Donnerstag gegen Abend die hiesigen walachischen Handelsleute Rudolph Orgydán, Gyeorgye Juga, Nicolay Dima, der Advokat Johann Bran und der die Zulassung zur Praxis in der Magistratskanzlei ansprechende Gyeorgye Szekerian bei ihm erschienen und hätten vortragen: Auf einen Magistrats oder auf den Grund eines durch übelwollende Leute verbreiteten Gerüchtes hätten sie mit tiefem Schmerz ersehen, daß am vorhergegangenen Abende die heftigste Aufregung unter der hiesigen Bürgerschaft entstanden, indem man die walachische Bevölkerung eines Aufstandes oder sonstigen beabsichtigter Unordnung verdächtigt. Sie und die walachische Bevölkerung hätten nicht die geringste Absicht gehabt, irgend eine Unordnung

herbeizuführen, sondern nur geglaubt, bei dem Umstande, wo mittels der Zeitungen ein Vorschlag der hiesigen deutschen Bürgerschaft zu einigen Abänderungen in der sächsischen Verfassung allgemein bekanntgemacht worden, in welcher die bisherige Wahl der Centuriats Communitäts Mitglieder für ungesetzlich erklärt worden sei, ihr Verlangen, womit sie ohnverweilt durch Ernennung von 2 oder 3 Supernummer Senatoren und Einziehung der Hälfte der Communitäts Glieder oder Festsetzung einer in die Centuriats Communität aufzunehmenden Zahl aus ihrer Mitte in den Genuß der ihnen von der Nationsuniversität gemachten Concessionen gesetzt werden möchten, aussprechen zu können, daß sie jedoch wenn ihrem Verlangen, welches sie dem Bedeuten der walachischen Bevölkerung entgegen schriftlich nicht stellen konnten, nicht willfahrt werden wolle, sie den Beschluß des Landtages darüber geduldig abwarten wollten, und nebst der übrigen walachischen Bevölkerung nächstens in brüderlicher Eintracht mit der übrigen hiesigen Bürgerschaft zu leben, und bathen, solches zu jedermanns Beruhigung bekannt werden zu lassen.

Auch erklärten dieselben, daß sie sich als Bürger der Einverleibung in das Bürgercorps nicht entziehen wollten und entschuldigten das Verlangen, womit alle walachischen Besitzer eines Hauses von 500 Fl. zum Bürgercorps zugezogen, oder ihnen gestattet werden wolle, ein eigenes Corps zu bilden, damit, daß ihnen solches von der walachischen Bevölkerung, welche nicht zum Corps berufen worden sei, aufgetragen worden wäre, sie sonach diesem Auftrag hätten entsprechen müssen.

Daß endlich er, Praeses, seither Gelegenheit gehabt habe, mit mehreren der Besten der walachischen Bevölkerung zu sprechen und von denselben stets die Versicherung zu erhalten, daß sie, insonderheit nachdem das Manifest der Nationsuniversität öffentlich publiciert worden, vollkommen beruhigt seien und die von einigen fremdnationalen Agitatoren aufgereizte Jünglinge in den nächsten Tagen um die Aufnahme in die Zahl der Magistratual-Practikanten bitten würden.

Auch sei er von einigen walachischen Bürgern befragt worden, wo sie sich zur Einreichung in das Bürgercorps zu melden hätten, weil sie sich gerne demselben einverleiben möchten.

Ja, daß auch der für einen Mitagitor [gehaltene] Advokat Bran mit Thränen erklärt, daß er bedauere, sich in den letzten Tagen der durch fremdnationale Agitatoren bei einem Theil der walachischen Bevölkerung hervorgegerufenen Agitation angeschlossen zu haben, indem er dadurch als ein Hauptagitor gehalten werde, was doch nicht der Fall sei, welches aus dem Umstande glaubwürdig werde, weil, laut dem Erkenntnisse anderer, Advokat Bran der ersten Versammlung nicht beigewohnt und nur in der vorletzten sich auch eingefunden habe.

Dient zur Wissenschaft und ist gleicher Abschrift auch der Stadtcommunität mitzuteilen

Herausgegeben durch

Friedrich Riemer,
Notair¹

Copie. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Braşov. Registrul actelor intrate şi ieşite, nr. 270/1848. Foto: IC 820—10 822.

¹ Cf. doc. 159, 171, 181, 205 din vol. I.

Braşov, 19 aprilie 1848

1784/1848

Constantin Szekerián, diplomierter Advokat, bittet ihn nunmehr, nach dem die Nations Universitaet unter Zahl 458/875 die Zulassung der Walachen auf Sachsenboden zu Ämtern ausgesprochen habe, ihn nunmehr zur Magistrats Praxis und zur Eidesablegung zuzulassen.

Beschluß

Bittsteller wird, nachdem derselbe sich auch über die vorgeschriebene Gerichtspraxis bei der k. Tafel mit dem Advokatendiplom ausgewiesen hat, unter die Magistrats Practicanten in die Kanzlei aufgenommen und zur Eidesablegung zugelassen, wovon derselbe durch Bescheid zu belehren.

Roth

Extras original. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Braşov. Registrul actelor intrate şi ieşite, nr. 1784/1848. Foto: 9636—9637.

Tîrgu Mureş, 19 aprilie 1848

Nagyméltóságú Gróf Királyi Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

A nemes szék kebelébe valami kitörés vagy csend háborítás Istennek hála máig még nem történt, s igénytelen bé látásom szerint a Maroson innét az oláhság ki törésétől félni nem lehet, inkább a székelyek vagynak fel ingerülve azon eszme által, hogy a paraszt véle egyforma légyen, s nyíltan beszélnek, hogy bár mire inkább készek, mint hogy a nem nemeseknek adódják az általuk eddig használt föld, kivéve hogy gróf Teleki Sámuel úrnak Makfalván egy sokadalmi joga lévén, mely éppen most Szent György napkor szokott tartatni, a közönség tetteleg fel lépett, a gróf tisztyit elutasította, s a sokadalom jövedelmét el kívánna sajátítani, mely iránt panasz adódván bé a mái napon, a tekintetes nemes tisztség a kerületi alkirálybíró urat fogja ki küldeni ezen tulajdonosi jogsértés el igazítása végett.

Az úrbéri viszonyokra való nézt két féle esetek adták elő inkább magukat, t.i. elsőben itt többnyire a sellérek székely örökségeken lakván, azok évenként szoktak taxa vagy néhány napszám fizetés mellett haszonbérbe adódni, ha a földes urak az eddig való szokás szerint azokat most változtatni is akarják — a magyar honi úrbéri viszonyok megszüntetése ide is elhatván, az ilyenek telkeikről el menni nem akarnak. Másodszor: magok némely úrbéresek az eddigi törvényes gyakorlat szerint Szent Mihály napkor meg intvén földös urakat, hogy a telkekből ki menni szándékoznak, azon telek másoknak adódott egyező levélnél fogva által, s most már reménylik, hogy a telek nékiek ingyen megmarad, a telkekből ki menni nem akarnak, s így azok, a kik a telket kivették, lakhely nélkül kéntelenek lenni.

Csekély vélekedésem szerint míg a dolgok ki bontakozódnak, az elsőket a földesurak tartoznak lakokba megtartani, ha szinte székely örökség vagy curialis helyen lagnának is, a másad rendbéliek pedig, kik ön magok

kívántak elköltözni, s helyettek más vette ki a telket, ezek ha szép szerint nem tennék, erővel is kötelezésükre szorítandók.

A nemzeti őrsereg felállítását kezdik a székbe is sürgetni. Mi még ugyan meg nem történt, de ha létesülend is? hogy ez mire vezetend, csak az idő mutatandja meg.

Mindezekre való nézt nagy méltóságod utasító parancsát elvárva tisztelettel öröklök a nagy méltóságú gróf királyi fő kormányzó úrnak alázatos szolgálja

Marosvásárhelyen Szent György hava 19^{én} 1848.

G. Toldalagi Ferenc, főkirálybíró

Preaînălțimea voastră domnule conte guvernator, stăpînul meu milostiv!

În nobilul scaun nu s-a produs pînă acum, slavă Domnului, nici o acțiune violentă care să tulbure liniștea. După modesta mea opinie, nu e de temut că se vor ridica românii din dreapta Mureșului. Secuții sînt în schimb nemulțumiți că țaranii iobagi vor fi egali lor. Ei afirmă deschis că sînt gata la orice pentru a nu da pămîntul lor, pe care l-au folosit pînă acum. Domnul conte Teleki Sámuel are drept de tîrg la Ghindari. Tîrgul se obișnuia să se țină chiar acum în ziua de Sfîntul Gheorghe. Dorind să-și însușească venitul tîrgului, comunitatea a intervenit și l-a alungat pe administratorul contelui. Plîngerea acestuia s-a înaintat astăzi. Stimata nobilă dregătorie îl va trimite pe domnul vicejude regesc al cercului pentru rezolvarea cazului de încălcare a dreptului de proprietate.

Referitor la relațiile urbariale s-au ivit două feluri de probleme. Mai întîi aici jelerii locuiesc mai mult pe pămînturi secuiești. Acestea se obișnuiește a se da anual în arendă în schimbul achitării unei taxe sau a cîtorva zile de muncă. Potrivit obiceiului de pînă acum proprietarii puteau să schimbe pămînturile date jelerilor. Aceștia nu mai vor însă să plece de pe loturi sub influența desființării relațiilor urbariale din Ungaria. Conform aceleiași practici legale de pînă acum, chiar țaranii urbariali îi anunțau pe stăpînii lor de pămînt în ziua de Sfîntul Mihai, că vor să plece de pe lot. Lotul se dădea apoi altuia pe baza unui contract. Acum, sperînd că lotul le rămîne lor pe gratis, nu mai vor să plece. Astfel cei care urmau să preia lotul sînt nevoiți să stea fără locuință.

Pînă cînd lucrurile nu se vor clarifica, după modesta mea părere, stăpînii de pămînt sînt obligați să-i mențină pe primii acolo unde stau, chiar dacă ar locui pe pămînt secuiesc alodial sau pe loc curial. În al doilea rînd, cei care și-au exprimat dorința de a pleca și deci lotul lor a fost arendat altcuiva, trebuie obligați cu forța să se mute, dacă nu o vor face de bunăvoie.

Și în acest scaun a început să se urgenteze constituirea gărzilor cetățenești. Ele nu s-au constituit încă, dar chiar dacă vor deveni realitate, numai scurgerea timpului ne va arăta ce consecințe vor avea.

În legătură cu toate acestea aștept porunca și dispozițiile preaînălțimii voastre. Rămîn pentru totdeauna devotatul excelenței voastre domnule conte guvernator.

La Tîrgu Mureș, în 19 a lunii aprilie 1848

C[onte] Toldalagi Ferenc,
prim-jude regesc

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 915/1848. Foto: 2 672—2 673.

Recea Cristur, 19 aprilie 1848

Méltóságos Igazgató Gróf Fő Bíró Úr!

A megyei rendőri bizotmánynak folyó hó 6án tett rendete tellyesítésül, első 15d napi tudósításomat alázatos tisztelettel meg tenni kívánom.

Járásamban a köz csend ugyan még semmi kiváló esettel meg háborítva nincsen, de a mindenfelől repkedő kósza, alaptalan s többnyire a leg ferdébb hírek folytonos feszültségben és a ki törésre készen tartják a köz népet, de feszültségben a meg rémült birtokosságot, melly a helyenként történt, nem éppen célzás nélküli izengetésekből, főleg miután Balásházán [!] egy oláh betükkal írott, a fő kormányzó ő nagyméltósága által magyar fordításban elnökileg megyénkbe is ki küldött, nem éppen békés szellemű proclamatio fogatott föl, nem éppen alap nélkül retteg egy a szomszéd Kraszna és Közép Szolnok megyékben el áradni kezdett rakoncátlanságnak oláh közlakosainkra is el ragadása s a nyelv és nemzet külömbség miatt még veszélyesebb alakbani ki törésétől; minthogy köz hír szerént ezen ki törések kezdete húsvét 2d napján lenne, alázatos tisztelettel kérem a méltóságos igazgató gróf fő bíró urat, méltóztasson a járásomba szállítandó lovas katonaságnak ki szállását annyivalis inkább siettetni, minthogy lovaik és tisztjeik számára a szállásokat magam meg vizsgálván hoszas ki maradásuk szembe ötlő lenne a ki jövőöket minden órán váró köznép előtt, más felől, mind a birtokosság meg nyugtatására és a veszélyes hatással lehető városra költözéstől visza tartásukra, mind a köz nép csendben maradására a leg jobb hatással fog ki szállásuk szolgálni, midőn a Kolos megyébe Mócsra lett katonai ki szállás is illy messze vidéken már rendesen beszéltetik, s nem kis félelemmel emlegettetik.

Alázatos véleményem szerént jobb erkölcsi mód a jelen feszült állást, kivált a birtokosok érdekében meg szüntetni, nem lenne mint helységenkint a leg jobb gazdákból 10—20ig meg hütöltetni arra, hogy minden pajkos, tán fére vezetett rakoncátlanságot, mint helybeli csend örök meg akadályoztatni fognak, egyszersmind őket a lehető következesek és károkról felelősökké tenni, az ily felelős csendbiztosokról készitendő lajstromot a megyei levéltárba helyheztetvén. Illy módon a leg roszabb esetbenis a szenvedendő károk kárpótlása remélhetődhétvén, vagy leg alább ezen módon a lehető kár tevők ki tudása lehetővé tevődvén. Más oldalról fel szólítani és kérni indítványozom a királyi fő kormányzó ő nagyméltóságát, megyénkbe leg alább egy az országos pénztár által díjazandó székely gyalog vagy lovas osztály katonaságnak a lehető leg sietősbbeni ki hozatalára; a midőn idegen érdekekért annyiszor áldozott álladalmunk, nem leend tán rendkívüli, ha egyszer a bel csend és vagyon bátorság érdekében néhány ezeret en magáéból kockáztatand? Méltóságos igazgató gróf fő bíró úr! A környülmények sürgetősök, kicsinybe nagyba minyájan felelősök vagyunk, tenni kell, nehogy a köz vélemény, nehogy az utódok, vagy egy erélyes új kormány feleletre vonjon!

Alázatos tisztelettel lévén a méltóságos gróf igazgató fő bíró úr alázatos szolgálja

R. Keresztúr Szent György hó 19n 1848

Farkas István, csendőr biztos²

Măria voastră domnule prim-jude administrator!

În legătură cu îndeplinirea dispoziției comitetului comitatens pentru menținerea ordinii din 6 a lunii curente doresc să-mi înaintez cu umil respect raportul asupra primelor 15 zile.

În plasa mea liniștea publică nu este încă tulburată de nici un caz excepțional. Totuși zvonurile cu totul false și în general fără temei, care circulă pretutindeni, țin poporul de rînd într-o continuă încordare și-l aduc în pragul răzvrătirii. Nobilimea este îngrijorată și speriată din cauza unor schimburi de mesaje, care nu se fac fără nici un scop, mai ales după ce la Bălan s-a interceptat o proclamație nu tocmai pașnică scrisă cu litere românești. Ea a fost trimisă și comitatului nostru în traducere maghiară de către preainălțimea sa guvernatorul. Nobilimea se teme nu fără temei că locuitorii de rînd români vor fi influențați de agitațiile care au început să se răspîndească în comitatele vecine Crasna și Solnocul Mijlociu, dar mai ales de declanșarea acestora într-o formă primejdioasă datorită deosebirilor de neam și limbă. După opinia generală răzvrătirile ar putea să înceapă a doua zi de pași. De aceea vă rog cu umil respect pe măria voastră, domnule conte prim-jude administrator, să grăbiți sosirea trupelor de cavalerie trimise în plasa mea. Eu însumi m-am îngrijit de încartiruirea ofițerilor și a cailor lor. Întîrzierea lor mai îndelungată ar fi observată de poporul de rînd, care îi așteaptă să sosească din oră în oră. Sosirea lor ar favoriza atît potolirea nobililor, care s-ar abține să se mai mute la oraș — ceea ce ar avea consecințe periculoase — cît și pentru menținerea în liniște a poporului de rînd. În acest sens trimiterea armatei la Mociu în comitatul Cluj este deja cunoscută chiar și în această regiune îndepărtată și se pomenește de ea cu teamă.

După umila mea părere, îndeosebi în interesul nemeșilor, nu există o cale mai bună de a face să înceteze actuala stare de încordare, decît de a obliga în fiecare localitate 10—20 dintre gospodarii cei mai de vază, să jure că vor păzi liniștea și vor împiedica orice agitație periculoasă [provenită] poate din amăgire. Ei ar deveni astfel răspunzători pentru eventualele urmări și pagube. Lista acestor responsabili ai liniștii urmează a fi depusă în arhiva comitatensă. În acest fel s-ar putea spera, în cel mai rău caz, la compensarea pagubelor suferite sau cel puțin s-ar face posibilă descoperirea eventualilor făptași. Pe de altă parte propun a se solicita și a se cere preainălțimii sale guvernatorului, să trimită în comitatul nostru cît mai urgent posibil, cel puțin un divizion de cavalerie sau infanterie secuiască, a cărui întreținere să fie plătită din casa regnicolară. Statul nostru a făcut de atîtea ori sacrificii pentru interese străine. Poate n-ar fi exagerat ca o dată să sacrifice cîteva mii pentru liniștea internă și siguranța proprietății. Ilustritatea voastră domnule conte prim-jude administrator! Împrejurările sînt presante. Cu mic, cu mare toți sîntem răspunzători și trebuie să acționăm, pentru ca nu cumva urmașii sau un nou guvern mai energic să ne tragă la răspundere!

Rămîn cu respect umil sluga supusă a excelenței voastre domnule prim-jude administrator.

Recea Cristur, în 19 aprilie 1848

Farkas István
comisar pentru
menținerea liniștii²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 913/1848. Foto: 219—221.

¹ Acest raport a fost transmis guvernatorului din partea comitatului Dăbica. V. doc. 118.

² Privitor la măsurile luate de guvernator, v. doc. 147.

Baia de Criş, 19 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf! Királyi Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

A folyó hó 5ik és 6ik napjain megyembe tartott közgyűlésnek azonnal a felséges Királyi Fő Kormány Szék eleibe terjesztett jegyző könyviből tudva lesznek nagy méltóságod előtt mind azon határozatok és rendelkezések, melyeket a megyei rendek a mostani rendkívüli körülmények igényeihez képest hoztak és életbe léptettek; minélfogva ezúttal azokat nem ismételve, hanem csak a lényegesebbekre szorítkozva az azon innen történekről s általában megyémnek egész állapotáról kötelességemnek tartom nagy méltóságodat a következendőkbe alázatosan tudósítani:

Meg értvén a megyei rendek azon körülményt mi szerint szomszéd nemes Arad vármegye az úrbéri tartozásokat közelebbről tetlegesen meg szüntette és ezt helységenként a köz népek innepélyesen ki is hirdette, nehogy a Zaránd vármegyei úrbéresi osztály — mely kereskedelmi és szomszédsgai viszonyainál fogva az Arad vármegyei úrbéresekkal szoross közlekedésben áll — tévútra avagy éppen nyugtalanságra vezetessék, szükségesnek látták az adózó osztály előtt népszerűséggel bíró számosabb tagokból álló bizotmányok által a népet az alázatosan ide zárt nyilatkozvány értelmében fel világosítani s az engedelmességre, a béke, nyugalom, rend és csend további fentartására hatóson inteni és fel szólítani.

Az érintett bizotmányok meg bízatasukban járasonként és helységenként el járván, az idézett nyilatkozvány több helyeken öröm és hálaérzettel fogadtatott, sok helyeken pedig a köznép a Magyar országon megadott engedményeket rögtön életbe léptetni avagy bizonyos határ időt ki tűzteni követelte, el határozottan ki jelentvén: hogy még legfeljebb 3 hónapig várakozással leend, de azon túl egy percet sem. Mit az illető bizotmányok látván s a köznépnek a törvényes rend elleni tetleges föl lépésit minden úton és lehető módokkal el távolítani kívánván, mintegy kényszerítve érezte magát a nyughatatlan kodókat azzal meg nyugtatni, hogy az érintett szabadalmak leg felyebb három holnapok alatt bizonyára életbe fognak léptetni.

Ezeket a köz bátorság fentartására a fennebbi közgyűlésből saját elnökségem alá ki rendelt választmány a bizotmányoknak bé adott hivatalos jelentéseikből meg értvén, s a köz népek tetleges engedetlenségét, az úri szolgálatoknak törvényen kívüli föl mondását és veszedelmes ki törését minden lehető szelid és a népet nem ingerlő eszközökkel meg előzni óhajtván, a többször érintett bizotmányokat még egyszer oly rendeléssel bocsátotta ki a nép közé, hogy helységről helységre ki szálván a fennebbi nyilatkozvánnyal összevge függőleg igyekezzenek pótlólag a népnek minél hatályosabban meg magyarázni és tudtára adni, miként a reá várakozó szabadalmak s javalmak életbe léptetése csak is Erdélynek Magyar országgali egyesülése, vagy a megyének törvény szerénti vissza csatoltatása által eszközölthetvén, erre nézve a megye rendei mind nádor ő fensége, mind a Magyar országi ministerelnök úr, mind pedig a felséges Királyi Fő Kormány Széknél a szükséges lépéseket meg tették; valamint arra nézve is, hogy az érdekelt engedményeknek tetlegesen léendő létre hozására a nemes rendeknek törvény szerű úton alkalom nyitassék; minélfogva bizton várják ezeknek minél előbbi teljesülését. Azomba ha eme kívánságok közelebből nem teljesítették s leg feljebb 3 havak alatt meg nem történnék, a nemes megye a köznépet ezennel biztosítja: miként azon időn túl maga a

megye fog az úrbéri viszonyok meg szüntetéséről, s a népnek az alolli fel szabaddításáról tetlegesen rendelkezni.

Mindazonáltal sajnosan kelle tapasztalni, hogy mind ezen a köznépre nézve kedvező és meg nyugtató intézkedések dacára, a megyének alsó részében fekvő Atsutzá, Pleskutza, Dumbráva, Guravoj, Rosztots, Taláts és Bugyesd helységek, melyek nemes Arad vármegyével tő szomszédok, különösön Atsutzá helysége lakosai által fel izgattatva, mind ezeknek nem csak kellő hitelt nem adtak, sőt makacs ellen nyilatkozatokkal és illetlen ki fakadásokkal fogadták, átaljában pedig az úri szolgálatok és tartozások további tételét tetlegesen meg tagadták. Mire nézve a választmány mindig csak a békítő szelíd utot kívánván fel használni, az írt helységekbe egy újabb bizotmányt bocsátott ki oly utasítással, hogy egyik halmágyi lelkészt maga mellé véve, a fen forgó tárgyban tett intézkedéseket újból s lehetőleg népszerűbb reá beszéléssel a népnek magyarázza meg és intse arra: miként a ki tűzött 3 havak el teltéig csendesen teljesítsék tartozásaikat, a felsőbb parancsoknak hódoljanak és ne szolgáltassanak okot arra, hogy a nemes megye a rend fen tartásáról az ők boldogságuk rovására törvényszerű keményebb eszközökről is gondoskodni kényteleníttessék; egyszersmind kötelezze le arra is, hogy a ne talán további makacskodás, engedetlenség vagy zavargások miatt akár a földesurakra, akár más egyesekre háromlandó hátra maradások és károkra nézve ön magok lesznek minden időben felelősek.

Ezen újabb bizotmány is tisztében el járván, a választmányhoz azon jelentést tevő, hogy az írt helységek közül többek engedelmességet s az úri szolgálatoknak további tételét is önkénytesen ígérték, hanem a szép ígéret dacára a szolgálat tételben némi lágyáság és immel ámmalság mutatkozik. Azomba Atsutzá, Taláts és Bugyesd helysége már egyszer nyilvánított ellenszegülése és engedetlensége mellett továbbra is makacsul meg maradtot; ezek közi a főbb lázított Atsutzá helysége, melynek két harmad része illető földes uraiktól, ifjú Hollaki Ferentől és Hollaki Gusztávtól ezeknek birtok részeket, minden ahoz tartozó majorság földekkel és földes úri jóvalmakkal együtt több évek olta haszonbérbe bírván, semmi nemű úri szolgálatot nem tesz, s ennél fogva ezáltal meg terheltetése iránt semmi panasza se lehet.

Ugyanezen jelentésből sajnosan kelle érteni a választmánynak, hogy az oda való köznép nagyobbára a szomszéd Arad vármegyei bujtogatók által izgattatván fel, közte azon veszedelmes elv hintetett el, miként a nemesség a felséges thrón elleniben fel emelkedvén, ha a köznép továbbra is az úri szolgálatokat meg teendi, s földes uraik iránt engedelmességgel leend, magára még nagyobb veszedelmet fog vonni. Továbbá, hogy a köznép felszabaddításáról szolló császári akarát és parancs az itteni nemességnek kezében van, de azt ki adni nem akarja, végre, hogy a megyébe közelebből bé szállított katonai század éppen azért a nemesség és birtokosság meg zabolázására és meg fenyittésére hozatott bé².

Illy aggasztó körülmények és veszélyel fenyegető bal hiedelmek közepette, a választmány a kényszerítő és ne talán ingerlő eszközök fel használását még mindig mellőzni kívánván, folyó hó 16án hivataloson meg találta a megyében szálásoló katonai osztály parancsnokságát a végett, hogy a hatósága alatt lévő oly egyénekkal, kik az oláh nyelvet jól értik és beszélnek, úgy a megye részéről e végre kirendelt biztosokkal egyútt Atsutzá, Taláts és Bugyesd helységeibe, s ha a szükség azt kívánná, a fennebb ki jelelt több helységekbe is ki szálván, igyekezzék maga részéről az előbb fel hozott és a népben meg fogamzott veszedelmes irányú bal hiedelmeknek alaptalanságát, valótlan-ságát és az eddigi jótékony intézkedéseket megmagyarázni; a köz népet a mennyire lehet, a dolgoknak valósága felől meg győzni s vélle megértetni,

hogy mihelyt az ő fel szabadittása iránti felsőbb határozat avagy rendelés leérkezendik, az nékie haladék nélkül tudtára fog adadni; valamint azt is, hogy a katonaság nem a nemesség ellen, hanem a rend és csend fenntartása s a ne talán engedetleneknek mutatkozandó úrbéressek féken tartása végett lévén ki küldve, a ne talán további ellenszegülés és engedetlenség esetében kénytelen lesz a katonaság küldetésének meg felelőleg az ily makacs és engedetlenek ellen tetlegesen is fel lépni; s mind ezekből ki folyólag igyekezzék a katonai parancsnokság az irt helységekben a köznépet a rend és csend, a béke és nyugalom fentartására, úgy a megyei tisztviselők és illető földes uraik iránti engedelmességre továbbra is hatósan reá bírni.

Kegyelmes uram! A köz népben ezek szerint el harapódzott bal hiedelmek és veszély hozható elvek a leg nagyobb aggodalomra annál inkább okot szolgáltatnak, mivel hivatalos jelentések szerint az úri szolgálat tetleges meg tagadása már több helységekben is meg történt, s ezen valóban nagy baj és rendetlenség hovatovább terjed; e mellett a nép gyakran öszve csoportozik, időnként éjjeli titkos öszvegyűléseket tart, s egyes ki törések, melyek nagyobbára fenyegetődzők, a népnek veszedelmes irányú hangulatát és célját mind inkább el árulják; ugyan azért a dolgok ily állásában, a vészelyel fenyegetett köz bátorság, a rend és csend fen tartása tekintetéből cél irányosnak, sőt szükségesnek látta a választmány nemzeti őrsereg fel állításáról (mire különben közgyűlésileg is meg volt bízva) gondoskodni, s a szükséges szabályok ki dolgozására maga kebeléből egy fiók választmányt ki nevezni, mely ebbéli munkálatát már be is végezte; s mihelyt ez az öszves választmány által meg vizsgálva és végképpen meg állítva leend, nem mulatandom el az érintett szabályokat nagy méltóságodnak azonnal fel terjeszteni.

Addig is a folyó hó 16án megtalált katonai parancsnoksággal egyetértőleg működött megyei biztosoknak ez órában hozzám bé adott hivatalos jelentés³, a körülmények iránti kimerítő tudomás szerzés végett másolatban ide zárni kötelességemnek esmértem, jelentvén egyszersmind alázatosan, hogy a választmány az abban fel fejtett okokhoz és szükségekhez képest célszerű intézkedéseit minél sietőbben meg teendi.

Mindezekről sürgöny útján a végett kívántam nagy méltóságodat alázatosan értesíteni, hogy mivel a fennebbiek szerint nyilvánult makacs ellen szegülés rövid idő alatt minden bizonyal egész megyénket el árasztandja, s annak meg gátlására hihetőleg már minden eszközök sikeretlenné váltak, méltóztasson ezen rosznak bár más megyékben történhető át szivároghatása meg akadályoztatására kellő intézkedéseit és rendeléseit meg tenni; egyszersmind a tovább teendőkre nézve nekem nemű utasittast adni.

Ki is egyéb aránt alázatos tisztelettel maradok nagyméltóságodnak alázatos szolgálja
Körösbányán, április 19én 1848

Kozma Dénes
Nemes Zaránd vármegyének
Fő ispáni helytartója

Preînălțimea voastră domnule conte guvernator! Stăpînul meu milostiv!

Din protocolul congregației ținute în comitatul meu în zilele de 5 și 6 ale lunii curente și înaintat imediat măritului Guberniu, preînălțimea voastră a aflat toate acele hotărîri și dispoziții, pe care stărilor comitatului le-au adoptat și tradus în viață, în conformitate cu exigențele împrejurărilor actuale extraordinare. Drept urmare, fără a le mai repeta de această dată, mă limitez

numai la cele mai esențiale. Consider de datoria mea a o informa cu umilință în cele ce urmează pe ilustritatea voastră asupra celor întâmplate de atunci și pînă azi, și în general despre întreaga situație a comitatului meu.

Stările comitatului au aflat știrea că nobilul comitat învecinat al Aradului a desființat recent în mod efectiv obligațiile iobăgești și a adus-o la cunoștința poporului de rînd cu solemnitate în fiecare localitate. Clasa urbană din comitatul Zarand se află în strînsă legătură cu țărani iobași din comitatul Arad prin relațiile comerciale și de vecinătate. Pentru ca ei să nu fie înduși cumva în eroare și să se agite, s-a considerat necesar să se formeze comitete din mai mulți membri, care să se bucure de popularitate în fața contribuabililor. Menirea lor a fost să lămurească poporul, să-l cheme și să-l îndemne în mod hotărît la supunere, la menținerea în continuare a păcii, liniștii și ordinii, în sensul declarației anexate aici cu umilință.

Amintitele comitete și-au îndeplinit deja misiunea în plase și localități. Pomenita declarație a fost primită în mai multe localități cu sentimente de bucurie și recunoștință. Dar în unele locuri poporul de rînd a cerut introducerea imediată a concesiilor acordate în Ungaria sau stabilirea unui termen precis, de cel mult 3 luni, declarînd cu hotărîre că după aceea nu vor mai aștepta nici măcar un minut. Respectivetele comitete au vrut să înlătore pe toate căile și în toate modurile posibile o manifestare efectivă a poporului de rînd contra ordinii legale. De aceea s-au văzut aproape obligate să-i liniștească pe cei agitați cu promisiunea că amintitele libertăți cu siguranță vor fi traduse în viață în cel mult trei luni.

Comisia, aleasă din congregația pomenită sub președinția mea pentru menținerea securității publice, a înțeles acestea din rapoartele oficiale înaintate de comitete. Dorind să preîntîmpine prin toate mijloacele pașnice posibile iritarea și nesupunerea efectivă a poporului de rînd, refuzul prestațiilor iobăgești și răzvrătirea periculoasă a maselor, a trimis din nou comitetele amintite în mijlocul poporului, cu instrucțiunea: să umble din localitate în localitate și în corelație cu declarația de mai sus să se străduiască încă o dată să explice și să comunice poporului cît mai eficient, că traducerea în viață a libertăților și avantajelor care îl așteaptă poate avea loc numai prin uniunea Transilvaniei cu Ungaria sau prin reanexarea comitatului; că pentru aceasta stările comitatului au întreprins demersurile necesare atît la alteța sa palatinul, cît și la domnul prim-ministru al Ungariei și la măritul Guberniu, pentru a li se deschide o cale legală în vederea traducerii efective în viață a amintitelor concesi; prin urmare, să aștepte cu încredere îndeplinirea grabnică a acestora; dacă atare doleanțe nu se îndeplinesc în următoarele 3 luni, nobilul comitat asigură, prin prezența, poporul de rînd, că după acest termen însuși comitatul va dispune desființarea relațiilor urbariale și eliberarea poporului de ele.

Cu toate acestea, cu regret a trebuit să constatăm că în pofida măsurilor favorabile și liniștitoare pentru poporul de rînd, locuitorii din Aciuța, Pleșcuța, Dumbrava, Gura Văii, Răstoci, Tălagiu și Budești din partea inferioară a comitatului, care se învecinează direct cu nobilul comitat Arad, n-au dat suficient credit acestor explicații. Instigați îndeosebi de cei din Aciuța, le-au primit cu contradeciați îndărătnice, cu ieșiri necuviincioase și în general cu refuzul de a mai presta în continuare obligațiile și îndatoririle iobăgești. În legătură cu aceasta, comisia a intenționat să folosească exclusiv calea blîndă a împăciuirii. Iată de ce a trimis un nou comitet în localitățile menționate cu instrucțiunea de a lua cu el pe unul din preoții din Hălmagiu și de a explica încă o dată maselor cît mai pe înțeles măsurile luate în obiectul în cauză; de a le îndruma să-și îndeplinească în liniște obligațiile și să se supună poruncilor de mai sus pînă la trecerea celor 3 luni stabilite, pentru a nu da ocazie

și a nu obliga nobilul comitat să recurgă la mijloace legale mai dure în vederea menținerii ordinii, care ar dăuna fericirii lor; de a preciza în același timp că pentru pagubele și neajunsurile ce ar urma din cauza unor eventuale viitoare îndărătnicii, tulburări și nesupuneri față de stăpînii de pămînt sau față de alții, vor fi oricînd răspunzători.

După ce și-a îndeplinit misiunea, noul comitet a raportat comisiei că mai multe dintre localitățile amintite au promis să se supună de bunăvoie și să presteze în continuare obligațiile iobăgești. Dar în pofida frumoaselor promisiuni, în prestarea robotelor se manifestă oarecare delăsare și lipsă de entuziasm. Mai mult, localitățile Aciuța, Tălagiu și Budești au persistat cu încăpăținare în opoziția și nesupunerea pe care au manifestat-o. Dintre ele principala instigatoare e localitatea Aciuța. Aici două treimi din locuitori dețin de mai mulți ani în arendă părțile de moșie cu pămînturile alodiale și beneficiile nobiliare adiacente de la stăpînii de pămînt, Hollaki Ferenc junior și Hollaki Gusztáv. Ei nu prestează nici un fel de obligații domnești și de aceea nu pot ridica nici o plîngere că ar fi împovărați cu ele.

Comisia a aflat cu regret din același raport că poporul de rînd de acolo este instigat în mare măsură de către agitatori din comitatul învecinat al Aradului; că în rîndurile lui s-a răspîndit zvonul primejdios, potrivit căruia nobilimea s-ar fi ridicat împotriva înaltului tron; prin urmare dacă va mai presta în continuare obligațiile față de nobili și va fi cu supunere către stăpînii de pămînt, aceasta va atrage o primejdie și mai mare asupra sa; de asemenea zvonul că voința și porunca imperială privind eliberarea poporului de rînd s-ar afla în mîinile nobilimii de aici, dar ea n-ar vrea s-o publice; în sfîrșit, că în comitat a fost adusă recent o companie militară tocmai pentru a ține în frîu și a-i pedepsi pe nobili și deci pe proprietari².

Împrejurările sînt astfel îngrijorătoare datorită zvonurilor false amenințătoare. Cu toate acestea comisia a căutat și acum să evite folosirea mijloacelor de constrîngere, care pot fi eventual iritante. În 16 a lunii curente s-a adresat oficial comandamentului divizionului militar încartiruit în comitat și i-a cerut ca împreună cu persoane de sub autoritatea comisiei, care înțeleg și vorbesc bine limba română, precum și cu comisari trimiși în acest scop de către comitat, să se deplaseze, la Aciuța, Tălagiu și Budești, iar dacă va fi nevoie și în celelalte localități amintite mai sus. Acolo să se străduiască: a explica atît lipsa de temei și de adevăr a pomenitelor zvonuri false și primejdiioase, care au pătruns în rîndul maselor, cît și măsurile binefăcătoare de pînă acum; a convinge poporul pe cît posibil de adevărata stare a lucrurilor; a-l determina să priceapă că imediat ce va sosi dispoziția sau hotărîrea mai înaltă privind eliberarea, i se va comunica fără întîrziere; a-l face să-și dea seama că armata a fost trimisă nu împotriva nobilimii, ci pentru a asigura ordinea și liniștea, pentru a-i ține în frîu pe țărani iobagi care s-ar arăta eventual nesupuși; a-l ajuta să înțeleagă că în cazul persistenței opoziției și nesupunerii armata va fi nevoită să acționeze efectiv împotriva recalcitranților, conform misiunii sale.

Așadar, comandamentul militar are datoria să încerce în mod insistent a determina poporul de rînd din localitățile amintite să mențină pacea, ordinea și liniștea, precum și supunerea față de funcționarii comitatensi și stăpînii de pămînt respectivi.

Milostivul meu stăpîn! Din cele de mai sus rezultă că ideile false și principiile primejdiioase, răspîndite în popor, constituie cu atît mai mult motiv de ceea mai mare îngrijorare, cu cît potrivit rapoartelor oficiale refuzul efectiv al prestațiilor iobăgești a și avut loc în mai multe localități. Această dezordine și calamitate într-adevăr mare se extinde tot mai mult. Pe lîngă aceasta

poporul se adună des. Din cînd în cînd ține și întruniri secrete nocturne. Unele acțiuni, care în mare parte constau din amenințări, trădează tot mai mult scopul și spiritul primejdios al poporului. De aceea, în actuala stare de lucruri, pentru menținerea securității, a ordinii și liniștii publice amenințate, comisia a considerat util și chiar necesar să se îngrijească de organizarea gărzii cetățenești (ceea ce de altfel i s-a și încredințat de către congregație). Pentru elaborarea regulilor necesare s-a instituit o subcomisie din sînul ei, care și-a și terminat lucrarea în acest sens. Imediat ce lucrarea va fi examinată de ansamblul comisiei și adoptată definitiv, nu voi întîrzia să înaintez amintitele reguli preainălțimii voastre.

Pînă atunci am considerat de datoria mea să anexasz aici în copie, spre informare exhaustivă asupra situației, raportul oficial ce mi-a fost predat chiar acum de către comisarii comitatensi. Ei au acționat în coînțelegere cu comandamentul militar, căruia ne-am adresat în 16 a lunii curente¹. Raportez totodată cu umilință, că și comisia va adopta în curînd măsurile corespunzătoare în conformitate cu motivele și necesitățile expuse în acest raport.

Despre toate acestea am dorit s-o informez de urgență pe preainălțimea voastră, pentru că rezistența încăpățînată manifestată conform celor de mai sus va cuprinde fără îndoială în scurt timp întregul nostru comitat. Pentru stăvilirea ei n-ar fi exclus ca mijloacele obișnuite să fi devenit deja inefficiente. Să binevoiți a lua hotărîrile și măsurile necesare pentru a împiedica infiltrarea posibilă a răului în alte comitate. Totodată să binevoiți a-mi da unele instrucțiuni asupra celor ce am de făcut.

Rămîn de altfel cu umilit respect devotatul preainălțimii voastre
La Baia de Criș, în 19 aprilie 1848

Kozma Dénes, comite suprem
substitut al nobilului comitat Zarand

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 904/1848. Foto: 2 661—2 666.

¹ Autorul raportului, Kozma Dénes, aparținea nobilimii conservatoare. El își va prezenta nu peste mult timp demisia din funcția de comite, întrucît nu era de acord cu transformările înnoitoare. Ținînd cont de aceste considerente, apar explicabile instrucțiunile date subalternilor, prin care le ordona să se străduiască a convinge iobagii că transformarea lor în oameni liberi și proprietari deplin pe loturile proprii s-ar datora „bunavoinței și sacrificiilor nobilimii” și că ar depinde mai ales de anexarea Zarandului și a Principatului Transilvaniei la Ungaria. Ambele teze sînt vehiculate frecvent în 1848 de reprezentanții nobilimii.

² Comitele suprem Kozma Dénes se referă la simple zvonuri care circulă printre țărani în legătură cu atitudinea adoptată de monarh față de ei și față de nobili.

³ Cf. doc. 109.

Baia de Criș, 19 aprilie 1848

Tekintetes Köz Batorsági Választmány!

A tisztelt köz batorsági választmány folyó év tavasz hó 16ik napján tartott gyűléséből oly utasítással méltóztatott minket alól írt biztosokat, Atsutza, Taláts és Bugyest helységekbe, s ha a szükség kívánná az ez előtti jelentésünkbe kijelelt helységekbe is kiküldeni: hogy a katonai biztosokkal edgyet értőleg a hely színére ki szállván, igyekezzünk a fen meg nevezett fal-

vak lakóinak az eddigi felsőbb és megyei üdvös intézményeket, úgy a népben meg fogamzott bal hiedelmek alaptalanságát s veszedelmét meg magyarázni, velük újból is meg értetni, hogy addig is, míg az ők felszabadulások iránti felsőbb rendelmény — a mi nekik töstént tudtul fog adatni — meg érkez-
nék, a csend és rend fen tartása mellett a szokásos úrbéres tartozásikat meg-
tenni ne vonakodjanak; mert különben a katonaság kénytelen lesz mint enge-
detlenek ellen tetlegesen is föl lépni.

Mely tisztelt ki bocsáttás következtében a brádi század érdemes parancs-
nokával s a főhadnagy úrral mint a katonaság részéről megkért biztosokkal
a folyó év tavasz hó 18-án napján Atsuta helységében kiszálván, az egybe-
gyűlt lakosoknak ismételt ki küldetésünk célját, valamint a köz bátorsági vá-
laszmány előbbi és későbbi e tárgyú üdvös intézkedéseit érthetőleg meg ma-
gyaráztuk; azonban miután a népnek a tisztelt katonai biztos urak iránti na-
gyobb bizalmát láttuk volna, a katonai biztos urakat, hogy a nép vellők min-
den tartalék nélkül szabadon értekezessen, az egybe gyűlt lakosok között
hagyván, kevés távolságra vonultunk el; minél fogva el távozásunk után elő
fordult egyes szavakról és nézetekről a kün volt katonai biztosság fog bővebb
felfejtéseket adni, kijelentett szándéka szerént; anyit mindazonáltal mi is
jelenthetünk, miszerént az atsutzaiak most is mint előbb a szolgálatot meg
tagadták, oly kijelentéssel: „várjanak az urak is, mi is eleget vártunk“; e mel-
lett folytonosan hol edgyik, hol másik, minapi jelentésükbe meg említett
bujtogatónál éjjelenként gyűléseket tartanak, pálinka ivás mellett a mostani
bonyolódott viszonyok kioldására terveket koholván. Ugyan ez nap délelőtt
Taláts és Bugyest lakossai előtt értelmeztük ki küldetésünk célját, kik miu-
tán a tisztelt katonai biztos urak által is az engedelmességre fel szólítottak
szolgálat tételre, eddigi úrbéri tartozások el mellőzésével csak úgy ajánlkoztak,
hogy minden héten egy napot fognak szolgálni, de csak három hónap el tel-
téig, mely ajánlatot a jelen volt edgyik földes úr, úgy a másiknak gazdasági
tisztje el fogadván, e két helységben a csend, rend és engedelmisség ennyiben
helyre állítatott.

Ugyan az nap délutánján Guravojra szállottunk ki, hol is Guravoj,
Dumbráva és Rosztots lakossáival a fen idézett rendeletet kívánván megér-
tetni, amikor is a fent meg nevezett helységbelieket csendeseknek találtuk
ugyan, de úri szolgálatjokat a nekünk tett jelentés szerént hanyagul teljesítik,
mivel a magyar honi szomszédos úrbéreségek által bujtogattnak, minek telye-
síthetésére leginkább a só csempészet szokott felhasználtatni. A pleskutza
úrbéreségek pedig minapi kiszálásunkon nekünk adott ígéret szoros meg tartása
mellett maradván, úrbéri szolgálatjokat pontosan telyesítik, noha az atsutza
diáconus által szüntelen most is bujtogattnak.

A dolgok ilyes állásában csekély véleményünk egyfelől az, miszerént
Atsuta helységére a csend és rend fen tartása végett a Nagyhalmágyon szál-
lásoló század fele rendeltessék, másfelől mint hogy a só csempészet több ma-
gyar honi lakosokat von meggyénk vidékére, a só cédulák adása az illető
megyei tiszteknél a borongó idők elmúlásáig kemény fenyték alatt függesz-
tessen fel, mert csak így remélhetni a fel zavart rendnek helyre állítását.

Továbbá alázatos tisztelettel maradtunk a tekintetes közbátorsági vá-
laszmánynak alázatos szolgálói

Körösbánya, április 19-én 1848

Baternai Antal helyettes főbíró
ifj. Ribitzei Ferenc táblabíró
mindketten kirendelt biztosok¹

Onorat comitet pentru securitatea publică!

În ședința ținută în ziua de 16 a lunii aprilie a.c. dumneavoastră onorat comitet pentru securitatea publică ați binevoit a ne trimite pe noi, comisarii subscriși, în Aciuța, Tălagiu, Budești, precum și în localitățile amintite în raportul nostru anterior, dacă necesitățile ar cere-o.

Comitetul ne-a împuternicit ca în înțelegere cu comisarii militari să ne deplasăm la fața locului; acolo să ne străduim să explicăm locuitorilor sus-amintitelor sate măsurile binefăcătoare de pînă acum ale autorităților comitatense și superioare; să-i facem să înțeleagă lipsa de temei și pericolul credințelor false ce se răspîndesc în popor; să-i convingem că pînă cînd va sosi dispoziția mai înaltă pentru eliberarea lor — pe care le-o vom comunica imediat — să mențină liniștea și ordinea și să nu se sustragă de la obișnuitele îndatoriri urbariale, pentru că altfel armata va fi nevoită să intervină efectiv contra nesupușilor.

Ca urmare a acestei misiuni ne-am deplasat în ziua de 18 a luni aprilie a.c. în localitatea Aciuța, împreună cu cei doi comisari ceruți de la armată, primul — valorosul comandant al companiei din Brad, iar al doilea — domnul locotenent-major. Aici am adunat locuitorii și le-am explicat din nou pe înțelesul tuturor scopul misiunii noastre, precum și măsurile binefăcătoare mai vechi și mai noi ale comitetului pentru securitatea publică. După ce am observat că poporul manifestă o încredere mai mare în stimații domni comisari militari, i-am lăsat pe aceștia în mijlocul locuitorilor adunați, pentru a se consulta cu ei fără nici o rezervă. Noi ne-am retras la o oarecare depărtare. Comisia militară vă va da lămuriri mai amănunțite despre unele vorbe și opinii apărute după plecarea noastră, după cum a declarat că intenționează. Noi atîta putem să raportăm că cei din Aciuța și de astă dată au refuzat obligațiile iobăgești ca și înainte, declarînd: „să mai aștepte și domnii, că noi am așteptat destul“. Pe lângă aceasta, ei țin încontinuu adunări nocturne, cînd la unul, cînd la altul din instigatorii amintiți în raportul nostru anterior, unde beau și făuresc planuri în vederea rezolvării problemelor complicate de acum. În aceeași zi înainte de masă am expus scopul misiunii noastre în fața locuitorilor din Tălagiu și Budești. După ce au fost îndemnați și de către stimații domni comisari militari la supunere [iobagii] s-au obligat să presteze slujba dacă vor fi scutiți de celelalte datorii urbariale de pînă acum, dar numai o zi pe săptămîină și numai timp de trei luni. Această ofertă fiind acceptată de unul din stăpînii de pămînt care se afla de față, precum și de administratorul celuilalt, în cele două localități au fost astfel restabilite liniștea, ordinea și supunerea.

În după-amiaza aceleiași zile ne-am deplasat la Gura Văii, unde am intenționat să explicăm locuitorilor din acest sat, din Dumbrava și din Rostoci, citata dispoziție. I-am găsit pe cei din localitățile pomenite mai sus în liniște. Ni s-a raportat că ei își îndeplinesc neglijent obligațiile iobăgești, din cauza instigării lor din partea unor țărani urbariali din Ungaria vecină, care se îndeletnicesc cu contrabanda de sare. Țăranii iobagi din Pleșcuța respectă cu strictete promisiunea pe care ne-au făcut-o cu prilejul deplasării anterioare. Ei își îndeplinesc corect obligațiile urbariale, deși sînt instigați și acum încontinuu de către diaconul din Aciuța.

Aceasta fiind starea de fapt propunem cu supunere: a se trimite în localitatea Aciuța o jumătate din compania încartiruită la Hălmațiu pentru menținerea liniștii și ordinii; a se suspenda sub amenințarea unor pedepse aspre acordarea permiselor pentru negoțul cu sare de către oficialii comitatensi respectivi pînă la trecerea acestor vremuri grele, întrucît contrabanda cu sare

atrage mulți locuitori din Ungaria în ținuturile comitatului nostru; numai astfel se poate spera că se va restabili ordinea tulburată.

În rest am rămas cu respect umil devotați stimatului comitet pentru securitatea publică

Baia de Criș, în 19 aprilie 1848

Baternai Antal, prim-jude substituit
Ribitzei Ferenc junior, jude nobiliar,
ambii comisari delegați¹

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 904/1848. Foto: 2 658—2 660.

¹ Cf. doc. 108.

110

[Sibiu, 19 aprilie 1848]¹

Frate!

Și zici să nu-ți scriu cu poșta, dar asta nu pot aștepta pînă să-ți vie cu altă ocaziune! Știi bine de adunările române din Abrud și Zlatna. Știi că pe duminica Tomii s-a hotărît adunarea mare română în Blaj, publicîndu-se prin unii în toată țara. Gubernatorul prin hîrtie gubernială a demandat ambeilor scaune episcopoești oprirea, ori de tot, ori... să nu fie pe acea zi, ci pe alta. Așadar stăpînirea nu s-a împotrivit să nu fie. Episcopii au și dat cerculare preoților să nu fie atunci, ci să aștepte știrea altui soroc. Asta va produce o drăcie de care se va duce minune! Lemenyi vrea să-i dea numirea de sinod (sobor) și să-i vestească adunarea poate peste o lună; de se vor aduna p-atunci. Cătane se rînduesc din toate părțile; unгурii se tem tare; și să vezi că de se va naște numa ceva o să-i dea (sașii, nu unгурii uniți) numirea de revoluție, zaveră și la dietă o să se înțeleagă iar ei de ei, lăsîndu-ne pe români afară deșerți și rătăcirea din urmă va fi mai mare decît cea dintîi. Eu auz că ești ofițer la gardă, dar mulți sînt turbați asupra-ți. Azi la 10 ore era să ne adunăm toți românii la casa clerului să ne sfătuim, eu să stilizez cercularul și ce răspuns să dea Guberniului; dar *Sagunna* și *Moisă* au hotărît numai amîndoi să zică că nu va fi. Ne socotiserăm să zicem că adunarea pe duminica Tomii nu se putea opri, dar Guberniul să nu se teamă, că duhurile sînt liniștite; însă o oprire poate să provoace turburare. Mi se pare că și domnul Lemenyi își teme pielea de așa adunare².

B[ălășescu]

[Pe verso însemnarea lui Barițiu]: „1848 mart? Nic[olaie Bălășescu]”

Original. Bibl. Acad. R. S. România, București. Ms. rom. nr. 993, f. 51—52.
Foto: 27 696—27 699.

¹ Datarea lui G. Barițiu: „martie 1848” nu este sigură. Un indiciu pentru datare îl constituie pomenirea ședinței consistoriale din Sibiu, care a avut loc la 19 aprilie, unde s-a contramandat adunarea de la duminica Tomii. Cf. doc. 98 și 99.

² Cf. doc. 69, 70 și 71.

Szedres [R.P.U.], 19 aprilie 1848

Szedres, 1848 április 19

Nagy Lázárnak áldást. Nagyon sietve, csak egynehány sort. Tegnap délután érkezénk ide. Nőm örömét képzelné is bajos. Ő s a kisangyal jól vannak, de éngem a katharusom maradványa s Isten tudja még mi bojgat.

Folyó hó 29-ére megyünk Pestre, s harmadik Máji indulunk le. Gondolom, hogy 6-ik délbén Somlyón leszünk. Várjon tehát minket ott két rendbéli ló.

A reinkorporatio eszközlésére akarnak engem mint királyi biztost küldeni. Lehet, hogy a megbízást elfogadom. Hihetőn előbb — tán Maj 11-én Zilahon leend közgyűlés; azután — Maj 15-ik pedig Somkúton. Én helyesbnek tartanám, hogy sem az egyik, sem a másik helyen tractálás ne legyen. Mindazáltal nem tudom, mi rendelést veendek eziránt a ministeriumtól. Minden esetre jó lesz előre gondolkozni, hogy ki főzzön s miből; és hogy a szükséges asztalnéműt, késeket, kalánokat, tálokat, tángyérokot, üvegeket satöbbi, különben, hogy kik szolgáljanak. Ha lesz tracta, úgy az nemcsak néhány választottak, hanem minden jelenlévők számára leend; de minden pompa nélkül, csupán csak joll lakásra szánva; tehát: leves, kolbász, tehénhús, káposzta, sült, és valami sütemény. Minderről mit éppen most írok, nem kell közelebbi levelemig senkinek is szollani, s a holmiróli tudakozódást egészen csak titokban kell tenni, mint még éppen nem bizonyos, hogy lesz e tracta; még az sem egészen bizonyos, hogy elfogom é a királyi biztosságot fogadni s fogadhatni.

Az erdélyi országgyűlésre szándékom bemenni Kolozsvárra. Egybe kell számomra két városi csinos, de jámbor lovat tanítani. A szürkék igen komiszok. A Pallás és hozzá a Sapho vagy Corinna elég szép lenne, de valjon elég biztosok é? s merhetem é utánnok nőmet s gyermekemet felültetni. A Kakas s hozzá a Tulipán vagy más, habár nem sárga kanca is nem lennének é igen kicsinyek azon üveges kocsiba, melyel föl gyüttem; mert ezt fogom használni: városi hintó vételére most pénz nem juthatván.

A robot és dézma bizonyoson bekövetkezendő megszűnése s a kárpótlás éppen nem bizonyos, s minden esetre csak későn történhető bekövetkezési miatt mindenben nagyon meg kell magunkat vonnunk. Asztalunkon csak leves, téhen hús s egy nap tészta s más nap sült leend. Estve pedig csak egy tál étel. A tiszték asztalának is ennek arányában kell alakulnia. Természetes, hogy illy főzésre külön s főként drága szakácsot tartani nem fogok. Leginkább szeretném egy jó csinos asszonyt kapni Zsibóruól vagy máshonnan. A nőm s a magáé utasítása szerint elég jól megfogná az főzni azt, mi nekünk kell.

A szőlőre nézve azon kell lenni, hogy már az idén részibe dolgoztassuk. Jövendőre nézve pedig ki fogjuk annak 4/5 részét dézmára adni jó kötlevelé mellett; természetesen, ha lehet kettős vagy még nagyobb dézmára. Mind a rónai, mind az udvarhelyi szőlőnek egyegy 5öd részét majorságilag fogjuk műveltetni. Az ezen munkából fennmaradó idegeny napszámokat egyéb mezzei munkára fogjuk fordítani. Arra, miket a szőlők felől írok, talán mondhatja valaki: „anyi bor praebendának¹ sem elég”. Erre megjegyzem, hogy ezentúl — talán egy-két kivételt oda nem számítva — az egyezményesek közül egyik sem fog nálam bort kapni, mert a bor csak luxus; luxusra pedig

módom nincs. Borra ezentúl inkább csak kalákáknál léend szükség. Úgy beszél-tünk volt, hogy bár az idén az építéseknek békét hagyunk, de a cséplő gépet mégis felállítjuk. Azonban ebben is nagy baj van, mert hihetőn az egész nagy csűr fedelét le kellene majd szednünk, hogyha az annyira leomlással fenyegető állapotban van, mint mondják. Miként fogjuk ezt megbírni? A ló iskola stockadurja is nagy baj: roppant erőbe, vagyis köleségbe kerülne. Ezt is jó lesz most abban hagynunk; de a földjét vízmértékre véve kell kiegyengetni s felül reá porondot hordani hogy lehessen rossz időben benne a megnyomorít-tás félelme nélkül lovat jártatni.

Lóvásáros — tudom — mostanság nem mutatta magát. Ha vetődik, nem kell elszalasztani, mert most nemigen lehet ló, melly nem lenne eladó.

Fácánfiúkat nem fogunk pujkákkal növeltetni. Az arra szánt tojások a konyha számára maradnak.

A szándék szerint kurta levél hosszúvá vált, pedig még sok lenne meg-írandó, de most csak annyit, hogy legyen a kedves kis Bélára² jó gondjuk, s legyenek minyájan egészségesek. Eljen boldogul!

Szedres, 19 aprilie 1848

Lui Nagy Lázár binecuvîntare!

Îți scriu în grabă doar câteva rânduri. Am sosit aici ieri după-masă. Este greu de imaginat bucuria soției mele. Ea și îngerașul sînt bine, dar pe mine mă supără sechelele cataractei și Dumnezeu știe ce încă.

Pe 29 a lunii curente ne ducem la Pesta și în 3 mai pornim spre casă. Cred că în 6 la amiază vom fi la Șimleu Silvaniei. Acolo să ne aștepte două rânduri de cai.

Vor să mă trimită în calitate de comisar regal pentru înfăptuirea re-anexării. Poate că voi accepta misiunea. Se pare că mai întîi, probabil în 11 mai, va fi congregație la Zalău, și apoi în 15 mai la Șomcuta Mare. Eu aș considera mai bine ca nici într-un loc, nici în celălalt să nu se facă banchet. Cu toate acestea, nu știu ce instrucțiuni voi primi de la guvernul [ungar]. În orice caz, va fi bine să ne îngrijim dinainte cine și din ce să gătească, precum și de tacîmurile necesare, de cuțite, linguri, tăvi, farfurii, sticle etc.; de asemenea de personalul pentru servit. Dacă va fi banchet acela să nu fie numai pentru cîțiva aleși, ci pentru toți cei de față; dar fără lux, numai pentru a-i sătura; deci: supă, cîrnați, carne de vită, varză, friptură și ceva prăjituri. Despre toate acestea nu trebuie vorbit nimănui pînă la viitoarea mea scri-soare. Preocuparea pentru cele necesare să fie ținută cu totul în taină, întru-cît încă nu e deloc sigur că va fi banchet. Nici aceea nu e absolut sigur că voi accepta, că voi putea accepta funcția de comisar regal.

Am de gînd să mă duc la Cluj la Dieta transilvăneană. Trebuie să-mi pregătiți doi cai de oraș frumoși și blînzi. Surii sînt destul de nebunatici. Pallas împreună cu Sapho sau Corinna ar fi destul de arătoși. Dar oare sînt suficient de siguri? Pot oare îndrăzni să le încredințez soția și copilul? *Kakas* împreună cu Tulipán sau altul, deși nu e iapă galbenă, oare n-ar fi prea mici pentru trăsura cu sticlă cu care am venit aici? Pentru că pe aceasta o voi folosi. Nu ajung acum banii pentru cumpărarea unei trăsuri de oraș.

Din cauza desființării certe a robotei și dijmei, dar și a faptului că despăgubirea nu e sigură sau în tot cazul va avea loc mai tîrziu, trebuie să facem economii la toate. La masă se va servi numai supă, carne de vită și într-o zi prăjitură, în altă zi friptură, iar seara numai un fel de mîn-care. Masa funcționarilor trebuie să se alcătuiască la fel. Desigur, pentru ase-

menea gătit nu voi mai ține un bucătar special, care este prea scump. Cel mai mult aş vrea vreo femeie bună, corespunzătoare, de la Jibou sau de altundeva, care după instrucțiunile soției și ale dumitale ar învăța să gătească destul de bine. Iată ce ne trebuie nouă.

În privința viei trebuie să urmărim să fie lucrată încă în acest an în parte. În viitor vom da 4/5 din ea în dijmă cu un contract bun desigur, dacă se poate cu dijmă dublă sau chiar mai mare. 1/5 din viile de la Rona și Someș Odorhei le vom cultiva alodial. Zilerii străini rămași după acest lucru îi vom utiliza la alte munci agricole. La cele scrise asupra viilor cineva ar putea spune: „atîta vin nu ajunge nici pentru praebanda”¹. La aceasta notez că de acum înainte — poate cu una două excepții — nici unul din cei cu învoială nu va mai primi vin de la mine, deoarece vinul e numai un lux, iar pentru lux n-am posibilități. De vin va fi nevoie de acum înainte numai la clăci. Am discutat că în acest an lăsăm la o parte construcțiile, dar mașina de treierat totuși o instalăm. Însă și aici există un mare necaz, deoarece probabil ar trebui să scoatem tot acoperișul șurii mari, dacă amenință într-adevăr să se prăbușească, precum se spune. Cum vom putea suporta aceasta? Și stucătura maneului prezintă un mare dezavantaj; pretinde o putere [economică], adică o cheltuială foarte mare. Va fi mai bine să o lăsăm și pe aceasta de-o parte. Pămîntul va trebui nivelat cu nivela și presărat cu nisip, pentru ca pe vreme proastă caii să poată fi purtați fără pericol de a se accidenta.

Cumpărător de cai — știu — nu s-a ivit pînă în prezent. Dacă s-ar ivi nu trebuie scăpat, pentru că acum nu prea există cal, care n-ar fi de vînzare.

Pui de fazan nu vom mai crește cu curci. Ouăle destinate pentru aceasta vor rămîne pe seama bucătăriei.

Scrisoarea am intenționat a fi scurtă, dar devine lungă. Ar mai fi multe de scris însă acum numai atît: să vă îngrijiți de micuțul Béla² și să fiți toți sănătoși. Să trăiești fericit!

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

¹ Praebenda = merinde.

² Fiul lui Wesselényi Miklós.

[Fără loc, 16—19 aprilie 1848]¹

Nagyméltóságú Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Drăgi uradalmam vasárnap úgy mint április 16án magát önkényesen fölmentette a törvényes úri szolgálat alól. A bujtogató a vajdaházi oláh pap. A ki azt mondá a drágiaknak hogy az unió által elérendő engedményeket ők, most nem várva semmire tetleges fellépésökkel egyszerre életbe léptet-hetik. Helyben is van vagy három négy bujtogató.

Tiszteim, jelesen praefectusom szép szerint akará a félre vezeteket felvilágosítani és rendre utasítani.

Megjelentem magam is személyesen, megmondám nekik, hogy az unió nem sokára meg lesz, s ekkor a törvény fogja számukra biztosítani azt, a mit most erőszakkal törvény és rend ellenére akarnak magoknak kicsikarni. Sőt a helybeli papnak azt is mondtam, hogy mondja meg nekik hogy kész vagyok fél vagy akár egész szolgálatjukat is elengedni, csak kérjék és folymodjanak. Mind hijába.

Ily állásban a dolognak bátorkodom excellenciád figyelmét ezen rend és törvény ellenes tényre fölhívni. Mert a jelen mozgalmakban a nép kedélye olyan mint az avar, mely ha szikrát kap lángba borul a mező.

Alázatos mély tisztelettel örököl excellenciádnak alázatos szolgálója

Wesselényi Ferenc

Preaînălțimea voastră domnule guvernator, stăpînul meu milostiv!

Domeniul meu din Dragu s-a eliberat cu de la sine putere de obligațiile iobăgești duminică, adică în 16 aprilie. Instigatorul este preotul român din Voivodeni. El le-a spus celor din Dragu să nu mai aștepte, ci printr-o acțiune efectivă să traducă în viață imediat concesiile, care ar urma să se obțină prin uniune. Sînt vreo trei-patru instigatotri și pe plan local.

Slujbașii mei, printre care și administratorul, au vrut să-i lămurească și să-i îndemne cu binele la ordine pe cei amăgiți.

M-am dus și eu personal și le-am spus că uniunea va avea loc în curînd și atunci legea le va asigura ceea ce acum vor să obțină cu forța, contra legii și ordinii. Mai mult, i-am comunicat preotului local să le spună că sînt gata să-i iert de jumătate ori chiar de întreaga slujbă, numai să ceară și să petiționeze. Degeaba.

Astfel stînd lucrurile îndrăznesc să atrag atenția excelenței voastre asupra acestui fapt contrar ordinii și legii, deoarece în mișcările actuale starea de spirit a poporului e ca iarba [uscata], dintr-o scînteie se aprinde tot cîmpul.

Cu stimă profundă și umilă rămîn veșnicul devotat al excelenței voastre

Wesselényi Ferenc

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 895/1848. Foto: 202—203.

¹ Unul din indiciile care permite datarea este pomenirea evenimentelor din 16 aprilie; celalalt e ordinul guvernatorului din 19 aprilie, adresat episcopului Lemeni pentru a lua măsurile cuvenite. V. doc. 93.

Cara [după 19 aprilie 1848]¹

Cinstiți preoți din acest protopopiat nouă în Hristos frați!

Mai jos iscălitul primind milostiva poruncă consistoricească de sub detto 19 aprilie a.c. de sub nrul gubernial 5 245 detto în 17 aprilie spre a ne împlini desăvîrșit, pentru aceia și eu din strînsa datorie din deregătorie aicia vi-o împărtășesc sfinților voastre spre strînsa împlinire spre acel adaus că fiește-care preot să o cetească poporenilor față acurat și din tot poporeni dintre mirenii cei mai de frunte să se aleagă doi și aceia pe 15/3 mai să fie în

Blaj negreșit pentru împlinirea poruncii mai sus zise. Smintea să nu fie și fieștecare în dos să vă iscăliți care în ce zi ați primit strașnica poruncă și așa se vie la mene acurat, ca și eu să poci sta cu dînsa la Blaj, la măria sa domnul episcop Andrei Șaguna. Lîngă care rămîn al sfinților voastre de binevoitoriu

Siq. Karra
Aprily a. 1848

Procopie Prodan,
protopop Silvașului de Jos²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., 6 128/1848. Foto: 1 668.

¹ Adresa consistorială fiind trimisă în 19 aprilie, documentul este ulterior acestei date.

² Cf. doc. 98 și 99.

114

Cluj, 20 aprilie 1848

În numele chesaro crăești și apostolicești majestăți, prea milostivului domn, marelui principe a[1] Transilvaniei și comitelui secuilor.

Precum și pînă acum totdeauna în părințesca sa inimă au purtat soarta supușilor săi ardeleni, credincioși prea milostivul nostru împărat, așa și acum părințesca sa îngrijire spre acea încă s-au întins-o, ca cît mai curînd chemînd mai marii țării la dietă să deie prilej d-a să sfătui în ce chip s-ar pute mai drept înceta slujbele domnești. Că așa făcîndu-se legi și acele prin înălția sa întărindu-se și luîndu-se la înființare fericirea poporului și liniștea țării pe vecie să se întărească, din care părințescă îngrijire pomînd s-au milostivit prea înaltul stăpînitor prin milostivul său rescript în 3(a) aprilie a.c.¹ supt numărul de curte 1 822 către acest crăiesc guvernium îndreptat a porunci — ca această a înălții sale voință și îngrijire credinciosului său popor din marele acest principat cu acee adaojere a o face cunoscută, ca pînă atunci ce legile care se vor aduce spre încetarea datorințelor urbariale așa se vor înființa, ca nice o parte să nu se pagubească și să nu se îngreioieze. Și darea și datoriiile ce sînt între slujitori și domni nevătămata să se ție și fieștecare ascultarea și liniștea de obște supt cea mai aspră pedeapsă se îndatorește a o ținea, precum aceasta s-au fost poruncit în urmarea hotărîrii de curte în 7 noiembrie supt numărul său 5 334. a. 1847 ieșite, prin înduratul decret gubernial în 13 noiembrie a anului trecut supt nrul 13 526 nro. 328 dat.

Care părințescă îngrijire și porunca spre strînsă ținare cu aceia adaojere se face tuturor cunoscută, cum că dieta acestui mare principat pe (29/17) lunii lui mai a.c. se va începe, în care pentru slujbași cele mai folositoare și mai pătinoitoare legi numai așa se pot lua la lucrare, de cumva liniștea, rîn-

dul, pacea de obște și cuviincioasa ascultare, prin oameni slujbașilor împotrivi-
nici și răi nu se vor tulbura.

Din ședința înaltului crăiesc Guberniu al Marelui Principat a[1] Tran-
silvaniei în 20 aprilie anul 1848² în Cluș ținută.

Gróf Teleki József

Gr. Lázár László, cancel.
Bíró József³

Imprimat. Bibl. Acad. R.S. România, București. Ms. rom. nr. 1 058, f. 51. Foto: 4 321—4 322; *Imprimat:* Bibl. Muzeului Brukenthal, nr. V, 154; *Concept în limba maghiară.* Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., 4 901/1848. Foto: 15 985—15 987; *Imprimat în limba maghiară și germană.* Ibidem. Foto: 16 010—16 011, 16 019—16 020; *Imprimat în limba germană.* Bibl. Univ. Cluj-Napoca. Colecția Apor.

¹ V. doc. 160 din vol. I.

² Textul circularei a fost aprobat în ziua de 21 aprilie 1848.

³ Cf. doc. 258 și 259 din vol. I.

115

Pesta, 20 aprilie 1848

Az Igazságügyi Minister

Szemere Bertalan Belügy minister úrhoz!

A királyi ügyigazgatóság másolatban idecsatolt jelentésében azon kér-
dést intézte hozzám: valljon Murgu Euthim ellen néplázítás és pártütés büne
miatt a királyi tábla előtt folyamatban levő büntetőper befejezettnek tekin-
tendő-e? — Minthogy pedig az említett jelentésben az is foglaltatnék: hogy
a nevezett Murgu Euthim a pesti újépületben¹ lévén letartóztatva, onnét a
belügyi ministerium rendeletéből bocsájtatott ki, enneltogva szükségesnek vél-
tem önt az iránt megkeresni: hogy engemet a tárgyban volt befogásáról szük-
séges tudomás végett értesíteni szíves legyen². Költ Pesten, Szentgyörgy hó
20ik napján 1848.

Az igazságügyi minister Deák Ferenc

Ministrul de justiție către domnul ministru de interne,

Szemere Bertalan

În raportul său anexat aici în copie, direcția afacerilor regale mi-a cerut
să lămuresc dacă poate fi considerat încheiat procesul penal în fața Tablei re-
gale, care e intentat împotriva lui Eftimie Murgu, acuzat de răzvrătire a
poporului și de trădare. Amintitul raport cuprinde informația că numitul Efti-
mie Murgu, închis în „clădirea nouă” de la Pesta¹, a fost eliberat de acolo

conform dispoziției Ministerului de Interne. De aceea, am considerat necesar a mă adresa dumneavoastră, pentru a binevoi să-mi dați informațiile corespunzătoare despre arestarea celui în cauză².

Dat la Pesta, în ziua de 20 a lunii aprilie 1848

ministrul justiției, Deák Ferenc

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 217/B. Foto: 11 912; *Concept.* Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Igazságügyi minisztérium. Büntető-törvénykezési osztály, nr. 21/1848.

¹ E vorba de o închisoare nouă construită la Pesta înainte de 1848.

² Cf. doc. 134 și 242.

116

Filiaș, 20 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf, Fő Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Nagy Méltóságodnak ezen hó 13káról 802 elnöki számok alatt kelt¹ és általam mái napon tisztelt kegyes rendelete nyomán, sietek alázatos jelentésemet az iránt meg tenni, hogy Jánk vagy mikép magát az írnokok sorába írta vala, Janku Abrahám, a közelébből le folyt törvény szakon censurázván, ügyvédnek fel esküdt, s arról a szokott bizonyítványt ki is vette, következőleg a vezérletem alatti írnokok közül már ki lépett, mely körülmények ezenneli alázatos jelentése után mély tisztelettel vagyok nagy méltóságodnak alázatos szolgája Fiatalfván, Szent György hó 20dikán, 1848.

Henter János, ítélő mester

Preaînălțimea voastră domnule conte guvernator, stăpînul meu milostiv!

În urma milostivei dispoziții a preaînălțimii voastre din 13 a acestei luni sub numărul presidial 802¹, pe care l-am primit cu stimă azi, mă grăbesc a-mi înainta umilul raport asupra faptului că Iancu sau precum s-a înscris în rîndul canceliștilor, Avram Iancu, și-a dat examenul de cenzură în recenta sesiune judiciară, a depus jurămîntul de avocat și și-a scos despre aceasta obișnuitul atestat. În consecință, el a ieșit deja din rîndurile canceliștilor de sub conducerea mea. Drept care prin prezenta raportez umil aceste împrejurări. Rămîn cu profund respect devotatul preaînălțimii voastre

La Filiaș, în 20 aprilie 1848

Henter János, protonotar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 097/1848. Foto: 439.

¹ V. doc. 8.

Oșorhel, 20 aprilie 1848

Tekintetes Igazgató Fő Bíró Úr!

A tudva lévő hejen voltam, az egész dologból semmi sincsen, csupán anyi rendelés tévődöt, hogy húsvéton túl a tiszt, embereit egy héten csak egy nap hajtsa, egyik sincs it, hanem Zentelkén vagynak mind, — jelentem azt, hogy folyó hó 19ik napján keményei pap Munzát Artemon, ide haza nem lévén én, meg jelent töb helységekbe, minden faluba, ahol meg jelent, öszve gyűjtöt töb embereket, s ki adta azt, hogy vasárnaphoz egy hét minden faluból menyen két ember Bálásfalvára a püspökhöz, mert onan ki fogják kapni az urbáriumot; ezt mihelyt haza érkeztem, véve a tekintetes fő bíró úrnak rendelését, rögtön rendelést tettem, hogy egy se merjen mozdulni, igen jó léssen ha a tekintetes fő bíró úr az aknai esperestnek rendelést teszen, hogy az esperest a keményei papot viszont külgye azokba a falukba ahol ő járt, hogy magyaráza meg a kormány rendelését, gondolom azok az emberek nem fognak nyugodni, így pedig azt fogják vélni, hogy csak én nem engedem őket el menni. Alázatos tisztelettel maradván a tekintetes igazgató fő bíró úrnak alázatos szolgája

Vásárhej, 20 Apr. 1848

Méhesi József, szolga bíró

Stimate domnule prim-jude administrator!

Am fost în locul știut. Din tot lucrul nu e nimic. S-a dat doar dispoziție ca după paști oficialul să-și folosească oamenii numai o zi pe săptămină. Nici unul nu e aici. Toți sînt la Zam. Raportez că în ziua de 19 a lunii curente, pe cînd nu eram acasă, preotul Mînzat Artemon din Cremenea a apărut în mai multe localități. În toate satele în care a apărut a adunat mulți oameni și le-a poruncit ca de duminică într-o săptămină din fiecare sat să se ducă doi oameni la Blaj la episcop, deoarece de acolo vor primi urbariul. Primind dispoziția stimatului domn prim-jude, imediat ce am ajuns acasă am poruncit ca nici unul să nu îndrăznească să se miște [de aici]. Ar fi foarte bine dacă stimatul domn prim-jude ar ordona protopopului de la Ocna Dejului, ca acesta să-l trimită înapoi pe preotul din Cremenea în satele pe unde a colindat, pentru a explica măsurile Guberniului. Cred că așa oamenii se vor liniști. Altfel vor crede că numai eu îi împiedic să plece. Rămîn cu respect devotatul stimatului domn prim-jude administrator

Oșorhel, 20 aprilie 1848

Méhesi József, jude nobiliar

Original. Arh. St. Budapesta, Fond. G. P., nr. 6 029/1848. Foto: 1 610—1 611.

Cluj, 20 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Az igazgatásom alá bízott nemes vármegye felső kerületének páncél-
csehi járása szolga bírójának tegnaptól kelt tizenötöd napi hivatalos tudósí-
tását¹ bátor vagyok ezennel nagyméltóságodnak be mutatni, mely szerént
azon járásba mind eddig a közcsend ugyan fönn áll, de a köznépnek inge-
rültségi állapota egy lehető kitörést föltételez, s ez Doboka megyébe any-
nyival könnyebben meg eshető, mivel azon csekély katonai erő, mi jelen-
leg megyénkben szállásol, a megyének alsó kerületébe, Beszterce mellett fek-
szik, a fölső kerületbe pedig éppen semmi katonaság nem létezik. Melyre nézt
alázatosan kérem nagyméltóságodat, méltóztassék Boncidára, a megye fő he-
lyére, a fölső kerületbe pedig Páncélcsehre katonaságot rendelni, mi a köz-
nép lecsendesítésére bizonyosan a leg jobb befolyással léend.

A jelen környülményekben nem lehetvén biztosok a rablások és gyűj-
togatások s más gonoszságokra nézve, alázatosan kérem nagyméltóságodat,
méltóztassék megyénk részére a rögtöni törvényt megadni, hogy az elékerül-
hető esetben ez által is föllépve, a közcsend, személy s vagyon bátorságot ére-
lyesen eszközölhessük, s nagyméltóságodnak kormánya alá bízott hazánkat
a zavaroktól meg óvhassuk.

Mely alázatos kéréseim mellett örökös tisztelettel vagyok nagy méltó-
ságodnak alázatos szolgálja

Kolozsvártt Apr. 20k 1848

Gróf Wass Samu,
nemes Doboka vármegye igazgató fő bírāja²

Preaînălțimea voastră domnule conte guvernator!
Stăpînul meu milostiv!

Îndrăznesc prin prezenta să înaintezez preaînălțimii voastre raportul ofi-
cial pe 15 zile cu data de ieri a judelei nobiliar al plasei Panticeu din cercul
superior al nobilului comitat încredințat administrației mele¹. Din el
reiese că în plasa respectivă se menține pînă acum liniștea publică. Dar starea
de agitație a poporului de rînd presupune o posibilă răzvrătire. Aceasta se
poate întîmpla cu atît mai ușor, cu cît forța militară încartiruită în prezent în
comitatul Dăbîca este redusă și staționează în primul cerc lîngă Bis-
trița; cercul superior nu are deloc armată. În legătură cu aceasta o rog cu
umilință pe preaînălțimea voastră să binevoiască a trimite armată la Bon-
țida, unde se află reședința comitatului și la Panticeu în cercul superior. Ea
va influența desigur favorabil menținerea liniștii poporului de rînd.

Întrucît în condițiile actuale nesigure sînt posibile jafuri, incendieri și
alte rele, o rog cu umilință pe preaînălțimea voastră să binevoiască a aproba
introducerea statariului în comitatul nostru. În caz de necesitate am putea fo-
losi și acest mijloc pentru a asigura cu toată energia liniștea publică, securi-

tatea personală și a averii ferind astfel patria încredințată guvernării ilustrației voastre de tulburări.

Prezentându-vă umilitele cereri de mai sus rămân cu stimă veșnicul devotat al excelenței voastre

La Cluj, 20 aprilie 1848

Conte Wass Samuel prim-jude
administrator al nobilului
comitat Dăbâca²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 913/1848. Foto: 217—218.

¹ V. doc. 107.

² Privitor la măsurile luate de guvernator, v. doc. 147.

119

Biia, 20 aprilie 1848

Méltóságos Gróf, Királyi Kamarás, Fő Ispány úr, Nagyságos Uram!

Nagyságodnak folyó április 19-*ről* 247. E. szám alatt költ azon rendelésit, mellyben meg íratik az, hogy a felséges Királyi Fő Kormány Szék ugyanezen április 17-*ről* 5245. szám alatt költ rendelése értelmében, az ezen nagy fejedelemség oláh nemzetbeli lakossainak, a közelebb jövő első Tamás vasárnapján Balásfalván, az oláh nemzetnek megadandó jogokért az ország gyűlésihez készítettendő kérelem iránt tartatni tervezett gyűlését és ezen most említett gyűlésben a kerületi espereseknek két két papokkal és minden faluból két két követekkel, az írt napon Balásfalván célzott meg jelenéseket bé tiltani méltóztatott¹ — a máii napon reggeli 4 órakor tisztelvén; rögtön ki indultam járásom oláh lakosú helységeiben, a fenn tisztelt tiltakozó felsőbb parancsot a papoknak és az oláh nép vezérloínek hivatalosan tudokra adni, és őket a tilalom meg tartására komolyan meg inteni. S mi után a nagyságod rendelésében ki tűzött iránytól leg kevésbé sem távozva, sikerült a máii napon hét helységet, úgymint 1. Szászvölgyit, 2. SzentMiklóst, 3. Alsó Kápolnát, 4. Veszszőst, 5. Boldogfalvát, 6or Fajszot és 7er Sidvét (mert ez utolsó helységben is oláh Ecclesia és pap létezik) bé jární, — sietek nagyságodnak fel jelenteni azon környül állást, mi szerint Alsó Kápolnán és Fajszon a népet ingerültségbe találtam. Mind a két helységben a lakosok, mind a melletis, hogy a máii napon ünnepek nem volt, nagyobbára honn voltak, s az általam hivatott hét értelmesebb és tekintélyesebb lakosokon kívül még számosan jelentek meg, — kivált Fajszon több mint ötven ember gyűlt a pap házához előmbe, kik, mi után a felséges Királyi Fő Kormány Szék tiltakozó rendelésit tudokra adtam, — edgyes értelemmel, rögtönös el szántsággal és el határozottsággal ki nyilatkoztatták azt, hogy ők első Tamás vasárnapján nem csak két követeik által, de egész falustól meg fognak jelenni Balásfalván.

Igyekeztem én őket szép szerint réá beszélleni a honn maradásra, hogy illy lázzadás képét viselő s az igazgatás által meg nem engedhető fellépéstől magokat tartóztassák meg; ne hogy másoknakis rossz példát mutatva, sor-

soknak biztoson remélhető s minden esetre nyugodtan bé várandó könnyebbülését veszélyeztessék. Rendelkeztem a falusi bírának a Balásfalva környékében szállítandó katonaságnak falujokba érkezhete esetére léendő szabály szerű el fogadása aránt; — mind hiába. A fajsziak annak nyilvánítása mellett, hogy ők eleget vártak sükeretlenül, de a helyett hogy békés, hosszas türelmek dijjában sorsok könnyebbülését tapasztalták volna, még terheik sokasodtak; most már el jötnek vélik az időt magoknak könnyebbülést eszközölhetni. S utoljára is el határozások mellett maradtak; melyet többször és átaljánosan kimondottak előttem ezen szökbán „*Noi de njoz frisé, — de njoz serbé, — djám sti ke njom potopi ku totzi a kolo; — tot om meré pé Zuá pusze in Blás — ku Szátu*“ Magyarul — „Mü — ha meg sütnék, ha meg főznek, ha tudnók, hogy mind ott veszünk is, mégis el megyünk a ki tűzött napra Balásfalvára — falustól“

Ezen el szántság és tervek telyessítése csak mint rososz példa adás is a leg rososzabb következéseket szülheti. Ugyan azért ezen környül állást, a béke és már már ingadozó köz bátorság fenn tartása érdekéből a felséges Királyi Fő Kormány Széknek a lehető leg nagyobb sietséggel feljelentendőnek vélem. Alázatos tisztelettel lévén méltóságos gróf királyi kamarás fő ispány úr; nagyságodnak alázatos szolgálja

Magyar Bénye április 20án 1848ban

Tolnai Elek, szolgál bíró

A szépmzei gornik lóháton töstént vigye oda, a hol a méltóságos gróf fő ispány úr ő nagyságát meg találja, és kézbe szolgáltatásáról az elnöki iktató úrtól hozzon nyugtatványt.

Tolnai, szolgál bíró

Înălțimea voastră domnule conte consilier regal și comite suprem.
Măria voastră!

Am primit cu deosebită stimă dispoziția măriei voastre din 19 aprilie luna curentă sub numărul 247 E, azi dimineața la ora 4. În ea se arată, că în conformitate cu dispoziția măritului Guberniu din 17 aprilie sub numărul 5 245, ați binevoit să interziceți adunarea românilor din acest mare principat, plănuită a se ține în proxima duminică a Tomii la Blaj, cu scopul redactării unei petiții către Dietă pentru acordarea drepturilor națiunii române. În ziua amintită ar fi trebuit să se prezinte la Blaj protopopii din fiecare cerc cu câte doi preoți și cu câte doi delegați din fiecare sat!. Am pornit imediat în localitățile din plasa mea locuite de români, pentru a le comunica oficial sus-menționate poruncă superioară restrictivă adresată preoților și conducătorilor poporului român și pentru a-i îndemna să o respecte cu rigurozitate. Fără a mă abate cîtuși de puțin de la direcția fixată în ordinul măriei voastre, am reușit azi să străbat 7 localități și anume: 1. Valea Sasului; 2. Nicoleni; 3. Căpîlna de Jos; 4. Veseuș; 5. Sîntă-Maria; 6. Feisa; 7. Jidvei (deoarece și în această ultimă localitate există preot și biserică românească). Mă grăbesc să raportez măriei voastre împrejurarea că la Căpîlna de Jos și Feisa am găsit poporul în agitație. Deși n-aveau sărbătoare, în ambele sate locuitorii erau în cea mai mare parte acasă. În afară de cei 7 locuitori mai instruiți și mai de vază pe care i-am chemat, s-au prezentat mulți alții. Îndeosebi la Feisa s-au adunat în fața mea la casa preotului peste 50 de oameni. După ce le-am comunicat ordinul de interdicție al măritului Guberniu, într-un cuvînt, cu ho-

tărire și fermitate, mi-au declarat imediat că la prima duminică a Tomii ei se vor prezenta la Blaj cu tot satul și nu numai prin doi delegați.

M-am străduit să-i conving cu binele să rămână acasă și să se abțină de la o astfel de manifestare, pe de o parte fiindcă poartă în ea chipul răzvrătirii, fiind intolerabilă din partea stăpînirii, iar pe de altă parte pentru ca nu cumva să le urmeze și alții exemplul negativ și astfel să primejduiască ameliorarea soartei lor ce va veni cu siguranță, dacă vor aștepta în liniște. Am poruncit apoi juzilor sătești să primească în mod corespunzător armata, ce va fi trimisă în împrejurimile Blajului, în cazul că va sosi în comuna lor. Totul s-a dovedit zadarnic. Cei din Feisa au declarat c-au așteptat destul fără nici un folos. În loc să li se răsplătească răbdarea pașnică îndelungată și să simtă o ușurare a soartei lor, sarcinile li s-au înmulțit mereu. De acum ei consideră că a sosit timpul să-și mijlocească singuri ușurarea. Pînă la urmă au rămas la hotărîrea pe care de mai multe ori au exprimat-o cu toții în fața mea prin următoarele cuvinte: „Noi de ni-or frige, de ni-or fierbe, di-am-ști că ni-om potopi cu toți acolo, tot om mere pe zua pusă în Blaj, cu satu“. Pe ungurește: [. . .]

Această dîrzenie și realizarea planului [de mai sus] constituie exemple rele și pot avea urmările cele mai grave. De aceea, consider că împrejurarea trebuie raportată măritului Guberniu cît mai repede posibil, în vederea menținerii păcii și a securității publice, care e deja în pericol. Rămîn cu stimă devotatul excelenței voastre domnule conte consilier regal și comite suprem

Biia, în 20 aprilie 1848

Tolnai Elek, jude nobiliar

Gornicul din Șona să plece imediat călare și să predea raportul domnului conte comite suprem, acolo unde îl găsește pe măriia sa. Despre predarea lui personală să-mi aducă adeverință de la domnul registратор presidial.

Tolnai, jude nobiliar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 502/1848. Foto: 1 390—1 394.

¹ În legătură cu măsurile luate în urma adresei, v. doc. 153 și 246.

120

Filia, 20 aprilie 1848

Méltóságos Fő Király bíró Úr!

Ezen nemess fiú székben a közelebb le folyt napokban semmi rend zavaró mozgalmak nem mutatkoztak. Minden polgár békésen éli szokott egyszerű napjait, az alatt valók és szolgáló jobbágyok régi engedelmességbe vagynak.

A Székely Második Ezeredből egy osztály 350 fő és hat tiszt Brassóba vagynak már nyolc nap olta, a liniá katonáknak onnan mozdulásokkal talán még ennyi bé menendő¹.

Brassóba ezer fő nemzeti katonaság alakult a mint egy tiszt úrtól értém, köztök nem csak szászok, hanem oláhok is vannak, sőt boér² tisztek is, az oláhság nagy engedményekkel van ott meg kínálva.

Hivatalos alázatós tisztelettel vagyok a méltóságos fő király bírónak alázatós szolgálója

Füle, Szentgyörgy hó 20án 1848

Boda Károly, helyettes alkirálybíró

Excelenței voastre domnule prim-jude!

În acest nobil scaun filial nu s-au manifestat pînă acum acțiuni de tulburare a ordinii. Fiecare cetățean își trăiește pașnic, obișnuit și simplu zilele. Supușii și iobagii slujitori păstrează vechea supunere.

Din regimentul al doilea secuiesc un divizion cu efectiv de 350 de oameni și 6 ofițeri se află de 8 zile la Brașov. După ce va pleca de acolo armata regulată, vor mai intra poate tot atîția.¹

La Brașov s-a format o gardă cetățenească de 100 de oameni. După cîte am aflat de la un domn ofițer, între ei se află nu numai sași, ci și români, ba chiar ofițeri boieri². Românilor li se oferă acolo mari concesii.

Rămîn cu stimă oficială devotatul excelenței voastre domnule prim-jude regesc

Filia, în 20 aprilie 1848

Boda Károly, vicejude regesc substituit

Original. Arh. St. Budapesta, Fond. G. Pr., 1 096/1848. Foto: 2 823—2 824.

¹ În raportul din 21 aprilie trimis guvernatorului, prim-judele regesc arată că frămîntările iobagilor din Trei Scaune, s-au extins totuși și în scaunul Odorhei. *Original.* Arh. St. Budapesta, Fond. G. Pr., nr. 1 096/1848; *Concept.* Arh. St. Cluj-Napoca, Fond. Arh. Scaun. Odorhei. Acte administrative, 1848, pach. 2.

² E vorba de boierii din Țara Făgărașului care și-au păstrat situația de oameni liberi datorită funcției lor de grăniceri îndeplinită de-a lungul evului mediu.

121

Plăești, 20 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Urunk!

E nemes szék rendei által közelebről folyó hó 12ik napján tartatott közgyűlésen köz csend és bel béke fen tartására nézve szükséges nemzeti keblí őrsereg alakítására jelettetett állandó bizotmány a mái napon tartatott ülésében fontolóra vévén, hogy az oláhság máris bel mozgalmakat tészen; jelesen a harasztosiak¹ az ottani birtokosokra s székely lakosokra kévántak támadni; éjnek idején láncsákat és paraszt fegyvereket készítettvén magoknak; tudomására jutván továbbá ezen bizotmánynak az is, hogy más hely-

ségekben is rosszszat jelentő forradalmak mutatkoznak, melyeknek ki ütése e széket mely körös körül oláh lakosokkal teli és megyei helységekkel szomszédos, szomorú sorsra juttathatnák; a szükséges fedezetnek biztosabban lehető meg tétele végett meg állította a bizotmány, miszerént mindazok, kik az oltalomra szükség esetében elő álhatók rang, személy válogatás nélkül a nemzeti őrseregnek tagjai légyenek; de a fegyvert foghatóknak még házi fegyverek sem lévén, a nemes szék rendei által adott utasításához képest könnyörög ezen bizotmány alázatosan nagy méltóságodnak, hogy a hazai fegyver tárokból, vagy ha ezekben nem találatnának, egyébünnen is a székbeli őrsereg számára 2000 gyalog fegyvert, a lovasság részére 100 karabét, 100 pár pisztolyt és 100 kardot, szükséges lő port és golyót eszközölni s ki adatni kegyeskedjék.

Alázatos tisztelettel lévén nagy méltóságodnak alázatos szolgálái

Az őrségi állandó bizotmánynak nemes Aranyos székben Kövenden 1848 Szent György hava 20^{án} tartott üléséből

Dindár Antal, főkirálybíró
Boncza Sámuel, bizotmányi jegyző

Prea înălțimea voastră domnule guvernator! Stăpînul meu milostiv!

Comisia permanentă instituită în congregația stărilor acestui nobil scaun a luat hotărîri în 12 a lunii curențe referitoare la organizarea gărzii cetățenești necesare pentru menținerea liniștii publice și a păcii. În ședința sa de azi a luat în discuție faptul că românii inițiază deja acțiuni interne. De exemplu cei din Călărași¹ intenționează să-i atace pe proprietarii și pe locuitorii secui de acolo. Ei își făuresc în timpul nopții lănci și alte arme țărănești. Această comisie a aflat de asemenea că și în alte localități se manifestă agitații revoluționare răuprevestitoare. Izbucnirea unor tulburări ar aduce acest scaun într-o situație nu prea veselă, pe de o parte fiindcă împrejurimile sînt pline de locuitori români, iar pe de altă parte pentru că se învecinează cu sate comitatense. În vederea asigurării apărării, comisia a stabilit ca toți cei care pot să participe la ea în caz de nevoie să facă parte din gărzile cetățenești, fără deosebire de rang și persoană. Dar cei capabili să participe la apărare nu dispun nici măcar de arme țărănești. De aceea, în conformitate cu instrucțiunile date de stările acestui nobil scaun, comisia o *împloreă cu umilitățe* pe preainălțimea voastră să binevoiască a obține acordarea a 2 000 de puști de infanterie, 100 de carabine, 100 de pistoale și 100 de săbii pentru cavalerie, precum și praful de pușcă și gloanțele necesare gărzii, din arsenalele interne sau, dacă în acestea nu s-ar găsi, din altă parte.

Rămînem cu stimă umilă devotații preainălțimii voastre

Din ședința comisiei permanente pentru gardă ținută la Plăești, în nobilul scaun al Arieșului, la 20 aprilie 1848

Dindár Antal, prim-jude regesc
Boncza Sámuel, notarul comisiei

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 934/1848. Foto: 2 702—2 704.

¹ Cf. doc. 76.

Bădeni, 20 aprilie 1848

2dik őrnagy 1ső Századja

Nemes Aranyos Szék fő Királybírája
Méltóságos Dindár Antal Úrhoz!

Bágyon 20dik április 1848ba

A tábor osztály kormánytól éjeli 12 órakor stafétáliter azon parancsolat érkezett a század kormányhoz, hogy nemes Aranyos székben, Haraszton a nép egymás ellen dühöng, s ennek lecsendesítésére, valamint a csend fenntartására egy fél század tőstént oda szállíttassék bé.

A midőn is ezen parancs következtében a fél század jelenleg oda menni útban van, hivatalos tisztelettel kéretik a méltóságos fő királybíró úr ezen 56 emberből álló osztály élmezése felől, a mely naponként személyére 1 kenyér, széna, zab és Schlaf-service portióból ál, a szükséges rendeleteket megtenni, mi után tisztelettel lévén a méltóságos fő királybíró úrnak aláza-tos szolgálja

Baumgarten, kapitány¹

Compania întâia a maiorului secund

Către măria sa domnul Dindár Antal, prim-jude regesc
al nobilului scaun Arieș

La ora 12 noaptea a sosit o ștafetă cu o poruncă de la comandamentul divizionului campestru ca jumătate din companie să se deplaseze imediat la Călărași, în nobilul scaun Arieș, pentru a liniști locuitorii care sînt porniți unii contra altora și a menține ordinea.

Ca urmare a acestei porunci, jumătate de companie e deja în drum într-acolo. Cu stimă oficială vă rog pe ilustritatea voastră, domnule prim-jude regesc, să luați măsurile necesare pentru încartiruirea și pentru aprovizionarea acestui detașament de 56 de oameni cu porția zilnică de 1 pîine de persoană, cu fîn și ovăz. Drept care rămîn cu stimă devotatul excelenței voastre domnule prim-jude regesc

căpitan Baumgarten¹

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. scaun. Arieș, nr. 188/1848.

¹ Cf. doc. 76.

Zlatna, 20 aprilie 1848

Hochgeborener Herr Graf,
Hochgebietender Herr Landes Thesaurarius,
Euer Excellenz,

Mit Bezug und zuzolge der hohen Weisung Eurer Excellenz vom 4-ten d. M. Zahl 537, unterbreite ich im Anschluße ein hieher nach Zalatna an

ein gewisses Individuum gerichtetes, mir überliefertes Schreiben des Kisbányaer gewerkschaftlichen Werksbesorgers Széles über die überspannte und unbesonnene, aber eben darum wenig Bedenken erregende Äußerungen des Topanfalvaer kontrollierenden Spanal-Beschließers Moga, dann einen vorläufigen Bericht des eben mit der Überwachung des Moga von mir beauftragten Topanfalvaer K. Waldschaffers Lerchenfeld vom 16-ten d. M. mit dem untertänigsten Beifügen, daß, laut sicheren mir gemachten Meldungen, die durch die erste Nachricht über die neuen Zeitereignisse hervorgebrachte, Bedenken erregende Bewegung der walachischen Untertanen in allen drei Zalatnaer Herrschaften, gleich wie es laut Bericht des Waldschaffers Lerchenfeld in der oberen Herrschaft geschehen ist, sich bereits gänzlich gelegt habe, und wenigstens gegenwärtig zu keinen Besorgnissen mehr ein Grund vorhanden sei.

Unter solchen Umständen werde ich die von mir beantragte, und von Eurer Excellenz unterm 9-ten d. M. Zahl 569¹ bewilligte Verwendung des gedachten Spanal-Beschließers, vor der Hand und in so lange sich solche nicht für wirklich notwendig heraussetzt, auf sich beruhen lassen, und auch von den, laut hoher Weisung Eurer Excellenz vom 15-ten d. M. Zahl 652 mir für den Fall der Gefahr gnädigst gereichten Mitteln, hoffentlich keinen Gebrauch machen.

Nicht destoweniger fühle ich mich verpflichtet, meinen innigsten Dank für die väterliche Gnade untertänigst auszudrücken, womit Euer Excellenz mich in den Stand zu setzen gnädigst geruhet haben, nicht nur die Angst derjenigen, über die ich zu wachen berufen bin, zu mäßigen, sondern im Augenblicke der Not denselben auch zur Hilfe kommen zu können.

Mit der tiefsten Ehrfurcht, Eurer Excellenz untertänigster Diener
Zalatna den 20-ten april 1848

Johann v. Nemegeyi,
K. Administrator und Bergrat²

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. M. T., nr. 628/1848

¹ Cf. doc. 230 din vol. I.

² Cf. doc. 30 și 31; v. și doc. 195, nota nr. 2 din vol. I.

Carei, 20 aprilie 1848

Tekintetes Ministeri Bizottmány!

E pillanatban veszem a ./.. másolatba ide fektetett tiszti jelentést¹, mi szerint oláh lakosaink között fenyegető veszély kitörésének előjelei mutatkoznak, mi annál inkább aggasztó s figyelmet gerjesztő, minthogy kezdettől fogva a nagyobb ingerültség, kicsapongás, engedetlenség mindenkor az oláh nemzetbeliek között tapasztaltatott, így Zsadány, Retzege, Borhíd, Kis Majtény is oláhok által lakatnak, e vidékre is ki küldöm béke szerzés végett a Borhídra rendelt küldöttséget s katonaságot; azonba most a katonaság szaporítását ismételve kérni kéntelen vagyok, mert a naponkint aggasztóbb hírek ha valósulnak, a jelenleg itt létező erő a rend fentartására átaljában elégtelen; az adó be fizetése is olly hanyagul teleyesítettvén, hogyha ez így tart, a köz igazga-

tásnak is fen kellettik akadni, a tisztviselők tekintélye elegendő kénszerítő erővel többé a lakosokra nem hatván.

A fenyegető veszélyek elhárítására én a rendelkezésem alatti minden eszközöket felhasználandom, azonban sikeriről biztos nem lévén, kegyes utasítását a tekintetes Ministeri Bizottmánynak kérve nagy tisztelettel vagyok. Nagykároly, április 20. 1848.

Tekintetes Ministeri Bizottmánynak alázasos szolgája

Gabányi Sándor, alispány

Onorat Cabinet ministerial!

Chiar acum am primit raportul oficial alăturat în copie¹... În el se atrage atenția asupra unor semne prevestitoare ale unui pericol, ce s-ar putea ivi printre locuitorii noștri. români. Acestea sînt cu atît mai alarmante și demne de luat în considerare, cu cît s-a putut constata de la început o mai mare agitație, anarhie și nesupunere printre locuitorii de națiune română. De aceea, voi trimite și în această regiune, în localitățile Sătmărel, Resighea, Valea Vinului, Moftinu Mic, locuite de români, atît delegația dirijată inițial spre Valea Vinului, cît și armată pentru asigurarea păcii. Acum sînt silit să cer din nou sporirea armatei, deoarece dacă zvonurile, care din zi în zi sînt mai alarmante, se vor adevăra, forța actuală ce există aici va fi insuficientă pentru menținerea ordinii. Plata impozitelor se efectuează extrem de neglijent. În cazul că aceasta va dura, se va destrăma și administrația, deoarece prestigiul funcționarilor va avea de suferit, neputînd să dispună de forța necesară pentru a se impune în fața populației.

În vederea înlăturării pericolului ce se profilează [la orizont] eu voi încerca să folosesc toate mijloacele ce îmi vor sta la dispoziție. Despre reușita strădaniilor nu pot însă să fiu sigur. Iată de ce solicit îndrumarea onoratului Cabinet ministerial. Rămîn cu stimă servul supus al onoratului Cabinet ministerial.

Gabányi Sándor, vicecomite

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 13/B. Foto: 11 832—11 833.

¹ V. doc. 84.

Chier, 20 aprilie 1848

Tekintetes Első Al Ispány Úr!

A középponti válaszmány folyó év Április 13-án költ rendelete következésül folyó év Április 20-án Kurtakér helységben megjelenvén, ottan az tanítói lagnál az egész községet öszve gyűjtve találtuk, kiknek is kiküldetésünknek célját megmagyarázván e következendőket tapasztaltunk; Kurtakér község lakosait felszólítván, hogy jelentsék ki, melly azon egyének, a mellyek a görög egyesült valláson meg maradni akarnak, egylélekkel azon nyilatkozást nyertünk, hogy ők valamint eddig úgy ezután a görög nem egyesült vallást

követendik, hanem attól eddig is csak külömbféle környülmények miatt akadályoztattak; ezek után az által vett templom kulcsát, Kresta Simon görög egyesült kurtakéri káplán jelenlétében Popovits Todor görög nem egyesült esperesnek által adván, a templomot által adotnak nyilvánítottuk; valamint a templomba lévő könyveket és papi ruhákat mellyeket eddig is a görög nem egyesült hiten lévő községéé voltak; a többi, keresztelestről, és házasságról szülő könyveket Korhány János görög egyesült kurtakéri plébános outhon nem létében által nem adhattuk, hanem meghattuk hogy haza jöttével azokat is által adja; úgy szinte a tanítói lakot is melly eddig a községéé volt, által adtuk; a papi-lakot, minthogy az a görög egyesült papoknak, és illetőleg püspökségnek tulajdona volt, azoknak birtokába hagytuk — úgy szinte a papi földeket által adotnak nyilvánítottuk, hanem az idei haszonvétele eránt minthogy erre nyilvános utasításunk nem volt; a középponti választmányra utasítottuk; ezek után a községet a csend fentartására felszólítottuk, egyébberánt semmi csend háborgatás nem történt, és a lakosok a legnagyobb illendőséggel magokat viselték.

Magamat továbbá is ajánlván maradok tisztelt első alispány úrnak
Kurtakéren, Aprilis 20-án 1848

Pappuss János
mint választmányi elnök¹

Onorate domnule prim-vicecomite!

În urma dispoziției comitetului comitatens din 13 aprilie a.c. ne-am deplasat în localitatea Chier. Am găsit întreaga populație a comunei la locuința învățătorului. După ce am explicat scopul venirii noastre, am invitat locuitorii comunei Chier să declare care vor să rămână la religia greco-catolică. Am constatat că s-au pronunțat în unanimitate pentru menținerea vechii lor religii ortodoxe, de la care ei au fost opriți pînă în prezent doar de ciferite împejurări. După aceasta am predat protopopului ortodox Teodor Popovici cheia bisericii preluate, în prezența capelanului greco-catolic Simion Cresta. Declarînd biserica predată, am procedat la fel și cu cărțile aflate în ea și cu odăjdile preoțești, care au fost și pînă atunci ale comunității de religie ortodoxă. Registrele despre botez și căsătorie n-am putut să le predăm, din cauză că lipsea de acasă parohul greco-catolic Ioan Corhan din Chier. Dar am dispus să le predea și acestea după ce el se va reîntoarce. De asemenea am predat și casa învățătorului, care și pînă în prezent fusese a comunei. Casa parohială am lăsat-o în proprietatea preoților episcopiei greco-catolice, deoarece era a lor. Le-am declarat predate și pămînturile parohiale, dar fiindcă n-am avut dispoziție oficială în legătură cu dreptul folosirii lor pe acest an, am îndrumat să se facă apel la comitetul comitatens. Apoi am invitat comuna la menținerea ordinii. Dealtfel nu s-a întîmplat nici o conturbare a ordinii. Locuitorii s-au comportat cu cea mai mare cuviință.

Mă recomand și rămîn în continuare al onoratului domn prim-vicecomite.

Chier, la 20 aprilie 1848

Pappuss Ioan, președintele comisiei¹

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat. Arad. A.V.C., nr. 543-1848.

¹ Cf. doc. 138; v. și doc. 117 din vol. I.

București, 8/20 aprilie 1848

București, 8 aprilie 848

Frate Barițiu!

Am primit gazetele cu nru. 28 și pe lângă cele obicinuite încă 2 exemplare de la nru. 30 încoace. — Pentru viitor mai faceți o adresă cu 2 exemplare la d. profesor *Ioan Codrea la Ploiești* (însă cu 2 exemplare) alte la d. *Serdar Kostake Cernovodeanu* cu 1 exemplar *la București*. Mie îmi trimiteți tot câte 6 exemplare. Ce mai faceți? Au început lucrurile a se încurca și pe acolo! Frate, aveți libertatea de a vorbi, de a scrie și de a vă aduna, vedeți de vă înțelegeți! Vorbiți, scrieți, cereți!!!

Publicați și cu gura și prin tipar cererile românilor. Mie mi se par cele de căpetenie acestea:

1. Independență națională; românii să figureze în numele lor, să-și aibă reprezentanții lor, să se servească cu limba lor în toate treburile lor.

2. Independență religioasă; românii să-și aibă religiunea lor română, fără desbinare în uniți și neuniți (așa numita unire cu ungurii catolici să se desființeze); toți românii să fie numai de o lege românească.

3. Restabilirea Mitropoliei române în Transilvania supt care să fie episcopii români de la *Vîrșeț*, *Temišoara*, *Arad*, *Oradie*, *Maramurăș* și *Bucovina*; pe tot anul să se strîngă un sinod general la Mitropolie din toate episcopiile române.

4. Școale române în toate satele și orașele dotate din fondurile alodiale.

5. Intrarmare generală a românilor.

6. Stergerea iobăgismului fără vreo despăgubire.

Publicați acestea și prin scris și prin grai, ca să cunoască românii în general ce le lipsește.

Fiți mai curajoși! E slobod fiecăruia a-și declara părerile sale. Nimene nu vrea revoltă. Mulți se miră de ce d-ta cu foia d-tale ești acum mai timid de cît cînd era cenzura. Arată că ești român! Cei de aici te părăsc de vîndut străinilor. Dovedește că nu, prin faptă!

Aici toate în liniște însă și în temere, fără să știe pentru ce. De la Iași se aud vești rele. *Sturza* a făcut o mare negliobie cu închiderea celor 13 boieri. Astăzi veni vestea că cei ce au scăpat de la *Brăila* (din cei 13) ar fi ațîțat răscoală, și ar fi omorît pe *Sturza*. Atunci rău lucru. Mă tem tare să nu ia străinii prilej de a ne călca.

Nu poci să-ți scriu mai multe.

Laurean

[Sibiu, 20 aprilie 1848¹]

Domnul meu!

Să fim sinceri, nu cătă străin, unii cătră alții, cătră nație; zisa aceasta n-au fost țalită pe d[umnea]ta; m-au năcăjit neînțălegerea brașovenilor întră sine, acum când ar fi să fie toți una, să aibă numai on interes, adecă nația complimente? Repet mi să pare că le-au trecut vremea, dacă încă nu ne dă mîna să le spunem adevărul în față, nici să-i netezim, că aceasta face la ai noștri sînge rău. Dar nu te dăscălesc! N-am drept la aceasta. Îți spun părerea mea cu scop bun. Pentru aceaia nu te supăra întru acest înțăles. Cu sinceritatea lăsăm aceastea. Pe mine până acum politica ce ai urmat m-au mulțămît întră stările împrejur care te aflî. Alminterea nu să prea putea. Evenimentele cele mai proa[s]pete ne ocupă mult. Până vei primi aceasta știu că vei fi auzit de ele, de nu din scrisori de la domnul Bărnăț, care aud că astă noapte l-au dus brașovenii, ca să-l aleagă deputat la Dietă! Dar la Dietă; însă mai întii la confluxu național din Blaj pe 15/3 mai, despre care știu că îț va povesti domnul Bărnăț, cum că au fost aici domnul canonic Șăreni², care au descoperit cugetele blăjenilor în privința petiții ce vrem a da la Dietă; ca adecă numai aceea să cerem ce vom socoti că vom și dobîndi și ce n-a întărita pe unguri; sau pe scurt să nu pretindem alta decît unirea cu Ungaria și toate acelea drepturi politice care le vor avea și alte nații nemaghiare în Ungaria, cu care opinie să cam învoiesc și sibienii, afară de partida domnului Bărnăț care zice „nici decum să nu vrem a ști de unie până nu vor hotărî celelalte 3 nații pe noi a 4-a nație; apoi când a fi odată aceasta ne vom socoti de vrem a ne uni au ba. Vasăzică noi prescriem lege la cele 3 nații, că noi sîntem mai mulți per consequens și mai tari? Eu aș dori să știu lîngă care partidă te vei alătura dumneata, lîngă a domnului Bărnăț ori lîngă contraria aceștia? Eu am tare nădejde, că noi cum ne-am cam potrivit în păreri și pînă acum, așa sub un stindard vom oști și de aci încolo; fie însă cum va fi, ni să vor potrivi părerile sau ba, noi trebuie să ne pregătim, ca cînd ne vom aduna să știm cum stăm; n-ar fi mai bună decît cînd ne-am putea întîlni. [!] Domnul Șeren îmi făgădui ca-mi va împărtăși mai pe larg părerea de-acolo în scris. Sibiu întră Brașov și Blaj; e cam la mijloc; ar fi bine ca și dumneata cu partida dumată să-ți dai părerea aici la noi; și dacă se vor potrivi ale dumnealoră cu ale noastre bine, dacă nu vom împărtăși reflexiile sau vom hotărî zi și loc unde să ne adunăm și să schimbăm, să conțentrăm ideile; dar avem lipsă de cheltuieli. Spre acest scop sînt de lipsă colecte, care cît va vrea, numai pe lîngă socoteală, așa cît fiecare să ducă la conflux și sumușoara de

bani cât va putea aduna, că trebuie să trimitem deputații la Cluj, la Peșta, la Viena; apoi e de lipsă un program despre modul și chipu ținerii conflului. La toate acestea te roagă de răspuns al dumitale sincer amic³

P. Dunca 20/8⁴

Original. Bibl. Acad. R.S.R., București. Ms. rom., nr. 1 004, f. 213—214.
Foto: 3 250—3 253.

¹ Datarea s-a făcut pe baza însemnării lui Barițiu și a indicațiilor date de autor la sfârșitul scrisorii.

² Teodor Sereni, canonic din Blaj.

³ Scrisoarea este concludentă pentru atitudinea aripii moderate a burgheziei române în problema uniunii. În primele săptămâni ale revoluției, exponenții acestei aripi nu s-au opus categoric uniunii. Au condiționat-o însă de acordarea drepturilor politice românilor și celorlalte naționalități. Dar pe măsură ce a devenit evident că reprezentanții nobilimii liberale, aflați la cîrma revoluției din Ungaria, nu vor acorda naționalităților drepturi politice, majoritatea aripii moderate va îmbrățișa ideile lui Bărnăuțiu, care prevedeau recunoașterea mai întîi a românilor ca națiune politică, urmînd ca numai după aceea aleșii ei în Dietă să decidă în problema uniunii. Orientarea lui Bărnăuțiu va triumfa cu prilejul celei de-a doua Adunări naționale de la Blaj și se va oglindi în programul revoluționar adoptat cu acest prilej.

⁴ E vorba de dată: 20 reprezintă stilul nou, iar 8 cel vechi.

128

Jibou, 20 aprilie 1848

Sibó, április 20n 1848

Mélyen tisztelt Nagyságos Uram!

El érkezvén újból a posta nap, ma reggeltől fogva sokat gondolkodtam arról: hogy a közelebbi tudósításom ótai újságokból, eseményekből, melyeket írjam meg nagysádnak? Mert azokat mind le írni nem lennék képes, el határozám, hogy mind azokat, melyekbe csak mint hírekbe kétkedni lehet, mellőzöm, és írjam csak azokat, melyeket tisztán tudok, vagy igen hiteles kútfőkből hallottam, és azok következők¹:

1. A völcsökiek a megyei választmány által, a nép csendesítésére s a nép szabadságnak törvényesen léendő ki hirdetéséig való várakozásra rá beszélni ki küldött két követet úgy meg verték, hogy egyik — Vajda György — meg halt. Másik — Csutak Mihály — ágyban fekvő beteg.²

2. A csehiek és vidékbeli helységek — melyek nem szolgálnak — már több allodiális lábakat vetettek bé és a bonyei praediumnak egy részit el foglalták. Ezeket Kacz Izraelből tudom, mert éppen az általa bíráto jószágához tartozó egy lábat is bé vetettek.

3. Tegnap előtt — kedden — estve nagy gyűlést tartottak a sibóiak az oskolába, és meg határozták — a) hogy a papnak ne szántsanak, b) hogy a papot fülinél fogva vigyék a gyűlésbe, és kénszerítsék a király által nekik régen le küldött szabadság pecsétos levél felolvasására — melyet ő duggat —, és ugyan azzal küldött szabadság zászlónak toronyba léendő ki ütésére. Az a) pont áll, a b) pontot Daróczi I. György hatás beszéde fordítá meg. A c) pontra nézve is hosszason beszélt szónok és igen nyomatékos argumentu-

mokkal, de a mellől kevesen állottak el. Menyibe tartják meg meg mutatytják e napok, különben is a sibói szolgálat egész héten csak pislogó mécs gyanánt tekinthetett, mely el alvó félben áll. *A fő szerepet minden lázzításban Szekér Peti viszi.*

4er Ma reggel Fejér Gy. Ferenc többed magával bé menvén a nagy fogadóba, így szollították meg az aszszonyt: Agygyon nekünk pálinkát még most egyszerű, mert ha a sidó innep nem volna s pálinkát vehetnénk, mü is árulnánk, de mihelyt az innep el telik, azonnal fogunk árulni, kinek tettzik.

5ör Csokmányi tiszt Dénes Péter vala itt méneket nézni. Ő azt mondá, hogy Wéér Sigmond úr múlt napokba fordult meg Csokmányba azon alkalommal, midőn bizonyos bujtogatót nyomoztak, s meg is találták Vajda nevű déési posta mestert, főbírót, kit hivatalaitól azonnal meg is fosztának.

6or Ugyan Dénes Péter beszéllé nekem főnökétől azon megbízatását, hogy az éjjelre — ma estve — mennyen Gorbóra mint utas, és hályon a vendég fogadóba, mert úgy értesítették, hogy az éjszaka ottan Jósika Lajos agitatójára nagy papi gyűlést tartandnak a húsvét 2od napjára ki tűzendő lázadás felett. Mi ha úgy léend, rögtön tudósítsa főnökét — ő tehát ma oda megy. Meg kértem, hogy az eredményről engem is értesítsen.

7er A csokmányi tiszt el sem ment, s érkezik a gorbói fogadás a parkettok le rakása feletti értekezés végett, kinek én röviden csak a val válaszoltam, hogy ily körülmények közt nem küldhetek utánok, míg nagyságod rendelésit nem veszem. Erre nézve nagysád parancsát instálom. A Dénes Péter nyilatkozatából ki indulva egész nyájassággal így szólítám meg a fogadóst: Mi újság szomszéd? Sok rossz — felelé. De mik a rosszszak? folytatám. Hozzá kezdett és mint nagyon beszédes ember titkon elbeszéllé nekem, hogy a grófnő és fiai mennyire üldöztetnek a nemzet által, hogy Lajos báró³ parasztruhába jött ki Kolozsvárról, mert különben meg ölték volna, és e héten járván Gorbón, a papot magához hívatta és általa ki hirdettette, hogy a robotnak fele el engedtetik. Beszéli továbbá, hogy ő korcsmáros lévén, minő borzalmos dolgokat hall, tudnillik, hogy húsvét 2od napján papi gyűlés lenne Gorbón és tanácskozás az ök jövődjökről satöbbi, satöbbi. E kettő egymástól annyiba különbözik, hogy Dénes a gyűlést ma éjszakára, a zendülést húsvét 2od napjára mongya, a fogadás pedig a gyűlést teszi húsvét 2od napjára. Báró Jósika Lajos most Zentelkén van Samu⁴ báróval együtt. Számatalan hírek keringenek még, de többet nem alkalmatlankodom velek, annyival inkább, mert már a többiek lehetnek csak is hírek.

Ezekből az 1. 2. és 3ik pont alattiakat sok másokkal együtt már tegnap előtt tudván meg találtam egy levelem által tekinteres Kiss Károly urat. megkérvdén tőle — ezeknek megírása mellett —, hogy a választmányhoz a megye minden részeiből menő tudósításokból mit okulhatunk és mit javasol nekem satöbbi satöbbi. E levelemre azt válaszolya, hogy a bajok villám sebességgel nőnek, tanácsolya hogy az embereket rögtön szabadítsam fel — ezt gróf Andrásy már meg is tette — az úrbértől satöbbi. Ebből nagyon terhelő körülményeket látván, újból rögtön írtam néki és fel szollítottam, hogy ha Zilahon tanácsosnak véli fogadjen szállást az Angyal⁵, Katinka kisasszony⁶, nóm és Ilka számokra, ellenben küldöm őket Pestre. El szollítottam arra is, hogy nekem nagysádtól semmi utasításom nem lévén az emberek teljes fel szabadítására, nem tehetem, hanem ha most is azon véleménybe áll, jöjjon és tegyük meg ketten satöbbi. E levelemre az elsővel egy teljes ellentétbe álló tartalmút válaszol — biztosít, hogy mü minő nagy bátorságba lehetünk, most nem javasolya a robot merőbe el engedését, mert nagysád fel hatalmazása nélkül nem lát jogosítva bennünket arra satöbbi. Irja továbbá: hogy ha csakugyan kényszerítve lennénk futni, az ő háza mindég tárva áll számokra az ide

valóknak. Meg vallom, e két levélnek olvasásán meg botránkoztam, hogy 24 óra alatt ily változás történhetett, de eszembe juttat, hogy a mit tudok, mind 3ad naptól óta tudom, változhattak tehát ott is oly hirtelen a körülmények. Már holnap jó reggel bé futok személyesen és körül nézek, és akkor határozni fogunk, mert így nem maradhatunk. Keringenek a nyomtatott proklamatiók oláh nyelven, hogy a 800 esztendő vas jármot a ki le vetni nem igyekszik, nem méltó az életre satöbbi, satöbbi. Ezek ugyan lehetnek ijesztgetések, de lehet komoly szándék is, s én a kis Angyalról holnap Kiss Károly úrnál határozni akarok, mert aligha van a sibóiakba kibé bízni, felelőség terhét pedig lelkemre vettem akkor, midőn gondviselésem alá elfogadtam. Én tehát holnap azért bé futok, hogy Kiss Károly úrral a körülményekhez képest határozzunk, de azon esetre, ha Zilahon bátorságot látva oda vinnők, vagy az ott hallandó események változtatnák a dolgot és Sibón maradnának — nagysádtól minden oldalt fel véve olyan utasítást instálok alássan, mely mellett tehessek — mitől Isten őrizzen — szükség esetében.

A postásnak indulni kell, azért engedelmet instálok, hogy egyebekről csak egy pár szóba.

Gazdaságunk képzelhetni hogy most csak pang. Tavaszai vetés búza 96, málé 53 (e nagyon kevés), zab 1068, borsó 12 véka, paszuly 2 1/2 véka, töbre nem mehettünk⁷. Azomba a rész jószágokbeli vetésekkel elég lenne, de isten tujya, hogy juthatunk bé takarításához, most nagyon készületlen talált e változás.

A ménes körül semmi baj. Múltkori tudósításom óta ellett 2 kanca. Tündér április 21 sárga kanca csikót, Aurelia április 19 sárga kancát jegy nélkül.

Ujj hágatás — Florinda április 19., Virgonc április 17. Mü Istennek hála még mind egészségesek vagyunk. A méltóságos báróné eő nagysága kezeit csókolom, mély tisztelettel maradok nagysádnak alázatos szolgálja

Nagy Lázár

Jibou, la 20 aprilie 1848

Măria voastră mult stimată, domnul meu!

Începînd de azi dimineață am cugetat mult asupra noutăților sau evenimentelor pe care să vi le scriu, deoarece azi e din nou zi de poștă. Întrucît nu sînt în stare să vi le comunic pe toate, am hotărît să le omit pe acelea față de care se impun rezerve ca fiind doar zvonuri. Vi le comunic numai pe cele pe care le cunosc sigur sau le-am auzit din surse autentice. Ele sînt următoarele¹:

1. Cei din Ulciug i-au bătut atît de tare pe cei doi delegați, trimiși de către comitetul comitatens pentru a-i liniști și a-i convinge să aștepte în liniște anunțarea oficială a eliberării poporului [din iobăgie], încît unul — Vajda György — a murit, iar celălalt — Csutak Mihály — e bolnav în pat².

2. Localitățile Cehu Silvaniei și cele din împrejurimi — care nu mai slujesc — au semănat o tarla alodială și au ocupat o parte a prediumului din Prislop; toate acestea le știu de la Kacz Izrael, deoarece au semănat și o tarla din alodiul ținut în arendă de el.

3. Alaltăieri — marți seara — cei din Jibou au ținut la școală o mare adunare și au hotărît: a) să nu mai are nimeni pentru preot; b) să-l aducă pe preot de ureche la adunare și să-l silească să citească scrisoarea ștampilată de eliberare trimisă de mult, de rege, pe care el ar ascunde-o; c) să arboreze steagul libertății trimis împreună cu scrisoarea; punctul a) l-au menținut, dar b) a fost modificat în urma cuvîntării eficiente a lui Daróczi I. György; ora-

torul a vorbit pe larg și în legătură cu punctul c); el a adus argumente bine întemeiate, dar la acest punct au renunțat doar puțini; în ce măsură vor respecta hotărârile se va vedea în aceste zile; de altfel slujba iobăgească datorată de localitatea Jibou era atât de mică, încât poate fi considerată ca un opaiț pîlpîind gata să se stingă; rolul principal de agitator îi revine lui Szekér Peti.

4. Azi-dimineață a intrat în hanul mare Fejér Gy. Ferenc împreună cu mulți alții; ei s-au adresat femeii astfel: mai dă-ne încă o dată pîlincă, pentru că imediat după această sărbătoare vom vinde și noi cu toții după bunul plac.

5. A fost aici administratorul Dénes Péter din Ciocman să vadă caii; el a spus că domnul Wéér Zsigmond a fost în zilele trecute la Ciocman pentru a depista un agitator, pe care l-a și găsit în persoana impiegatului de poștă din Dej, prim-judele Vajda; acesta a fost îndepărtat imediat din funcțiile sale.

6. Tot Dénes Péter ne-a relatat despre însărcinarea primită de la șeful lui, de a merge astă seară la Gîrbou; se va travesti în călător, va sta și va dormi la han, deoarece în urma agitației lui Jósika Lajos circulă vestea că în această noapte se va ține acolo o mare consfătuire a preoților, în legătură cu o revoltă care ar fi preconizată pentru a doua zi de paști; dacă informația se va adeveri, îl va înștiința imediat pe șeful său; el va merge deci acolo; l-am rugat să mă informeze asupra rezultatelor deplasării sale.

7. Nici n-a plecat bine administratorul din Gîrbou și a sosit hangiul de acolo, cu scopul de a discuta despre parchetare; i-am răspuns scurt, că în astfel de condiții nu puteam să trimit pe nimeni după el, pînă ce nu voi primi ordinul domniei-voastre; pornind de la declarația lui Dénes Péter, m-am adresat hangiului cu toată amabilitatea: ce vești sînt vecine? multe și rele a răspuns el; dar ce fel de vești rele? am continuat eu; a început să vorbească; fiind un om guraliv, mi-a povestit în taină despre felul în care sînt persecutați de către națiunea [maghiară] contesa și fiii ei; despre plecarea baronului Lajos³ din Cluj în haine țărănești, fiindcă altfel ar fi fost omorît; despre descinderea baronului la Gîrbou în această săptămînă, unde l-a chemat pe preot și prin el a făcut cunoscut că renunță la jumătate de robote; în continuare mi-a povestit că el fiind hangiu aude tot felul de lucruri îngrozitoare; de pildă că în ziua a doua a paștilor s-ar ține o consfătuire a preoților la Gîrbou și acolo s-ar discuta despre viitorul [românilor] etc. etc. Informațiile celor doi diferă una de alta în sensul că Dénes s-a referit la consfătuire ca și cînd s-ar ține în noaptea asta, iar revolta ar urma să aibă loc a doua zi a paștilor; în schimb hangiul a afirmat că de fapt consfătuirea va avea loc a doua zi de paști; baronul Jósika Lajos se află acum la Sîntelec împreună cu baronul Samu⁴; circulă încă nenumărate vești, dar nu vă mai deranjez cu ele, întrucît celelalte se pare că sînt doar simple zvonuri.

Aflînd deja de ieri cele referitoare la punctul 1, 2 și 3 împreună cu altele, l-am înștiințat printr-o scrisoare pe domnul Kis Károly. L-am întrebat — odată cu descrierea acestora — ce putem să deducem din știrile sosite la comitet din toate părțile comitatului și ce îmi propune etc. etc. La scrisoarea mea el a răspuns că necazurile cresc cu viteza fulgerului. El m-a sfătuit să eliberez imediat oamenii de sub urbariu, ceea ce contele Andrásy a și făcut etc. Văzînd aceste împrejurări grele, i-am scris imediat din nou și l-am rugat, dacă crede că e necesar, să asigure cazarea la Zaláu pentru îngeraș, domnișoara Katinka⁶, soția mea și Ilka. Dacă nu e cazul, îi voi trimite pe toți la Pesta.

Fiindcă nu am dispoziții din partea domniei-voastre pentru eliberarea totală a iobagilor, eu nu pot să o transpun în practică. De aceea l-am întrebat în scrisoare, dacă nu e de părere să vină să o realizăm împreună. La cea de-a doua scrisoare mi-a răspuns invers față de prima; m-a asigurat că sîntem în suficientă securitate și că nu propune deocamdată renunțarea la robotă, întrucît fără aprobarea domniei-voastre nu avem împuterniciri în acest sens etc. În continuare a scris că dacă într-adevăr am fi siliți să fugim, casa lui va sta totdeauna la dispoziția noastră, a celor de aici. Mărturisesc că m-am scandalizat citind cele două scrisori, după ce mi-am dat seama că s-a produs o astfel de schimbare în 24 de ore. Mi-a venit însă în minte, că ce știu am aflat de 3 zile. Prin urmare puteau să se schimbe împrejurările și acolo. Încă mîine, disdedimineată, mă voi rezezi acolo personal, mă voi uita în jur și atunci vom hotărî, deoarece astfel nu putem să rămînem. Circulă proclamații tipărite în limba română. În ele se spune că cel care nu se străduiește să scuture jugul de fier de 800 de ani, nu e demn să trăiască etc. etc. Poate astfel de afirmații sînt făcute numai să provoace spaimă, dar ar fi posibile și năzuințe serioase. Eu voi decide mîine asupra micului îngerăș, cînd voi ajunge la domnul Kis Károly, fiindcă abia e cineva în Jibou în care să poți avea încredere. Povara responsabilității am luat-o asupra sufletului meu, atunci cînd am acceptat să-l primesc sub îngrijirea mea. Eu mă voi rezezi deci mîine acolo să decidem împreună cu domnul Kis Károly conform împrejurărilor. Întrucît nu întrevăd suficientă siguranță [pentru copil] dacă l-am duce la Zalău, dar nici în eventualitatea că am rămîne la Jibou în urma evenimentelor de acolo, doresc îndrumări din partea domniei-voastre. Iau în considerare toate aspectele problemei, pentru ca în caz de nevoie — să ne ferească Dumnezeu — eu să pot opera.

Poștașul trebuie să plece. De aceea, vă cer iertare că vă voi scrie despre celelalte numai în cîteva cuvinte.

Vă puteți imagina, că acum gospodăria noastră stagnează. Grîul semănat în primăvară are o suprafață de 96 de mierțe; mălaiul e de 53; ovăzul de 1 068; mazărea de 12 banițe; fasolea de 2 1/2 mierțe⁷. Mai mult nu am putut. Semănăturile parțiale făcute pe domeniu ar fi destule; dar știe Dumnezeu cum vom ajunge la strîngerea recoltei. Această schimbare ne-a găsit prea nepregătiți.

În problema hergheliei nu e nici un necaz. De la înștiințarea mea de data trecută au fătat două iepe. La 21 aprilie Tündér a făcut o mînză de culoare galbenă. La 19 aprilie Aurelia a fătat o mînză tot de culoare galbenă, dar fără semne.

Montă nouă — Florinda la 19 aprilie — Virgonc la 17 aprilie. Slavă Domnului, noi cu toții sîntem încă sănătoși. Sărut mîna doamnei baronese. Domniei-voastre vă rămîn cu deosebită stimă umilul serv

Nagy Lázár

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Mîsive.

¹ V. doc. 83.

² Vezi doc 83, nota nr. 1.

³ Jósika Lajos.

⁴ Jósika Sámuel.

⁵ Fiul lui Wesselényi Miklós.

⁶ Versényi Katalin.

⁷ Aici mierța sau banița are sensul de unitate de suprafață, fiind echivalentă cu

Zaláu, 20 aprilie 1848

Zilah április 20. 1848

Nagyságos Uram!

E holnap 10^{ór}ól tisztelt levelét nagyságodnak nagy örömmel és hálás köszönettel vettem. Ez olta Kiss Laci tisztelni fogta nagyságodat, s amik elmenetelig itt történtek, elbeszéllette. Azolta semmi nevezetes nem történt, s mégis az emberek egymást szörnyen elilyesztették. A nemesség fél a paraszt-ságtól, ezek félnek amazoktól, s különösen félnek tollünk, zilahiaktól, miolta itt egy kis nemzeti őrsereg alakult, és gyakorolya magát. Ezen félelemből külömbféle hírek erednek és terjednek szét; melyek közzül, ha valami amolyan Bagosi féle könnyű embertől, nagyságodhoz is hatott volna valami, méitöz-tassék leg kisebb hitelt sem adni egynek is, mert itt minden csendes még, senki személye meg támadva még nincs, kivéven a völcsökiek által történt ostobaságot, amit Laci nagyságodnak el fogott beszélni, s minek következté-ben a völcsöki bírák¹ tegnap voltak választmányunk előtt, mert Vajda György meghalt, s választmányunk a bírákat bé parancsolta, és azok megjelentek, s kikérdeztetvén elbocsáttattak, s mivel a büntett elkövetői tisztán nem tudat-nak, investigatio rendeltetett ellenök, a kik nem hogy valami ellenszegülés-ről gondolkodnának, sőt nagyon meg vannak rettenve. Vagyon meg támadás még semmi sem történt; de fenyegetődzések történtek, a vagyon foglalásra nézve, azomban inkább csendesednek, mint a lázadásban gyarapodnának, hanem égy más között civakodnak, veszekednek, a földek és örökségek felett, melyeknek régibb használói azoktól, kiknek most vannak kezeiken, viszsza követelik azokat. Tényre még tudomra itt sem ment a dolog s reméllem nem is megyen, kivált ha viszsza csatlásunk hamar végrehajtatik.

Egy kis katonaság minden esetre jól fogna — kivált huszárok, ha csak százan lennének is, kérdésen kívül semmi rend bontás nem történne. Azom-ban az itt levőket is el akarják hír szerint vinni; mely ellen tegnap sebes postán írtunk fel a kormányzónak, ki fejtven az irományban, melynek készí-tése rám bízott — hogy a katonaságnak itteni tanyászása még szükségesebb az erdélyiekre, mint reánk nézve. Meg válik mit nyerünk. Erdélyben az oláhok mozognak, húsvét utáni vasárnapra minden esperest két pappal és minden faluból 2 követ vannak *Dalásfalvára* rendelve, de amit a *gubernium* eltiltott, megírván a püspöknek, hogy más határnapra, más forma gyűlésöket, melyen kívánságukat elkészítsék, meg fog engedni. Megtudandik, hogy a mi oláhaink is meg vannak é híva, tegnap a paptelki esperest bé hívtuk Zilahra, és ő ki mondta, hogy éppen úgy meg vannak híva, s éppen húsvét utáni vasárnap-ra, Somlyóra, a vicariushoz. Mit akarnak ezen gyűléseken, nem tudjuk, a pap-telki esperest sem tudja.

Egyébiránt itt a megyében már nem szolgál a népnek legnagyobb része. A sibóiak még szolgálnak, de már zúgnak ellene, meg hagytam, miként semmi kényszerítő eszközt a nem szolgálók ellen meg ne kísértsenek. Baj és hátra maradás s gazdaságban fennakadás mindenesetre nagy lesz, kivált most az elein. Isten mindenből ki segitend rendre.

A sibóiaknak ma égy hete kárpótlást adtam a Csiglen tér alatt, vadas kerti foglalásért, tellyesleg meg elégedtek vele.

Nagy Lázár tegnap írt nekem, melyben felemlítvén az ilyesztő híreket, tanácsot kérdett, mit tegyenek. Én azt javaltam, hogy maradjanak othon min-

den félelem nélkül, mert bizony kitörés nem leszel, és midőn félni kell, azt én megtudom, s rögtön tudatom velök is, s akkor hozzám jöjjenek, itt legalább 150 fegyveres őrködik, a többi polgárságon kívül a köz csend fölött.

A sibói fegyvereket, legroszszabb esetre jó volna valahová el szerkesztetni, ha nagyságod megengedné.

Menyire tudta a meg bukott austriai ördögös politica nemzetünket ősi jelleméből kivetkőztetni? csak most tettzik meg, midőn ily népes magyar városba alig tudunk 80 lótvány lőfegyvert és egy anyi rosda marta kardot összerézni. Most lántsákat készítettünk, s imígy amúgy csak felfegyverezünk vagy 150-en. Azonban hajlam sincsen népünkben a nemzeti őrségre — teljesen szolgálai jelleműek —, hanem ez is más kép leszel, csak egy kis időnk legyen. Ezt is megadja talám az a jó Isten, ki eddig e népet meg tudta tartani.

Nékem sok és sokféle dolgom van; de gondjaim közt a Sibó fölötti őrködés legelső. Nagyságtok hát legyenek nyugottak; mind a kis Béla felől, mind javaikra nézve. Csókolom kezeit a báróné ő méltóságának, s maradok nagyságodnak alázatos szolgálja

Kiss Károly

Zaláu, 20 aprilie 1848

Măria voastră, domnul meu!

Am primit cu mare bucurie și cu mulțumire prețuita scrisoare a măriei voastre din 10 a lunii curente. Kis László v-a onorat cu prezența și v-a povestit ce s-a întâmplat aici pînă la plecarea lui. De atunci nu s-a mai produs nimic important și totuși oamenii se înfricoșează unii pe alții. Nobilii se tem de țărani, aceștia de ceilalți și deosebit de mult se tem de cei din Zaláu, de cînd aici a luat ființă o mică gardă cetățenească, ce face exerciții. Din această teamă provin diferite vești, care se răspîndesc; unele dintre ele ar fi ajuns pînă și la dumneavoastră datorită ușuraticului Bagosi. Vă rog să binevoiti a nu le da nici cel mai mic credit, deoarece aici încă totul e în liniște. Nu este atacată persoana nimănui. Face excepție prostia celor din Ulciug, despre care v-a povestit Laci¹. În urma morții lui Vajda György, juzii din Ulciug au fost ieri în fața comitetului nostru, deoarece li s-a poruncit astfel. Ei s-au prezentat și după ce li s-a luat interogatoriul au fost eliberați; întrucît nu se știe clar cine sînt făptașii, s-a ordonat ancheta împotriva lor; aceștia nu se gîndesc la împotrivire; dimpotrivă, se tem grozav. Atacuri împotriva averii încă nu s-au produs; s-au proferat totuși amenințări privind ocuparea averii. Cu toate acestea, oamenii mai mult se liniștesc decît se agită. Se sfădesc între ei, se ceartă asupra pămîntului și moștenirilor. Cei ce le-au folosit în trecut cer să li se restituie de către aceia în a căror mîini se află acum. Nu s-a ajuns deocamdată la fapte. Sper că nici nu se va ajunge pînă acolo, mai ales dacă reanexarea [Partiumului] se va rezolva grabnic.

O mică armată ar fi necesară în tot cazul, în special husari. Chiar dacă ar fi numai 100, nu s-ar împlini nimic. În afara acestor probleme nu e nici o vătămare a ordinii. Dar, cum se aude, chiar [armata] care se află aici ar urma să fie dusă. Împotriva acestei eventualități noi am scris ieri guvernatorului prin poștă urgentă. În scrisoarea a cărei redactare mi-a fost încredințată, am arătat că staționarea armatei pe aici e mai necesară pentru transilvăneni decît pentru noi. Vom vedea ce vom obține. În Transilvania români se mișcă. S-a ordonat ca în duminica de după paști fiecare protopop să fie cu doi preoți și 2 delegați din fiecare sat la Blaj. Această adunare a fost însă interzisă de Guberniu. Guberniul s-a adresat episcopului, scriindu-i

că românilor li se va aproba o altă formă de adunare, pentru o altă zi, la care să-și prezinte doleanțele. Voind să aflu dacă sînt invitați și românii noștri, ieri l-am chemat pe protopopul din Popeni la Zalău. Mi-a spus că sînt chemați pentru ziua de duminică după paști la vicar la Șimleu Silvaniei. Ce vor să facă la această adunare, noi nu știm. Nu știe nici protopopul din Popeni.

Dealtfel, aici în județ majoritatea populației nu-și îndeplinește slujbele iobăgești. Cei din Jibou își mai prestează slujbele, dar murmură împotriva lor. Am dat dispoziții să nu se încerce nici un fel de mijloc de constrîngere împotriva acelor care nu-și îndeplinesc robotele. Necazuri și rămîneri în urmă în gospodărie în tot cazul vor fi mari, în special acum la început. Dumnezeu ne va ajuta în toate pe rînd.

Acum o săptămînă am dat compensație celor din Jibou pentru ocuparea parcului de vînătoare din partea de hotar denumită Csiglen. Mulțumirea a fost deplină.

Ieri mi-a scris Nagy Lázár. În scrisoare a menționat zvonuri înfricoșătoare. A cerut sfaturi în legătură cu ceea ce trebuia să facă. Eu i-am propus să rămînă acasă, fără nici o frică, deoarece revolta nu va fi. L-am asigurat că îl voi anunța imediat dacă trebuie să se teamă cu adevărat. Atunci să vină la mine. Pentru menținerea liniștii aici fac de pază circa 150 de [oameni] înarmați, în afară de ceilalți civili.

În vederea prevenirii unor eventuale cazuri mai grave ar fi bine, dacă mărirea voastră aprobă, ca armele de la Jibou să se depună undeva.

Numai acum se vede în ce măsură a reușit politica diabolică austriacă prăbușită, să reducă din caracterul strămoșesc al națiunii noastre, dacă reușim să facem rost doar de 80 de puști mizerabile și de tot atîtea săbii ruginite, într-un oraș maghiar atît de populat. Acum am făcut lăncii și ne vom înarma cum vom putea cu circa 150. Nu există nici o înclinație în poporul nostru pentru garda cetățenească. Toți sînt cu caracter de slugă. Sperăm că va fi altfel, numai să avem puțin timp. Poate ne va da și acest lucru Dumnezeu care a reușit să ne mențină poporul pînă în prezent.

Eu am multe și diverse treburi; dar între grijile mele prima este să veghez asupra Jiboului. Dumneavoastră să fiți deci liniștit în privința proprietății și a micuțului Béla. Sărut mîna mult stimatei baroneze și rămîn sluga supusă a domniei voastre,

Kis Károly

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. *Misive.*

¹ Cf. doc. 83 și 128.

Cluj, 21 aprilie 1848

Erdélyi katolikus püspök úr ő nagyméltóságának

Nagyméltóságodnak folyó hó 18káról 525 szám alatt¹ a csíksomlyói tanuló ifjúságot izgatott királyi táblai írnokokról és a katonaságnak a falu végén lévő útmutatókról levért kétfejű sasokért ezen ifjúság elleni felbőszü-

léséről hozzám intézett becses előterjesztését, a közlött záraték köszönettel visszaküldése mellett, a jelen ingerültség inkább csilapíthatása mint élesztése tekintetéből, csak tudomásul vettem.

Kolosvárt april 21^{kén} 1848

Către eminența sa episcopul catolic al Transilvaniei

Am luat la cunoștință prețiosul act înaintat mie din partea măriei voastre în 18 a lunii curente sub nr. 525¹ [în care relați] despre agitarea tineretului studios din Șumuleu Ciucului de către canceliștii de la Tabla regească; de asemenea despre revolta soldaților împotriva [acestui tineret] care a dat jos [emblema] cu vulturi cu două capete de pe indicatoarele de drumuri. Vă restitui cu mulțumire anexa actului și menționez că am luat la cunoștință cele întâmplate în privința potolirii și nu a ațtării agitației actuale.

Cluj, la 21 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 918/1848. Foto: 2675—2676.

¹ V. doc. 73.

131

Cluj, 21 aprilie 1848

An den Hochwohlgeboren Herrn Adam v. Gallbrunn
General Major u. Stadt Commandanten

Aus Rücksicht der Aufrechterhaltung der öffentlichen Sicherheit, habe ich die Ehre Euer Hochwohlgeboren zu ersuchen die nothwendige Anordnung treffen zu wollen, einen Theil des in Lechnitz stationierten Kavallerie Flügels, unverweilt nach Bontshida, den anderen nach Válaszút vorrücken zu lassen. Über die Verpflegung der Mannschaft, sowie über die erforderliche Bestallung der Pferde wird unterm heutigen gehörigen Orts das Nöthige angeordnet.

Gróf Wass Sámuel nemes Doboka vármegyei igazgató fő
bírónak

A köz bátorság fenn tartása tekintetéből szükségesnek tartottam a Le-kentzén szállomásozó lovas ezred szárnyának egy részét Bontzhidára, más részét pedig Válaszútra töstént át rendelni. Miről méltóságodat oly végett értesítem, mikép mind a legénység bé szállításáru, mind a lovak elhelyezéséről kellőleg és rögtön rendelkezék.

Kolosvár, Apr. 21. 1848¹

Către contele Wass Sámuel, prim-judele diriguitor al nobilului
comitat Dăbîca

În vederea asigurării securității publice, consider necesară transferarea imediată în localitatea Bonțida a unei părți din aripa batalionului de cava-

lerie care staționează la Lechința, iar a alteia la Răscruți. Vă înștiințez pe dumneavoastră pentru a lua imediat măsuri corespunzătoare privind cazarea soldaților și încartiruirea cailor.

Cluj, la 21 aprilie 1848¹

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 899/1848. Foto: 2 650—2 651.

¹ Cf. doc. 147, 255, 256 și 257.

132

Cluj, 21 aprilie 1848

A helybeli város parancsnokának

Es sollten sich in dem sogenannten Mócs die Umstände so gestalten, daß es vielleicht nothwendig sein dürfte, die Militärische Intervention zur Aufrechthaltung der Ordnung alsogleich in Anspruch zu nehmen, deswegen nehme ich mir die Freyheit, Euer Hochgeboren in Folge einer Aufforderung den unter dem Vorsitze des Obergespans des Klausenburger Comitats für die innere Sicherheit wirkende Commission hiemit dientsfreundschaftlichst zu ersuchen, die in Mócs und Örményes stationierten Militair Commandanten anweisen zu wollen, daß sie im Falle sie, und zwar ersterer durch den Perceptor Ladislaus Fellegi, letzterer aber durch den Oberrichter Alex. Sala, oder in dessen Abwesenheit durch den Vicegespan B. Ladislaus Inczédi, die und zwar die beiden letzten vermög ihrer Stellung, ersterer als hiezu besonders beauftragt, die bewaffnenden Districte zu überwachen haben, aufgeordert werden, die nöthige militärische Assistenz mit Behutsamkeit jedoch mit Energie alsogleich leisten. Da ferner der Oberrichter Sala noch heute nachmittags ein Uhr an seine Bestimmung über Mócs abzureisen gedacht und die Weisung an die Militair Commandanten sowohl in Mocs als auch in Örményes mitzunehmen wünscht, so bitte ich diese alsogleich ausfertigen und ins Comitats-Hause überschicken zu wollen¹.

Kolozsvár, 4/21 1848²

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 905/1848. Foto: 2 670—2 671.

¹ Intregul text al conceptului e scris de guvernatorul Teleki.

² Cf. doc. 131, 147, 255, 256.

133

Cluj, 21 aprilie 1848

Méltóságos főispán úr!

Méltóságod Aprilis 20^{ról} 435 szám alatt hozzám intézett feljelentésére, melynél fogva a gyéresi tanácsnak balázsfalvi clericus Nemes Vaszilikának Gyéress várossa oláh lakossai bujtogatásáról jelentését felküldötte, méltóság-

godnak a felküldött záratékok vissza rekesztése mellett vissza írni kívántam: miszerént említett clericus Nemes Vaszilikát, ha még azon környékben most is lappangna, maga eleibe idéztetvén, kemény megfedetés mellett érté- sére adni ne terhelte- sék, hogy ha helytelen szándokáról fel nem hagy, s a népet esztelen módja szerint továbbá is bujtogatni merészelné, magának tulajdonítsa, ha ilyenén maga viseletéért illő és bizonyosan el nem mulasz- tandó büntetés fog ellene rendeltetni, szokott tisztelettel maradván méltósá- godnak elkötelezett szolgálja

Kolozsvártt, Aprilis 21kén 1848

Gróf Teleki József

Onorate domnule comite suprem!

Doresc să răspund la raportul dvs. din 20 aprilie nr. 435, prin care ne înștiințați că ați trimis consiliului din Cîmpia Turzii raportul referitor la aștirea locuitorilor români ai localității de către clericul Vasiliță Nemeș din Blaj. Am reținut hotărîrea trimisă de dvs. Dacă pomenitul cleric, Vasiliță Nemeș, se află și acum în acea regiune, să-l chemați în fața dvs. și să-i puneți în vedere, muștrîndu-l sever, să renunțe la acțiunile sale nejuste. În eventuali- tatea că va îndrăzni să aștîe în continuare poporul în mod nechibzuit și-și va atribui sieși o astfel de comportare, va primi o pedeapsă corespunzătoare. Rămîn cu obișnuita stimă, devotatul dumneavoastră

Cluj, la 21 aprilie 1848

Grof Teleki József

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. comitat. Turda. Acta prezidiale, nr. 475/1848. *Concept.* Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 906/1848. Foto: 207.

134

Pesta, 21 aprilie 1848

Nagyméltóságú Igazságügyi Minister úr!

Murgu Euthim az idemellékelt per bizonyítása szerint Magyarország egysége ellen törekedett az által, hogy Bánátusból és egyéb oláhok által la- kott tartományokból egy — magyar koronától független — országot alakít- tani akart.

Miután ezen rab a pesti újépületből, hol egy tisztességes szobába tar- tóztatott, e hivatal befolyása nélkül állítólag a belügyminister rendeletéhez képest kiszabadított, önként előadja magát az a kérdés, hogy az érintett per befejezettek tekintendő-e vagy sem?

Midőn tehát erre mielőbbi világos utasítást annál inkább kérnék, hogy Murgu eredeti irományait visszaköveteli, mély tisztelettel maradok nagyméltóságodnak

Pesten, April hó 21én 1848

legalázatosabb szolgálja
Fluk Eduard, királyi ügy. al igazgató¹

Preaînălțimea voastră domnule ministru al justiției!

Pe baza probelor alăturate ale procesului, Eftimie Murgu a acționat împotriva unității Ungariei, prin aceea că a vrut să creeze din Banat și din alte regiuni locuite de români o țară separată de coroana ungară.

După ce a fost întemnițat, a stat într-o celulă onestă din noua clădire (a închisorii) pestane. De acolo a fost eliberat fără asentimentul acestui oficiu, se zice conform ordinului ministrului de interne. Acum se ridică de la sine problema dacă procesul amintit se poate considera încheiat sau nu. Solicit de aceea o dispoziție cât mai urgentă și mai clară asupra acestei probleme, cu atât mai mult, cu cât Murgu cere înapoi scriptele sale originale. Rămîn cu stimă supusul cel mai umil al preaînălțimii voastre

Pesta, la 21 aprilie 1848

Fluk Eduard, director adjunct
al procuraturii regale¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Miniszteriumi Levéltár. Igazságügyi Miniszterium. Büntető-törvénykezési osztály, nr. 21/1848. *Copie.* Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Miniszteriumi Levéltár. Belügyminiszterium. Általános iratok, nr. 217/B. Foto: 11 913.

¹ Cf. doc. 115 și 242.

135

Blaj, 9/21 aprilie 1848

Onorate în Christos frate!

Nevoindu-ne a împlini făgăduința care în 6/18 a lunei curgătoare, supt numărul 712 a.c., cătră frațiile voastre o am făcut, după ce cu prea onorații frați canonici căutînd la stările împrejur și după ce despre aceasta și cu prea onoratul Consistoriu al scaunului Sibiului am și avut o înțelegere, statornicește am hotărît: ca pre 3/15 a lunei lui mai să ținem adunare în Blaj, la care după sunetul decretului gubernial singur frațiile voastre protopopii cu unii bărbați precepuți, adecă carii au zel spre nația sa și cunoștința țării și drepturilor *omenești și politicești din protopopiatul în carele s-ar afla, veți avea a vă aduna.*

Drept frațiile voastre veți îndrepta popoarele încredințate ca să nu trimită soli, precum cugetă unii, carii numai în deșert cu împiedecarea economiei ar face osteneala ca cei ce se vor aduna pentru drepturile nației și a aceiași reînviere, cu un cuget, uniți și neuniți, se vor svătui și cererea în numele a toată nația se va așterne la Dietă cît mai curînd următoare; care cei mai cu inteligență de bună sama mai întogmit și mai cu temei vor hotărî. Altmenterea încă protopopii despre amîndouă părțile, cu naționali carii vor veni la mare număr vor sosi. După carele rămînem

Blaj, 9/21 aprilie 1848

Frăției tale de binevoitor
Vlădica Ioan

Imprimat. Bibl. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. 1848. Publicat de Poepa, *Memorialul lui Șaguna*, p. 53; Păcățian, *Cartea de aur*, I, p. 269.

Blaj, 21 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Groff Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Excellentiádnak mostan estve vévén vajdaházi papom iránti kegyes rendelését¹, töstént iklódi esperestem Popovits Panthaleonhoz olly rendelést küldtettem, hogy maga mellé vévén széki helyettes esperest Thékár Györgyöt, a véle mássába közlett Báró Vesselényi Ferenc úr eő nagysága panaszának² helyly színére menvén, s a tiszt által ki nevezendő tanúkat hitek le tétele mellett halgassák ki, s munkálatyokat rögtön külgyék fel. Meg hagyatván az is, hogy a népet igyekezzenek engedelmességre hozni, elejebbe terjesztvén, mi szerént csak is engedelmeség által remélhetik könnyebbüléseket, ellen szegülés által pedig magokat nem csak hogy a javadalmakra érdemetlené teszik, hanem más kedvetlenségeknek s réájak következendő büntetésnek tészik ki magokat.

A mit is a közlett kérelem levél aláztatos vissza küldése mellett előre jelentvén, tapasztalt nagy kegyébe ajállatt mély tisztelettel maradok excellentiádnak aláztatos szolgája

Balásfalván Aprilis 21én 1848

Lemény János, Fogarasi Püspök³

Preaînălțimea voastră domnule conte guvernator, domnul meu milostiv!

Acum seara am luat cu pioșenie la cunoștință dispoziția excelenței voastre în legătură cu preotul meu din Voivodeni¹. Am dat imediat dispoziții lui Pantelei Popovici, protopopul din Iclod, să ia cu el pe Gheorghe Thecar, protopopul vicar din Marca, și să se deplaseze la fața locului; acolo, conform plîngerii baronului Wesselényi Ferenc² din adresa primită în copie, să interogheze pe martorii menționați de către administrator după ce le va lua jurământul și să înainteze neîntârziat rezultatele acțiunii lor; totodată le-am mai trasat și sarcina de a încerca să-i aducă pe poporeni la ascultare și de a căuta să-i convingă că numai prin supunere pot spera ușurare; prin nesupunere nu numai că se vor face nevrednici de orice îmbunătățire [a situației lor], dar se vor expune și la alte neplăceri și pedepse.

Anunțându-vă toate acestea, vă retrimite scrisoarea. Mă recomand bunăvoinței dvs. deosebite și rămân cu adîncă stimă supusul fidel al excelenței voastre

Blaj, la 21 aprilie 1848

Ioan Lemeni, episcop al Făgărașului³

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 936/1848. Foto: 230.

¹ V. doc. 93.

² V. doc. 112.

³ Cf. doc. 93, nota nr. 2; v. și doc. 160 și 161.

Blaj, 21 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Fő Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

A felséges Királyi Fő Kormányhoz folyó hó 18^{kán} tett¹ azon alázatos jelentésem folytában, hogy még az nap szét küldött kör levelek² által a Tamas vasárnapjára nem helyeselheto utakon Balásfalvára intézett egybe-gyűlést esperesteimnek meg tiltottam, bátor vagyok nagy méltóságodnak alázatosan jelenteni, mi szerént a felséges Királyi Fő Kormány által folyó hó 17^{kén} 5245 szám alatt kegyesen lett fel hatalmaztatásomhoz képest, elejét véendő minden nem helyeselheto utakon és módokon tarthatandó tanácskozásoknak az oláh nemzet ügyében, esperesteimnek csak is magokra s a nemzet értelmesbb egyéneinek Balásfalvára békés tanácskozás végetti egybe gyűlésére jövő május holnapja 15^{két} tűztem ki határ napul³. Mely alázatos jelentésem mellett legmélyebb tisztelettel maradok nagy méltóságodnak alázatos

Balásfalván, április 21^{én} 1848

szolgája

Lemény János, fogarasi püspök

Preainălțimea voastră domnule conte guvernator regal,
domnul meu milostiv!

În raportul meu preaplecat înaintat Guberniului maiestății sale regale la 18 l.c.¹, v-am informat că în aceeași zi le-am trimis circulare protopopilor mei prin care le-am interzis să participe la proiectata adunare oficial neadmisă², ce ar urma să se țină la Blaj de duminica Tomii.

Ca urmare a acestui raport o informez cu supușenie pe preainălțimea voastră, că potrivit aprobării Guberniului maiestății sale regale nr. 5 245 din 17 l.c., am fixat adunarea pentru o consfătuire pașnică pe data de 15 a lunii mai. Ea urmează să se desfășoare la Blaj cu participarea protopopilor și a persoanelor mai inteligente din sînul națiunii. Eu am fost împuternicit să iau măsuri pentru a împiedica anticipat ivirea condițiilor ținerii unor consfătuiri în chestiunile privind națiunea română³, pe căi nepermise cu care nu putem fi de acord.

Raportîndu-vă umil cele de mai sus, rămîn cu profundă stimă sluga supusă a preainălțimii voastre

Blaj, la 21 aprilie 1848

Lemeni Ioan,
episcop de Făgăraș

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 947/1848. Foto: 232.

¹ V. doc. 71.

² V. doc. 70.

³ V. doc. 135.

Şiria, 9/21 aprilie 1848

Înalt preasfinţite domnule episcop! Domnule mult milostive!

Umilită relaţie fac cum că în 8-lea aprilie a.c. biserica din Curtachiarii carea nainte de 14 ani de uniţi să cuprinsase şi pînă în numita zi să stăpînea, mie prin mărita deputaţie a slăvitului comitat Aradului s-au predat, carea purtării de grijă preotului de acolo Lelea Mihail am şi încredinţat-o, însă fiindcă pentru pămînturile parohiale deputaţie neavînd, comisie a hotărît, spre a ne cearere mărita deputaţie pe preotu unit din Curtachiarii-Corhani, de la mai departe lucrarea pămînturilor parohiale şi pînă atunci pînă ce în treaba aceasta creştinii noştrii din Curtachiarii la ţentrale deputaţie a măritului Comitat Aradului cererea lor vor întinde, l-au oprit.

Întru altele făcînd umilita relaţie pe lîngă sărutarea S.S. mîini, recomandîndu-mă arhipăstoreştii îndurări cu adîncă aplecăciune rămîn,

Al înalt presfinţitei domniei tale cel mai mic serv

În Vilagos 9-le Aprilie 1848

Teodor Popovici, protopresbiter Vilagoşului¹

Original. Arh. Episcopiei ortodoxe române din Arad, nr. 90/1848.

¹ Cf. doc. 125; v. şi doc. 117 din vol. I.

Sighişoara, 21 aprilie 1848

Vermög H. Gubl. Decrets vom 17 d. M. Z. 5243 l. J. wird dem hies. Magistrats Praesidium, in Rücksicht dessen, daß die Walachen beider Confessionen auf dem Sonntag nach Ostern zu Blasendorf eine große Volksversammlung, welche von allen Erzpriestern mit je zwei Popen, dann von je 2 Abgesandten aus jedem Dorfe beschickt werde, veranstalten wollen, um bei dem Landtag eine Bittschrift bezüglich der den Walachen zu gewährenden Rechten einzureichen, es aber bei der geringen Bildung des größten Theils dieses Volkes leicht die Veranlassung zu traurigen Vorgängen, zumahl in jetziger aufgeregter Zeit, darbieten könnte, — bekannt gegeben, daß den beiden walachischen Bischöfen aufgetragen worden, ihren Erzpriestern und Glaubensuntergebenen den Besuch jener Versammlung zu untersagen. Demnach wird durch das Magistratspraesidium aufgetragen, die in hiesigem Stuhle befindlichen Erzprister beider Bekenntnisse vor sich zu bescheiden und denselben, wie auch den Popen und den Dörfern, die Absendung von Abgesandten zu jener Versammlung streng zu verbieten; jedoch die Erzpriester davon zu verständigen, daß beide Bischöfe vom k. Gubernium dahin angewiesen worden,

daß sie einen andern Tag zur Versammlung bestimmen sollten, wohin sie die Erzpriester und einige andere verständige gebildete Männer ihrer Nation zusammenrufen könnten.

Dem Magistrats Praesidium und den Stuhls Inspectoren Weisskircher, F. Müller und Caspar wird in ipsa Sessione aufgetragen im Sinne dieses H. Gubl. Decretes vorzugehen und die nöthigen Vorkehrungen unverweilt zu treffen.

Red. 22 April 1848

Original. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Sighişoara. Registrul de procese-verbale, nr. 1 170/1848. Foto: 6 449—6 450.

140

Sfintu Gheorghe, 21 aprilie 1848

4 Királybiróknak

Aprilis 21kén 1848

A Felsőes Királyi Főkörmányszéknek folyó évi 5245 számmal jegyzett¹, s másolatba csatolt kegyelmes rendelete folytán meg hagyni kívántam a tekintetes királybíró úrnak, hogy a felügyelete alá bízott nemes szék kebelébe lévő közönségek oláh lakossainak és a két ág görög szertartású lelkészeknek szorossan meg hagyni ne terheltesen, hogy a tisztelt kormányi intézvény szerint húsvét utánni első vasárnapon megtartatni célzott balásfalvi gyűlésre el menni ne merészelyenek.

Görög szertartású két esperestnek

A Felsőes Királyi Fő Körmányszéknek bizonyos tárgyba hozzám érkezett rendelete folytán Tiszteletteddel közlendőm lévén azon kegyelmes intézvény megérthetése végett folyó holdnap 24kén, azaz húsvét másodnapján reggeli 10 órakor nállam megjelenni ne terheltesen, állandóul maradván.

Către cei 4 juzi regeşti

La 21 aprilie 1848

Conform dispoziţiei nr. 5 245 din a.c.¹, a stimatului Guberniu al maies-tăţii sale regale, alăturată în copie, am îndrumat onoratul jude regesc să ordone celor 2 preoţi ortodocşi şi populaţiei române aflate sub controlul lui, să nu îndrăznească să meargă la adunarea de la Blaj din prima duminică de după paşti.

Pe baza dispoziției trimisă de Guberniul maiestății sale regale într-o anumită problemă vă veți prezenta la mine la 24 l.c., în a doua zi a paștilor, dimineața la 10. Vă voi face comunicări în vederea înțelegerii prețioasei dispoziții. Rămân totdeauna . . .

Concept. Arh. St. Sfintu Gheorghe. Fond. Arh. scaun. Trei Scaune. Acte prezidiale, nr. 139/1848. Foto: 7 701—7 702.

¹ V. doc. 51.

141

Aiud, 21 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Kormányzó Ur! Kegyelmes Urunk!

Nagy Enyed városának azon helyzete, mely szerint egy felől azon havasos vidék szomszédja, mely mindég kovászszá volt a nyughatatlanságoknak, s hol ütött volt ki a Hóra világ neve alatt ösmeretes néplázadás, másfelől pedig szomszédos vele Balásfalva, a hol van középpontja az oláh érdekeknek, s a hová a mint azt nagy méltóságod is bölcsen méltóztat tudni, népgyűlés volt hirdetve, s noha nagy méltóságod erre nézve tiltó rendelést méltóztatott ki adni, félő, hogy az mégis meg tartatni, s a sok míveletlen nép öszve csoportozása mindég veszélyt okozhat, különösen pedig most, midőn a kedélyek ingerültebbek — arra szollít fel bennünket: mi szerint e város nyugalmit az itt szállásoló kevés katonasággal nem találván eléggé biztosítva, arra kérjük nagy méltóságodat, hogy ide két század gyalogságot méltóztatson rendelni és azt annyival inkább, mivel az egész megye csendét így inkább reméljük biztosíthatni, mintha a felső kerületbe eljöheto csendzavarás esetében, a távolabb fekvő Károlyfejérvárról — a hol tudatunk szerint küllömben is igen kevés katonaság van — kellene katonákat hozatni.

A polgári őrsereg számára meg kívántató fegyverekre nézve, arról méltóztatott nagy méltóságod bennünket meg nyugtatni, hogy a szükséges intézkedéseket a fő hadi vezérséghez irántuk megtette, mi, remélve, hogy onnan Károly Fejérvárra eddig elé meg jött a rendelet, tegnap el küldettünk a fegyverek után, de kérésünkre — a mint a vár parancsnok ide mellékelt át iratából látható — azt a választ nyertük, hogy néki e tárgyba semmi rendelete nem lévén, fegyvereket nem adhat. Itt már feles számmal fel állott a nemzeti őrsereg, már több versen künn volt a gyakorlaton, s midőn látják azt, hogy ők, családjaik s városok oltalmára tulajdon dolgaik elhanyagolása mellett bár mely áldozatra készek, igen nagy ingerültséget szül az, hogy noha ők béke és rendszerető, a fejedelemhez s hazához hű polgárok, s nem zavarcsinálásra, hanem a béke fenn tartására kérik a fegyvert, célt nem érhetnek, s családjaikat a véletlennek ki téve látják. Kérjük annál fogva

nagy méltóságodat méltóztat oly rendelkezéseket adni, hogy a fegyver kérésünkre ki szolgáltasson¹.

Továbbá alázatos tisztelettel maradtunk nagy méltóságodnak alázatos szolgálói

Nemes Alsó Fejér megye állandó bizottmányától.

Nagy Enyeden, Aprilis 21én 1848

Boér Ferenc, helyettes főbíró
Zeyk Károly, jegyző

Preainálțimea voastră domnule conte guvernator regal, domnul meu milostiv!

Orașul Aiud are o astfel de situație că, pe de o parte, este vecinul acelei regiuni alpine care a fost totdeauna sîmburele neastîmpărării și unde a izbucnit revolta populară cunoscută sub denumirea „Vremea lui Horea“, pe de altă parte, este vecin cu Blajul, centrul interesului românesc, unde, cum binevoiti a ști și dvs., a fost anunțată adunarea populară. Deși dvs. ați emis ordin de interdicere, ne temem că ea totuși se va ține. Adunarea mulțimii lipsită de cultură poate să cauzeze totdeauna pericol, îndeosebi acum cînd starea sufletească a oamenilor este mai iritată. La toate acestea se adaugă și faptul că armata puțin numeroasă staționată aici nu este suficientă pentru a putea asigura liniștea orașului. De aceea ne-am decis să vă rugăm să binevoiti a ordona trimiterea aici a două companii de pedestrași. Aceasta cu atît mai mult, cu cît sperăm ca astfel să asigurăm mai bine liniștea întregului comitat, în eventualitatea izbucnirii unei răzmerițe în cercul de sus, decît dacă ar trebui să chemăm armată de la Alba Iulia, care se află mai departe și după cum știm noi cu un efectiv prea redus.

Cu privire la armele necesare pentru garda cetățenească ne-ați liniștit din moment ce ați inițiat intervențiile necesare la comandamentul de război. Noi am sperat că ordinul a sosit pînă azi la Alba Iulia. Ieri am trimis după arme. Dar la cererea noastră am primit răspunsul — ce se desprinde din scrisoarea aici alăturată a comandamentului de cetate — că el nu are nici un ordin în legătură cu această chestiune, că nu poate să ne dea arme. Aici garda cetățenească s-a format dintr-un mare număr de participanți. De mai multe ori s-au efectuat exerciții. Văd că ei sînt gata la orice sacrificii pentru apărarea familiilor și casele lor. Iși neglijează chiar treburile lor personale. Le provoacă însă o mare neliniște faptul că, deși sînt pașnici, iubitori de ordine, cetățeni fideli față de domnitor și patrie și nu cer arme pentru perturbarea liniștii, ci dimpotrivă pentru menținerea păcii, totuși nu reușesc să-și ajungă scopurile și-și văd expuse familiile lor hazardului. În consecință rugăm preainálțimea voastră să dați astfel de dispozițiuni ca armele să ne fie eliberate la cererea noastră¹.

Rămînem în continuare cu respect, slugile excelenței voastre

Din partea comitetului permanent al nobilului comitat Alba de Jos
Aiud, la 21 aprilie 1848

Boér Ferenc, jude-adjunct

Zeyk Károly, notar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 927/1848. Foto: 2 691—2 693.

¹ Cf. doc. 184, 240, 245.

Arad, 21 aprilie 1848

Alulirottak a megye folyó év Martius 30-án tartott közgyűlésének jegyzőkönyvi 588 és 589 számú végzéseiben rendelt eljárásunk teljesítéséről vagyunk szerencsések bemutatásunkat tenni.

A küldöttség reá bízott munkáját foganatosítandó April hó 2-ik, 3-ik és 4-ik napjain a Körösközi kerületben fekvő helységeket a következő sorban járta be, mint Csermő, Somoșkesz, Apáti, Barakony, Talpas, Vadász, Bélzerénd, Miske, Feketegyarmat, Nagy Zerénd és Seprős, hol mindenütt a nagy számmal öszvegyűlt lakosságot egy részről a több példányokban kiosztogatott törvény cikkelek életbeléptetése által nyerendő jóvoltokról körülményesen tudósította s kitanítá más részről a törvények kötelezendő kihirdetéséig eddig teljesíteni kellő tartozásainak főállását megmagyarázván, a községek s minden egyest a békének, törvényes rendnek zavartalan főn s megtartására hatályosan fölszólítá és inté.

A törvény cikkek tartalma általában megalégüléssel fogadtatott.

Az e kerületbeli helységek legtöbb birtokosai már jobbágyaikat maguk fölmenték a tartozott szolgálatok teljesítése alul. Nagy Zerinden azonban a lakosok Martius 30-án úrimunkára szólítatván, ezek a kiállást megtagadták, s többé szinte nem rendeltettek robotra.

Apáti, Barakony és Miske helységekben lakó zsellérek szántó földek nem léte miatt, Seprős és Barakony és Apáti lakosai pedig a legelő elkülönözése által tapasztalt megszorításért emeltek panaszt mit a küldöttség azal, — hogy az úrbéri szabályozások a törvény rendelete szerént és ennek nyomán foganatosítatván és hajtatván végre, azokban most semmi változtatások nem tétethetnek, megnyugtatni igyekvék.¹

Végül, azt jelenthetjük, hogy működésünk kerületében eddig elé a közbátorság és közcsend sehol sem zavartatott meg.

Költ Aradon April 21-én 1848

Glac Béla,
a kerületi bizottmány elnöke
Vásárhelyi Géza
Sánta Lajos, szolgabíró
Szigethy József, eskütt
Popovits Zsigmond

Subsemnații avem onoarea să vă prezentăm modul îndeplinirii misiunii ce ni s-a trasat conform hotărîrii cuprinse în procesele verbale nr. 588 și 589 ale adunării comitatense din 30 martie a.c.

În vederea executării muncii ce ne-a fost încredințată, delegația noastră a parcurs, în zilele de 2, 3, și 4 aprilie, în ordinea următoare, localitățile așezate în circumscripția dintre Crișuri: Cermei, Somoșcheș, Apateu, Berechiu, Talpoș, Vînători, Zerindu Mic, Mișca, Iermata Neagră, Zerind și Șepreuș. În toate localitățile am făcut cunoscut și am instruit cu prudență masele adunate în mare număr: pe de o parte, despre situația mai bună ce li se va crea prin intrarea în vigoare a articolelor de lege pe care le-am împărțit în mai multe exemplare; iar pe de altă parte, despre rămînerea în vigoare a îndatoririlor prezente pe care trebuie să le îndeplinească pînă la promulgarea

legilor. Am somat satele și pe fiecare om în parte și am îndemnat cu hotărîre la menținerea în continuare a păcii și a ordinii legale.

Conținutul articolelor de lege a fost primit în general cu satisfacție.

Cei mai mulți dintre proprietarii localităților acestei circumscripții i-au scutit ei înșiși pe iobagi de prestarea sarcinilor pe care le-au avut. La Zerind locuitorii au fost chemați la robotă pe data de 30 martie. Au refuzat însă să meargă și astfel nu au mai fost chemați să slujească în continuare.

Jelarii localităților Apateu, Berechiu și Mișca au ridicat plîngerii din cauza lipsei pămînturilor arabile, iar locuitorii din Șepreuş, Berechiu și Apateu din pricina îngrădirilor rezultate din separarea pășunii¹. Delegația s-a străduit să-i liniștească, argumentînd că reglementările urbariale au fost făcute și îndeplinite conform dispozițiilor legale și pe baza legii, astfel că acum nu se mai pot efectua nici un fel de modificări.

În sfîrșit, putem să raportăm că în circumscripția în care noi activăm, pînă în prezent siguranța și liniștea publică nu au fost conturbate.

Glacַz Béla,
președintele comitetului cercual
Vásárhelyi Géza
Sánta Lajos, jude nobiliar
Szigethy József, jurat
Sigismund Popovici.

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat. Arad. A.V.C., nr. 754/1848.

¹ E vorba și aici de acțiunea întreprinsă de nobili înainte de revoluție, prin care au rupt o parte din pășunea comună și au transformat-o în alodiu, pe baza unor legi votate de dietele nobiliare, în vederea comasării pămînturilor.

Arad, 21 aprilie 1848

Tisztelt Ministeri Országos Bizottmány!

Mint magány panaszokból értesültem, és hivatalosan is rövid idő múlva tudósítottam, Mácsa helység lakosai tudó gyuladásban sínlódó jegyzőjüket, Degrét, hivatalától megfosztották, holmijaival együtt tettleg az utcára kitétték és helyébe Domba nevű egyéb aránt írástudó lakos társukat bé helyhezítették, ugyanezt szándékoznak az ottani görög nem egyesült pap biztatására Gyulavarsádon is a húsvéti ünnepek alatt tenni. E két esetet előre láthatólag az egész megye oláh ajkú községet követni fogják.

Mínthogy a számadások bevégzésének és jegyzők változtatásának rendes ideje October vége, az idő közbeni változtatás, valamint a számadásokban, úgy a magokat el nem látott jegyzők sorsára nézve zavart okozhat, de most a törvények végrehajtása munkás és tapasztalt egyedeket kíván, a jelenlegi jegyzőknek mint köz kormányzás helybeli organumainak rögtöni kitétele s járatlanoknak alkalmazása hátramaradást okozna, s egyúttal megyénk

többségét tevő oláh községekben a befolyást rögtön idegen ajkú kezekbe adná; ezen körülményről jelentést tenni kötelességemnek tartám¹.

Egyébb aránt a megyében kellő rend és csend létez.

Költ Aradon, April 21. 1848

Török Gábor,
Arad megyei első alispán²

Onorat Comitet național ministerial!

După cum am aflat mai întâi din plîngerii personale, iar apoi, după puțin timp, am fost înștiințat și oficial, locuitorii din Măcea l-au destituit din funcție pe notarul Degré, pe care, deși bolnav de aprindere de plămîni, l-au aruncat în stradă cu bunurile lui cu tot. În locul lui l-au așezat pe tovarășul lor Domba din localitate, care dealtminteri este cunoscător de carte. La îndemnul preotului ortodox intenționează să facă la fel și la Vârșand cu ocazia sărbătorilor de paști. Probabil le vor urma exemplul toate comunele cu populație românească de pe întinsul comitatului.

Timput de încheiere a bilanțurilor și al schimbării notarilor este de obicei sfîrșitul lunii octombrie. Schimbarea înainte de acest timp ar putea cauza dificultăți în elaborarea bilanțurilor, precum și în ceea ce privește soarta notarilor care a rămas nerezolvată. Executarea legilor ar pretinde acum indivizi ce muncesc și au experiență. Înlocuirea imediată a notarilor actuali care reprezintă organele locale ale guvernării publice și înlocuirea lor cu cei fără experiență, va cauza astfel o rămînere în urmă.

Totodată ar da imediat puterea în mîna oamenilor de limbă străină [nemaghiară] din comunele românești, care constituie majoritatea în comitat. Am considerat că sînt dator să raportez despre această împrejurare¹.

Dealtfel, în comitat domnește ordinea și liniștea corespunzătoare.

Datat la Arad, 21 aprilie 1848

Török Gábor,
prim-vicecomite al comitatului Arad²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 138/1848. Foto.: 11 877. Publicat de Ember Győző, *Iratok*, p. 205.

¹ Cf. doc. 177, 178, 209, 229, 230, 260, 270, 285, 291.

² Comitatul va lua măsuri în ziua de 26 aprilie. V. doc. 228.

Dognecea, 21 aprilie 1848

Nagyságos királyi udvari Tanácsos bántási kerület királyi bányaigazgatósági és törvényszéki elnök Úr!

Pótlólag a folyó év 382 szám alatt tett alázatos jelentéshez felterjeszteni kívánjuk hogy:

Folyó évben tavasz hó 21én reggeli 8 óraker megjelenék a helybeli kamarai irodában Krassó megyei szolgabíró Rosenekker Károly, s elé adván, mi szerint a vármegyei hatóságtól kapott utasítás következtében, a folyó hó

6án meghatározott érlelmi szerek árszabását kívánja köz hírré tételni, s e végre kéri a több hivatali társakkal együtt jelen lévő kamarai bányamestert, a helybéli dobost át rendelni, mit, ezen hirdetmény a hivatal részéről már ki lévén hirdettetve, s tapasztalatván a közelebbi napokban a helység lakóinak a megyei bé avatkozás ellen támadt ingerültsége — a kamarai bányamester egyszerűen meg tagadott, de ezzel a dolognak nem lett vége, mert a nép miután látta, hogyha ezen kihirdetés, mely már a kamarai bányahivatal által véghezvitetett, meg nem gátoltatik, több mint 130 éven át gyakorolt azon ősi szokástól ütetik el, miszerint a bánya társadalmat illető minden felsőbb rendeletek idegen befolyás nélkül csak a kamarai bányászihivatal útján közöltek, fel lévén már izgatva megyei esküdt Hoffman Ferenc több ízben tett olyszerű nyilatkozatai által is, hogy nem sokára Dognácskán a bel igazgatást a megye általa fogja kezelni, s kedvező alkalmul szolgálván az ép akkor tartott nagy számú héti vásár, seregestől tódultak a hivatali iroda elibe, s ott várakoztak, míg tudokra esett, hogy az alsó utcában a kenyérsütőnél a szolgabíró egy megyei hajdú által a hirdetményt ki szegeztette, erre a tömegnek azon része, mely az irodába befért, berohant s egy szájjal kinyilatkozattatta, hogy ő semmi idegen hatóságtól azon királyi bányahivatalnak, melyet ő anyira meg szokott, s melyhez ő mindég oly hó ragaszkodással viseltetett, mellőzésével, törvényes rendelkezésig semmi rendlést el fogadni nem akar s az alól írt kamarai bányamestert kérte, hogy a felragasztott hirdetményt rögtön levétesse s helyébe a hivatal által szerkezetet ragasztassa fel, mi azonnal a nép erőszakos kitörése meg akadályoztatása tekintetéből meg is történt.

A megyei szolgáló bírósága ellen a nép annyira felbőszülvén, hogy az erőszak ki ne törjön, az egész hivatali kar a szolgabíró és esküdt jelenlétében nyilvánított a népnek, miszerint a policia, úgy mint eddig a nép képviseleti alapon öszve ülendő közelebbi ország gyűlés által hozott e tárgyra vonatkozó törvény kihirdetéseig az illető kamarai rendőrség kezeiben marad, erre a meg nyugodott nép a vendéglő felé vonult, a kamarai bányamester pedig több tisztársaival a szolgabírót a történhető méltatlanságtól megóvandót, szállásáig kísérte.

A vendéglőnél meg nevedekvén a néptömeg, a kamarai bánya mestert maga közé kívánta, a levegőbe fel emelvén éltette, de egyszersmind kívánta, hogy azon csak kevés napok előtt annyira kedvelt nemzeti lobogókat, mint jeleit annak, hogy ők véleményök szerint tán már megszűntek a bányatisztség alá tartozni, s az annyira gyűlölt esküdt Hoffman hatalma alá estek, rögtön vétesse le, s a régi fekete és sárga színű még Mária Terézia királynő által ajándékozott zászlót ki adassa — semmi kérés s a minister elnöki rendelés következtében a kamarai bányamester által történt erélyes felvilágosítás és rendre igazítás sem használt, mert a nagyobb rész kívánatától semmi szín alatt elállani nem akar.

Délután a nép tömeg a héti vásárra öszve sereglett vidékiek által még nagyobb számra szaporodván, ismét meg jelenik a hivatali irodában, s dél előtti követelését ismétlé, hogy tudni illik a rendőrség, mely még Krassó megye létezése előtt a királyi bányatisztség által gyakoroltatott, a közelebbi hon-gyűlés által hozandó e tárgyat illető törvény kihirdetéseig, azon k. rendőrség kezeiben maradjon, mely azt eddig meg elégedésökre gyakorolta. A nemzeti lobogók levételét illető kívánatától csak akkor állott el, miután a kamarai bánya mester hosszason tartott felvilágosító beszéde által meg mutogató, hogy a nemzeti lobogó ki tűzése nem veszélyes, sőt mindnyájunkra nézve üdvös, hogy azt a magos ministerium szeretett királya meg egyezésivel a közös szabadság, egyenlőség és testvériség honunkba való fel virágzásának jeléül ajándékozá

vissza a népnek, s engedé meg az osztrák sasok s szín honunkban való meg szüntetését.

Hanem még is meg mutatására annak, hogy az a forrón szeretett királyok a magyaroknak, császárijok az osztrákoknak is, ennél fogva kívánják, hogy folyó hó 22én a Kristus feltámadása alkalmával tartandó processiónál az ujj magyar lobogó mellett a császárit is, melyet már annyira meg szoktak s mely alatt elődeik oly boldogok voltak, használhassák, a meg tagadás esetében azt fogják gondolni, hogy a jó királyt az anya királynő ajándokának ki nem adása által nem méltányoljuk.¹

Kívánták még megyei esküdt Hoffman Ferencnek a helységből léendő eltávolítását, külömben úgy nyilatkoztak, hogy ők fogják eltávolítani.

Az első kérést illetőleg azzal nyugtatódott meg a nép, hogy erre nézve a kamarai bányahivatal a szükséges előleges lépéseket a község nevében már meg tette.

A zászló kiadását tárgyazó kérés feletti határozat az érettebb meg fontolás ürügye alatt másnapra halasztatott, remélvén, hogy egy éj közbe jövetelével s a megyei szolgabíró eltávozásával a felizgatott nép kedély lecsillapul, és a tömeg kívánatától eláll.

A megyei esküdt eltávolítását illetőleg az válaszoltatott, hogy azt a kamarai bányahivatal följelentés által eszközlendi s egyszersmind intetett a nép a személyes bántalom ki-kerülésére.

A közelebbi éjjen az őrállást néhány kamarai bányász tisztiek s a római katolikus lelkész vállalák magukra.

Ezeket azon alázatos nyilatkozattal kívánjuk fölterjeszteni, hogy mi mindent megtettünk s téendünk, hogy a felbőszült kedélyek le csillapítottván, a béke és közcsend fenn maradjon, de a kimenetel hogy mi lesz, nem tudjuk. Dognácskán, tavasz hó 21én 1848.

A királyi bányatisztségtől

Abt János, bányamester
Lengyel, helyettes kamarai iktató²

Onorate consilier de curte, preşedinte al direcţiunii miniere regale din cercul Banat şi domnule preşedinte al tribunalului!

În completarea umilului nostru raport înaintat cu nr. 382 a.c. dorim să mai adăugăm:

În ziua de 21 a lunii martie a[nul] c[urent], la ora 8 dimineaţa, a apărut judele nobiliar al comitatului Caraş, Rosenekker Károly, în biroul fiscalului din localitate. El a comunicat că potrivit dispoziţiei primite din partea autorităţii comitatense doreşte să facă cunoscute preţurile alimentelor fixate prin hotărîrea din 6. l.c. Pentru aceasta l-a rugat pe maistrul minier, care era de faţă împreună cu mai mulţi colegi de la Oficiul montanistic, să-i pună la dispoziţie toboşarul din localitate. Acest anunţ a fost adus însă deja la cunoştinţa publicului de către Oficiul montanistic. De aceea, maistrul montanistic a refuzat pur şi simplu, întrucît a observat mai de mult că locuitorii din comună se agită din cauza amestecului comitatului. Dar cu această chestiunea nu a luat sfîrşit. Populaţia s-a neliniştit, deoarece a considerat că dacă nu va fi oprit acest anunţ făcut deja cunoscut de către Oficiul minier fiscal, va fi lipsită de dreptul strămoşesc, care este în uz de mai mult de 130 de ani. Potrivit acestui drept orice dispoziţie superioară care se referă la populaţia montanică poate fi publicată numai prin Oficiul minier fiscal, fără nici o influenţă străină. Dealtfel populaţia este agitată şi de declaraţia făcută în câteva rînduri de juratul comitatens Hoffmann Ferenc potrivit căreia el îşi

va exercita în curînd autoritatea la Dognecea. Drept ocazie favorabilă pentru răbufnirea nemulțumirii a servit tîrgul săptămînal ce se ținea chiar atunci. Un mare număr de oameni s-a postat în fața biroului fiscalului și a așteptat acolo pînă ce s-a dat de știre că judele nobiliar a afișat anunțul la brutar, pe strada inferioară, cu ajutorul unui dorobanț. Atunci o parte a mulțimii, cîta a încăput în birou, a dat buzna și cu gură mare a declarat că pînă la dispoziții legale nu vrea să accepte nici un ordin de la vreo autoritate străină, care ignorează Oficiul minier regesc. Ea s-a obișnuit cu Oficiul și ține la el cu atașament. De aceea l-a rugat pe maestrul de mină subscris să dea jos de îndată anunțul afișat, iar în locul lui să-l pună pe cel redactat de Oficiu. Acest lucru s-a și întîmplat imediat pentru a se evita manifestarea violentă a nemulțumirii populației.

Cu scopul de a se evita transformarea în revoltă a nemulțumirii populației înverșunate împotriva procedurii judeului nobiliar, în fața acestuia și a întregului corp administrativ, mulțimea a fost asigurată că problemele privind păstrarea ordinii vor rămîne în continuare printre atribuțiile poliției fiscale, pînă la adoptarea legii referitoare la acest obiect de către proxima Dietă, care se va întruni pe baza reprezentanței populare. În urma acestei declarații populația s-a liniștit și s-a retras spre restaurant. Maistrul minier fiscal împreună cu mai mulți dintre colegii lui funcționari l-au însoțit pe judele nobiliar pînă la sălașul lui, pentru a-l apăra de o eventuală neplăcere ce i se putea întîmpla.

Pe măsură ce numărul cetățenilor a crescut la restaurant, aceștia au exprimat dorința să-l aibă în mijlocul lor pe maestrul miner montanistic. Venind acolo a fost aclamat și ridicat pe brațe. Totodată, populația și-a manifestat dorința de a înlătura imediat steagurile naționale [maghiare] mult îndrăgite acum cîteva zile, considerînd că aceste steaguri ar putea fi dovezi că ar fi ieșit de sub jurisdicția dregătoriei montanistice și ar fi ajuns sub puterea juratului Hoffmann, pe care îl ura atît de mult, și deci nu ar mai fi aparținut Oficiului montanistic. Populația a dorit, de asemenea, să se arboreze steagul vechi de culoare neagră și galbenă donat de regina Maria Tereza. Nu s-au dovedit eficiente nici rugămintele, nici lămuririle date de maestrul miner montanistic, conform ordinului prim-ministerial, deoarece o mare parte a mulțimii nu a vrut să renunțe la dorința sa.

După-masă mulțimea a crescut și mai mult din punct de vedere numeric, prin venirea celor din regiune la tîrgul săptămînal. Mulțimea a apărut din nou în biroul Oficiului montanistic și a repetat pretențiile de dinainte de masă, cerînd îndeosebi: să se mențină poliția fiscală, care a funcționat înaintea existenței comitatului Caraș, în cadrul administrației miniere regești; să rămîna sub protecția acelei poliții regești, care și-a exercitat pînă în prezent funcțiile în practică spre satisfacția minerilor, pînă la publicarea legii referitoare la acest obiect, ce va fi votată de apropiata Dietă. Populația a renunțat la pretenția referitoare la coborîrea steagurilor naționale [maghiare] numai după ce maestrul miner fiscal a arătat printr-un lung discurs lămuritor că arborarea lor nu e periculoasă; dimpotrivă, este salutară pentru toți, deoarece preafinalul guvern, de comun acord cu iubitul rege, l-a redat poporului ca simbol al înfloririi în țara noastră a libertății, egalității și fraternității comune; tot de comun acord au aprobat încetarea valabilității în țară a pajurilor și a culorilor austriece; dar pentru a se dovedi că monarhul este regele mult iubit al ungarilor și totodată împăratul austrieșilor, dorește ca în ziua de 22. I.c., la procesiunea ce se va ține cu ocazia învierii lui Christos, să se dea posibilitatea a se folosi alături de noul steag maghiar și cel împărătesc, cu care s-au obișnuit atît de mult, iar strămoșii lor au fost atît de fericiți. Dacă

se va refuza eliberarea steagului donat de regina mamă, se va crede că noi nu îl prețuim pe bunul nostru rege.¹

Oamenii și-au mai exprimat dorința ca juratul comitatens Hoffmann Ferenc să fie îndepărtat din localitate; altfel au declarat că îl vor îndepărta ei.

În legătură cu prima cerere poporul s-a liniștit, după ce a primit asigurări că Oficiul minier fiscal a făcut primii pași în numele comunei.

Decizia privitoare la cererea de eliberare a steagului [austriac] a fost amânată pentru a doua zi sub pretextul unei mai mature chibzuințe, în speranța că populația agitată se va liniști odată cu venirea nopții și cu plecarea judeului nobiliar.

În legătură cu îndepărtarea juratului comitatens s-a răspuns că ea va fi făcută de către Oficiul minier fiscal pe baza unui denunț. În același timp populația a fost avertizată să evite vătămarea persoanelor [oficiale].

Paza pentru noaptea viitoare și-au asumat-o câțiva funcționari mineri fiscali și preotul romano-catolic.

Dorim să vă informăm despre cele de mai sus și să vă asigurăm că noi am făcut și vom face totul ca starea sufletească înverșunată a poporului să se liniștească, pentru a se asigura pacea și ordinea publică. Dar ce deznădămint va urma, noi nu știm.

Dognecea, la 21 aprilie 1848

Din partea oficiului minier regesc

Abt János, maistru minier;
Lengyel, înregistrator fiscal adjunct²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-ı Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 187/B. Foto: 11 897—11 900.

¹ Documentul reflectă opoziția populației miniere din Dognecea față de subordonarea ei autorităților nobiliare ale comitatului Caraș; pînă la 1848 localitatea se bucurase de anumite privilegii obținute de la împărăteasa Maria Tereza, pe baza cărora se autoadministrase, evitînd amestecul dregătorilor comitatensi; la această situație privilegiată se referă autorul raportului cînd afirmă că strămoșii minerilor au fost „fericiți” sub steag împărătesc; ea explică de ce populația agitată a cerut înlocuirea steagului unguresc cu cel austriac.

² Cf. doc. 165, 166, 279; v. doc. 134 din vol. I.

Viena, 21 aprilie 1848

Wohl Löbliche Nations Universitaet!

Ich gebe mir die Ehre, Einer Wohlloblichen Nation-Universitaet zu berichten, daß ich sogleich nach Anlagen der verehrten Zuschrift unter Univ. Z. 443/1848 mit der Anzeige der in Mitte der Sächsischen Nation wieder ins Leben gerufene Bürgerwehr mir Zutritt zu seiner Excellenz dem Kriegsminister Zanini verschaffte und die Verabfolgung von Waffen an die Sächsische Nation befürwortete. Als ich später nicht ungegründete Ursachen hatte zu befürchten, daß sich hier ein mächtiger Gegner der Nation gegen die Waffenausheilung an die Nation ausgesprochen habe, hielt ich es für nöthig, am 18ten I. M. ein an den Kriegsminister gerichtetes Gesuch wegen Verabfolgung der von der Sächsischen Nation verlangten Waffen dem Herrn Generalen von

Dreihan persönlich zu überreichen, infolge dessen mir gestern beiliegender abschriftlicher Ministererlaß, laut dessen die Verabfolgung der Waffen bereits angeordnet ist, zugemittelt wurde. Dazu habe ich noch beizufügen, daß der betreffende Befehl hierüber, laut der von Herrn Kriegsminister erhaltenen mündlichen Antwort, bereits am 13^t l. M. von hier an Seine Excellenz den Commandierenden Generalen abgegangen ist.

Ferner habe ich, damit auch Seine Majestät und das hiesige Ministerium von der jetzigen politischen Lage unserer Nation Kenntniß nehmen, und sich erforderlichen Falles für die Aufrechterhaltung unserer nationalen Autonomie kräftig verwende, eine Abschrift des hier beigegebenen Pro Memoria der kaiserlichen Hohheit Erzherzog Franz Karl, und Abschriften der an Seine Majestät gerichtete Dankadresse, so wie das Pro Memoria am 18^t l. M. Seiner Excellenz dem Minister des Innern, Freiherrn von Pillersdorf, und am 20^t l. M. ebenso dem Minister des Krieges, Feldmarschall Lieutenant Zanini und dem Finanzminister Freiherrn von Krauß mit der mündlichen Bitte um ihre Hohe Unterstützung überreicht. Die genannten Herrn Minister geben die besten Zusicherungen und namentlich sagte mir der Herr Finanzminister Krauß: „*Es sei jetzt eine Zeit der Taten, wer etwas erreichen wolle, müsse kräftig auftreten und handeln, er empfehle der Nation Muth und Kraft!*“ Diese Worte sind zu bedeutend und inhaltsschwer, als daß ich mich nicht verpflichtet fühlen sollte, sie Einer Wohlloblichen Nation mitzuteilen!

Seine Excellenz Baron Jósika hat vor einigen Tagen bereits seine Entlassung eingereicht und nimmt seither keinen Einfluß mehr auf die Geschäfte der Hofkanzlei!

Die Siebenbürgische Hofkanzlei hat unterm Vorsitze des Barons Excellenz Apor Seiner Majestät ein ungarisches und ein lateinisch concipiertes Rescript bezüglich des Landtages in Siebenbürgen zur Hohen Genehmigung vorgestern unterbreitet. Die beantragten P. Propositionen sind:

1. Union mit Ungarn (Reflexe ad subsistentes leges municipales)
2. Ein Preßgesetz
3. Aufhebung der Urbariallasten mit Bonification an die Grundherrn
4. Gleiche Tragung der Landeslasten (sine ullo discrimine) des Adels, Bürger, und Bauern, Gleichstellung aller Staatsbürger vor dem Gerichte!

Der Landtag wurde auf den 22ten Mai beantragt. Die Regalisten sind die früheren, mit Zuziehung vieler freisinnigen Magnaten.

Von der siebenbürgischen Hofkanzlei weht die deutsche Bundesfahne, die ungarische Fahne, die siebenbürgische Fahne. Ein seltsames Farbenspiel: schwarz, rot und gold; grün, rot und weiß; blau, rot und gold!!!

Es ist *gegründete Hoffnung*, daß obschon der vom Gouverneur mit den Nachrichten der neuesten Ereignisse in Klausenburg heraufgesandte Kourier auf Antwort wartet, die a. h. Resolution bezüglich des Landtages vor den Feiertagen nicht erfolgen wird. Damit eine Wohllobliche Nation in der Lage sei, die Stellung Ungarns und Siebenbürgens zur gesamt Monarchie besser zu würdigen, erlaube ich mir, einen hier sehr verbreiteten Aufsatz in 24 Exemplare beizuschließen.

Mit vollkommenster Hochachtung geharrend,
Einer Wohlloblichen Nations-Universitaet unterthänigster Diener
Wien am 21. April 1848

Friedrich von Sachsenheim, Hofagent¹

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. Săsești, nr. 544/1848. Foto: 3 916—3 920.

¹ Cf. doc. 27.

Blaj, 9/21 aprilie 1848

Domnul meu!

Eu aici-ți trimit circularul episc[opolui] către protopopi determinat Adunării Naționali¹:

Frate, aici eri și alaltăeri era mai să fie revoluțiune, care de era tenerimea aici poate că nu se înconjura. Joi-mare pentru blasieni e fatale, ep[iscop]ul de capul seu marți și miercuri a răspuns la 2 ștafete una dein Clusiu și alta de la Consist. n.u.² dein Sibiu, întru admîndouă arătînd că nu va defige terminul pîn-la duminica Tomei, și așa ce scrisesem io de capul meu în nr. trecut] al Organului, cum că terminul se va defige pre poșta următoare, era să rămînă minciună. În urmă venind unii advocați și canceliști l-am rogat, ca să defigă terminul cît se poate mai aproape de duminica Tomei, pentru ca adunarea ce se va face negreșit la acea duminică se se legitimizeze, avînd putere ep[iscop]ul puterea de a defige terminul pe cînd ar-vrea, ear canceliștii obligîndu-se că vor face, ar veni preoți și popor prost la adunare. Ci ep[iscop]ul, oricît i-am demustrat necesitatea lucrului, n-a vrut a se îndupleca la mai aproape termin de 3/15 mai. Disputele ne fură cam iuți și ales io avui de a înghiți, măcar m-am conținut cu tote puterile între marginile convenției. În urmă ep[iscop]ul, joi zeci de mare și tremise pre Serényi și Pop Gusti la Cons. n.u. se-l înduplece a ști pre terminul de 3:15 mai. Canceliștii se duseră înfuriați și negreșit nu vor grăi de episcopul decît rău. D[umne] dieu aperse de cele urmări. Săbienii încă n-au fost mulțămîți cu răspunsurile ep[iscop]ului, ci c...³ necesități ca să nu ne desbinăm. La dum[ineca] Tomei pre totă templarea va fi adunare în Blasiu de popi poate puțini, ci seculari mulți; ci asta va fi numai pregătitorie. Veniți și d.v.? Se nu lipsiți a veni cîte de mulți, măcar zău nu știu cum vom putea primi atîta mulțime de român. De aceea și grăbisei a-ți trimite cum apromisei această înștiințare cu poșta de azi.

T. Cipariu mp.

Original. Bibl. Acad. R.S.R., București. Ms. rom., nr. 994. Foto: 27 902.

¹ Urmează textul original tipărit al circularii episcopului Ioan Lemeni.

² Consistoriul ortodox.

³ Indescifrabil.

Cluj, 22 aprilie 1848

An den Hochwohlgeborenen Herrn Adam Gallbrun
k.k. General Major.

Im Nachhange zu meiner Zuschrift vom 21 April. Z. 899, habe ich die Ehre, Euer Hochwohlgeboren zu ersuchen, die nothwendige Anordnung treffen zu wollen, daß auch die in Kentelke stationirte Kavallerie gegen *Boncida* zu in Marsch gesetzt werde, dann mit einem Theil der von Lechnitz erwar-

teten Mannschaft von Boncida aus also gleich¹ nach Drag beordert werden könne; zugleich bitte ich, den Commandanten anweisen zu wollen, daß er in Falle der Nothwendigkeit zur Aufrechthaltung der Sicherheit, auf das Ersuchen des Dir. Ober Richters des Dobokaer Komitats, Gr. Samuel Wass, die nothwendige Militair Assitenz leiste. Wegen der Verpflegung der Mannschaft und Bestallung der Pferde ist das Nöthige angeordnet.

Gróf Wass Sámuelnek.

A köz bátorság tekintetéből fenntartása a méltóságod április 20-ól² hoz-
zám tett fel irata következtében meg tétetett a szükséges rendelés: hogy a
Kentelkén állomásozó katonaság Boncidára, az ide várt Lekencei katonaság
egy része pedig mielő megérkezik³ Drágba át szállíttassék, az illető parancs-
noknak utasításul adatván, hogy egyet érte méltóságoddal a köz bátorság fen-
tartását eszközölje. Mit is méltóságodnak oly hozzá adással adám tudtára:
miszerint mind a legénységnek, mind a lovaknak célszerű bé szállításáról ren-
deleteit tégye meg.

Kolosvár, Aprilis 22. 1848⁴

Contelui Wass Sámuel

În urma raportului domniei voastre din 2 aprilie², pe care mi l-ați adre-
sat cu scopul de a asigura menținerea securității publice, am dat dispoziții ca
ostașii staționați în Chintelnic să fie detașați la Bonțida, iar o parte din cei
de la Lechința, care sînt așteptați să vie aici, imediat ce vor sosi³ să fie trimiși
la Dragu. Comandantului respectiv i s-a ordonat, ca în înțelegere cu domnia
voastră, să se îngrijească de menținerea securității publice. Aceasta o aduc la
cunoștința domniei voastre și vă rog să dispuneți ca atît trupa, cît și caii să
primească incartiruirea corespunzătoare.

Cluj, 22 aprilie 1848⁴

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 913/1848. Foto: 222—223.

¹ Cuvinte intercalate de guvernatorul Teleki.

² V. doc. 107 și 118.

³ Cuvinte intercalate de guvernatorul Teleki.

⁴ Cf. doc. 93, nota nr. 2.

148

Sibiu, 22 aprilie 1848

An die sächsischen Kreise zu befördern
Salmen

Schon seit einiger Zeit steht die schwierige Frage der Vereinigung mit
Ungarn in Verhandlung. Nach Beendigung der Debatten stellt sich eine
doppelte Ansicht des Gegenstandes heraus: von der einen Seite nämlich wird
diese Vereinigung für vermeidlich, von der anderen aber für unvermeidlich
angesehen und im ersten Falle die Angebung der Mittel zur Vermeidung, im
zweiten aber die der Bedingungen zur Vereinigung für erforderlich erachtet.

Derjenige Theil, welcher die Union überhaupt für nachtheilig und
vermeidlich hält, beruft sich bezüglich der Nachtheile auf das Gutachten der

Universitaets Commission vom Jahr 1843 und die Nummer 30/1848 der Transsilvania, wo dieselben gründlich und überzeugend nachgewiesen worden wären und führt für die Begründung der Vermeidlichkeit an:

1. Daß die Ideen der Verschmelzung beider Länder von dem ungarischen Adel, welcher nach der bisherigen Verfassung dieser Länder die ungarische Nation in politischer Hinsicht bildet, über bei Weitem den kleineren Theil der Bevölkerung beider Länder ausmache, ausgegangen sey.

2. Daß diese Ideen, durch das erwachte Nationalgefühl hervorgerufen, anfangs nur im Bestreben des ungarischen Adels nach nationaler Verstärkung sich geäußert, in der neuesten Zeit aber durch die auf Unabhängigkeit und Selbstständigkeit in der Staatsverwaltung hinielenden Petitionen der ungarischen Reichsstände, eine auf die Einheit der österreichischen Monarchie störend einwirkende Richtung genommen habe.

3. Daß die Maßregeln, welche die ungarländische Gesetzgebung vom Jahr 1836 herwärts zur Verbreitung des Magyarenthums ergriffen habe, bei allen übrigen zur ungarischen Krone gehörigen, nicht magyarischen Völkerstämme bekanntlich die heftigsten Reactionen hervorgerufen hätten und mehr nur geeignet gewesen wären, der ungrischen Nation die Herzen der genannten Völkerstämme zu entfremden.

4. Daß in Sonderheit aus dem Benehmen der Croaten und Slaven und aus den Petitionen, welche die ersteren gegenüber dem ungarländischen Reichstag in der letzten Zeit der Regierung unterbreitet hätten, sich mit ziemlicher Sicherheit schließen lasse, es würden diese Völkerstämme dem Bestreben der Ungarn sämtliche zur ungrischen Krone gehörigen Provinzen und Völkerstämme mit Aufhebung ihrer bisher behaupteten politischen und nationalen Selbstständigkeit in einen gemeinschaftlichen und zwar ungrischen Staatskörper zu verschmelzen, mit allen ihnen zu Gebote stehenden Mitteln und Kräften entgegen wirken.

5. Daß die ungarischen Reichsstände durch die unvorbereiteten Reformen des bisherigen Verfassungssystem und in Sonderheit durch die überstürzte Aufhebung der Urbarial-Verhältnisse auf dem jetzigen Reichstage eine Verwirrung in ihre eigenen politischen und staatsökonomischen Verhältnisse gebracht hätten, welche sich in ihren unheilschwangeren Folgen auch auf Siebenbürgen erstreckten, und in beiden Ländern den Geist der Anarchie und der Parteiungen herauf beschwören, welcher ein festes Zusammenhalten der ungarischen Nation und ein Zusammenwirken derselben nach einem und demselben gemeinschaftlichen Zweck unter den obwaltenden Verhältnissen fast unmöglich mache.

6. Daß die vermög der Grundelemente der sächsischen Verfassung zu einem einheitlichen Streben berufene Bevölkerung des Sachsenbodens stark genug sey, um während des jetzigen Zustandes der Anarchie jeden Angriff auf ihre nationalen und politischen Rechte zurückweisen und die Segnungen, welche ihr ein engeres Anschließen an die constitutionelle österreichische Monarchie in Aussicht gestellt hätten, sich zu erkämpfen.

Der nehmliche Theil schlägt zur Abwendung der Vereinigung die Mittel vor:

a. Ein engeres Aneinanderschließen und Vereinigen aller Kräfte der Bevölkerung der sächsischen Kreise.

b. Aufklärung der Bewohner des Sachsenbodens über die Nachtheile der Union, und

c. Weckung thätiger Sympathien für die sächsische Nation im österreichischen Deutschtum.

Der andere Theil, welcher die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn für unvermeidlich hält, gründet seine Ansicht:

1. Auf die Tatsache der vorliegenden, nicht in der Gewalt der Nation stehenden Ereignisse.
2. Auf den Umstand, daß der Gesetzartikel des ungarischen Reichstags wegen der Union von seiner Majestät bestätigt worden sei.
3. Auf die Besorgniß, daß ein apodictisches Auftreten auf dem nächst bevorstehenden Landtag gegen die Union der Nation schaden und dieselben in dem freien Antrage ihrer Vereinigungsbedingungen beeinträchtigen werde.
4. Auf die Tatsache, daß sich bereits zwei sächsische Kreise für die Union erklärt haben.¹

Von demjenigen Theile, welcher diese Ansichten hegt, werden folgende Vereinigungsbedingungen in Vorschlag gebracht:

1. Die unmittelbare Unterstellung der sächsischen Municipal Verfassung und Verwaltung unter den König von Ungarn, der vermög der pragmatischen Sanction Kaiser von Oesterreich sei, auf der Grundlage des Andreanischen Urvertrags der Sachsen mit dem Könige von Ungarn.
2. Versicherung der deutschen Volksthümlichkeit
3. Die Sicherstellung des Gebrauchs der deutschen Sprache nach dem Ausdruck und nachherigen Anwendung des ersten Gesetzesartikels vom Jahre 1846/47.
4. Die Sicherstellung der im 3. Punkt des Siebenbürgischen Staatsgrundgesetzes vom Jahre 1691 und im 13. Artikel des Jahres 1791 garantierten Municipal Autonomie und
5. Die Verbürgung der der sächsischen Nation im Andreanischen Urvertrag vom Jahre 1224 verliehenen Integrität des Wohngebietes.

Da nun einerseits die gegenwärtig versammelten Deputierten der einzelnen sächsischen Kreise von ihren Comittenten nicht derart instruiert sind, um sich im Sinne derselben über die vorliegenden vorausgeschickten, verschiedenen Ansichten, vorgeschlagenen Mittel und Bedingungen entscheidend aussprechen zu können; da ferner von den Zeitereignissen die Aussprechung einer entschiedenen Meinung der Nation in Concreto gebietherisch gefordert wird, so werden sämtliche Kreise, unter Mitteilung der obigen verschiedenen Ansichten und dafür sprechenden Gründe, aufgefordert, den Gegenstand ihrerseits heimisch zu berathen und ihre Deputierten in einer so hochwichtigen Angelegenheit, von deren Entscheidung das Leben und der Fortbestand der sächsischen Nation in ihrer autonomen Fassung abhängt, unverzüglich zu instruiren, um sofort einen aus dieser Instruction herausgehenden Abschluß im besagten Bezuge fassen, um den Willen der Nation mit Bestimmtheit angeben zu können.²

Hermannstadt den 22. April 1848

Concept. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. Săseşti, nr. 521/1848. Foto: 3 865—3 871.

¹ Aliniatul în care se arată că două districte sau scaune s-au pronunţat pentru uniune este şters.

² *Über die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn, in Transsilvania*, 1848, nr. 30; cf. și *Was wir uns innigst wünschen, in Transsilvania*, 1848, nr. 32.

Sibiu, 22 aprilie 1848

An den Löblichen Bistritzer Magistrat. Nachdem aus einer an den gefertigten Grafen der Sächsischen Nation gerichteten Eingabe einiger dasigen Bürger die Nations Universitaet entnommen hat, daß in Bistritz die Errichtung der Bürgerwehr durchgefallen ist; so sind der L. Magistrat darauf aufmerksam gemacht, daß sowohl belobt derselbe als die dasige Communitaet hiedurch eine schwere Verantwortung auf sich gezogen hat, wenn, was in jetziger Zeit jeden Augenblick möglich ist, Anarchie eintreten, und in Gewaltthätigkeiten ausarten, die dasige Bürgerschaft aber unvorbereitet finden sollte. —

Die Nations Universitaet ist zwar geneigt, den entmutigenden Erfolg der Bürgerwehrverhandlung daselbst nicht einem erkälteten Mitgefühl an den Interessen der Nation, sondern einer Verkennung der Gefahr zuzurechnen, bedauert aber sehr, eben hieraus die Ueberzeugung schöpfen zu müssen, wie wenig in Bistritz der wandelbare und reißende Fortschritt der Ereignisse der Gegenwarth begriffen worden ist; weswegen es entsprechend seyn wird, wenn der Löbliche Magistrat, um nicht noch weitere Verantwortlichkeiten auf sich zu laden, den Gegenstand wieder aufnehmen und in einer gemeinschaftlichen Sitzung mit der dasigen Communitaet und mit Zuziehung auch anderer dasigen intelligenter Bürger verhandeln, und in dieser Verhandlung besonders neben Erwägung der von den Vorfahren ererbten heiligen Verpflichtungen des dasigen Publicums sich dem Nat. Körper enger und inniger anzuschließen, nicht aber durch besondere Abweichungen sich von demselben zu trennen, auch die von der Gegenwarth gebothene Pflicht der Sicherstellung der Person und des Eigenthums gegen tägliche mögliche Angriffe durch vorbereitende Rüstungen gegen den Augenblick der Gefahr näher und nach Erforderniß zu beherzigen, nicht unterlassen wird.

Von der Sächsischen Nations Universitaet in Hermannstadt am 22. April 848

Franz Salmen
Friedrich Arz.
Not.

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Acte Magistrat. Bistrița, doc. M.Z 909/1848 și U.Z. 520/1848.

Mediaș, 22 aprilie 1848

Hochlöbliche Königliche Landes Regierung!

Um die vom gehorsamst gefertigten Magistrat auf eine frühere unter MZahl 1030/1848 von der Inspection der Schemmert Stuhls Waldung gemachte Anzeige, zur Erhebung des Thatbestandes and Ausforschung der Rädelsführer bei den durch die Kleinkopischer wiederholt ausgeübten Gewaltthätigkeiten unter der M Zahl 598/1848 angeordneten, doch von den pflichtvergessenen Kleinkopischern eben auch mit offener Gewalt verhinderten Unter-

suchung in der kürzesten Zeitfrist in Vollzug gesetzt zu sehen, hält es der gehorsamst gefertigte Magistrat für unerläßlich auch gegenwärtigen von der oberwähnten Forst Inspection unter M Zahl 1055/848 eingemeldeten Bericht, im Zusammenhange mit der unter den M. Zahlen 891 und 969/1848 an Eine Hochlöbliche königliche Landes Regierung gemachten diesseitigen Vorstellung, Hochbelobt derselben mit der gehorsamsten zugleich dringenden Bitte zu unterlegen: Womit Hochdieselbe aus der eben angeregten Vorstellung, eben so wie aus dem gegenwärtigen Berichte hochgeneigtest entnehmen wolle, auf welche sträfliche und dem guten Rechte und den Gesetzen wiederstrebende Weise von den Klein-Kopischern die im Schemmert aufgestellten Waldbesorger und zwar in der heiligen Charwoche am Charfreitag unter Flüchen und lebensgefährlichen Drohungen verjagt und sogar die Wohnungen der Letzteren der Erde gleichgemacht worden, das Eigenthumsrecht der Mediascher Stuhls Communitaet räuberisch angegriffen, ja gefährdet, und wie gebietherisch die Nothwendigkeit sey, daß hochdieselbe zur Abwendung eines durch die offenen Gewaltthätigkeiten der Kleinkopischer herbeigeführt werden könnenden Conflictes mit der Uebergewalt der übrigen Stuhlsortschaften, ungesäumt strenge Verfügungen anzuordnen und statt des bereits angesuchten Brachiums, die Einquartierung militärischer Execution zur Niederhaltung all weiterer Widersetzlichkeiten und Gewaltübungen der Kleinkopischer Gemeinde gegen die Anordnungen seiner Stuhlsbehörde, mit Rücksichtnahme auf die gegenwärtig in so hohem Grade bedenklichen Zeitverhältnisse in der möglichsten Zeitkürze hochgeneigtest zu gestatten geruhen wolle.

In tiefster Ehrfurcht verharrend
Einer Hoch Löblichen Königlichen Landes Regierung
Unterthänige Diener Magistrat der k. fr. Stadt und des
Stuhls Mediasch

Mediasch am 22ten April 1848

Daniel Gräser, St. Mag. Präs.
Mich Hänek, Subst. v. Notar¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 691/1848. Foto: 16 157—16 158.

¹ V. doc. 292.

151

Sebeş, 22 aprilie 1848

Hochwohlgeborener Herr
Hochzuverehrender Herr Gubernial Rath und Graf der Sachsen!

Nachdem mir gestern Senator J. Marlin eine gedruckte, in walachischer Sprache verfaßte und angeblich auf der Langendorfer Landstraße gefundenen höchst aufregenden Aufruf an das walachische Volk eingeliefert hatte, meldet mir heute derselbe Senator, daß der Ortsnotär Dionys Kosthje und der disunirte Geistliche, welche gestern die wehrhaften Männer in Langendorf conscribirt und die Bürgerwehr einzuleiten sich bemühet hätten wegen sichtbarer Aufregung des ganzen Dorfes nach Mühlbach geflüchtet seien und, daß man ihm — dem Inspector — habe sagen lassen, er solle sich samt dem Notär im Dorfe nicht zeigen. Als Grund zur Aufregung wurde die

Befürchtung der Langendörfer angeführt, daß weil die Conscription mit Benützung der Taufmatrikel zu Papier gebracht worden, diese eine förmliche Militarisation darin zu erblicken gemeint und insoferne eine solche ohne positiven Befehl der Regierung geschehe factisch zurückzuweisen sich berechtigt zu halten hätten.

Senator Marlin hat sofort die Conscriptionsliste — den Stein des Anstoßes — dem Dorfe zurückstellen lassen und ich bin sogleich nach Langendorf gefahren und habe die Leute versichert, daß weder von einem Zwang noch von einer Militarisation die Rede sei und die Maßregel nur gegen äußere Ruhestörer und für die höchsten Nothfälle in Anwendung werde gebracht werden. Ich werde morgen — da die Unzufriedenheit noch nicht ganz gewichen zu sein scheint — wiederholt die Ruhe herzustellen suchen — ich fürchte aber das Beispiel Langendorfs wird ansteckend sein, denn auch in Deutsch Pian wollen die Walachen von keiner Bewaffnung etwas hören, weil das gemeine Volk trotz allen Perorationen, — von der Nähe der Gefahr — solange es keinen Feind sieht, keine rechte Uiberzeugung gewinnen kann. Die oft auftauchende Frage ob man sich denn gegen die Ungarn oder gegen die Walachen rüste? läßt sich schwer damit abfertigen, daß bisher in Wäldern und Triften Einbrüche von den Comitatusern geschehen seyn, folglich eine außerordentliche und allgemeine Bewaffnung nothwendig sey. Hören nun die sächsischen Bürger, daß sie die Waffen selbst kaufen und alles mit barem Gelde, woran es leider in unserer kleinen verarmten Provincial Stadt gänzlich fehlt, bezahlen müssen, so fürchte ich wird auch der letzte Funke von Enthusiasmus verlöschen, zumal sie schwer begreifen werden, daß der Bürger Opfer bringen müsse und das Eigenthum des von diesen Opfern enthobenen Walachen zu schützen. Ich bin mir selbst nicht klug genug, wie die Krisis abzuwenden sei, fühle aber immer deutlicher, daß der Bestand einer kräftigen Militärgarnison der einzige Stützpunkt für die Erhaltung der öffentlichen Ruhe im Mühlbacher Kreise sei. Verlieren wir die Garnison, so ist fürwahr alles auf dem Spiele und die Gefahr näher als wir glauben. Unter solchen bedrohlichen Umständen mögen aber Euer Hochwohlgeboren entschuldigen, daß wir vor der Hand die anbefohlene systematische Bürgerwehr mit Exerzizien auf den Dörfern nicht ins Leben rufen können.

Mühlbach am 22ten April 1848¹

Der ich hochachtungsvoll verharre Euer
Hochwohlgeboren gehorsamster Diener
Sam. Meister, Königsrichter

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comițiale, nr. 624/1848. Foto: 5 756—5 758..

¹ V. doc. 38, 226, 265.

152

Bistrița, 22 aprilie 1848

Hochwohlgeborener Herr Gubernialrath
und Graf der Sächsischen Nation

In Betreff der Errichtung der hiesigen Bürgerwehr gebe ich mir die Ehre
Euer Hochwohlgeboren folgendes gehorsamst zu berichten:

Nachdem am 7ten d. M. mittelst Universitaets Erlaß vom 31ten März l. J. U. Zahl 442 die Vorschriften zur Errichtung der Bürgerwehr allhier angelangt waren, so wurden diese durch den Magistrat in Verhandlung genommen, und sonach auch der städtischen Communitaet ebenfalls gleich mitgetheilt, worauf selbe den Beschluß fasste, den in diesem erwähnten, früheren Universitaets Erlaß unter der Zahl 443/1848 abwarten, und dann das Nöthige veranlassen zu wollen. Nachdem nun dieser erwähnte Universitaets Erlaß am 10ten d. M. einlangte, so habe ich am 12ten l. M. hiesige städtische Communitaet wieder zusammenberufen lassen, und derselben auch diesen Universitaets Erlaß, zur schleunigen Verhandlung zugestellt, in welcher Sitzung dieselbe mit einigen Abänderungen der diesfalls von der Löblichen Nations Universitaet mitgetheilten Vorschriften, die Errichtung der Bürgerwehr angenommen hatte, bei der am 14ten d. M. erfolgten Verlesung des diesfalls verfaßten Protocolls faßte selbe aber wieder einen anderen Beschluß da selbe nemlich nur dann die Bürgerwehr errichten wolle, wenn selbe hiezu gezwungen werde. Nachdem ich dieses erfahren, beschloß ich den 17ten d. M. eine gemeinschaftliche Sitzung abzuhalten, wo nicht nur die Wahl eines in Stelle des von den überzähligen Stand übergetretenen Senators Freiherrn von Löwenthal vollzogen, sondern auch dieser Gegenstand gemeinschaftlich verhandelt werden sollte.

Mit nicht geringem Erstaunen erfuhr ich aber am 16ten l. M., daß gedruckte Aufforderungen an einigen Orthern angeschlagen wären, wo die hiesigen Bürger zu einer öffentlichen Berathung über die Errichtung der Bürgerwehr in einem öffentlichen Garten aufgefordert wurden. Um nun durch direktes Entgegentreten nicht noch mehr Aufregung zu bewirken, ignorierte ich dieses, lies jedoch den hiesigen Professor Gottlieb Budaker, welcher mit einigen jungen Bürgern und einigen jüngeren Kanzelisten dieses veranlaßt zu mir kommen und warnte denselben freundschaftlich, die Sache nicht auf das äußerste zu treiben, weil dieselben, bei dieser ohnedem bewegten Zeit das Gute und die öffentliche Ruhe dadurch mehr gefährden als befördern würden, ich übrigens das Nöthige diesfalls den folgenden Tag zu tun mir bereits vorgenommen hätte und es ist bei der am Nachmittag desselben Tages stattgefundenen Versammlung, wie ich erfahren, alles gemäßig gewesen.

Ebenso gelang es dem Magistrat, die hiesige städtische Communitaet in der am 17ten d. M. abgehaltenen gemeinschaftlichen Sitzung, nach näherer Berathung dieses Gegenstandes dahin zu vermögen, dasselbe mit einigen Abänderungen der hierher mitgetheilten Vorschriften, die Euer Hochwohlgeboren aus dem diesfälligen Magistratsbericht unter der Zahl 820/1848 in die Errichtung der Bürgerwehr einwilligte, und ich hoffe, daß sich selbe auch zu den vorgeschriebenen Geldbeiträgen herbei lassen wird.

Diesem gemäß sind hier auch bereits die hiesigen Bürger nachbarschaftsweise beschrieben worden, und es wird bereits durch eine Commission unter dem Vorsitz des Senators Fuhrmann aus diesen einzelnen Beschreibungslisten ein Hauptausweis über die zur Errichtung der Bürgerwehr geeigneten Individuen gemacht, um damit sonach die ungesäumte Eintheilung in Compagnien geschehen kann.

Denen unter den Comitialzahlen 517, 536 und 537/1848 heute erhaltenen verehrlichen Aufträgen, werde ich mich bestreben genau nachzukommen, sehe mich aber auch veranlaßt Euer Hochwohlgeboren gehorsamst zu bitten, für das hiesige Militair, welches erklärt hat, ohne höhere Bewilligung, rücksichtlich der Abrichtung der Bürgerwehr nichts thun zu können bei dem Hohen General Commando demselben diese Bewilligung hochgeneigtest erwirken zu wollen. Ebenso bitte ich Euer Hochwohlgeboren gehorsamst, bei genannter

hohen Stelle wenn möglich erwirken zu wollen, da bei dem hiesigen 2ten Wallachen Grenzregiment in Nassodt die von den Percussions Gewehren in Gebrauch gewesene Gewehre zur Abführung nach Karlsburg vorräthig liegen, womit für die hiesige Stadt und den Distrikt die nöthigen Gewehre von da verabfolgt werden mögen.

Der ich mit vollkommener Hochachtung geharrete

Euer Hochwohlgeborener

Bistritz den 22ten April 1848

Gehorstamster Diener Filkeni,
Oberrichter¹

Original: Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comițiale, nr. 585/1848. Foto: 5 714—5 719.

¹ Cf. doc. 32 și 152; v. și doc. 182 din vol. I.

153

Sinpaul, 22 aprilie 1848

Felsőes Királyi Fő Igazgató Tanács

A húsvét szent innepek után következő Szent Tamás vasárnapján Balásfalvára tervezett olá nemzeti gyűlés meg tiltása felől folyó év és április hó 17ről 5245 számok alatt tisztelt kormányzészki rendelés nyomán¹, a kormányom alá bízott nemes megyében létező három nem egyesült és két katolikus görög hitű esperesteket meg szólítván, részint személyes meg jelenések, részint pedig addigis míg meg jelenhetnének írásban tett nyilatkozatok által azon nemzeti gyűlésre meg hívó felszólításnak egyházi kerületekben meg nem érkezése és püspököiknek rendelése nélkül oda semmi esetre nem mehetések felől meg nyugtatva lettem volna, egyedül a kis-sárosi nem egyesült görög hitű esperest nyilatkozattáta, hogy ezen meg szólításnak Megyesre érkezését tudja, és hogy a Szász földön lévő oláhok közt a mozgás élénkebb, hanem a tisztelettel említett rendelésben foglalt tiszta parancsolat nyomán a szolgabírákhoz siető rendelést küldöttem, hogy a falukat megjárva, a papokat és a népet egy célszerűbb gyűlés rendelése felől felvilágosítva azon gyűlésre meg jelenéstől tiltsák el, ezen el járásában a bényei járásbéli szolgabíró Tolnai Elek az eredetileg ide fogott jelentése² szerint Kápolnán, és Fászon a népet fölingerülve és egész tömegben a gyűlésre erőszakkal menni késznek találta, én a nép szükséges felvilágosítása végett a fogarasi püspök öméltóságát erről értesítettem, a ne talán terjedő ingerültségnek felvigyázása, és lehetőségig megakadályozása végett kerületbéli alispányt oda rendeltem. A szolgabírónak is szükséges utasítást adtam, de a nemes megyében szállásoló katonaságnak használatára nézve a célszerűség végett kétségben vagyok, remélem is hogy az illető egyházi előljáráóság felvilágosítása a kedélyeket le fogja csendesíteni, további jelentésemig mély tisztelettel maradva, a felsőes királyi fő Igazgató Tanácsnak alázatos szolgálja

Kerelőszentpál, 848 április 22

Gróf Haller Ignác, fő ispán³

Consiliului prim-gubernial al maiestății regale

Pe baza ordinului onoratului Guberniu nr. 5 245 din 17 aprilie a.c. privind interzicerea adunării naționale române, programată la Blaj pe duminica Sfântului Toma, după sfintele sărbători de paști¹, i-am somat să se prezinte la mine pe cei trei protopopi de religie neunită și pe cei doi de credință greco-catolică, existenți în nobilul comitat de sub jurisdicția mea. Înainte de a se prezenta, le-am cerut să dea câte o declarație în scris, că nu vor merge acolo în nici un caz fără a primi chemarea la acea adunare națională în districtele lor bisericesti și fără ordinul episcopilor. În acest sens am fost asigurat numai de protopopul ortodox din Soarș. El a declarat că știe, atât despre sosirea la Mediaș a acestei înștiințări, cât și despre mișcarea mai animată a românilor ce se află pe „Pământul crăiesc”. Pe baza poruncii clare cuprinsă în ordinul amintit, am trimis cu respect juzilor nobiliari ordinul de a merge urgent în sate; acolo să lămurească preoții și poporul despre dispoziția dată în legătură cu o altă adunare mai oportună; totodată să interzică prezența la adunarea mai sus amintită. Conform raportului² aici alăturat al judeului nobiliar din plasa Biia, Tolnai Elek, populația din Căpîlna de Jos și Feisa e agitată și e gata să plece la adunare chiar cu forța. Pentru lămurirea corespunzătoare a populației l-am anunțat pe eminența sa episcopul de Făgăraș. Iar pentru controlarea unei eventuale extinderi a agitației și pentru oprirea ei i-am dat dispoziții vicecăpitanului să se deplaseze acolo. Am dat îndrumările necesare și judeului nobiliar. Există însă un dubiu în problema formei celei mai potrivite de conducere a bisericii respective va liniști dispoziția sufletească a populației. Pînă la viitoarele mele rapoarte rămîn în continuare cu stimă devotatul Consiliului prim gubernial al maiestății sale regale.

Sînpaul, 22 aprilie 1848

Conte Haller Ignác,
comite suprem³

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 502/1848. Foto: 1 388—1 395.

¹ V. doc. 51.

² V. doc. 119.

³ Pentru răspunsul Guberniului v. doc. 162.

154

Timișoara, 22 aprilie 1848

Temesvár, april 22. 1848

Kedves Barátom!

Pár nap múlva a határvidék viszonyairól körülményes és biztos dolgot küldendek fel. Most a minap érdeklert egyéniségekről.

A megbízatás nagy súllyal bír, — az illetőkbeni csalódás veszélyes kárt okozhatna. Megvallom tehát, némi félelemmel teszem az előterjesztést, mind a mellett erősen hiszem, hogy az óvatosság és vizsgálat próbáit alább nevezendő egyének jobban állhatják ki e tekintetbeni bármely vetélytársaiknál. Mert felteszem a szükségét, hogy e megbízandók cselekvésök körében otthonosok legyenek. Különben a választás oly nehéz nem lenne.

1ör a határvidékre, de értem az úgy nevezett bánági határvidéket, mert a többire tájjékozásum nem terjed. Első helyen áll *Damianich* kapitány, kit eddigi ajánlataimról már ismersz. Őt őrnagynak kellene oda küldeni, mert hason minőségbeni áttételt nem tudom el fogadná é. Teljesen biztos ember, tiszta magyar érzetű, görög nem egyesült vallású, de társalgási s családi nyelve a magyar. Egyébiránt a rác és oláh nyelveket tökéletesen tudván, e népségbeli katonaságnál nagy tekintélye van, mellyet azért is bír, mert katonai erélyre s dologértésre nézve kitűnő helyet foglal el társai között. Második: fejrtemplomi esperes *Ivácskovich Szofron*. Ezt én személyesen nem láttam soha, de működéseiről tudom, hogy a görög nem egyesült papság között azon vidéken legtöbb befolyása van. Egy pár hét előtt írtam neki, felszollítván őtet Magyarország érdekében munkálkodásra. Válasza megnyugtató volt. Eredetben felküldtem azt Gábornak¹, talán olvastad is. Magyarul jól tud. Igen hiteles emberek mondják, hogy szilárd jellemű. Különben ő a rácok közötti befolyás terjesztésére volna fordítandó, s erre nézt nem csak Fejrtemplom, hanem Pancsova környékén is. Az ottani oláhok között: Moldován lakó *Fülep Sándor* és *Niuny Frédolin* neveztetését terjesztem elő. Mind a kettő teljesen meg hitt embere a temesi eddigi ellenzék egyik legbuzgóbb tagjának, *Fülep Leopold*nak, ki által ez utósó időben egyenesen értekezésbe tevék magokat velünk. A nemzeti zászlónak Ő Moldován e holnap *8án* történt kitűzése az utóbbinak műve volt.

2or Szerbia. Itt nehéz az ajánlás. Az oda átmentek s ott hivataloskodók között hívséggel eljárando biztost alig lehetne találni. Innen kellene tehát oda küldeni. S erre alkalmasabbat nem tudok *Jagodics Péter* nevű Krassó megyei birtokosnál. Magánéletében szeplőtlen jellemű, független ember, s magyar érzelmeire nézve a jobb görög nem egyesültek közé tartozik. Egyébiránt sok ismerősi s baráti összve köttetése van Szerbiában, mert az előtt Pancsován lakott, s tudom, hogy az úgy nevezett Vucsic párttal közelebb barátságban van. Őt meg lehetne bízni az oda menetellel, s ott ő keresne ki valakit, ki onnan folytatná a Magyarországgali közlekedést. Klauzál is ismeri, együtt oskolába jártak. Megjegyzendő rolla, hogy Krassó és Temes megyékben mindig az ellenzékkel szavazott.

3or Oláh országba. Nem merek ugyan szilárdságáról jót állani, de személyes tulajdonait tekintve azt hiszem, hogy az erdélyi görög nem egyesült püspök *Schaguna* az oláhok között nekünk nagy szolgálatokat tehetne, ha tökéletes hűségéről biztosítana. Pesti születés, magyarul jól tudás s tudományos kimíveltség minden esetre olly tulajdonok, mellyek a figyelemnek reá fordítását igazolják. De oláh országba küldetésre alkalmasabb egyént *Tezényi János*nál nem ismerék. Arra, hogy az ottani kormánynál s egyes bojéroknaál működjék fél diplomaticus milyenségben, teljesen bírja a képességet. Oláhu tud, francia igen jó, a napkeleti viszonyokat ismeri, a török nyelvet is beszéli, egyébiránt magyar, s olly szilárd, hogy kamaralista létére is sokszor mert az ellenzék szellemében nyilatkozni.

Én mind ezekkel eddig nem beszéltem, arra további rendeletet várom. Most csak ki jelelem kérdésedre a véleményem szerint alkalmasokat. Ha mások nyomába jöhetnek, azokat is közölni fogom.

Kérlek, tudósíts néhány szóval vagy tudósíts e következőkről, közérdekből óhajtván magam tájjékozhatni e tekintetben.

1ör A zsidók ellen fenn járt temesvári küldöttség megjelent-é az összves polgárság, vagy azok egy részének nevében? — Az első eset bitorlás.

2or A végvidék hatóságaira ki terjed é már tetteleg a ministerium rendelkezése?

3or Tétetett é rendelet, hogy a magyar bányákból a már vert ezüst s arany, vagy a még fel nem dolgozott nyers érc Bécsbe ki ne vittessék?

4. Megvan é téve a rendelet, hogy a magyar bányákból az erdélyi pénzverő intézetbe vitt ércért addig, míg Erdély velünk nem egyesül, s e szerint az austriai kincstár alatt van, ne nyugtatványok adassanak, hanem az érték kész pénzzel fizetessék ki.

(E két utolsó pontot tudni az oravicai bányatulajdonosok érdekében van.)

Csókollak, — örökké hű barátod

V. S.²

Timișoara, 22 aprilie 1848

Dragul meu prieten!

Cîteva zile mai tîrziu îți voi trimite o informare circumscrisă și sigură despre evenimentele din regiunea de graniță. Acum, despre indivizii de care te-ai interesat nu demult.

Însărcinarea comportă o greutate deosebită. Fără o grijă specială cei aflați în cauză ar putea decepționa și chiar aduce daune periculoase. Mărturisesc, de aceea, că fac raportul meu cu o oarecare frică, deși am convingerea deplină că indivizii mai jos amintiți suportă mai bine decît oricare alți concurenți ai lor probele de precauție și investigație. Afirm acest lucru deoarece mă gîndesc la cerința ca cei însărcinați să fie experți în preocupările lor. Altfel alegerea nu ar fi atît de grea.

Mă refer în primul rînd la regiunea de graniță din Banat, deoarece cunoștințele mele nu se extind și la celelalte. Pe primul loc stă căpitanul Damjanich, pe care îl cunoști în urma recomandării mele. Ar trebuie să-l trimitem pe el acolo, în calitate de maior, deoarece nu știu dacă ar accepta o transferare în vechea sa calitate. Este un om cu desăvîrșire sigur. Are sentimente curat maghiare. Este de religie ortodoxă neunită, dar limba folosită în conversația uzuală de el și familia sa e cea maghiară. Dealtminteri știe perfect atît limba sîrbă cît și cea română. Se bucură de o stimă mare la unitățile [de grăniceri ale românilor și sîrbilor]. Stima se datorează energiei și priceperii sale. El ocupă astfel un loc de frunte printre colegii săi. Al doilea e protopopul din Biserica Albă (R.S.F.I.) Ivačković Sofron. Eu personal nu l-am văzut niciodată. Știu însă că activitatea sa se bucură de cea mai mare influență în rîndurile preoților neuniți din acea regiune. l-am scris cu cîteva săptămîni înainte și l-am chemat să lucreze în interesul Ungariei. Răspunsul lui a fost încurajator și l-am trimis în original lui Gábor¹. Poate l-ai citit și tu. Știe bine ungurește. Oamenii de bună credință spun despre el că e un caracter stabil. Ar trebui folosit pentru răspîndirea influenței în rîndurile sîrbilor, nu numai în regiunea Bisericii Albe, ci și în cea a Panciovei. Între românii de acolo propun numirea lui Fülep Sándor și a lui Niuny Fredolin, ambii locuitori în Moldova [Veche]. Amîndoi sînt oamenii de credință ai lui Fülöp Leopold, cel mai zelos membru al opoziției de pînă acum în Timiș. Cei doi au și luat legătura directă cu Fülep. Arborarea steagului național [maghiar] în Moldova Veche, la 8 i.e., a fost opera celui din urmă.

În al doilea rînd mă refer la Serbia. Aici recomandarea e mai dificilă. Între cei trecuți în Serbia și care funcționează acolo, abia se poate găsi un comisar dispus să acționeze cu credință. Iată de ce ar trebui să trimitem de aici pe cineva acolo. Mai potrivit în acest rol îl găsesc pe Petar Jagodić

proprietar din comitatul Caraș. În viața sa particulară e un caracter imaculat, un om independent. În ceea ce privește sentimentele sale maghiare, el aparține neuniților mai buni. Dealtfel are mulți cunoscuți și legături prietenești în Serbia, întrucît mai înainte a locuit la Pančevo. Știu că are relații mai apropiate cu partidul așa-numit Vučić. El ar putea fi încredințat să plece acolo și să caute pe cineva, care să acționeze în direcția apropierii de Ungaria. Pe el îl cunoaște și Klauzal. Au frecventat împreună școala. Mai e de amintit că el a votat totdeauna cu opoziția din comitatele Caraș și Timiș.

În al treilea rînd [mă refer] la Valachia. Nu pot să garantez de fermitatea episcopului transilvan ortodox Șaguna. Ar putea totuși să ne aducă servicii în rîndurile românilor, prin calitățile sale personale, dacă ne-ar asigura de fidelitate desăvîrșită. S-a născut la Pesta. Cunoaște bine limba maghiară și are o pregătire științifică. Aceste calități ne îndeamnă să ne orientăm spre el. Dar un individ mai potrivit ca Teszényi János nu cunosc pentru a-l trimite în Valachia. El dispune din plin de capacitatea de a activa în calitate de semidiplomat pe lîngă guvern și unii boieri. Știe românește, cunoaște destul de bine franceza, vorbește și limba turcă, este informat în domeniul realităților orientale. Dealtfel e maghiar. Are un caracter atît de stabil, încît în multe cazuri a avut curajul să dea declarații în spiritul opoziției, deși e cameralist.

Pînă în prezent nu am vorbit cu cei menționați mai sus. În legătură cu aceasta aștept ordinul tău. La cererea ta acum ți i-am semnalat numai pe cei mai potriviți, după părerea mea. Dacă voi găsi și alții te voi informa și asupra lor.

Dorind să fii orientat din acest punct de vedere, pentru interesul public, te rog să mă înștiințezi în cîteva cuvinte sau să ordoni să fiu informat despre următoarele:

1. Dacă delegația timișoreană antisemită, care s-a prezentat la guvern, a vorbit în numele tuturor cetățenilor sau numai pentru o parte din ei. Primul caz ar fi o uzurpare.

2. Dacă ordinul ministerului se referă în realitate și la autoritățile din regiunea de graniță?

3. Dacă s-au dat dispoziții să nu se transporte la Viena argintul și aurul sau minereul neprelucrat din minele ungurești?

4. Dacă s-au dat ordine să nu se elibereze chitanțe, ci să fie plătită cu bani gata valoarea minereului din minele maghiare dus la monetăria transilvăneană, pînă ce Ardealul nu se va uni cu noi, adică pînă cînd se află sub controlul Tezaurariatului austriac.

(Cunoașterea acestor ultime două puncte este în interesul proprietarilor minelor de la Oravița).

Te sărut, al tău prieten în veci

V. S.²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Elnöki iratok, nr. 25/1848. Foto: 571—574. Publicat de Jakabffy Elemér, *Adatok az 1848 év eseményeiből Krassó vármegyében.* Lugoj, 1931. p. 17—21.

¹ Klauzal Gábor.

² Vukovits Sebő.

Sebiş, 22 aprilie 1848

Tekintetes Al Ispán Úr!

Kerületemben a jó rend, és csend mind eddig a meg lehető állapotban meg maradt, hanem mostan a húsvéti ünnepek közeledésével az némüleg felzavartatni, és háborgattatni kezdett, mert a nem egyesültek az egyesültektől a templomokat erőszakkal el foglalni törekednek, én ugyan a zavargó népet el tiltottam, úgy az újonnan fogadott papokat is megintettem nehogy az egyesült templomokban a népnek isteni szolgálatot tégyenek, de hogy mi sikere leszen el tiltásomnak nem tudom, mert a nép ingerült, s a Galsa esetet hozák fel, azért hivatalosan kérem, hogy nékem a szükség esetében használható utasítást adni méltóztasson.

A korcsmáltatási jogban is a lakosok némely helyeken bele vágtak, ők önn házaiknál apróbb mértékekkel italt mérvén: a részben is all ispán úrnak bővebb utasítását el várva tisztelettel maradok tisztelt all ispán úrnak alázatos szolgája

Boros Sebesen, 1848 évi April 22-én

Hendrey Ferenc

Onorate domnule vicecomite!

În cercul meu ordinea și liniștea au rămas pînă de curînd într-o situație satisfăcătoare. Dar ele au fost tulburate acum, cu ocazia apropierii sărbătorilor de paști. Neliniștea a început deoarece neuniții se străduiesc să ocupe cu forța bisericile de la uniți. Eu am interzis ca populația în fierbere să meargă la acele biserici. Totodată am atras atenția și preoților angajați recent să nu facă slujbe bisericesti pentru credincioși în bisericile unite. Dar ce rezultat va avea interdicția nu știu, întrucît populația e agitată. Vă dau ca exemplu în legătură cu aceasta populația din Gașa. De aceea, rog oficial să binevoiți a-mi da dispoziții, pe care să le folosesc în cazul că va fi necesar.

În unele locuri sătenii au încălcat dreptul de cîrciumărit, vînzînd mici cantități [de băuturi] în casele lor. Așteptînd și în această problemă dispozițiile d-voastre, rămîn cu stimă sluga fidelă a domnului vicecomite

Sebiş, 22 aprilie 1848

Hendrey Ferenc

Original. Colecția Muzeului Județean Arad, cutia nr. 10, nr. inv. 5 042 (Din Arhiva Comitatului Arad. Acta Congregationum, nr. 45/1848).

Oravița, 22 aprilie 1848

Kellemetlen megilletődéssel értesülék címzet uraságnak folyó hó 18-kán előterjesztett jelentéséből a felül, hogy ottani nyugalmazott igató és postamester Ziegler Vilmos az egyébiránt nyugodt kedélyeket igaztalan előadásai, és hívatlan beavatkozásával rendbontásra buzdítani, és oly tettek elkö-

vetésére ingerleni törekedék a mellyek nem csak ő reája, de az egész ottani lakosságra káros következéseket szülhetnének.

Hogy az illyes garázdaságoknak jó előre útjokat vágni lehessen szükségesnek tartom mindenesetre, hogy ön bányamester úr, haladék nélkül egy közbátorsági biztosságot alakíttson, és abba elegendő számmal a községnek legjózanabb és legérettebb gondolkozású egyéneiből némelleyeket kiszemeljen, a kiknek feladatok legyen nemcsak átaljában a közbátorságra a fennálló rendőrséggel kezet fogva felügyelni, de különösen oda terjeszteni ki munkásságát, hogy a jelen zavart időkbén a nép között keringő gyakran legesztelenebb híreket józan előadásaikkal megáfolják, a községet a fennálló rendszer iránti engedelmességre buzdítsák, és az uralkodó körülményeknek eszélyes felfogására való nézve a közvéleménynek nyugott irányt tűzvéni ki, a népet minden túlcsapongó, késübbi kifejlésükben ártalmas tettektől szorgalmatosan tartóztassák. A bánási bánya helyeknek sorsa nem sokára tárgyalatni fog, a melly mindenesetre úgy fog eldöntetni, a mint azt a kitűzött irány igényli. E tekintetben erőszakolni semmit sem lehet, de éretlen ellenszegülés által annyit lehetne ártani, a mennyit helyre hozni majd maga idején nehéz lenne.

Ha az érintett közbátorság, biztosság önnek folytonos előlülése alatt immár alakítva léssen, annak befolyásával lesznek Ziegler Vilmosnak kicsapongásai is megvizsgálandók és az ez iránt felveendő jegyzőkönyv ide előterjesztendő. Némi irányul megjegyzeztetik

1-ször A megye isztviselők által gyakorlatba venni kívánt rendőri intézkedésekre való nézve önt a folyó hava 75 szám alatti rendeletemre utalom.

2-szor A mi Ziegler által érintett azon vásári szabadalom levelet illeti a melly a szászka községnek adatott, erre való nézve a községnek illetőleg a biztossági választmánynak további értesítés végett olly felvilágosítás adandó, hogy ezen kérdéses szabadalom éppen azon megyei befolyásnak eredménye volt légyen, a mellytől a község mostan annyira iszonyodik. A vásár tartásra való nézve Szászka bányász helységnek ezen szabadalomra szüksége soha sem volt, mivel az a heti és országos vásárukat, bányász minőségénél fogva úgyis megtarthatta és csakugyan meg is tartotta. Ellenben ha a kérdéses szabadalom mint ollyan nyert volna értéket, a melly által a helység bányász mivoltát elveszti, és mezővárossá vál, ez csak arra lett volna felhasználható, hogy Szászka már évek előtt megyei hatóság alá jut, anélkül, hogy a szabadalombul valami hasznót húzzon, minekutána a vásári jövedelem minden esetre földesúri jog maradandott, mert az a szabadalom által a községnek át nem adatott.

Illy felvilágosítás után, reménylhető, hogy a község egy pillanatra át fogja látni, miként a többször említett szabadalom ha életbe lép, nem csak hogy hasznára nem, sött inkább tetemes kárára szolgál vala, és hogy illy módon Zieglernek izgatása nem egyéb, mint az úgy is zajgó kedélyeknek lázítása, a melly annál nagyobb beszámítást igényel, mennél bizonyosabban vala a sikerre számítás választva.

3-szor. A mi végtére az új törvényeknek előleges kihirdetését a bánya-helyeken illeti, jól volt cselekedve, hogy ezen kihirdetés elmellőztetett, nem csak azért, mert az csak félre értékre adott volna alkalmat, hanem azért is, mivel a kihirdetendő törvények a bányahelyekre éppen nem alkalmazhatók.

A bánási királyi bánya igazgatóság elnökétől.

Oravicabányán, 1848 évi April hava 22kén

În urma raportului dvs. înaintat în 18 l.c., am primit informația neplăcută că registratorul și dirigintele de oficiu poștal de acolo, Ziegler Vilmos, a îndemnat la dezordine spiritele, dealtfel liniștite, prin afirmațiile lui neadevărate și prin intervențiile sale nelalocul lor. Strădania lui de a ațîța la comiterea unor astfel de fapte poate avea consecințe nedorite, nu numai în ceea ce privește persoana sa, ci și asupra întregii populații de acolo.

În vederea prevenirii la timp a unor atare situații, consider necesar în tot cazul ca dumneavoastră domnule maistru miner să formați neîntârziat un comitet de autoritate publică și să alegeți în el pe indivizii cei mai vigilenți și mai maturi. Împreună cu poliția, comitetul să aibă sarcina nu numai de a supraveghea ordinea publică în general, ci și de a-și întări autoritatea prin dezmințirea zvonurilor neîntemeiate, ce se răspîndesc frecvent în astfel de vremuri, desfășurînd acțiuni înțelepte de lămurire în rîndul populației. Sarcina membrilor comitetului este: să îndemne comuna la supunere față de regimul existent; să dirijeze într-o direcție calmă opinia publică și să o facă să admită într-o formă rațională împrejurările actuale; să oprească cu sîrguință populația de la orice acțiune care ulterior ar putea să creeze pericol. Soarta localităților miniere din Banat se va dezbate nu peste mult timp. Ea va fi hotărîtă așa cum o pretinde linia trasată. Din acest punct de vedere nu se poate forța nimic. O opoziție necugetată ar aduce daune atît de mari, încît ele cu greu ar mai putea fi remediate.

După ce va fi creat comitetul de autoritate publică sub conducerea dvs., vor fi examinate cu ajutorul acestuia și faptele necugetate ale lui Ziegler Vilmos. Procesul verbal despre hotărîrea luată ni-l veți înainta nouă. Pentru o oarecare orientare vă notificăm:

1. În legătură cu activitatea polițienească pe care doresc să o îndeplinească funcționarii comitatului, vă indic dispoziția mea nr. 75 din luna curentă.

2. În ceea ce privește dreptul de tîrg dat comunei Sasca și pomenit de Ziegler, comitetul se va lămuri că el a fost fructul autorității comitatului, de care locuitorii se îngrozesc atît de mult. De un atare drept localitatea Sasca Montană nu a avut nevoie niciodată. Ea a putut să țină și de fapt a și ținut tîrgurile sale săptămînale și anuale. Din contră, dacă ar fi primit anterior dreptul de tîrg printr-o astfel de calitate, și-ar fi pierdut rangul de localitate minieră. Ea ar fi fost coborîta la soarta unui oraș de cîmpie, care ar fi putut să-i servească numai aparent pentru a trage un oarecare folos, deoarece cîștigul după tîrg nu i-ar fi revenit comunei, ci ar fi rămas un drept al feudalului.

După o lămurire de acest fel, sper că locuitorii își vor da seama, că intrarea în vigoare a dreptului de tîrg nu i-ar fi de nici un folos. Dimpotrivă i-ar aduce pagube. Instigarea lui Ziegler nu e așadar altceva decît ațîțarea spiritelor și așa neliniștite. Ea trebuie totuși luată în considerare deoarece se face în speranța unor avantaje.

3. În sfîrșit, s-a procedat corect în așezările miniere în problema publicării prealabile a noilor legi. Afișarea nu s-a făcut, nu numai pentru că noile legi puteau să dea naștere la neînțelegeri, dar și pentru aceea că ele nu se referă la localitățile miniere.

Din partea președintelui Direcțiunii miniere regale din Banat

Oravița, la 22 luna aprilie, anul 1848

Gränzenstein¹

Original. Arh. St. Timișoara. Fond. Direcția montanică. Oficiul minier Sasca, nr. 3/1848.

¹ Cf. doc. 144, 165, 166, 279; v. și doc. 134 din vol. I.

Cluj, 22 aprilie 1848

Kolosvár, April 22dikén 1848

Tisztelt Barátom!

Megengedj, hogy a folyó hó 10-dikéről írt barátságos leveledre¹ felelni annyira késtem, annyira el vagyok a mindennapi események által foglalva, hogy azt sem tudom mihez fogjak előbb és hol találjak időt minden ügynek elintézésére. Soha sem kételkedtem rajta, hogy resignatiodat csak megfontolva s a legtisztább szándékból adandó bé, és hogy arra sem mérges beszédek, vagy hírlapi cikkek, sem pedig más efféle demonstratiók befolyással nem leendnek. Azonban nem tagadhatom, irigylendőnek látom sorsodat hogy most, midőn a hivataloskodás se becsületet nem ad, se kedvezőbb jövődőt nem mutat, vissza vonulhattál. Bár volna nékem is módom vissza vonulni, és a csendességet, melly után már darab időtől olta sóvárgok, élvezni. De előttem állanak a legzavarosabb idők, mellyek ezen kis, elhagyatott hazát fenyegetik, előttem áll az ország-gyűlés, melly a kedélyek ingerültsége mellett bizonyosan sok kitörésekre adandó alkalmat. Az unió kimondása² kétséget nem szenved, és talán akkor én is szabadulhatok, reám és hivatalomra többé szükség nem lévén. De félek tölle ezt nem érem meg, a sok gond elvisel. Élj szerencsésen, vedd legszívesebb köszönetemet több ízben bizonyított szívességedért, és légy meggyőződve, hogy személyed eránti barátságom rendíthetetlen

Teleki József

Cluj, la 22 aprilie 1848

Stimate prieten!

Scuza-mă că am întârziat atît de mult să-ți răspund la scrisoarea ta caldă din 10 l.c.¹. Sînt atît de ocupat cu treburile de fiecare zi, că nici nu știu cu ce să încep și cum să găsesc timp pentru rezolvarea tuturor chestiunilor. Nu m-am îndoit niciodată că îți vei da demisia cu chibzuință și cu cea mai curată intenție; că nu vor avea nici o influență asupra acestui act al tău, nici discursuri înveninate, nici articole de ziare, nici demonstrații pornite din mînie.

Dar nu pot să neg că te individiez pentru că te-ai retras mai ales acum cînd funcția nu-ți dă nici o onoare și nici nu se arată un viitor mai favorabil. De-aș avea și eu posibilitatea să mă retrag și să savurez liniștea după care oltez de o bucată de timp. Dar înaintea mea stau vremurile cele mai încercate care amenință această mică și uitată patrie. În fața mea stă Dieta care va da desigur ocazie la multe dezlănțuiri [de patimi] în condițiile unei stări de spirit agitate. Fără îndoială, uniunea va fi proclamată². După realizarea ei poate voi scăpa și eu. Atunci nu va mai fi nevoie de mine și de oficiul meu. Dar mă tem că nu voi ajunge la o astfel de situație din cauza multelor griji care mă vor consuma. Să trăiești cu noroc. Primește mulțumirile mele izvorîte din adîncul inimii pentru serviciile aduse în mai multe rînduri. Să fii convins că prietenia mea față de persoana ta este neclintită

Teleki József

¹ De fapt este vorba de scrisoarea lui Jósika datată din 11 aprilie. V. doc. 269 din vol. I.

² Guvernatorul Teleki se referă la proclamarea uniunii ce urma să se hotărască de reprezentanții stărilor privilegiate din Dieta care era convocată pe data de 29 mai la Cluj, pe baza legii electorale feudale din 1791. Conform acestei legi, românii, care formau majoritatea absolută a populației Transilvaniei, erau excluși de la viața politică și deci nu aveau dreptul să-și trimită reprezentanți în această Dietă.

158

Szedres [RPU], 22 aprilie 1848

[Szedres, 1848. április 22]

Stuller Ferencnek. Édes Komám! az anyira várt, óráról órára szükségesebbé váló új nagy hírlap, olcsó nép lap még csak mind nem jelenik meg. Miben múlik? Keményt illetőleg én írtam Kossuthnak még Pesten elindulásom előtt, mivel csak az azt megelőző estvén későn szólhattam Keményel bővebben a dolog felől. Reméllem, hogy Pap Endre sem fog mellőztetni, ő igen derék kapacitás.

A Stáncsics *Munkások Újságának* egy számát olvastam, félszeg irány. Azonban Stáncsicsot a létesítendő igen-igen olcsó nép lap szerkesztőségénél „vele jelleme szerént bánván” igen jól lehet s azt hiszem hogy kell is használni. Pap Zsigmond, az ismeretes derék óhitű pap, tervez egy négy nyelven kiadandó néplapot. Őt s tervét méltányolni kell. Szólj kérlek e felől is Kosuthal.

Nőm szívesen köszönt téged s köszönti velem együtt nődet s csókolja gyermekeidet; áldjon az ég, barátom.

U.I. Én a 27ik estve menendő gőzössel indulok, s 28ik délbe Pesten leendek. Vodiáner Sámuelnél (a Két töröknél) fogok szállásolni.¹

[Szedres, 22 aprilie 1848]

Către Stuller Ferenc

Dragă cumetre. Noul ziar popular ieftin, tot mai necesar oră cu oră și atât de mult așteptat, nu apare. De ce? În legătură cu Kemény, eu i-am scris lui Kossuth. E adevărat, numai înaintea plecării mele, deoarece am reușit să vorbesc mai pe larg cu Kemény despre această problemă târziu, doar în seara premergătoare. Sper că nu va fi neglijat nici Pap Endre care e o veritabilă capacitate.

Am citit un număr al lui „Munkások Újsága” [„Ziarul muncitorilor”]. Are o orientare greșită. Dar pe Tánacsics se poate conta destul de bine. Cred că trebuie să-l folosim, „respectându-i personalitatea”, la redacția ziarului cel ieftin al poporului, ce se va înființa. Preconizează să scoată un ziar popular în patru limbi și cunoscutul și vrednicul popă neunit, Sigismund Pop. Planul și intenția lui trebuie apreciate. Să vorbești cu Kossuth și despre aceasta.

Soția mea te salută cu drag și împeună cu mine pe soția ta. Ți sărută și copiii. Să te binecuvinteze cerul, prietene.

P.S Eu plec cu vaporul în seara zilei de 27 și voi fi la Pesta în 28 la amiază. Voi locui la Vodiáner Sámuel (La doi turci).¹

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi
Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

¹ Cf. doc. 87. În scrisoarea adresată lui Kemény Zsigmond la 21 aprilie Wesselényi abordează idei similare referitoare la înființarea unei gazete populare ieftine.

159

Balc, 22 aprilie 1848

Kedves Barátom!

Az új események következtében szükséges rendbe szedését gazdaságnak el intézendő, az anyámhoz kellet Téglásra mennem, s e volt oka annak, hogy tégedet sok környülményekről eddigelő nem tudósítottalak.

a) Kraszna megyében az új változások a régi rendszerrel még küzdelemben vagnak, a választmányi bizottmány nem annyira előre, mint hátra néz; b) a magyar országi már létező intézetek esmeretlenek; c) az ujjonon lett honpolgárok mély tudatlanságba sülyedtek; d) a főispányi helyettes el vonulva; e) a helyettesített alispány meg holt, az őtet ki pótló fő szolgabíró gyáva, gyenge s a dolgok vezetésébe bé nem avatott; f) a megyei tisztek ok nélküli rendeletek által, a kétségbe esésig fárasztva, kik az oláh nyelvet, de a jelen forradalmak bölcs elrendezését is nem értvén, magyarázataik által nem hogy lélektanilag hatnának, sőt a népet egymással ellenkező szónoklatokkal zavarba hozzá; g) a köz nép, mely már sok helyt tetteg a szolgálatól magát fel mentette, szorgalom helyet dorbézol, hasára fekszik, s renyhe életét még renyhében kezdi folytatni. Ezek rögtöni orvoslást kívánnak, véleményem szerint e szerint: a) a 21ik törvénycikk végrehajtására a biztosnak le jövetelét sürgetni kell, vagy ha ez nem történhetik, a ministerium különös és sajátos rendelkezésekkel szükséges, hogy a Pártium dolgait egyenlősítse a magyar országi állapotokkal; b) különösen Magyar országban az igazgatást nagyon elő segítik a helységek jó és bé tanult jegyzői, itten a jegyzok inasokból, ki csapott rectorokból, tudatlan és szegény nemesekből vagy helyt nem kapott tisztartókból állanak, kiket a megyei főnökök intésére a túlig engedelmeskedő szolgabírák tettek; jegyző könyv soholt sincs, jó volna rendelkezni, hogy minden jegyző a magyar országi mód szerint jegyző könyvet vigyen, s ezen jegyző könyvek készítésére egyelőre a szolgabírák a megyéhez jelentés tétel kötelessége alatt fel ügyeljenek; c) hogy az ujjonnan lett honpolgárok sülyedett állapotjokból ki emeltessenek, jó volna, ha a ministerium a magyar és oláh helységeknek, a helységek cassájából leendő vissza fizetés mellett, egy egy példányt küldetne azon már életbe léptetett népszerű oláh és magyar lapokból; d) a főispányi helyettes állásáról és viszonyairól a megyéhez a kis gyűlés már a ministeriumhoz jelentést tett; e) a mi a vicispány halála által okozott hiányokat illeti, orvoslása leg nehezebb, mert a reincorporatio ellen fel izgott nemesség még mind dohovgán, tiszt ujjítást a biztos le jövele nélkül meg ejteni bajos volna; f) a nép zavarba hozása s úgy a tisztek oknélküli zakla-

tására nézve, ha helyly és idő lenne, számos példákat hozhatnék elő, itt csak az orvoslásra nézve annyit írok, hogy elég lenne meg tiltani, hogy a megye szükség felett utaztassa a szolgabírákat, s csak alkalmatosság szerént menjenek ki a helységekbe; itten egy példát még is el nem mulathatok elő hozni: rendelés tevődik a szolgabíráknak, hogy a helységekbe ki menvén, azoknak jobbacská lakossit több számmal a rend és csend fen tartására név szerént felelősökké tegye; *Szentmarjai* ki megyen Győrfalvára, öszve gyűjti a népet, de nem szoll nékik semmit, míg a szomszéd Hidvég helységéből is az oda rendelt lakosok meg nem érkeznek, kik meg érkeztek után a győrfalviakkal egybe olvadva, a szolgabíró által akként szollítottak meg: „*A megye rendeletéből fel szollítlak, hogy ezután parancsolatjaimnak s a bírúknak, kik töllem kapnak rendeletet, engedelmeskedjete, az uraknak híven szolgáljatek, melyre is mindnyájon esküdjete*“, — a két helység oláh lakossai egybe beszélve, azt a nyilatkozatot tették: „*Mi a rendet, valamint eddig, úgy ezután is fenn tartjuk, erre nem szükség az esküvés, mi a nagy hétbe nem fogunk esküdni, — mindenfelől halljuk, hogy jó császárunk a szolgálatot Szent György nap után általunk tétetni el engedte, s a nemesség eskü által akar kötelezni, hogy azon jó téteménybe ne részesüljünk, — mi a békét magunk közt fenn tartjuk, de a szolgálat tételre esküvel magunkat le nem kötelezzük*“. S a szolgabíró kéntelen volt a dolgot eligazítatlan onnan elvonulni, s tekintete vissza állítása eránt a bizottmányhoz folyamodni. Illyes esetek már számosak adták elő magokat, különböző alakban; azt lehet mondani, hogy a bizottmány különböző elvekből ki indult, tarka barka protocolluma csak 4 hét múlva is orca pirulás nélkül nem fog olvasódni akármellyik tagja által is.

g) A nép renyhe állapotján rögtön nem lehet segíteni, de még is a papok s különösen a vicárius sokat tehetne némű fel világosítások által a prédicálló székéből, ha tudnillik egyszerűen fel világosíttatnék a nép, hogy azon napszámokat mellyeket a robottóli fel szabadítás által nyertének, a magok hasznokra fordítsák, pénzért el menvén a birtokosoknak szolgálni, s egyszersmind az adó szedőkhöz rendelet menne, hogy az adó bé vételébe pontosok legyenek. s az eddigi mód szerént, kissebb menyiségben is a köz néptől bé vegyék.

A kancákat hágatni Sibóra el küldöttem; én nagyon szerencsétlen vagyok az idén, mert 3 kancám az ellésbe meg döglött, okának tulajdonítom a kövér legelőt, a meleg napokat s a hideg éttcakákat; 2 közzüllök meg ellett, de azután csikkójok éppen úgy mint ők meg döglöttek. A méhek brandos és vérrel teli volt; egy kancámnak a kehe az orrán meg indult, döglése előtt 1 órával, vizet adtam néki innya, egy két korty le nyelése után meg rázta magát és rögtön meg döglött. Sok kancám volt beteg, őket e szerént gyógyvítotam, csudasót és salétromot adtam nékik, a legelőt meg változtattam, a dombos helyyekre, este istállóba hajtattam, és szalmát adattam nékik, reggel a harmat fel száradtaig ki nem bocsátottam a legelőre, a betegség meg szünt. Sibóra egy csikkos kanca is hágatni nem küldödött, a mellyek el küldödtek, a dög ki ütese előtt el voltak küldve; fiatal és meddő lovaimnak nincsen s nem volt semmi bajok.

Ezeket meg nyugtatásodra írom, vagyok barátod

Bályogon, Aprilis 22. 1848ba

Kun Gergely

Dragul meu prieten!

A trebuit să mă duc la mama la Téglás pentru rezolvarea organizării gospodăriei mele, ce a devenit necesară în urma noilor evenimente. Iată cauza pentru care nu te-am informat pînă în prezent despre numeroasele întâmplări.

a) În comitatul Crasna schimbările noi sînt încă în luptă cu vechiul sistem; comitetul de conducere se uită mai mult înapoi decît înainte; b) instituțiile existente deja în Ungaria aici sînt încă necunoscute; c) noii cetățeni se scufundă în adîncă ignoranță; d) prim-vicecomitele s-a retras; e) funcționarii comitatensi, obosiți pînă la extrem, pe de o parte fiindcă nu cunosc limba română și nu înțeleg nici scopurile revoluției, iar pe de altă parte pentru că primesc dispoziții fără nici un temei, în loc să aibă o influență pozitivă din punct de vedere psihologic, conturbă populația prin discursurile lor contradictorii; g) populația de rînd, care de fapt s-a sustras în multe locuri de la prestarea slujbelor iobăgești, în loc să muncească se dedă la plăceri, se culcă pe burtă și începe să-și desfășoare viața sa leneșă. Toate acestea cer imediat remediere. După părerea mea ea s-ar putea realiza în felul următor:

a) prin urgentarea venirii comisarului pentru executarea articolului al 21-lea al legii, sau dacă aceasta nu e posibil, atunci prin intervenția guvernului care prin dispoziții speciale să întreprindă apropierea chestiunilor din Partium de cele din Ungaria; b) în Ungaria administrarea localităților e îndeplinită de notari bine pregătiți; aici însă notarii sînt recrutați din rîndurile ucenicilor, ale rectorilor demisi, ale nemeșilor ignoranți și săraci sau ale administratorilor care nu au post, ei fiind puși în aceste funcții de către juzii nobiliari zeloși, la îndemnul șefilor comitatensi; de aceea procese verbale nu se fac nicăiri; ar fi bine să se dea ordin ca fiecare notar să întocmească procesele-verbale după modelul celor din Ungaria; ele ar putea fi controlate deocamdată de juzii nobiliari cu obligația de a raporta comitatului; c) noii cetățeni să fie ridicați din situația lor grea; pentru aceasta ar fi bine ca guvernul să trimită în fiecare localitate maghiară și română cîte un exemplar din zierele populare deja existente în limbile română și maghiară, cu condiția plătirii costului lor în viitor din casele comunale; d) să se rezolve raportul către guvern făcut deja din partea adunării restrîns în problema postului comitelui suprem adjunct și a situației comitatului; e) remedierea lipsurilor cauzate de moartea vicespanului este o problemă deosebit de greu de rezolvat, deoarece nemeșimea atîtată împotriva anexării se neliniștește, astfel că acum ar fi greu să se efectueze reînnoirea conducerii comitatului, fără prezența comisarului; f) în legătură cu agitarea populației și a tulburării ei fără nici un motiv de către funcționari, aș putea aduce multe exemple, dacă aș avea aici loc și timp; aici scriu doar despre remedierea lor și subliniez că ar fi destul să se interzică deplasarea peste măsură a juzilor nobiliari; ei să se deplaseze în localități numai atunci cînd va fi cazul. În acest sens nu pot să nu-ți ofer un exemplu: s-au dat dispoziții juzilor nobiliari să se deplaseze în localități pentru a-i determina pe locuitorii mai înstăriți să răspundă personal de menținerea ordinii și liniștii; se deplasează Szentmarjai la Giurtelecu Șimleului, adună populația, dar nu-i spune nimic pînă ce nu sosesc și locuitorii din comuna învecinată Măeriște, cărora li s-a ordonat să vină acolo; cei sosiți s-au contopit cu cei din Giurtelec; abia atunci judele nobiliar li s-a adresat cu cuvintele: „Din ordinul comitatului vă somez ca de acum înainte să vă supuneți dispozițiilor mele și ale juzilor care primesc ordine de la mine; să prestați cu fidelitate serviciile voastre [datorate] domnilor; să jurați că toate acestea le veți îndeplini“. Locuitorii celor două localități românești s-au consultat și au declarat: „Noi vom menține ordinea, cum am asigurat-o și pînă în prezent; pentru aceasta noi nu trebuie să jurăm; noi nu vom jura în săptămîna patimilor; auzim din toate părțile că bunul nostru împărat ne-a eliberat de prestații de Sfîntu Gheorghe și totuși nobilimea dorește să ne oblige prin jurămint să nu ne bucurăm de această binefacere; vom menține pacea între noi, dar nu ne obligăm prin jurămint să îndeplinim slujbele“. Judele nobiliar a fost nevoit să plece

fără să rezolve problema. El s-a adresat comitetului pentru a i se reface prestigiul. Astfel de cazuri au fost mai multe și s-au petrecut în diferite forme. Comitetul a pornit, după cum se afirmă, de la principii diferite. Drept urmare protocoalele lui peștițe nu vor fi citite nici după 4 săptămâni de membrii săi, fără a li se rușina obrazul. Indolența populației nu o putem remedia imediat. Totuși preoții și în special vicarul ar putea întreprinde o acțiune de lămurire de pe amvoane. Populația ar fi trebuit luminată ca zilele de lucru pe care le-a cîștigat prin eliberarea de robote să le folosească pentru ea, mergînd să muncească la nobili pe bani. Apoi ar fi necesar să se trimită dispoziții la percepători, ca ei să fie fermi în strîngerea impozitelor și conform obișnuinței de pînă acum să ia bani de la populație în cantitate mai mică.

Iepele le-am trimis la Jibou la montă. În acest an sînt foarte nenorocos, deoarece 3 iepede de-ale mele au murit odată cu fătarea. Cauza morții o atribui pășunii grase, zilelor calde și nopților reci. Două dintre ele au fătat, dar au murit odată cu mînzii. Uterele lor erau inflamate și pline cu sînge. Năduful unei iepede a pornit prin nas. Înainte cu o oră de a muri i-am dat să bea apă. După 1—2 înghițituri s-a scuturat și a murit pe loc. Am avut multe iepede bolnave. Le-am doctorit. Astfel, le-am dat sare amară și salpetru. Le-am schimbat pășunea pe deal. Seara le-am mînat în grajd și am poruncit să li se dea paie. Nu le-am mai dat voie să meargă la pășune pînă ce roua nu s-a ridicat. În felul acesta boala a trecut. Nu a fost trimisă la Jibou la montă o iapă vîrgată. Cele duse deja la montă au fost trimse înaintea apariției epidemiei. Căii mei tineri și sterpi nu au avut și nici nu au vreun necaz.

Ți-am scris toate acestea spre a te liniști. Rămîn al tău prieten

Balc, 22 aprilie 1848

Kun Gergely

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Mîșive. Publicat de Kardos Samu, Báro Wesselényi Miklós élete és munkái, II, Budapesta, 1905, p. 212—215.

160

Cluj, 23 aprilie 1848

a) Tartományi segéd biztos Szabó Józsefnek.

b) Doboka megye igazgató főbírójának.

Mielőtt e királyi kormányzék

a) Doboka megye igazgató főbírójának

b) Uraságodnak

a, b) folyó hó 22dik napjáról kelt két rendbeli azon jelentései következtében, mely szerint Drág¹ közönsége az általa tetlegesen föl hagyott úri szolgálattételt, illető alispány felszólítása és közbejárása után is megtagadta, és további engedetlenségét és felsőbbség iránti ellenszegülését tanusította, — a kért katonai erőt kiküldené, szükségesnek tartotta előbb egy kormányzékéki biztost

a) Uraságod

b) tartományi segéd biztos Szabó József

a, b) személyében a hely színére kiküldeni, olly utasítással, hogy illető alispány és szolgabíróval Drágba kiszállván és azon költeménynek, mintha eö felsége az úrbéri viszonyoknak megszüntetését parancsolta volna, hamis és igaztalan voltáról őket értesítve, az engedetlen közönséget a Királyi Kormányshék nevében engedelmességre fel szólítani és ez engedetlenségre izgató egyént kinyomozni igyekezzék, figyelmeztetvén őket egyszersmind arra, hogyha ezen szelíd eljárás és intés következtében is engedelmeskedésre hajlani vonakodnának, az aniat réajok háramlandó kedvetlen következményeket magoknak tulajdonítsák.

a) Mi is uraságodnak írt igazgató főbírónak fennebb idézett két rendbeli jelentései a záratékai közlés mellett olly rendeléssel íratik meg:

b) Mi is írt kormányshéki biztosnak olly rendeléssel íratott meg mai napon s jelen szám alatt,

a, b) hogy illető megyei tisztekkel egyet értvén, haladék nélkül a hely színére kiszállani, és a kívánt rend helyre állítását megkísérteni igyekezzék; ha pedig eljárásának kívánt sikere nem lenne, a Boncidán és Válaszúton tanyászó katonaságot Drágba átvitetvén, az óhajtott rendet állítsa helyre, és azon egyént, ki a kérdéses közönséget engedetlenségre ingerelni merészelte, kinyomozván, tartóztassa le, s azonnal a vármegye börtönyébe jó őrizet alatt kísértesse, és a további teendők végett ide tudósítást tegyen,

b) uraságodnak pedig ajánltatván, hogy illető megyei alispány és szolgabíró a kirendelt kormányshéki biztossal egyetértésre utasítsa.

a) illető megyei alispány és megyei szolgabírónak a kívánt egyetértésre utasítása iránt Doboka megyei igazgató főbírájához rendelés tétetvén.

Kolozsvárt, Szentgyörgy hó 23kán 1848

a) Vicecomisarului teritorial Szabó József

b) Prim-judelui diriguitor al comitatului Dăbîca

Înainte ca Guberniul regesc să trimită forța armată cerută

a) Prim-judelui diriguitor al comitatului Dăbîca

b) Domniei voastre.

a, b) La cele două rapoarte datate din 22 l.c., referitoare la refuzarea prestării slujbelor domnești de către iobagii din Dragu¹ chiar și după somația și intervenția vicecomitelui și în legătură cu nesupunerea și împotrivirea lor față de superiori, s-a găsit necesar să se trimită la fața locului un comisar guvernamental în persoana

a) domniei voastre

b) a vicecomisarului Szabó József

a, b) cu instrucțiunea să vă deplasați la Dragu, împreună cu vicecomitele și cu judele nobiliar respectiv, să luminați locuitorii comunei despre falsitatea acelei născociri că maiestatea sa ar fi ordonat lichidarea relațiilor urbariale; în numele Guberniului regesc să chemați locuitorii nesupuși la ascultare și să vă străduiți să aflați persoana care ațîță la nesupunere; în continuare să le atrageți atenția asupra faptului că dacă și după acest avertisment blajin nu vor să se supună, să-și atribuie consecințele neplăcute ce vor cădea asupra lor din acest motiv.

a) În legătură cu cele două rapoarte mai sus menționate dăm domniei voastre următoarea dispoziție:

b) să scrieți comisarului gubernial astăzi sub acest număr;

a, b) vă ordonăm să vă deplasați fără nici o întârziere la fața locului, în înțelegere cu funcționarii comitatului respectiv, și să încercați restabilirea ordinii dorite; dacă procedura dvs. nu va da rezultatele scontate, veți restabili ordinea cu armata care staționează la Bonțida și Răscruți; să găsiți persoana

care a avut curajul să îndemne locuitorii la nesupunere, să o arestați și să o escortați cu pază bună la închisoarea comitatului; apoi să ne înștiințați pentru a vă da instrucțiuni în continuare.

b) Domniei voastre vi se recomandă să stabiliți o înțelegere între vicecomitele comitatens respectiv, judele nobiliar și comisarul gubernial, deplasat și el [în interes de serviciu].

a) Prim-judelui dirigitor al comitatului Dăbîca i s-a dat ordin în legătură cu îndrumarea la înțelegerea dorită a vicecomitelui comitatens și a judeului nobiliar.

Cluj, 23 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 485/1848. Foto: 1 380—1 382.

¹ Cf. doc. 93, 94 și 147.

161

Cluj, 23 aprilie 1848

Tartományi posta mester Matskási Péter úrnak.

Nemes Doboka megyében Drág helységben az úrbéressek által meg tagadott robotok iránti rendetlenség ki nyomozása és le csendesítése végett, a Királyi Fő Kormányzék mái napon tartott ülésében tartományi segéd biztos Szabó Josef urat ki nevezvén; s a hely színére leendő rögtöni ki szállásra utasítván, uraságodnak ezennel meg hagyom: hogy írt kormánysegéd biztos mellé, két tartományi postást, őt el járásában kísérendőket, azonnal rendeljen¹.

Kolosvárt, Aprilis 23. 1848

Domnului Matskási Péter diriginte al poștei provinciale,

În vederea descoperirii cauzelor dezordinilor provocate de iobagii din Dragu din nobilul comitat Dăbîca, care au refuzat să mai îndeplinească roboatele, precum și pentru liniștirea lor, Guberniul regesc l-a designat în ședința sa ținută astăzi pe Szabó József comisar gubernial adjunct. El a primit instrucțiuni de a se deplasa urgent la fața locului. Domniei voastre vă ordon să delegați imediat doi slujbași ai serviciului poștal provincial, care să-l însoțească și să-l conducă prin district¹.

Cluj, 23 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 921/1848. Foto: 224.

¹ Cf. doc. 160.

162

Cluj, 23 aprilie 1848

Küküllő Vármegye Fő Ispánnának

Uraságodnak a tegnapi napon a Balásfalván tartatni tervezett oláh gyűlés meg akadályozása tárgyában tett tudósítását¹ a Királyi Fő Kormány Szék tudásul vévén, s tett rendelkezéseit helyeselvén, továbbra is ajánlatik

uraságodnak, hogy amiket a megyebéli oláh lakosoknak a kérdésben forgó balásfalvi gyűléstől való el tartóztatására és a rend és csend fenntartására nézve célszerűnek látand, az oda rendelt katonaság parancsnokságával egyet értve a legokosabb mérsékléssel ugyan, mindazonáltal a körülmények szükségéhez képest megkívántató pontossággal és szorossággal tegye meg.

Kolosvár 23 Aprilis 1848

Comitelui suprem al comitatului Tîrnava

Guberniul regesc a luat act de raportul făcut de domnia voastră ieri în legătură cu interzicerea adunării românești, ce urma să se întrunească la Blaj, și aprobă măsurile luate¹. În continuare vi se propune să luați măsuri împreună cu comandamentul armatei deplasate acolo, dar cu o moderație bine cugetată, pe care să le duceți cu precizie la îndeplinire. Măsurile luate să contribuie la abținerea locuitorilor români din comitat de a participa la adunarea de la Blaj; la menținerea ordinii și liniștii.

Cluj, 23 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 502/1848. Foto: 1 389, 1 396.

¹ V. doc. 153.

163

Budapesta, 23 aprilie 1848

Rendelet

Melynél fogva, miután az 1848-diki 14ik törvénycikk az 1836-diki 21. törvénycikknek azonnali végrehajtását rendeli;

Miután ugyanazon 1848-diki 14ik törvénycikknek 16 §a szerint Kraszna, Közép Szolnok, Zaránd vármegye, Kővár-vidék, Zilah város az országnak elválhatlan kiegészítő részét teszik,

Miután e most nevezett törvényhatóságok az erdélyi kormányzékttől, kincstártól s főtörvényszékttől függeni megszűnván, a visszacsatolási viszonyok részleteinek sietős szabályozása úgy az igazság, mint a törvény által egyiránt követeltetik:

A belügyminister előterjesztésére rendelem a mint következők:

1. A visszacsatolási viszonyoknak részletes szabályozása végett királyi bizottmány és ennek tagjaivá

Báró Wesselényi Miklós első
Beöthy Odön másodelnökképen,
Asztalos Pál
Somossy Ignác

Bay Ferenc ülnök tagokképen, az utóbbi egyszersmind tolvívőül is, kineveztetnek.

2. E királyi bizottmány együtt avagy ketté oszolva, munkájához fogni tüstént és haladéktalanul tartozik.

3. A szükséges meghagyó és utasító rendelet kiadása, az illető törvényhatóságoknak engedelmségre köteleztetése, a katonai erőnek a bizottmány felszólítására leendő kiállítás, mint általában a jelen rendelet végrehajtása a belügyminiszterre bízatik.

Kelt Budapest, April 23-án 1848

István nádor

Királyi helytartó

Belügyminister Szemere Bertalan¹

Ordin

Avînd în vedere că articolul 14 al legii din 1848 prevede executarea imediată a articolului 21 al legii din 1836;

avînd în vedere că pe baza aceluiași paragraf al articolului 1 al legii din 1848, comitatele Crasna, Solnocul de Mijloc, Zărand, districtul Chioar și orașul Zalău constituie părți componente, indivizibile, ale țării [Ungariei];

avînd în vedere că aceste jurisdicții au încetat să mai depindă de Guberniul transilvan, de fisc și de Tabla regească și astfel necesită reglementarea grabnică, în ceea ce privește justiția, legea și detaliile condițiilor de anexare, pe baza propunerii ministrului de interne ordon următoarele:

1. Numirea unui comitet regal în vederea reglementării detaliilor de anexare; membrii acestui comitet sînt:

Baronul Wesselényi Miklós, președinte

Beöthy Ödön, vicepreședinte

Asztalos Pál, membru

Somossy Ignác, membru

Bay Ferenc, asesor, membru și totodată notar.

2. Acest comitet regesc este obligat să înceapă munca imediat și fără întârziere, împreună sau împărțit în două.

3. Ministerul de Interne este împuternicit să emită dispoziția necesară de îndeplinire a misiunii; să oblige la supunere jurisdicțiile respective; să asigure prezența armatei dacă comitetul o cere și să execute acest ordin.

Dat la Budapesta, la 23 aprilie 1848

palatinul Ștefan,

locțiitor regal

ministru de interne¹, Szemere Bertalan

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Actele comisariatului guvernamental Wesselényi Miklós.

¹ Pentru propunerile din aceeași zi referitoare la numirile de mai sus înaintate palatinului Ștefan de către Szemere, ministrul de interne al Ungariei, v. *Original.* Arh. St. Budapesta. Fond. Archivum Regnicolare. István főherceg nádori levéltára. Miniszteri, 1848. nr. 913/1848. Foto: 12 378—12 379. Ministerul de Interne al Ungariei înștiințează la 28 aprilie autoritățile din Partium că propunerile au fost adoptate. V. *Concept.* Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 174/B. Foto: 11 893.

Sibiu, 23 aprilie 1848

An Seine des k. k. wirklichen Herrn, geheimen Rathes und Kämmerers Gross-Kreuz des kaiserlichen Leopoldordens, Präses der gelehrten Gesellschaft in Ungarn dann Landes Gouverneur im Großfürstenthum Siebenbürgen etc. etc. Joseph Grafen Teleki von Szék Excellenz

Hermannstadt am 23. April 1848

Gemäß der mir zugekommenen hohen Weisung *dto* Wien am 12ten April 1848 No. 48 et 267 sollen nach den Allerhöchsten Anordnungen an die sich bildenden National- oder Bürgergarden nur solche Steinschloßgewehre, welche bei den Feld- und Grenz Truppen mit Perkussionsgewehren neuer Art ausgetauscht wurden, verabfolgt werden, welche weder die Tauglichkeit zur Umgestaltung in Perkussionsgewehre, noch aber überhaupt zum aktiven Armeedienste haben.

Hiernach bin ich also eigentlich nur ermächtigt jene 164 sogenannte Landvolksgewehre, welche sich im Karlsburger Zeughause befinden — zum obigen Zwecke für die Bürgergarden erfolgen zu lassen. Bei dem Sachverhalte jedoch, wo Euer Excellenz in mehrfältigen Zuschriften den nothwendigen Bedarf an Steinschloß Feuergewehren für die Bürgergarden auszusprechen beliebten, will ich es auf mich nehmen, eine noch entbehrliche Anzahl von Steinschloßfeuergewehren vor der Hand zu Hochdero gefälliger Disposition zum obangeführten Zwecke zu stellen.

Nachdem vermög der Anzeige des Herrn General Majors v. Gallbrunn *dto* Klausenburg am 11. April 1848 No. 156 der Stadt Klausenburg von dem Landwehr Bataillon des Linien Infanterie Regiments Baron Sivkovich No 41 bereits 174 Stück Steinschloßfeuergewehre übergeben worden sind: so ergeht an das 2te Walachen Grenz-Infanterie Regiment unter einem mein Auftrag, dem von Euer Excellenz gütigst zu bevollmächtigenden betreffenden Individuo 1520 Stück annoch in loco Naszód zu verabfolgen, wornach im Ganzen 1694 Stücke, Sage! Ein Tausend Sechs Hundert Neunzig vier Stück Feuergewehre verabfolgt werden. Nach der Anfangs angezogenen hohen Hofkriegsräthlichen Präsidial Weisung darf die jedenfalsige Verabfolgung von Feuergewehren nur gegen Quittung der betreffenden Vorsteher von den Städten und Corporationen, dann Reverse derselben über ihre Rückstellung im unversehrten Zustande, welche überdies gehörig legalisirt seyn sollen, geschehen.

Hiernach erlaube ich mir Euer Excellenz um die gefällige Verfügung in Dienstfreundschaft zu ersuchen, daß der *mit den vorangeführten Dokumenten unter Bestätigung der Regierungsbehörde versene* Bevollmächtigte in der Art zu Naszód — in der Stabsstation des 2ten Walachen Grenz Infanterie Regiments eintreffen gemacht werden möge, daß solcher am 2ten und 3ten Mai l. J. alldort die vorbezeichneten 1520 Stück Steinschloßfeuergewehre übernehmen könne, um sich auch von ihrer guten Qualität die Uiberzeugung zu verschaffen. Da das Regiment mit *ärarischen* Kisten zur Verpackung dieser Feuergewehre nicht versehen ist, — die alldort befindlichen Kisten aber ein Eigenthum des Regiments mittelst Anschaffung aus seinem alldort ihm selbst zugehörigen Fonde sind: so würde es zweckentsprechend seyn: wenn der von Euer Excellenz oder aber von den betreffenden Corporationen Bevollmächtigte mit den zur Transportirung dieser Feuergewehre mit 1520 Stück von Klausenburg aus mitzunehmenden Kisten oder Verschlägen versehen würde. Dies um

so mehr, als dem General Commando Präsidio nicht einmahl bekannt ist ob auch das 2te Walachen Grenz Infanterie Regiment mit so viel eigenthümlichen Kisten versehen sei, welche zur Verpackung dieses Quantum an Steinschloßfeurgewehren genügten. Endlich obwaltet noch der Zweifel, ob das genannte Regiment die etwa beihabenden Verschläge und Kisten nicht selbst dringend bedarfe, schon gar nicht zu veräußern vermag.

Nun tritt aber auch hauptsächlich noch die genaue Berücksichtigung ein, daß dieser bedeutende Transport von 1520 Steinschloßfeurgewehren bei den gegenwärtigen Zeitverhältnissen *sicher* von Naszód nach Klausenburg abgeführt werden soll. In dieser Absicht erlasse ich unter Einem die analogen Befehle, daß dieser Feurgewehr Transport am 4ten Mai l. J. von Naszód aufbrechen, und durch eine ganze Compagnie vom 2ten Walachen Grenz Infanterie Regimente, welche in die Garnison nach Bistritz rückt, bis in diese Stadt, von dort aber durch die von Bistritz nach Klausenburg abmarchierende Landwehr Compagnie von Sivkovits Infanterie No 41 convoyirt werden soll. Auf diese Art und Weise wird hoffentlich allen Inconvenienzen vorgebeugt werden.

Daß das Militär Ärar die Transportkosten für diese Feurgewehre von Naszod bis Klausenburg nicht übernehmen dürfe, kann den gereiftesten Einsichten Euer Excellenz nicht entgehen. Da ich nun auch zur Ausbezahlung Veranlassung dieser Transportauslagen nicht ermächtigt bin, so wolle es Eurer Excellenz gefällig seyn, den zur Uibernahme dieses Feurgewehr Transports bevollmächtigten Civil Commissair mit den nöthigen Verlagsgeldern zur Bezahlung der Vorspann auf die Distanz von Naszod bis Klausenburg jedoch *ausschließlich nur für jene Wägen* zu versehen zu lassen, auf welche die vorbesprochenen 1520 Stück Feurgewehre geladen werden, in dem alle derlei Auslagen für die diesen Feurgewehr-Transport eskortierenden Compagnien des 2ten Walachen Grenz Infanterie Regiments und des Landwehr-Batallions von Sivkovits Infanterie Nr. 41, welche in ihre neuen Garnisonen nach Bistritz und Klausenburg marschiren, ohnehin vom Militär Ärar getragen werden.

Zugleich habe ich die Ehre Euer Excellenz in deffinitiven Erledigung der gefälligen Zuschriften vom 31. März 1848 No ⁶⁵²/_{Pr}, dann 9ten, 13t, 16t, 17t, 18t und 19t April 1848 sub Praes. No 730, 800, 825, 837, 859 und 886 dann im Nachhange meines Communicats vom 22. April l. J. Praes. No ²⁸/_P

diensthöflich zu eröffnen, daß hiernach die beliebigste Vertheilung der vorangeführten 1520 Steinschloßfeurgewehre — nachdem 174 Stück überdies an das Klausenburger Publicum bereits abgegeben worden sind — an die betreffenden Corporationen ganz dem gefälligen Ermessen Euer Excellenz anheimgestellt bleibt. Jedoch kann ich nicht umhin unumwunden zu erklären, daß eine Bewaffung in plano eines Theils bei der geringen Zahl der zu Gebothe stehenden Waffen und insbesondere Feurgewehre, anderentheils bei der zerstreuten Situation der Edelhöfe und Curien in der gegenwärtigen Zeitperiode weniger entsprechend ja beinah zwecklos erscheint, während die thunlichste Armirung der Bürgergarden in den Städten der beabsichtigten Vertheidigung gegen Volksbewegungen vielmehr zusagend sich darstellt. Dieserwegen sah ich mich auch in die Lage gesetzt, jenen sächsischen Städten für welche auf Ansuchen der Nations Universität zuerst mein Einschreiten bei dem hochlöblichen

kk. Hofkriegsraths Praesidio unterm 31 März 1848 sub Nris ^{92, 101 et 115}/_{Praes.} wegen Verabfolgung von Steinschloßfeurgewehren für ihre Bürgergarden gemacht wurde, eine nach Maßgabe des nicht Großen Vorrathes und der Bevöl-

kerung nach der Seelenzahl proportionirte Zahl dieser Feuerwaffen unter Einem auch erfolgen zu machen.

Sollten Euer Excellenz jedoch bei dem Umstande wo nebst Klausenburg auch der Unteralbenser, Koloscher dann Thordaer Komitat ferners die Magistrate zu Dées und Abrudbánya der Verabfolgung von Steinschloßfeuerwaffen in Anspruch genommen haben — eine Zahl derselben von dem noch vorhandenen Vorrathe — wovon ein Theil zur Austauschung des unbrauchbar werdenden bei dem Reservestande der vier Grenz Infanterie Regimenter zum Kordonsdienste verwendet werdenden derlei Sorten zurückbehalten muß, in Anerkennung der Nothwendigkeit zur Vertheilungs Veranlassung zu überkommen wünschen; — so dürfte hiezu nur jener zum Ziele führende Weg die schleunigste Effektivierung realisiren machen, wenn Hochdieselben hier wegen das Einschreiten allerhöchsten Orts selbst zu machen belieben sollten, indem nach Erhalt der höhern Weisung ich auch zur Verabfolgung des noch entbehrlichen Restes an Steinschloßfeuerwaffen an die betreffenden mit Bürgergarden versehenen Corporationen nach Euer Excellenz gefälliger Vertheilungsbestimmung mit größtem Vergnügen die Hand zu biethen bereitwillig bin.

In den vorangeführten verehrlichen Zuschriften Eurer Excellenz vom 9ten April l. J. sub Praes. No. 730 und 16ten April a. c. sub Praes. No. 825 erscheint nebst dem Anspruche von Feuerwaffen auch Jener deren Vorrichtungen, dann in den Communicaten vom 17en und 19en a. et m. c. sub Praes. Nr. 837 und 886 Jener von Zugehör erwähnt. Da hierunter alle zu den Steinschloßfeuerwaffen gehörigen Bestandtheilen verstanden werden, so kann ich Euer Excellenz die bestimmte Versicherung geben, daß solche complet an die betreffenden Corporationen gegen die vorgezeichneten Quittungen und Reverse übergeben werden müssen. — Sollten jedoch Euer Excellenz zu denen vom 2ten Walachen Grenz Infanterie Regimenter zugewiesenen 1520 Steinschloßfeuerwaffen auch Patronen den betreffenden Corporationen verabfolgen zu lassen beabsichtigen: so erbitte ich mir zur Subministrirungs Disposition derselben gegen bare Bezahlung die gütige Quantitäts Mittheilung.

Was die in der gefälligen Note vom 18. April 848 Praes. No 859 berührte Erfolglassung von Pulver anbelangt, so kann die Local Communität von Abrudbánya die erforderliche Quantität aus dem Verschleiß Magazine von Karlsburg täglich anstandslos ankaufen.

Wenn jedoch schließlich wider Vermuthen unter den Ausdrucken Vorrichtungen und Zugehör auch Patronentaschen und Bajonet Uiberschwing Riemer verstanden seyn sollten: so erscheint einer vorläufigen dienstfreundschaftlichen Eröffnung in dieser Beziehung schon im Vorhinein zur jenseits beliebigen Wissenschaft unerläßlich, daß die Karlsburger Monturs Commission mit derlei Lederwerks- und Rüstungssorten nicht einmal auf den dermaligen Kriegstand der hierländigen Linien Truppen viel weniger mit einem Mehrvorrath versehen sei.¹

Puchner

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 952/1848. Foto: 2 707—2 720.

¹ Cf. doc. 240 și 245; v. și doc. 173 din vol. I.

Oravița, 23 aprilie 1848

Méltóságos Gróf, Minister-elnök úr!

Kapcsolatban a folyó hónap 20kán 75 szám alatt előterjesztett alázatos jelentéssel, sietek // alatt Szepessy Mihály bányagazgatósági ülnöknek és a legközelebb volt Krassó megyei gyűlésnél ugyanazon igazgatóság képviselőjének följelentésit ide kapcsolni, a melyből értesülék, miként a megyének abeli határozata, hogy rendőri hatóságát az itteni bányahelyekre is kiterjesztendi, nem a discussiók alapján hozatott, és hogy az talán nem is az összes megye véleményének kifolyása.

El nem mulaszthatom továbbá Abt János dognácskabányai bányames-ternek // alatt ide csatolt jelentésit¹ előterjeszteni, a melyből méltóságod kegyes lesz azon meggyőződést szerezni, miként a bányászoknak az eddigi rendszerhez viseltetett vonzalma oly erős, a melyet legyőzni nem egyhamar sikerülend.

A mostani állapot változtatásának — alázatos véleményem szerint — a bányaközségeknek rendezésével kell kezdődni, és minden esetre csak a magas ministerium által határozathatlik el.

De míg az megtörténik, újólág kérem méltóságodat, hogy a megyét a bányahelyekbeni csend föntartása érdekében minden újításoktól eltiltani méltóztassék.

A dognácskai tisztségnek egyúttal szorosán meghagytam, hogy mindent kövessen el, a mi a kedélyek megnyugtatására vezethet.

Mély tisztelettel maradok méltóságodnak alázatos szolgálja

Oravicabányán, 1848k évi April 23kán

Grännenstein Gusztáv
bányagazgatóság elnöke²

[Rezoluție]

Aprilis 29ik Krassó megye első alispánjához intézett rendelet által ezen jelentésben érdeklött kérelemnek elég tétetett. Máj. 2. 1848

Onorate d-le conte prim-ministru!

În legătură cu umilul meu raport înaintat la 20 l.c. sub nr. 75, mă grăbesc să alătur aici // informația asesorului Direcțiunii minelor și a reprezentantului aceleiași direcțiuni la adunarea comitatului Caraș ținută nu demult. Din ea am luat cunoștința că hotărîrea comitatului, referitoare la extinderea activității lui de asigurare a ordinii și în localitățile miniere de aici, nu a fost adoptată pe baza discuțiilor. Ea poate nici nu este emanația opiniilor întregului comitat.

În continuare nu pot să nu înaintez aici // alăturat raportul mai-trului de mină Abt János¹ din Dognecea. Din el măria voastră veți ajunge la convingerea că atașamentul minerilor față de sistemul de pînă acum e atît de puternic, încît numai cu greu s-ar putea distruge.

După părerea mea modestă schimbarea situației prezente trebuie să se înceapă cu organizarea comunităților miniere. În tot cazul, hotărîrea în acest sens va fi luată exclusiv de înaltul guvern.

Până când nu se va înfăptui noua organizare, cer încă o dată măriei voastre să binevoiți a interzice comitatului să facă vreo înnoire, fiindcă numai astfel se va menține liniștea în localitățile miniere.

I-am trasat comitetului din Dognecea îndatorirea să facă totul pentru liniștea spiritelor.

Rămân devotatul măriei voastre

Oravița, 23 aprilie 1848

Gräzenstein Gusztáv,
președintele direcțiunii de mine²

[Rezoluție]

Prin ordinul adresat în 22 aprilie primului vicecomite al comitatului Caraș s-a rezolvat cererea din acest raport.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 187/B. Foto: 11 894—11 896.

¹ V. doc. 144.

² Cf. doc. 156, 166, 279; v. și doc. 134 din vol. I.

166

Oravița, 23 aprilie 1848

Egy magát újólaj előadott események következésiben újra meg bízatik a királyi tisztség hogy magát a folyó hónap 20kán 75. szám alatt nyert rendeleteknek tartalmához tartsa, a netalán tettelesen beavatkozni és rendőri intézkedésekkel foglalkozni akaró megyei tisztviselő urakat rábeszélés által szándékuktól elállásra bírni, ha pedig ez nem használna és a községben az ilyen beavatkozás ellen mutatkozó ellenszenvet elfojtani lehetséges nem lenne, minden igyekezetét oda intézni törekedjék, hogy bár mi történjék inkább, mint a közsenednek erőszakos felháborítása, vagy éppen tetteleges, személyes bántalmakkal párosult ellenszegülés.

A netalán nyugtalan kedélyeknek csillapítására szükséges lesz, a községet a felől értesíteni, miként a mostani gyakorlatnak fentartásáért, leg felsőbb helyen megtétettek a lépések, a mellyeknek kedvező eredménye bizton váratik, a meddig tehát annál szükségesebb a békét minden áron fentartani, mivel akkoron úgy is meg fog szűnni minden kellemetlenség; azon nem reménylett esetben pedig, ha a megye részére fogna az ügy eldöntetni; az illetén legfelsőbb helyű határozatnak ellene szegülni úgy sem lehetne.

Oravicabányán, április 23-án 1848 évben

Gräzenstein¹

În urma unor noi întimplări apărute între timp, guvernul regal a fost încă o dată solicitat să ia măsuri conform ordinului pe care l-a primit la 20 l.c. sub nr. 75 și anume să se străduiască să convingă domnii funcționari comitatensi să renunțe la intențiile lor de a interveni brutal în mersul afacerilor curente și să nu se ocupe cu problemele polițienești. Dacă strădania nu va duce la rezultatul dorit și nu se va putea înăbuși aversiunea ce se manifestă în comună față de intervențiile de acest fel, guvernul regal stăruie cu

toată fermitatea să nu se facă nimic, care să ducă la conturbarea liniștii și mai ales să nu aibă loc maltratări de persoane.

În vederea prevenirii eventualelor frământări va fi nevoie ca localitatea să fie informată despre întreprinderea pașilor necesari la forurile competente în vederea menținerii situației prezente. Se așteaptă rezultatele favorabile ale acestor inițiative. Menținerea păcii pînă atunci este cu atît mai necesară, cu cît după aflarea rezultatelor va fi exclusă orice neplăcere. În caz contrar, dacă problema se va rezolva în favoarea comitatului, nu va fi posibilă nici o împotrivire față de hotărîrea adusă de forurile mai înalte.

Oravița, la 23 aprilie, anul 1848

Gränzenstein¹

Original. Arh. St. Timișoara. Fond. Direcția montanică, Oravița. Oficiul Minier, nr. 40/1848.

¹ Cf. doc. 144, 156, 165, 279; v. și doc. 134 din vol. I.

167

Brașov, 23 aprilie 1848

Die Zeydner Beamten berichten, daß heute unmittelbar nach der Predigt der dasige Inwohner Georg Klus noch in der Kirche, aus freier Stelle heraus und mit den Worten vor den Richter getreten sei: Er sei von den dasigen Bewohnern (wahrscheinlich den Ochsenbesitzern) erwählt worden vorzutragen, daß sie sich sehr gedrückt fühlten und gleiche Freiheit mit den übrigen Bewohnern verlangten. Der Seelsorger habe von Freiheit gesprochen, demnach müsse er Freiheit verlangen. Er stehe vor, man mache mit ihm was man wolle. Da ein solches Auftreten bei dem jetzigen Freiheitstaumel heillose Folgen befürchten lassen, so bäten sie diesfalls die nöthigen Vorkehrungen zu treffen. Die dasigen Bürger genössen alle gleiche Freiheiten.

Abschluß

Wird dem Senat und Kreis Inspektor von Closius zur Untersuchung der möglichen Bestrafung oder Einvernehmung das Untersuchungs Protocoll übergehen.

Extras original. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. Magistrat. Brașov. Registrul de procese-verbale, nr. 146. Foto: 4 824.

168

Lugoj, 23 aprilie 1848

Minister Úr!

A megyebéli földes uraságok és a jobbagység egy részének hozzám, mint törvény hatósági elnökhöz intézett tudakolásai fonalán, bátorodom az úrbéri viszonyoknak a törvény ki hirdetésétől fogva leendő el törlését rendelő törvénycikkre vonatkozólag az előmbe terjesztettek föl jelenteni:

vannak ugyanis a földes urak között olyanok, kik a folyó katonai év kezdete óta jobbágyaik által vagy éppen semmi, vagy igen csekély robotot teljesítettek; vannak ellenben olyanok is, kik a robot félévi illetőségén felül is dolgoztatának; amazok tehát az új törvényeknek visszaható erőt nem tulajdonítva, olly hiedelemben vagynak, hogy a robotok félévi illetőségeinek pótlását jobbágyaiktól követelhetendik; emezek irányában pedig az illető jobbágyok a féléven túl teljesített robotok illetőségének kártalanítására vélik magokat följogosítottaknak.

Továbbá miután a régi törvények értelmében a füst pénzt a jobbágyok Szent György és Szent Mihály napjain a múltra nézve tartoztak le fizetni; a folyó évi ebbéli illetőség fele része pedig a még bé nem állott Szent György napján lett volna csak telyesítendő, erre nézve tehát a földes uraságok az új törvénynek vissza ható erőt nem tulajdonítva szinte úgy vannak meggyőződve, mi szerint a folyó évi füst pénznek november 16 napjától egész april 24-ik napjáig járó fele részét jobbágyaiktól követelhetendik.

Ezek azok, mikre nézve belügy minister úrnak az ügyet felvilágosító rendelkezését, az illetőknek megnyugtatóul szolgálándót ki kérnem legfőbb kötelességemnek tartottam.

Költ Lugoson, április 23-án 1848

Jakabffy Kristóf, nemes Krassó vármegyei rendszerinti alispán

Domnule ministru!

Pe baza înștiințurilor pe care le-am primit în calitate de președinte al jurisdicției din partea unor nobili și iobagi din comitat, îmi permit să vă raportez următoarele în legătură cu articolele de lege care prevăd anularea într-un viitor apropiat a raporturilor urbariale după ce legea va fi publicată.

În rândurile nobililor sînt unii care nu au cerut de la iobagii lor robote aproape deloc sau le-au pretins în număr redus de la începutul anului militar în curs. Alți domni de pămînt au impus însă mai multe zile decît s-ar fi convenit pe o jumătate de an. Neatribuind noilor legi putere retroactivă, cei dintîi sînt încredințați că pot să pretindă compensarea robotelor pe jumătatea de an respectivă. La rîndul lor, iobagii care au suportat mai mult de jumătate din sarcini, cred că sînt îndreptățiti la despăgubiri pentru ceea ce au îndeplinit în plus.

Pe baza vechilor legi iobagii erau obligați să plătească [stăpînilor] taxa de casă în zilele de Sfîntul Gheorghe și Sfîntul Mihai. Jumătate din ea ar trebui să fie achitată pe acest an de ziua Sfîntului Gheorghe, care încă nu a trecut. Considerîd că noile legi n-au putere retroactivă, domnii de pămînt sînt convinși că au dreptul să ceară iobagilor lor taxa de casă pe perioada curentă dintre 1 noiembrie și 24 aprilie.

În legătură cu toate acestea consider că sînt dator în cel mai înalt grad să vă cer îndrumări în vederea liniștirii respectivilor.

Datat la Lugoj, la 23 aprilie 1848

Jakabffy Kristóf
vicecomite al nobilului comitat Caraș

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 302/B. Foto: 11 940—11 941.

Sibiu, 23 aprilie 1848

Löblicher Magistrat!

Wenn es sich um den Fortbestand der Sächsischen Nation oder aber deren Verlöschung durch Verschmelzung mit dem ungarischen Element handelt, dann kann man nicht genug die Sachlage betrachten und erwägen, in dem im letzten Fall kein Rücktritt möglich ist.

Es ist wohl bekannt, daß in Cronstadt große Capacitaet und viele Intelligenz ist, aber is so ferne hier im Centrale mehrere erfahrungsreiche Männer sind und in größerer Anzahl Beiträge und Ansichten über die Frage der Union einlaufen, so weit kann dieser Gegenstand auch von mehreren Seiten beurtheilt werden, und es fällt wirklich schwer, da die Zukunft nicht die beste Perspective bietet, zu einem festen Beschluß zu kommen.

Eine aus Universitätsmitgliedern aufgestellte Commission hatte ihre Ansichten für und wider die Union zu Papier gebracht, aber auch dieses kleine Comitee hatte seine Ansichten nicht vereinigen können. Mehrmalige öffentliche Beratungen mit allen hiesigen Autoritäten und Intelligenzen haben auch nicht Vereinigung der Ansichten erzielt und selbst in der gestrigen Sitzung war Cronstadt, Mediasch, Groß-schenk und Broos mit einer neuen Fassung durchaus nicht einverstanden, wornach dann doch endlich im letzten Augenblick ein Beschluß die Ansichten der Universität enthaltend, gefaßt und den Kreisen mitgetheilt worden ist.

Es sind hier mehrere schriftliche Aufforderungen und noch mehr mündliche von vielen mit gutem Geist bekannten ungarischen Magnaten womit die Sächsische Nation mit ihrer compacten Masse die Union möglichst zu verhindern suchen sollte, indem sie gleiche Gesinnungen und Bestrebungen hätten, solche aber nicht kund geben dürften, ansonsten sie für Vaterlandsverräther von ihren aufgeregten Nationalen erklärt und der größten Gefahr preisgegeben seyn würden, welches der Fall bei der Sächsischen Nation nicht sei, einerseits, andererseits hat Baron Kemény Dénes cum sociis geschworen, die Sächsische Nation in eine solche Stellung versetzen zu wollen, in welcher sie ihren Bestrebungen nicht mehr hinderlich sein könnte.

Diese und viele andern Umstände sind für die Zukunft zur klaren Deutung und wohl dem, der sie zur Zeit beherzigt.

Das Städtewesen kann sich vielleicht heben, aber an dem Tag, an welchem die Union gesetzlich ausgesprochen worden, wird auch das Todesurtheil der Nationalitaet gefällt.

Diese Überzeugung hegen sehr viele und ich theile solche seit einiger Zeit vollkommen, daher wird dann von denjenigen, welche in der Union nur Unheil sehn, das Losreißen einiger Publicorum zu einer Zeit wo das feste Zusammenhalten am allernötigsten ist dann sehr beklagenswerth gehalten.

Ich habe mich verpflichtet gehalten einem Löblichen Magistrat das Urtheil nur in Kürze vieler ächter Patrioten einzuberichten und habe die Ehre mit vorzüglicher Hochachtung zu beharren

Hermannstadt am 23ten April 1848

Eines Löblichen Magistrate
Gehorsammer Diener Josef Graef Stuhl-
und Districtsrichter und Universitätsdeputierter

Original. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Braşov, nr. 301/1848. Foto: 10 828—10 831.

Surduc, 23 aprilie 1848

Ezen soraim által együtt és egyszerre felszabadítlak ezennel mindnyájatokat minden úrbéri tartozásoktól, robotaktól, dézmáktól, s kívánom, hogy addig is, míg az erdélyi országgyűlésben ez törvény által szentesítettetni fog, legyetek ti az első Erdélyben, kik minden fillérezés nélkül, önkényes jóindulatomból, erőszak és kényszerítés nélkül élvezhessétek a szabadság malasztit.

Adja az ég, hogy az Isten legszebb és legnemesebb ajándékát, a szabadságot, keresztényekhez s jó és szorgalmatos polgárokhoz illő módon érteni és használni tudjátok.

Ha szükség, baj s kedvetlenség ér, melyben rajtatok segíteni tehetségemben áll, jöjjetek hozzám, s a mit tehetek értetek, meg fogom tenni.

Legyetek szorgalmatosok, Isten féltők és józanok, és az Isten kitől e szabadság jó, el nem fog benneteket hagyni.

Valamint én földeteik határait tisztelendem s jogaitokat sérteni sohasem fogom, úgy ti is tiszteljétek az én határaitam és az én jogaimat, mert kölcsönös becsületesség legjobb örje a jólétnek és lépesedésnek. Szurduc április 23. napján 1848.

Jósika Miklós

(Postscriptum): Kérem a szurduki népész urat, e köriratot a szurduki uradalomhoz tartozó helységekben köröztetni. Jósika Miklós.

Prin aceste rînduri ale mele vă eliberez pe voi toți, împreună și deodată, de sub orice formă de servituți urbariale, de robote, de dijme, și doresc — ca pînă ce desființarea lor va fi sancționată prin lege la Dieta transilvăneană — să fiți primii în Transilvania, care din bunăvoința mea fără forță și fără constrîngere, să vă bucurați de harul libertății, fără să plătiți pentru aceasta vreun ban.

Să dea cerul să reușiți să înțelegeți și să folosiți, asemenea creștinilor și cetățenilor buni și sîrguincioși, libertatea, cel mai frumos și cel mai nobil dar al lui Dumnezeu.

În caz că veți fi loviți de lipsuri, necazuri și neplăceri și eu voi avea posibilitatea să vă ajut, veniți la mine și dacă voi putea să fac ceva pentru voi, o voi face.

Să fiți sîrguincioși, credincioși și cu judecată și atunci Dumnezeu de la care vine libertatea nu vă va părăsi.

Eu respect hotarele voastre și nu voi știrbi niciodată drepturile voastre; la fel să respectați și voi hotarele și drepturile mele, deoarece onestitatea este cea mai bună pază a buneistării și a înavuțirii.

Surduc, în ziua de 23 aprilie 1848

Jósika Miklós

(Postscriptum): Rog pe domnul notar din Surduc să pună în circulație această scrisoare în localitățile aparținătoare domeniului Surduc. Jósika Miklós.

Publicat de Kádár József, *Belső-Szolnok és Dobokamegye története*, 1848—1849. Dej, 1890, p. 32—33. Nota lui Kádár József: Copia autentică a vremii în proprietatea mea. Semnată de legalizatori: Papp Joachim, preot din Surduc, și Tatai M. Farkas, asesor comitatens. E interesant că pentru această copie s-au plătit 6 fl. și 36 creițari, ceea ce este consemnat cu indignare de locotenentul în pensie, Pap Károly.

Viena, 24 aprilie 1848

Hochgeborner Graf!

Nach einer Eröffnung des Herrn Kriegsministers vom 20-ten I. M. wird eine Division des Landwehr-Bataillons Sivkovich gleich nach Klausenburg ab-rücken, — ferner werden nicht nur das Infanterie Regiment Baron Bianchi, und das vorgedachte Landwehrbataillon in Folge der angeordneten Complet-tirung auf den Kriegsstand, demnächst bedeutende Verstärkungen erhalten, sondern überdies auch noch eine so eben in der Errichtung begriffene Divi-sion in nächster Zeit aus Galizien zu dem Landwehrbataillon Sivkovich ein-rücken, und somit die galizischen Truppen in Siebenbürgen wieder einen so namhaften Zuwachs erlangen, daß dadurch der Bestand des am 11-ten I. M. aus Temesvar abmarschirten 1-ten Feldbataillons vom Regiments Sivkovich beinahe völlig ausgleichen wird.

Welches ich mir die Ehre gebe, Eurer Excellenz auf die Schätzbareste Zuschrift am 4 April 1848 bekannt zu geben.

Mit der ausgezeichnetesten Hochachtung Eurer Excellenz

Wien 24. April 1848

gehorsamster Diener
Lazar Georgh von Apor

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 994/1848. Foto: 2782—2783.

Pesta, 24 aprilie 1848

Herceg Esterházy Pál külügyi minister úrhoz

A magyar ministerium ismervén az összes monarchiának jelenlegi ké-nyes állapotát, a külföldön lévő katonaság viszonyai iránt, mennyire csak lehet, a fennálló körülmények kíméletével járt el mindaddig, míg a közbá-torságot s törvényes rendet más úton is fentarthatni gondolta. Miután azon-ban az ország különféle vidékeiről naponként aggasztóbb körülmények je-lentetnek be, s például Vas vármegyében a zsidók elleni ellenszenv máris dú-lásokra adott alkalmat; Szatmár vármegyében a több évek előtt befejezett összesítések következtében a kisebb birtokosok a nagyobb birtokosok ellen feltámadtak; Békésben a volt jobbágyok a legelölkülönözés miatt, melly a lakosokat már hosszabb idő óta forrongásban tartotta, a tulajdon szentségét többé nem tisztelik; Közép-Szolnokban egy esküdt a fellázadt parasztok dü-hének áldozatul esett; Selmeceen a tót nemzetiségi mozgalmak már azért is veszélyesek, mert egy könnyen feltehető kitörés, habár rövid idő alatt el-nyomathatik is, a kincstári bányákban évtizedek alatt helyre nem pótolható károkat okozhat; sőt Pozsonban a zsidók üldöztetése már a katonaság al-kalmazását is szükségessé tevő; a ministérium többé nem hallgathat, nem

engedheti, hogy az ország az anarchia és fejtelenség martalékává váljék. Az egész országban tanyázó katonaság alig megyen 18 000 emberre, s a ministerium érzi, hogy a közbátorságot, mellyért a nemzetnek felelős, csak úgy tarthatja fel, ha a szükséges eszközökkel annak fentartására rendelkezhetik, a nemzeti őrseregnek csak legkisebb része láttathatott el fegyverrel, s míg a megrendelt fegyver külföldről, Bécsből és a magyar fegyver gyárakból ki nem kerül, addig a köz csend és rend megháborítása alig gátoltathatik meg, minthogy a magyar katonaság, mellynek legelső feladata Magyarországbán a személy- s vagyónbátorságot biztosítani, a monarchia egyéb részeiben van elhelyezve.

Az összes ministerium tehát mindezen fontos és aggasztó körülmények tekintetéből hercegségedet újólágy és már harmadszor felszólítja: miszerint az országnak e részbeni igazságos követelését a bécsi hadügyi ministeriumnál teljes erélyességgel ismételve, s figyelmeztesse a most említett ministeriumot, hogy a múlt országgyűlés 3dik törvénycikk 8dik szakasza értelmében a magyar hadseregnek az ország határain kívüli alkalmazását ő felségének elhatározására ugyan, de csak a királyi személyek körül lévő felelős minister ellenjegyzése mellett bízva. És ha a ministeriumnak ezen követelése jelenleg is elutasíttatnék s a közbátorság fentartására szükséges katonaság béhozatala tovább is gátoltatnék, a ministerium olly lépések megtételét látja elkerülhetlennek, minőkre felelősségének érzete kényteleníti.

Kelt a ministeriumnak Pesten april 24dikén tartott tanácsüléséből.

Domnului prinț Esterházy Pál, ministru de externe

Cunoscînd situația critică a monarhiei noastre, mai ales în ceea ce privește forțele armate staționate în străinătate, guvernul maghiar a ținut cont atît cît a putut de această stare, pînă în momentul în care a crezut că este capabil să asigure menținerea ordinii interne și a siguranței publice cu alte mijloace. Însă zi de zi sosesc rapoarte alarmante: în comitatul Vas antipatia față de evrei a dus la tulburări; în comitatul Satu Mare proprietarii mici s-au ridicat împotriva proprietarilor mari din cauza unei comasări efectuate cu mai mulți ani înainte; în comitatul Békés foștii iobagi nu mai respectă sfințenia proprietății private din cauza unei separări de pășuni, care îi ține în stare de revoltă; în Solnocul de Mijloc un jurat a fost omorît de țărani; în Banská Štiavnica mișcările slovace sînt periculoase tocmai pentru că o răzvrătire care ușor poate să aibă loc, chiar dacă va fi înăbușită într-un timp scurt, e cu putință să ducă la pagube nerecuperabile decenii de-a rîndul; în Bratislava maltratarea evreilor a necesitat intervenția armatei. După ce a primit aceste știri, guvernul nu mai poate păstra tăcerea, nu mai poate tolera ca țara să se transforme într-un teatru al dezordinii sau într-un cîmp al anarhiei. Întreaga armată care staționează în țară, nu însumează mai mult de 18 000 de oameni. Guvernul știe că poate asigura menținerea securității publice, pentru care este răspunzător în fața națiunii, numai dacă va dispune de mijloacele necesare. Garda cetățenească este însă dotată numai în parte cu arme. Pînă cînd nu se va dispune de armele comandate din străinătate, ori de cele care se produc la Viena sau provin din fabricile de armament maghiare, pînă atuncî nu se prea poate împiedica tulburarea liniștii publice. Armata maghiară, care ar trebui să aibă ca principală sarcină asigurarea securității persoanei și a averii, se află în alte părți ale monarhiei. Avînd în vedere toate aceste împrejurări periculoase, guvernul vă avertizează din nou, a treia oară, să interveniți cu toată hotărîrea la Ministerul de Război de la Viena, și să-i atrageți atenția, că paragraful 8 al legii nr. 3 al Dietei precedente dă mîini libere

maiestății sale în privința folosirii armatei maghiare în străinătate, dar numai cu consimțământul ministrului de pe lângă persoana regelui. Dacă această revendicare a guvernului va fi respinsă, iar readucerea armatei necesare menținerii ordinii nu va fi posibilă, guvernul va fi nevoit, în asemenea condiții, să ia măsurile corespunzătoare pe care i le dictează simțul de responsabilitate.

În ședința de la 24 aprilie a Consiliului de Miniștri din Pesta.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszterelnökség, nr. 69/1848. E. Foto: 2 241—2 242.

173

Sibiu, 24 aprilie 1848

Hochgeborner Graf!

Erlauben Euer Excellenz, daß ich einen Gegenstand privativ zu hochdero alleiniger Kenntnis bringe. Dieser betrifft die Verwendung der nach Beendigung ihrer Frühlings Feldarbeiten succesiv mobil zu machenden Szekler Infanterie. Diese unvergleichliche Truppe hat bis jetzt den häufigen Versuchen sie zur Ablegung der Waffen zu bewegen, widerstanden, nur einzelne Wünsche sind bey ihr rege geworden, welche nach Thunlichkeit in Erfüllung gebracht werden. Trotz dieser Beharrlichkeit bey ihrer Pflicht, wäre es zu gewagt Abtheilungen dieser Grenztruppen gerade in solche Städte zu verlegen von welchen aus die meisten Versuche zur Verführung ergehen. Die Erhaltung dieser Regimenter in ihren dermaligen Zustand, und bey der guten Stimmung ist von höchster Wichtigkeit. Eine üble Wendung ihrer Seits würde auch den Verlust der übrigen hiesigen Grenztruppen nach sich ziehen, und das Land bliebe ohne Militär Macht um nicht nur den innern Unruhen zu begegnen, sondern auch bereit zu seyn jeder Gefahr von Aussen, die doch nicht als ganz unmöglich angenommen werden kann, entgegen zu treten.

Es bedarf keines Beweises, daß eine gänzliche organische Veränderung der Truppe sie im Momente dieses Überganges zu dringenden Leistungen unfähig macht, daß daher eine Umstaltung im Augenblicke der Gefahr durchaus nicht zulässig sey. und einer ganz ruhigen Zeit vorbehalten bleiben müsse, daher die Träume der Jugend diese Grenzregimenter aufzulösen, um sie der National Garden einzuverleiben nur als gefahrbringend angesehen werden können, und deswegen die Abtheilungen der Szekler weder nach Klausenburg noch nach Maros Vásárhely füglich verlegt werden können.

Ein anderer Gegenstand ist die Bitte, den um Gewehre ansuchenden Korporationen gleich bey ihrem Einschreiten den Irrthum zu benehmen; daß hier große Waffen Vorräthe vorhanden seyen. In den Provinzen pflegen solche gar nicht zu bestehen, und daß sich deren jetzt mehrere vorfinden, ist ein durch die Vertauschung der Steinschloß Gewehre gegen Perkussions Gewehre eingetretener Zufall. Von der Ersteren ist jedoch ein großer Theil bereits der Schlösser beraubt, oder ganz abgewendet worden, auch muß davon den Regimenter ein anderer Theil zu gewissen Diensten belassen werden. Da die Linien Regimenter jetzt eine bedeutende Vermehrung erhalten, so bitte ich jede Zumuthung der National Garde auch Perkussions Gewehre zu erhalten, allsgleich als gänzlich unthunlich abzuweisen.

Die nach der jezigen Vertheilung noch übrigbleibenden Steinschloßgewehre werde ich mich bemühen durch einzuholende Bewilligung auch zur Bewaffnung der Städte zu bestimmen, bis dahin aber jedes ungestüme Verlangen standhaft zurückzuweisen, ja sogar den präpotenden Gemeinden, wie es Euer Excellenz Selbst angemessen finden werden, das Ansuchen verweigern, weil die Vertheilung der Gewehre nur an besonnene und ruhige Bürger statt finden darf.

Eine endliche Bitte gehet dahin, den Jurisdictionen gütigst bemerkbar zu machen, daß wenn begüterte Edelleute, und selbst Beamte herumreisen um das Aufhören der Roboten zu predigen, der Truppe nicht zugemuthet werden könne auf Ansuchen einzelner Grundherrn die Unterthanen zur Fortsetzung des Frohndienstes mit den Waffen zu zwingen, und daß überhaupt, wenn die Truppe angewiesen werden nach Ansuchen der Behörden den nöthigen Beystand zu leisten, dies ohne imminenter Noth nur von den Herrn Obergespännern oder den sie nächst vertretenden höhere Beamten verstanden werden könne.

Indem ich versichert zu sein bitte, daß ich in der kräftigen Einwirkung Hochderoselben zur Erhaltung der Ordnung die größte Beruhigung finde, und das Gesagte zur alleinigen Gebrauchnahme anvertraue, habe ich die Ehre mit ausgezeichnete Hochachtung und Verehrung zu verbleiben¹.

Euer Excellenz ganz ergebener Diener

Puchner

Hermannstadt den 24ten April 1848

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Teleki din Luna de Jos. Misive.

¹ Cf. doc. 118 din vol. I.

174

Viişoara, 24 aprilie 1848

Măria ta prea luminată doamne, doamne episcoape mie milostiv stăpîn!

Pe lângă această umilită relație cu cei mai umilită plecăciune jeluesc mării tale și sfîntului Consistoriu necazurile noastre, care le pătimim noi preoții împreună cu poporenii în protopopiatul Tordei de Jos.

1. La satul Hărăstăș, în scaunul Arieşului, în sfînta septimana patimilor, în ziua de joi mari, s-au dus tisturile scaunului, domnul király bíró, Varo Moses, în numitul sat și au cercat pe la toți poporenii noștri împreună cu biserica, cum că au arme cu care să se scoale asupra lor, ungurilor. Și au jurat și toți covacii den sat, care lucră cu fier, făcut-au vro armă la vre-un rumân sau nu, și n-au aflat nici o armă nici la unul. Totuși au dus pe fôcuratorul și viți-corator în temnoță și fără de nici o vină au pus pre dînșii 50 de

cătane Székely Huszár, pe care de atunci încoace îi țin poporenii noștri cu tot intertențiunul la cai și la ficiori¹.

2. La satul Hidas tot întru același scaon, în care sat se află locuitori români, cătane secui și mestecați cu provinciali, cu cei mai mare înfruntare au oprit pre parohul nostru de n-au slujit septima patimilor, adecă în joi mare a nu merge la biserică la slujba sfintelor patimi.

3. În orașul Egerbegy, în poporul meu, în sîmbăta mare, au venit domnul hodnosul orașului cu toți domnii magistratului și m-au silit de le-am descuiat biserica și au căutat pretutindenea să afle arme sau scrisori hameșe, împreună și alte căsi ale poporenilor și n-au aflat nimica și pre mine în toate noaptea în septamina aceasta a patimilor m-au strejuit și unul dintre străji anume Iacati² Iosef mi-au bătut cu pietri pelantul și au alungat celediu din așternutul său și s-au lăudat că de voi merge atunci afară sau în sărbătorile aceste oareunde, îmi va bia sîngele, pintru care vorbe m-am dus la tistul cătănesc, domnul Főhodnog Csullak Dávid de m-am jeluit și nimic nu mi-au folosit, fără mi-au zis că acum n-am ce face, ce acuma așa-i lumea și-l voi chiama de față și în toate satele protopopiatului meu unde sunt unguri cu români mestecați. Toți preoții așa pătinesc, pentru care lucruri cu plecăciune rog pre prea luminatul scaon episcopesc și pre sfîntul Consistoriu a ne arăta necazul nostru la crăiescul Guberniu ca să putem căpăta mîngăiere, ce altmintrilea nicidecît nu putem trăi. Pe lîngă care umilite cerere cu umilite plecăciune rămîn

Al mării tale și al sfîntului Consistoriu,

Sig. Egerbegy 18/24 aprilie 1848

plecată slugă,
Ștefan Dembian, protopop n.u. Tordei³

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 961/1848. Foto: 1 550—1 552.

¹ Cf. doc. 76, nota nr. 3.

² Corect: Jakocs.

³ Consistoriul ortodox din Sibiu a înaintat acest raport Guberniului Transilvaniei la 27 aprilie. V. *Original.* Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 961/1848. Foto: 1 553—1 554. Guberniul a luat măsuri la 15 mai, sub același număr.

175

Dej, 24 aprilie 1848

Felséges Királyi Fő Kormány Szék!

Megyénk több részeiben naponta inkább inkább mutatkozó s veszéllyel fenyegető körülmények igénylik, miként a felséges Királyi Fő Kormány Széket megkérjük alázatosan, hogy a köz csend háborítására célzó zavarok meg gátlására s a rend — mi jelesen e viharos időbe annyira szükséges — fenn tartására, nem különben útonállók, gyilkosok, ház- és élés tárok erőszakos feltörői, bujtogatók, a népet lázasztók befogására, meg zabolázására rögtöntörvényszéket — e terhes körülményekhez képest a lehető leghamarább meg

rendelni méltóztassék, mert különben a rend és csend fenn tartásáról tisztésünk nem felelhet. Alázatos tisztelettel maradván a felséges Királyi Fő Kormány Széknek alázatos szolgálói

Nemes Belső Szolnok megye tisztségétől

Deés, április 24-én 1848

Mósa József, igazgató fő bíró
Szentimrei K. István
al jegyző¹

Onorat Guberniu!

În mai multe părți ale comitatului nostru, din 21 trecut, au avut loc zi de zi evenimente pline de pericol. Pentru a preveni tulburarea liniștii și a menține ordinea atât de necesară în aceste timpuri furtunoase, precum și pentru a deține și pedepsi pe vagabonzi, ucigași, hoți și pe instigatorii poporului, rugăm onoratul Guberniu, să dispună introducerea cât mai grabnică a stării de asediu. În caz contrar conducerea comitatului nu își poate asuma răspunderea menținerii liniștii și ordinii publice. Rămânem cu respect devotații Guberniului.

Din partea oficialității comitatului Solnocului Interior

Cluj, la 24 aprilie 1848

Mósa József, prim-jude dirigitor
Szentimrei K. István, subnotar¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., 5 525/1848. Foto: 1 397—1 398.

¹ Pentru răspunsul Guberniului, v. doc. 204.

Dej, 24 aprilie 1848

Nagyméltóságú Gróf Királyi Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Határos lévén megyénk, Közép Szolnok, Kővár és Máramaros megyékkel, hol az úrbéri viszonyok miatt a mint hallik több helyen szolgálatok felmondása, allodiálisok elfoglalása már napi renden van, az ezekkel határos helységeink ingereltek, sőt hírlelik, hogy több helyeken szolgálatukat az úrbéresek fel akarják mondani, némelyeket pedig erővel sem lehet reászorítani, mi már Alparéten és Felső Csobánkán szolgabírói tudósítás szerint meg is történt, s a szolgabíró a csend és rend fen tartására csak azon járásba 24 katonát kíván.

Alázatos tisztelettel kérem nagyméltóságodat méltóztat megyénkbe most egy előre bár egy század nemzeti rendes katonaságot úgy rendelni, itt Désen elébb egy nap meglévén állapodva, hogy azok csapatonként vagy sza-

kaszonként, ahová én fogom rendelni, szállásolás végett oda menjenek, s mindenkor oda utasíthassam, hova megjelenésüket szükségesnek látom.

Méj tisztelettel lévén nagyméltóságodnak királyi fő kormányzó úr alá-
zatos szolgálja

Désen, Szent György hó 24. 1848

Mósa József, igazgató főbíró^t

Preastimate domnule conte guvernator!

După cum se aude, refuzul îndeplinirii slujbelor iobăgești și ocuparea pământurilor alodiale sînt la ordinea zilei în comitatele învecinate — Solnocul de Mijloc, Maramureș și în [districtul] Chioar — ceea ce influențează (defavorabil) localitățile marginase din comitatul nostru. Se vorbește și despre faptul că în mai multe localități iobagii intenționează să refuze prestarea servituțiilor. Potrivit raportului judeiului nobiliar, în alte părți, ca la Bobîlna și Ciubăncuța, acest lucru s-a și întîmplat. Judele prim nobiliar cere 24 de soldați numai în acea plasă pentru menținerea ordinii și liniștii.

Vă cer cu respect să trimiteți în comitatul nostru, deocamdată, măcar o companie de soldați care să se oprească aici la Dej o zi. Apoi pe grupe sau pe plutoane să se deplaseze pentru a staționa unde voi comanda eu. Le voi trimite totdeauna acolo unde voi crede că va fi necesar.

Rămîn cu stimă adîncă al preamăriei tale domn guvernator regal, serv
supus

Dej, la 24 aprilie 1848

Mósa József, prim-jude diriguitor^t

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 929/1848. Foto: 2 696—2 697.

¹ Cf. doc. 186.

Arad, 24 aprilie 1848

Tisztelt Belügyminister Úr!

Aprilis 19én és 20án költ ministeri rendelet^t folytában mai napon tartott kis gyűlésen² a községek képviselőinek aránya a köznemesség számához és helybeli körülményekhez mérve olly módon alapított meg, minden község, bár melly kicsi is az (vagynak itt 90—100 lélekből állók) jogosított egyet küldeni, ezen kívül az 500 lelket fölül haladó község 2or s így minden 500 után egyet — ezen módon népképviselő 520at meghalad[!]. A köznemesség csoportos bejövételétől az aradi helybelieket kivéve, tartani nem lehet, mert azok e megyében nagyobbára úrbéri földön lakók, s kik reájok hatnak, a zavart magok is kerülük.

Ugyan ezen kis gyűlésen a választó kerületek tervben kidolgoztattak, egyedül a választó helyek körül kettőnek megalapítása a gyűlésre feltartatott.

A rendezett tanáccsal bíró községekre nézve Apr. 20án költ rendeletre jelentem, mikép a megyében jelenleg rendezett tanáccsal bíró község nincs, kettő óhajtozik lenni, mellyekről annak útján a lépések megtétetvén.

Békés megyével jelesen Gyulával határos Gyulavarsánd községe Apr. 21én tett jelentésem³ szerint azon szín alatt, hogy jegyzőjüket kitenni akarják, csoportozásokat tartván, a jegyző folyamodására kerületi szolgabíró odautasítottam, mikép a községet a megye rendelkezéséig csöndre bírja. Midőn a szolgabíró e végett kiment, mi történt azt ./. alatt ide zárt tiszti jelentés mutatja.

Ehez járult az a tudósítás, hogy az uraság rétjeit valósággal elfoglalták, és az uraság tisztjei most is menedékhelyükben a jószágtól eltávolítva vannak. A jegyzőnek vagy előjáróknak befolyása az irántuk viseltető bizodalmon alapszik, azért azok föntartása feladat nem lehet, hanem a tisztviselő elleni tettleges fellépés és rendbontás erélyes közbelépést kíván. E végett a népbarátok közül más kerületi tisztviselők hozzájárultával választmány küldetik a lakosok kitanítására és értelmezésére, úgy a vétkesek befogására. És mivel a megjelent előjárók és számos lakosok a csend helyreállítását és vétkesek előállítását magokra vállalni nem merték, 150 főből álló Don Miguel Ezredjebeli katona fogja a választmányt kíséрни, melly azomba csak az értelmezés útján lecsendesítés nem sikerülése esetében fog fegyveres közben járulást használni.

A gyulavarsándi megjelent lakosok holnap folyamodást adandnak be, remélem sikerülend őket s általuk a községet nyugalomra, elfoglalt földek vissza adására, s a vétkesek kiadására bírni, melly esetben a választmány katonai karhatalom nélkül működend⁴.

Kelt Aradon, április 24 1848

Török Gábor,
Arad megyei első alispán

Onorate domnule ministru de interne!

La adunarea restrînsă ținută pe baza adresei ministeriale din 19 și 20 aprilie¹ proporția deputaților comunali față de numărul nobilimii mici² a fost stabilită în așa fel, încât fiecare sat, fie cât de neînsemnat (aici sînt sate cu 90—100 de suflete), va avea dreptul să trimită un reprezentant. Satele cu peste 500 de locuitori au dreptul la alegerea a 2 deputați; iar pentru fiecare 500 locuitori în plus se va trimite încă un deputat. Astfel numărul total al deputaților poporului va fi de peste 52. Despre o eventuală venire aici în grup a micilor nobili în afara celor localnici nu trebuie să ne temem, deoarece ei locuiesc în comitat mai mult pe pămînturi alodiale. Acei care au influență asupra lor, evită ei înșiși tulburarea liniștii.

Tot la această adunare restrînsă s-a alcătuit planul circumscriptiilor electorale. Doar stabilirea a două centre de votare a rămas în sarcina adunării publice.

În ceea ce privește adresa despre localitățile cu consilii complete raportez că astfel de comună nu există în prezent în comitatul nostru. La o asemenea situație aspiră doar două comune despre care voi relata la timpul potrivit.

Așa cum am raportat în ziua de 21, în comuna Vărșand, limitrofă cu comitatul Békés, mai precis cu localitatea Gyula, a avut loc o mișcare care a urmărit alungarea notarului³. La cererea notarului am dat dispoziții judelei nobiliar să liniștească populația. Judele nobiliar s-a deplasat la fața locului. Din raportul anexat al judelei nobiliar rezultă întâmplările care au avut loc acolo.

Între timp a mai parvenit știrea că fînățele proprietarului sînt ocupate, iar intenđenții acestuia au fost alungați de pe moșie. Autoritatea notarilor și a dregătorilor în general se bazează pe încrederea [poporului] în ei. De aceea nu este cazul să forțăm menținerea acestora. Totuși revolta împotriva funcționarilor necesită o intervenție energică. În acest scop se va trimite o delegație formată din prietenii poporului, dintre funcționarii districtuali, pentru a lămurii și îndruma populația, precum și pentru a-i aresta pe cei vinovați. Întrucît funcționarii desemnați nu au îndrăznit să-și asume singuri sarcina restabilirii liniștii și arestarea celor vinovați, ei vor fi însoțiți de o unitate compusă din 150 de soldați, care aparține regimentului Don Miguel. Unitatea va folosi armele numai în cazul că trimișii nu vor reuși să potolească poporul prin convingere.

Locuitorii din Vărșand veniți aici vor înainta mîine recurs. Sper că vom reuși să-i liniștim și odată cu ei comuna; de asemenea să-i convingem să restituie pămînturile ocupate și să-i predea pe înculpați. În acest caz delegația va acționa fără a recurge la forță armată⁴.

Arad, 24 aprilie 1848

Török Gábor,
primul vicecomite al comitatului Arad

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 291/1848. Foto: 11 935—11 936. Publicat fragmentar de Ember Győző, *Iratok*, p. 206.

¹ V. doc. 97.

² Pentru hotărîrile adunării, v. *Imprimat*, Colecția Muzeului județean Arad, cutia nr. 2.

³ V. doc. 143.

⁴ Ibidem, nota nr. 1. Ministerul de Interne al Ungariei dă dispoziții în 7 mai.

178

Arad, 24 aprilie 1848

Tekintetes Első al Ispán Úr!

Udvardy Károly gyula-varsándi jegyző folyamodására, április 22-én kelt hivatalos hátirata folytán, folyó hó 23-án az az tegnap Gyula-Varsándra, az helyszínére ki menvén déltájban az lelkészeket s bírákat öszve híván, az lelkészeknek szoros kötelességükül tettem az népet az templomban a XXIV-ik törvény cikk 3-ik §-a iránt ki tanítani, az bíráknak pedig felelet terhe alatt meg hagytam, hogy a népet csendességben tartsák, s a jegyző ellen fel kelni ne engedjék, utalván őket is az törvény cikk szakaszára.

Délután mintegy 4 óra tájban jelentetett nékem, hogy Lilla Iszailla és Pop Gyorgye az oda való lakosok a templom előtt a népet fell szollították hogy a jegyzőt egy akarattal vessék ki, ezeket a rendre s csendre utasítani akarván, legényemet egy plújással a két lázító után küldöttem, de a helyett hogy azok magokban jelentek volna meg, már forradásban volt nagy csapat nép gyűlt s jött vellek a jegyzői lak elejében, hol én voltam, s azonnal szidalmakkal meg rámadtak, nyakon ragadtak, s felső öltönyömet leszaggatták, sött botokkal is ütni akartak, de az ütéseket olly szerencsésen kerültem ki, hogy

mindég közüllök való egyénre esett az ütés, legényemet lekapták s ütni kezdettek, de őtett én az üldözők kezéből ki ragadván a jegyző udvarába be löktem, s azzal magam is lassan lassan hátrálni kezdettem, míg az udvarban nagy bajjal be juthattam, — a bírák a kaput, s utca ajtott azonnal bé zárták, de az csak egy szempillantásra tartott, mert azonnal be törve volt, s azzal a nép utánam a szoba felé tódult, s a szoba ajtott s ablakot be törvén, ottan újból nyakon kaptak s ki vonszolni akartak, de ön erőmnek s a bírák iparoknak köszönhetem, hogy onnan ki nem vonszoltathattam s a dühöngő nép áldozatyává nem lettem. Így a nép egy szempillantásra a szobákból a bírák által ki utasítatván, magam a belső szobába vontattam, s onnan Konts nagypéli jegyző úr, ki is ugyan jelen volt, az ablakon ki ugorván, a nép őtett személyemé nézvén, utánna iramlott, s azon kevés tiszta idő alatt sikerült a jegyzőnének engem, s legényem az élés tárban béereszteni. A nép Konts jegyzővel meg csallattatván, újból vissza ment s a szobáknak iramlott, s engem ott nem találván, az jegyzőt támadta meg s fejét két helyen be szakajtotta, — magam pedig a további üldözéstől csak azon ráfogással szabadultam meg, hogy a jegyzőné s egy kisgyermek azt állították, hogy a kertelésen ált ugorván onnan el illantottam. Így nagy nehezen a nép onnan el oszolván először is az uraság épülettyén lévő nemzeti színű zászlót levévén, azt a helység házánál tűzték fel, ezután pedig az uraság tiszti épületekben menvén, az uradalmi tiszteteket keresték, ugyan csak agyon verhetés végett, de azok már a nép gyűltével onnan Váriban távoztak, s onnan visza jönni nem merészlenek, mert a nép az uraság földjénél lévő árkokban lesseték őket. Magam pedig estvéli 9 óra tájban, az eleki római katolikus s az által a néptől csúf szidalmakkal is illetetett, s egy közüllök nagyon meg szabadultam.

Az legirtóztatóbb tettűek voltak *Moldován Mojsza* nevezetű és *Ifj. Balás veje*, a többieket nem üsmertem névről meg, de a csendet fenntartani iparkodott bírák úgy vélem megnevezni fogják. Megemlíteni kötelességemnek esmérém azt is, hogy a magyarság igazán személyem védésében tette magát, s az által a néptől csúf szidalmakkal is illetetett, s egy közüllök nagyon meg veretett.

Tekintetes első al ispán úrnak

Kelt Aradon, Aprilis 24-én 1848

alázatos szolgálja
Mosotzy Ignác mk. szolgabíró

Onorat prim-vicecomite!

La cererea oficială a notarului din Vârșand, Udvardy Károly, data 22 aprilie, m-am deplasat ieri, adică în ziua de 23 l.c., la fața locului; pe la prînz i-am convocat pe preoții și juzii sătești; preoților le-am trasat sarcina strictă de a lămuri în biserică paragraful 3 al legii XXIV, în fața poporului; juzilor le-am ordonat, sub povara responsabilității, să țină poporul în frîu și să nu-l lase să se ridice împotriva notarului; m-am referit și în fața lor la paragraful legii.

După-masă, în jurul orei 4, mi s-a raportat că locuitorii Isaila Lila și Gheorghe Pop au chemat poporul în fața bisericii, pentru ca toți împreună să-l alunge pe notar. Vrînd să-i silesc să se liniștească și să respecte ordinea, l-am trimis pe servitorul meu cu un plăieș după cei doi instigatori. Dar în loc ca ei să se prezinte singuri, au venit însoșiți de o masă de oameni agitați în fața locuinței notarului, unde mă aflam și eu. Imediat m-au atacat cu înjurături, m-au prins de grumaz, mi-au rupt haina de pe mine. Mai mulți au

încercat să mă lovească cu bețe. Am reușit însă să ocolesc loviturile, astfel că ele au căzut totdeauna asupra unuia dintre ei. Au înșfăcat-o pe sluga mea și au început s-o bată, dar am izbutit s-o scot din mâinile celor ce-o urmăreau și am împins-o în curtea notarului. Concomitent am început să mă retrag și eu. Am ajuns cu greu în curte. Juzii au închis imediat poarta și ușa spre drum. Aceasta a durat doar o clipă, deoarece au spart poarta imediat și au năvălit în cameră după mine; au spart și ușa camerei și fereastra; acolo m-au prins din nou de grumaz și au încercat să mă scoată afară. Dar mulțimea forțelor mele proprii și ajutorului juzilor nu am putut fi scos de acolo și astfel nu am căzut victimă poporului înfuriat. După ce poporul a fost scos din camere de către juzi, într-o clipă m-am strecurat în camera dinăuntru. De acolo domnul notar Konts din Pilu, care se afla de față, a sărit pe fereastră. Mulțimea l-a confundat cu mine și a fugit după el. În acest scurt timp notăreașă a reușit să ne introducă pe mine și pe omul meu în cămară. Poporul și-a dat curînd seama că m-a confundat cu notarul Konts. A venit înapoi și a năvălit din nou în camere. Deoarece pe mine nu m-au găsit acolo, l-a atacat pe notar și i-a spart capul în două locuri. Eu am scăpat de urmărire datorită notăreșei și unui copil mic. Aceștia au afirmat că eu am sărit fîntîna și am dispărut. Poporul s-a risipit cu greu. Mai întîi a luat jos tricoul [maghiar] de pe conacul nobiliar și l-a arborat pe clădirea primăriei. Apoi s-a îndreptat spre clădirile intendenților domnilor de pămînt. I-au căutat cu scopul de a-i omorî. Aceștia au plecat însă la Vári îndată ce au aflat de strîngerea poporului. Nu îndrăznesc să se reîntoarcă de acolo, deoarece poporul îi pîndește în șanțurile ce se află lîngă pămînturile proprietarilor. Eu am primit un cal cu ajutorul capelanului romano-catolic din Elek, iar omul meu, calul notarului. Astfel am scăpat călare, seara pe la orele 9.

Cei mai îndîrjiți în fapte au fost Moise Moldovan și ginerele lui Bălaș junior. Celorlalți nu le cunosc numele. Cred că îi vor demasca juzii, care s-au străduit să mențină ordinea. Mă simt dator să menționez că ungerii m-au apărat în mod deosebit, fapt pentru care au suferit injurii din partea poporului, iar unul dintre ei a fost strașnic bătut.

Rămîn devotatul onoratului domn prim-vicecomite

Dat la Arad, la 24 aprilie 1848

Mosotzy Ignác, jude nobiliar¹

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat. Arad. Acta Congregationum, nr. 864/1848; *Copie.* Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 291/1848. Foto: 11 938—11 939. Publicat de Ember Győző, *Iratok*, p. 206—207.

¹ Cf. doc. 143, nota nr. 1. Pentru raportul comisiei comitatense a comitatului Arad despre investigațiile făcute la Várșand, v. doc. 270.

Arad, 24 aprilie 1848

Onorată comunitate, iubiți frați români!

Înainte ne sînt legile Dietei ungurești numai decît încheate. Cu dulce mîngăiere citim într-însele mărețul pas al zilelor de reformă. Liberă ne este patria, liberi sînt cetățenii într-însă. Românul a fost în țeară-ne cel mai apă-

sat, căci a fost apăsător și de înșii săi frați, de sîrbi. Și aceasta nu după ceva drept, veri lege, ci chiar numai din ticălos abuz de pacinica, blînda și îndelung răbdătoarea lui fire. Deci, laudă domnului, a trecut timpul despotismului, sîrbul este reimpins între marginile dreptății și ale cuviinței și fericitatea românului ca a veri cărui cetățean este fundată în lege. Însă iubiți frați români să nu ne înșelăm a crede, cum că noi toate am cîștigat și amu ne mai avînd lipsă de ceva putem șede cu mîinile în sîn fără toată îngrijirea. Nimic ar fi pentru noi mai ucigător ca astfel de credință. Niciuna dintre națiile acestui patrii are mai mare datorință a-și deschide ochii bine și a veghia cu virtute, ca românul. Căci durerile românului deși mai toate au medicină în legi, totuși o parte mare dintr-însele, mai ales cele de la sîrbi provenitoare, nicidecînt sînt încă vindecate. Paragraful 8 al art[icolului] 20 zice chiar, cum că îndreptarea trebilor noastre besericești și școlasticești ni se asigurează, deci reducîndu-se mai toate durerile noastre spre aceste trebe, am putea fi mîngăeți și aliniți, dacă nu am ști prea bine, că și pînă aci a fost acel drept al nostru, care însă devenind mai tot în mîinile fraților sîrbi numai spre scădere-ne, înjosare-ne și ocară-ne ne-a șerbit. Ce e drept, în paragraful mai sus spus al legii ce zice chiar cum că ministeriul va avea a concheta cît mai curînd congres național, la care vor lua parte 100 de bărbați de relegea noastră, a căror alegere se va face prin popor cu privință spre înpoporăciunea de chilime limbe.

Pentru noi mai mult nu s-a putut face și comunitatea noastră a votat astăzi ferbinte mulțămire faimosului bărbat Odön Beöthy, deputatului din Bihar, carele a proiectat această dreptate la Tabla Dietei de jos, spre ce și pe dumneavoastră vă îndemnăm. Și cu toate acestea noi încă nici pe departe sîntem de ajuns asigurați, căci fiind căpeteniile noastre besericești și școlasticești mai toate sîrbe și avînd acelea mai multă încurgere atît spre reîmpărțirea, cît și spre alegerea deputaților pentru congresu-ne, ce este mai firese ca aceea, că pe noi iarăși ne vor reprezenta și prin urmare pretutunde apăsa sîrbii. Din aceste așadară se vede, că legea toate ne-a dat, însă numai sub condiție, dacă adevă vom avea noi deajuns zel și virtute, minte și curaj a ne folosi de dînsa, după cum aduce cu sine firea sîngelui din vinele și după cum ne șoptește îngerul român. Acestea cugetîndu-le și recugetîndu-le, comunitatea românească de aice a aflat de ne-nconjurată lipsă și a și determinat, ca în coînțelegere cu comunitățile românești mai de frunte să trimită o deputație cît mai numeroasă cătră înaltul ministeriu, care adunîndu-se din toate părțile pe 3/15 mai a.c. în Pest laolaltă și alegîndu-și orator și conducător se va reprezenta înaltului ministeriu unguresc, căruia arătînd cea mai fierbinte mulțămire în numele întregii românimi din Ungaria¹ pentru binefăcătoarea încurgere ce a avut acela spre fericitoarele legi nouă să-i substearnă cu toată umilînța și subpunerea următoarele rugări:

1. Ca să aibă îndurare înaltul ministeriu a se convinge despre adevăratul număr al românilor de relegea g[reco] n[e]u[nită] din izvoare secure și apoi proporționat acelaia a determina numărul deputaților români pentru congresul venitor, căci încît credem noi, numărul românilor este mai de două ori ca al sîrbilor.

2. Ca de oarăce nația română are bărbați harnici români deajuns și numai în aceștia poate avea încredere, să se îndure ministeriul a face cuviincioase dispuneri, ca să nu se aleagă prin încurgerea căpeteniilor sîrbești, sîrbi sau greci de reprezentanți românilor. Tot aceasta înțelegîndu-se și despre marginile militare.

3. Spre a putea deputații români la congres fără temere și reținere a-și dechiara simțămîintele și a-și apăra drepturile nației, acuma, cînd în părțile

Sirmiului ferbe duhul ilirismului cu care românul nici cînd a simpatizat, să se îndure înaltul ministeriu a înzice congresul nostru în Arad, veri Timișoara, fiind aceste locuri și așa centrul naționalităților de relegea g[reco] n[e]u[nită].

Aceste și doară încă alte roșări vor avea a se compune prin adunații din toate părțile români în Pest, ce făcîndu-se și în modul cel mai cuviincios subșternîndu-se nainte pînă a se împrăștia domni români, vor binevoi a se aduna încă după lipsă și puțință laolaltă și a se consfătui și cointelege despre toate cele de lucrat în congresul venitor sau doară și în Dieta venitoare; ca așa spre toată întîmplarea împreună făptuind să putem cîndva scăpa din batjocoritorul întunec întru carele din veacuri încoace aruncați zăcurăm și zăcem.

Comunitatea noastră își încapătă scrisoarea cu acea înștiințare, că din partea sa se vor afla în Pest pe mai sus-zisul termin negreșit cel puțin vreo zece bărbați români zeloși și văzuți. Deci luați și dumneavoastră meritul lucrului acestuia la inimă, cu seriozitate, și mergeți și trimiteți cu cît mai mulți, mai zeloși din mijlocul dumneavoastră pe zisa zi la Pest, unde tot însul cum va ajunge de loc se va arăta la d[omnul] avocat Emanoil Gojdu, predîndu-și adresa acolo ca așa să ne știm afla mai ușor. Dacă totuși careva comunitate mai însemnată pe lîngă toată dorirea sa nicidecît ar fi în stare a trimite astădată pe zisul termin măcar un deputat, ce foarte rău ne-ar părea aceea, facă bine a ne înștiința despre aceasta curînd de ajuns, adresîndu-se către sus lăudatul domn avocat Gojdu în Pest și împuternicindu-ne pe noi ca să putem păși și în numele dînzei.

Să ne rădicăm iubiți frați români, să mergem să ne vadă lumea și înaltul ministeriu, că și noi viem, că și noi ne-am deșteptat din letargicul somn, în carele ne-a fost aruncat despotismul veacurilor, să ne vadă și să creadă că românul numai atunci e adevărat viu cînd e liber.

Dat în adunarea noastră în Arad, în 24/12 apr[ilie] 1848 ținută. Ai dumneavoastră frați

Ioan Arcoș m.p.
președintele comunității

V. Babeșiu,
v. notariul com[unității]

Publicat în Foaie pentru minte, inimă și literatură, IX (1848), nr. 17, p. 132—133.

¹ „Apăsarea” românilor de către sîrbi, de care amintesc autorii manifestului, se referă la subordonarea bisericii ortodoxe române din Banat și din comitatele vestice ale Transilvaniei de către patriarhia sîrbească de la Karlowitz, în virtutea așa-numitelor „privilegii ilirice”.

„Privilegiile ilirice” au fost acordate de habsburgi la sfîrșitul secolului al XVII-lea celor cîteva zeci de mii de răsculați sîrbi, care s-au refugiat în Austria din fața forțelor represive turcești și au fost așezați grăniceri aproximativ pe teritoriul de azi al Voivodinei din R.S.F. Jugoslavia. Potrivit acestor privilegii, refugiații și urmașii lor s-au bucurat de o largă autonomie religioasă. După ce și Banatul a fost înglobat în Imperiul habsburgic la începutul veacului al XVIII-lea, „privilegiile ilirice” s-au extins și asupra lui. Banatul a intrat astfel în componența „teritoriilor ilirice”. Autonomia religioasă sîrbească s-a extins deci și asupra noului teritoriu locuit în cea mai mare parte de români. Români care n-au acceptat să devină greco-catolici, au ajuns astfel să fie subordonați patriarhiei sîrbești de la Karlowitz, nu numai cei din Banat, ci și cei din Transilvania.

Dar în condițiile formării spre sfîrșitul veacului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea a tinerii burghezii naționale ierarhia religioasă a tins să se transforme într-o supremație politică. Această tendință s-a manifestat deschis după izbucnirea revoluției în martie 1848, cînd burghezia sîrbească a acționat în direcția constituirii teritoriilor locuite de croații, slovenii și sîrbi din Imperiul austriac într-o organizație politico-administrativă aparte, care să se bucure de o largă autonomie politică în cadrul monarhiei habsburgice. Noua formațiune politică ar fi urmat să cuprindă și Banatul, inclusiv comitatul Arad, deși majo-

ritatea populației de aici era românească și nu sîrbească. Reprezentanții burgheziei sîrbe ar fi ajuns să dețină pozițiile cheie nu numai în instituțiile bisericești și școlare pe care le acaparaseră înainte de 1848, ci și în administrație și justiție. În noile condiții școala și biserica puteau fi folosite ca instrumente ale deznaționalizării românilor. Români din Banat și comitatele vestice, care fuseseră anexați de habsburgi în veacul al XVIII-lea Ungariei, se temeau că înglobați într-o eventuală provincie slavă își vor pierde drepturile câștigate prin intrarea în vigoare a legilor votate de dieta nobiliară maghiară de la Bratislava, în martie 1848.

Pentru a preîntîmpina deznaționalizarea era necesară autonomia bisericii ortodoxe române prin înlăturarea dependenței ei de Patriarhia de la Karlowitz. Cu acest scop invocă autorii manifestului reformele din martie ale revoluției maghiare și solicită dreptul întrunirii reprezentanților românilor într-un congres bisericesc deosebit de cel al sîrbilor. Cu același scop autorii manifestului mulțumesc guvernului provizoriu al Ungariei pentru reformele din martie, înainte de a formula revendicările propriu-zise ale românilor.

180

Olosig, 24 aprilie 1848

Tisztelt Minister Úr!

E folyó hó 19^{ről} kelt utasítást¹ tisztelettel vettem az új törvények meghirdetésére jó reménység fejében, hogy azok mi előbb leérkeznek, május 1^ő napjára a köz gyűlést már meghirdettem, Biharban nem szokván kisgyűlések tartatni, az új törvények erányában megkívántató intézkedés végett minden esetre küldöttséget fogok tartani és a köz gyűlés annak értelmében léssen tartandó.

A mi a megye rendjét, a személy s vagyon bátorságot illeti, utolsó feljelentésem olta is semmi különös figyelmet igénylő körülmények által meg nem zavartatott, az úri szolgálatokat az illetők bár általánoságban már nem teljesítik, a törvényeknek nem jó értelmezése s itt ott található rossz apostolok eljárásaiknál fogva, jóllehet a népnek a földes urak erányában követelése a törvények értelmén túl csigáztatnak, és azok eránt több panaszok keletkeztek, de még eddig oly szerencsés sikerrel visgáltattak meg s intéztettek el, hogy sehol is hatályosabb eljárásra szükség nem vala; a lakosoknak törvénytelen követeléseik földes uraik erányában a következők valának, mivel már minden ember szabad és egyforma, a szeszes italokat minden megszorítás nélkül házanként mérve meg is próbálták, — a földes uraságokat a köz legelőből kizárni akarták, s tetteleg meg is próbálták, — az erdőket mint Isten adományát köz használatra fordítani szándékoltak, — hol az uraságok magán birtokaik után napszámok is valának kötelezve, miután az úrbéri szolgálatok megszüntettek, magán kötelezéseket arra értelmezték, — a zsellérek csaknem általánoságban kezdték követelni, hogy az egyformaság elvénél fogva magánbirtokaik s pusztáik a földes uraságoknak közöttök osztassanak fel; továbbá a rendőrség felállítására nézve sok helyeken, de különösen az oláh nemzetbélieknél több nehézségek adták elő magokat, sokan máig is abba hiedelembe vannak, hogy a nemzet őrség valóságos katonáskodás fog lenni, és az a király s ő ellenök kívántatik használatni: mely illetén bal felfogásokra, kivált az oláh nemzetbélieknél, főképen a karlovici érsek utasításából az aradi görög nem egyesült püspök által hiveihez kibocsátott s ./.. alatt ide mellékelt kör levele szolgáltatót alkalmat, mely szerint a népnek adott engedmény egyedül és kizárólag ő felségének tulajdonítatik, továbbá hogy ne hidjenek senkinek, csak papjaiknak, kik őket soha

meg nem csalták, ezen körlevél, ámbár magában véve ártatlannak tetszik, de sok bal magyarázatok még ezután is keletkezhetnek általa, magam kívántam az aradi püspöket az eránt megkeresni, hogy a történetek következőben a körülményekhez törvényes és igazságos értelmű újabb kör levelet kibocsátani légyen szíves, de meg gondolván, miszerint az újabban kibocsátható kör levélben is több illetően hibák történhetnének, célszerűbbnek határoztam ezen környüállást abbéli alázatos véleményem mellett ezennel feljelenteni, miszerint ha szükségesnek találhatik az újabban főpásztori körörtetés, arra nézve legcélszerűbb oláh nyelven készítendő minta küldetne a karlovici érsekhez.

Végre jelenteni kívánom, hogy az // alatti beadott jelentés szerint a sóháznál 492 forint 54 1/4 krajcárnál pben nincs több, mely környüállás a kül vidékeken is már csaknem kitorésre alkalmat szolgáltatott, jelenleg ötödig alkalommal is ismételni azon kérésemet kötelességemnek tartom, miszerint oka ne legyek az ebből eredhető ingerültségnek, ide a nagyváradi sóházhoz mielőbb huszas ezüst pénzt küldetni méltóztassék, mint az eránt is intézkedni, hogy a nemzet őrsereg hasonlóul több ízben kért szuronyos fegyvereket, hozzá való gyú szeres töltésekkel hová hamarébb nyerhessen, mert a megyének fegyver tára nem lévén, a nemzet őrök minduntalan követelik a fegyver adást, már ráuntak a pálcávali fegyvergyakorlásra és kedvök a katonáskodástól eddig is tapasztalólag igen meg fog csüggedni, hogy magokéből állítsanak, szegénységöknél fogva nem remélhető, de a megyébe helyezett rézbányai bányahivatal is fegyvert kért, hol szépszámmal fel is állott a nemzet őrség s hol a hegyek és vadon vidékek közt az állandó örködés annyival is inkább mulaszthatlan, mert ott a nemzetnek állandóul kincse vagon, több kész pénz és puska por is a bánya művelésre tartatik.

Lévén egyéb eránt bizodalmas hazafiúi teljes tisztelettel

Tisztelt minister úrnak alázatos szolgálja

Váradolasziban, április 24e 1848

Bihar megyei törvényhatósági elnök
Sántha György²

Stimate domnule ministru!

Am primit cu stimă ordinul din 19 l.c.¹ privind publicarea noilor legi și sper că vor sosi în curînd și ele. Am și convocat adunarea publică pentru 1 mai, deoarece în Bihar nu se obișnuiește să se țină întruniri restrînse. În vederea discutării măsurilor necesare în legătură cu noile legi voi ține o ședință prealabilă cu cei aleși. Adunarea publică se va desfășura pe baza acestor discuții.

În ceea ce privește ordinea, siguranța personală și a averii în comitat, de la ultimul meu raport, ele nu au fost conturbate prin circumstanțe care să reclame o atenție deosebită. E de știut totuși că în general iobagii nu mai îndeplinesc serviciile domnești. Mai mult, pretențiile sátenilor față de nobili sînt mai mari ca cele prevăzute în legi din cauza interpretării lor necorespunzătoare și datorită activității falșilor apostoli care acționează ici-colo. Cu toate acestea, legile s-au aplicat corect, iar problemele s-au rezolvat cu succes, astfel încît în nici o localitate nu a fost necesar să se recurgă la procedee mai dure. După ce fiecare om a devenit liber și egal, se vînd băuturi spirtoase acasă, fără nici o piedică. Acum locuitorii vor să-i elimine pe domnii de pămînt din pășunile comune. Ei inenționează să treacă pădurile dăruite de Dumnezeu în folosință obștească. După ce serviciile urbariale au încetat,

aproape toți jelerii [alodiali] au început să pretindă, pe baza principiului egalității, să li se împartă proprietățile și pusele domnilor de pământ din locurile folosite anterior pe baza învoielilor și muncii cu ziua. Apoi în legătură cu înființarea gărzilor cetățenești în multe locuri, dar mai ales printre români, s-au ivit greutăți multiple. Mulți sînt și astăzi convinși, că garda cetățenească va fi într-un fel un veritabil serviciu militar și că va fi folosită împotriva regelui și a lor. A apărut o atare concepție greșită în primul rînd în cadrul națiunii române, datorită mai ales circularei — alăturată sub semnul ./.. — a episcopului neunit din Arad către enoriașii săi. Ea a fost redactată la îndrumarea mitropolitului de la Karlowitz. Potrivit circularei, concesiile date poporului sînt atribuite exclusiv maiestății. Apoi în ea, poporul este îndemnat să nu creadă nimănui, numai preoților săi care nu l-au înșelat niciodată. Deși această circulară pare în sine inocentă, totuși datorită ei pot să apară interpretări greșite și de acum înainte. În urma celor întîmplate, eu personal aș fi dorit să-l găsesc pe episcopul din Arad și să-l rog să fie amabil să editeze o nouă circulară cu un sens legal și just, conform situației. Dar m-am răs-gîndit, deoarece în noua circulară ce s-ar edita, s-ar putea strecura astfel de greșeli în număr mai mare. Am crezut că e mai util să raportez prin prezenta despre situația reală. Mi-am expus astfel părerea mea umilă. Dacă se va considera necesară o nouă circulară a episcopului, cel mai util ar fi ca un exemplar al ei în limba română să fie trimis mitropolitului de la Karlowitz.

În sfîrșit, doresc să vă informez, că pe baza raportului alăturat sub semnul ./.. în casierile cămărilor de sare nu există mai mult de 492 florini și 56 $\frac{1}{4}$ creițari. În regiunile mărginașe situația aproape că a dus la răzvrătiri. Consider ca o obligație a mea să repet a cincea oară cererea pe care am făcut-o și anume să trimiteți cît mai repede aici, la cămările de sare din Oradea, bani de argint de 20. Îi cer pentru a elimina motivele agitațiilor care pot să apară din nou. Vă mai cer să luați măsuri ca garda cetățenească să primească cît mai curînd puști cu muniții și cu baionete, pe care le-am solicitat la fel în mai multe rînduri. Comitatul nu are arsenal, iar membrii gărzilor cetățenești pretind mereu arme. Ei sînt deja sătui de exerciții cu bastoane. Prelungirea acestei situații va determina dezinteres pentru serviciul militar. Dezinteresul s-a manifestat și pînă acum. Nu sînt speranțe să facă personal rost de arme, deoarece sînt săraci. Cere arme și Oficiul de mină din Băița aflat în comitat, unde s-a înființat de asemenea o gardă cetățenească. Numărul [minerilor] este mare. Avem nevoie de arme și pentru faptul că paza permanentă e de neconceput în munți și în locurile nepopulate, unde națiunea are bogății ale subsolului. Aici praful de pușcă și banii au ca destinație exploatarea [minelor].

Rămîn cu toată stima fiul credincios al patriei și devotatul dămnului ministru

Olosig, 24 aprilie 1848

Sántha György,
președinte al jurisdicției comitatense Bihor²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 206/B. Foto: 11 904—11 905. Publicat fragmentar de Ember Győző, *Iratok*, p. 174—175.

¹ V. doc. 97.

² Ministrul de interne va lua măsuri în sensul celor solicitate de Sántha György, în ziua de 30 aprilie 1848.

Zalău, 24 aprilie 1848

Nagyméltóságú gróf Ministerelnök Úr!

Közelebről folyó hó április 21-ől 74 szám aloll nagyméltóságodhoz küldött utóbbi hivatalos tudósításomnál fogva, e megyében ugyan tetteles kitörések nem történtek, amennyiben mind én, mind pedig a megyében fel állított s rendezett bizotmányok a csend, rend és bátorság fenn tartására minden kitelhető módokat elkövetünk és követnek, hanem a magában elbizakodott és semmi törvény vagy fenytéket már nem ismerő — magába elbizakodó úrbéresek találkoznak, kik az eddigi békésen bírt regálék, királyi haszonvételek használatát, mellyek egyedül a földes urat, birtokosokat illeték egyedül, akadályoztatják, házaiknál cégért ütnek ki, bort, pálinkát árulnak és húst vágnak, vagynak helységek, hol a békésen örök emlékezettől fogva bírt allodiális földeket az úrbéresek szabadon foglalnak, vagynak szépen takarított és nagy gondal, költséggel meg őrzött, fel nevelt allodiális erdők, azokat is minden félelem nélkül önkényileg már vágják, pusztítják, s bár az ily törvénytelen tettek meg akadályoztatására én magam s úgy a választott megyei rendőri biztosság is szükséges intézkedéseit meg tette s naponta meg teszi, — katonai erő nélkül boldogulni nem lehet, s hogy ez napig is a tetteles kitörés meg nem történt, oka csak az, hogy a birtokosok az erőszakos úrbéresek ellen tettelesen fel lépni nem bátorkodnak, továbbá még az is, hogy az úrbéresek azzal vannak egymás közt elhitetve, hogy a katonaság minden óránn érkezik e megyébe.

Ily szomorú állásába a dolognak, újból is alázatos tisztelettel szollítom fel nagyméltóságodat, méltóztasson méltó figyelembe venni a megye minden nap szomorítóbb állását, s a már többször és sokszor kért katonaság minél hamarábbi küldetése iránt hathatósan rendelkezni. Alázatos tisztelettel maradván, nagy méltóságodnak, alázatos szolgálja

Kelt Zilahon, 1848 április 24-kén

Bálint Elek, alispán

Preainălțimea voastră domnule conte prim-ministru!

Din raportul meu oficial trimis nu de mult preainălțimii voastre sub nr. 74 din 21 aprilie ați aflat că în acest comitat încă nu au avut loc revolte. În această direcție am făcut și facem totul, atît eu, cît și comitetele ordinare înființate în comitat pentru menținerea liniștii, ordinii și a siguranței. Există însă urbarialști înfumurați care nu respectă legea și nu se tem de nici o pedeapsă. Ei împiedică pînă în prezent folosirea în mod pașnic a regaliilor ce se cuvin numai nobililor proprietari; afixează firme, vînd vin și rachiu, taie carne. Sînt localități unde iobagii ocupă nestingheriți pămînturi alodiale care se află în proprietatea pașnică [a nobililor] din vremuri imemorabile. Au crescut apoi păduri alodiale bine îngrijite, păstrate cu mare grijă și cu cheltuieii. Acum și pe acestea le taie și le distrug arbitrar, fără nici o teamă. Deși s-au luat și se iau zilnic măsurile necesare pentru a se împiedeca astfel de fapte ilegale, atît din partea mea, cît și a comitetului comitatens pentru păstrarea ordinii, totuși fără putere militară nu vom reuși să

învingem. Faptul că pînă în prezent nu a izbucnit o revoltă se datorează pe de o parte atitudinii nobililor, care nu s-au ridicat hotărît împotriva urbanizaștilor, iar pe de o altă parte convingerii iobagilor că în orice clipă sosește armată în comitat.

Intr-o astfel de tristă stare a lucrurilor o rog cu umilință pe preaînălțimea voastră să binevoiți a lua în considerație situația comitatului din zi în zi mai deplorabilă și să ordonați în mod ferm trimiterea cît mai grabnică a armatei cerută în repetate rînduri. Rămîn devotatul credincios al excelenței voastre

Datat la Zalău, la 24 aprilie 1848

Bálint Elek, vicecomite

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 255/1848. Foto: 11 930—11 931. Publicat fragmentar de Ember Győző, *Iratok*, p. 221—222.

182

[Rupea, 20—25 aprilie 1848]!

Wohllöbliche Nations Universitaet!

Ereignisse welche seit Jahrhunderten die wichtigsten und einflußreichsten auf den politischen, socialen und moralischen Zustand Europas sind, müssen auch unsere Liebe zum Vaterlande für unsere Nation und ihre Freiheit die Obermacht erlangen lassen, über die Schranken welche unser Selbstbewusstsein als Nation, unseren loyalen Muth und unsere gerechten Hoffnungen durch Generationen in Fesseln hielt. Erhebende, durch Gesetze geheiligte Beispiele von uns, dürfen wir glauben, daß der Wille eines Volkes auch bei uns jenes Gewicht erlangen werde, das ihm Eigen sein soll.

Die meisten Völker Europas fanden ihre Institutionen den Fortschritten der Kultur, die geschehen sind, nicht mehr entsprechend, und erhoben sich mit Wort und That gegen die Formen, welche andere Bedürfnisse verflössener Jahrhunderte aufbauten. Der Meinungskampf ist schwierig, denn es hatten sich in die veralteten Institutionen mächtige Interessen geschlungen. Von den Gewaltträgern wurden die billigen Wünsche der Völker mit den Worten „Kommunismus“ und „Revolution“ geächtet, Eigennutz und Herrschsucht schufen ein Stabilitätsprinzip, eine Hyrarchie der politischen Gewalten, welche die Kraft der Völker verschlangen durch drückende, oft von den Machthabern vergeudeten, Auflagen durch die Herren Beamte und Kriegsvolk repräsentiert, die Früchte des Fleißes der Nationen verzehrten, geschäftigen Müßiggang und seine Lastern nährten, die vernünftige geistige Freiheit in Fesseln schlugen und die Interessen der Völker einer Bevormundung unterwarfen, daß selbe aus der Leibeigenschaft von Grunddynasten in die anderer Gewaltträger übergingen. Es erhob sich über dem Welttheil das drohende Gespenst einer Papier Herrschaft und gleich den Vehmgerichten und der Inquisition hüllte sich die Administration in einen undurchdringlichen Schleier, um dem gesunden Blicke des Volkes zu bergen was jenes Licht scheuen mußte, daß unserem Jahrhun-

derte voranging. Die biedern Männer des Volkes klagten über die durch Geld und Gunst käufliche, korrupte, selbstsüchtige, tyrannische und üppige Gewaltträger die Ämter und Stellen unter sich nach Verwandtschaft und Gunst vertheilt, öffentliche Ämter in Pfründen für die Ihrigen wandelten, Stellen um Stellen für die, welche sich der Arbeit schämten schufen und in launenhafter Genußsucht die Rechte und Güter der Nation verschwendeten. Eine Reaction der noch gesunden Kräfte des Staatskörpers mußte eintreten, denn entnervt sind Europas Völker noch nicht.

Das ist die Ansicht der Unterzeichneten über die Umwälzung in Europa und nach einer Umschau in unserem eigenen Lande müssen auch wir erkennen, daß die Sächsische Nation zum Theile von den so weit verbreiteten Staatsübeln ergriffen sei. Wir erkennen, daß bei uns das Übel ein tiefgehendes sein müßte, weil sich dagegen kein einiger kräftiger Volksgeist erhebt. Wir sind überzeugt, daß kein Sachse zu den Waffen der Gewalt greifen wird, um zu erzielen, wonach alle Völker streben, allein, daß in mehreren, vielleicht in vielen, die Wünsche erwachten, welche andere Völker anregten, wird diese Schrift darzulegen geeignet sein.

Unverkennbar ist unsere Nation in eine Krisis hineingezogen, die Wollen und Handlungen fordert, sollen wir, für die unsere Ahnen Gut und Blut opferten, unseren Kindern nicht zerrissene unhaltbare Institutionen, ein Land der Thränen, ohne Zukunft hinterlassen, soll nicht das Grab nunmehr geöffnet werden, das unseren Wohlstand, unser nationales und politisches Leben einsargt. Die Abwehr erwarten wir nur von unserem Volke. Beamte haben nie einen Staat gerettet, in solchen Zeiten muß ein Volk für sich selbst eintreten, kann nur eine Nation Bürgschaft ihrer Rechte und Freiheiten sein. Damit sie das vollbringen, muß ihr es zu thun gestattet sein, sie muß für sich handeln können und dürfen. Im Namen der Einsichtsvollen und Redlichen unseres Volkes müssen wir daher unsere Vorsteher bitten ihre Gewalt durch den Volkswillen zu verstärken und zu vermehren und seine Kräfte walten zu lassen, nach den uns vorleuchtenden Beispielen, die Nations Universitaet, Magistrate, Stuhls und Distrikts Ämter, so wie sämtliche Communitaeten, mit Beziehung anerkannt rechtschaffener und intelligenter Männer zu verstärken und in diesen Versammlungen nachfolgende Punkte, zu deren ehrfurchtsvollen Überreichung wir durch die Zeitverhältnisse ermächtigt sind, zu berathen. Wir glauben diese Bitte dadurch motivieren zu können, daß Zeuge der Geschichte außerordentlicher Ereignisse auch außerordentliche Maßregeln erheischen und die Unterzeichneten sich dagegen auf das entschiedenste verwahren, daß unter den gegebenen Umständen die Beamte und Vorstände der Sächsischen Nation über die Wünsche und Verlangen, der letztern ohne Anhörung derselben abzusprechen im Sinne des natürlichen Staatsrechtes historischen Thatsachen gegenüber autorisiert sind. Wir wollen da nicht der Kluft gedenken die sich mit der Zeit zwischen Beamten und Volk gebildet hat, die ihre eigenen Interessen verfolgten und die Bedürfnisse und Wünsche des Volkes zu kennen verlernt haben: wir meinen nur es sei natürlicher, daß das Volk seine Wünsche selbst ausspreche. Und das kann es ohne Gefahr bei den Sachsen, die Zügel etwas freigeben, heißt nicht die Herrschaft verlieren. Freiheit, Gesetz und Ordnung ist auch unser Wunsch, unser Ruf der zu ihnen dringt und in ihrer Brust Widerhall finden muß: „Gott erhalte die Sächsische Nation“! — Diesem Rufe gegenüber erwarten wir, daß kein Interesse als, das unserer Nation bei den Leitern unseres Volkes Gewicht erlangen wird, daß bureaukratische Regeln und

Rücksichten, welche ohne dies aufhören müssen unserer Bitte nicht entgegen stehen können.

Wir wünschen:

1. Die Wohllobliche Nations Universitaet bedarf der Reform. Sie soll in zwei Abtheilungen, Senate, sich theilen, in einen Justiz und einen politisch-ökonomischen Senat, welche beide unter demselben Oberhaupte, dem Grafen der Nation, sich abgesondert versammeln. In dem Justizsenat werden nur Beamte welche des Richteramt ausübten wählbar. Es fordert dies die Würde unserer höchsten nationalen Gerichtsstelle und unser Wunsch die höchste richterliche Gewalt nur der anerkannten Befähigung zum Richteramte zu überantworten.

Der politisch-ökonomische Senat hat Aufgaben, welche die Nation und ihre Interessen betreffen; in einem constitutionellen Lande, bei einer freien Municipal Verfassung, muß hierin der Nation selbst ein Entscheidungsvotum zustehen. Sie muss aus und durch sich nicht durch einen privilegierten Stande (Beamte) vertreten sein. Diesem entspricht, daß die Sächsische Nation in dem politisch-ökonomischen Senat, ohne Rücksicht auf Beamten Eigenschaft, diejenigen sende, welche sie aus ihrer Mitte für die Tauglichsten und zur Wahrung ihrer Rechte für die Tüchtigsten hält.

Von der hohen Nations Universitaet gehe Appellation, Rekurs oder Berufung nur an den König. Wir revindizieren, daß uns im Andreamum gegebene Recht unsere Municipalen Angelegenheiten selbst zu ordnen, unsere Rechtspflege selbst zu verwalten und zwar mit der an den König allein zulässigen Berufung. Die dermahl viele übereinander gehäuften Spruchgerichte und Stellen verzögern und beirren den Rechtsgang, erschweren die Durchsetzung der einfachsten Rechtssachen, häufen sich widersprechende Urtheile, erzeugen eine Unsicherheit in den Rechtsansichten und Rechten und drücken die Nation mit Kosten. Die dermalige Verwaltung unterwürft uns gegen unsere Rechte und Freiheiten, nicht nationalen Richtern und Stellen; wir wünschen die Aufhebung dieses die freie und selbständige Entwicklung unseres Municipalen und nationalen Lebens beeinträchtigenden, widrigen Gebrauches, und erinnern daß wir mit Aufhebung des königlichen Guberniums verfassungsmäßig keiner anderen Stelle unterworfen sein können, die mögliche Einverleibung Siebenbürgens mit Ungarn uns in den Rechtszustand zurückversetzt, wie er unter den ungarischen Königen war und wir diesen Zustand beanspruchen.

2. Das Kurialvotum am Landtage scheint unwiderbringlich verloren. Die mögliche Einverleibung Siebenbürgens mit Ungarn bedroht uns mit weiterer Einbuße, indem sie jenen Rest unserer constitutionellen Freiheiten aufhebt, welche uns aus den Unionsverträgen und dem Unionseide übrig blieb. Unsere Nation wäre dann staatsrechtlich erloschen. Wir verloren Schritt um Schritt die von unsern Ahnen mit Gut und Blut errungenen Rechte, es bedarf nur eines Schrittes mehr und wird sind — Kronbauern. Wir senden annoch Deputierte an dem Landtag, allein mit Aufhebung des Kurialvotums und der ungemessen Vermehrung der Regalisten wurde ihr Einfluß so gering, daß ihre gerechten und billigen Forderungen von ihren Mitständen verspottet werden können. Wir sind der Gnade des Landesfürsten anheim gegeben, wir tauschten diese Gnade für unser gutes durch Verträge und Eide durch Jahrhunderte geheiligtes Recht ein und dafür, daß sie uns wurde, mußten wir uns einer Regie-

nung zu Füßen werfen, die absoluten Prinzipien huldigt und uns nach denselben regierte. Wir wollen die Fehler dieser Politik nicht weiter ausführen, da die Folgen klar liegen und sie allein uns unserer Zukunft willen ängstigen. Wir sind wie nach Aussen, so im Innern kein freies Volk mehr, unsere Freiheit ward zu Form, die als unnützes Gerüst zerschlagen wird, wenn das Staatsgebäude neuaufgeführt oder umgebaut werden soll. Das Kains Zeichen der Servilität, wer kann es leugnen, trägt jeder Sachse auf dem Antlitze. Das sind wir durch unsere neuen Institutionen geworden.

Diesen Zustand der Nation, der nicht dauern kann, zu ändern sollen wir auch gleich unsern Ahnen, den Tag der Gaben wahrnehmen und durch eine Deputation an seine Majestät fordern, was uns gebührt. Die Rechte, die wir ansprechen dürfen, sind in dieser Denkschrift enthalten, und wären anzusehen, insofern hiezu die königliche Gewährung erforderlich scheint. Alle Nationen bitten, bitten auch wir, so wird uns nach der Zusicherung eines heiligen Wortes gegeben werden.

Wir verlangen völlige Rückkehr unserer municipalen Freiheit, das volle, selbst in dem ungarischen Staatsrechte begründete, durch unser geschriebenes Recht erweiterte Recht uns mit Genehmigung des Königs municipal Statuten unabhängig von jeder andern Obergewalt, geben zu dürfen, für uns und im Innern durch die Wohllobliche Nations Universitaet Gesetze, Anordnungen und so weiter zu treffen. Die Nations Universitaet, sei wie sie war, unser höchster legislativer und administrativer Körper. Wir seien als ein gleich berechtigter municipaler Körper, niemanden, als dem Könige unterthanen. Ein Beispiel an Kroatien haben wir vor uns.

Unsere königlichen Freistädte sollen, als solche, Deputierte an den Landtag senden, und alle sächsischen Praetorial Orte zu königlichen Freistädten erhoben werden; die Nation soll für die kleinen Kreise eintreten und ihr Emporblühen befördern.

3. Wir fordern diesem gemäß eine neuere schriftliche Gewähr unserer Rechte, welche jeder König bei seinem Regierungsantritte speziell bestätigen möge. Obgleich jeder ungarische König die Rechte und Freiheiten des Landes, somit auch die unsrigen, gewährleistet. Unsere Ahnen dachten auf unser Geschlecht, indem sie sich ihre Freiheiten wiederholt verbriefen ließen. Unsere Eltern und wir dachten solche Gewähr liege in einer österreichischen Regierung. Es ist Zeit diesen Irrthum zu erkennen und auf Garantien zu dringen, die uns werden können, wenn wir sie fordern. Denn die Stimme der Völker ist jetzt gewichtvoll, und weder die ungarische, noch die österreichische Staatsverwaltung werden an den Wünschen eines *einigen* Volksstammes, wie der unsrige, stillschweigend vorübergehen, wie der unsrige der den Königen reiche Mittel gab, Lehrer und Erzieher den Mitvölkern war, das Land seinem Fürsten erhalten half und dessen Kräfte nicht erloschen sind.

4. Wir fordern Entschädigung für die an die Militair Grenze abgegebenen Landestheile. Sie wurde uns zugesichert. Wir vermessen mit Schmerz einige von unserm Lande mit Gewalt abgerissenen Ortschaften. Wir haben Ansprüche auf Fogarasch, sie sind zu erneuern. Wir haben dem österreichischen Regentenhause Opfer gebracht, die unsere Ansprüche billig machen, welche auf rechtlichem Boden stehen, jenem Boden von dem derzeit das Begehren der Völker ausgeht.

5. Wir schließen uns dem Verlangen aller aufgeklärten europäischen Völker an und wünschen allgemeine Volksbewaffnung, eine Nationalgarde im

vollen Sinne des Wortes. Nachdem selbe von seiner Majestät allergnädigst bewilligt ist, glauben wir bloß eine Wohllobliche Nations Universitaet um die Belehrung und Unterstüztung zur Errichtung der Nationalgarde in den einzelnen sächsischen Kreisen bitten zu sollen. Eine durch Intelligenz und Willen bevorzugte Macht von 20—30.000 Mann gibt uns derzeit eine Stellung welche zur Verteidigung unserer Rechte und unseres Besitztums, geboten sein könnte.

6. Wir folgen nur der Stimme der Völker, indem wir Öffentlichkeit und Mündlichkeit der Verhandlungen mit geschworenen Gerichten verlangen.

7. Die walachischen Verhältnisse inmitten unserer Nation sind mit Berathung der Bischöfe der Walachen und unsers Superintendenten zu ordnen. Auch bei uns muß der Zehnte aufgehoben werden; weder die Geistlichkeit noch der Fiscus können ihn ferner beziehen. Die Rechte des Fiscus gründen sich auf ein erschlichesenes oder gewalttätig an sich gerissenes Recht, das die *Themis* wegen beachteten Formen heiligte, obschon die innere Stimme des Rechtes, die Urquelle des Bestehenden diese Erhebung zum formalen Recht stets verurtheilen wird. Obschon wir uns nicht berufen fühlen, hinsichtlich jener Regelung Vorschläge zu machen, so glauben wir doch eine Wohllobliche Nations Universitaet darauf aufmerksam machen zu sollen, daß in keinem Lande der Welt eine solche kirchliche Zersplitterung zu finden sei, wie bei den Walachen. Diese Zersplitterung macht nothwendig, daß sich die Walachen begnügen nach einem bestimmten, zu Erhaltung einer Kirche und einer Schule zulänglichen, jedenfalls größeren Zahl der Bekenner religiöse Gemeinde zu bilden. Hat ein Dorf nicht so viele Walachen als erforderlich sind um ihre Kirche und Schule zu erhalten, so mögen sie der nächsten kirchlichen Gemeinde einverleibt werden. Die jetzt für eine walachische Pfarre festgesetzte Zahl der Eingeführten scheint uns zu gering zu sein. Auch in Rußland hat eine Gemeinde ihre Pfarre öfters stundenweit. Der Mißstand der dadurch entsteht wird dadurch aufgewogen, daß die Gemeinden gebildete Seelsorger und eine Schule besitzen können, ohne Opfer, die unerschwinglich sind. Andere Maßregeln forderten Ausgaben die vernünftigerweise kein Cultus fordern kann Mit Aufhebung des Zehnten geschieht den Gemeinden eine so große Erleichterung, daß die Walachen bei Regelung ihrer Sprengel ohne Verkürzung der herrschenden Kirche Priester und Schule erhalten können.

Wir glauben hier, geleitet von Beispielen anderer Nationen, fordern zu können, daß auf den sächsischen Boden der Unterricht in den walachischen Schulen deutsch und walachisch sei.

8. Der Zehnte hat in den uns mitverbundenen Ländern aufgehört. Die Zehntfrage betrifft unsere innere Ruhe und Sicherheit. Daher wünschen wir augenblickliche Bewaffung und Entwerfung einer provisorischen Maßregel, welche die Rechte unseres Cultus sichern. Wir glauben, daß durch eine Commission Weltlicher und Geistlicher der Ertrag des Zehnten jeder Gemeinde nach einem zehnjährigen Durchschnitt zu schätzen wäre und den festgesetzten Betrag hätte die Gemeinde nach ihrer Wahl in Geld oder Früchten der Geistlichkeit zu leisten. Diese Schätzung wäre von 10 zu 10 Jahren zu widerholen, aber der Zehnte hat zur Grundlage die Besoldung unserer Geistlichkeit zu nehmen.

9. Wir wünschen eine Revision der Steuergesetzgebung und sehen sie dergestalt als Nationalsache an, daß wir hoffen eine W. Löbliche Nations Universitaet werde die Steuerfrage alsbald aufnehmen. Wir wünschen, daß von

den König gestellte Verlangen, unsere Nation werde auf Grundlage ihrer Privilegien, von allen Lasten welche sie die Treue und Ergebenheit zeichnen, wie vom Census Cathedralicus befreit werden. Faßt das Prinzip einer gleichmässigen Besteuerung Wurzel, so können wir uns ihr nicht eintziehen, ob schon wir mit Hinblick auf unsere verbrieften Rechte nur ein Tauschquantum an Gaben, die wir ohne Einfluß einer höheren Finanzbehörde unter uns aufzuteilen berechtigt sind, beanspruchen können. Wir erinnern hier, gleich den landtäglichen Mahnungen der Sekler an die uns im Andreanum auferlegte Steuer an unsere Zoll- und Salzfreiheit.

10. Wenn schon stehendes Militair gehalten werden soll, wünschen wir auf Grundlage des Andreanum die Errichtung eines sächsischen Corps, eines, höchstens zweier Jägerbataillone. Der Eintritt in ein ungarisches oder österreichisches Regiment bleibe jedem vorbehalten, aber kein Sachse soll gezwungen werden anderswo als in seinem nationalen Corps unter Führung nationaler Officiere zu dienen.

11. Wir schreiten zu einer wichtigen und dringenden Beschwerde. Wir verlangen Befreiung von einer Herrschaft welche unsere Nation in eine geistige Knechtschaft zwang, das Selbstvertrauen des Volkes brach und es zu einem unmündigen, willenslosen und willensunfähigen Werkzeuge einer Kaste herabwürdigte welche wir Beamten nennen. Unsere ganze Nation fühlt, wenn sie die geknechtete es auch nicht auszusprechen wagt, daß diese Herrschaft unsere herrlichen Privilegien hintergehe und uns auf den Punkt brachte, daß uns nur noch der gesunde Volksgeist zu retten vermag. Ob und wieweit wir das vom Volke zu erwarten haben, wird der Erfolg dieser Petition beweisen. Wir müssen besorgen, daß die Reform, welche unsere Nation wie andere Nationen wiedergebären soll, den Interessen des Beamtenstandes widerstreitet. Die Masse unseres Volkes hat zu wollen verlernt. Unsere Lage ist kritisch. Jedoch hoffen wir, daß die Freigebung des Volkes seinen Willen erwirken, seine Kraft zünden, unsere Beamten den großen europäischen Thatsachen gegenüber und an dem Abgrunde unseres nationalen Lebens, ihre Interessen vergessen werden.

Wir wollen jetzt keine Klage gegen unsere Vorstände erheben, welche Rechtseinbuße die Nation seit sich die Beamtenherrschaft befestigte erlitten hat, die Landtagsprotokolle und die Regulationen von den Jahren 1795, 1797 und 1805, welche unsere Municipalit. Freiheit in die Fesseln galizischer unterthäniger Muncipal Orte zwang nach deren Vorbild der freie Sachsen Municipalverfassung organisiert wurde, geben Zeugen davon. Wir hoffen von unseren Beamten, daß sie sich, gleich den übrigen Machthabern Europas aus Nationalgefühl und aus Theilnahme für die Bedürfnisse ihrer Nation ihre übergroße Macht freiwillig begeben und sie in die Hände des Volkes, das ihnen die Macht gab, zurücklegen werden. Wir hoffen demnach, daß sie nur jene Gewalt ansprechen werden, welche den Leitern eines freien Volkes zur Erhaltung der Ordnung und Freiheit gebührt und die selbständige und selbsthätige Entwicklung unseres Volkes, seine Mündigkeit den übrigen Völkern gegenüber seine Ebenbürdigkeit nicht hindert.

Die Entfesselung kann nur durch die Freigebung unserer Communitaeten geschehen. Die Zahl der Communitaets Mitglieder soll im Verhältnis zur Bevölkerung stehen. Die Communitaet soll sich nicht selbst ergänzen, sondern durch alle Grundansässigen oder zünftige großjährige Bürger gewählt werden. Da schleicht sich ein böser, volksfeindlicher serviler Geist in die dermaligen Communitaeten ein. Sie ziehen sie als Gleichartiges an sich. Unsere Communitaeten sind, gleich dem Adel zur Würde geworden, zur Form, ja nach be-

denklichen, zu einem der Municipal Freiheit gefährlichen Rechte. Nach 3 Jahren soll ein Drittel der Communitaet neu ergänzt werden, damit das Amt nach Verdienst dem Befähigten gegeben werden könne, die Communitaeten frei von Kastengeiste Ab- und Zufluß erhalten, aus dem Volk und von den Ansichten und Bedürfnissen der Zeit durchdrungen werden können, damit sich in ihnen nicht Ideen und Ansichten verbreiten und auch, daß die noch gesunden Kräfte des kranken Körpers den Krankheitsstoff ausscheiden können, letztere nicht den ganzen Körper erfassen, Auflösung oder Fäulnis folge. Dies hindert nicht, daß die Ausscheidenden vom *Volke* wiedergewählt werden können.

Als Bedingnis zur activen und passiven Wahl wäre als Regel die deutsche Sprache und sächsische Staatsbürgerschaft festzustellen. Ungarn geht uns mit Beispiel voran und fordert seine Sprache zur Erlangung der vollen ungarischen Staatsbürgerschaft, obschon von den 15.000.000 Einwohner Ungarns nur 5.000.000 Ungarn sind. Wir auf Sachsenboden sind die zahlreicheren durch Besitz, Bildung und Rechte bevorzugte Bevölkerung, welche die Bedingungen feststellen kann unter welchen jemand in unseren politischen Verband eintritt. Dies Recht wird uns, wenn wir es zu verteidigen den Muth haben, kein Jahrhundert entziehen, solange jenes Recht und Gesetz nur einige Geltung hat, welches das gemeinsame Bedürfnis der Völker ist.

Die Gewalt der Communitaet ist zu erweitern, unsere Lage ist bedenklich und wir dürften Prüfungen ausgesetzt sein, über welche unsere Vorfahren siegreich, weil sie frei, waren. Ein Volk, dessen Willen zwecklos und verpönt ist, wird mit der Zeit keinen Willen haben. So unsere Communitaeten. Ihr Wille ist durch eine Grenze eingeengt, die ihr politisches Leben zur Form des Bureaokrismus macht, in die es hinein legt was es zu thun willens ist. So können unsere Vorfahren nicht bevormundet gewesen sein, so können unsere Enkel es nicht werden, sollen sie Sachsen heißen. In den russischen Colonien gibt es solche Vertretung durch Beiziehung der ältesten und angesehensten Colonisten im Interesse der Machtherrschaft. Die Beamtenmacht soll auf die Grenzen zurückgeführt werden, die sie zu Vorständen, nicht zu Beherrschern des Volkes macht. Sie sollen der Communitaet, alle den ganzen Ort betreffende Angelegenheiten, ohne Ausnahme vorzulegen verbunden sein und die Gemeinde soll hier lieber ihre Beschlüsse fassen, gegen welche den Beamten keine Berufung zusteht, sondern welche sie zu vollziehen haben. Die Communitaeten hätten sich gleich allen constitutionellen Organen ihre Vorstände auf die Dauer ihrer Versammlung zu wählen.

Man sagt unsere Communitaeten wären dazu nicht reif; aber Schwedens und Norwegens Bauern wären es? Diese Ansicht führt dahin eine Nation in ewiger Vormundschaft zu halten. Wenn sich ein Volk seiner Freiheit unwerth bewiesen hat, so war es dann, als eine Gewalt (Priester-Soldaten — Aristokratenherrschaft) im Aufschwunge war, das Volk verdarbte und in ihrem Interesse die besten Triebe erstickte².

12. Ganz gleich in ihrer Befugnißen wären die Stuhls- und Districtsversammlungen zu organisieren. Die Beamten wären nach dem Andreanischen „Libere eligantur“ frei zu wählen. Wir werden unsere Vorstände um so mehr lieben, je mehr sie für uns sorgen und wir in ihnen den Geist und die Kraft unserer Ahnen erkennen. Jedes Opfer für die, welche ihrer Nation gedient haben scheint uns gering. Darum wollen wir die Lage derer günstig wissen, welche ihr Leben der Nation gewidmet haben, aber nur eine Wahl traf. Wir wollen aber, wenn auch mit bedeutenden Opfern das Recht erkaufen, die an unsere Spitze zu stellen, welche der Zeit entsprechen. Wir wollen mit den Opfern einen Damm dem Kastengeist entgegen stellen und dadurch, daß der

Beamte wenn er nicht wieder gewählt wird (wenn auch in seinen Einkünften nicht mehr als geschmälert), durch die Möglichkeit zum Volke herabzusteigen, dagegen gewahrt werde sich vom Volke zu trennen. Daher wollen wir nun unbedingt freie Wahl unserer Beamten.

13. Dieselben Gründe bewegen uns auf freie Wahl unserer Seelsorger zu dringen. Nicht der, den die Altersfolge trifft, der, zu dem wir Vertrauen haben, soll unser Seelsorger sein, der, den wir lieben und achten können, der unseren individuellen Bedürfnissen genügen kann. Daher keine Candidation! Libere elegantur!

14. Wir wünschen freies Petitionsrecht und Associationsrecht. Es ist dies ein heiliges Vernunftrecht, daß wir die Preßfreiheit zu erlangen hofften.

15. Gewissensfreiheit im vollen Umfange, daher Übertritt zu jeder christlichen Religionspartei ohne den sechswöchentlichen Unterricht.

Die Zeit drängt, wir können nicht hoffen in der kurzen Zeit, die uns für die Einreichung dieser Petition zulässig scheint ihre viele Unterschriften beifügen zu können, allein wir glauben die Bekräftigung unserer Ansichten und Wünsche in der Brust der Sachsen zu finden die in den Seelen sind, wo wir unsere hochgeehrten Vertreter wissen, wir gedenken diese Petition circulieren zu lassen und hoffen die Unterschriften einer entschiedenen Mehrheit der Nation Einer Wohllöblichen Nations Universitaet den Volkswillen in Erwägung ziehe und ihren hohen Beruf erfüllen, diese ehrfuchtvolle Bitte, soweit es in ihrem Recht steht, gewähren, die uibrigen aber mit jener Umsicht und Kraft vertreten wird, wie dies den Vertretern eines Volkes den Nachkommen unserer freien Ahnen und den Brüdern der deutschen Stämme würdig ist. Wir bitten endlich, eine Wohllöbliche Nations Universitaet geruhe, bis zur Erledigung der wichtigsten Fragen unsere Nations als permanent zu erklären. Gott erhalte die Sächsische Nation.

Einer Wohllöblichen Nations Universitaet gehorsam:

Martin W. Schuster	Georg Jekely	Michael Dootz
Martin Pildner	Andreas Roth	Johan Pildner
Adolph Jos. Ballmann	Johan Weinholdt	Mich. Hager
Gustav Falk	Georg Kubanek	Michael Hamrodi
Ludwig Melas	Michael Gross medior	Franz Theod. Kaufmann
Alois Wolff	Michael Köhler	Daniel Gross
Im Auftrage des	Georg Connerth	Andreas Lahni
Karl Graffius	M. G. Jakobi	Carl Albrich
Franz Saltzer	Mf. Goeth	Michael Petrovitsch jun.
Michael Walentini	Joh. Szentpéteri	Friedrich Ballmann
Fr. Jüngling	Gregor Wolff	Samuel Abraham J.
W. Melas	Bogdan Wolff	Mich. Flagner jun.
Michel Kellner	Daniel Meskopf	Johan Dzink
Karl Falk	Friedrich Melas	Petrus Falk
Johann Gregorius	Johan Paulini	Georg Siftt
Georg Binder m. pr.	Friedrich Hienz	Johan Wagner
Michael Roth	Johann Hamrodi	Georg Herman
Johann Lehrig	Joseph Franz Binder	Johan O. Traug. Kraus
Michael Köhler	Karl Albrich	Andreas Krauss
Johann Hamorodi	Karl Pildner	Andreas Mollath
Georg Fogarasi	Moritz Steinburg	Andr: Gehun
Michael Gross	Joseph Jüngling	Johann Christiani
Johan Weinholdt	Samuel Abraham	Michael Siftt junior
Johan Bretz	Daniel Tompa	Johan Dootz jun.

Johan Prediger
Michael Bretz
Daniel Walther
Daniel Krauss
Karl Schodt
Michael Lehnig
Johan Goellner
Michael Krauss
Johan Mieß
Andr. Krauß
Mich. Bening
Joh. Guist
Martin Pildner sen.

Johann Ewen
Michael Petrovitsch senior
August Nagelschmidt
Michael Petrovitsch
Petrus Tobie
Heinrich C. Petri
Georg Flagner
Andreas Gross
Christian Abraham
Johan Boniem
Georg Greñer
Georg Barerrt
Franz Lahni

Johan Josephi
Michael Gräf
Michael Falk
Anton Burger
Daniel Conert
Michael Greger.
Michael Jakobi
Michael Flagner Senior
Michael Baltres
Andreas Figuli Senior
Johann Schlosser
Johan Figuli
Michael Geißler
Georg Friedrich Graef.

Auf dem nach Kronstadt überschickten Exemplar der vorliegenden Petition befinden sich außer den vorstehenden **eigenhändigen** Unterschriften noch folgende:

Johan Filp
Andreas Wagner
Mich. Schmidt
Mich. Orbes
Joh. Prediger
Andreas Tomp
Andreas Roht
Michael Depner
Johan Filp
Andreas Jakobi
Johan Katona
Andreas Hommer
Andreas Miehs

Johan Dootz
Johan Czekel
Andreas Tomp
Andreas Jakobi
Joh. Tomp
Mich. Filp
Joh. Toth
Petrus Herman
Joh. Laurentzius
Andr. Kellner
Joh. Binder
Joh. Teutsch
Georg Kellner

Andreas Filp
Andreas Filp
Johan Dotz
Michael Knall
Andreas Filp.
Mich. Petri
Joh. Petri
Joh. Pauli
Andr. Tomp
Georg Wagner
Johan Czekel
Andreas Dootz
Johan Homner

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. săsești, nr. 485/1848. Foto: 3 820—3 831; 3 834—3 839.

¹ Memoriul este înregistrat cu data de 26 aprilie 1848, de către Universitatea săsească, deci a fost redactat în zilele precedente.

² Este vorba de reacția pe deplin justificată a sașilor față de intenția autorităților nobiliare ungare de a introduce obligativitatea limbii maghiare în administrație, justiție, învățământ etc.

[Rupea, 20—25 aprilie 1848]¹

Hochwohlgeborener Herr Graf der Sächsischen Nation!

Wir geben uns die Ehre beiliegend eine Adresse an die Wohllobliche Sächsische Nations Universitaet unserem hoch verehrten Grafen zuständigen Verfügung zu überreichen. Die gebotene Eile gestattet mit Rücksicht auf unsere Ortsverhältnisse nicht, dermalen mehr Unterschriften zu finden als die Adresse enthält. Doch bestätigen die Unterzeichnungen der Petition, daß sie von der überwiegenden und intelligenten Mehrzahl des Repser Kreises gebilligt

wird und sie liegt, wir bürgen und haben Garantien dafür, im Sinne aller Sächsen des Repser Stuhles. Wir hoffen in kurzer Zeit viele Tausend Unterschriften aus dem gesamten Vaterland vorlegen zu können.

Wir glauben bei Überreichung dieser Adresse unsern Herrn Grafen versichern zu sollen, daß die Sachsen und Walachen dieses Stuhles, einig, ruhig und loyal sind, daß sich hier ein einiger, kräftiger, sächsischer Volksgeist entwickelt, auf den unsere Vorstände zählen können und wir, wie hoffentlich unsere Mitbrüder gleich unseren Ahnen, für unsere Rechte, Freiheiten und Nationalität Gut und Blut freudig opfern.

Bestimmt durch die neueren Thatsachen, glauben wir, aber auch die Aufmerksamkeit Eurer Hochwohlgeborenen auf die Punkte der Petition lenken zu sollen, welche ehrerbietig wünschen:

1. Eine sich auf alle sächsischen Orte erstreckende Bürgerbewaffnung, welche nicht der dersetigen Soldatenlasten nachgebildet, sondern wie in freien Soldaten, eine freie Bürgerbewaffnung organisiert ist.

2. Die Absendung einer Deputation nach Wien und an Erzherzog Stephan welche die in der beigeschlossenen Petition enthaltenen Wünsche ausspricht. Wir wollen nicht warten, bis die Zeit der Gewährungen vorüber ist, die Thüren der Cabinette den Bitten der Völker verschlossen werden.

3. Die unverzügerte Aufnahme der Berathung aller Petitionspunkte; wir wollen uns selbst reformieren und nicht darauf warten, daß uns Ungarn in seinem Sinne reformiert.

Des Hochwohlgeborenen Herrn und Grafen der Sächsischen Nation gehorsamste

Die Unterzeichneten der Petition²

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. săsești, nr. 485/1848. Foto: 3 832—3 833.

¹ Pentru datarea documentului v. doc. 182, nota 1.

² V. doc. 223 și 225; v. și doc. 236 din vol. I.

Cluj, 25 aprilie 1848

An Se Excellenz dem k. hierländigen Kommandierenden Generalen

Indem ich den richtigen Empfang der, mittelst Estafette mir zugeschickten schätzbaren Zuschrift Eurer Excellenz v. 22 April Z. 287/p — wodurch Hochdieselben mich von der Verabfolgung von 1500 in Naszód bereits liegenden Gewehren, welche zur Austeilung an die hierlandes zu errichtenden Bürger Garden, aus gefälliger Anordnung Euer Excellenz überlassen werden, in Kenntniß zu setzen die Güte gehabt haben — hiemit bestätige, habe ich die Ehre, zugleich für die geneigte Verwendung Euer Excellenz meinen verbindlichsten Dank darzulegen.

In Betreff der Austheilung dieser Gewehre bin ich ganz derselben Meinung mit Euer Excellenz, sie sollen nur den ungarischen Städten Klausenburg,

Dees, Thorda, Enyed, Abrudbánya überlassen werden, auch sollen überdies die Oberbeamten besagter Städte angewiesen werden, die zu überlassenden Gewehre, unter ihrer strengsten dafür Haftung gegen vorläufiger Anmerkung nur unter jenen Bürgen auszutheilen, die sich in Hinsicht sowohl ihrer Denkart als auch ihrer Aufführung immer tadellos bewiesen haben, folglich von denen mit Zuversicht zu erwarten steht, daß sie die Waffen zu unerlaubten Zwecken nicht mißbrauchen werden.

Da ferner diese 1500 Gewehre einstweilen nur den dringendsten Bedarf befriedigen, so nehme ich mir die Freyheit Euer Excellenz wiederholt angelegentlichst zu ersuchen; die Verabfolgung der noch angesuchten und nöthigen Gewehre, durch ihre vielvermögende Verwendung gehörigen Orts auswirken zu wollen.

Klausenburg am 25. Apr. 1848¹

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 923/1848. Foto: 2 685—2 686.

¹ Cf. doc. 32 și 164; v. și doc. 173 din vol. I.

185

Cluj, 25 aprilie 1848

An Seine Excellenz den Herrn Kommandierenden Generalen.

Die zur Aufrechterhaltung, der Sicherheit von Seite des unter Albenser Komitats aufgestellten Kommission in N. Enyed, hat zur Aufrechterhaltung der gegenwärtigen bedrochten Sicherheit mittelst Vorstellung v. 21. April l. J. Z. 13¹ um Versetzung zwei Infanterie Compagnien, das Ansuchen bei mir gestellt.

Die genannte Kommission führt als Beweggrund an: daß indem der Marktflücken N. Enyed, — theils jener gebürgigen Gegend, wo die Quelle der Bauern Unruhen immer war — theils dem Orte Blasendorf, wo gegenwärtig der Mittelpunkt der Walachischen Interessen ist, angränzt, die öffentliche Sicherheit in Falle einer Ruhe Störung, wegen Mangel hinreichender Militär Hilfe, aufrecht zu erhalten, nicht möglich sei.

In Anbetracht dieses Umstandes bin ich so frei im Nachhange zu meiner unter heutigen Z. 929 an Eure Excellenz zugeschikte Zuschrift, Hochdieselbe zu ersuchen: dafür gefälligst sorgen zu wollen, daß wenigstens eine Compagnie Linien Truppen nach Enyed verlegt werde (aus dem nach Thorda einrückenden Bataillon des 2ten Walachischen Infanterie Regimentes, zwei Compagnien, zugleich nach N. Enyed versetzen zu lassen).²

Klausenburg am 25. Apr. 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 927/1848. Foto: 2 694—2 695.

¹ V. doc. 141.

² V. doc. 186.

Cluj, 25 aprilie 1848

An Seine Excellenz den hierländigen Herrn Kommandierenden Generalen.

Joseph Mósa dirigierender Oberrichter des Inner Szolnoker Komitats hat mittelst seiner Vorstellung v. 24. Apr. l. M. Z. 111 mir angezeigt¹, daß in den angränzenden Komitaten: Mittel Szolnok, Kővár, und Máramaros die Robottalleistungen von etlichen Unterthanen gänzlich versagt, und sogar die Allodiaturen eigenmächtig angefallen worden sind.

Damit die Unterthanen im Bezirk des seiner Leitung anvertrauten Komitates durch dieses Beispiel zu ähnlichen Gesetzwidrigkeiten nicht verleitet werden; was übrigens um so mehr zu befürchten ist, da in Alparét und Felső Csobánka sich schon Spuren gleicher Wagnissen gezeigt haben — hat in derselben Vorstellung, um die Auswirkung der Versetzung einer Infanterie Linien Compagnie nach Dézs, von wo aus die allenfalls nothwendige militärische Hilfe geleistet werden könnte, das Ansuchen bei mir gestellt.

In Anbetracht dessen, daß die angeführten Gründe des genannten Oberrichters die volle Rücksicht verdienen: habe ich die Ehre Euer Excellenz dienstfreundlichst zu ersuchen, die in Folge meiner ämtlichen Zuschrift v. 18 Apr. l. J. Z. 885 in Thorda bestimmte Compagnie von Sivcovich, nach Dézs, gütigst versetzen zu wollen, zur Verstärkung aber des in Thordaer Komitate stationierten Militärs nach Thorda eine Compagnie Linien Truppen beordnen zu wollen.

Klausenburg am 25. April 848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 929/1848. Foto: 2 698—2 701.

¹ V. doc. 176.

Pesta, 25 aprilie 1848

April 25én 1848

Szatmár Vármegye alispánjának

A megye állapotáról folyó hó 20án tett jelentéséből¹ aggodalommal értesültem azon erőszakos kitöréssel fenyegető mozgalmakról, mellyek az erdélyi szélekkel határos helységek oláh lakosai között, a törvények ótalma alá helyezett magán birtok s a tulajdon szentsége megtámadásával veszélyes irányban mutatkoznak.

Hogy tehát a bajnak eleje vétessék, olly eszközökhöz kell folyamodni, mellyek a körülmények szerint a célnak leginkább megfelelnek.

E végből szükségesnek tartom: miszerint

1. A nép folyó hó 19ről kelt utasításom² értelmében, olly egyének által, kik bizalmát bírják, kiknek befolyása a kedélyeket lecsilapítani képes, vilá-

gosítottassék fel a törvények rendeletéről, az azok által engedett számos és nem reménylet kedvezmények nagyságáról, mint szintén arról is, hogy kik követe-léseikkel ezen engedményeken túl terjeszkedve a földesurak által magánosan vagy a törvények értelmében közösen bírt vagyont, erőszakkal elfoglalni me-részelnék, valamint a törvény büntető súlyát el nem kerülük, úgy minden oko-zandó kárért egész értékükkel felelősök.

2. Ha ezen szelíd mód kedvező eredményt nem idézne elő, akkor a bé-kétlenek fékentartása részint az értelmeseb osztályú megyebeli nemzetőrség, részint rendes katonaság közbenjövete által eszközözendő. Mintho^g pedig addig, míg külföldről a magyar katonaság egy része megérkezend, más törvényható-ságok kebeléből, a csend fenntartása érdekében, a mindenhol kevés számmal lévő katonaságot kirendelni szinte nem lehet, a kívánt cél úgy érthetik el, ha a hatóság rendelkezése alatt álló katonai csapat egy helyről máshova köny-nyen áttétethető vagy is cirkáló lábra állíttatik, és egyes helységekbe csak addig telepíttetik le, míg a népet tévútra vezérlő izgatók elfogattattak és a mozgal-mi kitörések megújulásától többé tartani nem lehet.

Sok függ attól, hogy ha illy körülményekben a készen lévő segély, bár csekély legyen is az, annak idejében erélyesen és célszerűleg alkalmaztatik. És azért önnek eddigelé tanusított buzgóságától bizton várom: miszerint vala-mint Zsadány és Reszege helységekben a kiküldött megyei választmány hatá-lyos fellépése által sikerült a békétleneket megnyugtatni és tévedéseikről meg-győzni, úgy a fennebb érdeklött módok alkalmazásával ezt másutt is esz-közölendi.

25 aprilie 1848

Către vicecomitele comitatului Satu Mare

Din raportul înaintat în 20 a lunii curente¹ despre situația comitatului am aflat cu îngrijorare despre mișcările ce amenință să se transforme în ade-vărate revolte. Ele s-au ivit printre locuitorii români ai comunelor învecinate cu granița transilvăneană și amenință să lezeze proprietatea privată aflată sub pavăza legilor și chiar caracterul sacrosant al acesteia.

Deci, pentru a se preveni răul, trebuie să se recurgă la mijloace care conform împrejurărilor corespund în cea mai mare măsură scopului [urmărit].

Din acest motiv consider necesar ca:

1. potrivit ordinelor mele din 19 a lunii curente², poporul să fie lămu-rit asupra mărimii numeroaselor și nesperatelor avantaje oferite de dispozi-țiile legale; de asemenea, asupra faptului că nu vor scăpa de pedeapsa legii, cei care vor ridica pretenții ce depășesc limita acestor concesi, în sensul că vor îndrăzni să ocupe cu forța proprietatea deținută în mod particular sau, conform legilor, în comun de către stăpînii de pămînt; la fel asupra răspunderii cu întreaga avere ce revine acelor indivizi, care se bucură de încrederea [po-popului] și sînt capabili prin influență să liniștească spiritele, pentru paguba ce s-ar pricinui;

2. dacă aceste măsuri pașnice n-ar da rezultatele scontate, atunci repri-marea celor agitați se va realiza fie prin intermediul gărzii cetățenești comi-tatense formate din clasele mai instruite, fie de către armata regulată; dar pînă cînd o parte a armatei maghiare va sosi din străinătate, trupele reduse numeric, care sînt răspîndite în toate părțile, nu se vor putea transfera din alte jurisdicții pentru menținerea liniștii; țelul urmărit se va realiza numai în

cazul că trupele aflate la dispoziția autorităților vor fi puse să circule și să se deplaseze cu ușurință dintr-un loc în altul; ele să staționeze într-o localitate numai pînă cînd agitatorii care amăgesc poporul vor fi prinși și nu va mai exista pericolul reizbucnirii revoltelor. În astfel de împrejurări multe pot depinde de folosirea energică și la timpul potrivit a ajutorului pe care-l aveți la dispoziție, oricît de redus ar fi el, pentru atingerea scopului urmărit. De aceea aștept cu încredere să dovedeți sîrguința pe care ați manifestat-o și pînă acum. La fel ca în localitățile Sătmărel și Resighea, unde prin intervenția eficientă a comisiei comitatense trimise acolo ați reușit să-i liniștiți pe cei agitați și să-i convingeți de greșelile lor, tot așa să aplicați metodele amintite mai sus și să reușiți și în alte părți.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 15/1848. Foto: 11 829—11 833. Publicat de Ember Győző, Irtatok, p. 156.

¹ V. doc. 124.

² V. doc. 97.

188

Cluj, 25 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Fő Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Idei április 19-*ről* 887. E. szám alatt költ, általam a mai napon tisztelt kegyes intézvény következtésében a mellékelt programnak¹ visszazárása mellett alázatos tisztelettel jelentem, nagy méltóságodnak, mikép a „Ellenőr“ című politikai hírlap kiadóját Tilsch Jánost felszollítván az aránt, hogy melyik vizsgálónak engedelmevel és melyik a városon létező nyomda intézetben nyomtatott légyen ki a kérdéses program? oda nyilatkozott, miszerént azon programmat egyik vizsgáló sem vizsgálta meg, nyomatta pedig maga, a bérlete alatt lévő nyomdájába, a helybéli nemes Reformátum Collegiumnak².

Mely alázatos tudósításom megtétele mellett örökös mély tisztelettel maradok nagy méltóságodnak alázatos szolgálja

Kolosvárt, április 25-*én* 1848

Grois Gusztáv, főbíró³

Preaonorate domnule conte guvernator suprem,
stăpînul meu milostiv!

Ca urmare a dispoziției din 19 aprilie a anului curent sub numărul 887. E, pe care am primit-o azi, cu toată considerația vă retrimis alăturat programul anexat¹. Totodată vă raportează înălțimii voastre cu umilă stimă, că l-am întrebat pe Tilsch János, editorul ziarului politic cu titlul „Ellenőr“ [Controlor], cu aprobarea cărui cenzor și în ce tipografie din oraș a tipărit programul în discuție? El a declarat că acel program n-a fost examinat de

nici un cenzor și l-a tipărit în tipografia pe care o are în arendă de la nobilul colegiu reformat local².

Înaintându-vă umilul meu raport, rămîn cu veșnică și profundă stimă devotatul preainălțimii voastre

La Cluj, în 25 aprilie 1848

Grois Gusztáv, jude primar³

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 955/1848. Foto: 2735.

¹ Programul gazetei *Ellenőr* din 14 aprilie arată că ea trebuia să apară la 9 mai, în pofida faptului că Guberniul i-a refuzat autorizația. V. anexă la doc. în Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 955/1848. Anexa este o altă ediție din aceeași zi. Ea are în parte un text diferit, dar conceput într-un spirit asemănător. V. Colecția lui Mike Sándor. Arh. Ist. Fil. Acad. R. S. R., Cluj-Napoca. Primul număr al gazetei a apărut la Cluj în ziua de 2 mai, mai degrabă decât s-a prevăzut.

² În răspunsul său din 27 aprilie anexat la document, guvernatorul Teleki cere editorului o declarație scrisă, în care să justifice tipărirea înaintea „de a prezenta textul”. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr. 955/1848. Foto: 2736—2737.

³ Cf. doc. 5, 18, 26, 89, 206, 207; v. și doc. 2, nota nr. 1 din vol. I.

189

Sălciua de Jos, 25 aprilie 1848

Méltóságos Groff Fő Ispán Ú! Nagyságos Uram!

Idei 433—450. Elnöki számok alatt alázatosan tisztelt rendeletei következtébe bátor vagyok nagyságotat a jelen zavaros kor napi eseményeiről tudósítani.

Azon lázasztó oláh nyelven készült nyomtatványokból melyek Erdélybe nagy mennyiséggel szórattak szerte, két példányokat kezemre kerítve, ide melékelve küldök. Egyiket járai unitus pap Molnár Jánostól vettem kezemhez, kinek is három abrudbányai Kolozsvárról haza ment deákok adták, vezeték nevek egyiknek Popovits, az abrudbányai disunitus esperes unokája, a más kettő Sterka Schulutz fiak, a somlyai oláh esperes unokái, ezekkel még volt négy magyar ifiú is, de neveiket nem tudta meg mondani. Amint a pap beszédéből észre vettem, minden helységbe, a hol keresztül vonultak Kolozsvárról, lázasztó oratiókat tartottak. Járán fejül nem akadhattam egy exemplárra is, s nem is hallattam, hogy ilyesmit követtek volna el. A másik példányt kaptam kamarai ellenőr Lázár, vagyis Brusztur Sándortól, ki is észre véve azt hogy előttem egy példánynak nálla léte tudva van s halva, hogy a járai oláh paptól bé vettem, önkéntesen nekem által adta, azan meg jegyzéssel, hogy abba semmi lázasztó ki tétel nincs, csakis az oláh nemzet petítoijit foglalja magába, s törekedik el tiport jogait visza nyerhetni, — nem vitatva tovább előttem tudva lévő tartalmát, kezemhez vettem; melyet is amint mongya, topánfalvi uradalmi ellenőr Moga Demeter hagyatt nálla Kolozsvárról visza jövet, ki is amint Lázár Sándor nyilvánította nekem, a közelebbi Kolos megyei közgyűlésen nagyon fel lázatt indulatokkal akart fel lépni, s 30.000 léleknek petítoijját akarta bé mutatni, akik állítása szerint egy intésére készek akár mit szadulasokért el követni. Lázár Sándor úr is, mint aki igen nagy oláh, s jelenbe eldöivel nagyon dicsekedik, amint gyaníttatik, a járai és környékbeli oláhságnak egy egy buzdító beszédet nem átoll tartani, melynek máris érzéken hatása van Járába és a közzél lévő helységekbe, mivel nagyon fel világosodott

és liberalis szempontból magyarázgattyák követeléseiket, melyek a nevezett úr előttem fejtegetett elveivel nagyonis öszve hangzóknak tűnnek fel; s féltő, hogy ide hátrébb ezen zavarék nép lakta helységbe rosztat ne szüljen. Nagyságos Uram! Ezen úrnak innen sietve való el mozdíttatása nem lenne céltalan, mely annál könnyebben meg történhető, mivel Nagy Ágra már el van rendelve, s más is van ide helyettesítve, melyet nagyságod a kincstárnok ö excellentiajjával leg könnyebben el igazíthat (esdeklem nagyságodnak, méltosztat ezen ügyben nevem forgását ha lehettséges el mellőzni), ezen úr jelenbe is az innepekot testvérénél a szentjakabi papnál töltötte, aki hasonlólág nevezetes nagy oláh, s több ilyes tetteiről esmeretes.

Ami, a balásfalvi Tamás napi gyűlést illeti, minden helységbe végire jártam, hogy valahonnan a meg jelenésre kaptak é fel szollítást vagy sem? Ennek járásomba seholt híre még nincsen, s figyelmesztettem is, mind a papokat és helységek elöljáróit, hogy aszt feleletek terhe alatt meg tenni vagy tétetni ne merészeljék, s reméllem is, hogy ezen járásból se a papok, se a köznép résziről senki meg nem jelenend.

Végüre bátor vagyok nagyságodnak jelenteni, hogy a torockai események¹ mint addig, míg a nép közzé fel nem jöttem, nagy hatással működtek, nevezetesen Vidályon, Alsó és Felső Podtsága és Lunkán, a holott is báró Torotzkai János ö nagyságának juh dézmát adni meg tagadták, s a jelen volt praefectust sértő szókkal illették, s nyerges lovat is bérbe kéntelenítettett fogadni hazáig. A szoltsvaiak között leg kisebb szikrája sincs az ilyen mozgalmaknak. Jelenbe a nevezett helységekbe is hoszas beszédeim után tökéletesen le csendesedett minden zavar, s készek mind a dézmát, mind a szolgálatot meg tenni; amint értesítve vagyok a torockaiak most sem a leg tisztább gondolattal és töredelmes indulattal vagynak, mivel emissariussaik által aszt híresztgetik, hogy a földes urak kéntelenségből békelletek meg véllek, s mind ezen híreket a havasba fel járó széncsinálók és feleségeik hintegetik a nevezett helységekbe, kik tetteiknek jelenleg igyekezem végüre járnai. Melyeket is jelentve alázatos tisztelettel maradtam méltóságos gróf fő ispán úr nagyságodnak alázatos szolgája

Alsó Szoltsva, 25a Aprilis 1848

Pájai Lajos, szolgabíró

Onorate domnule conte comite suprem! Măria voastră!

Ca urmare a dispozițiilor pe care le-am primit cu deosebit respect sub numerele prezidiale 433—450 a.c. îndrăznesc s-o informez pe măria voastră despre evenimentele cotidiene ale turburei perioade actuale.

Am procurat două exemplare din acele tipărituri răzvrătitoare în limba română, care s-au răspândit în cantități mari. Le trimit alăturate aici. Unul l-am primit de la preotul unit din Iara, Ioan Molnár, căruia i l-au dat trei studenți ce au trecut prin Abrud în drum spre casă de la Cluj; numele de familie al unuia din ei este Popovici; e nepotul protopopului ortodox de la Abrud; ceilalți doi sînt Sterca Șuluțiu, nepoți ai protopopului român de la Șimleu Silvaniei; împreună cu ei au fost și patru tineri maghiari, dar [preotul] nu le-a putut spune numele; după cum am constatat din cele afirmate de preot, în toate localitățile prin care au trecut venind de la Cluj, au ținut discursuri agitatoare; mai sus de Iara n-am găsit însă nici un exemplar și nici n-am auzit să se fi comis astfel de fapte. Celălalt exemplar l-am primit de la controlorul cameral Lazar, adică Alexandru Brustur; aflînd că am informații despre exemplarul pe care-l posedă, întrucît a auzit de confiscarea celui ajuns în mîna preotului român din Iara, mi l-a predat de bunăvoie; el a precizat că

în manifest nu se găsește nici o expresie răzvrăitoare; cuprinde doar petițiile națiunii române, care se străduiește să-și recâștige drepturile încălcate. Eu l-am preluat fără a-i discuta conținutul, care mi-era cunoscut. Conform afirmațiilor sale [exemplarul] i-a fost lăsat de controlorul domeniului Cîmpeni, Dumitru Moga, atunci cînd s-a întors de la Cluj. Acesta din urmă, după cum mi-a declarat Alexandru Lazar, a vrut să acționeze deosebit de turbulent la recenta adunare a comitatului Cluj. El a intenționat să prezinte petiția a 30 000 de suflete care, după afirmația sa, erau gata la un semn de-al lui să facă orice pentru a se elibrea. Domnul Alexandru Lazar, ca foarte mare român, se tot laudă în prezent cu strămoșii lui. După cum se bănuiește, n-a ezitat să țină cuvîntări agitatoare românilor din Iara și din împrejurimi; ele au exercitat influență la Iara și în localitățile apropiate, unde li se pot constata efectele. Locuitorii de aici își motivează revendicările într-un spirit foarte luminat și liberal, care mi se pare în mare concordanță cu principiile expuse de numitul domn; există temeri că aceste revendicări vor genera consecințe negative într-o localitate cu popor amestecat. Măria voastră! Îndepărtarea urgentă de aici a acestui domn n-ar fi fără rost; aceasta se poate realiza cu atît mai ușor, cu cît el a fost deja trimis la Săcărîmb și deci înlocuit aici în mod provizoriu cu altcineva; măria voastră va avea posibilitatea s-o rezolve ușor împreună cu excelența sa tezaurarul. (O implor pe măria voastră să binevoiți a evita pe cît posibil menționarea numelui meu în această problemă). Numitul domn își petrece în prezent sărbătorile la fratele său, preotul din Iacobenii, care de asemenea este cunoscut ca un mare român și ca făptaș al mai multor acțiuni asemănătoare.

În ce privește adunarea de la Blaj din ziua Tomii, am cercetat în fiecare localitate dacă s-a primit sau nu de undeva vreo convocare? Despre aceasta nu există niciăeri nici o veste în plasa mea. I-am și avertizat pe toți preoții și juzii localităților pe propria lor răspundere, să nu îndrăznească să facă acest lucru sau să-i pună pe alții să-l facă. Sper că din această plasă nimei nu se va prezenta nici din partea preoților, nici din partea poporului de rînd.

În sfîrșit, îndrăznesc să raportez măriei voastre, că evenimentele de la Rimetea¹ au exercitat o mare influență la Vidolm, Lunca, Poșaga de Jos și Poșaga de Sus. Acolo [jobagii] au refuzat să mai dea dijma din oi măriei sale baronului Torotzkai János, și l-au atacat pe administratorul aflat de față cu cuvinte injurioase, pînă cînd am mers eu între ei. Acesta a fost nevoit să închirieze un cal înșeuat pînă acasă. În rîndul celor din Sălciua nu se manifestă nici cea mai mică scînteie a unor astfel de mișcări. În prezent, în urma deselor mele cuvîntări, și în localitățile amintite, s-au liniștit complet toate tulburările. Sătenii sînt gata să presteze atît dijma, cît și robota. După cîte sînt informat numai cei din Rimetea nu au nici acum cele mai curate gînduri și cele mai pașnice sentimente. Ei răspîndesc prin emisarii lor zvonul că stăpîinii de pămînt s-au înpăcat cu dișii numai de nevoie. De fapt toate aceste zvonuri le răspîndesc cărbunarii și nevestele lor, care umblă prin munți. Faptele lor mă străduiesc în prezent să le elucidez. Raportîndu-vă cele de mai sus rămîn devotatul măriei voastre stimat domnule conte comite suprem

Sălciua de Jos, 25 aprilie 1848

Pápai Lajos, jude nobiliar

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. comitat. Truda. Acte prezidiale, nr. 498/1848.

¹ Cf. doc. 63, 67 și 78.

Poiana, 25 aprilie 1848

Méltóságos Fő Király Bíró Úr!

Folyó hó 21én 199 elnöki szám alatt hozzám bocsátani méltóztatott rendelete következtében, miszerént Aranyos Polyánba tartózkodó egy clericus bizonyos lázító tetteit — magam mellé felvévén tábla bíró és derék széki ülnök Szabó Sámuellel nyomoznám ki, s a dolog eredményéről a méltóságos fő király bíró urat a hely színéről tudósítsam. A[ranyos] Polyánba ki szállván, ottan tábla bíró tekintetes Szabó Sámuellel az érintett clericust — kinek neve Nemes László¹, s ki az aranyos polyáni görög unitus pap Nemes Gábornak édes testvére, s édes öreg anyyok is ott lakik — magunk eleibe parancsolván, töstént meg is jelent. Ki is azon felszólításunkra hogy minő felszólítást kívánt Gyéresen és Lónán felolvasni? őszinte úgy nyilatkozott: miként a balásfalvi oskolába tanuló ifjúság eloszlátása előtt, ottan tanított bizonyos professorok gyűlést tartottak az ifjúság előtt, s ottan mindenkit feleskettek, hogy az oláh nemzet szabadsága kivívására mindent kövessenek el, ezért is egy előleges gyűlés lévén Balásfalván tartandó, adják tudtára minden megyei papjaiknak, hogy azon kitűzött időre, magok mellé veendő legalább két kitűnőbb egyénekkel jelenjenek meg — s ezen intézkedést kívánta a gyéresi s lónai megye papjaival tudatni, s kívánta ezt a nép eleibe is terjeszteni, de az ércklett helybeli popák célzatát sikertelenné tették, ki vinni nem engedték. Járt Harasztoson is és Földvárt — de ott sem tett semmi egyebet. Meg motoztatván továbbá testvére szállását, ottan is csak ezen alázatosan ide zárt nyomtatvány találattott, melyet Kolosvárt egy tipográfus legény küldett anyossa által Poljánba. Ezt magyarul elküldvén tekintetes Szigethi Károly úrnak is, mellyeknek több körülményes kísérletek mellett is több eseményre nem találhattunk, mit is rögtön feljelenteni hivatali kötelességünknek esmertünk, mejj alázatos tisztelettel lévén a méltóságos fő király bíró úrnak

Aranyos Polyán, Szent György hó 25én 1848

Zudor Károly, dúló biztos
Szabó Sámuel, derék széki bíró

Onorate domnule prim-jude regesc!

În urma dispoziției pe care ați binevoit a mi-o remite în 21 a lunii curente sub numărul prezidial 199, mi-am luat ca și colaborator pe asesorul onorific și judele adunării scăunale, Szabó Sámuel, pentru a ancheta anumite fapte răzvrătitoare ale unui cleric aflat la Poiana Arieșului. Onorate domnule prim-jude regesc, vă informez de la fața locului despre rezultatul anchetei. M-am deplasat la Poiana împreună cu stimatul asesor onorific Szabó Sámuel și l-am chemat în fața noastră pe numitul cleric. Numele său este Vasile Nemeș¹. El e fratele preotului unit din Poiana Arieșului Gavril Nemeș. Tot acolo domiciliază și mama sa. S-a prezentat imediat. I-am pus întrebarea: ce fel de apel a vrut să citească la Cîmpia Turzii și la Luna? El a declarat cu sinceritate că, înainte de plecarea tinerilor care învață la școala din Blaj, anumiți profesori ce predau acolo au ținut o adunare cu ei și i-au pus să jure pe toți că vor face totul pentru cucerirea libertății națiunii române. Întrucît

În acest scop se va ține o adunare preliminară la Blaj, tinerii au menirea să-i vestească pe toți preoții din comitate să se prezinte la vremea fixată, împreună cu cel puțin doi oameni mai de vază. Acest lucru a dorit să-l comunice atît preoților comitatensi din Cîmpia Turzii și Luna, cît și poporului. Dar amintiții preoți locali s-au opus, zădărnîcîndu-i intenția. A umblat și pe la Călărași și Războieni-Cetate. Dar nici acolo n-a făcut nimic altceva. A fost percheziționată în continuare locuința fratelui său, însă nu s-a găsit decît o tipăritură trimisă la Poiana de o calfă de tipograf din Cluj, prin soacră-sa. O anexez cu plecăciune. O trimit în ungurește și stimatului domn Szigethi Károly. Întrucît în pofida repetatelor noastre încercări pe care le-am făcut, n-am aflat altceva, consider ca o datorie oficială să vă raportăm imediat. Rămînem devotați, mării voastre domnule prim-jude regesc.

La Poiana, în 25 a lunii, Sf. Gheorghe, 1848

Zudor Károly, jude nobiliar
Szabó Sámuel, jude al adunării scăunale

Copie. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. scaun. Arieș, nr. 209/1848. P.

¹ Cf. doc. 133.

191

Pecica, 25 aprilie 1848

Tisztelt Elnök Úr!

Szemlaki uradalom képviselője által e bizotmánynak tudtára adatott, hogy a közlakosok, a legelő elkülönözése alkalmával az uradalom részére a közlegelőből kimért s törvényesen általadott földnek részökre leendő elfoglalását eszközölni tetteleg akarják.

Mely hivatalos levél folytában alól írt bizotmány rögtön a rend helyreállítására, a helyszínén megjelenendő — útnak indult — azomban útközben Szemlak községe megbízott előljárói s küldöttjeivel találkozáván, értesítettett, mikép ők egyenesen első alispán úrhoz küldettek, azon megbízásal, és kijelentésel: hogy a közlakosok a legelőnek tetteleges elfoglalási szándoktul is elálván, küldötteiknek „holnap délutáni 2 óráig“, lehető megjöveteléig a legnagyobb csendbe bevárاندják a megye intézkedését, — és e részben magokra felelőség is válaltak.

Egyéberánt jelenleg a község lakosai tökéletes csendben lévén, a menyenyiben e tárgyban a bizotmánynak utóbbi eljárása szükségeltetnék, tisztelt elnök úrnak utasítását elvárja. Kelt Pécskán, 25-én aprilis 1848

Karátsonyi Miksa elnök,
Kováts Zsigmond, választmányi tag,
Kormuth Antal, választmányi tag, s jegyző
Szóke Károly, szolgabíró¹.

Stimate domnule președinte!

Această comisie a fost înștiințată de către reprezentantul domeniului din Semlac, că locuitorii de rînd vor să ocupe cu forța pentru ei partea din pășunile comune atribuite domeniului, cu prilejul separării imașului, care a fost predată acestuia în mod legal.

Ca urmare a acestei scrisori oficiale, subscrisa comisie a pornit imediat la fața locului în vederea restabilirii ordinii. Dar pe drum s-a întîlnit cu juzii și delegații împuterniciți ai comunei Semlac, [care aveau] misiunea să declare că locuitorii de rînd renunță la intenția de a ocupa cu forța pășunea. Ei își asumă răspunderea, că vor aștepta în cea mai mare liniște măsurile comitatului pînă mîine la 2 după-amiază, cînd vor sosi delegații lor.

Dealtfel, în prezent, locuitorii comunei sînt liniștiți. În eventualitatea că în această problemă ar fi necesară o nouă acțiune a comisiei, ea așteaptă dispoziția stimatului domn președinte.

Dat la Pecica, în 25 aprilie 1848

Karátsonyi Miksa, președinte
Kováts Zsigmond, membru al comisiei
Kormuth Antal, membru al comisiei și notar
Szóke Károly, jude nobiliar¹

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat. Arad. Acta Vicecomitis, nr. 579/1848, anexat la dosarul Acta Congregationum, nr. 813/1848.

¹ Cf. doc. 192 și 230.

192

Semlac, 25 aprilie 1848

Înalt prea sfințite domnule episcop!

Sub porunca măriei tale care într-aceea se cuprinde: ca să sfătuim norodul să fie în liniște și așa să aștepte publicația legilor; iară de se va întîmpla vreun semn de neîmpăciuire, îndată să dăm de știre măriei tale; deci prin aceasta înștiințăm, cum că astăzi tocma după săvîrșirea slujbei cei dumnezești și făcutu mulțămiri pentru milostivul al nostru crai, cînd ieșam din biserică, văzînd de departe ca la 2 000 de suflete, unde au fost nemți și unguri, iar mai mulți de ai noștri, români, cu pruncii, cu muieri și cu fete, au mers la cîmp, ca șanțul de la pașcumul segregat ce au îngărdit domnia de pămînt să-l tragă jos și marhele să le sloboade pre el, unde se află acum multă sămănătură de grîu și de rapița; nu am întîrziat, ci de loc ne-am suit în cocii și ne-am dus înaintea norodului pe carele sfătuindu-l cu blîndețe mai deacolo de la mai pomenitul șanț l-am întors îndărăpt și de această dată am făcut pace; ci numai într-acela chip, ca de loc să meargă biraiile și vreo cîțiva deputați la domnul vicejupan să ceară deputație să li se cearce lucrul și îndestul să li să

facă; care s-au și dus la domnul vicejupan cu rugare prin noi făcută, fiindcă notaroșul deloc au resignat astăzi¹.

Această întâmplare după poruncă din datorință cunoscută făcându-o măriei tale.

Sîntem al înalt prea sfinției tale

În Semiclac, 13 Aprilie 1848

Duhovnicești fii
preoțimea Semiclacului²

Original. Arh. Episcopiei Ortodoxe Române. Arad, nr. 283/1848.

¹ Este vorba de pășunea alodială a contelui Hadik formată din pămînturile care în 1844 au fost răpite de la iobagi.

² Cf. doc. 191 și 230.

193

Radna, 25 aprilie 1848

Tekéntetes Al Ispányi Hivatal!

Húsvét hétfően este Radna mezővárosában az oláh nép két korcsmába csoportokba öszvegyűlve mindenütt csak a nemesség, magyarok s németek elleni fenyegetésekről hallottam híreket, melyre az aggodalomba jött posztó ruhás osztályt csak bátorságra buzdítván, az eddig öszve alakult őrsereg tagjaival úgy értekeztem, hogy csak azon esetre ha némellyek által éjjeli órákban valamellyiknek vagyona vagy személye veszedelmeztenék áljanak ellent. Estvéli 10 óra után azonban a nagy korcsmába öszvegyűlt és oda magokkal egy akó bort is vitt dobzodó társaság furuja s újongások mellett haza felé menvén azok közzül *Mili Nicolae kicsapongó ifiú, ki apjának Mili Joszának* vagyona bízva, vérengzésért mostis ügye törvényszéki tárgyalás alatt van — házom előtt ezen szavakat harsogtatá „jeo misz a kuma Bálint nemesu din Kovaszintz [...]”¹ Péterfy nu jeszt maj mult nemes, de a kuma asa jeszt ke jeo, si oj areta dej jeszt din szatu a cseszta a fare [...]”² mivellem a szentedet s.a.t.

Ha illy merész kicsapongások fenyítés alá nem vétetettnek, s még a tisztviselő is megtámadatik, vagyonat és személyét is veszély fenyegeti, minden békés polgárnak nyugalma megrázkódtatik. Annál fogva ezen alázatos jelentésembe előterjesztett büntényt megvizsgáltatni, s a köz csendet s tisztí személyemet is megsértő egyént szigorú fenyíték alá vétetni kérem. E soraim befejeztével érkeztek éppen hozzám a nevezett Mili Nikolae és társai, s megtörődöttek, kériek, nem rossz szándékból bevallásokért, hanem részegségbe elkövetett kicsapongásokérti engedelmet s megbocsátást. A történekről mindazonal alázatos jelentésemet tenni el nem mulasztám.

Költ Radnán, Aprilis 25én 1848

Péterfy Adalbert, szolgabíró

Stimat oficiu vicecomitatens!

În luna paștilor seara, poporul românesc din târgul Radnei s-a adunat în grupuri la cele două cârciumi; de pretutindeni mi-au parvenit zvonuri că acolo s-au proferat amenințări la adresa nobililor, a ungarilor și a nemților. În această situație i-am îndemnat pe cei din clasa celor cu haine de postav, care erau tot mai îngrijorați, să-și păstreze calmul; m-am înșel în așa fel cu membrii găzii de pază, ce s-a format pînă acum, ca ei să opună rezistență numai în cazul în care în ceasurile nopții cineva ar pune în pericol averea sau persoana cuiva. După ora 10 seara însă, ceata de petrecăreți adunată în cârciuma cea mare, unde și-a adus și un acău de vin, în sunet de fluer și strigături s-a îndreptat spre casă. Din rîndul ei, *tînărul zurbagiu Nicolae Mili* — care încrezîndu-se în averea *tatăului său Iosif Mili*, se află și acum sub proces la tribunal pentru vărsare de sînge — a strigat în fața casei mele următoarele cuvinte „io mi-s acuma Bálint nemeșu din Covășinț [. . .]”, Péterfy, nu ieși mai mult nemeș, de acuma așa ieși ca io, și-oi arăta de ieși din satu acesta afară [. . .]”² etc.“

În cazul că astfel de abuzuri neînfrîmate nu vor fi pedepsite și eventual vor fi atacați chiar și funcționarii, iar averea și viața lor va fi amenințată, atunci va fi zdruncinată liniștea tuturor cetățenilor pașnici. Drept urmare cer să se ancheteze infracțiunea prezentată în acest umil raport și să se pedepsească în mod sever individul care a încălcat ordinea publică și [a ultragiât] persoana mea oficială. Chiar cînd am încheiat aceste rînduri au venit la mine numitul Nicolae Mili și tovarășii săi, care au cerut cu smerenie îngăduință și iertare pentru faptele comise, după cum declară ei, datorită beției și nu din rea-voință. Cu toate acestea n-am întîrziat a-mi face respectuos raportul asupra celor întîmplate.

Dat la Radna, în 25 aprilie 1848

Péterfy Adalbert, jude nobilar

Original. Ah. St. Arad. Fond. Arh. comitat. Arad. A.V.C., nr. 584/1848.

¹ Expresie nepublicabilă.

² Expresie nepublicabilă.

[Ilieni, 25 aprilie 1848]¹

Méltóságos Fő Király Bíró Úr!

Nemzetünk szerencséjére át jövénk illyefalvi és aldobolyi közönséggel Uzonba, a mostan kimenendő katonaság eleibe. Itt arról értesülénk a katonaság által, hogy a velek hozott néhány szekereken fegyvereket vitetnek ki az országból. Mi a dolog állásáról meg akarván bizonyosodni, e végre felszólítottuk az illető májor urat, hogy világittson fel e tárgyra néve, melyre a tisztelt májor úr azt mondotta, hogy Károlyfejevárra viszik igazíttatni. De ez hazugságnak nyilvánított a katonaság által; mivel a katonaság azt mondja, hogy éppen az el-indulás előtt igazíttatták meg a fegyvereket.

Ezekből világos a csalás és árulás, mi szerént ki akarták lopni az országból, hogy így a székely nemzet² készületlen s fegyvertelen lepressék meg az

crosszal, mi annál hihetőbb, hogy egy káplár azt mondta, hogy tisztán Oláh országba akarták bé vitetni a Verestoronynál. Abban sincs kétség, hogy a meg bukott minister munkája minden ármány, mi ellenünk el követtetni céloztatik.

Tehát veszély fenyegetvén, alázatos tisztelettel kérjük méltóságodat, méltóztasson fő tiszti s hazafi kötelességéből folyólag úgy rendelkezni, hogy a le tartóztatott fegyverrel, s mint a katonák mondják, lőporral terhelt s le tartóztatott szekerek még ma bé indíttassanak Sepsi Szentgyörgyre a nemzeti házhoz, s ott a méltóságod felelete s fel vigyáztatása alatt mind addig ott tartassanak, míg a fő kormányszik e tárgyú rendelete le érkezend további intézkedésre³.

Jelentésem után tisztelettel vagyunk méltóságodnak alázatos szolgálói

Gál Dániel s társaim⁴

Măria voastră dumnule prim-jude regesc!

Spre norocul națiunii noastre am venit împreună cu locuitorii din Ilieni și Dobolii de Jos la Ozun pentru a întâlni armata care urma să plece. Aici am aflat de la militari, că pe carele aduse cu ei se scot arme din țară. Dorind să ne încredințăm asupra acestui fapt, am solicitat respectivului domn maior să ne lămurească asupra situației. Stimatul domn maior ne-a spus că le duc la Alba Iulia pentru reparat. Militarii au declarat însă aceasta drept minciună, întrucât, după spusele lor, armele au fost reparate chiar înainte de plecare.

Din cele de mai sus reiese clar înșelăciunea și trădarea, care se concretizează în intenția de a scoate [armele] pe ascuns din țară, pentru ca astfel națiunea secuiască² să fie surprinsă nepregătită și dezarmată de către ruși. Aceasta e cu atât mai verosimil, cu cât un caporal ne-a spus că voiau să le ducă chiar în Țara Românească pe la Turnu Roșu. E neîndoielnic și faptul că toată urzeala ce se pregătește contra noastră e opera ministrului în-lăturat.

Anunțându-vă primejdia, vă rugăm cu supus respect pe măria voastră să binevoiască a dispune pe baza îndatoririlor de înalt demnitar și patriot, ca acele care pline cu arme, iar după spusele soldaților și cu praf de pușcă, pe care le-am oprit deocamdată, să fie trimise încă azi la casa scăunală din Sfântu Gheorghe. Ele să fie ținute acolo sub răspunderea și supravegherea domniei voastre, pînă cînd va sosi dispoziția Guberniului în această problemă, împreună cu instrucțiunile pentru viitor³.

Înaintîndu-vă raportul rămînem devotații excelenței voastre

Gál Dániel și tovarășii mei⁴

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 980/1848. Foto: 2745—2746.

¹ Datarea s-a făcut pe baza scrisorii din 26 aprilie adresată prim-judelui regesc din Trei Scaune de către colonelul Dobay Károly. Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 980/1848. Foto: 2747, 2749—2751.

² Termenii trebuie înțeleși în sensul medieval de componentă a celor trei stări privilegiate din Transilvania, care în 1437 au încheiat „Unio trium nationum”.

³ Pentru cele două răspunsuri ale prim-judelui regesc adresate lui Gál Dániel V. Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 980/1848. Foto: 2747 și 2749.

⁴ Cu privire la nesupunerea grănicerilor secui de la Ozun, v. doc. 227, 254, 267, 282, 283, 284, 290.

Luna de Jos, 25 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Gróf Teleki Maximilián úr ő nagysága vajdaházi dominális bírāja e hó 24-én azon kellemetlen újsággal érkeze Lónára, miszerént a vajdaháziak¹ a további szolgálatnak ellen szegülés mellett, az allodiális erdők s egyéb allodiaturák el foglalásáról s fel osztásáról tanácskoznak, azt állítva, hogy ott nem volt s nem lesz semmi magyar birtok, s több egyéb rendetlenségeket követnek.

Bátorkodom tehát alázatos mély tisztelem mellett jelenteni excellentiádnak, minthogy sem magam ily környülmények között oda nem mehetek, sem a hajtók semmire sem ügyelhetvén, el lévén a vajdaháziaktól tiltatva, igen nyilvános, hogy az eddig jó gondviselés alatt tartott vetések, erdők s nevezetesen fiatal vágattak, menyire veszélyeztetve vagynak, — mivel következtethetni, hogy ők azokat rövid időn marháik számokra, kertelésekre s.t.b. fel szabadítva, tetemes károkat okozhatnak, s fel tehetni, hogy okoznak jelenleg is.

Mire nézt a leg alázatosabb mély tisztelettel esedezünk általánosan excellentiádnak, méltóztatt hatás rendelése által a már meg lehets csírájába indult vajdaházi rendetlenség meg fojtására egy kevés katonai erőt ki szállani parancsolni.²

Mely alázatos jelentésem után a leg alázatosabb mély tisztelettel öröklöm excellentiádnak leg alázatosab szolgálja

Kendilónán, április 25-én 1848

Gyarmathi János, gazdatiszt

[Rezoluție]

Drághba mint kormányzéki biztos ki lévén küldve és útját Páncél-csehi felé vévén tartományi biztos Szabó Josef, a kérelem utasíttatik ahhoz. Kolosvár április 27-dikén.

G. Teleki József

Preaînălțimea voastră domnule conte guvernator suprem!
Stăpinul meu milostiv!

Judele domential din Voivodeni al măriei sale domnul conte Teleki Maximilian a sosit la Luna de Jos în 24 a lunii curente. El a adus neplăcuta veste după care cei din Voivodeni¹, nu numai că s-ar împotrivi să presteze în continuare robotele, dar s-ar sfătui și asupra ocupării și împărțirii pădurilor alodiale, precum și a altor pământuri alodiale; ei ar fi declarat că acolo n-a fost și nu va fi nici o proprietate ungurească [nobiliară]; se pare că ar provoca și alte dezordini.

Alături de profunda și umila mea stimă, îndrăznesc a raporta excelenței voastre că, în astfel de împrejurări, nu mă pot deplasa acolo; nici paznicii nu-și pot face datoria, fiind opriți de cei din Voivodeni; este evident că sînt amenințate semănăturile, pădurile, îndeosebi cele tinere, ținute pînă acum sub o bună îngrijire; se poate prevedea că sătenii le vor încalca în curînd cu vi-

tele lor și le vor folosi pentru grădinarit etc.; ei ar putea provoca astfel pagube considerabile și probabil acum le și înfăptuiesc.

În această privință o implorăm pe excelența voastră cu cea mai umilă și profundă stimă să binevoiți a ordona măsuri eficiente și să trimiteți o oarecare forță militară pentru înăbușirea în fașă a dezordinii pornite deja la Voivodeni².

Înaintându-vă acest umil raport rămân pe veci devotatul excelenței voastre.

La Luna de Jos, în 25 aprilie 1848

Gyarmathi János, administrator

Rezoluție: Cererea se va înmîna comisarului teritorial Szabó József trimis la Dragu. El se va îndrepta și spre Panceu.

Cluj, în 27 aprilie [1848].

G[rof] Teleki József

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 021/1848. Foto: 2 790—2 791.

¹ Referitor la mișcarea din Voivodeni, v. doc. 93, 112, 136, 249.

² Cf. doc. 93, nota nr. 2.

196

Viena, 25 aprilie 1848

Euer Majestät,

Die in Wien verweilenden unterfertigten Siebenbürger haben durch Mittheilungen aus dem Vaterland in Erfahrung gebracht, daß der siebenbürgische Gouverneur Graf Teleky durch Demonstrationen einer bekannten Parthei gedrängt zum Zwecke der Berathung der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn auf dem 29tem Mai l. J. einen Landtag nach Clausenburg berufen hat.

Diesen Akt des Gouverneurs aus dem gesczlichen und politischen Gesichtspunkt zu beurtheilen überlassen wir vertrauensvoll der Allerhöchsten Weisheit Euer Majestät; wir glauben jedoch in Beziehung auf die Frage der Union der beiden Länder unsere Ansichten Euer Majestät in folgendem vorlegen zu sollen:

Wir wünschen die Union *nicht*, weil Siebenbürgen ein freies unabhängiges Land, keinen Grund hat seine Selbständigkeit und alle seit Jahrhunderten ihm lieb und treu gewordenen Zustände und Einrichtungen der Vernichtung preis zu geben.

Wir wünschen die Union *nicht*, weil wir die Ueberzeugung hegen, daß Siebenbürgen zu einem Bruchtheile Ungarns herabgesunken in seiner geistigen und materiellen Entwicklung zurückgehalten, und nur für ungarische Centralisations-Zwecke ausgebeutet werden würde.

Wir wünschen die Union *nicht* weil das, was für unsere Unabhängigkeit und unsere bürgerliche Einrichtungen geboten wird, und kein Vertrauen einflößt, denn die kaum Tage alten Institutionen Ungarns stehen auf durch-

gewühltem Boden und bieten nicht, sondern bedürfen zu ihrer Anerkennung selbst noch Garantien der Lebensfähigkeit und Dauer.

Wir wünschen endlich die Union nicht weil wir von Liebe und Treue für unseren Landesherren und Kaiser erfüllt sind und von ihm, nicht aber von einem Ministerium regiert werden wollen, welches auf den rauchenden Trümmern der Verfassung sich sein Capitol gebaut hat.

Ungarn bedarf zu seiner Existenz Siebenbürgen nicht. — Will es groß und mächtig werden, — so kann es dies nur im festen Verbande mit der mächtigen Gesamtmonarchie, für diese ist es aber gleichgültig unter welchem Namen die Gesamtkräfte der Monarchie zu allgemeinen Staatszwecken zusammenwirken.

Deswegen möge Ungarn die Bahn aufrichtiger Hingebung an die Gesamtmonarchie und nicht die verderbliche Separation verfolgen, es suche nicht freie Länder zu verschlingen, die auf ihre selbständige Existenz die volle Berechtigung haben.

Aber auch die Regierung kann die Union nicht wünschen! Ungarn hat sich von der Monarchie losgerissen, eine Vereinigung mit ihr existiert nur noch in der Theorie! Wenn dieses schon ganz selbständige Land sich noch durch Siebenbürgen vergrößert, dann wird es den Schwerpunkt der Monarchie zu sich hinüber ziehen und sie beherrschen durch seine Wucht und Größe.

Ungarn hat durch die Erklärungen auf dem Landtag jede Theilnahme an den Lasten der Staats Schuld abgelehnt. Sollen mit Siebenbürgens Vereinigung auch dessen nicht unbedeutenden finanziellen Mittel vom Staatsschatze zu Ungarns Gunsten verloren gehen?

Ungarn hat der Monarchie die Disposition über die Militärgrenze und die ungarischen Feldtruppen entrissen. Mit Siebenbürgen würden ihr weitere 8 Regimenter der besten Truppen entgehen, und der ungarischen Macht zuwachsen.

Endlich würde die Regierung durch die Beförderung der Union eine Ungerechtigkeit begehen an der großen Mehrzahl der Bewohner Siebenbürgens, welche die Union nicht wünscht und in dem Genusse ihrer eigenen Gesetze und Institutionen ihre einzige Beruhigung finden wollen.

Wir glauben daher mit vollem Vertrauen Eurer Majestät die Bitte an das Herz legen zu dürfen daß die hohe Regierung im Grundsätze schon sich gegen die Vereinigung beider Länder erkläre zunächst aber:

- a. Die vom Gouverneur geschehene Berufung des Landtags nicht durch die allerhöchste Beistimmung sanctionieren wollen.
- b. Den nächsten Landtag nicht nach Klausenburg, sondern einer andern die freie unabhängige Berathung sicherstellenden Stadt berufen wolle.
- c. Unter die an den Landtag zu richtenden Propositionen die Unionsfrage nicht aufnehmen.

Schließlich aber bitten wir Euere Majestät, die Treue der größten Mehrzahl allerhöchst ihrer Siebenbürger Unterthanen sich Allernädigst versichert zu halten u. auf die kräftige Unterstützung jeder das Interesse Euer Majestät u. der Monarchie wehrenden Maßregel die Regierung durch dieselben zu rechnen. Die wir etc.

Cluj, 26 aprilie 1848

Fogarasi püspök Lemény Jánosnak

Nemes Aranyos szék fő király bírāja által a harasztosi csend háborító mozgalmok tárgyában véghez vitt kinyomozás közelebbről hozzám felterjesztvén, annak tartalmából ki világlik, hogy az ottani oláh lakosoknak fel ingerlésében azon helység egyesült hitű lelkésze nem kevés bé folyással volt, annál fogva méltóságodat felszólítani kívántam, hogy illető lelkészt e tényéért komolyan meg feddeni s minden további bűjtogatásoktól, reá múlhatatlanul háromlandó büntetés terhe alatt, el tiltani ne terhelteessék.

Nemes Aranyos szék fő királybírájának

Méltóságodnak folyó hó 20-ól 190. E. szám alatt hozzám tett felirata következtében, melynél fogva a harasztosi csend háborító mozgalmok tárgyában véghez vitt ki nyomozási jegyző könyvet az al király bíró jelentésével együtt fel terjesztette, azon leveleknek vissza rekesztése mellett szükséges tudásul ezennel vissza írni kívántam. Miszerint mái napon és jelen szám alatt a görög egyesült hitűek püspökét fel szólítottam az iránt, hogy a kinyomozási jegyző könyv tanusítása szerint, az ottani lakosok ingerlésében nem kevés béfolyással volt helybeli görög egyesült lelkészt fennebbi hibás tényéért meg fedvén, a további bűjtogatástól fenyíték terhe alatt tiltsa el.¹

Kolosvár, Aprilis 26. 1848

Către episcopul de Făgăraș, Ioan Lemeni

Mi s-a înaintat recent ancheta efectuată de prim-judele regesc al nobilului scaun Arieș, în cauza mișcărilor care au tulburat liniștea la Călărași. Din conținutul acesteia reiese că preotul unit al acelei localități a avut nu puțină influență în agitarea locuitorilor români de acolo. De aceea, doresc să mă adresez eminenței voastre să-l muștrați sever pe respectivul preot pentru fapta sa; să-i interziceți orice alte agitații ulterioare și să-i puneți în vedere pedeapsa care-i va reveni altfel în mod inevitabil.

Prim-judelui regesc al nobilului scaun Arieș

Doresc să vă răspund prin prezenta la adresa măriei voastre, ce mi-a fost înaintată în 20 a lunii curente sub numărul 190 B, prin care mi-ați trimis protocolul anchetei efectuate în cauza mișcărilor ce au tulburat liniștea la Călărași, împreună cu raportul vicejudelui regesc. Alăturat vă retrimis actele amintite. În ziua de azi, sub numărul prezent, l-am solicitat pe episcopul uniților de rit grecesc să-l admonesteze pe preotul local de aceeași confesiune. Conform celor cuprinse în protocolul anchetei el a avut nu puțină influență în agitarea locuitorilor de acolo. Pentru amintita sa faptă greșită să i se interzică a mai face agitații ulterioare, fiindcă altfel va fi pedepsit¹.

Cluj, 26 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 933/1848. Foto: 228—229.

¹ Cf. doc. 76, 92, 121, 122, 174, 218.

Cluj, 26 aprilie 1848

Fogarasi püspök Lemény Jánosnak.

Méltóságodnak folyó hó 21-*ről* 729. szám alatt költ feljelentésére¹, mely-nél fogva idei 5245. szám alatti kormányi rendelet értelmében, az oláh nemzet ügyében tartandó tanácskozás végetti egyben gyűlés idejét jövő Ma-ius hó 15-re ki tűzöttnek lenni jelenti, ezennel vissza írni sietek: miként méltóságodnak ez előtt is tett nyilvánítasom szerint, válogatott értelmes és kevés egyénekből álló, oly szerű nyűlésnek tartása, mely az oláh nemzet kí-vánatait magában foglaló s a közelebbi ország gyűlésre bé adandó kére-lem meg készítésében a köz csendnek leg óvatossabb fenn tartása mellett működjék, ellenemre ugyan nincs, mind azon által méltóságodnak kötele-ségévé kívánom tenni, hogy befolyásánál fogva, minden ki telhető módon arra munkálni törekedjék, miszerint azon gyűlésben csak is a közelebbi or-szág gyűlésre bé adandó kérelem szerkezete felett folyjon a tanácskozás, és semmi más, bár mi szín alatt is a köz bátorság és csend háborítására célzó vitatások vagy határozatok ne hozasanak; sőt *magá az ország-gyűlésére be-adandó kérelem mind érdemére, mind kifejezésére nézve a mérséklés bélyegét, mely egyedül vezérelhet célra, viselje, és annak beadása magára méltóságodra bizassék*². Ezen gyűlés folyamáról ki merítőleg készítendő jegyző könyvet hoz-zám azonnal fel küldvén.

Kolosvár, Aprilis 26. 1848

Către episcopul de Făgăraș, Ioan Lemeni

Mă grăbesc să răspund prin prezenta la adresa eminenței tale din 21 a lunii curente, sub numărul 729¹. În conformitate cu dispoziția gubernială din anul curent, nr. 5 245, prin care se raportează stabilirea datei de 15 a lunii mai pentru adunarea ce urmează să se consfătuiască în cauza națiunii române, conform declarației mele făcute anterior eminenței tale, nu sînt împotriva ținerii unei adunări alcătuite dintr-un număr redus de persoane alese și inteligente. În condițiile menținerii cu cea mai mare prudentă a liniștii publice, ea va lucra la pregătirea cererii ce ar urma să cuprindă doleanțele națiunii române, pentru a fi înaintată proximei Diete. Totuși doresc să precizez că *exce-lența voastră sînteți dator a vă folosi de influența pe care o aveți și a vă strădui să acționați în toate modurile posibile, pentru ca în acea adunare să se discute numai structura petiției ce urmează a se înainta proximei Diete și nimic altceva. În orice caz, să nu se poarte discuții și să nu se adopte sub nici o formă hotărîri care ar periclita liniștea și securitatea publică. Mai mult, peti-ția ce urmează a se preda Dietei să poarte pecetea moderației, atît în conți-nut cît și în formă. Numai astfel se va putea atinge scopul urmărit. Înainta-rea petiției să fie incredințată eminenței voastre*². Protocolul care se va lua asupra întregii desfășurări a adunării să-mi fie trimis imediat.

Cluj, 26 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 947/1848. Foto: 233.

¹ V. doc. 98, 99, 135 și 137.

² Text intercalat de guvernatorul Teleki.

Cluj, 26 aprilie 1848

Görög nem egyesült püspök Schaguna Andrásnak — vagy ennek Szebenbe nem léte esetében főtisztelendő Fule Moses úrnak

A méltóságod igazgatása alatti egyházi tanács ideiglenes elnökének folyó hó 19-ről 231. szám alatt költ fel jelentésére¹ melynél fogva idei 5245. kormányi szám alatti rendelet értelmében az oláh nemzet kívánatait magában foglaló s a közelebbi ország gyűlésre bé adandó kérelemnek meg készítése végett tartandó gyűlés idejét jövő Maius hó 15-re Szebenbe mint a püspöki lak helyére² ki tűzöttnek lenni jelenti, méltóságodnak ezennel vissza írni kívántam, miszerint a megtartandó gyűlés békés iránya felüli biztosítást tudomásul vévén, annak oly móddali meg tartásában megegyezem, hogy azon gyűlés csupán a fentebbi kérelem tárgyalásában működjek, és minden más, bár mi szín alatt, a köz bátorság és csend háborítására célzó vitatások a leg gondosabban el kerültessenek, és maga az ország gyűlésére beadandó kérelem mind érdemére, mind kifejezésére nézve a mérséklet bélyegét, mely egyedül vezethet célra, viselje, és annak beadása magára méltóságodra bizassék³. Mely illetén képpen gyűlés irányára méltóságodnak minden be folyásánál fogva gyakorlandó felügyeletet saját felelete terbe alatt⁴ méltóságodra oly hozzá adással bízom, hogy ezen gyűlés folyamáról ki merítőleg készitendő jegyző könyvet hozzám azonnal fel küldeni ne terheltessek.

Szebeni polgár Mesternek

A görög nem egyesült hitűek egyházi fő tanácsa közelebbről hozzám intézett felirata szerint az oláh nemzet kívánatait magában foglaló s a közelebbi ország gyűlésre bé adandó kérelem még készítése végett, idei 5245. szám alatti kormányi rendeletnél fogva meg tartatni engedett gyűlés határ idejét jövő hó 15-re tűzvén ki, uraságodnak ezennel meg hagyom, miszerint a fennebbi gyűlés tartása ideje alatt az ottan öszve gyűlt egyének minden tetteit éber figyelemmel kísérvén, arra felügyelni minden módon törekedjék, hogy a csend és közbátorság fen tartassék, engem a történteokról azonnal értesítvén.

Kolosvár, Apr. 26. 1848

Către episcopul ortodox Andrei Șaguna sau în absența domniei sale din Sibiu, preacucernicului domn Moise Fulea

Doresc să răspund prin prezenta adresei din 19 a lunii curente sub numărul 231 a președintelui provizoriu al Consistoriului bisericesc aflat sub jurisdicția eminentei tale¹. Conform adresei, în sensul dispoziției din anul curent de sub numărul gubernial 5 245, se raportează stabilirea datei adunării pentru 15 mai, luna următoare, la Sibiu, ca reședință episcopală², în vederea elaborării cererii către viitoarea Dietă, care va cuprinde doleanțele națiunii române. Întrucât am luat la cunoștință asigurarea privind orientarea pașnică a viitoarei adunări, aprob ținerea ei cu condiția să se rezume numai la dezbaterea cererii de mai sus. Pentru a nu se tulbura liniștea și securitatea publică, să se evite cu cea mai mare grijă și prin toate mijloacele orice alte discuții.

Însăși petiția către viitoarea Dietă să poarte pecetea moderației, atât în privința conținutului, cât și a formei, deoarece numai astfel poate duce la scopul propus. Înaintarea ei să se încredințeze eminenței tale³. Exercițarea controlului și influențarea adunării în sensul unei atare orientări revin ilustrității tale sub răspundere personală⁴. Protocolul ce se va lua despre întreaga ei desfășurare, să nu întârzieți a mi-l trimite imediat.

Către judele primar al Sibiului,

Conform adresei ce mi-a fost trimisă recent de Consistoriul suprem bisericesc ortodox s-a stabilit pentru 15 a lunii viitoare data adunării, aprobată a se ține prin dispoziția gubernială din anul curent sub nr. 5 245, în vederea elaborării cererii care urmează a se înainta proximei Diete. Ea va cuprinde doleanțele națiunii române. Prin prezența ordon domniei tale, ca în timpul desfășurării adunării de mai sus să urmărești cu vigilență faptele persoanelor adunate acolo și să te străduiești a asigura prin toate mijloacele menținerea liniștii și securității publice. Apoi, să mă anunți imediat despre cele întâmplate.

Cluj, 26 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 948/1848. Foto: 236—237.

¹ V. doc. 98 și 99.

² Text intercalat de guvernatorul Teleki.

³ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

⁴ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

200

Cluj, 26 aprilie 1848

An S-ne Excellenz den hierländigen k. Kommandierende Generalen

Die aus der Mitte des Aranyoscher Stuhls zur Aufrechthaltung der öffentlichen Sicherheit in Kövend delegirte Kommission, hat mittelst ihrer Vorstellung v. 20-ten April wegen Verabfolgung von 2000 Gewehren, 100 Karabiner, 100 Pistolen und 100 Säbeln, dann eine gehörige Quantität Schießpulver und Kugeln aus dem Karlsburger Zeughaus, für die Aranyoscher Stuhl zu errichtenden Bürgergarde bei mir das Ansuchen gestellt¹.

Aus Anlass dieses habe ich die Ehre Euer Excellenz zu ersuchen die nöthige Verfügung treffen zu wollen: daß die oben angeführten Gewehre und verlangten Vorrichtungen in Karlsburger Zeughause bereit gehalten werden.

Klausenburg am 26ten April 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 934/1848. Foto: 2 705—2 706.

¹ V. doc. 121.

Cluj, 26 aprilie 1848

Nemes Alsó Fejér Vármegye fő ispányának.

Ezen méltóságod kormányja alatti nemes megye kebeléből ki rendelt állandó csendőri bizotmány folyó hó 26ról gyors postán hozzám fel küldött jelentésénél¹ fogva, arról tudósítván engem, miszerint az oláhok által a Tamás vasárnapi gyűlés mind a királyi kormány, mind a fogarasi püspök tilalma ellenére meg tartatni szándékolatik, és azon gyűlésre Moldova és Oláh országokból is követek lennének meg jelenendők; noha az illető püspöknek közelebrül hozzám tett hivatalos tudósítása szerint csupán az oláh nemzet kívánatait magában foglaló s a közelebbi ország gyűlésre bé adandó kérelem megkészítése végett idei 5245. szám alatti kormányi rendeletnél fogva meg tartatni engedett gyűlés határ ideje jövő hó 15re van ki tűzve, mind azon által méltóságodat a fenn írt bizotmány által fel küldött szolga bírói jelentések vissza küldése mellett fel szólítani kívántam, hogy ezen gyűlést illetőleg ki adott kormányi rendelet foglalatját sinór mértékül tartván, maga személyesen azon gyűlés ideje alatt Balásfalván vagy vidékén megjelenvén magát mindenekben a fő kormánysszék rendeletéhez alkalmaztatni, és mivel úgy vagyok értesítve, hogy ügyvéd Butyán László², ki ezen mozgalmaknak fő rugója, Abrudbányáról Zalatna felé vevén útját szombathon estve szándékozik 10ed magával Balásfalvára menni, ha annak jó szerűleg módját ejt-hetné, őt letartóztatni és katonai őrizet alatt tüstént a leg nagyobb sietséggel Kolosvárra szállítani³, engem pedig mindenekről tudósítani ne terheltecsék.

Kolosvár, Apr. 26 1848

Către comitele suprem al nobilului comitat Alba de Jos

Comitetul permanent pentru păstrarea ordinii, format în nobilul comitat aflat sub cîrmuirea măriei tale, m-a informat prin raportul pe care mi l-a trimis prin poșta rapidă în 26 a lunii curente¹, că în pofida interdicției, ațt din partea Guberniului, cît și a episcopului de Făgăraș, se intenționează ținerea de către români a adunării de la duminica Tomii. La acea adunare ar urma să fie de față și delegați din Moldova și Țara Românească. Conform adresei oficiale ce mi-a fost trimisă recent de respectivul episcop, data adunării va fi ziua de 15 a lunii viitoare. Ea s-a permis a se ține prin dispoziția gubernială din anul curent sub nr. 5 245, numai în vederea elaborării petiției care va cuprinde doleanțele națiunii române și va fi adresată proximei Diete. Vă retrimis rapoartele juzilor nobiliari care mi-au fost înaintate de amintitul comitet și doresc să vă ordon în conformitate cu conținutul dispoziției guberniale emise cu privire la acea adunare, să apăreți personal în perioada acesteia la Blaj sau în împrejurimi și să respectați întru totul dispoziția gubernială. Sînt informat că avocatul Vasile² Buteanu, care e principalul promotor al mișcării, va pleca dinspre Abrud spre Zlatna, iar sîmbătă seara intenționează

să meargă la Blaj împreună cu 10 tovarăși de-ai săi. Dacă e posibil să-l arestați și să-l expediați la Cluj, sub pază militară, în cea mai mare grabă³. Pe mine să nu întârziati a mă informa despre toate acestea.

Cluj, 26 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 949/1848. Foto: 240—241.

¹ V. doc. 219.

² E vorba de Ioan și nu de Vasile Buteanu; autoritățile îi confundă.

³ Text intercalat de mâna guvernatorului Teleki.

202

Cluj, 26 aprilie 1848

a) Kolos Vármegye fő Ispánnyának; b) Kolosvár városa főbírájának

a) Uraságodnak; b) Kolos vármegye fő ispánjának¹.

a) és b) mái napon az oláh nép bujtoztatása tárgyában hozzám, alá írt királyi kormányzóhoz tett két rendbéli fel jelentései² mellett fel küldött irományok oly utasítással

a) küldetnek vissza ezennel

b) küldettek említett fő ispánnak a mai nap vissza, hogy uraságoddal

a) hogy a kolosvári fő bíróval

a) és b) uraságoddal egyet értőleg³ ügyvéd Mikás Ferencet további rendelésig az alól írt kormányzó által szóval adott utasítás szerint⁴ le tartóztatva és el különítve hagyván, az uraságod, a kolosvári fő bíró által az ő szállításán el rendelt motozás végbe vitele és a ne talán ottan találtató irományok meg vizsgálása után, a találandó környülállásokhoz képest az ő ki kérdezésit és a szükséges nyomozást tovább folytattassa, és jegyző könyvre vétesse.

Mint hogy pedig mái napon, éppen midőn a motozás a Mikás szállásán kezdődött, egy Abrudbányáról hozzá intézett levél érkezett, mely uraságod kolosvári fő bíró által kezéhez vétetvén és ide bé adatván itten ./ . jegy alatt közöltt(ik) magyar fordításával együtt, ezen levélre nézve is az azt hozott embert, ki jelenleg a város fogházában le tartóztatva vagyon, kérdeztesse ki az iránt, hogy ezen levelet ki küldötte általa Mikás Ferencnek, úgy egyéb általa tudható, ezen dologhoz tartozó körülményekről is, és ezen embernek is nyilatkozatát jegyző könyvre vétetvén, a Királyi Fő Kormányhoz terjeszse fel.

a) *Mi is a telyesítendőők telyesítése végett oly hozzá adással íratik meg uraságodnak, miszerint egy alkalmas felsőbb állású megyei tisztet küldjen ki, ki a kolosvári, ez eránt a mai nap utasított fő bíró által kijelelendő városi biztossal, az említett utasításhoz képest tegyen ezen rendeletnek eleget.*

b) *Mi is uraságodnak oly utasítással íratik meg, hogy egy erre alkalmas egyént jelelvén ki, azt utasítsa oda, miszerént az ez eránt kellőleg értesített Kolos megyei fő ispán által kinevezendő biztossal együtt ezen rendeletnek eleget tegyen⁵.*

Kolosvár, április 26-án 1848⁶

a) Comitelui suprem al comitatului Cluj¹

b) Judeului primar al oraşului Cluj

a) și b) Informațiile primite astăzi, împreună cu rapoartele ce mi-au fost trimise mie subsemnatului guvernator regal, în două rînduri², în problema instigării poporului român, le-am restituit azi comitelui suprem sus-numit cu acea dispoziție:

a) ca împreună cu judele nobiliar din Cluj,

a) și b) căzînd de acord cu domnia ta³, să-l țineți arestat și izolat pe avocatul Florian Micaș pînă la noi ordine, conform dispoziției verbale⁴ dată de subsemnatul. După percheziția făcută în locuința acestuia, din ordinul dv. domnule jude nobiliar din Cluj, și după cercetarea eventualelor scrisori găsite acolo, să continuați interogarea și ancheta. Potrivit circumstanțelor să întocmiți un proces-verbal. Tot azi cînd s-a efectuat sus-numita percheziție în locuința lui Micaș a sosit o scrisoare din Abrud, adresată acestuia. După ce ați primit-o domnia voastră, domnule jude nobiliar din Cluj, ați înaintat-o aici sub punctul 1, împreună cu traducerea maghiară. Să interogați omul care a adus-o și se află arestat în închisoarea oraşului, atît despre emitentul scrisorii adresate lui Florian Micaș, cît și despre circumstanțele aparținătoare acestui obiect. Procesul-verbal întocmit asupra declarației acestui om să fie înaintat Guvernului regal suprem.

a) Pentru îndeplinirea celor necesare mă adresez domniei tale, cu adău-sul să trimiteți aici un funcționar comitatens cu o funcție mai mare, care să ducă la îndeplinire acest ordin conform dispozițiilor amintite, împreună cu comisarul oraşului numit azi în același scop de către judele nobiliar.

b) Dispoziția ce vi se trimite domniei voastre, referitoare la alegerea persoanei potrivite, prevede s-o somați să ducă la îndeplinire acest ordin⁵, împreună cu comisarul numit de către comitele suprem al comitatului Cluj.

Cluj, 26 aprilie 1848⁶

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 600/1848. Foto: 1 414—1 415.

¹ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

² V. doc. 214, 215, 216.

³ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

⁴ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

⁵ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

⁶ Cf. doc. 214, 215, 216. 239, 262, 275.

203

Cluj, 26 aprilie 1848

Nemes Tanács!

Ezen nemes tanácsnak folyó hó 26-ról gyors postán hozzám felküldött jelentésire, melynél fogva, azért, hogy azon éjjel a városon keresztül tizenegy szekér, katonai őrizet mellett, különböző utcán vonult el, melyek puska-porról, töltésekre mérve, terhelve, Kolosvárra indultak — aggodalmát fejezi ki, a nemes tanácsnak tudtára kívánom adni: miszerént a kérdésben lévő puska-pornak kolosvárrai átszállítása az én előleges tudomásommal az ide való vár parancsnok és tábornagy Gallbrun Ádám úrnak rendeletéből intéz-tetett legyen el. Egyébaránt a nemes tanácsnak és azon város közönségének

megnyugtására őszintén nyilvánítom, hogy azon lőpor az országban fog hagyatni, és csak is e haza boldogsága, közbátorsága, és csendje fenntartására s a haza polgárinak nyugalma eszközlésére lenne a szükség esetében használandó. Allandóul maradván a nemes tanácsnak szolgálatra kész

Kolosvártt, április 26kán 1848

Gróf Teleki József

[Rezoluție]

553. elő adatott Apr. 29. 1848. Gr. Teleki József erdélyi kormányzó ő nagy méltóságának hivatali levele melyben a tanácsnak idei 542. szám alatt felterjesztett azon jelentésére, melynél fogva az által, hogy Apr. 26a éjjelen a városon keresztül 11 szekér katonai őrizet mellett különböző utcán vonult el, melyek puskaporral, töltésekre mérve, terhelve Kolozsvárra indultak, aggodalma fejeztetik ki — visszairatik, miszerént a kérdésben levő puskapornak kolosvárrai át szállítása ő nagyméltósága hírével történt, egyszerűsint nyilvánítatik az is: hogy azon lőpor az országban fog hagyatni, és csakis e haza boldogsága, közbátorsága és csendje fentartására, a haza polgárainak nyugalma eszközlésére lenne a szükség esetében használandó.

El. 207. 848.

Főkormányzó ő méltóságának jelen tudósító rendelete örvendetes tudomásul szolgál. Azonban a nemzetőrségi előjáróság előtt is olvastásuk fel.

Nobil consiliu!

În raportul acestui nobil consiliu care mi-a fost înaintat prin ștafetă în 26 a lunii curente, se exprimă îngrijorarea față de trecerea pe diferitele străzi ale orașului, în noaptea zilei respective, a unsprezece căruțe încărcate cu praf de pușcă, ce s-au îndreptat spre Cluj sub supraveghere militară. Doresc să dau de știre nobilului consiliu, că transportarea prafului de pușcă la Cluj s-a efectuat din ordinul generalului Gallbrunn, cu autorizația mea prealabilă. Dealfel, declar cu sinceritate — pentru liniștirea nobilului consiliu și a publicului orașului respectiv — că acel praf de pușcă va fi lăsat în țară și va fi folosit numai în caz de nevoie pentru menținerea fericirii patriei, a ordinii și securității publice, precum și pentru asigurarea liniștii cetățenilor acestei țări. Rămân în permanență la dispoziția nobilului consiliu.

La Cluj, 26 aprilie 1848

Graf Teleki József

[Rezoluție]

La 29 aprilie a fost citită scrisoarea oficială a preainălțimii sale contele Teleki József, guvernatorul Transilvaniei, care reprezintă un răspuns la raportul consiliului înaintat sub nr. 542. În el se exprimă îngrijorarea față de trecerea sub pază militară pe diferitele străzi ale orașului, în noaptea zilei de 26 aprilie, a 11 căruțe încărcate cu praf de pușcă, având destinația Cluj. În [scrisoare] se arată că transportul prafului de pușcă la Cluj s-a efectuat cu aprobarea înălțimii sale domnul conte Teleki; că acel praf de pușcă va fi lăsat în țară; că va fi folosit numai în caz de nevoie exclusiv pentru fericirea patriei, pentru menținerea liniștii și securității publice, pentru asigurarea liniștii cetățenilor țării.

Prezenta adresă a înălțimii sale domnului guvernator se ia la cunoștință cu multă bucurie. Să fie însă citită și în fața conducerii gărzii cetățenești.

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. oraș. Turda, nr. 207/1848. P.

204

Cluj, 26 aprilie 1848

Nemes Belső Szolnok Megyéhez

Tekintetbe vévén ezen Királyi Fő Kormány Szék e nemes vármegye tisztségének folyó hó 24ik napjáról ide tett föliratában¹ föl hozott okokat és körülményeket, a jelen aggasztó körülmények tekintetéből, azok ellen, kik a személy és vagyon erőszakos megtámadásának merényletére vetemednének, ezen nemes megye területére nézve három hónapokra rögtön-büntető bíróság tartására e nemes megyének engedély adatott, a következők hozzátevével:

1söbben A két kerületekre nézve mind egyikben egy külön rögtön büntető bíróság alakítassék, a felső kerületben Pataki Dániel helyettes főbíró, az alsó kerületben pedig királyi pénztárnok Veres János elnökleitei alatt, a többi közbírák a tisztség által választván.

2szor A rögtön büntető jog gyakorlatára nézve 1816ik évi 684. szám alatt ki adott s a rögtön büntető bíróság elnökei s köz bírái között ki osztás végett több példányokban ide fogott szabály, mind a nemes megye tisztsége, mind pedig az említett elnökök és közbírák által, a rögtön büntető bíróság által tárgyalandó minden esetre nézve, a leg szorosabban meg tartandó lesz, jelesen az elnököknek kötelességévé téendő, miként ezen szabályt, annak 6ik része 7ik szakasza értelme szerént, a bíróság minden öszve ülése alkalmával, a közbírák előtt fenn szóval olvastassa föl.

3szor. A rögtön büntető bíróság tartására nyert engedély, azon szabály 2ik része 4ik szakasza értelme szerént, e nemes megye minden helységekben pontosan ki hirdetendő, s a rögtön törvényeli élés csak akkor kezdetetik meg, mi után az illető szolgabírák által tizenöt napok alatt e nemes megye tisztségéhez mulhatatlanul téendő tudósításokból, az azzali élhetésre nyert engedélynek mindennek tudtára lett ki hirdetése ki világland, önként értetőd-vén, miként ezen ki hirdetés előtt, vagy azután is, de nem tetten éretve, vagy folytonos üldöztetés közben bé fogott gonosztevők a rögtön büntető bíróság alá nem tartoznak, hanem a rendes bíróság előtt indítandó és egész szorgalommal folytatandó bünyfenyítő köz kereset alá vonandók.

4szer. A rögtön büntető joggal élésnek csak a tetten ért és folytonos üldöztetés közben bé fogott, vagyon és személy erőszakos meg támadói ellen lehet helye.

5szor. A fennebbiek szerént megengedett rögtön büntető jog három hónap el telte után, ha csak innen annak meg nyújtására engedély nem adatott, el enyészik; következőleg e nemes megye tisztsége az írt idő el telte előtt a köz bátorság állásáról ide tudósítást tégyen.

Nemes Doboka megyéhez, Kővár vidékéhez², nem különben Máramaros és Szathmár megyékhez, úgy a Besztercei Tanácshoz

Nemes Belső Szolnok megye tisztségének közelebről ide tett tudósításaiban elő sorolt aggasztó körülmények tekintetéből, azok ellen, kik a vagyon

és személy erőszakos meg támadásának merényletére vetemülnének, az írt nemes megye területére nézve három hónapokra rögtön büntető bíróság tartására, az említett nemes megyének e Királyi Fő Kormány által engedély adatott. Miről is e *nemes megye, vidék, kegyelmetek keblében, -lökben* léendő ki hirdetés végett ezennel értesítetik, *-nek*.

Máramaros és Szatmár megyéknek: Mi is e nemes megye közönségének ezennel a végett iratik meg, mi szerint azt keblében ki hirdettetni szíveskedjék.

A Honi Fő Hadi Vezérséghez

In considerationem sumtis anxiiis circumstantiis per officiolatum comitatus Szolnok Interioris, medio relationis suae recentius horsum praestitae remonstratis, adductisque serie ejusdem motivis, universitati ejusdem comitatus, quoad ambitum territorii Comitatus, exercitium juris statarii contra violentos personarum et bonorum aggressoris, ad tres menses abhinc concessum esse inclitae Supremae armorum Praefecturae fine ingravatim disponendae illius in locis militari jurisdictioni subjectis publicationis hisce notum additur.

Urunk ő Felségének

In considerationem sumtis anxiiis circumstantiis per officiolatum comitatus Szolnok Interioris serie humillime advolutae relationis suae de 24 aprilis a.c. horsum praestitae remonstratis adductisque in eadem motivis Regium hocce Gubernium Universitati praedicti comitatus contra violentos personarum et bonorum aggressores juris statarii exercitium quoad ambitum ejusdem comitatus ad tres menses, sequentibus sub conditionibus concedendum esse invenit.

1-o. quod in duobus praedicti comitatus circulis, sub praesidiis, quoad circumulum superiorem Danielis Pataki substituti supremi judicis nobilium quoad circumulum inferiorem Joannis Veres regii perceptoris, duo fora stataria constituenda, sint cojudices vero horum fororum per officiolatum designandi veniant.

2-o. quod norma sub numero 684 a[nni] 1816 quoad exercitium juris statarii edita atque officiolatui dicti comitatus fine distributionis inter praesides et cojudices pluribus in exemplaribus transmissa tam per officiolatum quam per praesides et cojudices in singulis exercendi juris statarii casibus strictissime observandae sit, signanter Praesidibus intimandum sit, ut normam hanc sensu §^{phi} 7ⁱ partis VI alta voce coram cojudicibus singulo in casu per legi curent.

3-o quod impetratum juris statarii exercitium sensu ejusdem normae § 4 partis II in singulis comitatus locis et territorii debite publicandum sit, illiusque exercitium tunc solum inchoari possit, ubi e relationibus per concernentes supremos et vice iudices nobilium officiolatui intra quindenam inomisse praestandis publicationem rite ad omnium et singulorum notitiam institutam esse constiterit eo suapte intellecto quod malefactores ante rite institutam publicationem vel licet post publicationem, ast non in facto delicti vel continua persequutione comprehensi ad ictum juris statarii haud cadant, verum ordinario juris processu omni tamen cum solertia pertractando, conveniendi sint.

4-o. quod concessi taliter juris statarii exercitium, unice contra violentos personarum et bonorum aggressores et contra hos quoque nonnisi tunc, ubi in facto delicti vel continua persequutione comprehensi fuerint, locum obtinere queat, adeoque ad cujuscunque generis alia delicta patrans malefactores, juris statarii exercitium applicari non possit.

5-o. quod exercitium juris statarii taliter concessum, evoluto trimestri nisi prolongatio illius abhinc impetrata sit suapte cessare debeat adeoque per officiolatum sufficienti ante trimestris termini expirationem tempore; de statu securitatis publicae in dicto comitatu relatio Regio huic Gubernio praestanda sit.

Denique juris statarii exercitium universitatibus comitatum Maramoros et Szathmar item Doboka, districtus Kővár ac magistratui Bistriciensi non secus Supremae in hoc Principatu Armorum Praefecturae, fine instituendae publicationis significatum est.

Quae taliter disposita esse Majestati vestrae sacratissimae in nexu humillimae nostrae relationis de 14 mensis currentis sub numero 5101 eidem Altefatae Maiestati Vestrae praestitae eo humillime subjuncto repraesentamus, quod etsi per officiolatum saepius memorati comitatus manifesti casus securitatem publicam laedentes, horsum remonstrati non sint, quum nihilominus Regium hocce Gubernium tales manifestos casus in modernis anxiis circumstantiis perpatrari facile posse non sine fundamento arbitrant scopo perterrefactionis malefactorum hacquoque occasione ad extraordinaria remedia confugere necessitatum se esse videat. Solicitatum per officiolatum comitatus Szolnok Interioris juris statarii exercitium universitati ejusdem comitatus ad tres menses concedere non dubitaverit.

Kolosvárt, Szentgyörgyhó 26án 1848ba

Nobilului comitat Solnocul Interior.

Guberniul regal suprem a luat în considerare argumentele prezentate în raportul nobilei oficialități comitatense din ziua de 24 a lunii curente¹, precum și circumstanțele îngrijorătoare ale prezentului și a admis introducerea pe un termen de trei luni, în acest comitat, a judecătorilor statariale împotriva acelor care vor săvârși delict de violare a persoanei și a proprietății, cu adăugarea următoarelor:

1. în cele două cercuri [ale comitatului] să se formeze separat câte o judecătorie statarială și anume în cel de sus sub președinția locțiitorului prim-judelui Pataki Dániel, iar în cel de jos sub președinția perceptorului regal Veres János; ceilalți jurați comuni vor fi desemnați de către oficialități;

2. judecata statarială se va face pe baza regulamentului nr 684 din 1816, care este alăturat aici în mai multe exemplare; ele vor fi distribuite președinților judecătoriilor și juraților comuni; [regulamentul] va fi respectat atât din partea dregătoriei comitatense, cât și de președintele judecătoriei și de jurați; fiecare caz va fi dezbătut pe baza acestui regulament; președinții au datoria să citească acest regulament, la fiecare ședință a judecătoriei statariale în fața juraților comuni, conform sensului articolului 7 din partea a 6-a;

3. conform articolului 4 al părții a 2-a a acestui regulament, aprobarea obținută pentru instituirea judecătoriilor statariale se va publica exact în fiecare localitate a nobilului comitat; aplicarea statariului va putea începe numai atunci, când din rapoartele făcute neîntârziat, de către juzii nobiliari respectivi în termen de 15 zile către oficialitatea acestui nobil comitat, va reieși aducerea la cunoștința tuturor a aprobării obținute în acest sens; e de la sine înțeles că răufăcătorii prinși înainte de această publicare sau după ea, dar nu în flagrant delict ori prin urmărire continuă, nu țin de competența tribunalului statarial; ei urmează a fi supuși procesului penal ordinar pornit în fața tribunalului ordinar și dus cu toată energia;

4. judecata statarială se va putea extinde numai asupra persoanelor care au fost urmărite și arestate pentru săvârșirea delictelor de violare a averii și a persoanei;

5. judecata statarială permisă pe baza celor sus-menționate se va ridica după trei luni, dacă eventual nu se va acorda de aici o prelungire; deci oficialitatea acestui nobil comitat să ne raporteze despre starea siguranței publice înainte de expirarea termenului prescris.

Nobilului comitat Dăbîca, districtului Chioar², precum și comitatelor Maramureș și Satu Mare și Consiliului orașului Bistrița:

Guberniul regal suprem a admis introducerea pe un termen de trei luni a judecătorilor statariali pe teritoriul nobilului comitat Solnocul Interior, pe baza argumentelor înșirate în raportul înaintat nu de mult de către oficialitatea comitatensă împotriva aceluia care ar săvârși delict de violare a averii și a persoanei. Dvs. sînteți informat despre aprobarea introducerii statariului în acest nobil comitat, cu scopul de a-l aduce la cunoștința [publicului] din comitatele Maramureș și Satu Mare. Cele de mai sus să se aducă la cunoștință pe calea publicității locuitorilor din aceste nobile comitate.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 525/1848. Foto: 1 399—1 407.

¹ V. doc. 175.

² V. Original. Arh. St. Dej. Fond. Arh. district. Chioar, nr. 459/1848. Foto: 17 897—17 898.

205

Cluj, 26 aprilie 1848

a) Tartományi Segéd Biztos Szabó Józsefnek

b) Belső Szolnok megyei Fő Bíró Mósa Józsefnek

a, b) Gróf Csáki Rozália özvegy báró Jósika Jánosné a királyi fő kormányhoz bé adott folyamodásában az iránt panaszolván, hogy Doboka megyében fekvő gorbói jószágában s hozzá tartozó szomszéd helységekből szolgáló emberei folyó év április 24kén minden úrbéri tartozásait, robotjokat szilaj ingerültséggel föl mondották, tetlegesen megszüntették, sőt ottani udvarháza s javai megtamadásától s föl romboltatásától is méltán tarthat, érintett jószágában a rendet, csendességet s törvényes jogait sértetlen fön tartatni s javai biztosítását helyre állíttatni s az iránt sietve és hathatósan intézkedni könyörög.¹

Azon folyamodó kérével záratékával eredetileg vissza várás mellett (uraságodnak), (tartományi segéd biztos Szabó Józsefnek) folyó év április 23ról 5485. szám alatt a drági engedetlen lakosoknak illő engedelmességre térítettése iránt (a) Uraságodhoz (b) (a tartományi segédbiztoshoz) intézett főkormányi rendelet kapcsában oly meg hagyással (a) küldetik (b) (küldetett) által, hogy az adott utasítás értelmében a gorbói és ahhoz tartozó helységekből a rendet és csendességet helyre állítani igyekezzék, és arról ide tudósítást tegyen. A katonai erőnek fölhasználására nézve oda utasíttatván, hogy a királyi főkormány a katonaságot célszerűbbnek tartja egész erővel, mint igen nagyon megosztva fölhasználni.

b) Mi is uraságodnak oly meg hagyással íratik meg, hogy mivel a gorbói jószágához tartozó Salamon helysége Belső Szolnok megyében fekszik, a kerü-

leti fő bírót és járásbeli szolgabírórt rögtön oda rendelni és a ki rendelt kormányzékai biztossali egyetértésre utasítani ne késsék.

a) meg tétetvén mái napon jelen szám alatt Belső Szolnok megye igazgató fő bírójához Mósa Józsefhez a rendelés az iránt, hogy mivel a gorbói jószághoz tartozó Salamon helysége azon megyében fekszik, a kerületi főbírórt és járásbeli szolgabírórt rögtön oda rendelni és uraságoddali egyetértésre utasítani ne késsék

Kolosvár, április 26 1848

a) Locuitorului comisarului comitatens Szabó József

b) Prim-judelui comitatului Solnocul Interior Mósa József

[a, b] Contesa Csáki Rozália, văduva baronului Jósika János, s-a plîns în petiția înaintată Guberniului regal suprem, că pe domeniul ei din Gîrbou aflat în comitatul Dăbica, precum și pe moșiile din satele învecinate, țărani au refuzat la 24 aprilie robota cu o nestăpînită revoltă. Ei au încetat practic s-o mai presteze. Mai mult [contesa] se poate teme pe drept cuvînt de atacarea și distrugerea conacelor și a bunurilor de acolo. Îl îndeamnă să ia măsuri grabnice și eficiente în vederea menținerii nevătămate a drepturilor ei legale, asigurării bunurilor sale, a ordinii și liniștii pe domeniul sus-amintit¹.

În legătură cu dispoziția gubernială din 23 aprilie a anului curent sub numărul 5 485 adresată domniei tale b) (a. vicecomisar teritorial) în vederea aducerii la ascultare a locuitorilor nesupuși din Dragu [vă trimit] acea petiție cu anexa sa în original, (a) cu condiția înapoierii ei (b); de asemenea cu indicația ca în conformitate cu dispoziția dată să te străduiești a restabili ordinea și liniștea în Gîrbou și în localitățile aparținătoare și să raportezi despre aceasta; referitor la forța militară, Guberniul regal suprem consideră că e mai potrivit să fie folosită la capacitatea ei integrală și să nu se divizeze exagerat.

b) Aceasta se scrie domniei tale cu precizarea că localitatea Solomon, aparținătoare de domeniile din Gîrbou, este așezată în comitatul Solnocul Interior; să nu întârziți a-i chema pe prim-judele cercual și pe judele nobiliar de plasă, pentru a-i îndruma la colaborarea cu comisarul gubernial detașat acolo.

a) Prim-judelui dirigitor al comitatului Solnocul Interior, Mósa József, i s-a ordonat astăzi sub numărul prezent să nu întârzie a-i chema acolo pe prim-judele cercual și pe judele nobiliar de plasă, pentru a-i îndruma la colaborare cu domnia ta, deoarece localitatea Solomon aparținătoare de domeniile din Gîrbou se află în acel comitat.

Cluj, 26 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 598/1848. Foto: 16 144—16 147.

¹ Cf. doc. 255 și 256.

[Cluj, 26 aprilie 1848]¹

Nagyméltóságú Gróf Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Méltóztatott nagyméltóságod azon nyilatkozatával megörvendeztetni, hogy azon esetre, ha Ellenőr című lapunkat a censurának alája vetjük, az engedményt lapunkra megkapjuk. Kinyilatkoztatván azt, hogy mi a censurát

azon határok közt, mint van tetteg Magyarhonban, igenis hajlandók vagyunk elfogadni: könyörgünk nagyméltóságodnak, hogy a censort kirendelni s a postához parancsolni méltóztassék, hogy semmi kedvetlenségnek tovább ki téve ne legyünk. Nagyméltóságod kegyes válaszáat újból is könyörögve, maradtunk nagyméltóságodnak alázatos szolgái

Kőváry László, szerkesztő
Tilts János, kiadó²

Ellátva 1848. április 26án

Preaînălțimea voastră domnule conte guvernator, domnul meu milostiv!

Ați binevoit să ne măguliți declarîndu-ne că dacă vom supune ziarul cu tîtul „Ellenőr” (Controlor) cenzurii, vom primi aprobarea pentru foaia noastră. Declarăm că sîntem dispuși să acceptăm cenzura în limitele celei din Ungaria. De aceea cerem înălțimii voastre să delegați cenzorul și să binevoiți a porunci poștei să nu ne mai șicaneze pe viitor cu tot felul de neplăceri. Așteptînd noul răspuns al înălțimii voastre, vă rămînem devotați și ne înclinăm în fața excelenței voastre

Kővári László redactor
Tilts János editor²

Rezolvat la 26 aprilie 1848

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 599/1848. Foto: 12 501—12 502.

¹ Documentul nu are dată, dar fiind înregistrat în 26 aprilie, l-am trecut la această zi.

² Cf. doc. 5, 18, 26, 89, 188, 207; v. și doc. 2, nota nr. 1 din vol. I.

207

Cluj, 26 aprilie 1848

Fülei István főkormányi titoknoknak

Kővári László és Tiltsch János közelebbről megindítandó Ellenőr című hírlapja¹ vizsgálatát olly utasítással kívánom fenn címzett uraságodra bízni, miszerint, a mostani körülmények tekintetéből, mellőzve a hírlap és könyvek vizsgálatára nézve eddig sinormértékül kiadott intézvények tartalmát, csak az olly cikkekre nézve legyen különös figyelemmel, mellyek az erkölcsiséget, hitvallást vagy a fejedelem személye iránti tiszteletet sértének, és csupán az olly tárgyúakat tartóztassa vissza, melyekért a szerkesztők a szabad sajtó mellett is büntetés alá vettethetnek.

Válasz Kőváry Lászlónak jelen számú kërlevelére²

A kérelmes kívánsága teljesítettett, midõn vizsgálóul mai napról s jelen szám alatt Fülei István főkormányi titoknok urat nevezém ki³.

Kolosvárt, április 26kán 1848

Secretarului Guberniului suprem, Fülei István

Doresc să încredințez domniei tale controlul ziarului „Ellenőr”¹, înființat nu de mult de către Kővári László și Tilts János, cu precizarea că în circumstanțele actuale: nu veți mai ține cont de esența dispozițiilor care au servit pînă în prezent ca etalon la cenzurarea gazetelor și cărților; veți acorda atenție deosebită numai acelor articole care ar periclita morala, religia și stima față de persoana împăratului; veți reține numai acele articole pentru care redactorii ar putea fi pedepsiți și sub regimul presei libere.

Răspuns la petiția² prezentată de Kővári László

Rugămintea dumneavoastră s-a îndeplinit; sub numărul prezent l-am numit astăzi în funcția de censor pe secretarul Fülei István³.

Cluj, 26 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 963/1848. Foto: 2740—2741.

¹ Cf. doc. 188; numele colaboratorului lui Kővári apare scris în unele documente Tilts, iar în altele Tilsch, dar e vorba de aceeași persoană.

² Kővári se referă la întirzierea programului gazetei, Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 963/1848. Foto: 2738—2739.

³ Cf. doc. 5, 18, 26, 89, 188 și 206.

208

Buda, 26 aprilie 1848

Ö Felségének, Herceg Esterházy Minister Úr által.

Erdély nagyfejedelemség részéről, nevezetesen Kolosvár városa által előterjesztett kérelem¹ és a magyar összes ministeriumnak erre nézve közértelemmel tett kijelentése szerint nyilvánult azon óhajtás, hogy Erdélynek legközelebb tartandó ország gyűlésére, ezen nagyfejedelemségnek Magyar országgal a lagújabbi törvények VIIik cikke nyomán leendő egyesítése tekintetéből valamelyik főherceg nevezetnek királyi biztosul.²

Ezen óhajtást a tárgy nagy fontosságánál fogva részemről is teljes mértékben osztván, sietek ugyanezt császári királyi felségednek hódoló tisztelettel feljelenteni, mély alázatossággal esedezvén, hogy eme óhajtásnak kegyelmesen engedni, és ha csak lehet, Ferenc József főherceget, ki Pest megyei főispáni székeembe iktatása alkalmával királyi biztosi eljárását országszertei közs elfelejthetetlen emlékezetű örömmre teljesítette, ha pedig egyéb teendői azt teljességgel lehetetlenné tenné, más, talán Lipót főherceget, Erdélynek már kitűzött országgyűlésére királyi biztosul küldeni méltóztassék.

Egyébiránt stb.

Budán, Szent György hó 26. 1848

Kiadathatik
István

Maiestății sale, prin [intermediul] domnului ministru, prințul Esterházy

În petiția înaintată din partea Marelui Principat al Transilvaniei și în special din partea orașului Cluj¹, precum și prin declarația unanimă a ministrilor Ungariei, s-a dat expresie aceluși deziderat privind numirea în calitate de comisar regal a unui arhiduce la apropiata Dietă transilvăneană, care va efectua uniunea acestui Mare Principat cu Ungaria pe baza articolului 7 al ultimelor legi².

Această dorință o împărtășesc și eu datorită importanței deosebite a problemei. Despre ea mă grăbesc a o înștiința cu supusă stimă pe maiestatea voastră. Vă implor totodată cu adîncă supunere, să îndepliniți această dorință și dacă e posibil să-l trimiteți în calitate de comisar regal pe arhiducele Franz Iosef. El a îndeplinit o astfel de funcție cu ocazia numirii mele în dregătoria de comite suprem al comitatului Pesta, cînd a lăsat o amintire neștearsă și a produs mulțumire în întreaga țară. În eventualitatea că dînsul n-ar putea accepta această funcție, din cauza altor preocupări, să trimiteți pe altcineva, eventual pe arhiducele Leopold, în calitate de comisar regal la Dieta Transilvaniei care a fost deja convocată.

Buda, 26 aprilie 1848

Se poate expedia
Ștefan

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Archivum Regnicolare. István főherceg nádori levéltára. Miniszteri 1848. nr. 932/1848. Foto: 12 388—12 389.

¹ *Original*, pentru petiția orașului Cluj din 18 aprilie, anexat la actul prezent, sub același număr. Foto: 12 386—12 387.

² E vorba de Dieta ce va fi convocată pe baza legii electorale feudale din 1791, care va fi aleasă numai din reprezentanți ai stărilor privilegiate. Românii nu vor face parte din ea, deși constituiau majoritatea absolută a populației, deoarece, potrivit practicilor feudale, erau excluși de la puterea politică. De aceea vor avertiza stările privilegiate cu prilejul celei de-a doua Adunări de la Blaj, că nu vor recunoaște uniunea votată de o astfel de Dietă în care ei nu erau reprezentați.

Pesta, 26 aprilie 1848

April 26. 1848

Török Gábor Arad megye első alispánjának

A községek jegyzőinek vétségökhöz vagy más szükség úgy kívánván szolgálatjaikból a szerződési idő lefolyta előtti elbocsájtása az 1836: 9ik törvény cikk rendelete szerint egyedül a földes úr előrei tudtával lévén eszközölhető — miután a legújabb törvények 11ik cikke 1^ő §nak világos tartalma nyomán, mind azon ügyek, mellyek eddig a földes úri hatóságok által intézettek a szolgabírák teendői közzé sorozvák, Ont folyó év s hó 21ről 344 szám alatt a mácsai jegyzőnek hivatalától lett megfosztása tárgyában tett jelentése következtében oda utasítom miszerint az illető szolgabírának szorosán hagyja meg, hogy valamint a mondott mácsai jegyzőnek szolgálatábai visszahelyeztetését eszközölni, úgy mind azon helyeken, hol hasonló önkényes

eljárás előjelei mutatkoznak — az érdekelt községeket a jegyzőknek időközbeni elbocsátásából eredhető és nem csak az elbocsátott egyénre, de magára az egész községre is háromolható káros következményekre komolyan figyelmeztetve — annak minden kitelhető s célszerű módon és annyival is inkább elejét venni igyekezzenek, minthogy a megalkotott törvények életbe léptetése, s üdvös végre hajtása munkás és tapasztalt egyéneket igényelvén, a jelenlegi jegyzőknek rögtön elmozdítása, és ezek helyébe járatlanok alkalmazása e tekintetben is könnyen tetemes zavart és hátra maradást idézhetne elő.¹

Către prim-vicecomitele comitatului Arad, Török Gábor

Destituirea notarilor comunali se putea face, conform ordonanței nr. 9 din anul 1836, numai cu consimțământul nobilului, în funcție de vinovăția stabilită sau de alte necesități, care pretindeau înlăturarea lor înaintea expirării contractului de angajare. Dar potrivit conținutului clar al paragrafului nr. 1 din articolul nr. 11 al celor mai noi legi, toate procedurile care anterior au fost elaborate de autoritățile nobiliare intră acuma în competența juzilor nobiliari. De aceea, la raportul nr. 344 din ziua de 21 a lunii și a anului curent, privind destituirea din post a notarului din Măcea, vă răspund că trebuie să aduceți la cunoștința juzilor nobiliari să-l repună în funcție pe sus-amintitul notar. Atît în acest caz, cît și în altele în care s-ar observa intenții asemănătoare, să atrageți atenția comunelor asupra consecințelor grave pe care le vor suporta ele și locuitorii lor, în eventualitatea destituirii abuzive a notarilor. Aceasta cu atît mai mult, cu cît introducerea și aplicarea exemplară a legilor elaborate necesită notari sîrguincioși și cu experiență. Destituirea imediată a notarilor actuali și înlocuirea lor cu persoane fără experiență ar putea cauza dezordine și rămînere în urmă.¹

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium, nr. 138/1848. Foto: 21 671—21 673. Publicat de Ember Gyűző, *Iratok*, p. 205—206.

¹ Cf. doc. 143, 178, 209, 228, 229, 230, 235, 260, 270, 285, 291.

210

Sibiu, 26 aprilie 1848

An Seine Excellenz den k.k. Herrn Obergespan des Szaboltszer Comitats, Landes Gouverneur in Siebenbürgen etc. etc. Joseph Grafen Teleki von Szék

Hermannstadt am 26-ten April 1848

In Erwiederung der, durch Estafette erhaltenen löblichen Gubernial Nota vom 23-ten d. M. Nr. 5501 beehre ich mich Euer Excellenz zu eröffnen, daß außer den mit hierortigen Note vom 18 d. M. P. 589 dem k. löblichen Gubernium mitgetheilten Dispositionen, annoch eine Compagnie des Infanterie Regiments Baron Bianchi wegen des, vielleicht dennoch am 30-ten d. M. stattfindenden Blasendorfer Confluxes, dermaßen von Carlsburg nach Búzás Bocsárd in Marsch gesetzt worden sei, daß diese Compagnie am 29-ten d. Mts.

im letztgenannten, bei Blasendorff liegenden Orte eintreffe, und bis beiläufig 20-ten Mai all dort verbleibt, um für den Fall, als der erwähnte Conflux wie man glaubt — erst am 15-ten Mai zusammentreten sollte, zur Disposition des Mediascher Stadt Commandanten bereit stehen zu können.

Die nach Szantsal und Szépmező am 29-ten d. M. eintreffende Escadron vom Dragoner Regimente Prinz Eugen von Savoyen wird ebenfalls bis 20-ten Mai all dort verbleiben, und auch die, am 30-ten Mai in Mediasch eintreffende Division des 1-ten Szekler Regimentes nebst 2 Compagnien vom 3-ten Bataillon Erzh. Carl Ferdinand zur Zeit des stattfindenden Confluxes, in die Umgebung von Blasendorf, nach Monora, Huszuaszó und Csanád verlegt werden — die zwei letztgenannten Compagnien haben nach der, dem Mediascher Stadt Commandanten ertheilten Weisung, aber schon am 29-ten d. M. in den zwei erstgenannten Ortschaften einzutreffen, falls der beabsichtigte Conflux schon am 30-ten beginnen sollte.

Ich beehre mich schließlich Euer Excellenz zu eröffnen, daß das in Zilah liegende Depot des Husaren Regiments König von Hannover meistens aus halbinvaliden Leuten bestehe, und eigentlich bloß die Bestimmung habe, die durch Werbung allenfalls zuwachsenden Rekrouten bis zu deren Absendung zum Regimente zu übernehmen und abzurichten, daher dieses Depot bei seinen überdies geringen Stande zu Assistenz-Leistungen im betreffenden Comitате füglich nicht verwendet werden, und bei diesem Umstande unter den gegenwärtigen Verhältnissen all dort auch nicht verbleiben kann.

Ich werde daher in der Voraussetzung Euer Excellenz geneigten Zustimmung, dieses Depot im Einvernehmen mit dem Landes Ober Commissariate, in irgend einen angemessenen Ort des Hunyader Comitats, wo dasselbe auch mit dem betreffenden, im Banat liegenden Regimente in näherer Communication stehen wird, zur Verlegung beantragen, dagegen in das Mittel Szolnoker Comitат drei Compagnien des Infanterie Regiments Ritter von Turszky, deren Stand sich auf 140—150 Gemeinen im ganzen belaufen dürfte, ehebaldigst abmarschiren lassen.

Puchner

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 098/1848. Foto: 440—443.

211

Tîrgu Mureş, 26 aprilie 1848

Nagyméltóságú Gróf, erdélyi Fő Kormányzó Úr!

Miután nagyméltóságodnak ez év és hónap 5-ről 703. Elnöki 1848. szám alatt költ¹ azon kegyes elnöki intézménye tisztelettel vétetett, mi szerint kötelességemmé tétetik, hogy a zalathnai kincstári uradalomhoz tartozó Bucsum, Abrudfalva és Kerpenyes helységekbeli lakosok vétkes bűjtogatásáért letartóztatott kóbor nőszemély Varga Kata ellen elrendelt köz esketésnek mi-ben állásáról, és arról, valyon nem lenne é szükséges, hogy az írt nő mostani károlyfejevári fogsága helyéről távolabbi vidékbe átvitettessék, jelentésemet és véleményemet tenném meg. Ugyan ezen év és hónap 3-ról 4617/1848. Urb. 120 szám alatt tétetett kötelességemmé a felséges Királyi Fő Kormány-

nak kegyes intézvénye által az írt esketésnek miben állásáróli tudósítás — oda intézett kifejezéssel, mintha még e tárgyban innen feljelentés nem tétetett volna.

Mely kegyes intézvénynek eredményeül tisztelettel jelentem fel, hogy az innen január 29én 1848. P. 49/1848 szám alatt tett felterjesztésben feljelentett, mikép a nemes Alsó Fehér megyében és Abrudbánya várossában e tárgyban végben vitt esketések be adattartak s azok ezen törvényhatóságokba siető hitelesítettés végett elis küldettettek. Mely feljelentést a tisztelt Fő Kormány ez év Martius 8án 2013. Urb. 44/1848. szám alatt költ, itten azonban csak ez év és hónap 5én tisztelt kegyes intézvénye rendjén a mellett méltóztatott tudásul venni, hogy a hitelesítettésnek haladék nélküli végbenvitettetése mind a két törvényhatóságoknak kötelességévé tétetett.

Ezen intézvényeknek sikere mai napig mind vártatott itten, s a midőn csak az egyik esketés — szükséges hitelesítettéssel ellátva — küldetett vissza éppen a mai postán az abrudbányai tanácstól — mai napon az Alsófehér megyei tisztség sürgetőleg megaláltatott a tisztelt intézvények sikeresítettése iránt —, a fenn írt tárgybani vélemény adás tehát ezen körülállástól vagon függőbe tétetve.

A mi továbbá Varga Katának távolabbi vidékbe átszállíttatása kérdését illeti: ha a közigazgatás tudtával a körülállások oda mutatnak (a miről tudomást venni a tisztelettel alólírt eszközök nélkül szükölködik), hogy az egy időre szükséges légyen, ez az indíttatandó bűnvádi keresetnek nevezetes hátráltatására szolgálódnak nem látszik. Egyéb iránt a hitelesítettés előtt átnézett tartalma az esketéseknek oda mutat, hogy Varga Kata a Királyi Táblán személyes kihívátás útján indíttatandó bűnvádi keresetre láttatand érdemesnek — ilyen alkalommal pedig az alperesnek a perfelvételt személyesen kell kihalgatni; egyéb iránt is lehető védelmét a kétség kívül hivatalosan eljáró ügyvédnek csak személyesen nyilváníthatja. A mint tehát nagyméltóságod előtt a Királyi Táblának a következendő törvényszakaszokani összegyűlhetése bölcsen tudva lejend — a szerént méltóztatásék a Varga Kata elhelyeztetése iránt kegyesen intézkedni. Nem láttatván feleslegesnek annak megjegyzése, hogy a míg az esketések visszszaküldettendnek, s ezek alapján adattatandó vélemény helyben hagyatík, a Szent Márton nap előtti s csak két hónapokat tevő két törvényszakasz kétségén kívül eltelik.² Méjj tisztelettel lévén nagyméltóságodnak alázatos szolgálja

Marosvásárhely, April 26n. 1848

Donáth Sándor, közügyek igazgatója

Onorate domnule conte guvernator al Transilvaniei!

Preaînălțimea voastră ați dispus prin ordinul emis în ziua de 5 a lunii și anului acestuia sub numărul presidial 703/1848¹, că am datoria să vă înaintez raportul și opinia mea despre situația procesului ordonat împotriva femeii fără căpătii, Ecaterina Varga, arestată pentru păcătoasa sa agitare a locuitorilor din localitățile Bucium, Abrud-sat și Cărpiniș, care aparțin domeniului fiscal al Zlatnei; de asemenea și despre faptul dacă nu ar fi necesar ca numita femeie să fie transportată într-o regiune mai îndepărtată de închisoarea de la Alba Iulia, unde se găsește acum. Prin milostiva dispoziție a măritului Guvernium din ziua de 3 luna și anul curent, dată cu nr. 4 617/1848, Urb. 120, mi s-a trasat apoi sarcina să vă înștiințez despre starea amintitului proces într-o formă care lasă să se înțeleagă că nu s-ar mai fi raportat de aici în această privință.

Mă conformez acestor dispoziții milostive și vă raportez cu respect că, prin adresa înaintată de aici în 29 ianuarie 1848 sub nr. P. 49/1848, vi s-au adus la cunoștință depozițiile luate în chestiune de către nobilul comitat Alba de Jos și de către orașul Abrud, ce au fost predate și trimise în amintitele jurisdicții pentru grabnică autentificare. Măritul Guberniu a binevoit să ia la cunoștință această adresă prin milostivul său ordin din 8 martie anul curent, emis cu nr. 2013, Urb. 44/1848, dar sosită aici numai în ziua de 5 a anului și lunii curente, cu precizarea că ambele jurisdicții sînt obligate să îndeplinească fără întârziere autentificările.

Reușita acestor măsuri a fost mereu așteptată aici pînă azi, cînd Magistratul din Abrud a retrimis prin poștă doar unul dintre procese prevăzut cu autentificările necesare. Tot astăzi a fost sesizată oficialitatea comitatului Alba de Jos să acționeze pentru urgentarea reușitei acestor măsuri. Înaintarea [raportului] în problema de mai sus depinde, potrivit opiniei mele, de circumstanțele amintite.

Chestiunea transportării Ecaterinei Varga într-o regiune mai îndepărtată nu e oportună decît dacă administrația consideră că împrejurările sînt de așa natură încît o fac necesară pentru un timp. (Aceasta e greu de știut fără a ține cont de modalitățile pe care le voi descrie cu stimă mai jos). Ea nu pare însă să provoace o întârziere deosebită a procesului penal pe cale de a fi deschis.

Dealtfel, cuprinsul depozițiilor înaintate spre autentificare pare a arăta că ar fi consult să fie citată personal Ecaterina Varga la Tabla regească în vederea deschiderii procesului penal. Cu acest prilej pîrita trebuie să asculte personal actul de intentare a procesului. Dealtminteri numai personal poate să i se aducă la cunoștință, că are posibilitate de a se apăra cu un avocat, care i se cuvine, incontestabil, din oficiu. Deoarece vă este binecunoscută preainălțimii voastre viitoarea sesiune legală a Tablei regești, să binevoiți a lua din timp măsuri în vederea mutării Ecaterinei Varga. Trebuie să se țină cont că pînă cînd se vor restitui depozițiile și se vor aproba concluziile care se vor formula pe baza lor, vor trece fără îndoială cele două sesiuni legale de dinaintea zilei Sfîntului Martin care durează numai două luni². Rămîn cu adîncă cinstire devotatul preainălțimii voastre.

Tîrgu Mureș, 26 aprilie 1848

Donáth Sándor, responsabil
al proceselor publice

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1014/1848. Foto: 352—354.

¹ V. doc. 188 din vol. I.

² Cf. doc. 97, 165 și 168 din vol. I.

212

Karlowitz, 26 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf, Császári királyi valóságos belső titkos Tanácsos,
és Királyi Fő Kormányzó, Kegyelmes Uram!

Excellenciádnak folyó év és hó 17én 848. elnöki számmal jegyzett kegyes átíratát¹ tegnap lévén szerencsés megkapni, ezennel sietek excellenciádat legalázatosabban tudósítani, miszerint szent kötelességemnek tartottam ugyan

excellenciádnak kegyes átirata hozzám érkezte után tüstént utamat hazafelé venni, azonban miután az előre nem látható fatum azt akarta, hogy folyó hó 21én oly nagy fűlfájást kapjak, hogy még a húsvét napokban sem mehettem templomba, kéntelen voltam magamat engesztelni azon szívbeli óhajtásaimmal, mellyekkel a Mennyei Atyához szóltam e kis bérces hazánk minden szerencsétlenségtől megőrzéséért.

Azonban, miután a fájdalmak ma már enyhülni kezdenek, ünnepélyesen fogadom excellenciádnak, miszerint felszentelésem jövő vasárnap, e folyó hó 30án tudniillik, okvetetlenül megtörténvén, még ugyan azon napon Karlovicot elhagyandom, és hivatalom helyére visszamenni igyekezni fogok.

A ki is hódoló mély tisztelettel vagyok excellenciádnak

Károlicán, április 26án 1848

legalázatosabb szolgája
Saguna András, püspök

Onorate domnule conte consilier intim cezaro-regesc
și guvernator regal, milostive domn!

Ieri am avut plăcerea de a primi milostiva adresă a excelenței voastre din ziua de 17 anul și luna curentă, sub nr. presidial 848¹. Imediat după primirea milostivei dumneavoastră adrese m-am considerat dator să pornesc spre casă. Dar soarta, care nu poate fi cunoscută dinainte, a vrut să primesc, în ziua de 21 a lunii curente, o asemenea durere de urechi, încât nici măcar în ziua de paști nu am putut merge la biserică. Am fost silit să mă consolez cu acea dorință a inimii, de a mă ruga Tatălui ceresc pentru a feri mica și muntoasa noastră patrie de nenorocire.

Azi durerile au început să se amelioreze. Vă promit excelenței voastre în mod solemn că imediat după ce va avea loc sfințirea mea duminica viitoare, adică în ziua de 30 a acestei luni, în aceeași zi voi părăsi Karlowitz și mă voi strădui să mă reîntorc la locul oficiului meu.

Rămîn cu adîncă cinstire devotatul excelenței voastre

Karlowitz, 26 aprilie 1848

Andrei Șaguna, episcop

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 070/1848. Foto: 410—411.

¹ V. doc. 50.

Sibiu, 26 aprilie 1848¹

Der Kronstädter Magistrat stellet vor: die Tagesfrage, zugleich auch Lebensfrage für ganz Siebenbürgen und zunächst für die Sächsische Nation, nämlich die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn, bilde unstreitig unter den dormalen waltenden Umständen den Hauptgegenstand aller öffentlichen Berathungen und wenn solche gleich bei ihrer großen Wichtigkeit und den dabei für Aufrechthaltung von Volksthum und Sprache nothwendige Bedingungen im Augenblick zu einer bestimmten Schlußfassung auch nicht gedeihen

könne, so werden sie denn doch nach den Vorgängen sowohl in Ungarn, als auch in den Kreisversammlungen der beiden Schwester Nationen, Jedenfalls verwirklicht werden. Diese Ansichten hätten den dasigen Magistrat und Stadt Communitaet nach reiflicher Erwägung aller Umstände bewogen, sich offen und bestimmt dahin auszusprechen, daß sie dieser Vereinigung geneigt wären und hierüber ihre definitive Erklärung beim nächsten bereits zusammenberufenen Landtag abgeben würden. Wobei natürlich die Bedingungen für Erhaltung der sächsischen Nationalität und Municipal Verfassung als Hauptfordernis nicht aus dem Auge gelassen werden könnten.

In solcher Gemäßheit erlaube sich demnach der Magistrat die Nations Universitaet zu ersuchen, den bis jetzt durch die aus ihrer Mitte aufgestellte Commission wahrscheinlich ausgefertigten Entwurf, über die von Seite der Nation für den Fall der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn zu stellenden Bedingungen sämtlichen sächsischen Kreisen mit möglichster Beschleunigung zuzusenden zu wollen, damit solche hiernach ihren Abgeordneten zu dem bereits gegen den 29ten d. M. ausgeschriebenen Landtag die nöthige Weisung ertheilen könnten, indem einestheils das dasige Publicum seinen Universitaets Abgeordneten in dieser Angelegenheit ein Vertrauens-Votum weder bewilliget habe, noch zu bewilligen gesonnen sey, andertheils aber die Zeit nicht zu lange um diesen Gegenstand nicht nur in den Kreisen, sondern sofort auch bei der Nations Universitaet noch vor Beginn des Landtags verhandeln und hiernach die Landtags-Abgeordneten anweisen zu können.

Gutachten

Die Frage über die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn und die Feststellung der im Falle dieser Vereinigung erforderlichen Bedingungen sind unter Univ. Zahl 521 I. J. den sächsischen Kreisen zur heimischen Berathung und Instruierung ihrer Deputierten mitgetheilt worden und hätte der Gegenstand insoweit sein Bewenden. In wie weit jedoch das Kronstädter Publicum von sich aus als unabhängig von aller National Verhandlung seine Bereitwilligkeit zur Union erklärt hat, kann die solch fällige Handlung des selben Publicums bei Verhandlung der Frage bei der Nations Universitaet im ganzen den Erklärungen der übrigen Kreise gegenüber bloss als dessen einseitige Ansicht in Anschlag genommen werden²

Kräger

Concept. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. Săsești, nr. 529/1848. Foto: 3 889—3 891.

¹ Documentul poartă următoarea mențiune pe verso: 20 April erhalten, 26 April erledigt.

² Cf. doc. 21, 102, 169, 222, 295.

Cluj, 26 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Fő Kormányzó úr,
Kegyelmes Uram!

A máj napon vett szóbeli parancsára nagy méltóságodnak az alatt, míg ügyvéd Mikás Ferenc a nemes megye közházánál kikérdeztetett, a megne-

vezettek a belső közép utcában asztalos Kolosvári Ferenc özvegyénél lévő szállásán tanáltató irományok rendőrigazgató Wendler Frigyes, megyei levéltárnok Istvánfi Sándor, tanácsi írnok Debreczeni György és hűtös arbiter Gyöngyösi János urak által megvizsgáltván, az irományai között tanáltató oláh nyelven szerkezett irományok az én jelenlétemben külön rakattak, az írt urak által számba vétettek, egy csomóba és borítékba tétetvén lepecsételtettek, mely öszvesen hatvan nyolc darab oláh nyelven írt irományt magában foglaló csomót a további szükséges intézkedések meg tétele végett oly megjegyzéssel terjesztem nagy méltóságod eleibe, mikép az írt biztos urak által a Mikás Ferenc szállásának ajtai bépecsételtettek.¹

Örökös méj tisztelettel lévén nagy méltóságodnak alázatos szolgálja
Kolosvárt, április 26án 1848

Grois Gusztáv, főbíró

Zár[aték] egy csomó iromány, 68 darabból álló.

Onorate domnule conte guvernator regesc,
milostive domn!

Conform ordinului verbal de azi al înălțimii voastre în timp ce avocatul Francisc [Florian] Micaș era interogat, în clădirea nobilului comitat au fost examinate actele acestuia de către directorul poliției, Wendler Frigyes, arhivarul comitatens Istvánfi Sándor, funcționarul magistratual Debreczeni György și juratul judecător Gyöngyösi János. Actele s-au găsit la domiciliul sus-numitului, în casa văduvei tâmplarului Kolozsvári Ferenc din ulița de mijloc interioară. Cele redactate în limba română au fost puse separat și s-au inventariat de către domni sus-numiți în prezența mea. Actele redactate în limba română, în număr de 68, s-au aranjat într-un pachet, s-au pus într-un plic și s-au sigilat. Le înaintez înălțimii voastre pentru a lua ulterior măsurile pe care le veți considera necesare. Precizez că ușile locuinței lui Florian Micaș au fost și ele sigilate de către numiții domni comisari¹. Rămân cu veșnică și adâncă stimă devotatul excelenței voastre

Cluj, 26 aprilie 1848

Grois Gusztáv, jude primar

Alăturat trimit un pachet cu acte, cuprinzînd 68 bucăți.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 950/1848. Foto: 242.

¹ Cf. doc. 202, 215, 216, 239, 252, 262, 272, 275.

215

Cluj, 26 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf, Császári Királyi Kamarás, Királyi Fő
Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Az oláh nép bujtogatásáról esmeretes ügyvéd Mikes, máskép Mikás Ferencet mai napon szeliden kikérdeztetvén, és különösön budurlói közlakos Popa Tomával — kinek lázítói nyomtatványt két példányban és oly színű

utasítást is adott — szembesítettvén, az arróli jegyző könyvet, valamint főbíró Sala Eleknek folyó hó 24ról 2 darab zárattal hozzám tett jelentését, úgy nemkülönben szolgabíró Dorgó Gábornak az írt főbíróhoz ugyancsak folyó hó 19ről egy darab zárattal tett jelentését is — mint e tárgyhoz tartozó adatokat eredetileg ide zárva, excellenciádnak bátor vagyok ezennel alázatosan felmutatni, mély tisztelettel lévén Excellentiádnak alázatos szolgálja

Kolosvárt, április 26kán 1848

Matskási Pál, fő ispán¹

Preaînălțimea voastră domnule conte camerar cezaro-regesc
și guvernator regal, milostive domn!

Avocatul Mikes, căruia i se mai spune și Francisc [Florian] Micaș, cunoscut pentru agitarea poporului român, a fost azi interogată cu blîndețe. Totodată a fost confruntat cu iobagul Toma Popa din Budurleni, căruia i-a dat două tipărituri cu conținut răzvrățitor și instrucțiuni de același fel. Îndrăznesc să vă înaintez respectuos excelenței voastre procesul-verbal al interogării, în original; de asemenea raportul care mi-a fost înaintat în ziua de 24 a lunii curente, cu 2 anexe, de către prim-judele Sala Elek; la fel și raportul din ziua de 19 a lunii curente, trimis cu o anexă numitului prim-jude de către judele nobiliar Gabriel Dorgo. Toate cuprind date referitoare la această chestiune. Rămîn cu adîncă cinstire devotatul excelenței voastre

Cluj, 26 aprilie 1848

Matskási Pál, comite suprem¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 600/1848. Foto: 1 411—1 413.

¹ Cf. doc. 214, nota nr. 1.

216

Cluj, 26 aprilie 1848

Nagy Meltsagú Gróf, Csaszari Kiralyi Kamaras,
Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Mikes Ferencre nézve ezen percben jelen számom alatt felküldött alázatos feljelentésem¹ után — mindjárt megkapván ügyvéd Csató János is e tárgyra nézve tett hiteles bizonyítását, azt is eredetikeppen ide fogva bátor vagyok ezennel pótlólag alázatosan felmutatni, mély tisztelettel lévén Excellentiádnak alázatos szolgálja

Kolosvárt, április 26án 1848

Matskási Pál, fő ispán²

Preaînălțimea voastră domnule conte cezaro-regesc camerar
și guvernator regal, milostive domn!

Imediat după trimiterea umilului meu raport cu numărul prezent, am primit o adevărată demnă de crezare referitoare la Francisc [Florian] Micaș¹.

facută în această privință de avocatul Csátó János. Îndrăznesc să v-o înaintez cu respect și pe aceasta, în completare. Rămîn cu adîncă cinstire devotatul excelenței voastre

Cluj, 26 aprilie 1848

Matskási Pál, comite suprem²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 601/1848. Foto: 1 416—1 417.

¹ V. doc. 215.

² Cf. doc. 214, nota nr. 1.

217

Cojocna, 26 aprilie 1848

Felséges Királyi Fő Kormány Szék!

Midőn jelen politikai eemények között hazánk állásához mérten nélkülözhetetlen feladatként tisztelnők kebelünkben is a csend és rend fenállása tekintetiből az égyett értés polgáraink közötti rokony érzet szűzön tartását kamarai ügyvéd Finna István e városi fő jegyzőségből hibája és hűség-telensége miatt lett elbocsáttatása romjain több tized évek alatt keblében ápolt bosszus ingerültségtől vezetettve szíve alyjas mérgét városunk csende és jól léte fel dulására többször tett próbái után, midőn felsőbbjeink igazságos pártfogásuk alatt igazzaink el oszlatni mindég képesek voltak, most ezen zavaros s a kedéjek fel izgatását könnyen bíró időszakban a polgároknak a hivataloskodói kar elleni lázzításában kívánt említett céljának alapat vetni, polgárt polgár társával viadali térre szeret állítani, mit folyó év és hó 19k napjáról 337—1848 tanácsi szám alatt alázatos folyamodásunk rendeibe alatt-valói tellyes bizalommal orvaslás végett bátrók valánk a Felséges Királyi Fő Kormány Szék ez iránti kegyes intézkedése alá föl juttatni, melyben alázatos tisztelettel kértük, bujtogató Finna István elzavarását — annyival is inkább

—mint fel folyamodásunkba emlékezet alá hoztuk volt, hogy a már el-múlt innep napokon polgárainkat fertályonként célba vette volt maga elejibe hívatni s e lázzítását nemcsak a Felséges Királyi Fő Kormány elejibe jut-tatott 32 név szerint meg tettző polgárokb, hanem átolyánoson mindenikbe bé csepektetni; mitől féltünk közelebbi innepi napokon meg is történt Aa és Bb alatti¹ hiteles bizonyítványból megtettzőleg e felett mind a köz hír szárnyain terjeng (bizonyosan lázzító szellemben) újból írt valamit a nép nevíben magát nép ügyvédnek vallott Finna István, de mit, nem tudhattuk, s szerte szét éjjel és nappal helybeli kamarai erdőör id. Tuson István és Deák Mihály büne fő részesseivel hordoztatja addig, mindég bekés polgárainkhoz, azok közt az oláh ajkúak templomában gyúlt néphez is fel szollittásokat intéztetett házához lemenendőkhez a Cc alatti bizonyítványból² valósittólag.

Felséges Király Fő Kormány Szék! Fen idézett időről és tanácsi szám alatt föl terjesztet felfolyamodásunk következésül ki rendelt és kiis szál-lott báró Intzédi méltóságos biztos úr városunkbani megjelenése és működé-sivel a vala hitünk, hogy többször említet bujtogató Finna István büne ré-szessei és elő mozdítóí vissza lépndnek, de reményünk, fájdalom, dugába dült, az ingerültség nemhogy oszladoznék, sött inkább naponta gerjed, hihe-

tőleg a méltóságos biztos úr ügyünket és fel izgatott polgáraink jelen állását és jellemét egy néhány órai idő alatt meg nem esmérhetve, hozzájok intézett szava által vagy ügyek mellett szólhatott, vagy a majd semmi ki képzettséggel bíró osztály a gyöngédebb föl szollitást félre tudta magyarázni, vagy nevezett bujtogató szokása szerint azokat felsőbb rendeletek meg szegésire bátorított, — mi könnyen kitelhetett — minek igazságáról a fen idézett felfolyamodásunkhoz csatolt A alatti másolat kijelölt 1ső lap 2k pontja alatt láthatólag hű rajzát előmutatni bátrók valánk.

Felséges Királyi Fő Kormány Szék! ily környületek között városunkba nincs jóvendője a személy és vagyon bátorságnak, az eláztatott nép részhez csak egy intés kell, félő, azonnal városunk polgári csatatéré válik, mely lehető körülményt aligha Erdély még eddig békéje felet pálcát nem törendhet — sok az izgatható, nem kevés az izgató — és ha a rend, csend, élet- és vagyonbátorság bármily kevés részletbe is le csigáztatik még addig erős állásából könnyeden kivetkőztethetik. Ezeknél fogva.

Esedezünk mély alázatossággal a Felséges Királyi Fő Kormány Szék előtt méltóztasson városunkba föl merült környületeket kegyes atyai figyelmére méltatni, jelesen midőn egy összes nép tév útra vezetése — nevezet bujtogató mind esküdt ellenünk által — illy szembe tűnőleg tervesztetvén — végre hajtása inkább a bizonyosság, mint a bizonytalanság mérlegét üti —, méltóztasson előbbi kérésünk szerint nyilvános bujtogató Finna Istvánt ebbéli merényletiért rögtön el záratni, mint a ki semmivel bíró — vagyona és személye aránti jó vélemény meg tartása kérdésébe magának igényt szinte alig se kívánhat, ebbéli célja sükeresíthetésire magokat fő eszközül használtatni engedő Id. Tuson István és Deák Mihállyal együtt s a többek elrettetésire és zabolázására és a ki törhető veszély rögtön el fojtására vagy hatvan számból álló fegyveres népet rendeltetni, — azomba a vagyon- és személy erőszakos meg támadásának s meg támadtatásának merényletére vetemedők megzabolázására rögtön büntető bíróság tartására szükséges engedélyt parancsolni a bujtogatók ellenébe is — ami iránt kegyes választ esedezve³ alázatos tisztelettel öröklünk a Felséges Királyi Fő Kormány Széknek alázatos szolgálái

Koloson, Aprilis 26án 1848

Kolos várossa Tanácsa és
választot esküdt közönsége
Méhesi János, főbíró
Pethe András, főjegyző
Kutos Márton, szónak
Hajós Antal, esküdt közönségi
jegyző

Onorate Guberniu!

În condițiile evenimentelor politice actuale, care frământă patria noastră, consider ca o sarcină indispensabilă menținerea neîntinată în mijlocul nostru a înțelegerii frățești dintre cetățeni în vederea asigurării liniștii și ordinii. Totuși avocatul cameral Finna István urmărește să atragă pe câmpul înfruntării unii concetățeni contra altora. El este condus de ura pe care o nutrește în inimă timp de mai multe decenii datorită concedierii, din vina și necredința sa, de la notariatul suprem orașenesc. Încercările lui repetate de a tulbura liniștea și bunăstarea orașului nostru, prin otrava josnică a inimii sale, au putut fi zădărnice pînă acum de justiția noastră aflată sub protecția înțeleaptă

a superiorilor. Acum însă, în această epocă tulbură, în care spiritele pot fi agitate cu ușurință, urmărește să-și atingă amintitul scop prin agitarea cetățenilor împotriva oficialităților. Îndrăznim cu deplină încredere de supuși să înaintăm chestiunea spre rezolvare, prin umila noastră petiție din ziua de 19 a anului și lunii curente sub numărul consiliului 337/1848. Cerem cu adâncă stimă onoratului Guberniu un ordin de alungare a agitatorului Finna István. În petiția noastră am amintit onoratului Guberniu că deja în trecutele zile de sârbătoare și-a stabilit ca obiectiv să cheme în fața lui locuitorii pe cartiere și să-i agite nu numai pe cei 32 de cetățeni menționați cu numele, ci în general întreaga localitate. De ce ne-am temut s-a și întâmplat în recentele zile de sârbătoare. Potrivit mărturiilor autentice de sub Aa și Bb¹ și conform opiniei publice, Finna István, care se declară avocat al poporului, a scris din nou ceva în numele locuitorilor, desigur în spirit agitatoric. Dar ce anume nu putem ști. El răspîndește zi și noapte [cele scrise] prin principalii săi complici: pădurarul cameral local Tuson István senior și Deák Mihály. Conform mărturiei de sub Cc² a adresat chemări cetățenilor noștri pașnici să vină la casa lui; între ei și celor de limba română adunați în biserica lor.

Onorate Guberniu! Odată cu apariția și activitatea în orașul nostru a domniei sale domnul baron Inczédi, care a fost numit comisar și s-a deplasat aici ca urmare a petiției noastre înaintate la data citată sub numărul amintit, credeam că sprijinitorii și complicii des amintitului agitator Finna István se vor retrage. Dar speranța noastră, durere, s-a dovedit zadarnică. Agitația nu numai că nu scade, ci dimpotrivă sporește de la zi la zi. Probabil că domnia sa domnului comisar n-a putut cunoaște în câteva ori nici cauza noastră, nici caracterul și starea prezentă a concetățenilor agitați. Prin cuvîntarea pe care le-a adresat-o, a vorbit probabil în favoarea poziției lor. Clasa lipsită aproape cu totul de educație a înțeles însă greșit apelul binevoitor ce i-a fost adresat. Nu este exclus ca numitul agitator s-o fi încurajat la încălcarea dispozițiilor superioare. O atare ipoteză e verosimilă ținînd seama de caracterul acestuia. Noi vă prezentăm în schimb o imagine veridică și reală despre cele cuprinse în anexa A la punctul 2 al primei pagini a copiei din amintita noastră petiție.

Onorate Guberniu! În atare împrejurări securitatea averii și a persoanei nu poate avea nici un viitor în orașul nostru. Poporului amăgit îi trebuie acum doar un îndemn. De aceea ne temem că orașul nostru va deveni curînd un teatru al războiului civil. O astfel de eventualitate ar dăuna păcii păstrată pînă acum în Transilvania. Cei ce pot fi agitați sînt mulți și nu puțini sînt agitatorii. În cazul că ordinea, liniștea și siguranța averii și a persoanei vor fi vătămate într-o măsură cît de mică, pacea va fi zdruncinată cu ușurință din solidele ei poziții de pînă acum.

Iată de ce implorăm cu profund devotament onoratul Guberniu să binevoiască milostiv: a da atenție în mod patern împrejurărilor ivite în orașul nostru, unde numitul agitator, dușmanul nostru de moarte, plănuiește evident și aproape sigur să amăgească întreg poporul pe un drum greșit; a-l arunca imediat la închisoare pe agitatorul public Finna István pentru această activitate, conform cererii noastre anterioare, împreună cu Tuson István senior și Deák Mihály, folosiți ca unelte principale pentru realizarea scopului său, deoarece în problema păstrării unei opinii favorabile referitoare la siguranța averii și a persoanei, el nu poate emite nici o pretenție, întrucît nu posedă nimic; a trimite o unitate de aproximativ 60 de soldați în vederea intimidării și a tinerii în frîu a celorlalți și a prevenirii pericolului unei răscoale, care se poate declanșa imediat; a aproba introducerea tribunalului statarial împotriva

agitorilor, pentru pedepsirea celor ce ar leza sau ar instiga la lezarea proprietății și persoanei¹. Implo­rîndu-vă un răspuns binevoitor, rămînem pe veci cu adîncă stimă devotații onoratului Guberniu

La Cojocna, în 26 aprilie 1848

Consiliul și centumvirii orașului Cojocna
Méhési János, prim-jude
Pethe András, prim-notar
Kutos Márton, orator
Hajós Antal, notar al centumvirilor

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 597/1848. Foto: 16 134—16 138.

¹ *Original*, anexat la acest doc. sub același număr. Foto: 16 139—16 140.

² *Ibidem*. Foto: 16 141.

³ La 26 aprilie Guberniul îndrumă orașul Cojocna să se folosească de tribunalul sta­tarial acordat comitatului Cluj încă din 14 aprilie. V. doc. 19. *Ibidem*. Foto: 16 142—16 143.

218

Cornești, 26 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf, Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Egy felől a köz bátorság fen tartásáért Harasztosra ki rendelt székely katonaság parancsnoka, méltóságos kapitány báró Jósika János úr által megtaláltván, mielőtt nagy méltóságodnak 870/1848. Elnöki számjai alatt költ rendelését¹ tisztelhettem volna, mely szerént magamat a Harasztosra ki szált katonai parancsokkal egyet értésbe tégyem — rendeltetett, hogy a ki tettem faluban csend lévén, a katonaságot vissza vonni jónak látná; másfelől pedig nagy méltóságodnak tiszteltem s feljeb fel hoztam rendeléséből ki indulva — a tisztelettel fel hoztam méltóságos báró kapitány úrnak, hogy kívánatát mi­részbe is a lehetőségig bé töltsem, de azomba mégis a fenyegető körülményekbe nehogy valamely el sietést tegyek, a nemes szék al királybírája által végire kívántam jártatni annak, hogy Harasztoson az oláhság le csenedesedett é? és onnét a katonáknak el rendeléseket eszközölni lehet é? Annak okáért e folyó hó 22én rendelkeztem a fel hoztam alkirálybírónak, hogy 23án Harasztosra ki szálva kéz alatt nyomozza ki, hogy a harasztosi oláhságnak kedélye le csenedesett é? és ha le mennyibe? vagy ha ingerültségi még nagyobbodott volna, a mennyibe lenne? és valjon továbbrais a katonaságnak ottani tartása szükséges é vagy nem? amelyről engemet 26ig múlhatatlanul a dolog találásához képest véleménye mellékelésével értesítsen.

Ezen rendelésem következményébe a fel hoztam alkirálybíró ki szál­ván Harasztosra személyesen, ottan az ide mellékelt jelentése szerént a csen­det jelenbe fel bontva nem találta lenni — a mennyibe ezt írja: *hogy semmi mozgalom érszbe nincs, de ki mozdulván a katonaság, hogy valami inge­rüeltség ne jöjjön, azt állítani nem meri* — a helybeli romlott pap által ad­ható ujjabbi rossz és veszedelmes tanácsért; melyből a katonaságnak továbbrais ottani maradását szükségesnek véli, csakhogy a termék adás tekintetéből gya­logsággal látná fel cserélendőnek. Továbbá a helybeli papnak azon nyilváno­sítását jelentvén, miszerént a felsőbb rendelés ellen is Balásfalvára fog menni

a gyűlésbe — magát nyilvánosította, nem csak, sőt hogy nékie a püspökjén kívül más nem parancsol — még azt is.

Mely körülményeket azon alázatos kéréssel vagyok bátor nagy méltóságod előtt fel fedezni, hogy egyfelől amennyibe a csend fen tartása még továbbrais a katonák Harasztoson lételét szükségessé teszik, azt továbbrais ottan meghagyni. De amennyibe a lovas katonaság fel cserélése (ha mód lenne benne) a föld népének a keveseb termék adásért könnyebbítésére lenne, azt kegyesen ki parancsolni. Tovább a harasztosi pap meg zaboláztatására — ki a felséges Királyi Fő Kormány 5245 idei szám alatti kegyelmes rendelése ellen makacsul mert nyilatkozni — illő úton intézkedni kegyesen méltasson.

A ki mély tisztelettel maradtam nagy méltóságodnak alázatos szolgája Sinfalva, április 26n 1848

Dindár Antal, fő király bíró²

Preainălțimea voastră domnule conte guvernator, milostive domn!

M-am întâlmit cu onoratul domn căpitan baronul Jósika János, comandantul armatei secuiești detașate la Călărași pentru menținerea ordinii publice, înainte de a fi avut onoarea să primesc ordinul preainălțimii voastre, emis sub nr. presidial 870/1848¹. Prin el mi-ați indicat să ne punem de acord cu comandantul asupra retragerii armatei trimise la Călărași, întrucât satul s-a liniștit. Am ținut cont cu tot respectul de dispoziția preainălțimii voastre amintită mai sus și i-am comunicat-o onoratului domn baron căpitan. În îndeplinirea dispoziției i-am exprimat dorința de a nu comite vreo acțiune pripită în împrejurările amenințătoare de azi, în măsura în care e posibil. În sfârșit, prin intermediul judei regesc al nobilului scaun am ținut să aflu dacă românii din Călărași s-au liniștit și se poate retrage de acolo armata. Din acest motiv, în 22 a lunii curente i-am ordonat amintitului jude regesc adjunct să se deplaseze în ziua de 23 la Călărași și să iscodească dacă starea de spirit a românilor din Călărași s-a potolit; în cazul că da, în ce măsură; iar în eventualitatea că agitația ar fi crescut și mai mult, în ce grad s-a produs acest lucru; la fel dacă mai este necesară sau nu menținerea și pe mai departe a armatei acolo. Urmează ca pînă în ziua de 26 să mă informeze și să formuleze neapărat și părerea sa despre situația reală.

În urma acestui ordin amintitul jude regesc adjunct s-a deplasat personal la Călărași. După cum rezultă din raportul său pe care îl anexez aici, n-a observat ca liniștea să fie tulburată în prezent. În el scrie: *că nu se manifestă în această parte nici un fel de mișcare; totuși nu îndrăznește să afirme că dacă ar pleca armata nu ar putea să reapară o oarecare agitație din cauza îndemnului greșit și periculos pe care îl poate da din nou preotul încorect al satului. Acesta este motivul pentru care consideră că este necesară rămînerea în continuare a armatei acolo. Numai din punctul de vedere al aprovizionării ei cu produse exprimă părerea că ar fi bine să fie înlocuită cu infanteriști. În raport amintește și de declarația preotului local, că va merge la adunarea de la Blaj chiar și împotriva unui ordin mai înalt. Acesta a mai declarat că lui nu îi poruncește nimeni în afară de episcopul său.*

Îndrăznesc să vă prezint preainălțimii voastre situația cu acea plecată cerere de a lăsa armata la Călărași pînă cînd menținerea ordinii o impune. Binevoii însă a dispune (dacă este posibil) înlocuirea cavaleriei, întrucât ar ușura obligația locuitorilor satului de a o aproviziona cu cele necseare. Refe-

ritor la împlinzirea preoului din Călărași, care a îndrăznit să se declare cu îndărătnicie împotriva milostivei dispoziții dată de măritul Guberniu regesc cu nr. 5 245, să vă milostiviți a lua măsurile pe care le veți crede de cuviință.

Rămîn cu adîncă cinstire devotatul preainălțimii voastre

Cornești, 26 aprilie 1848

Dindár Antal, prim-jude regesc²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 013/1848. Foto: 349—350.

¹ V. doc. 92.

² Cf. doc. 76, nota nr. 2.

219

Aiud, 26 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Kormányzó Úr!

Noha a felséges Királyi Főkörmányszéknek rendelete s a fogarassi püspöknek azt követett körlevele folytán megvala tiltva a Tamás vasárnapi gyűlés, mindazonáltal — a mint az ide fogott és e pillanatban vett szolgabírói jelentményből s annak záratékából ki tetszik — némelly bujtogatóknak elhatározott szándéka gyűlést — a hova mint biztos értesítésből tudjuk, Moldovából és Oláh országból is küldötteket várnak — akkoron megtartani. Miről is sietünk excellentiádot azért tudósítani, hogy a lehető kihágások megelőzése tekintetéből oda, akkora egy kormány-tanácsost küldeni és katonaságot, úgy ide Enyedre, mint a gyűlés helyére elegendő számban rendelni méltóztassék, avagy csak azért is, mert ama gyűlésnek, mint a hír leng, teendője egyebek közt az is lenne, hogy a fogarasi püspök ő méltóságát — kinek iránnyában a le folyt évek alatt több nyugtalankodók kitörének — méltatlansággal illesék, sőt talán le is tegyék fő pásztori hivatalából.

Egy míveletlen tömegeből álló nép csapat, olly irány adók nélkül, kiknek lelkéhez nem az alkotmányos haladás iránti vágy forrt, hanem az, hogy bujtogatásaik által olly vágyak ébresztessenek fel, mellyek csak a társasági rend fel forgatásával léptethetők élethen, méltó aggodalomra adhat okot: ugyan azért, előbbeni felkérésünkhez képest, újból, tisztelettel felszólítjuk excellentiádot, hogy a köz csend és rend fentartására, méltóztassék akként rendelkezni, hogy katonaság ottan olly mennyiségben és múlhatatlanul jelenjék, hogy annak segedelmével a lehető kitörés úgy fojtassék el, hogy hazánk lángba ne boruljon, a mitől is a sikertelenség esetében félni igen lehet.

Ha igaz-é ama tudósítás, hogy a balásfalvi és monorai terenn oláhok lennének összevgyülekezve, s ott lődöznének, annak utánna járni az állandó-bizotmány egy biztost küldött ki.

A kik továbbra is változhatatlan tisztelettel maradtunk nagyméltóságú gróf kormányzó úr alázatos szolgái

Alsófehér megye állandó bizotmányjától.

Boér Ferenc, főbíró
Pogány Károly

Nagy Enyeden, Aprilis 26dikán éjfélt utáni 1 órakor 1848

Preaînălțimea voastră domnule conte guvernator!

Prin dispoziția măritului Guberniu regesc și prin circulara episcopului de Făgăraș, emisă pe baza acesteia, a fost interzisă adunarea de la duminica Tomii. Totuși, după cum rezultă din raportul prim-judelui, primit în acest moment și alăturat aici, ca și din anexele sale, câțiva agitatori sînt hotărîți să țină atunci adunarea. La ea se așteaptă și trimiși din Moldova și Țara Românească. Ne grăbim să o înștiințăm pe excelența voastră despre aceasta, pentru a binevoi să dispuneți să se trimită acolo un consilier gubernial în momentul oportun, precum și armată în număr corespunzător, atît aici în Aiud, cît și la locul adunării, pentru a se preveni eventuale abuzuri. Aceasta cu atît mai mult, cu cît după cum circulă știrile, scopul acelei adunări ar fi între altele neutralizarea sau chiar înlăturarea din funcția sa de cap bisericesc a onoratului episcop de Făgăraș, împotriva căruia s-au ridicat mulți nemulțumiți în anii precedenți.

O adunare populară formată dintr-o mulțime fără știință de carte, ai cărei conducători nu sînt pătrunși de dorința pentru progresul constituțional, ci caută prin agitațiile lor să trezească aspirații care n-ar fi posibile decît prin perturbarea ordinii sociale, poate constitui pe bună dreptate un motiv de îngrijorare. Tocmai de aceea ne referim la cererea noastră anterioară și o rugăm din nou cu respect pe excelența voastră să binevoiască a lua măsurile necesare, pentru ca armata să se prezinte fără întîrziere acolo într-un astfel de număr, încît cu ajutorul ei să se îndepărteze pericolul unei răzvrățiri. În caz de insucces există temeri că țara ar putea fi cuprinsă de flăcări. Comisia permanentă a trimis un comisar pentru a verifica veridicitatea informației potrivit căreia românii ar fi adunați în piețele din Blaj și Mănărade, unde ar trage cu pușca.

Rămînem pe mai departe cu aceeași neschimbată cinstire devotații preaînălțimii voastre domnule conte guvernator.

Din partea comisiei permanente a comitatului Alba de Jos.

Aiud, 26 aprilie 1848, ora 1 după miezul nopții

Boér Ferenc, prim-jude
Pogány Károly

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr. nr. 949/1848. Foto: 238—239.

Brașov, 26 aprilie 1848

Der dem hiesigen Militair Stadt Commando als Adlatus beigegebene Hauptmann Farkas zeigt an, es seyen 3 Fremde aus der Walachey (und) der Moldau hieher gekommen, von welchen 2 in dem Grünen Baum, 1 bey der Krone eingekehrt. Deutsch zwar verständen, allein zur französisch und griechisch sprächen und allem Anschein nach Emissaire seyen, um die Walachen zu bewegen auf die Wiederherstellung des einstigen Dacischen Reiches zu dringen.

Abschluss:

Der Polizey wird diese Anzeige mitgetheilt und aufgetragen zu untersuchen in welchen Geschäften diese 3 Fremde hieher gekommen und wie lange sie sich allhier aufzuhalten gedächten, sofort aber ohne ein Aufsehen zu erregen diese unter Polizeiaufsicht zu halten und wenn dieselben wirklich als Emmisairs erkannt werden sollten nach Vorschrift der gegen Emmissaire erflossen h. Vorschrift wider dieselben vorzugehen und zu berichten¹.

Original. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Braşov. Registrul actelor intrate și ieşite, nr. 152. Foto: 4 827.

¹ Cf. doc. 221.

221

Braşov, 26 aprilie 1848

Ebenderselbe zeigt im Auftrage des Grentz- und Stadt-Commandanten an; daß außer den gestern erwähnten drei Fremden, von welchen die zwei im Grünen Baum Eingekehrten erklärt, daß sie zu der in Blasendorf abgehalten werdenden Versammlung reisen wollten, um für die Herstellung des Dacischen Reiches zu wirken, der in der Krone Eingekehrte, als Lukan Karad-sujevitz sich nennende; noch am 4. hieher gekommen, welcher in der Krone eingekehrt; und den falschen Namen Gligor Vasilliu sich beygelegt; dieser hat erzählt, daß er, weil auf seinem Kopf ein Preis von 500 Dukaten gesetzt worden, mit Beyhülfe eines wallaschien Officiers sich hieher geflüchtet habe. Weißwegen derselbe unter polizeylicher Aufsicht zu halten seyn dürfte¹.

Abschluß:

Im Verfolg der gestrigen Mittheilung wird auch dieses der Polizey mit dem Auftrag auch diesen Flüchtling unter Polizey Aufsicht zu halten, jedoch alles Aufsehen möglichst zu verneynen, mit dem ferneren Beyfügen mitgetheilt wofern sich die Anzeige beweisen sollte, daß die gestern gedachten Fremden die Reise nach Blasendorf zur Versammlung unternehmen wollten, daran zu verhindern und in die Wallachei zurückzuweisen seyn dürften.

Original. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Braşov. Registrul actelor intrate și ieşite, nr. 153. Foto: 4 827.

¹ Cf. doc. 220.

222

Sibiu, 26 aprilie 1848

An den Löblichen Kronstädter Magistrat!

Auf die Vorstellung des Löblichen Magistrats vom 19. d. M. Z. 1792/1848 womit diese Nat. Universitaet von der zur Wahrung der National Rechte bezüglich der beantragten Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn

angeblich beschlossene geheime Absendung einer Deputation nach Wien abgehen möge, wird dem Löblichen Magistrate zur Beruhigung des dasigen Publikums hiemit eröffnet, daß die fragliche von hieraus durch die Mehrheit der versammelten Kreis Abgeordneten beschlossene Deputation nicht gegen die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn gerichtet gewesen und wenn auch nicht auf den Widerspruch Kronstadts, doch aus anderen inzwischen eingetroffenen Umständen rückgängig gemacht worden ist.¹

Von der sächsischen Nations Universitaet Hermannstadt.

Hermannstadt 26. April 1848

Franz Salmen
M. Friedrich Arz

Original. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Braşov, nr. 2 000/1848. Foto: 3 884—3 886.

¹ V. doc. 103.

223

Braşov, 26 aprilie 1848

! s

Communitaets Sitzung vom 26. April 1848

Ebenfalls übergibt unter dem 5. April M. Z. 1545 eine von mehreren hiesigen Bürgern unterfertigte eingereichte Petition, worin dieselben auf Grundlage des fortgeschrittenen Zeitgeistes und die durch denselben bedingten Regelung der bürgerlichen Verhältnisse Handhabung der Gesetze etc.

1. Eine Reform in der Organisation der Communitaeten und dabei vornehmlich um

- a. Wahl ihrer Mitglieder *aus allen* und *durch* alle beeidigten Bürger
- b. Wahl nicht auf Lebens Länge

2. Wahlfähigkeit jedes qualifizierten Bürgers zum Konflux und Landtags Deputierten.

3. Abschaffung aller Candidation bei jeder Art von Wahlen.

4. Öffentliche Rechnungslegung über alle öffentlichen Cassen.

5. Öffentlichkeit der politischen Berathungen bei Communitaet, Magistrat und der Nations Universitaet.

6. Öffentlichkeit und Mündigkeit der gerichtlichen Verhandlungen

7. Aufnahme der Walachen in den gleichberechtigten Bürger Verband des Sachsenlandes.

8. Unverzügliche Einführung von Schwurgerichten zur Wahrung und Regelung der freien Presse,

bitten mit dem Beifügen zur schleunigen Erklärung, daß der Magistrat in so lange bis diese Erklärung nicht werde erstattet für den Antrag auf Abänderung der Regulative nicht in Verhandlung nehmen könne. Nebst Rückstellung des gegenwärtigen Communicats in Verbindung mit der zur vorigen Zahl ist dem L. Magistrat folgende Erklärung zu unterlegen:

Nicht die Ereignisse und Volksbewegung der jüngsten Zeit, nicht der dringende Augenblick, — wohl aber das seit mehreren Jahren von dieser Communitaet, Zeuge des noch im Jahre 1845 von diesem Publikum bei dem Natio-

nal Konflux zum ersten Antrage der Prüfung und zeitgemässen Abänderung der Regulativ Punkte gefaßte wahre Bedürfnis, nicht nur der Regelung mancher in die sächsische Grundverfassung eingeschlichenen Mängel, sondern auch eine zum Fortbestehen und Wieder Aufblühen der Nation nothwendige, zeitgemäße Erweiterung der Verfassung bestimmt uns den in dem Communicate enthaltenen Petitionen des größten Theiles der hiesigen Bürgerschaft in wie weit dieselbe mit den Ansichten dieser Communitaet im Einklange stehen mit folgenden Bemerkungen beizuschließen und zwar:

Ad Punkt 1 a. Leistet diese Communitaet auf das ihr bisher zugestandene Selbstergänzungs Recht für die Zukunft Verzicht und trage denmach an: daß das Wahlrecht zu Communal Vertreten der nach den Bestimmungen des von der Nations Universitaet festgestellten, mit Berücksichtigung der vom hiesigen Magistrat und dieser Communitaet angetragene Abänderung wahlfähigen Bürgerschaft überlassen, — und von dieser in der Weise ausgeübt werde, daß sie nach einem fest zu stellenden arithmetischen Verhältnisse einen Wahlkörper aus der gesammten wahlbaren Bürgerschaft erwählen und sodann diesen Wahlkörper die abgängigen Mitglieder der Communitaet gleichfalls aus der Gesamtheit der wählbaren Bürger, ohne Rücksicht auf Religion, Nation oder nepotische Verhältnisse wählen solle — wobei die von einer Wahl bis zur nächst folgenden ausgeschiedenen Mitglieder der Communitaet wieder wählbar sein sollen.

Ad b. Theilt dieser Communitaet mit Abgebung von ihrer M. Z. 1347 l. J. hinsichtlich der Wahl der Communitaets Mitglieder der auf Lebenslang der gemachten Petition mit dem Bemerkten bei: 1) es solle die Ergänzung der Communitaet bei jeder stattfindenden Oberbeamtenwahl stattfinden, wobei der fünfte Theil der Communitaet jedoch mitinbegriffen der in der Zwischenzeit verstorbenen oder ausgetretenen Mitglieder von oben nach dem Rang des Eintrittes in die Communitaet ausscheiden, sofort aber bei der Wiederwahlbarkeit der letzteren die Ergänzung nach der vorgedachten Modalität vollzogen werden. Ad Punkt 2 und 3. Ist in dem über die Umänderung und zeitgemäße Gestaltung der Regulativ Punkte von 805 entworfenen und von dieser Communitaet gutgeheißenen Commissions Gutachten darauf angetragen — bloß hinsichtlich des dritten Punktes trage diese Communitaet darauf an: daß die Wahl von Senatoren, welche ebenfalls ohne Canditation zu geschehen haben solle, alle mit den erforderlichen juridischen Kenntnissen versehenen qualifizierten Mitglieder für die Communitaet wahlfähig seien mögen.

Ad Punkt 4. Alle Rechnungen über die öffentlichen Cassen öffentlich abgelegt. und bekannt gemacht werden soll¹.

Original. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Braşov. Registrul de procese-verbale, nr. 107/76. Foto: 9 494—9 495.

¹ Cf. doc. 183 și 225.

Braşov, 26 aprilie 1848

Seiner Excellenz dem Herrn Landesgouverneur wird so wie auch dem Herrn Comes Nationis berichtet, daß jetzt hier vollkomne Ruhe sey.

Seiner Excellenz ferner noch beigeschickt, daß die drei walachischen Erzpriester das Verbot der Hohen Landesstelle vom 17ten d. J. Zahl 5245

(PZ 138) bedeutet worden sey und dieselben versichert hätten nicht nach Blasendorf gehen zu wollen, den Dorfbewohnern sey das Verbot mittels der Inspectoren ertheilt.

Der Herr Comes bemerkt, daß zur bessern Überzeugung der Walachen eine Ersetzung des durch den Tod entledigten Stellen in den Centurials Communität dringlich sein werde, wozu vielleicht die Centuriats Communität demnächst Anlaß geben dürfte, daß die Illumination am Vorabende des Geburtstages Seyner Majestät zu unterlassen zur Vermeidung dabey entstehen könnenden Unruhen besprochen worden wäre, jedoch bey jetziger Sache dieses Fest ganz so wie sonst gefeiert werden würde.

Extras original. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Braşov. Registrul de procese-verbale, nr. IV, M. 2., 148. Foto: 11 185.

225

Braşov, 26 aprilie 1848

Löbliche Nations Universitaet!

Als dieser Magistrat und die hiesige Stadtwahlbürgerschaft aus dem diesfälligen Bericht seiner Universitaets Abgeordneten die dringende Eile, mit welcher Eine Löbliche Universitaet die bürgerrechtlichen Verhältnisse unter uns Sachsen, vor allen andern Gegenständen zu regeln beabsichtigte, erkannte, glaubte dieses Publicum, daß der Grund zu dieser Eile in dem Wunsche liege durch sogleiche Regelung der erwähnten Verhältnisse unserem Bürgerstande auch für die Zukunft eine würdige Stellung zu sichern und all zu freien Bestimmungen vorzubeugen; ja es wurde hier sogar besorgt, eine Löbliche Universitaet dürfte, bei Verhandlung dieses Gegenstandes das alte und veraltete über Gebühr zu erhalten, geneigt sein. Bewogen theils durch diese Besorgnis, theils dadurch weil man so große Eile nicht für nöthig erachtete, wurden die hiesigen Herrn Universitaet Abgeordneten angewiesen bei einer Löblichen Universitaet zu erwirken, daß der diesfalls daselbst abzufassende Entwurf vor dessen Einsendung höheren Orts den sächsischen Kreisen mitgetheilt werden möchte.

Aus den vom Universitaets Abgeordneten Herrn Magistratsrath Friedrich Bömches in Befolgung der ihm ertheilten Weisung überschickten diesfälligen Universitaets Abschluss vom 31ten März l. J. Univ. Z. 445 ersieht nun das hiesige Publicum, daß sein Verlangen nach vorheriger Mittheilung dieser Ausarbeitungen, wenn auch nicht auf dem Grund der gehegten Besorgnis, als vielmehr aus ganz entgegengesetzten Ursachen sehr nothwendig war; denn dieser Entwurf wirft nicht nur Altbestehendes über den Haufen, sondern erweitert auch die Theilnahme am Bürgerrecht mit einer alle Schranken aufhebenden Freisinnigkeit mit augenscheinlicher Gefährdung des Bürgerstandes.

Es heißt nemlich im l. §:

„Jeder selbständige Bewohner des Sachsenbodens, welcher keinen andern nichtsächsischen National Verbands angehört, ein bürgerliches Grundeigenthum besitzt oder auch ohne Besizum als Lehrer, Künstler, Kaufmann, Apotheker, Arzt oder Handwerker der Gesellschaft nützt ist ein sächsischer Bürger.“

Ferner im 2ten §:

„Alle sächsischen Bürger haben ein Recht auf gleiche Behandlung vor dem Gesetz, dann als ursprüngliche Wähler zur Wahl der Repräsentanten der Gemeinde (oder Gemeinschaft) mitzuwirken.

Jeder Besitzer eines bürgerlichen Grundeigenthums, dasselbe sei noch so klein und noch so verschuldet, soll also nach diesem Universitaets Entwurfe Bürger sein, soll seine Vertreter (Communitaets Mitglieder) wählen, diese Bestimmung vermehrt die Zahl der Bürger und zugleich Wähler ins Ungeheure, verleiht dem rohen und vermögenslosen Haufen beinahe bis zur niedersten Volksklasse einen Wirkungskreis, dessen sich bisher nur wenige Auserkorene zu erfreuen gehabt haben, und welche wohl auch in Zukunft bei dem geringen Grad der Bildung unseres gemeinen Volkes, wenn auch in größerer Ausdehnung als bisher, doch jedenfalls nur dem gebildeteren Theil unserer Bewohner mit Sicherheit anvertraut werden kann; ja, dieser Entwurf setzt die Gemeinden, besonders die des hiesigen Districtes der großen Gefahr aus, einer Pöbelherrschaft unterworfen zu werden, denn es gibt in dieser Stadt und in den Landgemeinden des hiesigen Distriktes der Besitzer kleiner Grundstücke, denen die Gemeinden ihr Heil anzuvertrauen nicht gesonnen sein können, eine besorgnisseregende Menge.

Diese Besorgnis, diese drohende Gefahr zu entfernen ist Pflicht eines jeden Bürgers, von was immer für einer Nation und Religion. Bevor jedoch an die Prüfung des mehrerwähnten Entwurfes geschritten wird, hält sich dieses Publicum verpflichtet seine Überzeugung dahin auszusprechen, daß einestheils die bürgerlichen Verhältnisse einen Hauptbestandtheil der Sächsischen Verfassung ausmachen und deren Regelung daher nicht abgesondert, sondern ebenso wie die veränderte Zusammensetzung der Kreiscommunitaeten der Löblichen Universitaet und der Wahlart, die Öffentlichkeit nur dergleichen zugleich mit der beantragten Durchsicht der Regulations Vorschriften vorzunehmen und auf solche Weise eine erschöpfende Arbeit über die gesamte Verfassung zu liefern ist, nur daß es anderentheils gerathen sein dürfte, die eine Umänderung unserer Verfassung beantragenden Gesetzesvorschläge bei dem jetzigen schwankenden Zustand der Dinge auf so lange, bis man mit mehr Sicherheit auf Ruhe und Ordnung wird rechnen können, um so mehr aufzuschieben, als kaum darauf zu rechnen ist, daß die höheren Landes- und Hofstellen solchfälligen Vorstellungen jetzt ein geneigtes Ohr leihen werden.

Damit indessen dieses Publicum für denn Fall, daß eine Löbliche Universitaet auf die Eisendung des fraglichen Entwurfes über die Regelung unserer bürgerrechtlichen Verhältnisse beharren sollte, von der für so nothwendig erachteten Abgabe seiner Meinung nicht ausgeschlossen bleiben möge, ist dieser Entwurf nachstehendermaßen in Berathung und Verhandlung genommen worden.

So wie es überhaupt gerathen erscheint die bei uns für nothwendig erachteten Abänderungen und Einrichtungen den auf dem letzten Landtag des Königreichs Ungarn zustande gekommenen Gesetzen anzupassen und freisinnigere Bestimmungen als die des erwähnten Landtages nicht treffen zu wollen. So ist dieses Publicum auch hinsichtlich des mehrerwähnten Entwurfes von der Überzeugung durchdrungen, daß wir Sachsen die Würde eines freien Bürgers nicht tiefer als Ungarn stellen, und daher ohne Bedenken

statt des 1. ten Paragraphs des Universitaets Entwurfs die diesfälligen im 4ten und 6ten § des in Ungarn währenden, des so eben geschlossenen Landtags über die königlichen Freistädte verfaßten Gesetzartikels enthaltenen Vorschriften annehmen sollen.

Diese § sagen nämlich:

§ 4 „Jene Städte welche weniger als 12.000 Einwohner haben werden kleine Städte, jene welche mehr als 12.000 Einwohner aber weniger als 30.000 haben, mittelgroße Städte und jene in welchen mehr als 30.000 Einwohner sich befinden, große Städte genannt.“

§ 6. „Alle jene Glieder der Stadtgemeinde, welche volljährig sind, weder unter väterlicher noch vormündlicher noch unter Herrengewalt stehen, sind ohne Unterschied der gesetzlich recipirten Religionen, außer den Frauen, Wähler, wenn sie:

a. zum Weichbilde der Stadt gehören und in dem Grundbuch auf eigenen Namen oder zugleich auf Namen ihrer Frau einen inscribierten Grund, oder ein inscribiertes Haus seit einem Jahr besitzen, und der Wert in kleinen Städten 300 Fl., in mittelgroßen 700 Fl., in großen Städten 1000 Fl., in Pest 2000 Fl., C. M. beträgt, oder

b. im Weichbilde der Stadt als Handwerker, inprotocollierte Kaufleute, Fabrikanten seit einem Jahr ansäßig sind, eigene Werkstätte, ein kaufmännisches Etablissement oder eine Fabrik besitzen und die als Handwerker wenigstens mit einem Gehülfen arbeiten,

c. Doktoren, Wundärzte, Advokaten, Feldmesser, akademische Künstler, Professoren und die Mitglieder der ungarischen gelehrten Gesellschaft, wenn sie seit einem Jahr in der Stadt ansäßig sind, und in kleinen Städten 40 Fl., in mittelgroßen Städten 60 Fl., in großen Städten 80 Fl. und in Pest 100 Fl. Wohnmiete bezahlen.

d. Außerdem alle jene welche im Bezirke der Stadt seit 2 Jahren ansäßig sind und sich mit einem sicheren Auskommen ihres Gewerbes oder Kapitals mit der Summe von 200 Fl. für kleine Städte, von 400 fl. für mittlere, von 600 Fl. für große Städte und von 800 Fl. für Pest ausweisen können.

Weil jedoch in diesem Ungarländer Gesetzartikel für unsere freien sächsischen Märkte und Dörfer keine Richtschnur enthalten ist, so wäre für diese, gleichviel Markt und Dorf festzusetzen, daß derjenige Bewohner eines freien Marktes oder Dorfes, welcher nach dem jetzigen Steuersystem außer seiner Kopftaxe anno wenigstens 4 Fl. C. M. an königlicher Steuer, jährlich entrichtet, das Landbürgerrecht und damit zugleich die Befugnis an der Wahl seiner Communitaets Mitglieder teilzunehmen haben solle.

Der 2te § des Universitaets Entwurfs könnte stehen bleiben.

Der 3te § wäre nachstehendermaßen abzufassen:

„Jeder Wähler kann in die Gemeinschaft gewählt werden sobald er der deutschen Sprache kundig ist. Zur Empfehlung dienen ihm ansehlicher Grund und Hausbesitz (dessen Wert vielleicht bestimmt, in mittleren Städten etwa mit 1000—1200 Fl. C.M. ausbedungen werden könnte) vorzüglich Sittlichkeit, Verständigkeit und gediegene Kenntnisse.“

Der Beschluß des diesfälligen §, wo der Abspruch auf Beamtenstellen erwähnt wird, gehört nicht in diesen Entwurf, sondern in die Regulativpunkte, mit denen er auch zu seiner Zeit verhandelt werden soll. Eine vereinzelt Erwähnung in diesem Entwurf und die Berufung auf die Vorschriften könnten leicht schaden, keinesfalls nützen.

Der 4te § wird beibehalten.

Der 5te § müßte aus demselben Grund wie der Schluß des 3ten § ganz ausbleiben.

Über die Wahl der Beisitzer bei Magistrats und Stuhls Ämter enthalten die Regulativpunkte die nöthige Vorschrift, solche in einem Gesetze über die bürgerrechtlichen Verhältnisse nebenbei bestätigen lassen zu wollen, ist nicht nur nicht an seinem Platz, sondern auch gewagt. Besser man schweigt bei

dieser Gelegenheit davon und bespricht diesen Gegenstand dann, wenn einst die Umänderung der Regulativpunkte zur Verhandlung kommt.

Im 6ten § soll es statt „die besitzlosen Bewohner“ heißen „diejenigen Mitglieder der Stadtgemeinde, welche keine Bürger sind, werden Schutzgenossen (Gemeindeinsassen) genannt etc.“

Im 7ten § beim Buchstaben b heißt es im Entwurf „auf das Recht unter den gesetzlichen Bedingungen sich ein Eigenthum auf sächsischen Boden erwerben zu können etc.“

Dies paßt nun nicht mit den hier beantragten Veränderungen, weswegen diese Bestimmung also gestellt werden müßte:

„Auf das Recht ein bürgerliches Gewerbe lernen und unter den gesetzlichen Bedingungen das Bürgerrecht erwerben zu können.“

Der 8te, 9te und 10te § werden gut heißen.

In dem im 11ten § vorgeschriebenen Eid könnte um nichtdeutsche nicht stutzig zu machen, gleich Anfangs statt als „sächsischer Bürger“ lieber „als Bürger dieser Gemeinde“ gesetzt — die darauf folgende „Ergebenheit der sächsischen Nation“ ausgelassen und am Schluß wo die Vertheidigung und Emporhaltung der Gerechtsame des Wohnortes eidlich versprochen wird auch das Vaterland hinzugefügt werden.“

Vorstehendes haben wir die Ehre einer Löblichen Nations Universitaet mit dem gehorsamsten Beifügen einzuberichten, daß dieses Publicum sich zwar nothgedrungen in die wesentliche Verhandlung dieses Entwurfes eingelassen hat, daß dasselbe aber im Sinne der bereits im Einklange entwickelten Ansichten sich verpflichtet fühlt, schließlich zu wiederholen, daß dieses Publicum die gegenwärtigen Verhältnisse zur Verhandlung dieses und ähnlicher Gegenstände bei der Hohen und Höchsten Stellen nicht für günstig erachtet, vielmehr dazu rät solche Ausarbeitungen bis zu gelegener Zeit zur künftigen Benützung im Universitaets Archiv aufzubewahren.

Die wir mit vollkommenster Hochachtung zu verharren die Ehre haben Einer Löblichen Nations Universitaet

gehorsamste Diener der Kronstädter Magistrat

Kronstadt am 26. April 1848

Johann Albrichsfeld, Oberrichter
Friedrich Riemer, Obernotair¹

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. Săseşti, nr. 539/1848. Foto: J 900—J 905.

¹ Cf. doc. 183 și 223.

Sebeș, 26 aprilie 1848

Euer Excellenz

In gehorsamster Befolgung der Hohen Präsidial Erlässe vom 24-ten März und 5ten April l. J. Pr. Z. 562 und 728/841 nehme ich mir die Freiheit Euer Excellenz gehorsamst zu berichten, daß trotz aller Wachsamkeit,

der beiliegende Aufruf an das Wallachische Volk — welcher von einem durchfahrenden Eilwagen herabgefallen seyn soll in Langendorf Eingang gefunden und — wie späthere Ereignisse zeigten — eine sehr gereizte Stimmung hervorgebracht habe¹. Die Langendorfer Insassen kündigten nämlich am 22-ten April, als die Bürgerwehr im gedachten Dorfe vorbereitet werden sollte, dem Orts Inspector Senator Joseph Marlin auf die gröbste Weise den Gehorsam auf, und verjagten sofort auch den aus Langendorf gebürtigen Orts Notarius Dionisz Kofotje. Nur nach mehrmaligen Beruhigungsversuchen ist er mir gelungen, die aufgeregten Insassen, welche die Bürgerwehr mit der Grenz-militarisirung absichtlich vermengten, zur Ordnung und zum Gehorsam zurückzuführen. Am 24-ten April fand aus derselben Veranlassung ein ähnlicher Vorfall auch zu Szászpián statt, aber auch hier ist vor der Hand die Sache beruhigend beigelegt worden.

Die Nachricht, daß eine große Volks Versammlung in Blasendorf statt finden werde, war kurz vor dem Eintreffen der Hohen Gubl. Verordnung vom 17-ten April l. J., Zahl 5245 hier verbreitet worden und erzeugte einige Beunruhigung. Ich habe daher, zumal ich durch die obbelobte hohe Gubernial-verordnung hiezu ermächtigt wurde, sogleich den unirten und nicht unirten Erzpriester Johann David und Abraham Mogga mit der Verfügung der k. Landestelle bekannt gemacht und auch die Entsendung von Ortsdeputirten strengstens untersagt.

Der ich in tiefster Ehrfurcht verharre Euer Excellenz

Mühlbach am 26-ten April 1848

unterthänigster Diener
Samuel Meister, Königsrichter

Original. Arh. St. Budapesta. Fond .G. Pr., nr. 1 102/1848. Foto: 451—452.

¹ V. doc. 38, 151, 265.

Ozun, 26 aprilie 1848

Méltóságos Fő Király Bíró Úr!

Mai nap 149 szám alatti át irata¹ következésében kívántam barátságos tisztelettel tudósítani, hogy ma délután Sepsiszentgyörgyről egy bizottmány jött ide hozzám s a következő kívánatait terjesztette előmbe:

1ör Az itt le tartóztatott katona fegyvereket s löport küldenök Sepsiszentgyörgyre a szék házhoz.

2or A ki indított szélybeli katonaság addig innen nemes Háromszék kebeléből ne vitetnék tovább, míg az e tárgyban felküldendő jelentésekre a felséges fő hadi vezérség s kormány szék ujjabbi rendelkezését meg teszi.

Előlegesen tanácskozás után a bizottmánytól a végeztetett, hogy a dolog célszerűbb s hatályosabb el látására nézt, adná a fenn tisztelt bizottmány kívánatát írásba, s arra azután hasonló válasz fog tétődni.

Későbbre más bizottmány a méltóságos fő király bíró úr 148 szám alatti e bizottmányhoz tett azon rendelkezését² mutatá elő, hogy az érintett katona fegyverek az 1° pont alatt érdekelt mód szerént helyeztetnének el, midőn a fenn tisztelt, s hozám később tett barátságos át iratába éppen azon katona fegyverek Kézdivásárhelyre az ezredi raktárba leendő visszaküldését igen helyesen célszerűnek látja, s egyszersmind az illető egyéneknek ezt ajánlya is méltóságod. A dolgok illyetén hamar változékony fordulata miatt, s jelesen mivel az említett bizottmány írásbéli kívánatát még nem tette meg, hivatalos barátsággal kérem a méltóságos fő király bíró urat szíveskedgyen ha csak lehet holnap reggelre át jönni ide Uzonba, hogy a tárgy érdekéhez méltó komolysággal és sürgetőséggel a további rendelkezés és intézkedések megtétethessenek, a pártok kiegyenlítsessenek s meg nyugtathassanak. A dolgok mostani állása egyenesen itt Uzonba is rögtön közös egyet értést, tanácskozást igényel, barátságos tisztelettel lévén a méltóságos fő király bíró úrnak alázatos szolgája

Uzon, 26a³ 1848*ik* évben

Dobay ezredes⁴

Onorate domnule prim-jude regesc!

Vă răspund la adresa dumneavoastră de astăzi cu nr. 149¹ și vreau să vă aduc la cunoștință cu prietenească cinstire, că azi după amiază s-a prezentat la mine o delegație din Sfintu Gheorghe, care mi-a solicitat următoarele:

1) să fie trimise aici la casa scaunului din Sf. Gheorghe armele și praful de pușcă reținute;

2) să nu fie scoasă din interiorul nobilului scaun Trei Scaune armata de grăniceri pornită în marș, pînă cînd Guvernul și măritul Comandament militar suprem nu vor da noi ordine, în conformitate cu rapoartele ce le vor fi trimise în această chestiune.

După ce s-a consfătuît în prealabil, comisia a hotărît ca onorata delegație amintită mai sus să-și prezinte în scris doleanțele, pentru a se putea cerceta situația cit mai temeinic, urmînd ca abia după aceea să primească un răspuns corespunzător. Mai tîrziu o altă delegație a prezentat acestei comisii ordinul dumneavoastră, onorate domnule prim-jude regesc, cu nr. 148², ca amintitele arme să fie depozitate conform cererii formulate în primul punct. Tot atunci a sosit înșă amicala și prețuita dumneavoastră adresă, care mi s-a comunicat mai tîrziu. În ea exprimați părerea, că soluția cea mai potrivită ar fi retrimiterea acestor arme în magazia regimentului de la Tîrgu Secuiesc. Totodată, excelența voastră recomandați această soluție persoanelor în cauză. Din pricina schimbării atît de rapide a lucrurilor și mai ales datorită faptului că delegația amintită nu și-a prezentat încă în scris doleanțele, vă rog cu oficială stimă pe măriia voastră domnule prim-jude regesc, să binevoiți, dacă este posibil, să treceți mîine dimineață pe aici prin Ozun. Aici veți putea întreprinde măsuri și veți da dispoziții corespunzătoare gravității acestei chestiuni, pentru ca părțile să se pună de acord și să se liniștească. Starea de acum a

lucrurilor impune o consfătuire și o înțelegere comună imediată aici la Ozun. Rămân cu prietenească cinstire devotatul ilustrității voastre domnule prim-jude regesc

Ozun, 26³ anul 1848

Colonel Dobay⁴

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 980/1848. Foto: 2751.

¹ Pentru adresa prim-judeului regesc din Trei Scaune prin care dispune ca armele reținute să fie transportate la magazia regimentului din Tîrgu Secuiesc, v. Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 980/1848. Foto: 2750.

² Pentru prima adresă a prim-judeului regesc, Petrichevich Horváth Albert, către Gál Dániel și alții, v. Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 980 /1848. Foto: 2747.

³ Din copia păstrată în Arh. St. Budapesta lipsește luna, dar reiese din dosar că este vorba de aprilie.

⁴ Pentru adresa colonelului Dobay din 26 aprilie, trimisă din Tîrgu Secuiesc prim-judeului regesc Petrichevich Horváth Albert, privind transportarea armelor confiscate la magazia regimentului din Tîrgu Secuiesc, v. Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 980/1848. Pentru cea de-a doua adresă a prim-judeului regesc Horváth Albert către Gál Dániel și alții, prin care se ordonă transportarea armelor la Tîrgu Secuiesc, v. Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr. 980/1848. Foto: 2749. Cf. doc. 194, nota nr. 3.

228

Arad, 26 aprilie 1848

A köz csendre ügyelő megyei középponti választmány ülésében. 1848-ik évi April hó 26-án.

J. K. 43. sz.a.

Sajnosan tapasztaltatván: hogy a megye némely községeiben a jegyzői hivatal elnyerését vadászók, majd közvetve, majd pedig közvetlenül, a magokat eddig becsületesen viselt jegyzők és község bírái ellen, a köznépet felizgatni, s így a közcsendet és rendet megháborítani vakmerősködnek.

Miután az országgyűlésen már kihirdetve lévő törvény rendelete szerint, a községek elöljáróinak választása iránti intézkedések egyenesen a megyére bízotvák, annál fogva tehát, hogy a közcsend, és rend fentartása hátramaradást vagy veszélyeztetést ne szenvedjen, a mostani körülmények között igazságosnak, és szükségesnek találtatott annak elrendelése: hogy a megye utóbbi intézkedéséig, a községek jegyzői, ha azok erkölcsi viselete és hivatalbeli eljárásuk tekintetében semmi kifogás nem tétethetik, minden helyes ok nélkül, egyedül a hivatal vadászók által feléleszteni szokott izgatások, vagy egyesek bosszúálló indulatból eredett helytelen ingerlések következtében hivatalaikból el ne mozdíttathassanak; megyhagyatik: azért járásbeli fő- és szolgabíráknak, miképen a községekben kihirdessék:

1) Hogy a jegyzőket s elöljárókat minden helyes okon kívül hivatalukból elmozdítani szabad nem légyen.

2) Azon községek, kik jegyzőjüket, vagy az elöljárókat elmozdítani kívánják, kérelem leveleikkel, mellyekben az elmozdítás okai előadandók, kötelesek előbb vagy a minsterelnöki rendelet következtében alakult középponti megyei választmány —, vagy az illető szolgabírákhoz járulni, kik által is a szükséges vizgálat végrehajtása, és ha a kérelem igazságosnak ta-

lătatnék annak telyesítése végett, a szükséges intézkeések azonnal rögtön megfognak tétetni.

3) Kötelességül tétetik továbbá, az illető megyei tisztviselőknék: hogy a népjegyzők ellen támadható minden mozgalmakat figyelemmel kísérik, és azon esetre ha a jegyző hivatalt vadászó helytelen izgatók, vagy bosszúálástól vezéreltetett bujtogatók által, a köz csendet, s rendet megzavartatni tapasztalnék, tisztii hatalmukkal hatályosan fellépjenek.

4) Különösen kihirdetendő: miképen mind azok, kik a községek jegyzői és előljárók ellenébeni fellépést, nem a 2-ik pontban említett petitionális úton, hanem erőszakkal megkísérteni merészelnék, a ministerium rendeletének értelmében minden támadható rendetlenségekért vagyonuk, és személynökre nézve felelősökké tétetnek.

5) Meghagyatik végre a lelkészek felszólítása is az iránt, hogy ezen választmányii határozat tartalmáról szószékekről a népet kitanítani, és a rend fentartására meginteni legszorosabb kötelességeknek ismerjék: minthogy ezen kihirdetés elmulasztásából, vagy pedig félremagyarázásból eredhető rendetlenségekért, a ministerialis rendeletben foglalt felelőség öket is terhelendi.

Kiadta főjegyző
Mosotzy Institoris János¹

Proces-verbal întocmit în adunarea comitetului comitatens însărcinat cu menținerea liniștii publice. 26 aprilie, anul 1848

P[ara]g[raful] 43 al p[rocesului]-v[erbal].

Se observă cu regret, că în unele comune din comitat, cei ce vînează obținerea funcției de notar, îndrăznesc să ațite populația de rînd, direct sau indirect, împotriva vechilor notari și primari ai comunelor, care pînă în prezent s-au comportat cinstit, și astfel se conturbă ordinea și liniștea publică.

Prerogativele privind alegerea superiorilor comunelor au fost atribuite direct comitatului pe baza legii publicate de Dietă. De aceea s-a considerat necesar și just, ca pînă la dispoziții ulterioare, în vederea menținerii liniștii publice și a ordinii, notarii comunelor să nu fie destituiți, dacă nu există nici o cauză legată de comportarea lor morală sau de felul cum și-au îndeplinit funcțiile oficiale. Înălăturarea lor să nu fie posibilă numai pe baza instigării din partea celor ce le vînează postul ori din motiv de răzbunare. În acest sens se ordonă prim-juzilor nobiliari și juzilor nobiliari să facă cunoscut în comune că:

1. Nu se admite îndepărtarea din funcții a notarilor și a superiorilor lor fără un motiv real.

2. Acele comune care doresc să-i înlocuiască pe notarii sau pe superiorii lor sînt obligate să se adreseze mai întii comitetului comitatens constituit pe baza ordinului prim-ministerial sau juzilor nobiliari respectivi, cărora trebuie să le prezinte motivele intenției de îndepărtare; aceștia vor lua imediat măsurile necesare pentru a efectua ancheta, dacă cererile se vor considera justificate.

3. Funcționarii comitatensi sînt obligați în continuare să urmărească atent toate acțiunile ce se vor ivi împotriva notarilor; în cazurile în care vor observa că se conturbă liniștea și ordinea publică din partea instigatoșilor la rele care vînează posturi de notari sau ațita din răzbunare, vor lua măsuri cores-punzătoare potrivit îputernicirii lor oficiale.

4. Se va anunța în special, că toți aceia care vor îndrăzni să se impotrivească în mod violent notarilor și autoritășilor comunale, și nu pe calea

petiției amintită în punctul doi, vor răspunde cu avutul și persoana lor pentru orice dezordine, conform ordinului ministerial.

5. În sfârșit, se ordonă să se atragă atenția preoților asupra conținutului acestei hotărâri a comitetului; ei să considere ca o îndatorire permanentă obligația de a avertiza și de a îndemna de pe amvon populația să mențină ordinea; pentru dezordinile ce s-ar ivi din cauza nesocotirii sau răstălmăcirii acestei porunci ei vor fi făcuți responsabili, potrivit prevederilor ordinului ministerial.

A emis Mosotzy Institoris János,
prim-notar¹

Imprimat. Colectia Muzeului județean Arad, cutia nr. 2.

¹ Cf. doc. 177 și 178.

229

Agrișu Mare, 26 aprilie 1848

Tekintetes Első Al Ispán Úr!

Folyó hó 24-én estve felé Felménesen, a helységnek nagyobb része, azon bizodalmatlanságtól viseltette, hogy a mostani köz gyűlésre választott képviselők, és a község bírāja, a pecséttel vissza élhetnek, lázadást tettek, helység bírāja házára rohantak, erőszakosan a pecsétet elvették, és bizonyos Pantya Jenának adták, a bíró házát elhagyva, uradalmi udvar felé vonultak, én Kresztaménesen lévén, Neumanyi Károly haszonbérő által felszólítottam, s a tényről tudósítottam, — azonnal a helyszínére ált menve, a néptömeget szét oszlásra intettem, más nap a pecsétnek kinél létét puhatoltam, melyet csakugyan a megnevezettnél találtam, ezt kérdőre s vizsgálat alá venni kívánván, a nép ismét egybe gyűlt, a pecsétnek ki ne adására lármázva, a vizsgálat tételt meggátolta, s bíróbanni bizodalmatlanságát nyilvánította, — látva a zavart s tartván további veszedelemtől, a bírót a lemondásra felszólítottam, ez azt azonnal meg is cselekedte, s helyébe a múlt évi volt bíró Ollár Ont közakarattal s haszonbérő befolyásával megválasztatván kinekis a pecsétet ált adván, a csend helyre állott, s a nép eloszlott.

Ki is, amidőn hivatalos jelentésemet tenném szíveségébe ajánlott egész tisztelettel vagyok tekintetes első al ispán úrnak alázatos szolgálja

Agrișon, 1848 április 26án

Vank Simon, eskütt

Onorate domnule prim-vicecomite!

La Minișu de Sus s-au răsculat cei mai mulți locuitori spre seara zilei de 24 l.c. Răzvrăuirea a fost cauzată de supoziția că delegații aleși pentru adunarea publică ar putea să abuzeze împreună cu judele sătesc de ștampilă. Ei s-au repezit asupra casei judeului din localitate, i-au luat cu forța ștampila și au dat-o unui oarecare Ion Pantea. După ce au părăsit casa judeului au trecut spre curtea domenală. Am fost întrebat în legătură cu evenimentul de către arendașul Neumanyi Károly, când eram la herghelie și i l-am relatat.

Apoi m-am dus imediat la fața locului și am îndemnat populația să se împărtășească. A doua zi am sondat la cine este ștampila. Am găsit-o într-adevăr la cel menționat. Când am dorit să-l interoghez, mulțimea s-a adunat din nou și a vociferat să nu se elibereze ștampila. Mulțimea m-a oprit să fac cercetarea și a manifestat neîncredere față de jude. Văzînd dezordinea și ținînd seama de un eventual pericol, l-am somat pe jude să-și dea demisia, ceea ce a și făcut imediat. În locul lui s-a ales, prin voință publică, dar și sub influența arendașului, judele din anul trecut, Ion Olar, căruia i s-a și predat ștampila. Astfel s-a restabilit liniștea și mulțimea s-a împărtășiat.

Înaintîndu-mi raportul oficial, rămîn cu toată stima supus umil și mă recomand atenției domnului prim-vicecomite

Agrișu Mare, la 26 aprilie 1848

Simion Vanc, jurat

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat. Arad. A.V.C., nr. 613/1848.

230

Semlac, 26 aprilie 1848

Tekintetes Al Ispány Úr!

Az általam tegnap említett szemlaki eseményeket a nép küldöttségétől bővebben méltóztatott már eddig érteni. Eddig Adamovits Lázár lelkész úr közbe jötté által azomban a nép semmi tetleges erőszakot nem követett el, de csak igen kevésben múlt, hogy az epres kerti, és el különözött legelői sáncokat bé nem húzták, mert már nem messze voltak a hely színétől midőn a fent tisztelt lelkész úrnak sikerült a népet vissza fordítani. De mint többektől hallom, ez még csak az előjáték. Mert a legelőt és epres kertet, akár hogy ütend ki a küldöttségük által be vitt folyamodásnak sikere, el fogják foglalni, sőt, ha a hírnek hitelt lehet adni, holnap vagy talán még ma is, a méltóságos gróf úr lakását és személyzetét is meg támadandják. — Azért alázatosan kérem tekintetes al ispán urat, méltóztasson ezt a veszedelmes helyzetet tekintetbe venni, és a dolgot minél előbb úri bölcs béléltása szerint orvosolni. Elkergették a jegyzőt is, és még az élelem szereit lepecsételték. Kinek most már családjával együtt még enniivalója sincs. A nép igen dühös.

Mely jelentésem és alázatos kérésem után magamat úri becses kegyeibe ajánlván különbözött tisztelettel maradok tekintetes al ispán úrnak alázatos szolgálója

Szemlakon, Április 26-án 1848

Kovács István¹

Onorate domnule vicecomite!

V-ați milostivit să cunoașteți mai bine evenimentele din Selmec, de care v-am amintit ieri, pe baza relatărilor delegației trimisă populației. La intervenția preotului Lazăr Adamovici, populația nu a săvîrșit pînă în prezent nici o violență. Dar n-a lipsit mult pînă să îngroape șanțurile ce separau grădina cu duzi și pășunile. Mulțimea n-a fost departe de locul respectiv, cînd stimatul paroh a reușit să o întoarcă. După cum am auzit de la alții, aceasta

nu ar fi decît preludiul, deoarece, indiferent cum se va rezolva cererea delegației, sătenii vor ocupa pășunea și grădina cu duzi. Mai mult, dacă se poate da crezare zvonurilor, mîine sau poate chiar astăzi vor ataca locuința și persoana mării sale contelui. De aceea, vă cer umil, onorate d-le vicecomite, să binevoiți a lua în considerare situația precară și să remediați chestiunea cît mai repede. Notarul a fost alungat și i-au ștampilat bucatele. El și familia sa nu au astfel nici ce să mănînce. Poporul e furios.

Relatîndu-vă cele de mai sus și înaintîndu-vă umila mea cerere, mă recomand grațiilor domniei voastre și rămîn cu stimă deosebită devotatul onoratului domn vicecomite

Semlac, la 26 aprilie 1848

Kovács István¹

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat. Arad. A.V.C., nr. 585/1848.

¹ Cf. doc. 191 și 192.

231

Șimleu Silvaniei, 26 aprilie 1848

Tisztelt Ministeri Országos Ideiglenes Bizotmány!

Folyó hó 12ről 409. szám alatt e megye alispányi hivatalához intézett válaszló rendelet folytán jelentjük, miként a közcsend fentartására jelen körülményeink közt lovas katonaságnak e megyébeni küldése nélkülözhetetlen lévén, ujjabban is kérjük a tisztelt ministeri bizotmányt, hogy bár 50 számú lovasságnak valamely szomszéd megyéből ide, lehető hamarsággali átküldését eszközölni méltóztasson.

Egyébként hivatalos tisztelettel maradunk a tisztelt ministeri Országos Ideiglenes Bizotmány alázasat szolgálai

Költ Szilágyosmlyón, April 26kán 1848-ba tartott Kraszna megye kis gyűléséből.

Kraszna megye rendei¹

Onorate guvern provizoriu al țării!

Ca urmare a ordinului pe care l-ați trimis către oficiul vicecomitelui comitatens cu nr. 409 din 12 l.c., vă raportăm că în situația noastră e necesară trimiterea cavaleriei în comitat, în vederea menținerii liniștii publice. Iată de ce rugăm din nou stimatul guvern să binevoiască a dispune trimiterea cît se poate de urgent a unui număr de cel puțin 50 de călăreți dintr-un comitat vecin.

Rămînem cu stimă oficială supuși fideli ai onoratului guvern provizoriu al țării.

Datat la 26 aprilie 1848, în Șimleu Silvaniei, la adunarea restrînsă a comitatului Crasna

Stările comitatului Crasna¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 255/1848. B. Foto: 21 684—21 685.

¹ Cf. doc. 232; v. și doc. 268 din vol. I.

Șimleu Silvaniei, 26 aprilie 1848

Tisztelt Belügy minister Úr!

A közelebbi országgyűlésen alkotott törvények végrehajtására kívántató előleges teendők iránt folyó hó 19-*ról* alispányi hivatalunkhoz intézett s mai napon tartott kis-gyűlésünkben felolvasott belügyministeri rendeletre¹ van szerencsénk tudósítást tenni, miként a mai napon megérkezett törvények kihirdetése és végrehajtásuk iránti intézkedett végett köz-gyűlési határnapul folyó évi május 8-*ké* napját tűztük ki — ezt megelőzőleg a nép képviseletnek az újabb törvény értelmében ideiglenes létesítése iránt mai napról hasonlóul intézkedtünk; de miután megyénk mint részbeli megye a leküldött törvények végrehajtását telyesleg is csak is úgy eszközölheti, ha ennek az anyahonhozi tetteges visszacsattoltatása a legújabb törvény értelmében minél előbb végrehajthatik, másfelől úgy, ha már annyi évek óta törvényes főkormányzó nélkül lévő megyénkben fő ispány neveztetik, s ennek következtében a részint lemondás, részint halál által ürességbe jött alsóbb hivatalok is minél előbb betöltetnék — tisztelettel kérjük önt minister úr, hogy megyénkben a fent írt közgyűlési határ nap előtt a visszacsattolásnak tetteges végrehajtására biztost küldeni annyival inkább, mert megyénk a folyó évi május 29-*én* kinyillandó erdélyi országgyűlésre is már meghívatott, másfelől megyénket minél előbb egy törvényes kormányzó fő ispány kinevezésével megörvendeztetni szíveskedjen; úgy végre a nép közt elterjedt balhiedelmek elosztatása végett a megyénkben lévő magyar, olá és igen kevés tót ajkú lakosok közti kiosztás végett az újabb törvényeknek ezen nyelveken nyomtatott több példányait ide minél előbb leküldeni méltóztasson.

Kik egyébként tisztelettel lévén tisztelt belügyminister úrnak alázasatos szolgálai

Szilágyi Somlyón, April 26-*án* 1848 tartott Kraszna megye kisgyűléséből.

Kraszna megye rendei²

Stimate domnule ministru de interne!

Avem onoarea să vă informăm în legătură cu ordinul Ministerului de Interne, trimis oficiului vicecomitelui la 19 I.c., privind sarcinile premergătoare necesare executării legilor întocmite de ultima Dietă. Ordinul și legile au fost citite la adunarea noastră restrînsă, ținută astăzi¹. Data adunării publice am fixat-o pentru ziua de 8 mai a.c., în vederea luării măsurilor ce se impun în legătură cu publicarea și executarea legilor sosite azi. Am dispus anticipat și formarea, pe baza noii legi, a reprezentanței populare. Comitatul nostru în calitatea sa de unitate administrativă a Partiumului va fi în scurt timp anexat Ungariei pe baza noilor legi. De aceea, vă rugăm cu stimă domnule ministru, să delegați un comisar pentru executarea anexării, înainte de ziua fixată pentru adunarea publică. Pe de altă parte, cerem să binevoți a ne face cinstea de a numi un comite suprem, care să ne conducă legal, cu atît mai mult, cu cît comitatul nostru a fost invitat la Dieta transilvăneană programată să se întrunească la 29 mai a.c. Prin numirea unui comite suprem în comitat s-ar umple golul de mai mulți ani lăsat de lipsa unui administrator suprem. Totodată ar fi posibilă și ocuparea cît mai urgentă a posturilor oficiilor inferioare, devenite disponibile, pe de o parte în urma demisiilor, iar pe

de altă parte, datorită deceselor. În sfârșit, solicităm trimiterea cât mai urgentă a textului legilor noi, traduse în mai multe exemplare, în vederea împărțirii lor în rândurile populației maghiare, române și slovace, ultima foarte puțină la număr.

Rămînem cu stimă slugile umile ale stimatului domn ministru de interne.

Din partea adunării comitatului Crasna, ținută la 26 aprilie 1848 la Șimleu Silvaniei

Stările comitatului Crasna²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 309/1848. B. Foto: 11 948—11 950.

¹ V. doc. 97.

² Cf. doc. 231.

233

Carei, 26 aprilie 1848

Mélyen tisztelt Minister Úr!

A közelebbi tudósításom óta a megyének állapotja egyedül azzal változott, hogy Csomaköz helységének lakossai a földesuraságnak 1846k évben törvényesen kiadott tagját foglalási szándékkal legeltetni kezdék, a tagot körül kerítő árkokat be hanyák, melly eset hozzám a mai napon jelentvén fel, azonnal a helyszínére a lakosok felvilágosítására, lecsendesítésére s a rend helyrehozására erélyes és tekintélyes személyekből küldöttséget rendeltem, reménységem lévén, hogy itt is, mint Kismajtény és Zsadány helységekben sikerült, szelid úton a rend helyre fog állíttatni. A borhídi, erdőszádi, lippói kitöréseket a küldöttség most vizsgálja, még várom tudósítását; a reszegei lakosok magacssága folyvást tart, minek következtében az előjárók a megyei középponti bizotmány elibe állíttatni rendeltettek.¹

A közgyűlést már eleve, mint a ministeri országos bizotmánynak bejelenteni szerencsém vala, május 16 napjára tűztem ki, az erre küldendő községi képviselők száma iránt küldöttségileg hozott határozat megszórítást nem tett, s hogy képviselőket a községek küldhetnek, megyszerte közhírré tétettem.

A városokhoz szolló April hó 20án kiadott ministeri rendeletet Felsőbánya szabadalmazott várossának azonnal még 23án elküldöttem, több rendezett tanáccsal ellátott város vagy község e megyében nem létezik.

Kegeibe ajánlott nagy tisztelettel vagyok mélyen tisztelt minister úrnak alázatos szolgálja

Nagy Károly, április 26án 1848

Gabányi Sándor, alispány

Mult stimate domnule ministru!

De la înștiințarea mea nu de mult făcută, situația în comitatul nostru s-a schimbat doar prin aceea că sătenii din localitatea Ciumești au început să ducă la păscut [animalele] pe parcela revenită în mod legal nobilului, în anul 1846, cu prilejul reîmpărțirii hotarului. Locuitorii au astupat șanțurile care

împrejmuesc alodiul. Mi s-a raportat acest caz astăzi. Am ordonat imediat deplasarea la fața locului a unei delegații alcătuită din persoane cu autoritate, în vederea luminării și liniștirii locuitorilor, pentru restabilirea ordinii. Sper că se va reuși și aici restabilirea ordinii pe cale pașnică, la fel ca la Mofrinu Mic și Sătmărel. Revoltele din Valea Vinului, Ardușat, Lipău sînt studiate acum de delegația trimisă. Aștept informarea ei. Încăpățînarea locuitorilor din Resighea mai persistă. Din acest motiv superiorii de aici au fost obligați să meargă în fața comitetului comitatens¹.

Adunarea publică, despre care am avut onoarea să înștiințez guvernul provizoriu, am fixat-o pentru ziua de 1 mai. Hotărîrea delegaților nu limitează numărul reprezenților comunali. În acest sens am făcut cunoscută, pe întreg teritoriul comitatului, posibilitatea comunelor de a-și trimite delegații.

Ordinul ministerial către localitățile urbane, datat în 20 aprilie, l-am trimis imediat, încă la 23, orașului liber Baia Sprie. Orașe sau comune cu drept de autoadministrare nu există în comitat.

Recomandîndu-mă în grațiile dvs., rămîn cu deosebită stimă supusul fidel al mult stimatului domn ministru

Carei, la 26 aprilie 1848

Gabányi Sándor, vicecomite

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 313/1848. B. Foto: 11 953—11 954. Publicat fragmentar de Ember Győző, *Iratok*, p. 167.

¹ Cf. doc. 16; v. și doc. 222, 223, 271 din vol. I.

234

Cheia, 26 aprilie 1848

Tekintetes Duló Úr

Méltóztatott parancsolni, hogy foljő holnapnak 26dikára az el szedet fegyvereket külgyük Kővendre a nemes szék köz házához¹, mely fen meg írt tisztí parancsolat nyomán mü is 4 darabból álló fegyvereket, úgy mint egy puskát és 3, azaz három pisztojokat, egy az Asztalos Mátéjé, a második a Pakular Nyikulájé, a harmadik a Koppadi Vaszié, a negyedik a Krisan Mitrujé, a többiek pedig nem adtak által, aval mentették magokat, hogy a fegyverek nincsenek ithon, a míg haza nem kerítik, addig nem adhatják ide, mert nincsen honnat.

Mely alázatos jelentésünk mellett vagyunk és maradunk a tekintetes duló úrnak alázatos szolgái

1848ba április 26dikán

a Mészköi elöljáróság

Ezen levelünk adassék nemes Aranyos szék duló Commisariusua urának, tekintetes Barla Benjamin úrnak alázatos tisztelettel Várfalván.

Stimate domnule jude!

Ați binevoit a porunci să trimitem la casa comunală a scaunului nobiliar din Plăiești armele pe care le-am confiscat, pentru ziua de 26 l.c.¹ Pe baza poruncii oficiale sus-scrise, am trimis 4 bucați arme, anume o pușcă și 3, adică trei pistoale; prima a lui Aszthalos Máté, a doua a lui Nicolae Păcurar, a treia a lui Vasile Copandi, a patra a lui Mitru Crișan. Ceilalți încă nu au predat armele. S-au scuzat că nu le au acasă. Până ce nu le cer să fie aduse acasă, nu pot să ni le dea, deoarece nu au de unde.

Alături de raportul nostru umil sîntem și rămînem supuși fideli ai respectabilului domn jude

Cluj, 26 aprilie 1848

Antistia, [dregătoria] din Cheia

Să se dea această scrisoare a noastră la Moldovenești domnului comisar, jude al scaunului nobiliar Arieș, respectabilului domn Barla Benjamin, cu stimă supusă.

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. scaun. Arieș. Acte prezidiale, nr. 233/1848.

¹ Cf. doc. 76 și 77.

235

Șomoșcheș, 26 aprilie 1848

Tekintetes Küldöttség! Kegyes Uraink!

Ez év Április hó 24-én történt, hogy Somoskesz helységünk részirül a képviselők megválasztódtak, a helységünk jegyzője a bíróval egyetembe azt a megyei tisztviselő úrnak jelentette, és minthogy a levél a helység pecsétjével pecsételődött, töb mámoros fővel bírő lakossaink azt rosztálták, félvén valami csalástul azt az egész község visza adni kérte, de minthogy a levél már elküldődött azt visza adni nem lehetett, egész Csermőig a bíró után, hogy a kécséges levelet el vegyék követték, de minthogy If. tekintetes Sánka Lajos szolga bíró úr a levelet természetbe által adta, egész meg győződéssel, alázatosan engedelmet kérünk, hogy el követett hibáinkér meg bocsájtani mélytőztassanak, mint ezen ingerültség csupán azon okbul indult nehogy hamis oklevelet nyerjen az uradalom az még nem rendezet külső álományunkrul, így látván és el ösmerjük tett hibánkat újbul engedelmet kérünk, hogy amind eddig mi jobbágyok, úgy ezentúl mind polgárok magunkat békével és erényel viselni fogjuk és ezen elkövetett hibánkat most ezúttal megbocsájtani kegyesen mélytassanak.

Ebéli alázatos esedezésünk vígasztaló válasza után polgári alázatossággal maradtunk és vagyunk a mi helységünkbe

Somoskeszi, Április hó 26-án

Tekintetes Küldöttség hű és alázatos polgárjai

Somoskeszi egész községe

Stimată delegație, domnii noștri binevoitori!

La 24 aprilie al acestui an s-au ales delegații din partea localității Șomoșcheș. Alegerea a fost adusă la cunoștința domnului funcționar al comitatului de către notarul și primarul localității noastre. Dar, pentru că scrisoarea a fost șampilată cu pecetea localității, mai mulți locuitori turmentați au dezaprobat această procedură. Temîndu-se de vreo înșelăciune, toată comuna a formulat cererea de a se înapoia scrisoarea. Ea fusese trimisă însă astfel că nu s-a mai putut restitui. Locuitorii l-au urmărit pe judele primar pînă la Cermei, pentru a-i lua scrisoarea dubioasă, dar respectabilul jude nobiliar Sánka Lajos junior o predase deja. Pentru această greșeală pe care am comis-o, cerem cu supușenie scuze și iertare. Toată agitația a fost provocată de intenția domeniului de a obține un act fals asupra proprietății noastre extravilane, care nu e încă reglementată. Dîndu-ne seama de greșeala comisă și recunoscînd-o, cerem din nou scuze și vă asigurăm că ne vom comporta ca cetățeni pașnici și virtuoși, așa cum ne-am comportat și pînă în prezent ca iobagi.

Stimată delegație, așteptăm cu supușenie cetățenească un răspuns consolator la cererea noastră bine intenționată și rămînem locuitorii fideli și ascultători ai comunei. La 26 aprilie

Întreaga comunitate die Șomoșcheș

Original. Colecția Muzeului județean Arad, cutia nr. 10, nr. 5 040.

236

Uileacu de Munte, 26 aprilie 1848

Tekéntetes Inspector és Tábla Bíró Úr!

Különös tiszteletű Uram!

Parancsolattya következesében, az itt lévő sertéseket, ma Tamási felé-
útnak indítván éppen mikor Újlak alatt voltak, küld hozzám a pap-tamási
szabados egy oda való kerüllőt, azon izenettel: hogy az oda hajtandó nyá-
jat (mert előre tudósítottam már a tegnapi a szabadost erről) a tamásiak nyi-
latkozások szerint be nem eresztik a tamási határba semmi esetre, sőt egy
malac nyája az uradalomnak most Várad felé volt hajtásába, a határokra
hálásra bé menvén, azt is ki akarták hajtani, csak nehezen maradhatott meg
hálásra a kertbe. Ennél fogva, én ezt a sok sertést haszontalanul oda, és on-
nan vissza fásasztani, további rendelésig, nem véltem tanácsosnak — a ser-
tések igen jól állapotba vannak, csak a 10; 12 éves vágásokba eresztették
őket, még egy néhány nap itt se volna semmi bajok, de csupán az öreg er-
dőbe járhatnak, ahol mán kevés eledelt kapnak, amint a kondások mon-
gyák¹.

2szor Éppen most veszem Jenei ispány úr ide foglalt stafétáját [?] is, —
melybe a többi közbe jelenti, hogy az újfalusiak az uraságnak borát, s pá-
linkáját, mérés véget, többé be nem bocsájtják a csapszékbe azaz a közösbe.
— A csaplárok is nem hogy a magok erején vinnék a bort a csapszékbe, de
még anélkül sem kapok, kivált Jenőbe semmi képpem csaplárt, minek utána,
anélkül sem szolgálnak, sem nem adóznak az uraságnak, én azt is megígér-

tem, hogy a méltóságos uraság a szabadság által nyert károsodásokat méltóztatik bonificálni, de még továbbis próbálom, talán akad valaki.

Mély tisztelettel maradván Újlakon tekintetes uramnak alázatos szolgája
Aprilis 26ik 1848

Aron Mihály, tisztartó²

Onorabile domnule inspector și asesor onorific.
Stimatul meu domn!

M-am conformat poruncii dvs. și am pornit la drum spre Tămășeu cu porcii aflați aici. Când porcii s-au apropiat de Uileacu de Munte, libertinul din Tămășeu a trimis la mine paznicul de câmp cu vorba că tămășenii au hotărât să nu lase în nici un caz turma să rămână în hotarul comunei lor. Mai mult, au vrut să alunge o turmă de porci a domeniului, care era dusă înspre Oradea, când a intrat în hotarul lor pentru a înnopta. Turma a putut să poposească numai cu greu acolo. De aceea nu am considerat recomandabil să obosesc în zadar această mulțime de porci, ci fără a mai aștepta noi ordine, am slobozit-o în tăieturile de 10—12 ani. Ar putea să rămână aici numai timp de câteva zile, întrucât nu li se dă voie să umble decât în pădurea bătrână. După cum spun porcarii, în ea porcii nu găsesc însă decât puțină hrană¹.

În al doilea rând, chiar acum am primit și scrisoarea aici anexată a domnului șpan Jenei. În ea raportează, între altele, că cei din Satu Nou nu vor mai permite să se vîndă vinul și rachiul domnesc în cîrciuma comunală. Hangii nu obișnuiesc să procure vinul pentru cîrciumă prin forțe proprii. Dealtfel nici nu găsesc hangii, în special pentru Ineu, cu toate că nu plătesc domeniului taxe și nu îndeplinesc nici un fel de servicii. Voi mai încerca totuși să caut în continuare, poate voi găsi pe cineva. Am promis că mărirea voastră veți binevoi a bonifica pagubele cauzate de eliberare.

Din Uileac vă rămîn cu adîncă stimă supus devotat, respectabile domn
26 aprilie 1848

Mihai Aron, administrator²

Original. Arh. capitlului rom. cat. din Oradea, nr. 206/1848.

¹ Cf. doc. 237 și 245 din vol. I.

² Anexată al acest document, cu același număr, rezoluția adunării capitlului romano-catolic din Oradea în chestiunea de față.

Buia, 14/26 aprilie 1848

Spectabilis ac Generose Domine!

Ad mandatum Illustrissimi Comitissimi libenter venire vellem, sed non audeo ob populum, quia inter illos versatur maxima suspitio, quia ego partes

possessorum tueor; metuo ne adversus me insurgent et patiar aliquid mali.
In reliquo distincta veneratione maneo, Bolya, 14 Aprilis 1848

Spectabilis Domini

humillimus servus
Joachimus Gr. P. Bolyaensis¹

Original. Arh. St. *Budapesta*. Fond. G. Pr., 982/1848. Foto: 271.

¹ Scrisoarea de față a fost trimisă comitetului suprem al comitatului Alba de Sus, de către judele nobiliar al plășii. Acesta a înaintat-o Guberniului. V. doc. 244. Guberniul ia măsuri în problema preotului, la 30 aprilie, sub același număr de înregistrare, Cf. doc. 244 și 288.

238

Sibiu, 26 aprilie 1848

Nagy Szeben Aprilis 26-án 1848

Kedves édes Apám, s édes Anyám!

Én hálá Istennek jól vagyok, az ünnepeket nem a legvidámabban ugyan, mert arra okunk itt nincs — de különben frissen töltöttem el, s örülnék ha édes apámék az örvendetes húsvétokat innepelték volna. — A gróf ő excellentiája¹ is jól van, tegnap magához parancsolt ebédre. Ma a császár születése napja tartatik fel, és a commendirozónál² lesz csak nagy ebéd, — bál nem lesz. A balásfalvi oláh népgyűlésnek fogta hírét hallani édes apám, 15-én lesz, hanem akkorá 2 compagnia gyalog székelység ki jó Medgyesre; székelyek azon kívül még az egész oláh határszél hosszába fognak elosztatni, a muszkák betörése esetére védelmül, — csak akarjanak kijöni a székelyek, de a mint hallom, most dologidő lévén, vonakodnak³, pedig nagyon szükségesek volnának ide Szebenbe is a szászok ellen, mert nem lehet egyebet mondani, a szebeniek megőrültek; az ingerültség az unió, s tehát minden magyar ellen a legnagyobb fokra hágott közöttök, melyre legtöbbet tesz Salmen, hogy az isten vette volna magához mikor olyan beteg volt. A szász székelyeknek nagyobb része már az unió mellett nyilatkozván, az universitásban itt is szőnyegre jött, s az értelmesebbek mint Bedeus, Hincz, Hahn, Schulcz az unió mellett nyilatkoztak, a nagyobb rész azonban Salmen véleményét követve, makacsul ellenszegül. Salmen a napokban egy felszólítást köröztetett az egész szász földön, melly nem egyéb valóságos lázításnál, s minden (!) szó volt róla, hogy a szebeniek is a magyar zászlót kitűzzék, azt felelte, tűzzétek ki a fekete halálzászlót inkább. S a polgárság hallván fejöik illetén nyilatkozatait, mi természetesebb hogy minden jobb capacitatiótól idegen, — Pénteken híre menvén, hogy a tanács talán csakugyan kitenné a zászlót a tanácsházra és toronyba, ennek hallattára Bethlen⁴ a casinoba azt találta mondani, hogy akkor ő is kiteszi a casinoban. S talán Gyujtóné⁵ meg is csinálta volna a zászlót, ezt azonban meghalván a polgárság kimondották, hogy ha a Casinóba kitűzik véres húsvétot csinálnak, a tanács is látván a hangulatot, elhagyta, igen természetesen Bethlennek sem ment el az esze hogy kitegye, annyival inkább, hogy ő csak is azon esetbe akarta kitétni, ha ők is kiteszik, mind a mellett a polgárság

most is azon hiedelemben van, hogy a casino kiteszi, s szüntelen csatára készen áll, tegnap délután az Enyeterné apjához ment egy asztalos, s puskát kért tőle, mert hónap úgy mond meg akarják tanítani a magyarokat, — egész éjjel patrouilloroztak, hogy valahová nehogy kitegyék, a katonaság is egész fegyverben volt, a grófhöz szombaton megint elküldött a policia, hogy Bethlent és a magyarokat moneálja, — szegényt annyit kínozzák. Gyűjtőhoz éjjel 12 óraker ment Zay a főjegyző, az istener kérvé nehogy ő is kitegye; az elkeseredést még nagyobb fokra emelte Bedeusnak az újságban tett nyilatkozata; az alsóváros a házára akart menni és demolirozni, s csak a tanácsbelieknek sikerült visszatartóztatni őket, — veréssel fenyegetik, satöbbi, nem is igen mutatja magát. A casinót is demolirozással fenyegetik; s ha egy idegen jönne azt mondaná Szeben a legcsendesebb, holott a hamu alatt a parázs él még: meglehet közöttünk is a hírek nagyítva terjednek, de a sok elrémult harc, reszketeg hang, a sok sutogás, patrouillirozás sokkal félelmesebb mint a kolozsvári sok üres lárma. Alig várom hogy megint elmenyjek innen. A gróf is szörnyen megunta, instálom azonban a grófnénak ezeket nem beszélni el, mert nagyon nyughatatlan leend, a gróf sem írja meg, — én mondtam a grófnak jó volna, ha az átjövételök elmaradna a vásár utánra (Május 2-án), mert a vásár még több gyulanyaggal bír, s addig a székelyek is megérkeznek. Még édes anyámnak se mutassa meg a leveletem édes apám, mert majd igen megjed, pedig reményilem nem lesz semmi, hanem az igaz a helyzet fölötte unalmas. Kezeiket csókolva maradok háládatos fiok

Imre

Sibiu, 26 aprilie 1848

Dragă tată și mamă!

Eu, mulțumită lui Dumnezeu, sînt bine. Sărbătorile le-am petrecut nu în viața cea mai mare, deoarece aici nu avem motive pentru așa ceva, dar în mod tineresc. M-aș bucura să știu că și părinții mei au sărbătorit în mod fericit paștele. Excelența sa contele¹ e sănătos. Ieri m-a poftit la dînsul la masă. Azi se celebrează ziua de naștere a împăratului. Totul se va rezuma doar la un mare prînz la comandant². Bal nu va fi. Probabil ai aflat, dragă tată, vestea că adunarea românilor la Blaj va avea loc în 15 [mai]. Atunci vor veni la Mediaș două companii de infanterie secuiască. În afară de aceasta, secuii vor fi detașați de-a lungul întregului hotar românesc spre apărare în cazul unor incursiuni din partea muscalilor. Numai de-ar vrea să vină secuii. După cum aud, acum fiind vreme de lucru, se codesc, deși ar fi foarte necesari și aici la Sibiu împotriva sașilor³. Nu se poate spune altceva, decît că sibienii au înnebunit. Starea de agitație contra uniunii, deci împotriva a tot ce este maghiar, a atîns paroxismul printre ei. La aceasta a contribuit cel mai mult Salmen. Să-l fi luat Dumnezeu la dînsul atunci cînd a fost atît de grav bolnav! Majoritatea scaunelor săsești s-au arătat pînă acum favorabile uniunii, care a fost dezbătută și în cadrul Universității. Cei mai cu rațiune, ca de pildă Bedeus, Hintz, Hahn, Schultz se pronunță în favoarea uniunii. Cei mai mulți îmbrățișează însă opinia lui Salmen și i se împotrivesc cu încăpățîinare. Salmen a pus să circule în zilele acestea o somație pe întregul pămînt săsesc, care este de fapt o veritabilă instigare. Cînd s-a întîmplat totuși ca și sibienii să înalțe drapelul unguresc, le-a spus că „mai bine ar arbora steagul negru funerar“! Burghezia, auzind asemenea declarații ale căpeteniei lor, în mod firesc se abține de la orice sentimente mai bune. Vineri s-a răspîndit vestea că Magistratul va arbora drapelul [negru-galben] pe clădirea Consiliului

și pe turn. Bethlen⁴ a afirmat atunci că și el îl va înălța [pe cel unguresc] la casinou. Poate că soția lui Gyujtó⁵ a și confecționat drapelul. Dar cetățenii auzind aceasta au declarat, că dacă se va ridica [steagul unguresc] pe casino, atunci va avea loc un paști sîngeros. Consiliul cunoscînd opinia publică, nu l-a arborat. În mod firesc, nici Bethlen n-a comis greșeala să înalțe steagul, cu atît mai mult, cu cît și el vroia să-l ridice numai în cazul cînd și [sașii] ar fi făcut la fel. Cu toate acestea, cetățenii și acuma sînt convinși că steagul unguresc se va arbora pe casinou. De aceea rămîn tot timpul gata de luptă. Un tîmplar s-a duș ieri după-masă la tatăl soției lui Enyeter și i-a cerut o pușcă, spunînd că miine vrea să se răfuiască cu maghiarii. Toată noaptea s-a patrat, ca nu cumva să se arboreze undeva [vreun steag]. Armata a fost de asemenea în stare de alarmă. Poliția a trimis din nou pe cineva sîmbătă la contele Bethlen pentru a-l îndemna la moderație, iar prin el pe maghiari. Săracul este atît de mult șicanat. Notarul suprem Zay s-a dus la Gyujtó noaptea la 12 și l-a rugat în numele lui Dumnezeu să nu expună [steagul unguresc]. Amărăciunea a crescut și mai mult în urma declarației pe care a făcut-o Bedeus la ziar. Cetățenii din suburbie au vrut să se năpustească asupra casei lui pentru a o dărîma. Numai cei din Consiliu au reușit să-i rețină. Bedeus este amenințat cu bătaia și cu altele. Nici nu se prea arată. Casinoul este de asemenea amenințat cu demolarea. În caz că ar veni un străin la Sibiu ar zice că este liniștit. În realitate jăratiful arde sub cenușă. S-ar putea ca știrile să circule exagerate printre noi, dar ciocnirile neplăcute, vocile tremurătoare, numeroasele zvonuri, patrulările sînt cu mult mai înspăimîntătoare decît desele și zgomotoasele agitații de la Cluj. Abia aștept să plec de aici. Contele s-a plictisit de asemenea grozav. Vă rog însă să nu pomeniți nimic contesei, căci ar fi foarte îngrijorată. Nici contele nu va scrie nimic despre acestea. Am spus contelui că ar fi bine ca venirea voastră să fie amînată pînă după iurg (după 2 mai). Tîrgul poate fi periculos. Pînă atunci vor sosi secuii. Scrisoarea mea, dragă tată, nici măcar să n-o arătați scumpei mele mame, deoarece se va speria tare. Sper că nu se va întîmpla nimic. Situația este ce-i drept foarte plicticoasă. Vă sărut mîinile și rămîn fiul vostru recunoscător

Imre

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Actele lui Tompa Imre.

¹ Mikó Imre.

² Anton Puchner.

³ Cf. doc. 253.

⁴ Bethlen Olivér.

⁵ Gyujtó Lajosné.

Cluj, 27 aprilie 1848

Groisz Gusztáv kolozsvári fő bírónak

Uraságodnak folyó hó 26ról 124 szám alatt hozzám intézett fel jelentésénél¹ fogva fel küldött le pecsételt csomagot, melyben, szóbeli meghagyásom következtében bujtozásért le tartóztatott ügyvéd Mikás Ferenc belső

közép utcai szállásán talált oláh nyelven írt levelek vannak, uraságodnak idei április hó 26-*ról* 5600. kormányi szám alatti rendelésre hivatkozva² oly végett küldöm ezennel vissza: hogy a további nyomozásra kormányilag kirendelt bizotmány, a benn foglalt oláh nyelven írt leveleknek magyar nyelvre fordításáról gondoskodván, azokat a kinyomozás folyama alatt használja³.

Kolosvárt, Apr. 27. 1848

Către judele primar al Clujului, Grois Gusztáv

Am primit raportul¹ domniei voastre nr. 124 din 26 a lunii curente pe care l-ați înaintat potrivit dispoziției mele împreună cu pachetul sigilat ce conține scrisorile redactate în limba română, găsite la locuința din strada interioară, ale avocatului Francisc Micaș, arestat pentru instigare. Le trimit acum înapoi, pe baza cererii² domniei voastre cu nr. gubernial 5 600 din 26 a lunii curente. Comisia însărcinată de către Guberniu cu continuarea anchetei va avea grijă să se traducă în limba maghiară scrisorile din pachet, redactate în limba română, pentru a le putea utiliza³ pe parcursul investigațiilor.

Cluj, 27 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 950/1848. Foto: 243.

¹ V. doc. 214.

² V. doc. 215.

³ Cf. doc. 214, nota nr. 1.

240

Cluj, 27 aprilie 1848

Kolosvári fő bírónak

Ezen város kebelében fel állítandó nemzeti polgári őrsereg számára kívántató fegyverek ki adatása iránt, uraságod által idei április 9-*ről* 108. szám alatt fel terjesztett kérése következtében, a fő hadi parancsnoksághoz intézett meg találásaim után a másolatban ide mellékelt vissza-iratnál fogva tudtomra adatik: hogy ezen nagyfejedelemségben fel állítatni tervezett nemzeti polgári őrseregek számára összesen 1520 darab lő fegyver, ezer városbeli őrsereg számára már ki adott 174 darab fegyveren felül, a szélbeli 2dik oláh ezerez raktárából: Naszódrol fog ki szolgáltatni.

Az idézett vissza irat szerint töltés tokok (Patron-Tasche) és azokhoz kívántató szíjjak a katonai raktárokban felesleges számmal nem lévén, ezek ki adatása iránti kívánat nem telyesíthetik. A töltések pedig a szükséges mennyiségnek ki jelelése mellett, hozzám teendő jelentés következtében, kész pénzért fognak ki szolgáltatni.

Mivel pedig a fennebbi fegyvereknek célszerűbb ki oszthatása tekintetéből szükséges, hogy azok összesen ezen fő városba szállíttassanak át, ennek ki vitelére a következőket meg rendelni és uraságodra bízni szükségesnek találtam:

1. Ezen város kebeléből egy arra minden tekintetben alkalmas és bizodalmas egyén a fegyverek át vétele és ide szállítása végett ki nevezendő, ki az e végre szükséges és hitelesítésemmel meg erősített fel hatalmazó levéllel ezen város részéről lesz ellátandó.

2. Ezen városi biztos számára elegendő út költség számadás vitel terhe mellett oly fel tétellel adassék, hogy számadásából az állomásonként tett fuvar költségek külön külön fel számíttathassanak.

3. A fennebb ki jelelt 1520 darab fegyver el hozatalára a *szükséges szekrények oly móddal elkészítendők, hogy az 800 Kolosvar, 200 Torda, 220 Déés, 100 Abrudbánya és 200 Enyed számára külön szekrényekben pakoltassék el, és minden ily szekrényen gondosan meg légyen jegyezve, mellyik város számára rendelt fegyvereket foglal magában*¹.

4. Ezen át szállítandó 1520 darab fegyverek kíséretére, a szélbeli 2dik oláh ezereid egyik százada Besztercéig, és onnan idáig a báró Sivkovits ezereid egyik százada őrizetül rendeltetvén, a Naszódrolí meg indulás jövő Maius hó 4re tűzetett ki, mire nézve a küldendő biztos arra lészen utasítandó, hogy a szükséges előkészületekkel Maius 2án Naszódon legyen, ottan a fegyvereket át véendő és a katonai őrizettel Kolosvárig együtt jövendő.

5. Ugyan ezen biztosnak utasításába adandó: hogy Déésen át jövő útyában e déési polgári őrsereg számára rendelt 220 darab fegyvert² az általam mái napról értesített Belső Szolnok megyei igazgató főbírónak³, az ottan is fel állítandó őrsereg számára külön hiteles térítvény mellett adja át, mely alkalmommal az át adandó 220 darab fegyver elpakolására, behozatalára és kíséretére fordított költségek is meg lesznek Déés városa által az illó idomban térítendők.

6. A többi fegyverek Kolosvárra érkezvén, a már felyebb említett 800 darab uraságod által egyetértőleg a nemzeti őrsereg helybeli főparancsnokával, gróf Mikes Jánossal a leghitelesebb és csendescbb nemzeti őrok közt kiosztatbatnak.

7. Uraságod a fegyverek meg érkezéséről engem tüstént tudósít, a Désen által adott, valamint az uraságod által az említett 800 darab fegyverről a város nevében ki adandó térítvény is a Tordára, Enyedre és Abrudbányára szánt fegyverekre azoknak Kolosvárigi szállítasokért eső aránylagos költségek jegyzékének felterjesztése mellett.⁴

1. Nemes Alsó Fejér megye fő ispányának
2. Belső Szolnok megye igazgató főbírájának
3. Abrudbánya főbírájának
4. Nemes Thorda megye fő ispányának

1. Ezen méltóságod kormányá alatti nemes megye csendőri bizotmányának folyó hó 3ról 3 szám alatt⁵

2. Nemes Déés várossa tanácsának folyó hó 24ről 306 szám alatt⁶

3. Uraságodnak folyó hó 15ről⁷

4. Nemes Thorda város közönségének folyó hó 18ról

1, 2, 3, 4. hozzám fel terjesztett azon kérelme következtében, melynél fogva az ottan fel állítatni tervezett polgári őrsereg számára a kívántató fegyverek ki adatása iránt intézkedést kér tétetni, a fő hadi parancsnoksághoz intézett megtalálásaim után jelen hó 23ról költ vissza iratnál fogva tudtomra adatott: hogy ezen Nagyfejedelemségben fel állítandó nemzeti polgári őrsereg számára összesen 1520 darab ló fegyver a szélbeli 2dik oláh ezereid raktárából Naszódrolí fog ki szolgáltatni. Az idézett visszairat szerint töltéstokok és azokhoz kívántató szíjjak a katonai raktárookban felesleges számmal nem lévén, ezek ki adatása iránti kívánat nem teljesíthetetik. A töltések pedig a szükséges mennyiségnek ki jelelése mellett hozzám teendő jelentés következtében kész pénzért fognak ki szolgáltatni. — A fennebbi fegyvereknek Naszódrolí át szállítása iránt Kolosvárig a szükséges intézkedéseket mái napon megttettem.

Mely fegyverekből

1. ezen nemes megye számára kétszáz, 200
2. a fenn írt nemes város számára két száz húsz, 220
3. Abrudbánya város számára száz, 100
4. nemes Thorda város számára két száz, 200

minnyájuknak: darab fegyverek, az iránt teendő előleges értesítem után, mihelyt a fegyverek ide megérkezendnek, lesznek átszállítandók.

2. Miről is uraságotat oly utasítással kívántam értesíteni, hogy midőn azon fegyverek át hozatalára nemes szabad királyi Kolosvár várossa részéről ki rendelt biztos, a neki adott utasítás szerint azon nemes várososon át utazand, és uraságotat a fennebb ki jelelt illetőség át vételére fel szólítandja, tölle azon fegyvereket hiteles térítvény és az általa a fegyvereket magában foglaló szekrényekért fizetett fuvarbér, úgy a *szekrények ára és a kíséret költségeiből ezen fegyver mennyiségért aránylagosan eső összeg*⁸ megtérítése mellett vegye át⁹.

Kolosvár, Aprilis 27 1848.

Judelui primar al Clujului

Vă răspund la cererea domniei voastre, înaintată sub nr. 108 din 9 aprilie a.c., referitoare la acordarea armelor necesare gărzii cetățenești ce se va înființa în acest oraș. În urma intervențiilor mele la Comandamentul suprem, mi s-a adus la cunoștință prin rescriptul anexat aci în copie, că pentru gărzile cetățenești plănuite a se înființa în acest mare principat, vor fi cedate, din magazia regimentului 2 de grăniceri români din Năsăud, în total 1520 de arme, în afara celor 174 de puști deja distribuite.

Conform rescriptului citat, cartușierele cu anexele necesare pentru ele nu există în număr excedentar în magaziiile militare. De aceea cererea privind alocarea lor nu se poate satisface. În schimb, cartușele se vor distribui pe bani gheață în funcție de cantitatea pe care ați solicitat-o într-un raport.

Pentru distribuirea mai rațională a armelor este necesar ca în totalitatea lor să fie transportate în acest oraș-capitală. În vederea efectuării transportului consider necesar să dau domniei voastre următoarele dispoziții:

1. să numiți din acest oraș o persoană aptă și de încredere din toate punctele de vedere, pentru a prelua și transporta armele; ea va primi din partea orașului o scrisoare de împuternicire contrasemnată de mine;

2. să acordați acestui împuternicit al orașului o diurnă corespunzătoare cu condiția și obligația ca la decontare cheltuielile de transport să se calculeze separat de la haltă la haltă;

3. să se construiască lăzi necesare pentru transportul celor 1520 de arme în așa fel, încât să se împacheteze separat 800 pentru Cluj, 200 pentru Turda, 220 pentru Dej, 100 pentru Abrud și 200 pentru Aiud; pe fiecare ladă să se noteze cu atenție pentru care oraș sînt armele¹;

4. se va numi o companie a regimentului 2 de grăniceri români, pentru escortarea și păzirea transportului celor 1520 de arme; aceasta va însoți transportul pînă la Bistrița, iar de acolo pînă aici o companie a regimentului baron Sivkovich; pornirea din Năsăud a fost fixată pentru 4 mai; referitor la aceasta, împuternicitul care va fi trimis va fi îndrumat ca la 2 mai să fie prezent la Năsăud cu toate cele necesare în vederea preluării armelor și a aducerii lor la Cluj, sub escortă militară;

5. în dispoziția dată împuternicitului acestui comisar, să-i indicați că atunci cînd va trece prin Dej va trebui să predea *prim-judelui dirigiuitor*² al comitatului Solnocul Interior, pe care l-am înștiințat astăzi, *cele 220 de bucăți de arme*³ comandate pentru gărzile cetățenești ce se vor înființa acolo,

contra unei chitanțe separate; cu acel prilej vor fi retribuite în mod corespunzător de asemenea de către orașul Dej cheltuielile de ambalaj, de transport și de escortă;

6. domnia voastră veți împărți celelalte 800 de arme pomenite anterior, care vor ajunge la Cluj, celor mai de încredere și mai liniștiți gardiști, în înțelegere cu comandantul suprem local al gărzilor, contele Mikes János;

7. domnia voastră mă veți informa imediat ce vor sosi armele; îmi veți înainta o notă care va conține partea proporțională a cheltuielilor de transport până la Cluj; pentru armele predate la Dej; pentru cele 800 de arme pomenite de domnia voastră în acest caz însoțită de o chitanță⁴ eliberată în numele orașului; de asemenea și pentru armele destinate Turdei, Aiudului și Abrudului:

1. Comitelui suprem al nobilului comitat Alba de Jos

2. Prim-judelui diriguitor al comitatului Solnocul Inferior

3. Judelui primar din Abrud

4. Comitelui suprem al nobilului comitat Turda.

1. Comitetului de menținere a liniștii din acest nobil comitat aflat sub cîrmuirea măriei voastre, cu nr. 3 din 3 a lunii curente⁵

2. Consiliului nobilului oraș Dej, cu nr. 306 din 24 a lunii curente⁶

3. Domniei voastre, din 15 a lunii curente⁷

4. Adunării generale a nobilului oraș Turda, din 18 a lunii curente

1, 2, 3, 4, vă răspund la cererile ce mi-au fost înaintate, prin care ați solicitat măsuri în vederea distribuirii armelor necesare gărzilor cetățenești plănuite a se înființa acolo; în urma demersului pe care i l-am adresat la 23 a lunii curente, Comandamentul militar suprem m-a informat prin rescript că: pentru gărzile cetățenești ce se vor înființa în acest mare principat, se vor aloca din depozitul regimentului de grăniceri români din Năsăud în total 1 520 arme de foc; potrivit rescriptului citat cartușierele cu anexele necesare acestora nu există într-un număr excedentar în depozitele militare; de aceea doleanțele privind alocarea lor nu se pot satisface; în schimb, cartușele se vor distribui pe bani gheață, în funcție de cantitățile solicitate în rapoartele pe care mi le-ați înaintat; astăzi am întreprins măsurile necesare transportării armelor de la Năsăud la Cluj.

Din acele arme se vor distribui:

1. pentru acest nobil comitat două sute, 200

2. pentru sus-scrisul nobil oraș două sute și douăzeci, 220

3. pentru orașul Abrud una sută, 100

4. pentru nobilul oraș Turda două sute, 200

Pentru toți: armele vor fi expediate acolo pe baza avizului meu prealabil, pe care-l voi da imediat ce armele vor sosi aici.

2. Despre cele de mai sus am vrut să o informez pe domnia voastră; mai adaug că împuternicitul a fost trimis din partea nobilului oraș liber regesc Cluj, pentru a aduce aici acele arme potrivit unor dispoziții pe care i le-am dat; cînd va călători prin acel nobil oraș și vă va soma, domnia voastră să le preluați; aceasta să o faceți pe baza unor recipise oficiale, plătind cheltuielile⁸ calculate în mod proporțional pentru transportul lăzilor care conțin armele, pentru costul lăzilor, pentru escortarea acestor arme⁹.

Cluj, 27 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 952/1848. Foto: 2721—2729.

¹ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

² Text intercalat de guvernatorul Teleki.

³ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

⁴ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

⁵ V. doc. 173 din vol. I.

⁶ Cf. *Original*. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 928/1848. Foto: 225.

⁷ V. doc. 33.

⁸ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

⁹ Guvernatorul Teleki îl roagă pe împărat, la 28 aprilie, să încuviințeze eliberarea de noi arme de foc din magaziile celor 4 regimente grănicerești din Transilvania pentru înarmarea gărzilor cetățenești, deoarece cele 1 520 de puști de la Năsăud nu vor fi suficiente. Concomitent, guvernatorul îl informează pe generalul Puchner de noua intervenție pe lângă împărat și îi precizează că cele 1 520 de arme aprobate, urmează a fi repartizate gărzilor cetățenești din orașele Cluj, Dej, Aiud, Abrud și Turda. Foto: 2730—2733.

241

Viena, 27 aprilie 1848

Sacratissimae Caeseo Regiae et Apostolicae Majestatis Domini Domini nostri Clementissimi nomine Regio Gagni Principatus Transilvaniae Gubernio intimandum.

Advolutum cum suis provocatis supplicem libellum communitatis Coronensis determinationem Regii Gubernii de dato 14-ae Iunii 1847 numero 7091 latam, tenore cujus indultum est, ut nonnulli quaestores valachici in numerum adjuvatorum civium ejetum assumti, qua linguae germanicae ignari, praescriptum juramentum lingua valachica deponant, — alterari petentis, — Regio Gubernio erga futuram remissionem, pro informatione submittendisque concernentibus actis, eo addito communicare, ut Regium Gubernium desuper quoque dilucidatoriam relationem exhibeat, quaenam modalitas in reliquis civitatibus saxonis hac in parte vigeat? Cui in reliquo Altesata Sua Majestas gratia Caeseo Regia ac Principali benigne propensa manet. Datum Viennae Austriae die 27-a Aprilis 1848.

B. Lazarus Apor

Andreas de Konradsheim

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 832/1848. Foto: 1 953—1 954.

242

Pesta, 27 aprilie 1848

Ápril 27én 1848

Az igazságügyi Ministernek

Murgu Euthim fogoly kibocsátása iránt e hó 21én kelt levelére¹ sietek tudatni önnel: hogy Pest városa rendre ügyelő választmánya küldöttei e hó 9én nevezett egyén mint állítólag political fogoly kibocsátatását kérvén, ennek folytán a Ministeri Ideiglenes Országos Bizottmány által a m.k. főkormány felszólított, hogy *ha* nevezett egyén political fogoly, ő felsége a királynak

minden politicai fogolyra kiterjesztett kegyelménél fogva, azonnal szabad lábra állíttassék. Mely felszólítás következtében a m.k. főkörmányzó nevezett egyént azonnal szabadon is bocsátotta.²

27 aprilie 1848

Ministrului justiției

La scrisoarea dōmniei voastre din 21 a lunii curente¹, privind eliberarea deținutului Eftimie Murgu, mă grăbesc să vă răspund pentru a vă aduce la cunoștință următoarele: membrii delegați ai comitetului de menținere a ordinii din orașul Pesta au cerut în 9 a lunii curente eliberarea numitei persoane, întrucît l-au considerat deținut politic; pe baza acestei cereri, comitetul provizoriu a propus guvernului provizoriu regesc ungar să pună imediat în libertate numita persoană în cazul că era deținut politic, conform grațierii acordată tuturor deținuților politici de către maiestatea sa regele; șeful guvernului a ținut cont de această propunere și a eliberat imediat numita persoană².

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 217/1848. B. Foto: 11 914—11 915.

¹ V. doc. 134.

² Cf. doc. 115.

243

Sibiu, 27 aprilie 1848

An Seine Excellenz dem k.k. wirklichen Herrn geheimen Rath, Kämmerer, Komandeur des kaiserlich österreichischen Leopold Ordens und Landes Gouverneur

Joseph Grafen Teleki von Szék
Hermannstadt am 27-ten April 1848

Indem ich unter Einem an alle unterstehenden Truppen und Stations Commandanten die Weisung erlasse, daß auf Aufforderung der National Garde Commandanten, die *Leitung* der Abrichtung dieser Garde von Offizieren übernommen werden darf, so wie auch Unteroffiziere in so weit es ohne Beeinträchtigung des Dienstes geschehen kann, auf Ansuchen der Nationalgarde Commandanten zur Abrichtung verwendet werden dürfen; ermangle ich nicht Euch Excellenz von dieser Verfügung zu dem Zwecke die diensthöfliche Mittheilung zu machen, damit Hochdieselben bei etwa vorkommenden Anfragen von Seite der verschiedenen Städte, dieselben nach eigenen Ermessen an die betreffenden Militair Commandanten verweisen können.

Puchner

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 057/1848. Foto: 2 810—2 811.

Metiș, 27 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Fő Kormányzó Úr!

Ezennel alázatos tisztelettel kívántam jelenteni: mi szerint innep harmad napján¹ megyém kül kerületének Bolya nevű helységében ortani unitus oláh pap Joachim Aron az ide mellékelt tiltott proclamatiot² nem csak ki hirdette, balul magyarázta és a népet minden úri szolgálattól rögtön fel mentesítette, hanem ezen kerületnek több helységeibe is ezen proclamatiot el küldötte, és a népet fel lázította. Sikerült ugyan személyes közben járásom által több helységek papjait és esküdeit előmbe parancsolva őket le csendesíteni, — de Bolya és Vesszód nevű helysége ki nyilatkozta, hogy ők szolgálatot nem téendének, de sőt aztat, ki tenni merészli, agyon is verik. Mely körülmény szükségessé tette a bintokosok fel szólítására egy lovas századot rendeltetni — a közelebbi katonai hatóságtól; s minthogy tartani lehet, hogy ezen két helység, mely az egész vidéknek vezére szokott lenni, csak is a hatalomnak fog engedni, méltóztat nagy méltóságod rendelkezni, hogy abba az esetben, ha a katonaság bé szállásolása meg terhelhetése ellenére is szolgálni nem akarnának, keményebb testi büntetéssel a mostani körülmények között fenytendőék e vagy sem? Egyszersmind az oláh papot, ki a fő lázasztó és a mint az ide mellékelte szolgat bíróhoz intézett irat bizonyítja, előmbe jönni nem mert³, Balásfalvára a püspök által bé parancsoltatni, és le tartóztatni rendelni — mert hogy az itt helyben meg történék, nem tartom tanácsosnak, minthogy könnyen az egész vidéket fel lázíthatná, mi is katonai erő sem lévén a környékbe elegendő, a leg gyászosabb következéseket szülhetné.

Egyszersmind alázatos tisztelettel kérem nagy méltóságodat, mi szerént Popovits Juon kincstári írnok aránt, kitől e proclamatiok több példányokban (a mint nyomozottam) küldettek, rendelkezni méltóztasson. — Alázatos tisztelettel utasító rendelését el várom — alázatos tisztelettel öröklök nagy méltóságodnak alázatos szolgálja

Szász Mártonfalva, Szent György hó 27én 1848

Gróf Kálnoky Dénes, főispány⁴

Preainălțimea voastră domnule conte guvernator suprem regesc!

Prin aceasta doresc să vă raportez cu umilă stimă, că în a treia zi a sărbătorii¹, în localitatea Buia din cercul exterior al comitatului meu, preotul unit de acolo Ioachim Aron a citit o proclamație interzisă (aci anexată)²; interpretând-o fals, a eliberat imediat poporul de toate slujbele datorate domnilor; a trimis proclamația în mai multe localități din acest cerc, răzvrătind și acolo poporul. Am intervenit personal poruncind preoților și juraților localităților respective să vină în fața mea și am reușit astfel să restabilesc calmul. Totuși localitățile Buia și Veseud au declarat că nu vor mai presta slujbele iobăgești, iar pe cine ar îndrăzni să le mai îndeplinească îl vor ucide în bătai. În această circumstanță, nobilii mi-au impus să cer o companie de cavalerie de la autoritățile militare din apropiere. S-a procedat în acest fel deoarece s-a considerat că cele două localități, care influențează în mod obișnuit întreaga împrejurime, vor ceda numai în fața forței. Înălțimea voastră să binevoiască a indica dacă e cazul să aplic pedepse corporale mai drastice în eventualitatea că nu ar voi să slujească nici măcar împovărați de încartiruirea armatei. Din

scrisoarea adresată judei nobiliar pe care o anexez aci rezultă că preotul român este principalul instigator. El nu a cutezat să vină în fața mea³. De aceea să i se dea episcopului dispoziții să-l cheme pe preotul român la Blaj, unde să fie arestat. Nu consider potrivit a fi arestat pe loc, deoarece ar putea să răscoale întreaga regiune. Neexistînd suficiente forțe militare în împrejurimi, aceasta ar putea avea cele mai funeste urmări.

Vă mai rog cu cel mai umil respect, preainălțimea voastră, să luați măsuri și în privința concepistului Ioan Popovici de la Tezaurariat. De la el au pornit mai multe exemplare ale proclamației (după cum am dibuit). Aștept indicațiile pe care mi le veți da și rămîn cu umil respect devotatul excelenței voastre.

Mețiș, 27 aprilie 1848

Conte Kálnoky Dénes, comite suprem⁴

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 982/1848. Foto: 269—270.

¹ 25 aprilie 1848.

² V. Victor Chereșteșiu, *Adunarea Națională*, p. 207—209.

³ V. doc. 237.

⁴ Cf. doc. 288.

245

Aiud, 27 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Kormányzó Úr!

Fő ispányunk ő méltóságához hadi fő parancsnok ő nagy méltóságától idei 291 és 293 számok alatt érkezett át iratból értvén ezen állandó bizotmány, miként a nemzeti őrség számára meg kívántató fegyver ki adatása egyenesen excellentiádra van bízva, méltóztassék excellentiád több ízben felhátott kérésünkhöz képest a meg ajánlott hatszáz fegyverből ezúttal három százat leg ottan ki adatni, az azokhoz tartozó szurony tartókkal, pátrontárokkal és munitiókkal egyetemben. Egyszersmind tisztelettel kérjük excellentiádat, számunkra egynéhány stutz ki adatása iránt is rendelkezni. A hátralék háromszáz fegyvert is számunkra megtartatván!

Ez alkalommal kívántunk excellentiádat idei 17 AB. szám alatti fel iratunk folytán az iránt meg nyugtatni: hogy mint ki küldött biztosunk által értesítettünk, ez azon fel iratunkhoz csatolt jelentmény foglalatyából való csak az, hogy Balásfalváról az ottani ref. lelkész háznépét elköltöztette; e hó 25én dicsőségesen uralkodó fejedelmünk születése napja emlékéül lődözések történtek; úgy való az is, hogy egymást váltják azon nyugtalanító s az egyéb iránt is izgatott kedélyek még inkább ingerlésére szolgáló hírek, hogy némely bujtoगतók az azt tiltó rendeletek dacára is a Tamás napi gyűlést megkíványják tartani, bárha annak meg gátlására az illető fogarasi püspök erélyesen működik.

A kik továbbra változhatatlan tisztelettel maradtunk nagyméltóságú gróf királyi kormányzó úr alázatos szolgálai

Nemes Alsó Fejér megye Állandó bizotmányától

Nagy Enyeden, Aprilis 27én 848

B. Bánffy Miklós, fő ispán

Preaînălțimea voastră domnule conte guvernator!

Din rescriptele nr. 231 și 293 din a.c., ale ilustrității sale comandantului suprem, adresate onoratului nostru comite suprem, acest comitet permanent a înțeles că eliberarea armelor necesare gărzilor cetățenești este lăsată direct la latitudinea excelenței voastre. Excelența voastră să binevoiască a dispune să ni se elibereze imediat, conform repetatelor noastre cereri înaintate anterior, trei sute din cele șase sute de arme care v-au fost oferite, împreună cu țărușierele, tecile de baionete și muniții aparținătoare lor. Totodată vă rugăm cu umil respect pe excelența voastră să ordonați a ni se elibera câteva carabine și a ne rezerva și celelalte trei sute de arme¹.

Cu acest prilej dorim s-o liniștim pe excelența voastră în legătură cu rescriptul nostru nr. 17 AB din anul curent. Din informația comisarului nostru trimis la fața locului rezultă că din raportul anexat la rescriptul pomenit s-a adevărit doar atîta că: preotul reformat din Blaj și-a mutat familia de acolo; la 25 a lunii curente s-au tras salve în memoria zilei de naștere a gloriosului nostru principe domnitor; știrile alarmante sosesc însă una după alta; opinia publică, exaltată și din alte motive, este agitată și mai mult de anumite zvonuri, potrivit cărora unii instigatori intenționează să țină adunarea de la duminica Tomii în pofida ordonanțelor de interzicere a ei și a măsurilor energice întreprinse de însuși episcopul de Făgăraș, pentru a o împiedica.

Rămînem în continuare devotații preaînălțimii voastre domnule conte guvernator regal.

Din partea comitetului permanent al nobilului comitat Alba de Jos.

Aiud, 27 aprilie 1848

Baron Bánffy Miklós, comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 989/1848. Foto: 324.

¹ Cf. doc. 141.

246

Tîrnăveni, 27 aprilie 1848

Nagyméltóságú Római Szentbirodalombéli gróf Császári Királyi kamarás, valóságos belső állományú titkos tanácsos Fő ispány és Fő kormányzó úr! Kegyelmes uram!

Nemes Kükküllő vármegyében a közcsendesség állása felől jelenteni kötelességemnek ismerem, hogy a hivatalos jelentések általánosan véve, nyugalomról és engedelmessegről téznek bizonyosságot, a mellett a sok hírek és sok birtokosoknak fonák magok viselete lehetetlen, hogy a föld népe közt több helyeken vagy rémülésre vagy különböző célzású tanácskozásokra alkalmat ne szolgáltatassanak, mindazonáltal a vagyon és személybeli bátorság feletti aggodalomra még eddig semmi okot nem látok; az úrbéri szolgálat megtagadását illetőleg, a Nádas járásbeli szolga bíró Vass Sigmond jelentette nekem, hogy

Szász Nádason némely gazdák a szolgálatot megtenni vonakodnak, de az ő felszólítása nyomán úrbéri szolgálatok megtételét ígérték.

Ugyan Nádasról jelenti nekem azon szolga bíró, hogy ottan azon hír terjesztésének, hogy ha a pap a szabadságot a falunak ki nem olvassa, házából kihúzzák, két indítóját nyomozta ki, és a pap kérésére kezeség alatt az ünnepek megtarthatása végett otthon hagyta.

A felséges királyi főigazgató tanácsnak a folyó hó 30án tervezett oláh nemzeti gyűlés bé tiltása felől, idei 5245 számok alatt tisztelt kormányzékenyi rendelkezés nyomán, az ezen nemes megyében lévő oláhok felett ügyelő esperestektől megnyugtató nyilatkozatot kaptam, melynek a nem edgyesültek részéről tökéletesen hitelt adok, de az edgyesültek részéről a bényei járásbéli szolga bíró jelentése¹ szerint, az alsókápolnai és faiszi edgyesült oláhok, a legnagyobb elszántsággal és vakmerőséggel nyilatkoztatták, hogy falustól meg fognak jelenni, a kerületi alispálynak holnap odamenetelét rendeltem, a két közönségből 100 férfiúnál sokkal többen nem mehetnek, azonban a Balásfalváról húsvétra széllyel terjedett nevendék papság általános nyilváníttotta ezen gyűlés tartását, úgy hogy a kormány szék által rendelt bétiltás és a gyűlésnek hirdetése egy időben árasztotta el ezen nemes megyét. A katonaságot falunként elszélesztve nem találok célarányosnak használni, midőn meggyőződve nem lehetek, hogy több helységekből nem mennek oda egyének, remélhető, hogy a gyűlésre május 15iké napjának *kitűzése* felől, megérkezett püspöki rendelkezések is ezen a nép lecsendesítésére befolyással lesznek, azonban tisztán tudom, hogy az oláh nép nemzeti helyzetének követelésében szerfelett álhatatos fog lenni, és hogy az ország gyűlése előtt nagy számmal kíván föl lépni. Úgy vagyok értesítve, hogy a Zágorban és környékében tanyászó drago nyos század Szancsalba helyeztetik. Ez a megyének széllyén Balásfalvától 1/2 órányira fekvő nagy és népes helység. Ezen gyűlésnek, ha nem kezdői, de pártolói azon egyének, kik egy két évvel ez előtt a görög catholicus püspöknek sok kedvetlenséget okoztak. A tisztviselőket magok hivatalos körökben szolgálatok pontos folytatására és szoross felvigyázatra szorítom, magam is szombaton és vasárnap Szancsalban leszek a körülményekhez képest rendelkezéseimet idővesztés nélkül megtéendő.

A biztosság felett örködő választmány május 2-án kezdi üléseit, remélem, hogy falun országos törvény nélkül célarányos fel nem állítható nemzeti őrsereg életbe léptetésében némely egyéneknek kevés törekedése akadályra talál.

Felséges urunknak folyó hó 24én tartottuk fel Szentpálon születése napját, ezt egyedül azon okból tartottam feljelentendőnek, hogy nagyméltóságod ezen nemes megye nemességének ő felségéhez viseltető hódoló tisztelete, az ünnepélyt díszesítő egyének eddig még nem látott sokasága által meggyőződjék.

Húsvéth szombaton délután Bunon nagy tűz támadott, melyet még szinte éjjelig láttak lobogni. 41 gazda vesztette el vagytonát, biztosítva kevesen voltak, ebbeni felsegélésekre kitelhetőleg van gondoskodva — úgyhogy a nemes megyéből már ezen és a jövő héten élelem és egyéb segítséget illetőleg az első szükség fedezve lesz. Melynek jelentése után mély tisztelettel lévén kegyelmes uram, nagyméltóságodnak alázatos szolgálja

Dicső Szent Márton, 1848. április 27én

Gróf Haller Ignác, fő ispány

Preaînălțimea voastră domnule conte al Sfântului Imperiu Roman, camerar regal, consilier intim, comite și guvernator suprem! Milostivul meu domn!

Consider de datoria mea să vă raportez despre starea în care se află liniștea publică din nobilul comitat Tîrnava. Rapoartele oficiale atestă în general calmul și supunerea. Totuși numeroasele zvonuri și comportamentul nepotrivit al multor nemeși nu puteau să nu creeze o atmosferă dominantă de frică și să nu determine consfătuiri de diferite tendințe printre țărani, în mai multe locuri. Cu toate acestea, nu văd pînă acuma nici un motiv de neliniște privind securitatea averii și persoanei. În ceea ce privește refuzarea prestațiilor iobăgești, judele nobiliar Vass Zsigmond din plasa Nadeș, mi-a raportat că în Nadeșul Săsesc unii agricultorii au manifestat intenția de a nu mai îndeplini robotele. Dar după ce i-a avertizat, au promis că vor efectua slujbele urbariale.

Același jude nobiliar din Nadeș îmi raportează că i-a descoperit pe cei doi colportori care răspîndesc zvonul că dacă preotul va ezita să anunțe satului eliberarea [din iobăgie], atunci va fi scos din casă. Numai la insistențele preotului l-au lăsat în casă sub cheazășie, pînă vor trece sărbătorile.

Referitor la interzicerea de către maiestuosul Consiliu diriguitor regal suprem, pe baza ordinului gubernial nr. 5 245 a.c., a adunării naționale românești din 30 a lunii curente, am primit declarații liniștitoare de la protopopii care veghează asupra românilor din acest nobil comitat. Am dat crezămînt deplin celor venite din partea ortodocșilor, însă nu și celor din partea uniților. Din raportul judeului nobiliar al plășii Biia¹, românii uniți din Căpîlna de Jos și Feisa ar fi făcut declarații hotărîte pline de cutezanță, că se vor prezenta cu tot satul. I-am ordonat vicecomitelui cercual să se deplaseze mîine acolo. Din cele două comune nu vor merge totuși cu mult mai mult de o sută de bărbați. Anunțarea adunării de către teologii care au plecat din Blaj, de paști, și aducerea la cunoștință a interdicției ordonată de Guberniu s-au răspîndit aproape concomitent în acest nobil comitat. Consider inoportună dispersarea armatei în sate, din moment ce nu am certitudinea că și așa vor merge acolo persoane din mai multe localități. Sper că ordonanțele episcopale, care au sosit și au vestit fixarea datei adunării pentru ziua de 15 mai, vor avea o înfrîmîrire favorabilă asupra liniștirii poporului. Știu însă cu siguranță că poporul român își va formula consecvent revendicările sale naționale și că intenționează să-și trimită un număr mare de reprezentanți în fața Dietei. Sînt de asemenea informat, că unitatea de dragoni care staționează la Zagăr și împrejurimi va fi mutată la Sîncel. Această localitate mare cu populație numeroasă se află la marginea comitatului, la o distanță de o jumătate de oră de Blaj. Persoanele care au pricinuit multe neplăceri episcopului greco-catolic cu un an sau doi înainte, dacă nu sînt inițiatorii, sînt în tot cazul susținătorii acestei adunări. Pe funcționari îi îndemn să-și continue conștiincios îndatoririle și în sfera lor de activitate să exercite o supraveghere severă. Personal mă voi deplasa sîmbătă și duminică la Sîncel, pentru a supraveghea îndeplinirea fără întîrziere a ordinelor mele potrivit cu împrejurările.

Comitetul ales pentru menținerea liniștii își începe ședințele la 2 mai. Sper că la sate strădanile unui număr redus de persoane de a înființa gărzi cetățenești vor întîmpina obstacole, deoarece fără o lege pe țară nu se vor putea constitui în mod just.

La 24 a lunii curente am celebrat la Sînpaul ziua de naștere a maiestuosului nostru domnitor. V-o aduc la cunoștință numai cu intenția de a o convinge pe preaînălțimea voastră despre respectul omagial al nemeșimii acestui

nobil comitat față de maiestatea sa, prin numărul deosebit de mare al persoanelor care au dat strălucire serbării.

În după-masa din sîmbăta paștelui la Boiu s-a produs un mare incendiu. Flăcările lui s-au văzut pînă aproape de miezul nopții. Patruzeci și unu de gospodari și-au pierdut averea. Doar puțini dintre ei sînt asigurați. S-au luat măsuri corespunzătoare pentru a li se veni în ajutor. Primele ajutoare de hrană și altele vor fi asigurate din nobilul comitat pentru săptămîna aceasta și cea următoare. Raportîndu-vă cele de mai sus, rămîn milostive domn devotatul preainălțimii voastre.

Tîrnăveni, 27 aprilie 1848

Grof Haller Ignác, comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1099/1848. Foto: 444—446.

¹ V. doc. 119 și 153.

247

Chiuești, 27 aprilie 1848

Tekintetes Igazgató Fő Bíró Úr!

Értésemre esett az, hogy Hollómező helysége — minden esperesti felszólítás és híradás nélkül — Balásfalvára egy követett küldött tegnapi gyűlésre, — az eredetileg ide mellékelte minden authentia-nélküli oláh eflszólításra.¹ Ahogy meg hallottam, töstént a helység jegyzőjét magam eleibe hívatam, némely falusiakkal, — kiktől is ki kérdeztem, hogy igaz é hogy küldöttek követet, és ezen kezemhez került írást honnan kapták, mellyre a jegyző azt felelte, hogy ő olvasta fel a templomba ezen írást, és a jelen voltak meghatározták, hogy küldjenek egy követet, mellyre is ajánlkozott, nemes Markis Filip — 16 forint úti költség mellett.

Ezen levelet egy alsószőcsi születésű oláh clericus adta popa Kupsa Vaszilíkánek az elmúlt héten, — nevét nem tudja.

Ezen tetteért a notariust megfedtettem, azomba a falusiakat felvilágosítottam, hogy a mostani környülményekbe az egyházi nemesség nem veszt, sőt nyer. S nekik nem is kellett volna Balásfalvára elmenni, ha szinte rendelet lett volna, mert a kérés őket nem illeti, mert nemesek; végre felszólítottam a helységet, hogy töstént lovas embert küldjenek követjük után, ki is tegnap reggel indult el. Igérték, hogy elküldenek.

Ezen ténymet a további teendők megtétele végett tudósítani kívántam a tekintetes igazgató fő bíró úrnak.²

Alázatos tisztelettel marad a tekintetes igazgató fő bíró úrnak alázatos szolgálója

Pecsétszeg, aprilis 27. 1848

Mósa Ferenc, szolgabíró³

Onorate domnule prim-jude!

Am fost înștiințat că localitatea Măgoaja a trimis ieri la Blaj un delegat pentru adunare — fără vreo știre sau vreun apel din partea protopopului — pe baza unui apel românesc neautentic, anexat aici în original¹. Cum am auzit acest lucru, am chemat îndată notarul localității în fața mea, împreună cu câțiva țărani. I-am întrebat pe toți dacă e adevărat că au trimis un delegat; de asemenea de unde au primit actul care mi-a ajuns în mână. Notarul a răspuns că el a dat citire acestui apel în biserică. Cei care au fost de față au hotărât să trimită un delegat. Drept urmare s-a și angajat nobilul Filip Marchiș cu o diurnă de 16 florini.

Această scrisoare a fost dată săptămîna trecută preotului Vasilică Cupșa, de către un cleric român. Numele nu i-l știu.

Pentru această faptă l-am dojenit pe notar, iar sătenilor le-am explicat că în împrejurările de față nemeșii cu o sesie nu sînt în pierdere, ci dimpotrivă în cîștig. Ei nici n-ar fi trebuit să meargă la Blaj, chiar dacă ar fi primit ordin, deoarece petiția nu-i privește, întrucît sînt nobili. În sfîrșit, am somat localitatea să trimită imediat un călăreț după împuternicitul ei, care a pornit ieri dimineață [spre Blaj]. Au promis că vor trimite.

Doresc să prezint acest lucru onorabilului domn prim-jude dirigiuitor pentru a primi indicații referitoare la ce am de făcut în continuare.

Rămîn cu respect supus devotatul onorabilului domn prim-jude dirigiuitor²

Chiuiesti, 27 aprilie 1848

Mósa Ferenc, jude nobiliar³

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 029/1848. Foto: 1 608—1 609.

¹ V. doc. 272 din vol. I.

² Cf. doc. 117 și 287.

³ Comitatul înaintează raportul judei nobiliar către Guberniu, în ziua de 9 mai.

248

Răscruți, 27 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Fő Kormányzó Ur! Kegyelmes Uram!

Miután a nagyméltóságod s a Királyi Fő Kormány rendelete következtében a drági zavarok lecsendesítése végett biztos küldetett, s ezen vidékre katonaság rendeltetett¹, e folyó hó 26kán rendeltetése helyére meg is érkezet Boncidára, Válaszútra és Drágba. Azomban Drágba a katonaság meg érkezéssel is a rend helyre nem állván, tartományi biztos Szabó Jóseftól tegnap egy sijető rendelést vettem, melyben az ide telepedett katonaságnak is egy részét oda töstént felküldenü rendeli, mely fölszólítás következtébe a Boncidán szállásoló osztály holnap ki is indul. Éppen most vevék a tisztelt biztos úrtól egy újabbü rendelést, melybe fölszólít, hogy az itten lévő osztályt is töstént utasítsam Csáki Gorbóra, mint a hol nem csak a szolgálatot fölmondották, de sőt az udvar megtámadásától is tartanak, melyről szolló tudósítást s felszólí-

tását Szabó Józsefnek tisztelettel ide melléklém. Én ennek következtébe a katonai parancsnokot az elutazásra fölszólítám; de aként nyilatkozott, hogy az ily komoly alakot váltani kezdő esetben itteni állomása helyét megváltoztatni nem meri, mind azért, hogy ere fölhatalmazva nincsen, mind pedig azért, hogy oly mozgalmas helyre egy cug katonaság külön kiszállásolását telyesleg sikertelennek tartja, annyival is inkább, mivel ha valami tetre kerülne a dolog, lovassággal faluba semmit sem tehetne, sőt azt veszedelmeztetné: tehát szükségesnek látá még egy cugot kérni maga mellé, hogy egy helyen bár egy szárnny lehessen egygyütt s eként az egész eszkadront közel egymáshoz leg föl-lebb egy állomásra telepítvén, a szükség esetébe erőteljesebb föllépést tehetne. Felhoza azon esetet is, hogy téendője iránt tiszta utasítása nem lévén, egyébbe nem ereszkedhetik, minthogy a vagyon, vagy személy megtámadás esetébe nyújon erőhöz, egyébaránt csak személyek elfogatására is segédek adni magát föl jogosítva nem érzi.

Bátor vagyok kegyelmes uram szolga bíró Farkas Istvánnak is egy hivatalos tudósítását nagyméltóságodnak fölterjeszteni, melyből a lázadásnak harapózása s az ingerültség növekedése kitűnik.

Leg aggasztóbb ebbe az, hogy köztisztviselők s rendelések ellen is engedtlenség kezd mutatkozni, mi a fejetlenségnek, anarchiának, s talán éppen kitörésnek is bizonyos előjelei, s a dolognak ezen állásába, — bár katonai szempontból meg ítélni nem tudom — de valóban a rend és csend fönn tartására három cug lovasságot elégtelennek tartok, s ha Füzes példáján megindulva, az élelmi szerek adását több helységek is megtagadják, akkor a kapitány erősítése szerént, requisitio tételre elégtelenek lévén, a hiányok miatt önkénytelen eltávozásra lesznek szorítva.

Ezekből átlátandja nagyméltóságod, hogy a csend és rend fenntarthatására katonai erő, még pedig hatalmas katonai erőre leszen szükség, valamint a bujtogatók meg zabolázására, a rögtöni törvény életbe léptetése talán elkerülhetetlen léend, s a katonai erőnek mindenekbe a polgári hatóságoknak segítségére kell lenni, s intézkedései telyesítésére segédkezeket nyújtani. Méltóztassék nagyméltóságod ezekből kiindulva maga bölcs belátása szerént intézkedni, a katonaságnak világosabb rendelkezéseket adni, s az iránt rendelkezni, hogy az úrbéri szolgálatnak további nyakas megtagadása esetébe kényszerítő módokhoz nyúljunk e, vagy sem? Végre ara kívánom még nagyméltóságodat figyelmeztetni, miszerént a lázadást indított helyek, mind görög egygyesült oláhok, a nem egygyesült görög hitű helységek máig mind csendességben vannak, és semmi engedtlenséget nem tanúsítanak: ugyan e ielt vettem észre az alsó kerületbe is, hol mindeddig semmi lázadás nem történt ugyan, de a hozzáam be jött hivatalos tudósításokból némely görög egygyesült helységekbe a nép forradalmi jeleket mutat.

Ujjabban alázatosan esedezem nagyméltóságodnak, méltóztassék a katonai nagyobb erőt és rögtöni törvényt e megyébe meg rendelni, alázatos kéréssem mellett tisztelettel lévén nagyméltóságodnak alázatos szolgálja

Válaszúton, Szent György hava 27én 1848

G. Wass Samu,
Doboka megyei igazgató fő bíró²

Preamărite domnule conte guvernator suprem!
Milostivul meu domn!

În urma ordinului ilustrății voastre și al Guberniului regal suprem, s-a trimis un comisar pentru liniștirea tulburărilor de la Dragu. După ce a fost

cerută armată pentru această regiune¹, la 26 a lunii curente a și osit la Bonțida, Răscruți și Dragu. Ordinea nu s-a restabilit totuși la Dragu nici după venirea armatei. Ieri am primit o dispoziție urgentă de la comisarul gubernial Szabó József, prin care îmi cere să trimit imediat acolo o parte a armatei ce staționează aici. Unitatea încartiruită la Bonțida va și pleca mâine în urma acestei dispoziții. Acuma mi s-a înmînat o nouă somație din partea stimatului domn comisar, în care îmi pune în vedere să transfer imediat unitatea de aici la Gîrbou, unde nu numai că se refuză robotele, dar se intenționează chiar să se atace curtea. Informația lui Szabó József în acest sens o anexez aici respectuos. Ca urmare a somației primite i-am cerut comandantului militar să se deplaseze. Dar el a declarat că, într-o asemenea situație care începe să devină amenințătoare, nu îndrăznește să-și schimbe locul de staționare, deoarece nu are autorizație; că detașarea unui pluton izolat o consideră fără nici un efect; că în cazul unei încăierări n-ar putea să întreprindă nimic în sat cu cavaleria, ba chiar ar periclita-o; că ar fi mai potrivit să ia cu dînsul un pluton cel mult pentru a forma o aripă; că în cel mai rău caz va plasa întregul escadron într-o singură localitate; că numai astfel va avea posibilitatea să acționeze mai hotărît în caz de nevoie; a mai amintit și motivul că în misiunea sa are instrucțiuni clare să nu intervină cu forța decît în cazul atacării averii sau persoanei; că nu este împuternicit să acorde ajutor pentru arestări.

Milostivul meu domn, mă încumet să înaintez măriei voastre un raport oficial al judeului nobiliar Farkas István, din care reiese extinderea revoltei și accentuarea agitațiilor.

Cel mai neliniștitor lucru e acela că începe să se arate nesupunere atît față de funcționarii publici, cît și față de dispozițiile lor. Toate acestea sînt semne sigure ale dezordinii, ale anarhiei și poate chiar ale revoltei. Deși nu mă pot pronunța din punct de vedere militar într-o asemenea situație, consider totuși nesatisfăcătoare pentru menținerea ordinii și liniștii cele trei plutoane de cavalerie. Dacă se va urma exemplul Fizeșului și se va refuza să se dea soldaților alimente și din partea altor localități, atunci, după afirmația căpitanului, neexistînd posibilitate efectuării rechizițiilor, din cauza lipsurilor, aceștia vor fi siliți să plece.

Din cele de mai sus, preainălțimea voastră poate să-și dea seama: că folosirea armatei va fi necesară și în viitor pentru a se putea menține liniștea și ordinea; că va fi inevitabilă și punerea în vigoare a legii statariale pentru înfrînarea instigatorilor; că forța militară va trebui să fie totdeauna în slujba autorităților civile pentru a le ajuta să transpună în practică măsurile luate. Ținînd cont de toate acestea preainălțimea voastră să binevoiască a întreprinde măsurile pe care le va considera potrivite și înțelepte; să dea dispoziții mai clare armatei; să dea indicații dacă se poate sau nu recurge la metode mai drastice în cazul că se continuă să se refuze cu încăpăținare slujbele iobăgești. În fine, doresc să atrag atenția ilustrității voastre că teritoriile în care s-au produs revolte sînt toate locuite de români greco-catolici; cele cu români ortodocși sînt pînă azi în liniște și nu manifestă nici o nesupunere; o situație asemănătoare am constatat și în cercul de jos; deși în prezent nu s-a produs nici o revoltă, din rapoartele oficiale care mi-au sosit rezultă că în unele localități populația greco-catolică vădește tendințe de răzvrătire.

Vă implor din nou cu umilință pe preaînălțimea voastră să binevoiți a trimite forțe militare mai mari și a introduce legea statarială în acest comitat. Înaintându-vă cererea mea respectuoasă, rămân devotatul măriei voastre.

Răscruci, 27 aprilie 1848

Conte Wass Samuel,
Prim-judele diriguitor al comitatului Dăbîca²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 972/1848. Foto: 253—256.

¹ Cf. doc. 95.

² Pentru măsurile luate de Guberniu, v. doc. 256 și 257.

249

Dragu, 27 aprilie 1848

Méltóságos Kormányzéki Biztos Úr!

Nagy Méltóságú Gróf Teleki Jóseff kormányzó úr lónai gazdatisztye Gyarmathi Sándornak ő nagy méltóságához a vajdaházi erdők s egyéb alodiaturák a lakosok által elfoglalása tanácskozásokróli jelentését¹ a méltóságos kormány széki biztos úr velem olly rendeléssel közölvén, hogy azon dolognak járjak végire s tegyek fel világosító tudósítást:

Ezen rendelés következésébe azért rögtön a vajdaházi bírákat magam elibe hívatván, az írt tárgy aránti kérdésekre azt nyilvánították, hogy sem erdő, sem egyéb alodiaturák el foglalásáról köztök szó nem volt, hanem a mind három rész erdőkerülői is az egész faluval egyetemben magokat az úri szolgálattól fel mentvén, úgy nyilatkoztak ők is, mint kiknek szolgálattok az erdőrei ügyelet volt, hogy ezután nem fogják ügyelni, mit az illető méltóságos uraságnak tudtára is fognak adni, de adták-é vagy nem s azután az erdőkkel mi történt, nem tudják; annyit mégis igen, hogy a lakosoknak a méltóságos urasággal az az edgyezések lévén, hogy minden ökrös gazda egy napi szántásért, a gyalogos négy napi tenyéer munkáért esztendeig annyi elesett száraz fát vihessen, mennyit háza szüksége kíván, s minthogy ezen évre az eke napszámokat letették, s a gyalogosak is tenvér napszámukat le téendőek, karácsonig a szárazfa hordása szabadságuk fenn maradván, azt hordani meg sem szüntek; egyéb aránt az uraság valamint erdeibe, úgy egyéb alodiaturáiba erőszakot tenni nem is akartak, nem is akarnak, — e mellett is én kemény rendelést tettem a bírákhoz meg inteni a lakosokat, hogy semmi nemű alodiumhoz jogot formálni ne merjenek, s erőszakot azokon tenni meg ne engedjék. Ezen tudósításom mellett nagy tisztelettel maradván a méltóságos kormány széki biztos úrnak alázatos szolgálja

Dráág, április 27én 1848

Orbók Elek, al ispány²

Onorate domnule comisar al Scaunului gubernial!

Măria sa domnul comisar al Scaunului gubernial m-a informat despre raportul¹ intendentului Gyarmathi Sándor din Luna de Jos, înaintat preaînălțimii sale domnului conte guvernator Teleki József, privind concluziile pile-

juite de ocuparea de către localnici a pădurilor din Voivodeni și a altor alodii. Dînsul mi-a ordonat să pun capăt acestei situații și să întocmesc un raport informativ.

M-am conformat acestei dispoziții și i-am chemat în fața mea pe juzii din Voivodeni, pentru a răspunde la întrebările mele referitoare la subiect. Între dînșii n-a fost vorba de ocuparea pădurii și a altor alodii. Pădurarii celor trei părți, eliberîndu-se de sub slujbele iobăgești împreună cu întreg satul, au declarat că nici ei nu își vor mai îndeplini de acum încolo obligațiile care constau din paza pădurii. Această hotărîre o vor aduce la cunoștința ilustrațiilor sale domnului respectiv. Dacă i-au comunicat-o sau nu, și ce s-a întîmplat apoi cu pădurile, [juzii] nu mai știu. Atîta au aflat, că locuitorii au avut o convenție cu mîria sa proprietarul. Pe baza ei au putut căra acasă de-a lungul anului lemnele uscate căzute, cîte le erau necesare gospodăriilor lor, în schimbul obligației ca fiecare gospodar deținător de boi să-i are o zi, iar fiecare pâlmaș să-i presteze patru zile. Intrucît cei cu boi au efectuat zilele de arat pe acest an, iar pâlmașii și-au îndeplinit de asemenea obligațiile, au considerat că permisiunea de a căra lemne uscate pînă la crăciun a rămas valabilă și de aceea n-au încetat să le și care. Dealtminteri ei n-au intenționat să săvîrșească silnicii, nici în păduri și nici în alte alodiaturi ale proprietarului, și nu le vor face nici în viitor. Cu toate acestea, eu am adresat un ordin sever juzilor să-i avertizeze pe locuitori, să nu îndrăznească a ridica pretenții asupra nici unui fel de alodiu și să nu permită a se săvîrși vreo infracțiune asupra acestora. Expediindu-vă această informare rămîn cu mare respect devotatul excelenței voastre domnule comisar al Scaunului gubernial.

Dragu, 27 aprilie 1848

Orbók Elek, vicecomite²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 021/1848. Foto: 2792—2793.

¹ V. doc. 94, 112, 136, 195.

² Comisarul gubernial Szabó József anexează scrisoarea raportului său din 30 aprilie, adresat Guberniului.

250

Oravița, 27 aprilie 1848

Die Köhler haben vorgestelt, wienach es scheine, wenn auch der Brennerlohn vom 3. Quartal! 1848 angefangen auf 5 Kreuzer erhöht werde, selbe dennoch bey den dermahligen Zeiten wo alles unverhältnismäßig gestiegen ist, nicht damit auslangen können, daher bitten müssen, womit Jeder von Ihnen gestattet werden wolle, nur eine Kuh in der Waldung halten zu dürfen, da der Köhler durch selbe im Sommer hiedurch in den Stand gesetzt wird, seine Nahrung zu gewinnen, während er andererseits nur mit trockenem Malay leben müsse, da er sich weder ein Fleisch kaufen, noch auf in der Hitze halten könne, wodurch er weder Kraft noch Lust zur Arbeit erhalte, und dieses auch größttheilig die Ursache sey, warum kein Arbeiter in die Kohlung gehen wolle und daher auch sie veranlassen werde, davon aus zu treten.

Sollte ihnen durch die hohe Gnade die Erlaubnis des Haltens einer Kuh p[e]r Köhler gestattet werden, so verbanden sich selbe erstens einen gemeinsamen Hüter zu halten, der auf das Vieh genaue acht haben, und solches vor

jedem Eindrang in die jungen Nachwüchse und Abtriebe bewahren muß. Ferner verpflichten sich selbe für jeden Schaden der durch ihr Vieh entstände zu haften, und zur Verminderung jenes Unterschleifes bitten selbe, daß jedes Stück mit dem Zeichen des Forstmannes gebrannt und markieret werde.

Die Umstände erwägend, und die Lage der Köhler beherzigend, auch aus dem Grunde ausgehend, daß die Manipulation dringend Köhler bedarf, und da mit der Erhöhung der Arbeits Löhne nicht weiter geschritten werden darf auf andere Art abgeholfen werden müsse, wenn die Manipulation nicht in das Stocken gerathen soll, haben der Hochwohlgeborene H[err] Hofkammerrath von Gränzenstein sich bewogen gefunden, denen Köhlern die Erlaubniss zu ertheilen, daß unter den angelobten Vorsichten jeder Köhler eine Kuh zu seiner besseren Subsistenz in der Waldung bey der Kohlung halten dürfe, daher dererselben in Folge dieser ertheilten Erlaubniss die Haltung bekannt gemacht, ihnen die angelöbten Vorsichten nochmahl eingeschärft, dem Kohl Aufseher so nun der in dieser [Lagerey] aufgestellten Waldaufseher eben den Auftrag zur genauen Überwachung mit dem danach ertheilet werde, daß diese Erlaubniss zur Probe auf ein Jahr ertheilet worden sey, um sich zu überzeugen, ob diese Menschen damit ihr Versprechen lösen, und der Manipulation der der angehoffte Vortheil eines regsamen Betriebes in der Kohlung auch wirklich anwachsen werde.

Wovon hiemit die gehorsame Anzeige mit dem erstattet wird, daß — indem der Köhler zugleich von der Kohlung von der Wiese Rakardiana ein Stück zu Weit zugetheilt ward, welches selbe mittels eines Zaunes von der Wiese abtheilen müssen, damit das Vieh nicht veranlaßt werden kann, die Wiese die zur Heu Erzeugung unumgänglich nothwendig ist, durch Abweidung zu verderben, wird zugleich gehorsamst berichtet, daß selbe die erlaubte Kuh dem 27-ten April 1848 bereits hinaus getrieben, und dazu einen eigenen Hirten bestellt haben.

Oravitzii, den 27 April 1848

Zimmermann

Original. Arh. St. Timișoara. Fond. Direcția minelor Oravița, Oficiul minier Oravița, nr. 31/1848.

251

Zam, 27 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Grófné!
Kegyelmes Úr Asszonyom!

Már rég ólta nem tettem alázatos jelentéseimet, ebéli kötelességem elmulasztásáért alázatosan engedelmet könyörgök, — mert annak előbbi a volt oka, hogy miolta a lovakat Branyitskára indították, minden nap azon reményben voltunk, hogy Excellentiád érkezend. Ahogy János legény Pestről vissza jött, még mind úgy hallatszot, hogy Excellentiád már útba van, a mikor már bizonyossal voltam mostanság le nem jövelele iránt, Báró Lajos¹ eö Nagysága itt lévén Zentelkén, gyakran írt Excellentiádnak, s töllem meg tudakolva, s személyesen is látva az itteni környülményeket, reményilem mindenedet rendesen meg is írt. Mind azon által látva az Újhellyi egy levelébe, hogy én és

Veres tégyük jelentéseinket, bátor vagyok Excellentiádnak mély alázatossággal jelenteni, hogy a zentelki, úgy a többi jószágok jövedelme, avagy csak azért is — már is tetemesen csökkent, mivel már az emberek vagy 3 hét óta, csak úgy szolgáltak, ahogy akartak, most vagy 1 1/2 hét óta, mondhami éppen semmit sem szolgálnak, taxákat, kortsomai s más adosságokat igen bajosan, vagy éppen nem lehet fel venni, kénszerítő mód, nem hogy kezünkben, de látom még a megye tiszték kezében sincs. A sok tiszta búzát a 3f 30x és a 3f 20x a jószágokból ide hordatám az őszön — azon jó remény alatt, hogy a liszteket jó árron el adandhatom (mert akkor ugyan jó árra volt), de abba is meg csalt a reménység, mert a mint már több versen is bátor voltam alázatossan jelenteni, ahogy az ősszel el ment Excellentiád innen, a liszt árra töstént kezdet szállani, úgy hogy a mit a télen (noha már akkor nagyon szállott volt) el adhattam volna 20—17—13 váltóforinton, most tartva a megromlás-tól is, kéntelen vagyok mázsáját adni 17—13 és 10 váltóforintonkon, de úgy sem tudom, mert mintha ez az országos zavar még a liszt s egyebek eladására is befolyással lenne. Mindennek meg csökkent a kelete. Úgy a mi búzánk is van, s mellyeket én 3f 30 vagy 3f 20 krajcáron fizettem, s fizetek még, most alig tudnám búzául el adni 2f 30x. E tetemes veszteség! Ez ugyan ellentéte a tavallyi 4000 vRf tiszta nyereségnek, egy szóval mindenféle naturaléknak roppant le szállott az árrok, mind azonáltal (noha most itt kész pénz nincs) s még a buzai jószágnak is tartozom, de mégis vagyon annyi naturalé, tiszta tavasz búzába, elegybe, rozsba, szilva- és gabona pálinkába, restans taxába, kortsomai, széna, dészka és hízot marhákbóli restantiákba, hogy a buzai jószágnak ki fizetve a búzáját, s a meg lévőket csak a mostani árron eladván 25—30 ezer váltóforintra való van. Szamosfalva sem tud pénzt csinálni — noha most a vám jól gyűl, de mind azt, mind a meg lévő mintegy 5000 véka szemes máléját 1 f-nál nem tudja fellyebb adni, így pedig sajnálja vesztegetni. Melly leg alázatosabb jelentéseim után, Excellentiátoknak kegyelmes kezeit, feleségemmel együtt alázatosan csókolva, alázatos mély tisztelettel öröklök

Excellentiádnak leg alázatosabb szolgálja

Zentelkén, 27.4. 1848

Móga Jakab

Preamărită contesă! Preamilostivă doamnă!

Nu v-am trimis de mult umilele mele rapoarte informative. Vă rog supus iertare că am neglijat această îndatorire. Motivul inițial s-a datorat faptului că, din momentul când au fost trimiși caii la Brănișca, am trăit în fiecare zi cu speranța că excelența voastră va sosi. De când s-a întors flăcăul János de la Pesta s-a tot auzit că excelența voastră este deja pe drum, deși anterior eram convins că nu veți veni curînd. Măria sa baronul Lajos¹ stînd la Zam v-a scris des excelenței voastre și despre mine. Fiînd martor personal al împrejurărilor de aici, sper că v-a informat despre toate cu regularitate. Văzînd dintr-o scrisoare a lui Ujhellyi că eu și Veres urmează să facem rapoarte, îndrăznesc să vă comunic cu adîncă supunere excelenței voastre, că veniturile din Zam și de pe alte moșii au scăzut deja simțitor. Această scădere se datorează între altele și faptului că de 3 săptămîni iobagii nu mai slujesc decît cît vreau, iar de vreo săptămîină și jumătate se poate afirma că nu-și mai îndeplinesc deloc îndatoririle. În plus nu se pot încasa taxele, datoriile de cîrciumă și altele, decît foarte greu sau deloc. De mijloace de constrîngere nu dispunem nici noi, iar după cum văd nici comitații. În toamnă am adus aici de pe moșie o cantitate mare de grîu curat a

3 f[lorini] 30 x[creițari] și a 3 f[lorini] și 20 x[creițari], cu speranța că voi putea vinde făina pe un preț bun. Dar m-am înșelat în speranțele mele. După cum am îndrăznit să o înștiințez pe excelența voastră în mai multe rânduri, prețul făinii a început să scadă din toamnă, imediat după ce ați plecat de aici. Astăzi iarnă aș fi putut-o vinde (cu toate că prețurile au fost deja destul de scăzute) cu 20—17—13 florini renani. Acum, fiindcă mă tem să nu se altereze, sînt nevoit să vînd maja cu 17—13 și chiar cu 10 f[lorini] r[enani] de ar[gint]. Dar nici așa nu pot [vinde], deoarece se pare că tulburările acestea din toată țara influențează vînzarea făinii și a altor [produse]. Cererea s-a diminuat la toate produsele. Astfel, grîul pe care-l avem și pe care l-am cumpărat cu 3 f[lorini] 30 sau cu 3 f[lorini] 20 x[creițari] și-l mai plătesc încă, l-aș putea vinde acum ca grîu abia cu 2 f[lorini] 30 x[creițari]. Aceasta reprezintă o pierdere enormă. Este opusul cîștigului net de 4 000 florini renani de anul trecut. Într-un cuvînt, prețul tuturor produselor naturale a scăzut foarte mult. Vă mai sînt dator și pentru moșia de la Buza. (Acum nu sînt bani lichizi aici). Totuși mai există atîtea produse naturale, ca grîu curat de primăvară, grîu amestecat, secară, țuică de prune și de grîu, taxe neîncasate, restante de cîrciumă, de fîn, de scîndură, de vite îngrășate. După achitarea grîului de la moșie și vînzarea produselor existente la prețul actual rămân 25—30 de mii de florini. Nici [moșia] de la Someșeni nu este în măsură să aducă bani. Chiar dacă acum vama se adună cu spor, totuși cele 5 000 de mîrci de porumb boabe nu pot fi vîndute mai scump de 1 fl. Așa parcă îți pare rău să-l risipești. Înaintîndu-vă acest umil raport, împreună cu nevasta mea vă sîrutăm umil mîinile grațioase și rămînem devotații excelenței voastre

Zam, 27 aprilie 1848

Iacob Moga

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fideicomisională a fam. Jósika. Misive.

¹ Jósika Lajos.

252

Cluj, 27 aprilie 1848

Méltóságos Fogalmazó Úr!
Kedves Barátom Uram!

Itt Kolosvárt 1/2 1ª éjfél után ma fogták el a bujtogató Mikás uramat (oláh procurator)¹ és bizonyos oláh írásokat kaptak is nálla (lázítókat) még e mellett fogtak más nem tudom miféle deák- vagy csak nevek alattiak-; ennyi Kolosvárról².

Méltóságodnak
Kolosvárt, apr. 27. 1848

alázatos szolgálja
Korbuly Dávid
szamosújvári vicefiscális

Mărite domnule concepist!
Stimatul meu prieten!

Aici la Cluj l-au arestat azi noapte la douăsprezece și jumătate pe agitatorul Micaș (procurator¹ român). Au găsit la el anumite scrieri românești (instigatoare). Alături de el au mai fost arestați încă nu știu ce fel de așa-ziși studenți. Atît despre Cluj².

Sluga supusă a măriei tale

Korbuly Dávid,
loctiitor fiscal din Gherla

Cluj, 27 aprilie 1848

Copie. Biblioteca Acad. R.S.R., București. Ms. rom., nr. 1 058, f. 52. Foto: 4 323; Publicat de Dragomir, *Studii și documente*, vol. II, p. 6.

¹ procurator = avocat.

² Cf. doc.214, nota nr. 1.

253

Sibiu, 27 aprilie 1848

Nagy Szeben Április 27 1848

Kedves édes Apám, s édes Anyám!

E levelemet a gróf ő excellentiája¹ viszi, ki ma ő felségétől hand billetet kapván, hogy Jósika helyett vezesse a cancelláriát s Erdély ügyeit, megyen át Kolosvárra. Midőn levelemet írom, még nem találkoztam ő excellentiájával, e hír vétele óta. Utolsó levalem óta nem történt semmi tettlegesség. Csak ma hallám, hogy miután ide két compagnia székelység jő, a szászok ma kérést adtak volna be a comendirozóhoz, hogy hozzon ide akár miféle katonát, csak székelyt ne; mert ők készek a végsőre menni, de tagadó választ kaptak természetesen. Salmen pedig egy új proclamatiot bocsátott, mellyben merőben az unió ellen nyilatkozik. — Ezeket a bolondokat semmi egyéb nem engesztelhetné meg, mint ha István herceg ide jőne. — Dunkánál a concipistánál (oláh) egy vegyes szász és oláh conferentia volt, mellyben Schmidt a volt követ hosszason perorált, s igyekezett rábírní őket, hogy a balásfalvi gyűlésben nyilatkozzanak az unió ellen, mert ők is aztán munkások lesznek, hogy az oláh 4ik nemzet lehessen, az oláhok azt mondák, nó tehát mutassák meg jó akaratukat, s válasszanak minden szász székből egyik követül oláhot, de erről Schmidt nem akart semmit tudni, s a conferentia eredménytelenül eloszlott, ma Schmidtnél volt megint vegyes conferentia, de ennek az eredményit nem tudom; — és még is ők merik mondani, hogy a magyarok bujtogatnak! Hunyad megyében e hír szerint az oláhok nyugtalankodnak, s a birtokosság elhátározta volna felszabadítani őket. — Vessződön azonban még többre mentek mert ott Fronius erdejét is le akarják vágni, s Fronius be is futott ide. — A császár születése napján Bedeus is magyarul köszöntötte a commendirozót², s a szászok le voltak főzve; a gróf is egy felséges beszédet mondott. Báró Apor

Lázár írt Daróczinak közelebből, s köszöntet általa, és köszöné iratai felküldését.

Ezek után kezeiket csókolva s mindnyájokat Isten oltalmába ajánlva maradok háládatos fiok

Imre

Sibiu, 27 aprilie 1848

Dragă tată și mamă!

Această scrisoare o aduce excelența sa contele¹. Dînsul va merge la Cluj deoarece a primit un bilet de împuternicire de la maiestatea sa, pentru a conduce cancelaria și treburile Transilvaniei în locul lui Jósika. De la primirea acestei vești pînă ce am redactat scrisoarea încă nu m-am întîlnit cu excelența sa. De la ultima mea scrisoare nu s-a întîmplat efectiv nimic. A fost vorba să vină aici două companii secuiești. Dar abia azi am auzit că sașii ar fi înaintat Comandamentului suprem o petiție, prin care i-au cerut să se aducă aici orice fel de soldați, numai secui nu, fiindcă altfel sînt gata să recurgă la acțiuni disperate. Au primit desigur un răspuns negativ. Salmen a elaborat o nouă proclamație în care se pronunță total împotriva uniunii. Pe acești nebuni nimic nu i-ar liniști decît venirea aici a arhiducelui Ștefan. La concepistul Dunca (român) a avut loc o consfătuire mixtă a sașilor și românilor, la care fostul deputat Schmidt a perorat îndelung. El s-a străduit să-i determine [pe români] să se pronunțe împotriva uniunii cu ocazia adunării de la Blaj. În schimb [sașii] vor acționa ca românii să devină a patra națiune. Românii au spus: bine, dar atunci arătați-ne bunăvoința voastră și alegeți din fiecare scaun săsesc și cîte un delegat român. Despre așa ceva Schmidt n-a vrut însă să audă. Consfătuirea s-a dizolvat fără rezultat. Azi a avut loc o nouă consfătuire mixtă, la Schmidt. Rezultatul acesteia nu-l cunosc. Și totuși ei mai au curajul să spună că ungurii sînt instigatori! După cum se zvonește, în comitatul Hunedoara românii se agită. Proprietarii ar fi hotărît să-i elibereze. La Veseud au mers chiar mai departe. Acolo vor să taie pădurea lui Fronius. Fronius a și venit aici. Cu prilejul zilei de naștere a împăratului, Bedeus l-a felicitat în *limba ungurească pe comandant*², astfel că sașii au fost dați gata. Și contele a ținut o cuvîntare magnifică. Baronul Apor Lázár i-a scris mai îndeaproape lui Daróczi. Vă transmite salutări prin el și vă mulțumește pentru înaintarea actelor sale.

După cele de mai sus vă sărut mîinile și vă las pe toți în grija Domnului. Rămîn fiul vostru recunoscător

Imre

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Actele lui Tompa Imre.

¹ Mikó Imre.

² Anton Puchner.

Cluj, 28 aprilie 1848

Nemes Háromszék fő király bírójának.

Méltóságodnak április 25-éről 144 szám alatt gyors postán hozzám felküldött jelentésére, melynél fogva a székely szélbeli katonaság e honból ki nem vitele iránt szükséges intézkedéseket tétetni kérvén, egyszersmind az azon környékben a katonai rend¹ és polgári előjáróság közti surlódásokról nékem jelentést részen, méltóságodnak vissza írni kívántam: miszerint hivatalos úton értesítve vagyok arról, hogy a székely szélbeli katonaság, e honból ki nem fog vitetni, és én biztosítom is méltóságod által a székelység hű katona polgárait, mikép azon esetben ha a katonaságnak e honbóli ki vitéletét csak sejdíthetném is, állásomnál fogva minden hatalmamban lévő eszközöket fel használnádnék, annak meg akadályozására. Azon osztály rész, melynek ki indulását² méltóságod említett fel jelentésébe említ, csak is a belső közbátorság és csend e hazabani fenn tartása végett hozatatik ki.

Az ottani katonai rend, és polgári tisztviselők közt történt kedvetlenségeket illetőleg, a máj nap és jelen szám alatt nem mulattam el a nagyméltóságú fő hadi parancsnokságot, az iránt fel szólítani³: hogy kézdizsentléleki Köntzei Istvánnak a katonaság által történt meg veretése iránt szigorú ki nyomozást rendelvén, azokat kik ezen büntény elkövetésébe részesek, illően büntettesse meg, s egyszersmind célszerű és erélyesen rendelkezék arról: hogy *gyfelfől a katonák között mutatkozó ingerültség megszüntessék, másfelől⁴ a katonai rend, és polgári tisztviselők közt egyetértés, és a béke fenn tartassék.*

An Seine Excellenz den Kommandierenden Generalen.

Aus dem hier sammt Beilagen anruhenden, und mittels Estaffete mir zugeschickten Berichte des Ober Königs Richters des Háromszéker Stuhls, werden E.E. mit mehreren ersehen: welche Besorgniß die Grentz Militz wegen ihrer Ausführung aus diesem Lande beunruhigt. In Folge dieser Vorstellung habe ich unterm heutigen den Ober Richter des Háromszéker Stuhls mit dem zu beruhigen mich veranlaßt gefunden; daß das Gräntz Militare wie ich davon in ämtlichem Wege in Kentniß gesetzt bin auf keinem Fall, aus dem Lande geführt wird, und ich werde sogar für meine Pflicht halten, wenn die Ausführung beabsichtigt würde, mich darüber gehörigen Orts verwenden, daß die Grentz Militz im Lande behalten werde. Ferner habe ich dem Ober Richter erklärt, daß die sechs Compagnien des 2-ten Szekler Regiments, die in Marsch gesetzt wurden, um Behufs der Aufrechthaltung der öffentlichen innern Sicherheit des Landes in Bewegung gesetzt wurden.

Aus den Beilagen des oben erwähnten Berichts geht ferner hervor: daß der gemeine Grenzer Emerich Kozma den Edelman Stephan Köntzei aus böser Absicht angegriffen, und auch schwer verwundet habe aus diesem Anlaß habe ich die Ehre E.E. diensthöflichst zu ersuchen, über diese Frevel That die nöthige Untersuchung anordnen und den Verbrecher der verdienten Strafe unterwerfen lassen zu wollen.

Endlich auch darüber an die betreffenden Grentz Militair Commandanten gütigst das Nöthige zu verfügen: *daß einerseits die Aufregung die sich bei mehreren Gräntz Soldaten gegen die Civil Beamten zeigt, beschwichtigt, andererseits das erwünschte Einverständniß zwischen Militair und Civil Stand welches im Szekler Lande gefährdet zu seyn scheint, hergestellt werde.*

Klausenburg am 28. Apr. 1848.

Către prim-judele nobilului [scaun] Trei Scaune

Am primit raportul domniei voastre nr. 144 din 25 aprilie trimis cu ștafetă, prin care solicitați să fac demersurile necesare cu privire la lăsarea în țară a grănicerilor de frontieră. Totodată mi-ați raportat despre disensiunile dintre ordinele militare¹ și mai marii orașenimii. Doresc să răspund domniei voastre, că am fost asigurat pe cale oficială, că regimentele grănicerești secuiești nu vor fi scoase din această țară. Prin domnia voastră, garantez devotaților cetățeni-soldați secui că în cazul în care aș presupune doar că se intenționează scoaterea armatei din țară m-aș folosi de toate mijloacele oferite de funcția mea pentru a împiedica plecarea ei. Eșalonul de a cărui plecare² pomenește domnia voastră în raportul amintit, se va deplasa numai pentru menținerea siguranței și liniștii publice din interiorul acestei țări.

Cu privire la disensiunile care au avut loc între ordinele militare de acolo și funcționarii civili, n-am întârziat a ruga azi sub nr. prezent preînaltul Comandament general³: să ordone cercetarea severă a bătăii primite de Köntzei István din Sînzieni din partea soldaților; să fie pedepsiți în mod corespunzător cei ce au luat parte la această nelegiuire; să ia măsuri oportune și energice pentru *înlăturarea agitației ce se manifestă printre soldați*⁴ și pentru asigurarea păcii și a bunei înțelegeri între ordinele militare și funcționarii civili.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 964/1848. Foto: 246—249.

¹ Ordine militare = în sensul de stare privilegiată.

² Cf. doc. 194 și 227.

³ V. la sfârșitul actului.

⁴ Cuvinte intercalate de guvernatorul Teleki.

255

Cluj, 28 aprilie 1848

An den Kommandierenden Generalen

Um die Ruhe und Ordnung in Drag Dobokaer Komitats, welche unlängst gestört wurde, herzustellen, ist der Prov. Kom. Joseph Szabó als Gubl. Kommissair, mit dem Auftrage nach Drag abgeschickt, daß er im Falle der Noth, zwei Flügel Cavallerie die gegenwärtig nach Bonczida und Válaszút, aus Lechnitz versetzt wurde, zur Hilfe im Einverständnisse mit Oberkönigsrichter des Dobokaer Komitats verwende.

Da diese Militz in Drag, auf längere Zeit behalten werden muß, und kürzlich eingelangten Berichten zu Folge, auch in Gorbo, wo Unruhen sich gezeigt haben, militärische Hilfe erforderlich seyn wird und einerseits die Gegend v. Bonczida und Válaszút ohne militärische Bedeckung zu lassen nicht rathsam ist, andererseits die Kavallerie in den besagten Gebirgs-Gegenden weniger wirksam zu verwenden wäre, habe ich infolge einer mit dem Herrn Gl. Major v. Gallbrun mündlich gepflogener Uibereinkunft die Ehre E.E. zu

ersuchen gefälligst darüber das Nothwendige verfügen zu wollen, daß aus dem 2-ten Walachen Regiment, ein aus verläßigen Gemeinen zusammenstellende Compagnie nach Drag und Gorbo in Marsch gesetzt werde¹.

Apr. 28 apr. 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 968/1848. Foto: 250—252.

¹ Cf. doc. 94, 95, 131, 256.

256

Cluj, 28 aprilie 1848

Generalis Galbrunnak

Aus den Berichten des in Dragh und der Gegend befindlichen Gubernial Commissars Joseph v. Szabó, und des dirigirenden Oberrichters im Dobokaer Comitatus Samuel Grafen Vass ist ersichtlich, daß die Aufregung des Landvolks in gedachter Gegend noch nicht gestillt sei. Dieser Umstand hat es nothwendig gemacht, daß der in Bonczida befindliche Zug des Cheveaux Legers Regiments E.H. Ferdinand Maximilian, zur Verstärkung des in Dragh befindlichen Zugs dorthin verlegt werde, was wie mir gemeldet wird, heute vollzogen wird. Indessen habe sich auch in Csáki Gorbó Zeichen einer gefährlichen Renitenz gezeigt, und nach dem Berichte der Herrschaft ist die Sicherheit der herrschaftlichen Besitzungen der Gefahr ausgesetzt, deswegen hat bedachter Gubernial Commissar den Wunsch geäußert, daß der in Válaszút liegende Zug des obbedachten Regiments nach Gorbó verlegt werde. Da sich nun der Rittmeister ohne eine höhere Weisung weigert dieser Aufforderung Folge zu leisten, und nun zugleich einige Besorgnis äußert, nur mit einem Zug nach Gorbó zu gehen, so wäre meine Meinung, daß dieser in Válaszút befindliche Zug nach Drág beordert und dort der Disposition der Herrn Gub. Commisairs v. Szabó untergeordnet werde, der dann einverständlich mit den Herrn Rittmeister nach den Verhältnissen bestimmen könnte, wie viel Militair nach Gorbó oder anders wohin detachiret werden müßte. Ich bitte also Euer Hochgeboren die stattgefundene Verlegung des Zugs von Bonczida nach Drág gut heißen, und wegen des unverzüglichen Abmarsches des Zuges von Válaszút nach Drág das nöthige Verfügen und mich vom Verfügen verständigen zu wollen¹.

Dat. 28. April 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 972/1848. Foto: 259—260.

¹ Cf. doc. 94, 95, 131, 255.

Cluj, 28 aprilie 1848

a., A dobokamegyei igazgató főbírónak gróf Wass Samunak

b., Tartományi biztos Szabó Józsefnek

b., Doboka megyei igazgató fő bíró gróf Wass Samunak

a., A méltóságod a, b folyó hó 27kéről kelt felirata¹ következtében a helybeli várparancsnokot Gallbrunn Adám tábornagyot mai napon felszólítottam²: miszerint a felfejtett körülmények tekintetéből mind a Bonchidáról megindított Ferdinánd Max főherceg ezredbeli könnyű lovasság csapatjának Drágba menetelére nézve egyezését adja, mind pedig a Válaszúton tanyázó ugyan ezen ezredbeli lovas csapatnak hasonlólag Drágba rendelése iránt rögtön úgy intézkedjék az illető parancsnokhoz, hogy

b., urasággal,

a., az ottan lévő főkormányi biztos Szabó Józseffel

a, b egyetértőleg munkáljan a rend és csend fentartására, és ez a csapat úgy mint a többi

b., Uraságod,

a., a most említett főkormányi biztos

a, b., rendelkezésétől függjen.

a., Mire nézve a rendelés, mint a helybeli várparancsnoktól szóval értesítettem, meg is történt.

A mi pedig a megyének adandó rögtön törvényszéket illeti, ennek megrendelését egyes előterjesztésre nem tehetem, hanem méltóságodat arra utasítom: miszerint legott öszvegyűjtván a tisztséget, ez által terjessze fel a királyi főkormány eleibe annak szükséges voltát. Egyébb aránt az ide mellékelt fenn említett kormányi biztoshoz intézett levelet tüstént által küldvén³.

Kolosvár, április 28kán 848.

Către

a., — prim-judele comitatului Dăbîca, groful Wass Samuel

b., — comisarul teritorial Szabó József

b., prim-judelui comitatului Dăbîca, groful Wass Samuel

a., În urma raportului înaintat de domnia voastră în 27 a lunii curente¹ i-am cerut azi comandantului local al cetății, generalul Gallbrunn Adam², consimțământul pentru detașarea la Dragu a companiei de cavalerie ușoară din regimentul arhiducele Max[imilian] Ferdinand de la Bonțida; a companiei de cavalerie din același regiment, care staționează la Răscruți. Adresați-vă imediat comandantului pentru a vă pune la dispoziția domniei voastre și a comisarului teritorial Szabó József cele două companii și altele. Împreună să acționați în vederea păstrării ordinii și liniștii. Am fost informat verbal de către comandantul cetății, că a dat ordin în acest sens.

În ceea ce privește acordarea dreptului [de a institui] tribunalul statarial în comitat, nu-l putem da numai pe baza cererii dvs. Recomand domniei voastre să convocați conducerea comitatului, pentru ca aceasta să înainteze Guvernului o petiție, în care să se expună necesitatea înființării unui tribunal statarial.

Dealțul, vom înmîna imediat comisariului gubernial scrisoarea amin-
tită anexată aici³.

Cluj, 28 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 972/1848. Foto: 257—258.

¹ V. doc. 248.

² V. doc. 256.

³ Cf. doc. 94 și 95.

258

Pesta, 28 aprilie 1848

Rînduială

Prin care la esmisa crăiască comisiune să poruncește: ca în înțalesul legii a 6-a din anulul 1848 încopciind îndărăpt comitaturile Crasna, Solnocul și Zărându, precum districtul Kivarului și orașul Zilau întru rînduirea raporturilor părțiale după acestea să-și îndrepteze lucrul.

Atîrnarea pomenitelor judecățiuni fiind încetate de a mai fi subț Guvernium, tesaurarie și alte scaune inalte judecătorești din Ardeal să poruncește:

1. Ca porția pînă acuma aruncată să strînge în lăuntru cu toată acu-
rația, spessele (cheltuielile) ca și domestice și a povățuirii din lăuntru să se
limpezească și să se hotărască, și despre acelea să se facă reprezentatie la
ministrul de finanță, precum și despre acelea ce ar rămîne pe deasupra ca
despre acestea ministrul finanței să poată rîndui acei bani în ce se vor în-
toarce și unde să se ducă.

2. Să spuie afară cum că a vulgărilor din sate (pînă acum iobagi și
zeleri) pămînturi, care cu prilejul sîntirii legilor anulul 1848 le-au avut la
mîna, și le-au folosit; ori ce feliu de fire au avut acelea de voia sa; fără
întrevenirea judecătoriei nu se vor pute nepăciiui; rămîind întru a sa putere
rînduiala legii a 10 an. 1848 și despre alodium legiuitele învoiri vor avea
a sa putere.

3. Sa spune afară: cum că după colonicature, adecă pămînturi ce au
fost iobăgești, nici un fel de robota, slujbă, dezma [dijmă] d[om]nească,
dezma popască și și ori ce fel de tribut domnesc în înțalesul legii a 10 an.
1848 cu totul au încetat; neînțalegîndu-se aici regalele; dintru aceste firește
urmează: cum că dezma înceată și îndatorarea d[om]nilor de pămînt de a
plăti birul, care cît bas au umblat după acele dezme.

4. Va mijloci ca toate scaunele judecătorești, județele de prin distric-
turi și comitaturi întru toate după forma legiuită în Țara Ungurească să se
alcătuiască; cursul legilor întru aceste chip va umbla. Proșesurile care pînă
acuma au cors înaintea forului trizual [de trei zile] sămăduitori și în scau-
nele domnești, ce vor așterne de aici încolo înaintea judecătoriei însemnate
în legea 11. an. 1848, împreunatele îndărăpt părți între tablele tircurare le
va rîndui sub judecăciune cei dincolo de Tisa; iară la întîmplarea apelației,
Tabla crăiască, Tabla a lor șapte bărbați (Septemvirat) și leagea cambialului
(Váltó Törvény) va fi judecătore.

5. Va spune afară cum jurisdicțiile legiuite Diregătoriile sale după legea a 16-a și a 23a anu. 1848 le vor int[re]prinde; întru alegere ofițialelor încă să vor conforma după legea a 17.

Va rîndui ca fiindcă manipulațiile trebilor find rînduite a se duce ungurește și arhivu întru acesta chip să se rînduiască.

În trebile comisioni încă datina Țării Ungurești o va întemea.

6. Va mijloci comisie scrisorile oficioase și protocoalele acum în cele țivile așa în cele bisericești după forma cea legiuită a Țării Ungurești se vor întreprinde și toate formele legii ungurești după trebile ei să vor începe și se vor continua.

7. Spre continuarea mai încolo a cauzelor pendente va rîndui:

a) Execuția deliveratelor hotărîte în scaunile judecătorești din Ardeal, dacă în execuție nu sînt deduse prin acelea, prin acelea să va mijloci și să va duce în sfîrșit, cărora puterea aceasta după legile Țării Ungurești li să cuvine; însă totuși în înțalesul temeiurilor și îndreptărilor din scaunile judecătorești ale Ardealului.

b) Proșesurile care pe lîngă apelație au curs, dară încă nu s-au sfîrșit acelea înaintea mai înaltelor scaune crăești judecătorești din Ungaria, așa să vor continua ca de la remediurile în legea Ardealului prescrisă, cu care oareșcare parte în Tabla crăiască sau Guberniului Ardealului pînă acum au trăit; nici ce[a]laltă parte să nu fie închisă afară înaintea Tablii crăești, sau Tablii a lor șapte bărbați din Ungaria. Și întru așa întîmplări lîngă tablile crăești de judecată ale Ungariei să vor aplica trei bărbați deprinși în legile Ardealului.

c) Raporturile cele între pîrit în punctul mai sus însemnat se vor ține și între proșesurile ce sînt în curgere la judecătoriile din orașe, districturi și comitaturi. După acelea decurgere a lor toată după cursul proșesurilor Țării Ungurești va merge, și prin urmare remedizația, și apelația încă numai după cursul proșesurilor Țării Ungurești vor merge și să vor pute aplica.

8. Va așeza ca legiuita putere a ori ce contracturi, învoiri, pâlătașuri, deliberate, scrisori ofițiale și adevărîțe gătite după legiuita forma Ardealului, precum proșesurile spre acelea întemeate care acum sînt în curjere, și care de aici încolo să vor începe, să vor hotărî din temciul dreptului său țivil al Ardealului.

9. Va spune afară cum că pruncii născuți din căsătoriile mestecate, feciorii vor urma legea tatine-său, iară fetele legea mume-sa; iară cei ce se vor naște de aici încolo să vor ține după rînduiala Țării Ungurești.

10. Va rîndui ca proșesurile, care încă curg de despărțenie de căsătorie a reformatilor, evangheliștilor și unitarilor din părțile îndărapț încopciate, acele să să săvîrșească în scaunile crăești ale Ardealului, da execuția o va duce în sfîrșit acele judecări, care după legile Țării Ungurești să cuvine a duce sfîrșit. Învoitori pîrele de căsătorie după forma legilor Țării Ungurești să vor așterne.

11. Va descoperi că dacă fundației școalei reformate este legată de sub ministrația consi[s]toriu reformat din Ardeal, pînă ce Dieta almintrelea va rîndui, manipulația aceeași fundații va rămănea și mai încolo superinspecția aceleiși consistorii. În Ministerul religiei și creșterii în rîndul învățăturilor va avea acelea putere, care o întreprinde și în alte școli protestante.

12. Va hotărî în privința vășagurilor ca varmegia Solnocului de Mijloc, Krasna și vidicul Kiárului, să se ție de ofițiatul băeșesc a țircului Baia-Mare [Nagy Baja], iară varmegia Zărândului de Oravița.

13. Va spune afară cum că prețul sării de acum și de aci încolo va rămîne tot acela.

Această rînduială spre ducerea însfîrșit a regulării încopcierii îndărăpt și încît și mai noi împrejurări s-ar arăta, acele după legea 6-a an 1848 fiind a să întocmi spre ținerea însuș și și prin alții porundu-să a să ține, dîndu-să afară de odată în cuvenitele locuri să va ceti afară în obște;

Despre cele întru aceasta comisione î[s]prăvită crăiască comissie așin-tare trebuie să aștern.

Dat Buda Pest 1848 Aprilie 28

Ministrul trebilor din lăuntru,
Semere Bertalan¹

Traducere oficială multiplicată. Arh. St. Arad. Fond. Corespondența Constantinii, 1847—49, fila 199—200. *Concept.* Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 245/1848. B. Foto: 11 920—11 922. *Imprimat.* Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wasselényi. Corespondența comisariului guvernamental Wasselényi Miklós.

¹ Acest ordin ministerial redactat în limba maghiară a fost tradus oficial pe baza dispozițiilor guvernului de la Pesta în limbile germană, română, slovacă, sîrbă etc.

259

Budapesta, 28 aprilie 1848

Gróf Batthyányi Lajos Ministerelnök Úrnak!

Miután Középszolnok megye alispánjának több rendbeli hivatalos leveleiből¹ értesemre jutott, mikép Szilágycsehi, Mutos, Völcsök és más helységek lakossai által a személy és vagyonbátorlét a legerőszakosb módon megtámasztott, jelesül a földesurak majorsági birtoka több helyen elfoglaltatott, az izgatók s az erőszakosság okozói kinyomozása s befogatása végett kiküldött megyei biztosok és tisztviselők szidalmakkal és fenyegetődzésekkel fogadtattak, sőt egyik megyei biztos, Vajda György, esküdt, megverettetése következtében a vad erőszak áldozata lön.

A közrend fentartása s illetőleg megóvása, a lázító és erőszakoskodó egyének kinyomozása és megfenyítetése tekintetéből a nevezett megyébe kormánybiztosul Kabos József Kraszna megyei főispánt mai nap kiküldvén, ezen intézkedésről minister elnök urat tiszttemhez képest oly megkereséssel értesítem, miszerint az említett megye kebelébe a Nagyváradon szállásoló gyalog katonaságból legalább egy századot rendelne át, egyszersemind pedig annak és a környéken tanyázó katonaságnak parancsnokait oda utasítana, hogy azok a kiküldött kormánybiztos rendeleteit haladék nélkül és pontosan teljesíteni tisztöknek ismerjék.

Kelt Budapesten, April 28án 1848

Belügyminister
Szemere Bertalan

Primului ministru groful Batthyányi Lajos!

Din mai multe rapoarte oficiale ale vicecomitelui comitatului Solnocul de Mijloc¹ am aflat că: a fost atacată siguranța persoanei și a averii în cel mai violent mod de către locuitorii din Cehu Silvaniei, Motiș, Ulciug și alte

localități; au fost ocupate în mai multe locuri în special pământurile alodiale ale nemeșilor; au fost primiți cu înjurături și amenințări comisarii și funcționarii comitatului trimiși pentru urmărirea și arestarea provocatorilor și a celor ce au pricinuit violențe; unul din comisarii comitatului, juratul Vajda György, a căzut chiar victimă violenței sălbatice în urma bătăii primite. De aceea l-am trimis astăzi în comitatul numit pe comitele suprem al comitatului Crasna, Kabos József, în calitate de comisar gubernial pentru menținerea, respectiv apărarea ordinii publice; pentru urmărirea și pedepsirea indivizilor instigatori și a celor care se dedau la violențe. Îl informez pe domnul prim-ministru despre această măsură luată, cu rugămintea: de a dispune detașarea în comitatul amintit a unei companii din regimentul de infanterie staționat la Oradea; de a ordona comandanților acestei unități și ai altor companii adăpostite în împrejurimi, să considere de datoria lor a îndeplini fără întârziere și întocmai dispozițiile comisarului gubernial.

Budapesta, 28 aprilie 1848

Ministrul de interne, Szemere Bertalan

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszterelnökség, Országos Honvédelmi Bizottmány, Kormányzó-elnökség. Általános iratok, nr. 198/1848. Foto: 21 616—21 617. Publicat de Ember Győző, Iratok, p. 222.

¹ V. doc. 181.

260

Șiria, 16/28 aprilie 1848

Întors din ungarie¹.

Din sesia centralei deputății vărmegești spre pacea de comun priveghe-to[a]re, 1848 aprilie 26. Nr. protocolului: 43.

Iscusind cu durere acea, cum că prin unii vînători de slujba notarială în multe comunități ai comitatului oamenii împotriva notarilor și biraelor, cari slujba sa cu cinste au purtat-o, să așită în a sa liniște comună și bunul rînd a-l turbura, cu a sa fărădelege pășire o să cutremură. Fiindcă la adunarea țării, după hotărîrea publicat[e]i legi, întru alegerea notarilor și biraelor, rînduieii a face drept măritul comitat e încredințat; pentru aceea dară, ca pacea comună și ținerea rînduiei din scădere și primejdie să nu pătîmească în stările de acum împrejur, de drept și de lipsă s-au aflat acelea a hotărî, ca și pînă ce măritul comitat în treaba aceasta mai în urmă rînduiei va duce, notarii comunităților dacă într-a lor purtare și în ducerea slujbei scădere nu se află, fără îndestulată pricină, numai pentru aștarea unor vînători de slujbă sau pentru a onora din pismă pornită voire de rău, din slujba sa să nu se alunge; drept acea d[omi]n]lor fōbirae și solgabirae să în[c]jedințează în comunități a vesti:

1) Cum că pe notarii și birae fără îndestulată pricină din slujbă a-i alunga nu e ertat.

2) Satele acele care pe notarășul lor sau pe birae a le țipa voesc, cu rugătoarea scrisoare a lor întru care pricinile țipării arătate vor fi, îndatorate sînt a le centra la deputație comitatului din Arad sau la cuvincioși d[omi]n]lor solgabirae a să arăta, prin cari făcîndu-se cercarea de lipsă, dacă rugarea lor

dreaptă să va afla, întru ducerea și în sfârșit trebuincioasele rînduiei de loc să vor face.

3) Datorințe să spună d[omni]lor cuvincioși de comitat, ca spre toate rădicatele mișcări împotriva notarilor cu mare băgare de samă să privegheze și întru așa întimplare dacă vor iscusii, că prin nedrept vînătorii de slujba notarială sau prin alții voituri de rău ațîțatori de pacea comună și rîndul bun în turbare s-ar aduce, împotriva acelor turburători cu puterea diregătoriei lor bărbătește să pășească.

4) Deschilinit să se vestească, cum că toți aceia cari împotriva biraelor și notarașilor, nu după al doilea punct cu rugare va pași, ci cu puterea a lucra va îndrăzni, după înțelesul rînduiei Ministeriumului pentru toate născutele turburări și neorînduiei cu bunul și persoana sa răspunzătoriu să fac².

5) Să încredințează mai pe urmă înștiințarea preoților despre aceea, ca hotărîrea aceasta a deputației preoții în biserică curat în zilele cunoscută să o facă și pentru ținerea rîndului bun și a păcii pe popor a-l sfătui și învăța datorinți cei mai de frunte să cunoască; fiindcă din nevestirea hotărîrii aceștia sau din neînțeleasa tîlcuire a acestor puncturi pentru născuta turburare și noua rînduială după hotărîrea Ministeriumului, greotatea răspunsului și pe ei va apăsa.

Dat-au fionotariul Mosotzi Institoris Ianoș

Cucernici preoți și iubiți!

Puncturile din sus însemnate cu acea primire cucerniciei voastre să împărtășesc, ca pe popor despre cuprinsul lor cu cea mai curată înțelegere a-l lumina și învăța cu tot deadinsul să vă sîrguiți, fiind pentru ducerea în sfârșit acesteia datorințe sub greotatea răspunsului; într-altele cu cuviincioasă cinste sînt: al cucerniciilor voastre de binevoitor

În Vilagoș, 16/28 aprilie 1848.

Teodor Popovici, protopresbiter

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. parohiei ortodoxe din Gașa, nr. 1 049, fila 4—5.

¹ Tradus din ungurește.

² Cf. doc. 143, nota nr. 1.

Cluj, 28 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Gubernátor úr, Kegyelmes Uram!

Lupsai járásbeli szolga bíró Pápai Lajosnak, járása falui állásáról, az a mellé mellékelt két proclamatiokkal¹ együtt hozzám tett tudósítását, midőn kötelességemnek tartanám nagy méltóságodnak alázatosan bé mutatni, hasonló alázatos tisztelettel vagyok nagy méltóságodnak alázatos szolgálója

Kolozsvárt, Április 28án 1848

G. Thorotzkai Miklós

Preamărite domnule conte guvernator! Milostive domn!

Consider că sînt dator să vă trimit respectuos preainălțimii voastre raportul judeului nobiliar Pápai Lajos din plasa Lupșa despre situația satelor din jurisdicția sa, împreună cu cele 2 proclamații¹ anexate.

Cu același respect rămîn devotatul preainălțimii voastre

Cluj, 28 aprilie 1848

G[rof] Thorotzkai Miklós

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 993/1848. Foto: 327.

¹ V. V. Cheresteșiu, *Adunarea Națională*, p. 207—209.

262

Cluj, 28 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf és Királyi Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

A folyó év április 26-ka éjjelén gyanura elfogott Darabont János, Molnár István, Sulucz Miklós, Verza Jeremiás és Petrovics János nevű ifjak ellen a kinyomozás végben vitetvén, minthogy e szerént Darabont János, Molnár István és Petrovics János ellen semmi figyelmet érdemlő környülmény világosságra nem jött, ezeket nagy méltóságod hírével április 27-kén délután szabadon bocsátottam, Sulucz Miklós és Verza Jeremiásra ellenben a jövőn ki, hogy megtudván ők a Mikás Ferenc elfogatását¹, az elől írt éjszaka együtt Abrudbányára akartak menni, ügyvéd Buttyán Jánost erről értesítendő; ez okból ezeket még el nem bocsátottam, hanem irántok nagy méltóságod további rendelkezét váróm.

A kinyomozásnak ide zárása mellett, örökös méj tisztelettel maradtam nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Kolosvárt, április 28-kán 1848

Grois Gusztáv, főbíró

Înălțimea voastră domnule conte, guvernator regal, domnul meu milostiv!

A luat sfîrșit interogatoriul tinerilor Ioan Darabant, Ștefan Molnar, Nicolae Șuluțiu, Eremia Verza și Ioan Petrovici, arestați în urma unei sesizări la 26 aprilie a.c. Intrucît împotriva lui Ioan Darabant, Ștefan Molnar și Ioan Petrovici nu s-a aflat nimic deosebit, aceștia au fost eliberați conform dispoziției dvs. Referitor la Nicolae Șuluțiu și Eremia Verza a rezultat însă că, aflînd de vestea arestării lui Francisc [Florian] Micaș¹, au intenționat să plece la Abrud în noaptea amintită mai sus, pentru a-l înștiința pe avocatul Ioan Buteanu despre cele întîmplate. Din această cauză ei încă n-au fost eliberați. Aștept ordinul dvs.

Anexez documentele interogatoriului și rămîn cu veșnică și adîncă stimă al preainălțimii voastre

Cluj, 28 aprilie 1848

Grois Gusztáv, jude primar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 970/1848. Foto: 2742.

¹ Cf. doc. 275.

Aiud, 28 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Noha a felséges királyi Fő Igazgató Tanácsnak folyó év és hó 17-ről 5245 szám alatt kelt rendelete következtében, a kerületi tiszteket fő bíró Fosztó Menyhárdt és alispán Miksa János személyökben, a katonaság elfogadása és az oláh nép gyűlésnek a hónap utánni napon célba vett meg tartása akadályozása tekintetéből Balásfalvára már elküldöttem — mindazon által, mi után excellentiádnak e hó 26-ról 949 elnöki szám alatt¹, gyors postával hozzám utasított s általam a mái napon vett rendeletét tisztelni szerencsés lehettem, magam is annak értelme szerint, ottan a holnapi napon, — hova különben is, ha a helybéli körülmények ne gátoljanak, elmenni szándékoztam, mulhatatlanul meg fogok jelenni. Miről is excellentiádat előlegesen, oly hozzá adással bátor-kodom értesíteni: hogy a tegnapi napon, a kormányom alatti megyében lakó görög egyesült és nem egyesült esperestek — egyet, a Marosújvárit kivéve, ki csak ugyan írásban biztosított — nálam az 5245 fő kormányi szám alatti rendelet értelmében történt felszollítás nyomán, személyesen megjelentek, és a rendelet felolvasása után ki nyilatkoztatták: hogy miután a püspöktől is eltiltó rendeletet vettek, Tamás vasárnapján Balásfalván magok semmi esetre se fognak megjelenni, nem csak, sőt igyekeznek arra is munkálni, hogy a kezök alatti papok, úgy híveik közzül is egy se menyen el. Mi lesz azonban ígérnök eredménye, arról is excellentiádot a maga idejében tudósítani nem fogom elmul-latni — alázatos tisztelettel maradván excellentiádnak alázatos szolgálja

Nagy Enyeden, apr: 28án 1848

B. Bánffy Miklós fő Ispán

Preaînălțimea voastră domnule conte guvernator!

Potrivit dispoziției Guberniului regal din 17 l.c., cu numărul 5 245, i-am trimis la Blaj pe dregătorii Fosztó Menyhárdt și vicecomitele Miksa János, pen-tru a primi trupele și a împiedica ținerea adunării populare românești progra-mată pe poimîine. Conform ordinului dvs. din 26 l.c. cu numărul 949 prezi-dial¹, trimis prin poșta fulger, mă voi deplasa neapărat (la Blaj) mîine, dacă împrejurările locale nu mă vor împiedica. Pe lînga cele spuse mai sus, vă în-științez că ieri s-au prezentat la mine protopopii uniți și neuniți pe baza con-vocării mele potrivit dispoziției nr. 5 245 a guvernatorului, în afară de cel din Uioara care mi-a dat asigurări în scris. După ce le-a fost citit ordinul, au declarat că au primit dispoziții și din partea episcopului care înterzice partici-parea la adunare. Cu toții au dat asigurări că nu vor pleca în nici un caz la Blaj de duminica Tomii. De asemenea, că se vor strădui, ca nici dintre preoții și enorașii lor să nu se ducă nici unul acolo. Despre rezultatele promisiunii lor nu voi întîrzia să vă înștiințez la timpul potrivit.

Rămîn cu stimă umilă supusul excelenței voastre

Aiud, 28 aprilie 1848

B. Bánffy Miklós, comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 020/1848. Foto: 358—359.

¹ V. doc. 201.

Dragu, 28 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

A drági eseményeket¹ nyomozva — anyi ki jött, hogy a drági oláh pap Getze Ilia testvére — tanuló lévén Kolosvárt — ezen ifiú küldött ki az érdekllett oláh programból több számú nyomtatványokat a drági fenn írt oláh papnak. A drági oláh pap látva mi van a prográmban nyomtatva, tehette volna, hogy tűzben vesse, de nem tette, tehát hibás — s a helyett, hogy elégesse — amint áll — által adta a vajdaházi oláh papnak s hiszem, hogy többeknek is ki osztották. A balvélemények ezen szolgálat felmondása tárgyában az írt prográmból terjedtek el a drági oláh pap és Kolosvárt tanuló testvére által (kit el fogatni nagyon szükség lenne), innen adódott a vajdaházi papnak. A rosz el harapódzott — a vajdaházi eseményekről rendelésem nem lévén, de a papi személyekkel való cselekvésem módjáról se lévén, esedezem nagy méltóságodnak az írtak iránti siető rendelését hozzáam méltóztat meg tenni², telyes nisztelettel maradtam excellentiádnak alázatos szolgálja

Drág, Szent György hó 28án 1848

Szabó József, tartományi biztos

Preaiñălțimea voastră domnule guvernator! Domnul meu milostiv!

Cercetînd evenimentele din Dragu¹ a ieșit la iveală că preotul român de acolo, Ilie Gheție, a primit de la fratele său, care este elev la Cluj, mai multe exemplare din programul românilor. Preotul român din Dragu văzînd conținutul programului ar fi putut să le arunce în foc, dar n-a făcut-o. Prin urmare este vinovat, deoarece în loc să le ardă, le-a dat mai departe preotului din Voivodeni. Cred că le-a împărțit și altora. Prin intermediul preotului român din Dragu și al fratelui său (care ar trebui neapărat arestat), din acest program s-au răspîndit apoi ideile cu privire la refuzul robotelor. Ulterior răul s-a lățit. În legătură cu evenimentele din Voivodeni nu am instrucțiuni. Nu am instrucțiuni nici în ceea ce privește atitudinea mea față de preoți². Vă rog, înălțimea voastră, să dați dispoziții în problemele de mai sus.

Dragu, 28 aprilie 1848

Szabó József, comisar teritorial

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 975/1848. Foto: 262.

¹ Cf. doc. 94 și 95.

² Pentru răspunsul Guberniului și al guvernatorului, v. doc. 276, 277, 278.

Sebeș, 28 aprilie 1848

Hochwohlgeborener Herr!

Hochzuverehrender Herr Gubernial Rath und Graf der Sachsen!

In meinem letzten Schreiben glaube ich erwähnt zu haben, daß ich am 22ten April l. J. die Aufregung in Langendorf nicht beschwichtigen konnte. Ich fuhr also am Osterfeste neuerdings nach Langendorf hinaus und mußte die

traurige Erfahrung machen, daß die versammelten Dorffinsassen von elf Unzufriedenen geleitet, ohnerachtet aller Beruhigungsgründe und Versicherungen auf ihrem Mißtrauen beharrten und mir ins Angesicht wiederholten, daß sie weder vom Inspector noch vom Ortsnotar etwas wissen wollten. In dieser Lage blieb mir nichts anders übrig als durch eine Demonstration der Sache eine andere Wendung zu geben, die Masse in Partheien aufzulösen und wo möglich gegen die Partheiführer selbst eine Abneigung zu erzeugen. Ich wendete mich also abgesondert bald an das Ortsamt, bald an einige mir bisher als besser Gesinnte bekannte Insassen und machte denselben in vertraulichen Besprechungen anschaulich, daß woferne das Dorf nicht schleunig zur gesetzlichen Ordnung zurückkehren werde:

1. Ich gemüßiget sei hohen Orts die Anzeige zu machen und dann entweder auf Kosten des Dorfes hochgestellte Untersuchungs Commission nach Langendorf kommen, oder aber das Dorf sehr leicht mit einer Militäreinquartierung belastet werden dürfte.

2. Daß die National- und Sparkasse die Kapitalien aufkündigen werde, wodurch um ein paar Ruhestörer auch die Schuldlosen in große Verlegenheit kommen würden.

3. Daß der Inspector, welcher ihnen zur Erweiterung des Hatterts und zur Regelung ihrer Allodial Kassenschulden so sehr behülflich gewesen, durch den größten Undank gekränkt, die Inspection wohl selbst resignieren, dann aber alle durch ihn abgewendeten Uibel wieder zurückkehren würden.

Nach Mühlbach zurückgekehrt suchte ich auch in der darauf folgenden Nacht durch einige meiner Vertrauten die Langendörfer zu bearbeiten und sah dem nächsten Morgen mit Spannung entgegen. Um 6 Uhr früh (24te April) erschienen die Rädelsführer — von dem Dorffe selbst abgesendet — bereuten ihre gestrige Verirrung, bathen um Verzeihung und ersuchten mich Ihnen doch ja den Inspector nicht zu entziehen, sondern bloß zu einem andern Notar zu verhelfen, weil der jetzige sich mehrere Uibergriffe erlaubt habe. Nach einer ernsten Zurechtweisung versprach ich das Geschehene zu vergessen und auch bezüglich des Notars — wenn die vermeinten Uibergriffe schriftlich nachgewiesen würden — das Nöthige einzuleiten. Sie haben mir aber bisnoch keine Bittschrift vorgelegt, sondern sollen, wie ich später erfahren, noch immer vom Mißtrauen geplagt, sich bei dem Provincial Commissär Jablontzay Rath erholt haben, sie müssen aber daselbst keinen ermutigenden Bescheid erhalten haben, denn sie verhalten sich bisnoch ganz ruhig. Dagegen ward mir am 25ten April gemeldet, daß in Deutsch Pien eine ähnliche Unzufriedenheit ausgebrochen sei, obschon die beiden disunirten Geistlichen mit allen ihrem Einfluß die Leute zur Ruhe zu bringen getrachtet hätten. Ich befolgte sofort dieselbe Taktik die mir schon in Langendorf ersprißliche Dienste geleistet hatte und so ist denn auch in Deutsch Pien die Aufregung vor der Hand beigelegt. Auf wie lange weiß Gott allein, denn in Mühlbach hört man von gewissen Seiten mitunter auch sehr seltsame Aeüßerungen.

Das Eintreffen von 200 Feuergewehren für die Bürgergarde hat hier manchen Unzufriedenen stutzen gemacht und die nachrückenden zwei Compagnien Szekler Grenzer werden wohl auch zur Ordnung beitragen, — wenn sie uns nur nicht vielleicht noch manches andere mit auf den Hals bringen! Mit der Unionsfrage sind wir hier noch immer nicht im Reinen und ich sehe

der Stuhlsversammlung (5te Mai) mit Besorgnis entgegen, denn die walachische Bevölkerung scheint einer Vereinigung mit Ungarn abgeneigt zu sein.

Der ich hochachtungsvoll verharre Euer Hochwohlgeboren gehorsamste Diener

Mühlbach am 28ten April 1848

S. Meister, Königsrichter

Procurator Onitz geht zur Versammlung nach Blasendorf¹

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comițiale, nr. 624/1848. Foto: 5 759—5 761.

¹ Cf. doc. 38, 151, 226.

266

Brașov, 28 aprilie 1848

Die Brennörter Beamten berichten: Nach der am 22ten d. M. in der dasigen evangelischen Kirche stattgefundenen Gemeindeversammlung hätten sich sämtliche wehrfähige Männer der sächsischen, sowohl als walachischen Inwohner bereit erklärt, sich nöthigenfalls wenn dem Vaterland von irgend einer Seite Gefahr drohen sollte, der Volksbewaffnung anzuschließen. Von dieser jedem redlichen Landesbewohner obliegenden Verpflichtung hätten sich die walachischen Inwohner alle wieder losgesagt, vorschützend, sie wollten sich der Gefahr, militarisiert, zu werden nicht aussetzen. Ob nun wirklich die eingebildete Furcht, oder eine sonstige geheime Tendenz sie zu diesem Schritte bewogen, könnten die Beamten nicht angeben. Jedenfalls hielten sie es für ihre Pflicht, solches auffallendes, ihnen treulos und verdächtig erscheinendes Benehmen dem Magistrate einzuberichten. Dem betreffenden Bezirksinspector Senator I. Tartler zu übergeben, und sich zu bemühen sowohl die walachischen Bewohner von der Grundlosigkeit ihrer Besorgnis zu überzeugen als auch die sächsischen Bewohner zu beruhigen und Ruhe, Friede und Eintracht in Brennendorf zu erhalten¹.

Original. Arh. St. Brașov. Fond. Acte Magistrat. Brașov, nr. 1 890/1848. Foto: 9 659—9 660.

¹ Cf. doc. 12, 21, 32, 38, 104.

267

Sfintul Gheorghe, 28 aprilie 1848

Nagyméltóságú Gróf Királyi Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram! Folyó holdnap 11ik és 12ik napjain tartott közgyűlés egyik határozatánál fogva, arra lévén fel kérve, hogy a nemzeti őrségnek a mentes nemesi osztályból leendő alakíthatása végett neveznék bizottmányt, ezen fel szollitást telyesí-

tendő folyó holdnap 26ik napjára a számos tagokból össze hívott bizottmány olly nagyra nevedett, hogy a tanácskozmányba bé folyini kívánóknak a szék köz gyűlésező termét kelle felnyítanom. Az elnökletem alatt meg nyílt bizottmányi gyűlésbe azon indítvány tétetett, mi szerént a székely katonaság a mentes nemesi osztályból közgyűlésileg fel állítani tervezett nemzeti őrség körüli intézkedést, egy ezen osztály és a katonáskodó székelyek közti válasz falnak tekintvén, a nemzeti őrség állítása haladna addig el, míg a székely katonaság országoson leendő meg szüntetésével az egész szék közönsége nemzeti őrségé alakítanék, az indítvány pártolásra talált, határozatá emeltetett, és a nemzet őrség össze állítása el halasztatott.

Az őrség alakítására ki rendelt biztosok a gyűlésnek csak kis töredékét tévén, ezen választmányon kívüli egy tag figyelmezteté a gyűlést, miszerént Uzonba a ki vitetni célzott 2ik gyalog ezredi négy század együtt van, és izgatók jelentek volna meg körébe, kik bujtogatnának, hogy a katonaság innen ki ne menyen. E váratlan tudósítás milly meg lepőleg hatott a gyűlésre, éppen olly rögtön anyagul szolgált, egy a jelen volt katonáskodó székelyek tagjai közüli számos bizottmánynak Uzonbanni küldésére, ezen választmánynak meg hagyatván, mikép a kivitetni célzott katonaságot bírná arra, hogy a felsőbb parancsnak engedelmeskedgyék és hihetőleg e honban ki nevezett rendeltetése helyére távozzék el.

A gyűlés el oszlása után azon hír szállonga itten szét, mi szerént a katonaság ki mégyen, hanem a fedezete alatt ki vitetni el rendelt fegyverek le foglalvák és a szék közházához szállítandók lennének. Ezen hír elterjedése után rögtön egy küldöttség jelent meg előttem, Déván lakó ügyvéd, székely katonai összeírás alatt lévő illyefalvi Gál Dánielnek másolatban mellékelt¹ azon jelentését hozván meg, mellynél fogva ő és meg nem nevezett társai a ki szállítatni célzott katona fegyvereket és lő port le foglalták és a szék közházához fel ügyeletem alá küldeni el intézték, a csatolt jelentést hozott küldöttség ki nyilatkozatván egyszersmind azt is, hogy a sietőleg szerkesztett jelentésből ki maradtott annak meg említése, mi szerént a katonaság csak a fegyvereknek a székházhoz leendő el szállítása esetébe ígérte meg az inneni el menetelt, és a tiszték is a fegyvereknek ide szállításába meg egyeztek, értésemre adta azt is a bizottmány, hogy a fegyvereknek általami el nem fogadása esetébe, azok a katonai hatóságnak át nem adatnak, hanem Illyefalvára szállítanak. Ezen kérésre adtam ki másolatba csatolt 148 számú rendelvénymet², mely alig készítettett és küldetett el, érkezett hozzám a nemes 2ik Székely Gyalog Ezred kormányzójának Dobay Károly ezredes úrnak 68 számú, másolatba mellékelt³ tudósítása, a szóba forgó és útnak indított fegyvereknek vissza vitése iránt ki adott rendelet felől értesítő.

Ezen át irat folytán Gál Dánielt és társait fel szólítám 149 számú mellékelt⁴ rendeletemnél fogva, hogy a fegyverek az ezredi raktárba küldetnének fel, s e felől ezredes Dobay urat az ide csatolt fogalom szerént tudósítottam is.⁵

A fegyvereknek innen célzott ki vitele miatt kelt aggodalmat elenyésztetnek látván és a katonaságnak ki menetelt híven nyugodtan valék, de néhány órák múlva tegnap sötét hajnalba bevém ezredes Dobay úrnak ezen holdnap 26ról hozzám intézett és másolatba⁶ zárt azon tudósítását, mellynél fogva folyó holdnap 26án tartott gyűlésből ki küldött választmány éppen meg bizatásával ellenkezően járt el, s fel kéretém Uzonba a dolgok ki egyenlítése végett leendő meg jelenésre, a dolgok illy komoly fordulata megváltozhatása végett, a nemes 2ik Székely Gyalog Ezred kormányzójával egyet értőleg mindent meg tettünk, mit az eszélyesség és okosság parancsolt, de látva azt, hogy a kint indított négy gyalog század s azt kísérő ropant nép tömeg sokkal el

határozottabban nyilatkozik, mintsem további olly rendeletnek bé küldése előtt ki mozdulna, mellynél fogva e honbóli ki nem vitetése felől — ha csak ugyan ki mozdítására szükség lenne — biztosítatnék s egyszersmind nyugtatnék meg nagyméltóságod vagy a felséges Királyi Fő Kormány által, mert a katonai kormányba nem igen bízük; arról is, hogy hova, miért és meddig vitetik? A katonaság további viteléről a katonai előljáróság felhagyott s hozzám ide Szentgyörgyre 1 511 darab gyalog lő fegyvert be szállítattott, lő por az álitás szerint innen a székéből ki indítva nem lévén.

Az irtakból ki folyólag alázatos kérésemet im az alábbiakba szorítom: Ezen székbe a fejtelenségre való hajlam mutatkozni kezdvén, s a fenn álló rend tetleges fel lépéssel meg zavartatván, a ki üthető nagyobb vész elháríthatása és bel bátorság fel bomlása meg előzése tekintetéből alázattal kérem nagyméltóságodat méltóztasson a székely katonáskodás miatt a hazába legingerültebb e hatóság békéje fenn tartása végett úgy rendelkezni, hogy a székely katonák innen ki ne mozdíttassanak, a le tartóztatott és a szék köz házához bé szállított fegyverek ezen hatóságból ki ne vitessenek, vagy ha csak ugyan a székely katonák inneni kivitele múlhatatlanul szükséges lenne, méltóztasson őket e honból ki vitetni nem engedni, s egyszersmind ki jelenteni azon helyeket, hova el szállítandók leendenek, ezen fel terjesztésem folytául méltóztasson nagyméltóságod a fő hadi vezérséggel egyet értőleg úgy intézkedni, hogy a székely katonaság láthassa át, mikép a veendő ötlet illető parancsok nagyméltóságod akaratának, mint honunk fő kormányzójának egyenes ki folyásai⁷. Mély tisztelettel maradván nagyméltóságodnak alázatos szolgálja

Sepsiszentgyörgy, április 28án 1848

P. Horváth Albert, főkirálybíró⁸

Preaînălțimea voastră domnule guvernator!

Potrivit hotărîrii adunării publice din 11 și 12 l.c. mi s-a încredințat misiunea de a înființa un comitet pentru organizarea unor gărzi din rîndurile nemeșimii scutite de sarcini publice. Comitetul numit în acest scop s-a întrunit într-o ședință în 26 l.c. Participanții la ședință au devenit însă foarte numeroși, deoarece au fost de față toți cei ce au dorit. De aceea am fost nevoit să o îngădui în sala publică a scaunului. La întrunirea comitetului prezidat de mine s-a formulat părerea că grănicerii secui ar considera înființarea gărzilor cetățenești nemeșești drept zid despărțitor între ei și clasa nobiliară. Iată de ce, s-a propus amînarea organizării gărzilor pînă ce sistemul grăniceresc va fi destiințat la proxima Dietă. După aceea se va trece la organizarea gărzilor din toată populația scaunului. Propunerea aceasta a fost acceptată, iar înființarea gărzilor a fost amînată.

Unul dintre cei prezenți, care nu făcea parte din comitetul respectiv, a informat întrunirea despre evenimentele din Ozun. Acolo s-au adunat cele patru companii ale regimentului de graniță nr. 2 de infanterie. În rîndurile soldaților s-au infiltrat niște agitatori, care i-au îndemnat să nu plece de pe teritoriul scaunului. Auzind știrea neașteptată, adunarea a hotărît trimiterea la Ozun a unei delegații formată din grăniceri secui lăsați la vatră, pentru a-i determina pe soldați să dea ascultare ordinelor și să se deplaseze la locul ce li s-a fixat, după toate probabilitățile, în patrie.

După ce adunarea a luat sfîrșit, aici s-a răspîndit știrea că trupele vor ieși la locul de destinație, dar că armele pe care ele le transportau au fost confiscate, urmînd să fie depozitate la casa scăunală. Peste puțin timp s-a prezentat la mine o delegație în frunte cu avocatul Gál Dániel, născut în Ilieni,

care mi-a înmînat raportul anexat. Potrivit raportului, Gál Daniel și tovarășii săi au confiscat armele și praful de pușcă și le trimit pentru depozitare la casa scăunală sub îngrijirea mea. Membrii delegației m-au informat și despre alte aspecte, care n-au fost cuprinse în raportul lui Gál Daniel¹. Astfel mi s-a spus că armata se va deplasa la locul dorit numai în cazul în care armele vor fi depuse la casa scăunală. Referitor la transportarea armelor la locul menționat s-au înțeles și ofițerii. Mi s-a spus apoi că dacă eu nu voi fi de acord cu depozitarea puștilor, ele nu vor fi predate armatei, ci transportate la Ilieni. După cele arătate mai sus, am emis ordinul nr. 148, anexat aici în copie². Dar abia l-am expeditat, că am primit înștiințarea nr. 68 a colonelului Dobay Károly, comandantul regimentului nr. 2 de infanterie secuiască³. Înștiințarea, anexată în copie, cuprinde hotărîrea sa în legătură cu armele confiscate.

Pe baza acestei înștiințări am făcut un apel în scris către Gál Dániel și tovarășii săi. Apelul, anexat sub nr. 149⁴, solicită transportarea armelor în magazia regimentului. Despre demersul meu l-am înștiințat pe colonelul Dobay. Înștiințarea este de asemenea anexată⁵. Cu măsurile de mai sus am crezut că faptele s-au consumat, că agitația în jurul armelor confiscate s-a potolit și că grănicerii vor urma calea ordonată. Dar în ziua de 26 încă în amurg, am primit o nouă înștiințare a colonelului Dobay, anexată la fel raportului⁶. Prin ea mă informează că delegația trimisă de mine la Ozun a procedat chiar invers față de mandatul primit. Într-o atare situație, împreună cu comandantul regimentului secuiesc de graniță nr. 2, am făcut tot ce am considerat rațional posibil. Am constatat însă, că atît cele patru companii, cît și populația adunată într-un număr foarte mare manifestă hotărîrea ca armata să nu părăsească teritoriul scaunului pînă cînd nu va primi asigurarea că nu va fi scoasă din țară. Totodată s-a cerut ca asigurarea să vină din partea Guvernului, fiindcă în comandamentul militar nu mai au încredere. Grănicerii vor să știe: unde, de ce și pînă la ce dată vor fi trimiși? Comandamentul n-a mai insistat asupra detașării trupelor, iar cele 1111 arme au fost depozitate la Sfîntu Gheorghe. După cele spuse, praful de pușcă nu s-a transportat.

În legătură cu cele scrise, întrucît pe teritoriul scaunului există o tendință de anarhie, iar ordinea a fost conturbată, vă rog cu umilință a dispune, pentru a preveni un pericol mai mare și a păstra liniștea: ca unitățile de grăniceri să nu fie scoase de pe teritoriul scaunului, iar armele confiscate și depozitate la casa scăunală să fie lăsate aici. În eventualitatea că transferarea unităților grănicerești ar fi totuși stringent necesară și veți dispune ca ele să fie scoase din scaun, vă rugăm să precizați locurile unde urmează să se deplaseze. Pe lângă aceasta, vă rugăm, ca în înțelegere cu comandamentul militar, să dispuneți în așa fel, încît grănicerii secui să înțeleagă că ordinele provin din partea preainălțimii voastre, în calitate de guvernator suprem⁷.

Rămîn cu adîncă stimă și umil serv

P[etrichewich] Horváth Albert, jude prim⁸

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 980/1848. Foto: 2752—2755.

¹ Cf. doc. 194.

² V. copia anexată la acest doc., sub același număr. Foto: 2747.

³ Idem, foto: 2748.

⁴ Idem, foto: 2749.

⁵ Idem, foto: 2750.

⁶ V. doc. 227.

⁷ Guvernatorul răspunde scaunului Trei Scaune, sub același număr, în ziua de 30 aprilie.

⁸ Cf. doc. 194, nota nr. 3.

Şimleu Silvaniei, 28 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Királyi Fő Kormány Szék!

Midőn Kraszna megyében a fő ispányi heljettes polgár báró úr jelen nem vala, midőn heljettes al ispánunk közbe jött halálával a megye igazgató nélkül egy pillanatig sem lehetvén, az al ispányi hivatal ideiglenes kezelése idősbb fő szolgabíróságomnál fogva az 1791*ki* 12 articulus értelmében a megyei kis gyűlés által idei aprilis 15*ke* napján reám ruháztatván — hivatalos kötelességemnek tartottam a nagy méltóságú Királyi Fő Kormány Széknek sürgönyön idei 5245. szám alatt, idei aprilis hava 19*ke* napján érkezett azon tisztelt rendeletét, intézményét, mely a fő ispányi heljettes báró Bánffy Albert úrnak szollott — még akkor is jelen nem létében a leg nagyobb alázattal fel bontani; az oláh nemzetnek az erdélyi meg nyitandó ország gyűlésére némű jogaik ki eszközése tekintetéből Balásfalvára Tamás vasárnapján tartandó nemzeti gyűlés meg tartását célzó összejövetelek s meg jelenések betiltását magában foglalván — méljen tisztelt intézménynek miként kívántam eleget tenni, s benne eljárni, azt ezennel föl jelenteni szoros kötelességemnek ösmértem.

Nagy méltóságú Királyi Igazgató Tanács, az fennebb említett 5245. számú rendelet meg érkezvén ez évi aprilis 19*ken*, azonnal püspöki heljtartó Sterka Sulucz Sándor urat magamhoz hívatam, ki is szíves volt rőtön meg jelenni; előbb szóval ki kérdeztem, mikor fog a keze alatti esperestekkel Balásfalvára indulni, ki is azt felelte, hogy se maga, se esperesttyei, hogy ott meg jelenyenek a püspöktől arra rendelések nem lévén, el se is mennek, melj feleletére azt a kérdést tettem, merné é? azon nyilatkoztatát írásba tenni, s jót ál é, hogy el nem fognak menni — ki is egész készséggel arra ajánlván magát, előtte a Királyi Fő Kormány Széknek rendelését föl olvastam, s annak ereje mellett a meg írtt napra a Balásfalvára való meneteltől hivataloson el tiltottam, s felelőse tettem, meg hagyván egyszersmind, hogy esperestyeit is rendelné előmbe ki halgatás s rendelkezés végett; ígérete következtében aprilis 21*ken* nem lévén a megyében kettőnél több, előttem meg is jelentek, keresztleki esperest Keresztelki János, és györtelki Luboncz János urak akik ki kérdeztetésökre a püspöki heljtartó úrral egy hangon felevlén — miként a ki tűzött Tamás vasárnapjára Balásfalvára léendő meg jelenésre rendelést nem kaptak se föl szollító keringő írást nem láttak, annál fogva szándékokba se volt el menni, el sem is mennek; mind amellet is a nagy méltóságú Királyi Fő Igazgató Tanács rendeletének és intézményének eleget kívánván tenni, mind a hármokat, a ki tűzött napra Balásfalvára való meneteltől el tiltottam, s meg hagytam, hogy kezök alatti papoknak is hivatalos be tiltáso-mat juttassék tudokra, kik viszont ígérték, hogy el nem mennek, s alattvaló papjaiknak is meg fogják hagyni, hogy el ne menyenek. A püspöki heljtartó Sterka Sulucz Sándor úrnak ígért s hozzám még az nap el küldött írásbeli nyilatkoztatának¹ ide tisztelettel lett zárása mellett, hódoló alázatos tisztelettel lévén a nagy méltóságú Királyi Fő Kormány Széknek alázatos szolgája

Szilágy Somlyón, aprilis 28*ke*. 1848

Bocsánczi Márton,

Kraszna megyei fő szolgabíró mint al ispányi hivatal ideiglenes kezelő

Onorat Guberniu regal!

În urma morții vicecomitelui din comitatul Crasna, postul lui mi-a fost încredințat mie ca cel mai vechi prim-jude nobiliar în ziua de 15 aprilie, pe baza art. 12 din 1791. Lipsind din comitat și locțiitorul comitelui, domnul baron Bánffy Albert, am considerat necesar să cunosc conținutul decretului onoratului Guberniu, ce i-a fost adresat la 19 aprilie a.c. cu nr. 5 245. Am aflat astfel despre demersurile făcute în legătură cu decretul gubernial, prin care se interzic atât întrunirile pregătitoare, cât și participarea românilor la adunarea din duminica Tomii de la Blaj convocată în vederea obținerii unor drepturi pentru națiunea română din partea viitoarei Diete a Transilvaniei. În acest sens vă raportez cele ce urmează:

Imediat ce am primit decretul onoratului Guberniu în ziua de 19 aprilie cu nr. 5 245, l-am chemat la mine pe locțiitorul episcopului, Alexandru Sterca-Șuluțiu; l-am întrebat când are intenția să plece cu protopopii lui la Blaj; a răspuns că nici el, nici protopopii subordonați lui n-au primit dispoziții de la episcop pentru a participa la această adunare; de aceea, nu merg la Blaj; l-am întrebat apoi dacă este dispus să garanteze și să declare în scris că nu va pleca; mi-a răspuns că este gata să dea asigurări și în scris; după ce i-am citit decretul onoratului Guberniu, i-am interzis în mod oficial să se prezinte la adunarea de la Blaj și l-am făcut responsabil pentru toate; în continuare i-am cerut să-i trimită în audiență pe protopopi, pentru a le citi și lor decretul gubernial; în ziua de 21 aprilie s-au prezentat doi protopopi și anume Ioan Cherestelchi din Criștelec și Ioan Lubonț din Giurtelecu Șimleului; ceilalți protopopi lipsesc din comitat; la întrebarea pusă de mine, cei doi au declarat, la fel ca locțiitorul episcopului, că n-au primit nici o chemare pentru a participa la Blaj în ziua de duminică Tomii; de aceea nici nu au intenția de a participa la adunare sau de a pleca acolo; vrînd totuși să respect procedura oficială întocmai, le-am interzis să participe la Blaj; totodată i-am somat să aducă și la cunoștința preoților interdicția; protopopii au făgăduit încă o dată să nu plece și au promis că vor interzice și preoților ce le sînt subordonați să participe. Anexez declarația promisă și trimisă mie încă în aceeași zi de către locțiitorul episcopului, Alexandru Sterca-Șuluțiu.¹

Rămîn cu stimă servul umil al excelenței voastre

Șimleu Silvaniei, 28 aprilie 1848

Bocsáncki Márton, prim-jude nobiliar
din comitatul Crasna, conducătorul
oficiului vicecomitelui¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 931/1848. Foto: 1537—1 539.

¹ V. doc. 101.

Arad, 28 aprilie 1848

Városi Tanács! Ö császári fensége a nádor királyi helytartó és a magyar ministerium által ./. és .//. alá rekesztett felhatalmazása szerint a Torontál megyében kiütött lázongás elfojtása, és a bűnösök megbüntetésé-

nek eszközlése végett rendkívülieg teljhatalmú királyi biztosnak kineveztettem, s felhatalmaztattam arra is, hogy mind azon hatóságokban, melyekbe a közcsend s a rend fenntartása céljából szükségesnek találandom a rögtön ítélési jog kihirdetésére és gyakorolhatására nézve a kellő rendelkezéseket megtegyem. Ezen legfelsőbb felhatalmazásnál fogva, miután Arad városa részére a rögtön ítélő jogot a jelen körülményekben megadni szükségesnek találtam, ezen jognak gyakorolhatására a fentebb // alatt hívott legfelsőbbi rendelvény értelmében, mint királyi biztos Arad városát felhatalmazom, s a rögtön ítélő bíróság tagjaivá Serb Tivadart, Heim Domokost, Brünek Károlyt, Joannovics Pált, Pászthory Ferencet és Pullis Constantint kinevezem olly megjegyzéssel, hogy azon esetre, ha ezen kinevezettek közül valami akadályoztatás végett a rögtön ítélésről szolló felsőbbi rendelvény szerint kívántató bírák száma ki nem kerülne, a jelenlévő kinevezettek magok választás útján pótolják ki a bíróságot, továbbá meghagyom a városnak, hogy ezen rendeletem folytán a volt Helytartó Tanács által annak idejében a rögtön ítélés gyakorlatáról közlött rend szabályok szerint az általam imint megadott rögtön ítélési jognak, kiterjesztvén azt azok vétkezések esetére is, mellyek felhatalmazó királyi biztosi levelemben foglaltatvák — kihirdetése, és aztán ezen jognak szükség esetében életbe léptetése iránt a célszerű és kellő rendelkezéseket haladék nélkül megtegye. Végre pedig — valamint ezen rendeletemnek mikor és mikép eszközlött teljesítéséről, továbbá minden esetről, mellyben netalán a rögtön ítélés gyakorlatba vétetett, és egyéb nagyobb tekintetű és királyi biztosi hatalmammat felkívánó csend a rendhárbitó eseményekről sebes postán Kikindára, vagy oda, hová megírandom, engemet azonnal tudósítson.

Aradon, April 28-án 1848

Csernovics Péter,
temesi gróf s főispány s teljhatalmú
királyi biztos¹

Végeztetett:

A felolvasott királyi biztosi rendelet által kinevezett rögtön ítélő bíráskodásnak, a hivatkozott felsőbb rendelményekben foglalt vétkezési esetekre is, kiterjesztésével, a kihirdetés után azonnal életbe léptethetéséül — ezen királyi biztosi rendelet, és abban felhívott felsőbb királyi rendelvények azonnal ki nyomatva, valamint egy-egy párban a közcsendi választmányoknak a kisebb jelentőségű kihágásokra terjeszkedő felügyelet melletti eljárás, úgy több példányokban Jankovics Gábor kapitánynak, a város ház kapuja alatt, minden közhelyeken, és utcák szegletein, korosmák, csapszékekben köz olvasásra kifüggesztésével, a város bel és mind annyi kül részeiben dobszó mellett eszközlendő kihirdetése végett a kihirdetés foganatba tételéről az illető vérbíróság használatául múlhatlanul beadandó jelentés kötelessége alatt kiadatik; egyszersmind a helybeli görög nem egyesült püspök és minden hitsorsorbeli lelkésznek a felsőbbi rendelvények közlésével, ene rögtön bíráskodás kihirdetésének, a következő holnapi ünnepen templomjaikban a szónok székekből, a nép anya nyelvén leendő teljesítésére hivatalosan fel szólíttatni és végre ezen biztosi rendelet eszközlött foganatosításáról királyi biztos főispánnak, nyomban seben posta útján jelentés tétetni, és mind ezen királyi biztosi rögtön ítélő bíráskodásra hatalmazó rendelet a fel-

sőbbi intézkvényekkel az előfordulandó esetekbeni bírói eljárás, valamint az érintőleg 1846. évben a Királyi Helytartó Tanácstól érkezett, e jog mikénti gyakorlására útmutatásul szolgáló rendszabályok mihez tartás végett vérbíróságnak kiadatni rendeltetik. Kelt Aradon, 1848 évi április hó 29. tartott nyilvános vegyes tanács ülésből Jk. 1363 szám alatt kiadta Pászthory Ferenc m.k. főjegyző.

Consiliu orășenesc!

Am fost numit comisar regal plenipotențiar din partea Locotenenței regale și a guvernului ungar, potrivit împuternicirii anexate, pentru a pune capăt revoltei din comitatul Torontal, precum și pentru a proceda la pedepsirea celor vinovați. Am fost însărcinat și cu plenipotența de a instaura judecătoria statariale în fiecare jurisdicție, unde voi considera necesar, în vederea menținerii ordinii și liniștii. În orașul Arad am constatat această necesitate. De aceea — conform împuternicirilor de mai sus — în calitatea mea de comisar regal, am și dat orașului Arad dreptul de a introduce judecătoria marțială. Drept membri ai judecătoriei au fost numiți de mine Teodor Șerb, Heim Domokos, Brűnek Károly, Ioannovics Pál, Pászthory Ferenc și Constantin Pullis. Am precizat că, dacă vreunul din cei numiți n-ar putea ocupa locul ce i-a fost desemnat și astfel nu s-ar îndeplini numărul necesar de judecători, cei numiți vor avea dreptul de a alege și alții. Consiliul orășenesc a fost somat să facă imediat demersurile necesare în vederea aplicării hotărîrii de mai sus, pe baza dispozițiilor Locotenenței regale, care reglementează dreptul de judecată marțială. Acest drept trebuie să se aplice și în cazurile enumerate în actul numirii mele în calitate de comisar regal. În sfîrșit, vă rog să mă înștiințați imediat prin poșta urgentă, în Chichinda, despre punerea în aplicare de către dumneavoastră a dispozițiilor mele, inclusiv data cînd le-ați introdus în practică. La fel să mă înștiințați urgent și despre alte măsuri pe care ar trebui să le iau pentru menținerea ordinii și liniștii.

Arad, la 28 aprilie 1848

Conte de Timiș Csernovics Péter,
prim-comite și comisar plenipotențiar regal¹

Hotărîre

S-a dat citire ordinului în legătură cu instaurarea judecătii marțiale și cu aplicarea acesteia în cazurile menționate mai sus. S-a hotărît transpunerea ei imediată în practică. În acest sens, atît ordinul menționat, cît și dispozițiile respective vor fi tipărite în mai multe exemplare. Ele vor fi predate lui Jankovics Gábor, căpitanul orașului, pentru a le afișa sub poarta clădirii municipiului, în locuri publice, la colțurile străzilor, în cîrciumi. Totodată vor fi anunțate și verbal prin baterea tobei în interiorul orașului și în suburbii. Raportul despre judecata statarială va fi întocmit prompt și exact. De asemenea, cu ocazia sărbătorilor din luna viitoare, episcopul neunit din localitate, precum și preoții de toate confesiunile, vor aduce la cunoștință de pe amvon, în limba maternă a poporului, ordinul despre introducerea judecătii marțiale. În sfîrșit, despre aplicarea acestui ordin comisarial să mi se raporteze imediat prin poșta urgentă. Actele Locotenenței regale din 1846 în legă-

tură cu aplicarea întotdeauna a acestui drept, vor fi înaintate judecătoriei statale.

Arad, 29 aprilie 1848. Din procesul-verbal al adunării publice mixte din 29 aprilie. Extras de Pászthory Ferenc, prim-notar, sub nr. 1 363.

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Miniszterelnökség. Általános iratok, nr. 198/1848. Foto: 21 623—21 625.

¹ Csernovics îl înștiințează în aceeași zi și pe primul vicecomite al comitatului Arad despre măsura luată. V. *Original*. Arh. St. Arad. Fond. Acta Congregationum, nr. 598/1848. (Pe exterior: „598 felolvastattott 1848-ik év ápril hó 29-én tartott közgyűlésen. Vétetett ápr. 29. 1848“.)

270

Elek [R.P.U.], 28 aprilie 1848

Történet leírása

Folyó 1848-ik évi April 20-án az az nagy csütörtökön — a községben általánosan elterjedt hírből értesemre esett, hogy Gyula varsándi¹ lakos Pápmárk Thodor, Popa Iszailla lelkésznek működése, s neve alatt, — sött úgy lehet többen a népet azzal bujtogatták volna fel, miszerint én csak az urasághoz húzva, törvényesen nyert szabadságukat rég tudtam, s eltitkolásával községnek hűtlenje lettem, — azért jobb lenne engem mint különben is régi jegyzőt² kétegyházi eset szerint kiteni, s helyembe egy vallásukbeli bármi rongyos fiút jegyzőnek választani, és hogy a nép erre csakugyan hajlandó engem hűsvét másod napján kitenni. — Mellyet azon körülmény is erősít, hogy a bíró hűsvét előtt ünnepet [!] óhajtott volna, — mellyen a népet óvatossá tegye, ne hogy valamelly tisztel gorombaság történjék hűsvéti ünnepekben. Azonban szerénységből, vagy hihetetlenségből-e? azzali szomorítással megkímélt.

Minthogy pedig a kétegyházi jegyzőnek kitétele hallomásom szerint piszkos volt, — gyalázathoz szokatlan csekély személyemnek biztosítása tekintetéből April 21-én tekintetes első all ispány úrhoz pártfogásért folyamodom és mivel e mozgalomnak lecsillapítására az April 22-én nyert *hátiratban* tekintetes Institoris szolgabíró úr küldetett ki a fent kitézött megtámadásom napjának megelőzéséül — tisztelt szolgabíró úr April 23-án az az hűsvét első napján Gyula Varsándra kijönni késztetett.

Ekkor Szöllösi Bálint plajást küldvén a papok és bírák után, azoknak a hátiratot feljen hozva, — szomszéd Békés megyében történt mozgalmakra hivatkozván. Nemes megyétől kiküldetését adta elő: Miszerént kerülete községit lázongástuli óvatosságukra és az e részbeni felelőségükre figyelmeztesse. — Azonban délután az esett tudomásunkra: hogy Pop Gyorgye és Lille Iszailla a templombul haza menő magyarokat megállították és a részbeni együtt tartásra hívták volna fel. — Mikép April 24-én az az hűsvét hétfűjén engem egy szívvel lélekkel lakombul kihánjanak; tekintetes szolgabíró úr legényét Matyucz Mojsza plajással Pop Gyorgye s Lille Iszailla után küldötte miszerént azokat a szándokoltr tettül eltiltsa, és legkissebb merény ellenében felelősökké tegye. Ezek azonban nagy sokára — midőn tekintetes szolgabíró

úr már haza menni szándokolt — mintegy ötven emberekkel lakomnál állott tekintetes szolgabíró úr előtt nagy lármával — cseléd kötelezettségéből kivetkezve — lázadó csoport főnökévé alakult Matyucz Mojsza plajásnak vezérsege alatt jelentek meg. Ekkor a plajás feltett kalappal szolgabíró úrhoz ingerülten így szól: *da kumofi amu?* — *Cse vrej amu?* — e vakmerőségre tekintetes szolgabíró úr méltólag felindulva plajás kalapját leverte, őt Pop Juon, Lille Mikora, Lille Szánd, Moldován Mojsza s mások szolgabíró urat meljen ragadták, nyakkendőjébe kapaszkodva láb alá húzni, verni kezdvén, védelmire a házból kiugrottam, a népet merényes büntetűnek szűntire kértem: de hasztalan, — mert szolgabíró urat a rosz szándokú dühödű nép körmiből csak igen nehezen menthettük, — a katonát Moldován Mojsza főverekedő kezéből kivettük — mely közben kezemből esett tajt pipám után hajolván, derekamra ütve engem is láb alá nyomni törekedtek. Ezzel nőnek s több asszonyoknak kérelmére a dühödű nép elől lakomba vonultunk, de a mindinkább nevedett vért szomjazó nép csoport lakomat tízszerzett erővel megtámadva szobámba törött s tekintetes szolgabíró urat agyon veréssel fenyegetni nem szűnt. Egy ideig Magyar Páll s néhány becsületesebb lakosok a néptömeget feltartották, — mely alatt szinte jelen volt Koncs péli jegyző harmadik szobám ablakából kiugorván tisztartói lak felé futásakor a nép tekintetes szolgabíró úrnak tartva, utánna indult, s ez alatt sikerült nőnek szolgabíró urat legényével kamarámba zárni, — de a látásába csalatkozott vad csoport ismét lakomra jöven, nőmtől szolgabíró úrnak kiadatását rémítő fenyegetőzésekkel követelte, hogy agyon verhessék. Azomban nőm és a lár-mára jelen volt tiszt majoros káplány úr a csoporttal, — mellyet kérelmeikkel hosszú ideig feltartóztattak elhitették, miszerént szolgabíró úr házukban nincsen. Azzal rám törtek. Egy szobám ablakát, ajtaját — melyben elzárkoztam — betörték, azt sarkából kivettették, én pedig az erőnek már ellent nem álhatva, elő csarnokomba zsúfolt gyilkossaim közé kiléptem, hol Tamásdán Mojsza engem eképp támadott meg: te etted meg a Gyuláról vérdíjamba kapott 70 váltó forintomat. Mire: ha megettem, megfizetem. — Csak az Istenre kérlek hagyjatok békével, s menjetek haza. — Visszonzá botját emelintve: Most fizeted meg. — Azzal, hang — agyon kell ütni, engem a csarnokban kézre vettek, s agyon veretésem végett az udvarra kihurcolni törekedtek. De kezeikből magamat kirántván, falhoz szorultam, ekkor Tamásdán Mojsza főben akart vágni, hanem Popmárk Todor előmbe ugrott, és gyilkossaimat kérve mentett, — de akik őt töllem elrántván, Tamásdán Mojsza fejemet beszakítá, több vért szomjúhozó társai pedig, — kiket már vérbe horultan nem láthattam — szinte ki fejemet, ki hol találhatott testemet egy oldal szobámbani szédelgéseim közben jég esső gyanánt bunkos botokkal verték: — és teljes szándokuk szerint agyonvertek volna, ha Popmárk Thodor a menedék szobám ajtajába nem áll, — és gyilkossaimat kérve, nem távolítja. — Ez alatt nőm agyonverésemet véelve a vég szobám ablakán kiugrani akart, és mivel magával ott tehetetlen volt, az utcán álló kertész legényeket kérte, hogy az ablakról emelnék le, de a dühös csoport kiáltására, valaki azt ne tenné, mert agyon verik — ki sem mozdult. — Végre mindazáltal Szathmári György, ki egykor kocsisom volt, nőmet le emelte, s mivel kétségbe esetten magát Körössbe fulasztani sietett, több uraság cselédjei által felfogtatván vissza hozatott. — Ezután nőm a gyilkos csoporttól eltávozásra újból kérvén, sikerült, hogy a dél utáni 4 órától 8-ig lakomat ostromlók elhagyák. De előbb, miért, nem tudom, Magyar Pált tetemesen megverték. Minthogy pedig vértől mosatásom alkalmával Békés megyei írnok Csizmadia József e látogató bírakat katonai karhatalommal ijeszté, ezek pedig a község lakosival tudaták, hétfűn jókor regvel a már rémültű nép újból csoportozván,

azt végezték, hogy engem újból megtámadandók, miszerint számon kérjék: kitől szándokolt kivettedésemet? Ki hozta? s rejtette el a szolgabíró urat? — Ki adta fel a tekintetes szolgabíró úr által felparancsolt két egyént? Mert azok tovább egy percig sem fognak élni! — Mely dolog szolgálóm által értésemre esvén — ne hogy az illetők ki nem vallása esetében engem mint ágyban fekvőt — vagy feladásomra öt embert agyon verjenek: tanácsosbna tartottam a különben is vérrel festett lakomat elhagyni, s családommal élünk biztossága végett Elekre szökni.

Végre, érintetlenül nem hagyhatom. 1-ör midőn Babo esküdt úr által kihirdetett első ministeriális körlevélre³ a lakosok úrbéri szolgálatoknak ellen szegültek és esküdt úr az ellen szegülést tekintetes első all ispány úrnak feltevé jelenteni; — következéstül tartván, a népet felvilágosítani akartam. Miszerint a járás körlevele érkezéttel, másnap a község négy tizedeiből 40 értelmesebb embert felrendeltetni kívántam, de a helység cselédjei ezen alkalmat lázításra használván — a népet eképp szollíták: jertek község házához apraja nagyja ki csak jöhet: mert a jegyző ismét azt akarja, hogy az úrbért továbbra is szolgáljuk! — Melyre a nagy tömeg nép feljött, s mit velem soha se tett, minden szavaimra kigúnyolt.

2-ör Az ./ alatti felhívásra tekintetes szolgabíró úrnak Matyutz Mojsza plajás által jelentést küldvén, az öszves nép szájából tudom: hogy ezen plajás a községben azt költötte: miszerint azon hivatalos levéllel az úrbérnek további fentartása végett megyei hatalomért folyamodtam, s azért az uraságtul megvesztegettettem volna. — Melyek szerént nem csuda, — hogy a nép ellenem annyira bősült.

Kelt Eleken a számkivetésből, April 28-án, 1848

Udvardy Károly
ügyvéd s volt hites jegyző

[Pe verso în continuare]

1848-ik év április 29-én ezen történet leírás következtébe a Gyulavarsándon lakó magyarok felrendeltetvén, névszerint kikérdeztettek Varga István, Balogh Bernát, Tóth János, Suller György, Suller Ferenc, mi fel szollítást vettek húsvét vasárnapján a helybeli oláhoktól és kik szólították fel névszerint adnák elő? — Köz egyhangúlag azt vallották mikép vasárnap midőn a szent miséből ki jöttek Lille Iszaiila, Pop Gyorgye, Pilka Lup és mások többen elejökbe jöven, különössen Lille Iszaiila ki keveset magyarul is beszél, fel szólította tartसानak együtt velők hogy holnap a jegyzőt ki tegyék, de semmi verekedésről se említés, se beszéd nem volt. Ok azomba mivel Varsándon alig 40 ház magyar vagyon, magokat vele nem keverték és ezt eddig is azért nem merték fel fedezni, mert félnek a bosszú állástól, mert ki mondatott, hogy ha tudnák ki adta fel őket, annak jaj lesz, és már Magyar Palkót kit meg vertek, eddig is üldözték, hogy az házánál nem mer lakni, azért kegyes pártolásért esedeznének most is.

Institoris László választmányi elnök
Csontos István választmányi tag.

Descrierea evenimentului

În ziua de joia mare, la 20 aprilie 1848, am aflat că în comuna Vărsand¹ locuitorul Teodor Popmarc agită poporul împotriva mea, împreună cu preotul Isailă Popa, iar în numele acestuia poate și cu ajutorul altor persoane. Potrivit afirmațiilor lor, aș fi dovedit infidelitate față de săteni și aș fi devenit

instrumentul nobililor, deoarece nu le-aș fi dezvăluit existența actului eliberării lor legale de slujbele iobăgești, deși știam de mult de existența lui². Datorită atitudinii mele, ei și-au exprimat părerea că s-ar impune să fiu îndepărtat și înlocuit, ca vechi, cu unul de aceeași religie cu locuitorii comunei, oricât ar fi de sărac, în același mod cum s-a procedat și cu notarul din Kétegyháza [R.P.U.]. Am auzit că poporul ar fi gata să treacă la îndepărtarea mea a doua zi de paști. Aceste știri se pot confirma prin intenția judei primar de a convoca o adunare înainte de sărbători. Scopul ei ar fi să atragă atenția poporului, ca nu cumva să i se întâmple ceva notarului cu prilejul zilelor de paști. Judele primar a renunțat pînă la urmă la idee, fie datorită bunului simț, fie pentru că nu are încredere în zvonuri.

Îndepărtarea notarului din Kétegyháza [R.P.U.] a avut loc în condiții nepăcute. Pentru a evita soarta acestuia și a-mi asigura securitatea, în ziua de 21 [aprilie] m-am adresat prim-vicecomitelui. După cum rezultă din rescriptul din 22 [aprilie], prim-vicecomitele a trimis judele nobiliar Institoris, pentru a preveni o mișcare îndreptată împotriva mea. Judele nobiliar a sosit la Vărsand în ziua de 23 aprilie. Imediat după sosirea lui, Szöllösi Bálint a trimis după preoți și juri. Judele nobiliar, referindu-se la mișcările din comitatul învecinat al Békésului, i-a informat pe săteni că avea misiunea de a le atrage atenția să se ferească de acțiuni ilegale. După-masă am aflat că Gheorghe Pop și Isailă Lilla i-au oprit pe consătenii lor maghiari, care veneau de la biserică, și i-au chemat să acționeze în comun, pentru a mă evacua din locuință în ziua de 24 aprilie. Judele nobiliar a trimis omul lui, împreună cu plăieșul Moise Mătiuț, după Gheorghe Pop și Isailă Lilla, pentru a le atrage atenția că răspund de fapta lor comisă intenționat. Cei doi s-au prezentat însă cu mare întârziere în fruntea a 50 de oameni, atunci cînd judele nobiliar se pregătea să plece. Conducătorul oamenilor devenise Moise Mătiuț. Acesta a uitat de îndatoririle lui de slugă și l-a întrebat pe judele nobiliar cu pălăria pe cap: „Da cum o fi amu? Ce vrei amu?”. Văzîndu-i îndrăzneala, judele nobiliar i-a trîntit jos pălăria de pe cap. Atunci, Ion Pop, Nicoară Lică, Sand Lică, Moise Moldovan și alții l-au prins de piept, l-au tras de cravată, l-au trîntit la pămînt și l-au bătut. Eu am sărit în ajutorul lui, rugînd poporul să se liniștească. Numai cu greu l-am putut scăpa pe judele nobiliar din mîna poporului înfuriat, plin de rea-voință. L-am scăpat și pe soldatul (care-l însoțea pe judele nobiliar) din mîna lui Moise Moldovan. Acesta a fost principalul bătăuș. În acțiunea mea de salvare a judei și soldatului, am primit și eu cîteva lovituri, cînd m-am aplecat să-mi ridic pipa căzută la pămînt. La rugămînta nevestei și a mai multor femei ne-am retras în casă. Mulțimea a sporit însă din ce în ce mai mult, a intrat în casa mea și l-a amenințat cu moartea pe judele nobiliar. Un scurt răstimp, Magyar Pál și alți cîteva locuitori cinstiți au reușit să țină poporul pe loc. În puținul răgaz creat astfel, notarul Koncs din Pîlu a reușit să se strecoare din casă. Confundîndu-l cu judele nobiliar, poporul s-a luat după el. Între timp, soția mea a reușit să-l ascundă pe judele nobiliar, împreună cu sluga lui, în cămară. După ce gloata înfuriată a aflat că cel urmărit nu era judele nobiliar s-a reîntors și a cerut din nou predarea lui, pentru a-l omorî. Soția mea și căplanul domeniului, care a venit datorită zarvei, au reușit însă să convingă poporul că judele nobiliar nu mai era în locuința noastră. Atunci furia mulțimii s-a îndreptat împotriva mea, distrugîndu-mi fereastra și ușa camerei. Neavînd altă soluție, am ieșit în mijlocul oamenilor în hol. Acolo Moise Tămășdan mi-a reproșat: „tu ai cheltuit cei 70 florini trimiși din Gyula, pe care ar fi trebuit să-i primesc drept despăgubire“. La acest reproș am răspuns: „dacă i-am cheltuit, voi plăti“. Apoi l-am rugat să mă lase în pace și să plece acasă. El mi-a spus însă, ridicînd bîta: „acum plătești“.

Un cuvânt se auzea în mulțime: trebuie omorât. M-au prins și au încercat să mă scoată în curte pentru a mă omorî. Am reușit să scap din mâinile unora, care m-au bătut, spărgându-mi capul. Din mâinile acestora m-a salvat Teodor Popmarc. El i-a rugat pe ucigașii mei să mă lase în pace. Între timp soția mea, crezând că am fost omorât, a ieșit din casă pe fereastră cu ajutorul lui Szatmári György, care a fost odinioară angajatul meu ca slugă. Soția a vrut să se arunce în râul Criș. A fost salvată însă de argații mai multor domni de pământ. Ceva mai târziu, la rugămintea soției mele, după-amiază, între orele 4 și 8, grupul care mi-a atacat locuința a plecat în altă parte, dar înainte l-a bătut pe Magyar Pál. În timp ce mă spălam de sânge, scribul comitatului Békés, Csizmadia József, a amenințat juzii care nu au venit la mine cu aducerea armatei. Juzii i-au înștiințat pe locuitorii comunei, care a doua zi, luni dimineața, au hotărât să mă atace din nou, pentru a afla cine l-a ascuns pe judele nobiliar și care i-a denunțat pe cei doi indivizi chemați în fața judeului nobiliar. Ei au declarat că aceștia nu vor trăi nici o clipă. La o astfel de veste, pentru ca să nu mă omoare cumva pe mine, bolnav în pat, dacă nu-i voi denunța pe indivizii respectivi, sau în cazul că voi denunța vreo cinci oameni, mi-am părăsit locuința pătată de sânge și am fugit împreună cu familia mea la Elek, pentru a nu-mi pierde viața

În sfârșit, nu pot lăsa neamintite următoarele:

1. Încercarea mea de a aduna din cele patru părți ale satului 40 de oameni mai influenți, pentru a-mi ajuta să-i lămuresc pe locuitorii care au refuzat să mai presteze servituțiile urbariale, atunci când au aflat de circulara ministerială publicată⁹ de juratul Babo, jelerii au folosit acest prilej pentru a face agitații; ei au spus poporenilor: „haideți la primăria satului toți, cu mic cu mare, fiindcă notarul dorește să prestăm din nou robotele“; veniți la primărie în număr mare, locuitorii m-au batjocorit după fiecare cuvânt rostit, ceea ce nu s-a întâmplat pînă acum niciodată cu mine;

2. căutînd să răspund somației judeului nobiliar, am trimis raportul pe care mi l-a solicitat prin paznicul Moise Matiuț; după cum am aflat ulterior, acesta a răspîndit zvonul printre săteni că plicul oficial ar conține cererea înaintată oficialității comitatense de a trimite ajutor pentru menținerea robo-tei; de asemenea, că am făcut un astfel de demers întrucît aș fi fost cumpărat de domnia de pământ. Ținînd cont de toate acestea nu e de mirare că poporul s-a mîniat atît de tare pe mine.

Elek, la 28 aprilie 1848

Udvardy Károly,
avocat, fost notar ordinar

[Pe verso în continuare]

La 29 aprilie 1848, în urma acestei descrieri, maghiarii din Vărșand au fost chemați [la primărie] și au fost interogați cîte unul, și anume: Varga István, Balogh Bernát, Tóth János, Suller György, Suller Ferenc. Ei au fost întrebați ce fel de apel au primit în duminica paștilor din partea românilor din localitate și personal din partea cui? Aceștia au declarat în unanimitate că duminică, cînd au ieșit de la sfînta slujbă religioasă, Isaila Lilla, Gheorghe Pop, Lup Pilcă și alții, în număr destul de mare, i-au întîmpinat și cu toții, dar îndeosebi Isailă Lilla, care vorbește puțin și ungurește, i-au îndemnat să devină solidari și să alunge împreună notarul; despre bătaii n-a fost însă vorba; nu s-au amestecat în această acțiune, fiindcă la Vărșand sînt abia 40 de familii maghiare; ei au cerut să nu fie divulgați, fiindcă le e teamă de răzbunarea

[celorlalți consăteni] care au spus: „dacă i-am cunoaște pe cei care ne-au denunțat, ar fi vai de ei“. Magyar Pál a și fost bătut și nu are curajul să mai locuiască acasă. Toți cer ajutor.

Institoris László, președintele comitetului
Csontos István, membru în comitet

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat Arad. Actele tribunalului corecțional, nr. 148/1848.

¹ Cf. doc. 177 și 178.

² Referitor la problema schimbării notarilor sătești, v. doc. 143, nota nr. 1.

³ V. doc. 10 din vol. I.

271

Timișoara, 28 aprilie 1848

An S^e. k.k. Hoheit den Durchlauchtigsten Herrn Erzherzog Stefan Palatin und königlicher Statthalter in Ungarn, etc. etc.

Temesvár am 18ten April 1848

Euerer Kaiserlichen Hoheit höchsten Erlaß vom 26ten d. Mts. habe ich soeben zu erhalten die Ehre.

Bei der Wichtigkeit, die ich auf die erste Nachricht von den Vorfällen in Kikinda, diesen beklagenswerten Ereignissen im Interesse der imminently bedrohten Ordnung im Lande beilegen mußte, habe ich schon am 25ten April Nachts selbst ohne Aufforderung der politischen Behörde — alle vom militärischen Gesichtspunkte rätlich erschienenen Einleitungen getroffen, infolge welcher sich zur Stunde unter dem Oberbefehle des Herrn Obersten von Kiss von Hannover Husarn fünf Escadrons dieses Regiments, das 1te Bataillon sammt dem Regimentsstabe von E.H. Leopold Infanterie, das 2te Bataillon von Baron Sivkovich Infanterie, und eine gehörig bemannte und ausgerüstete, wiewohl nur mit Bauernpferden bespannte ordinaire Batterie schlagfertig — bereits in Hatzfeld concentrirt befinden, und woselbst in einigen Tagen auch drei Flügel der 2ten Majors-Division von Hannover Husaren eintreffen werden.

Ich habe ferner über Requisition der Herrn Vice-Gespäne des Temeser und Torontaler Comitats mehrere Gemeinde, soweit der hiesige Vorrat altartiger Gewehre ausreichte, mit diesen Waffen und gegen die systemisierte Vergütung, auch mit der angemessenen Quantität Pulver und Blei versehen.

Ich bin zwar von dem Herrn Vice Gespann auch aufgefordert worden, den vom k.k. Kriegsministerium angeordneten Abmarsch der drei banatischen Grenz-Regimenter nach Illyrien oder mindestens jenes des Walachbanater Regiments zu sistiren; ich muß indes der Ansicht seyn, daß diese k.k. Truppen auf einem Punkte notwendig sind, wo wichtige Interessen der Gesammmonarchie, und daher mittelbar jene des Königreichs Ungars als eines integrierenden Theils der Monarchie verfochten werden.

Ohne ausdrücklichen Befehl des k.k. Kriegs Ministeriums würde ich mich daher, wenn mir auch die Lage der Dinge im Lande keineswegs unbedenklich erscheint — weder ermächtigt noch veranlaßt finden können, diese zum Theil schon Morgen und Uebermorgen abrückenden Bataillone ihrer Bestim-

mung vorzuenthalten, und dies außer dem angeführten auch noch aus dem Grunde, weil dem hier garnisonierenden galizischen Infanterie Regimente Baron Sivkovich in circa 6 Wochen eine Verstärkung von über 1000 Mann zuwachsen und es nur des a. h. Befehls bedürfen wird, um nach Verfassungsgemäßer Errichtung des Landes-Bataillons bei jedem Grenz-Regimente — die gegenwärtig schon in der Banater Gränze bestehenden 3 Reserve Bataillone für eventuellen Bedarf mobil zu machen:

Ich ermangle nicht die unter den gegenwärtigen Verhältnissen große Rätlichkeit dieser Maßregel dem k. k. Kriegs Ministerium anzudeuten, an dessen Befehle und Weisungen ich mich vorerst ausschließlich gebunden erachte, und daher auch einem mir zugekommenen Erlasse aus der Rathssitzung des, mir ämtlich noch nicht als vorgesetzt bezeichneten ungarischen Ministeriums von 16ten April l. J. Nr. 258 eine Folge füglich nicht geben kann, wie dies Euere Kaiserliche Hoheit gewiß geneigt sind, nur als vollkommen ordnungsgerecht zu erkennen.

Es wird von Euerer Kaiserlichen Hoheit höherer Würdigung der Landesverhältnisse abhängig seyn, die früher erwähnte Maßregel durch Höchst ihren Einfluß ins Leben zu rufen: meinerseits glaube ich, den unzweideutigsten Eifer bekrundet zu haben mit dem ich zur Aufrechthaltung der öffentlichen Ruhe, Sicherheit und Ordnung, als der wichtigsten Rücksicht in jedem Staate — nach dem ganzen Maße der, von Sr. Majestät unserem a. h. Monarchen in meine Hände gelegten Militaire-Gewalt bereit und entschlossen bin.

Piret
FML

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Archivum Regnicolare. István főherceg nádori levéltára. Miniszteri 1848. nr. 145—146. P. Foto: 12 390—12 397.

272

Blaj, 28 aprilie 1848

Domnul meu!

O ştire tristă-ţi însemnez. Togma acum îmi spuse C. Miháli de la Zlatna, cum că *Mikes* în Cluj ar fi prins. Dumnealui auzi asta ştire din Szilasi decimatoriul, carele a sosit azi aici, dar io încă nu am dat faţă cu el, şi dintr-un cleric. Io i-am fost arătat, aici fiind el, ce era scris în Gazeta duminiciale de un avocat P. Ilarian. După o scrisoare din ziua de paşti scria că în Cluj era vorba, că B. şi B. i-ar fi vîndut să-i prindă.

Domnul meu. Împarechiarea între ai noştri din Cluj e nepus mare. Io m-am silit şi aici a-i capacita să fie toleraţi cătră oricine de orice opinie ar fi. Ci capetele sunt înfocate ca ale tenerilor. Dumnezeu dă bine tuturora şi pace. Eri fură convocaţi la Aiud toţi protopopii uniţi şi neuniţi din comitatul Albei Inferioare de fişpanul, unde li se inculca ce să nu vină pre duminica Tomei, cum s-a fost vestit. Aici au şi sosit un fibirău cu un solgabireu şi un procurator, pre cum se pare avînd cuget să rămîie pîn-după duminică. Sierbitorii săteni de pre lîngă ei toţi sunt unguri şi nici un român. De la Abrud vor să sosească pre mine vreo 6—7 civilişti, alţii nime, ci gloata popoului va fi poate de prin satele vecine. În Sînciel şi Hususău spun că vor să

sosească militari secui. Aste semne pentru securitatea publică în sine sunt bune, ci mă tem să nu dea privilegiu la vrajbe. Oamenii de prinprejur vorbesc de cu totul altmentrea decît pîn-aici, de[ie] Dumnezeu ca să nu înceapă a nu se teme de nime, ca apoi singur Dumnezeu poate cunoaște urmările de toată partea.

De sălășluri pentru atîția oameni va fi cam cu greutate a dispune deplen. Ci clericii și scolasticii se vor dimitte în săptămîna venitorie și apoi în seminarii și școale se vor putea sălășlii mulți. Episcopul zidi în vara trecută o șură minunată cu 4 porți; aci încă se vor potea mulți adăposti. De mîncare se va îngriji episcopul cu capitlul după potenția, ci măsurile încă nu-s luate, mai așteptînd ce ne va învăța ziua Tomei. Interim, cine știe stările Blajului, va trebuie să fie mulțiemit și cu puțin. Io din parte-mi te voi vede cu toată dragostea, de vei benevoi a trage la mene; la care te rog, deși știu că rudeniele te așteaptă și te vor accepta cu drag.

Ideile, ști bene, ca ale multora sunt excentrice, că io avui privilegiu a auzi destule și pîn-acum, ci cei cu mente și carii au încredințare publicului se vor sili a-i aduce la calea dreaptă. Io nu mă pot lăuda cu acea încredințare, mai ales înaintea tinerimei, deoarece io neciodată n-am avut acea natură ca să fiu demagog, au să predic tinerimei lucruri ce nu se ținea de sfera mea. Măcar că convingerile mele n-au fost mai puțin liberale ca ale altora, ci io nu credeam a fi din activitatea mea a agita. De acia s-a templat, cît alții făcînd ce n-am făcut io, și-au cîștigat mai multă popularitate. Ei bine, țienă-și-o, io de acia sunt mai bucuros anticesarian și vreu mai bine a fi *secundus* decît *primus*. Fie Cesar cui-i place, io nu voi pismui nimenuia.

Desfășura-voi au nu toate ideele ce am, despre cele ce avem de a face, nu pot ști; cercustările vor determina carele-s mai potențioase decît mene. Și pîn-acum multe mi-au tăiat din articol de cum l-am fost croit. Io însă mărturisesc că cu toate că mă țin strîns de *naționalitate*, nu sunt plecat a mă învoi decît cu partida ce va avea pentru sene mai mare prospect de succes și sigur cu mijloace păciuite. Cu un cuvînt, io nu pot fi radical quand-meme¹.

Fii sănătos. Al dumitale confrate
T. Cipariu

Blasiu 16/28 apr. 1848

Original. Bibl. Acad. R.S.R., București. Ms. rom. nr. 994, f. 204—205.

¹ Cipariu a adoptat în 1848 o atitudine moderată și nu radicală față de evenimente; atitudinea lui se reflectă atît în „Organul luminării” devenit „Organul național”, cît și în comportamentul adoptat cu ocazia contactelor pe care le-a avut cu autoritățile nobiliare constituite; aceasta nu înseamnă că n-a adus servicii importante națiunii; ele au fost posibile chiar datorită atitudinii sale moderate.

Brăila, 28 aprilie 1848

Tekintetes Úr!

Személyes tiszteletemnek keyyed iránt nem adhatom világosb jelét, mint midőn keyyedhez utasítom ajánlattal azokat, kik Moldvában a zsarnokság ellen mozdulást tettek sajnos sükerrel. Törökföldre számkimenendőket lán-cokbul szabadítá meg az örök irgalom s diplomatáink keyyelme. Most ho-

nunkban védhelyet keresnek. Hazájoknak jelesei; ellátva mindennel, mit házi jólét adhat; a szabadságnak mártírjai; az orosz politicának üldözöttjei; szabad szomszéd földnek, melly magyarok százezreit vendégeli, polgárai, reményilem jól lesznek fogadva: kegyedre jól bízom őket, nem én, barátjok, de a szerencsétlenség és a magyar vendégszeretet, hogy körében levezesse, és sorsaik könnyítésére mindent elkövessen, mit nemes szíve és erős tehetsége parancsol, tehet.

Kosztáky Emmanuel de Iepureano e sorok vívője s a moldávi mozgalmak feje elbeszélendi önnek a történetet, melly ön magában érdekes, átaljában fontos is. A mi engem illet, kérvén tekintetes uraságodat, hogy tiszteletem nyilatkozását elfogadja, állandóan vagyok tekintetes uraságodnak tisztelő szolgája

Braila, Oláh Ország April 28n 1848

Jablanczy

Onorate domn!

Nu pot să-mi exprim mai clar sentimentele mele de prețuire față de dvs. decât să vă recomand pe acei care au întreprins mișcări împotriva tiraniei în Moldova, deși nereușite. Cei care urmau să fie duși în exil în Turcia s-au eliberat prin mila eternă și grație diplomaților noștri. Acum caută adăpost în țara noastră. Ei sînt elita patriei lor; sînt oameni care au de toate din punct de vedere material, dar sînt martiri ai libertății și urmăriți de politica rusă. Acești oameni, cetățenii pămîntului liber vecin, unde trăiesc sute de mii de maghiari, sper că vor fi bine primiți. Vi-i încredințez dvs., rugîndu-vă să faceți tot ce e posibil pentru a le ușura soarta, oferindu-le ospitalitatea maghiară și introducîndu-i în cercurile pe care le frecventați. Emanoil Costache Epureanu, care vă va înmîna scrisoarea, e conducătorul mișcărilor din Moldova; vă va relata mai amplu despre evenimentele care sînt interesante în sine și, în general, importante. Vă rog primiți sentimentele mele respectuoase. Rămîn sluga dumneavoastră

Jablanczy

Brăila, Valahia, 28 aprilie 1848

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Kossuth-levéltár. Kossuth-gyűjtemény. Kossuth Lajos iratainak időrendi része, nr. I., 415. Foto: 21 581—21 583.

274

Ilia, 28 aprilie 1848

Maros Illyén Aprilis 28án 1848

Méltóságos Báró és Báróné! Kegyes Principális és Pátrónus Uraim!

Ezen fel lázzadt világban csak azon kezdem levelem tartalmát, hogy az itten lévő forradalmak aránt tudósítsam nagyságtokat, úgy mint:

Legelsőbben is azon kezdem hogy a marosbrettyei mind két udvar emberei, a helyett, hogy rabtötyöket le tegyék, öszvegyűltek, és a Szigyáskaluki nevezett alatti Lábat magok között fel osztván török búzával bé is vetettek.

Másadik tetteik az egész úrbérességnek, a marhások közül három szerket kirendeltem, hogy Boitzára italokat vigyenek, egy engedelmeskedvén Brettyéről el is ment, de Gothátyáról tellyességgel menni nem akarnak, minek következtésiben, rend szerént utánnak küldvén, de akkor sem jöttek, quadrupláztam a követséget, háram meg jelent, de nem szekérrel, de azok sem az udvar felé tartottak, hanem egyenesen a helyettes szolgál bíróhoz, kiket is nyomban követték az egész ullyesiek, hová rögtön magam is el menvén, az udvar sérelmét és hátra maradását eleikbe terjesztvén, s a szolgál bíró előtt kikérdeztem, hogy miért nem akarnák szolgálattyokat meg tenni — mire felelék közönségesen, hogy a papjok oldozta volna fel őket az ezen tulli szolgálát alól, mire magyarázta nékiek a szolgál bíró, hogy azon meg ne indulyanak, hanem várják idejit a rabot alolli fel szabadulásnak, addig pedig tegyék illendőül. Illy állásában a dolognak, valójában gond fogott a gazdaság folytatásával, még camatban sem akarnak elő állani, sőt vagynak olyan emberek, kik szememben mondták, hogy pénzért sem fog többé az udvarnak dolgozni.

E dolgot közöltem dévai fiscálissainkal is, honnan válaszul kaptam anynyit, hogy a tisztségnek fel jelentik, hogy mi sikere leszsz, nem tudom.

Tegnap éppen nép gyűlésünk lévén Illyén, holott is több beszédek után t. Simon úr készítette a városiakat, hogy a székelyek megetti lucernásban hajtának bé a város csordáját, mert az az ugarból van bé fogva — mire én felelék, aki meg unta az életit próbálya meg.

Azomban a városi polgárság Szóts Ignác tanácslása után Raiznert ki akarván hánni boltjából mindenestől, s őtöt a Marosba hánni — de meg gondolkozva tanácsosabbnak látták szándékjokról lemondani.

A szakamásiak az illyei Szigyáskát kérik, hogy adnám nekik felében kapálni.

A héten kevésst szántottunk nem álván ki embereink, úgy a szöllő kapálást is csak kevésbé kezdehitem meg, nem tudom, a jövő hétig mit fognak gondolni úrbéresseink.

Éppen midőn ezen levelem végezném, hát jön a szolgál bíró úr azon al ispányi hivatalos rendeléssel, hogy holnap azaz vasárnapra, parancsolná bé a gothatyi és ullyesi közönséget, meg látjuk mit fog rendelni nékiek.

Nagyságos báró és báróné! jövendőbéli átnézetem szerint jónak látnám, némely apróbb törökbúza földeket kapálás, egy szóval meg mívelés végett feliben ki adni — mindsem készen bé vetve míveletlen maradjanak, mert a szöllőkkel sok munka van, s ha a szolgál is kevededik, vagy ne talántám idő előtt meg szünne, pusztán maradjanak — én ugyan igyekezem mindeneiket a lehetőségig dolgoztatni, de a mostani környülmények mutatkozása miatt tartok tölle, hogy mindeneiket meg nem gyözhetünk.

Tartó alázatos jelentéseim után, kegyes kezeiket csókolva, mély alázatos tisztelettel maradok méltóságos báró- és báróné nagyságtoknak alázatos szegény szolgálja

Nagy József

Ilia, 28 aprilie 1848

Mărite baron și baroneasă! Milostivii mei domni și principali patroni!

În aceste timpuri pline de răscoare, îmi încep scrisoarea prin a vă informa despre răzvrătirile de aici, și anume:

— în primul rând la Bretea pe Mureș oamenii celor două domenii, în loc de a presta robotele s-au înteles între ei și și-au împărțit pămîntul situat după Szigyáskaluk, însămîntîndu-l cu porumb;

— în al doilea rînd, am trimis trei dintre iobagii cu vite, pentru a transporta băuturi la Boița; dar numai unul a plecat; din Gothatea nici unul nu vrea să se ducă; cînd am trimis după ei, s-au prezentat trei, dar fără care; apoi s-au îndreptat spre vicejudele nobiliar; iobagii din comuna Ulieș s-au dus de asemenea la vicejudele nobiliar; aflînd de acest lucru m-am prezentat și eu acolo și am înaintat plîngerile domeniului; oamenii au fost întrebați de ce nu vor să îndeplinească sarcinile iobăgești; ei au răspuns că preotul lor i-ar fi dezlegat de prestarea robotelor; vicejudele nobiliar le-a spus că cele afirmate de preot n-au nici o valoare; el le-a atras atenția că pînă la eliberarea din iobăgie trebuie să presteze robotele.

Într-o atare situație e greu să duci gospodăria; țărani nu vor nicicum să lucreze pentru domeniu; ba sînt oameni care au declarat că nu vor lucra nici pe bani.

Eu am informat și casierii noștri de la Deva despre starea lucrurilor de aici; au promis că vor înștiința oficialitățile, dar despre rezultatele acestor demersuri nu știu nimic.

Ieri a avut loc la Ulieș o adunare populară; acolo domnul Simon a încercat de mai multe ori să convingă orașenii să lase cirezile pe lucerna de după pămîntul secuilor, susținînd că acel teren a fost ocupat din ogor; atunci eu am spus: poate să încerce cel care s-a săturat de viață; dîndu-i ascultare lui Szóts Ignác orașenii au intenționat să-l alunge pe Raizner din prăvălia lui și să-l arunce în Mureș; s-au răzgîndit însă considerînd că e mai înțelept să renunțe la astfel de planuri.

Cei din Săcămaș cer pămîntul din Ulieș, numit Szigyáska, pentru munca în parte.

În săptămîna aceasta am arat puțin, deoarece oamenii n-au ieșit la lucru; abia am putut începe săpatul viilor; nu știu ce vor face urbarialiștii săptămîna viitoare.

Tocmai cînd era să termin această scrisoare, domnul jude nobiliar mi-a adus la cunoștință hotărîrea vicecomiștilor, ca mîine, duminică, locuitorii din Gothatea și Ulieș să se prezinte la ei; vom vedea ce le vor porunci.

Domnule baron și baroneasă!

Gîndindu-ne în perspectivă, cred că ar fi bine să se dea unele pămînturi înșămîntate cu porumb în parte, pentru ca nu cumva să rămînă nelucrate; trebuie să ținem cont că este mult de lucru și cu viile; dacă volumul prestațiilor va descrește sau robotele vor înceta cu totul, ele pot rămîne pustii; eu voi încerca totul pentru ca pămînturile să nu rămînă nelucrate; totuși, în actuala situație, mă tem că n-o să pot răzbi.

Încheindu-mi raportul, rămîn devotatul domnului baron și al doamnei barone

Nagy József¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., 5 819/1848. Foto: 1 463—1 467.

¹ Scrisoarea a fost anexată cererii din 3 mai, înaintată Guberniului de către Bornemisza Ignác. La 4 mai, Guberniul, sub același număr, îl îndrumă pe prim-judele comitatului Hunedoara să întreprindă măsurile pe care le va considera necesare. Foto: 1 472—1 473.

Cluj, 29 aprilie 1848

Kolosvári főbírónak

Uraságodnak folyó hó 28káról 129. b. szám alatti tudósítása¹ mellett fel küldött némelly tanulóifjak ellen véghezvitett nyomozódási munkálatot olly meghagyással utasítom vissza: miszerint a még letartóztatva lévő Sulucz Miklós és Verza Jeremiást nevemben atyailag intse meg, mikép jó jellemű ifjakhoz illetlen a kétféle képeni beszéd, *a közéletben úgy, mint és kiváltkép bírói vallatás alkalmával*², mindig legbiztosabb az igazságos egyenes út, lássanak mint tanulók tanulmányai után és ne elegyítsék magokat olly dolgokba, mellyeket nem értve vagy balul fogva fel, a népnek — melly most egy kedvező jövődjöje küszöbén áll — rend felbontással s törvényellenes lépéseikkel csak árthatnak, de semmit sem használhatnak, és némelly gondatlan izgatókkal — kik a helyett, hogy a jelen kor szellemét magasztos irányban, melly mindennek emberi méltóságát megadni kívánja, fentartani munkás kezeket nyújtanának, a közhaza ha valaha, most ollyannyira szükséges békéjét és a rendet kívánják minden esetre a már nem meszsze lévő átalakulás könnyen történhető késleltetésével fel forgatni — ne tartsanak, kik magokat és a hont is szép jövődjétől foszthatnák meg, s ezen intés után bocsássá őket is szabadon, felfogadtatván velök, hogy illyesmibe nem elegyednek.

Kolosvárt, április 29kén 1848

Către judele primar al Clujului

Vă restitui actele cu privire la ancheta întreprinsă împotriva citorva școlari¹, pe care le-ați trimis d-voastră. Să le atrageți atenția elevilor Nicolae Șuluțiu și Eremia Verza, care sînt încă deținuți, că tinerii bine educați nu vorbesc în două feluri: *într-un mod în viața publică și altfel cu ocazia anchetei judecătorești*². Sinceritatea este totdeauna o cale sigură. Ei să-și vadă de învățatură și să nu se amestece în treburi pe care nu le înțeleg. Cauzei poporului, care se află la începutul unor timpuri mai bune, nu-i pot fi de nici un folos. Dimpotrivă, acțiunile nelegale și tulburarea liniștii pot aduce [acestei cauze] numai necazuri. Ei să nu țină partea acelor agitatori nechibzuiți, care în loc să ajute la înfăptuirea mărețelor transformări umaniste ale zilelor noastre, contribuie la conturbarea păcii și ordinii, atît de necesare în prezent patriei comune. Aceștia ar putea întîrzia transformările ce se apropie și astfel s-ar priva atît pe ei, cît și patria de un viitor luminos. După ce veți proceda în acest fel, îi veți pune [pe cei doi elevi] în libertate.

Cluj, 29 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 970/1848. Foto: 2743—2744.

¹ V. doc. 262.² Text intercalat de guvernatorul Teleki.

Cluj, 29 aprilie 1848

Szabó József tartományi biztosnak

Uraságotnak folyó hó 28káról 115 szám alatti tudósítása¹ vételével Gecze Ilia drági oláh pap itt tanuló testvére letartóztatása és a Drágba küldött program szerzője s terjesztői iránti kihallgattatására nézve legott megtettem a szükséges rendelést, mellynek eredményéről a megtörtént nyomozódás után töstént értesíteni is fogom uraságotat, a mi pedig a vajdaházi pap iránt tett kérdést illeti: minthogy a drági mozgalmak könnyen átláthatólag egybe köttetésben vannak nem csak a vajdaházi, hanem az innen többfele elágazott szomszéd, sőt távolabbi — mind a közelebből kiküldött némelly ördögkeresztúri birtokosok oltalomért esdő levelökből is megtetszik — helységekben is mutatkozó rendetlenségekkel, uraságod tekintse magát úgy, mint Drág közelebb és távolabb kiütött és még kiüthető nyugtalanságok le csendesítésére s okozói kipuhatólására rendelt kormányi biztosnak, következőleg a bujtogatóra befolyt úgy a vajdaházi — ki ellen egyébiránt mint már hitelesen bebizonyított bujtogató ellen 936 elnöki szám alatti, ez alkalommal küldött értesítő levellem szerint a nyomozódás a fogarasi püspök által el van intézve² —, ha a szükség úgy hozza magával, mint más papi személyeket is szorosan kihallgatni a csekélyebb merényekért illő felvilágosítás mellett rendre és a félre vezetett köznép törvényes engedelmességben tartására utasítani, azokat pedig, kik a zavaroknak fejei s főbb indítói, a kivilágosodás után rögtön közkereset-indítás végett a Királyi Főkormánynak felajánlani, sőt a terhelő környülállások súlyához képest³ addig is tisztességes őrizet alatt tartatni és ezennel a további rendelkezések megtétele végett a főkormányzéseknek mindjárt jelentést tenni⁴ jelen köteleztetése hozza magával.⁵

Kolosvárt, április 29kén 1848.

Către comisarul teritorial Szabó József

Pe baza raportului dvs. din 28 l.c. cu nr. 115¹ am făcut demersurile necesare privind arestarea fratelui preotului român din Dragu, Ilie Gheție, care este elev și învață aici. Am luat măsuri de asemenea pentru interogarea răspînditorului programului trimis la Dragu. Vă voi comunica rezultatele de îndată ce ancheta va lua sfîrșit. În ceea ce privește întrebarea în legătură cu preotul din Voivodeni, puteți întreprinde acțiuni de anchetare și în alte localități în calitatea dvs. de comisar gubernial. Aveți posibilitatea să interogați și alți preoți, deoarece mișcările din Dragu sînt în legătură nu numai cu incidente din Voivodeni, ci și cu cele din alte localități, după cum rezultă din întîmpinarea unor proprietari din Cristorel. Dealtfel, împotriva preotului din Voivodeni, episcopul de Făgăraș a și ordonat anchetă², așa cum reiese din înștiințarea mea cu nr. 936/[1848] presidiale. Despre măsurile pe care le considerați necesare împotriva altor preoți, chiar și în cazurile cînd au comis acte mai puțin grave, precum și contra acelor persoane ce inițiază răzvrătiri, tre-

buie să înștiințați Guberniul, pentru a începe imediat procesul. *Dacă se vor ivi cazuri grave*³, persoana în cauză să fie deținută⁴ sub supravegherea obișnuită și apoi să întocmiți imediat un raport către Guberniu⁵.

Cluj, 29 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 975/1848. Foto: 263—265.

¹ V. doc. 264.

² Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., 936/1848. Foto: 231.

³ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

⁴ Text intercalat de guvernatorul Teleki.

⁵ Cf. doc. 93, nota nr. 2.

277

Cluj, 29 aprilie 1848

Szabó József kormányszéki biztosnak Drágban

A drági görög egyesült pap öccse egy átaljában mindent tagad és így öreá nézve tudnom kell, mi által terheltek, hogy a további kérdések mikénti tétele eránt rendelkezhessem. Megjegyzésre méltó, hogy tegnap még mi előtt az említett ifjú letartóztatása és kihallgatása eránt rendelkezhettem volna, a drági iskola mester itt Kolosvárt volt, és az említett ifjúnál szállott meg, alkalmasint ez tanította meg mit mondjon. Jó volna ezen út célja és az említett ifiúvali beszélgetése eránt kérdőre vonni, ezen vallomását beküldvén. Az ifiúnak ebbeli kihallgatása eránt rendelkeztem. Mint tudósítottam az esküllői, drági és talám több más helység beli oláhok holnap estve az esküllői határ szélén gyűlést akarnak tartani, ezt is szükséges volna szemmel tartani. Végre itt azon vélemény is fel kapott, hogy egy olá hul jól tudó katona tisztnek felvilágosító előadása a mostani körülmények eránt leg nagyobb hatással lehetvén, az oda való oláh népességre, melly azt véli, hogy a nemesség a király ellen van, és őtet ennek akarátja ellen kívánja elnyomni. Ez eránt véleményes tudósítását elvárom.¹

Kolosvár, 29. 4. 1848²

Către comisarul gubernial Szabó József de la Dragu

Fratele preotului greco-catolic din Dragu neagă în general totul. De aceea trebuie să știu de ce este învinuit, pentru a putea da dispoziții în legătură cu noile întrebări. Menționez că ieri, înainte de a fi putut să dispun în legătură cu arestarea și interogarea tânărului amintit, învățătorul din Dragu a venit aici la Cluj și a fost găzduit de acesta. Presupun că învățătorul i-a sugerat ce să spună. Ar fi bine să-l tragem la răspundere și pe el în legătură cu acest drum și cu discuțiile pe care le-a avut cu tânărul. Declarația [învățătorului] să ne fie înaintată. Eu am și dat dispoziții privind interogarea tânărului în acest sens. Precum am fost înștiințat, românii din Așchileu, Dragu și eventual din alte localități, miine seară intenționează să țină o adunare la

marginia hotarului primei comune. S-ar impune supravegherea ei. În sfârșit, aici s-a răspîndit părerea că în circumstanțele actuale, cuvîntarea lămuritoare a unui ofițer cunoscător al limbii române ar avea influența cea mai mare asupra poporului român de acolo. El să-i lămurească pe țărani cît de greșită este părerea potrivit căreia nemeșimea ar fi contra regelui și ar dori să-i asuprească împotriva voinței acestuia. În legătură cu cele de mai sus aștept raportul dvs.¹

Cluj, 29. 4. 1848²

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 977/1848. Foto: 266—267.

¹ Cf. doc. 276.

² Intregul text al conceptului e scris de guvernatorul Teleki.

278

Cluj, 29 aprilie 1848

Szabó Józsefnek.

Horváth Susánna, özvegy Sombori Ferencnének hozzám bé adott kérelem levelét, melynél fogva panaszkép adja elő: miszerint nemes Doboka vármegyében lévő Kis Esküllői jószágában szolgáló emberei, húsvét másod napjától fogva, tartozó úrbéri szolgálatukat nem csak merőben meg tagadták, hanem személye ellen is fenyegetődznek. Méltóságodnak eredetileg ide mellékelve oly végett kívántam át-küldeni: hogy méltóságod ily színű egyenetlenségben kinyomozása tárgyában jelenleg nemes Doboka vármegyében Drág helységben mint kormányszéki biztos működvén, figyelmét ezen kérelem tartalmára nézve is ki terjeszteni, és különösen a kérelmes személye bátorságára nézve intézkedni ne terheltessek.

Kolosvár, április 29. 1848

Către Szabó József

Văduva lui Sombori Ferenc, Horváth Zsuzsánna, mi-a înaintat o petiție. În ea se plînge că pe moșia sa din Așchileu Mic situat în nobilul comitat Dăbîca, începînd cu a doua zi de paști, iobagii ei nu numai că au refuzat să mai presteze servituțile urbariale pe care le datorau, dar i-au amenințat și propria persoană. Vă anexez petiția în original cu dorința ca domnia voastră, care acționați în funcția de comisar gubernial în comuna Dragu pentru cercetarea unui caz similar, să dați atenție conținutului cererii. De asemenea, să nu ezitați a lua măsuri mai ales în privința asigurării securității persoanei petiționare.

Cluj, 29 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 973/1848. Foto: 261.

Budapesta, 29 aprilie 1848

Pénzügy Minister Úrnak

Április 29 1848.

Az oravicai bánya igazgatóság /. alatt mellékelt hivatalos tudósításában aggodalmat nyilvánít az új törvények végrehajtására nézve közte és a megyei hatóság között támadt súrlódások és a köz csendnek ebből következő megháborítása felett¹.

A köz igazgatásban szükséges egységnél fogva kérdést sem szenved, hogy mind azon helyek, mellyek a törvénynél fogva külön hatósággal felruházva nincsenek közvetlenül a megyei hatóság kormánya alá tartoznak; de amennyiben a bányahelyek eddig törvény és rend ellenesen a magyar kamara útján a bécsi bányászati kamara által igazgattak és ezen igazgatási módnak rögtönös, bár a dolog természeté szerint kellő megváltoztatása jelenleg a közbéke megzavarására vezethetne, jónak láttam Krassó megye alispánját a //. alatt a közigazgatási kérdések iránt a bányai igazgatósággal egyetértésre és a múltban nem gyökeredző minden avatkozás elkerülésére utasítani.

Felkérem ennél fogva minister urat, hogy miután a királyi kamara megszüntével a bányai igazgatóságok pénzügyi tekintetben ön rendelkezéseitől függenek, az oravicai bánya igazgatóságot a köz csend fenntartására nézve a megye alispánjávali egyetértőleges működésre utasítani és rendeletei által a bánya helyeken a megyei közigazgatás minden ágai behozatalának előkészítésére és eszközlésére hatni szíveskednék.

Domnului ministru al finanțelor

29 aprilie 1848

În raportul său oficial alăturat, Direcțiunea montanică din Oravița a exprimat temeri în legătură cu aplicarea noilor legi. Din cauza lor s-au ivit neînțelegeri între Direcțiunea montanică și autoritățile comitatense¹. Principiul unității administrației impune fără îndoială ca toate teritoriile ce nu sînt prevăzute prin lege cu dreptul la autonomie, să fie subordonate nemijlocit dregătorilor comitatensi. Regiunile miniere au fost însă administrate anterior în mod ilegal și împotriva rațiunii, prin intermediul Camerei maghiare, direct de către Camera minieră din Viena. Întrucît schimbarea bruscă a situației ar putea provoca tulburarea liniștii publice, am considerat necesar să ordon vicecomitelui comitatului Caraș, ca în treburile administrative să colaboreze cu Direcțiunea montanică și să evite orice imixtiune în problemele miniere, dacă așa ceva n-a fost în uz și în trecut.

După desființarea Camerei regale, direcțiunile montanistice vor depinde din punct de vedere financiar de ordinele domniei voastre? În acest caz îl rog pe domnul ministru, să propună Direcțiunii montanistice din Oravița să colaboreze cu vicecomitele comitatului Caraș în domeniul menținerii liniștii publice; de asemenea, să ia măsuri pentru a pregăti introducerea administrației comitatense în regiunile miniere.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 162/1848. Foto: 11 887—11 888.

¹ Cf. doc. 144, 156, 165, 166, 250; v. și doc. 134 din vol. I.

Pesta, 29 aprilie 1848

Pest, 1848 április 29

Belügyminiszter úr azon hivatalos fölszollítást intézvén hozzám, hogy az e napokban szóban forgott mobilis nemzetőrség kiállítási költségeinek fedezendéséről gondoskodnám¹. A mint egyrésztől legkedvesb hazafiúi kötelességeim egyikének ismerem a status jövedelmek egy részét a kívánt nyugalom és törvényes rend helyreállítására felajánlani, s e végett az e részben szükséges költségvetést kérem magammal közöltetni; úgy viszont egyelőre is bátorodom azon nézetemet előadni, miszerint egy pár ezer székely katonának Magyar országra áthelyezése, s a nyugtalankodó vidékekre kirendelése minden tekintetben célra vezetőbb volna a nemzetőrség mobilisatiójánál melly utóbbi azon felül, hogy egészből fölfegyvereztetése is már tetemesb kiadásokat fogna igényleni, hosszab betanítással is van összekötve, még sem számíthatni vele azon hatásra, mellyet a viészégéről s a magyarhoni vonzódásáról ismeretes székely katonaság képes előidézni.

Ha minister elnök úr helyesli nézeteimet — minthogy az Erdély és Magyarország közti unio még nem tetlegesítettett, — úgy vélem, hogy a székely katonáknak magyar alvidékeinkre leendő áthelyeztetése egyenesen az udvari főhadi tanácstól lenne kieszközölnödő.²

Pesta, 29 aprilie 1848

Domnul ministru de interne mi s-a adresat pentru a solicita asigurarea fondurilor bănești necesare organizării gărzilor cetățenești mobile. Consider o îndatorire patriotică punerea unei părți a veniturilor statului în slujba restabilirii ordinii¹. De aceea, vă rog să-mi comunicați cheltuielile prevăzute în sensul cererii de mai sus. Pe de altă parte, îmi permit să vă comunic părerea mea. Mutarea citorva mii de grăniceri secui în regiunile din Ungaria, unde populația este agitată, ar putea să aibă consecințe mai favorabile în comparație cu mobilizarea gărzilor cetățenești. Acestea din urmă, pe lângă faptul că înarmarea lor ar necesita cheltuieli considerabile, ar impune o perioadă de timp necesară instruirii. Ele nu ar putea totuși să fie la fel de eficace ca și militarii secui, cunoscuți prin vitejia și prin atașamentul lor față de patria ungurească².

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Pénzügyminisztérium. 258/1848. E. Publicat în Kossuth Lajos, *Összes munkái*, XII, p. 95—96.

¹ Guvernul provizoriu al Ungariei a adoptat o hotărîre în acest sens la 20 aprilie 1848.

² Invocînd atașamentul grănicerilor secui față de „patria ungurească”, secretarul de stat Pulszky urmărește să-l convingă pe ministrul de interne, Szemere, că aceștia ar putea fi folosiți cu mai multă eficiență decît gărzile cetățenești pentru înăbușirea acțiunilor revoluționare antinobiliare din Ungaria.

Viena, 29 aprilie 1848

Sacratissima Majestas!
 Sub praesidio Consiliiarii
 Aulici [Liberi] Baronis [ab] Apor
 Praesentibus
 Cons[iliiarii] Aul[icus] a Somlyai
 „ „ a Szentgyörgyi
 „ „ a Konradsheim
 „ „ Com[es] Eszterházy
 „ „ a Czák
 „ Ref[erentarius]
 „ Gub[ernialis] a Szacsvai

Ima cum devotione adlaterata repraesentatio Gubernii regii de d[a]to 17 Apr[il]is] 1848 confluxum Valachorum Transilvanensium in oppido Balásfalva, residentia nempe epi[scopi] Graeci ritus Unitorum, celebrari intentum concernit.

Innotescente Gubernatori regio, quod inter incolas ejates Valachicae nationis proclamatio aliqua circuletur, epi[sco]pus Gr[ae]ci r[itu]s Fogarasiensis praesidentialiter interpellatus praefato Gubernatori regio in quaestione verentem proclamationem, tenore cuius incolae ejates Valachicae nationis utriusque gr[ae]ci r[itu]s provocantur, ut die dominica s[an]cti Thomae festum paschale subsequente, 30-a nempe currentis mensis Aprilis, omnes in eodem P[ri]ncipatu existentes archidiaconos Valachicos cum duobus parochis et equovis pago duos ablegatos ad oppidum Balásfalva mittant, eo fine, ut ibidem ratione petitionis pro concedendis valachicae nationis incolis juribus ad S[ta]tus et O[r]dines] diaetaliter congregandos exhibendae consultatio incatur — substernens retulit, quod autorem huius proclamationis eruere nequiverit, quodve suppressionem huius intenti confluxus eo minus suadere possit, siquidem praemetuendum sit, ne animi taliter acerbat, ad aliud iter praesentente scopo forsitan alienum divergant.

Relatione hac in consilio Gubernii regii assumpta, idem Gub[ernium] regium sumpto in considerationem, quod quaestionatus confluxus in modernis rerum adjunctis ingratas sequelas post se trahere possit, epi[sco]pis tam Unitor[um] quam Nonunitor[um] injunxit, ut archidiaconos et parochos sibi subordinatos inhibeat, ne ad quaestionatum confluxum compareant, de eo quoque congruenter provisuri, quo nec deputati pagenses ablegentur; uno supremis et primariis quoque jurisdictionum singularum officialibus eo inviatis, ut archidiaconos et locor[um] Parochos exmittendos ac fors ablegatos domi manendum disponant.

Contingere tamen queunte, ut his non obstantibus quaestionatus confluxus locum sortiatur, scopo avertendo ingratae alicuius sequellae suprema armor[um] praefectura quoque requisita extiterit, quatenus ad loca oppido Balásfalva propiora signanter possessiones Monora, et Hosszuaszó, aliaque his vicina militia, et quidem ad refranandam si necesse foret tantam rusticorum cohortem, sufficientem, tempestive illocandam disponat, commendantemque huius militiae cum officiali circulari per supremum comitem c[om]itatus Albae Inferioris desuper edoctum illuc exmittendo, necessariam circa inpediendam

hanc publicam consultationem ac inamoenas eius sequelas cointelligentiam inviet.

Ne tamen Gubernium reg[ium] quemcunque proinde etiam Valachos, a proferendis justis et legalibus petitionibus praeccludere velle videatur, supratis epis[copis] Graeci ritus intimatum habeatur, iisdem in salvo relinqui, ut in alio aliquo, per ipsos praefigendo, se Gubernatori regio praevie significando termino suos archi-diaconos et aliquos nationis Valachicae intelligentiora individua, pro ineunda ratione desideratae petitionis consultatione, convocare valeant.

Quae taliter adornata haberi, Gubernium reg[ium] eo addito refert, quod quamvis Gubernium reg[ium] medio relationis de d[a]to 8^{ae}, currentis mensis representaverit, benignum rescriptum regium in objecto urbarii sub 3-a cur[rentis] men[sis] editum, cuius tenore M[ajes]tas Vestra S[acratis]-s[ima] comitia sub cursu huius anni convocanda appromittere dignata est, circulariter in praefato P[rinci]p[atu] publicandum disposuisse; cum tamen priusquam hae circulares expediri petuissent, circumstantiarum interea evolutar[um] ratione id exigente reg[ium] Gubernium comitia generalia ad terminum in modo citata relatione propositum diem videlicet 29-um affuturi m[ensis] Mayi reapse publicare necessitatum fuerit, ab expeditione circularium et publicatione memorati rescripti reg[ii] supersedendum invenerit.

Quam Gubernii regii relationem cum respectivis acclusis obs[er]que[ntis]-si]ma haec cancellaria aul[ica] alt[issi]mo m[ajest]atis Vestrae S[acratis]-s[im]ae obtutui, eo demisse addito humillime substernere sustinet, — quod scopo modernis circumstantiis accomodate factis his providis dispositionibus benigne probandis, — appellente alt[issi]ma resolutione regio tenui suo sensu Gubernio regio id adhuc rescribendum foret, ut casum in illum, si non obstante remonstrata praecautione, talem incolarum Valachorum petitionem concinnari, aut nefors redactam esse intelligeret, rem eo dirigere adnitatur, quo illa ad praeventendam — quod facile, ac non sine possibili talium pertractationem interturbatione contingere posset, medio numerosae Deputationis procurandam exhibitionem, Episcopo Gr[ae]ci ritus unito admanuetur, per hunc dein S[tatibus] et O[r]dinibus] fine congruae pertractationis praesentanda.

Caeterum haec motionis indicia manifestum praebent documentum moderna inquietudinis spiritum etiam populum valachicum qui potiore incolarum Tran[silva]niae partem constituit penetrasse, tanto majorem sollicitudinem excitantem, quanto certius est, eventus ejusmodi motuum ac tentaminum progressive profundiores radices agere solentium, praesertim apud homines rudes, culturaque vacuos, incertos futuros esse.

Quamvis quidem adhibita hucdum vigilantia adornatae providae dispositiones, cognita item Gubernatoris regii sapientia non infundatam spem suppedirent, internam huius provinciae tranquillitatem ab eruptione tumultuosa pro possibili conservatum iri, quum tamen casuum, semet eo non obstante facile exerere queuntium limites cum certitudine designari nequeant, hinc obsequ[entis]si]ma haec cancellaria aul[ica] ad componendos et in quiete retinendos animos in subversantibus adjunctis plurimum conferre humillime auctoritatem, si incolae valachi — praesertim Gr[ae]ci ritus non uniti, qui hucdum in usu praerogatarum reliquorum civium restricti erant, de paterna M[ajes]tas Vestrae S[acratis]-s[im]ae sortem illorum alleviandi, — et in statum legalem evehendi intentione, in antecessum assecrarentur; humillimum proinde Dicasterium hoc Aulicum praevium in finem Status et Ord[ines] diaetaliter congregandos in nexu benignarum propositionum regiar[um] medio separati b[enigni] rescripti regii in antecessum et quantocyus fieri poterit regio etiam

Gubernio comunicandi, provocandos demisse proponere sustinet: ut (in serie propositionum regiarum implicita quidem, non tamen directa eatenus mentione occurrente) — de aequalitate iurium populi Valachici cum religuis Transilvaniae civibus signanter vero religionis non unitae asseclis ad legalem aliarum quatuor lege receptarum confessionum statum et participationem cunctorum his concessorum iurium collocandis, ac facultandis, consilia inire, salutaremque provisionem statuminare non morentur.

Viennae die 29-a Apr[ilis] 1848

Apór
Carolus Czák

[*La sfîrşit, pe marginea stîngă a doc.*]:

Tenorem huius propositionis cum eo pro notitiae statu suscipio, quod rescriptum regium d[e] d[a]to 3-ae Aprilis a[n]ni c[ur]renti ad Gubernium Transilvanicum exaratum omnem in casum publicandum fuisset.

Quoad religua provoca ad resolutionem meam, quam erga repraesentationem Cancellariae d[e] d[a]to 18-ae Aprilis a[n]ni c[ur]renti praestitam edidi.

Viennae die 8-a Maji 1848

Ferdinandus

[*Pe verso, de aceeaşi mînă*]:

Humillima propositio obsequentissimae Cancellariae Regiae Transilvanico-Aulicae medio cuius Relatio Gubernii regii de confluxu Valachorum in oppido Balásfalva proximius celebrari intento praestita, altissimo loco substernitur.¹

Copie. Bibl. Acad. R.S.R., Bucureşti. Ms. rom., nr. 1 058, f. 1—2. Foto: 4 244—4 247.

¹ Copia a fost făcută de I. Hodoş.

282

Sibiu, 29 aprilie 1848

An den kaiserlichen königlichen Herrn General Major und Gränz Truppen Brigadier von Wolnhofer.

Hermannstadt am 29ten April 1848

Meine Kenntnis der ausgezeichneten Dienste der Szekler vor dem Feinde, hat mir, so wie in der ganzen Welt, jenen hohen Grad von Achtung eingeflöst, daß mich zu Annahme meiner dermaligen beschwerlichen Stellung besonders der Gedanke bewog, mit diesen hochgeschätzten Truppen leben und ihnen die Gefühle meiner Anhänglichkeit beweisen zu können.

Freudig reichte ich beim Eintritte in dieses Land, dem ersten Szekler, den ich sah, die Hand, und ich bedauerte unendlich, durch meine allgemein bekannte Verwendung beim Landtage verhindert worden zu seyn, mit diesem tapfern Soldatenvolke Monate verleben zu können. — Mit Sehnsucht sah ich

den, im Werke begriffenen Erleichterungen entgegen, die für diese tapfern Krieger eben vorbereitet werden.

Wie groß mußte mein Schmerz daher seyn, mich mit solch innigen Gefühlen für die Szeklertruppe, einer der schrecklichsten Enttäuschungen Preis gegeben zu sehen, indem gerade bei dieser Truppe ein Theil das unerhörteste Beispiel von Unfolgsamkeit gab, welches einen so dunklen Schatten auf Soldaten wirft, die durch Tapferkeit, Treue und Folgsamkeit als Vorbild für jeden Krieger galten.

Noch am Ende meiner langen Dienstzeit drückt die Schande mich nieder daß unter meinem Commando eine Truppe sich so beflecken konnte.

Mit Entrüstung vernahm ich einige Zweifel, welche in die Folgsamkeit der Szekler gesetzt wurden, und ich glaubte die Verläumder zu beschämen, indem ich einigen Abtheilungen den Befehl zum Ausmarsche in eine Garnison gab, die ich für die beste hielt, und wo zu ihrem Empfange Feste vorbereitet wurden. Und diese Abtheilungen sollten sich geweigert haben, unbedingt den ihnen vorgezeichneten Weg zu verfolgen?

Es muß ein höllisches Blendwerk gewesen seyn, welches die Tapfern ihrer Schwüre, ihrer Pflichten vergessen machen konnte.

Bei solch beklagenswerten Verhältnissen werde ich um Verhaltensbefehle angegangen? — Ich habe befohlen, und pflege nie einen Befehl zu wiederholen.

Alles was ich thun kann, ist dies schreckliche Ereignis einige Zeit aus meinem Gedächtnisse zu bannen, und dies tue ich nicht nur wegen des Heldenblutes, welches die tapferen Vorältern dieser Irregeleiteten für die Szekler Ehre auf dem Schlachtfelde vergossen!

Sind dies wirklich Abkömmlinge jener hochgeehrten weltkundigen Krieger? so müssen sie über ihr Betragen Scham und Reue fühlen, und selbst bitten, daß man ihnen durch den freiwilligen Ausmarsch Gelegenheit biete jenen Schandfleck der Unfolgsamkeit wieder zu decken — diese Bitte hätte Euer Excellenz sodann zu gewähren und den Marsch nach den bestimmten Garnisonen einzuleiten.

Sind aber diese Szekler entartete, ihrer Ahnen unwürdige eidbrüchige Nachkommen, dann mögen sie in ihrer schmachvollen Ruhe bleiben, und ich verbiete feierlichst, ein Wort des Zuredens an diese Abtrünnigen zu verschwenden, indem ein unfolgsamer Soldat nur eine unnütze Last ist, und ich die ihnen zugedachten Garnisonen durch treue, ehrliebende Abtheilungen sehr leicht werde besetzen können.

Hochdieselben wollen diesen Erlaß nach seinem vollen Inhalt richtig ins ungarische übersetzen lassen, und es beim Regimente sodann alsogleich veröffentlichen.

Dies darf jedoch nicht als Beredungsmittel angesehen werden, sondern nur als Tribut der Achtung für jene braven Szekler die über die Verirrung ihrer Brüder die bittersten Thränen vergießen müßten, wenn sie noch echte wahre Szekler sind.¹

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 981/1848. Foto: 2764—2767. *Traducere în limba maghiară.* Arh. St. Sfintu Gheorghe. Fond. nr. 122. Colecția Cserey și Fond. Colecția Altorjai Benkő. Foto: 10 435—10 437, 10 548—10 550.

¹ Cf. doc. 194, 227, 254, 267, 283, 284, 290.

Sibiu, 29 aprilie 1848

An Seine des k.k. Herrn wirklichen Geheimen Raths und Kämmerers den Landes Gouverneurs in Siebenbürgen etc.

Josef Grafen Teleki von Szék Excellenz!

Hermannstadt 29. April 1848

Euere Excellenz werden mir die Zeugenschaft nicht versagen, daß ich meine Aufgabe bis jetzt treu löste, mit Hochdemselben die Ruhe des Landes bis zum Landtage zu erhalten, mit der Absicht, jede dann gesetzlich bestimmte Aenderung ebenfalls nach Kräften zu schützen.

Euer Excellenz wissen ferner, daß ich die schwere Verantwortung auf mich nahm, eine bedeutende Anzahl Gewehre, ja auch selbst das Pulver dem Lande zu verabfolgen, daß ich mich auch für das Hierverbleiben der diesländigen Gränz-Truppen bei dem unverlässlichen Abmarsche des Regiments Sivkovich hohen Orts verwendete, so wie auch Euer Excellenz meine Achtung und Anhänglichkeit für dieses Land, wovon ich Beweise abgegeben zu haben glaube, gewiß nicht entgangen sein wird.

Wie schmerzlich es mir hienach fällt, in der Ausführung meiner wohlthätigen Absichten auf eine mein Commando compromittierende Art mich verhindert zu sehen, indem die Euer Excellenz bekannten nach Hermannstadt und Mühlbach bestimmten Divisionen des 2ten Szekler Gränz Infanterie Regiments: bei Uzon durch Provinzialisten bethört, in ihrer beschworenen Folgeleistung wankend gemacht, zur Rückkehr bestimmt, der beihabende Waffen Vorrath aber von Provinziale übernommen worden sei, bedarf es wohl keiner weitern Versicherung.

Wie diese blinde Volkshandlung grade dermal der Handhabung der Landesruhe im Wege steht, ist ohne aller Auseinandersetzung begreiflich; daß ich aber für meine übernommene Verantwortung, dem Lande die Gewehre zu verabfolgen, so hart compromittiert wurde, ist ein ungerechtes Verfahren, durch welches ich mich jeder eingegangenen wohlmeinenden Verbindlichkeit ledig erklären muß. — Wenn Euer Excellenz diese meine Erklärung jeden Gutgesinnten, für das Beste des Landes wirklich besorgten Herrn mittheilen wollen: so werden diese Herrn gewiß die Anführer jener den Marsch hindern- den Provinzialisten von dem unzeitigen ihres Handels überzeugen, und indem sie dieselben zugleich über die Reinheit der Absichten aufklären, von jedem derlei weitern Verführungsversuche abhalten.

Dann würde es dem hohen Ansehen, dessen sich Euer Excellenz im Lande erfreuen, leicht gelingen, der Sache eine solche Wendung zu geben, daß die irreführten Gränzer selbst um Erlaubnis bitten, ihren Fehler durch den Vollzug des Marsches wieder gut zu machen.

Wie nothwendig das Zurückkehren der Grenzer zur Pflicht in diesem Augenblicke ist, wo dem Lande vielleicht manche noch nicht gekannten Gefahren drohen habe ich ebenfalls nicht nöthig, Euer Excellenz darzustellen.

Aber schade, ewig schade ist es um den Ruf der historischen Szekler, daß sie unmittelbar vor der mit ihnen beabsichtigten Veränderung einen solchen Flecken auf sich sollen haften lassen, indem kein vernünftiger Mensch glauben wird, daß die beschworene Pflicht des Soldaten eine unbedeutende

Sache sei, welche dem künftigen Zustande des Landes gleichgültig und entbehrlich sein könnte!

In der Ueberzeugung, daß hier Euer Excellenz weise und mächtige Einwirkung die geeigneten Mittel finden wird, mehr noch die blinden Verführer selbst zur vernünftigen Ordnung zurückzuführen, habe ich den dem Marsch verweigernden Szeklern unter Anführung des glänzenden Ruhmes ihrer Ahnen nur Zeit gelassen über ihren Schritt Scham und Reue zu fühlen, und selbst um den Weitemarsch zu bitten, indem ich einmal gegebene Befehle, ohne Compromittirung des dienstlichen Ansehens zu wiederholen nicht im Stande bin.

Gelingt dieses: so wäre es wohl wünschenswert, einen Schleyer der Vergessenheit über das Geschehene zu ziehen, wozu wohl auch dienen würde, wenn die einsichtsvollern Herrn des Landes es den wenn auch verkappt mitwirkenden Provinzial-Beamten und besonders den Geistlichen, von denen bei diesem Akte eine besonders thätige Rolle gespielt wurde, — wollten fühlen lassen, wie herabwürdigend es für ihre Stellung sei, ehrbare Männer den geleisteten Schwüren früher abwendig zu machen, ehe sie deren auf gesetzlichem Wege enthoben werden.

Wenn nicht, dann wird das Beispiel noch mehr die Verwirrung verbreiten, und die andern Truppen in Spannung gegen die Meineidigen setzen, während ich in einem solchen Falle das Commando zu führen außer Stande wäre, müßte ich, um mich selbst vor weiteren ähnlichen Compromittirungen zu schützen, bis auf weitere Verfügung die Linien Truppen zusammenziehen, und das Land seinem Schicksale überlassen.

Die Gewehre jedoch belangend, bleiben nur zwei Wege übrig, entweder, daß die in Sepsi Szent György in einem Provinzial-Gebäude deponirten Gewehre ihrer früheren Bestimmung nämlich für alle Städte des südlichen Theiles des Landes zu dienen — wieder zurückgegeben, und dagegen, die Gewehre des 2ten Walachen-Regiments ihrer ersten Bestimmung für Klausenburg und andere nahen Städte zugeführt werden, oder, daß Euer Excellenz durch Ihre Autorität die in Sepsi Szent György befindlichen Gewehre nach Klausenburg zur dortigen Verwendung ziehe, die beim 2ten Walachen Regimente vorhandenen Gewehre aber bei demselben aufbewahrt bleiben, wegen welchem letztem Wechselfall ich dem 2ten Walachen Regimente den Befehl erteilte, es von der Abgabe der Gewehre vorläufig abkommen zu lassen, so auch die Compagnie Sivkovich Landwehr in Bistritz bestimmt werde, den weitem Marsch Befehl abzuwarten.

Aus diesen Gründen gebe ich mir die Ehre, das dienstfreundliche Ansuchen an Euer Excellenz zu richten, auch Ihrerseits es von der Absendung des Uebernahms-Beamten nach Naszód, und von den andern Anstalten bis zur Entscheidung ebenfalls einstweilen abkommen zu lassen.

Hierbei erlaube ich mir nur noch zu bemerken, daß der Stadt Kronstadt darum die meisten Gewehre zugeordnet wurden, weil sie wirklich die bei weitem volkreichste im Lande ist, und dort die Ruhe am meisten gefährdet ist, — ferner, daß ich bei dem 2ten Szekler Regimente darum Gewehre zurückließ um nach der allenfalls unbedeutenden Aushilfe im Regimente selbst, zur Armirung der nächsten dortigen Städte zu dienen, wenn sie um solche ansuchen sollten; daher die erfolgte Gewaltthat im Vergleiche mit meinen guten Absichten um so weniger zu entschuldigen scheint.

Zugleich verfehle ich nicht, Euer Excellenz eine Abschrift jener Verordnung, welche ich hinsichtlich dieses Ereignisses an den betreffenden Brigadier Herrn Generalen von Wollnhofer in Kronstadt erlassen habe, im Anschluße

zur Einsichtsnahme zu übersenden, und auch eine weitere Abschrift jener Antwort, die ich so eben dem Herrn Obergespann Grafen Kalnoki des Ober-Albenser Comitats über sein Ansuchen um Beorderung von Militair gegen walachische Unterthanen ertheilt habe, zu gleichem Zwecke beizulegen¹.

Puchner

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 981/1848. Foto: 2770—2777.

¹ Cf. doc. 194, 227, 254, 267, 284, 290.

284

Sibiu, 29 aprilie 1848

Abschrift

der an den Herrn Obergespann des löbl. Ober Albenser Comitats Grafen Dénes Kálnoky unterm 29-ten April 1848 sub Nr. 338/p erlassenen Praesidial Zuschrift.

Mein eifriges Bestreben ist — wie alle bisher eingeleiteten Maßregeln beurkunden — dahin gerichtet, die Ruhe und Ordnung in diesem Großfürstenthume allenthalben möglichst aufrecht zu erhalten.

Da ich aber in Erreichung dieses wichtigen Zweckes vielseitig beirrt werde, ja sogar in jüngster Zeit zwei Divisionen des 2-ten Szekler Grenz Infanterie Regiments, welche zur größern Sicherheit in die hiesige Gegend beordert waren durch die Aufwieglung böswilliger Leute und Aufreizungen der Provinzialisten zur Renitenz gebracht wurden, so bin ich bei dem Umstande, als durch diese Ereignisse die hier befindlichen Truppen nun nicht mehr entbehrlich sind — so sehr ich es bedauere, nicht in der Lage, dem ausgesprochenen Wunsche durch Beistellung einer Assistenz von mehreren Compagnien zu entsprechen, sondern muß mich darauf beschränken die bereits in Bolya eingerückte halbe Chevaux—Legers Escadron für jetzt dort zu belassen, muß aber Euer Hochwohlgeboren dringend ersuchen, dieselbe keiner Compromittirung blozustellen¹.

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 981/1848. Foto: 2768—2769.

¹ Cf. doc. 194, nota nr. 3.

285

Arad, 17/29 aprilie 1848

Bine încuviințate d[omnu]le protopresbitere!
Și cucernică preoțime nouă iubitorilor!

Domnul Terek Gabor, vice ispanul varmeghiei acestia, prin scrisoarea sa de datul 26-lea a luni curgătoare aprilie ne face cunoscut, cum că prin relațiile tisturilor magistratualnice, acelea i s-au arătat, că în unele locuri

acum cu sărbătorile paștilor s-or întîmplat triste turburări, cărora pricină or dat mai vîrtos ascunsa a unor preoți hăzăitori, vrînd nemotenile sau fiii săi la notariaturi, și alte slujbe pe sat a-i îndesa.

Asupra unora ca cestora hăzăitori jurisdicția politică cea mai strînsă pază au hotărît, pre cari cu cea mai aspră pedeapsă îi va pedepsi¹.

Preoțimea din chemarea sa e îndatorată cu to[a]te puterile a lucra ziua și noaptea întru aceea ca pacea și liniștea publică să se pazească; iară nu încă ia pe de acum să dea pricină la așa cevaș ce vecinică hulă i-ar aduce.

Noi încă nu putem crede, că careva preot întru atîta s-ar fi putut zăuita de sine; dară să știe fieștecarele dintră cucernici[i]le vo[a]stre, că dacă vom simți cît mai puțin, cum că careva nu lucră cu to[a]te puterile ziua și noaptea spre ținerea păcii sau, ce ne și îngrozim a zice, dacă cineva se va simți pe deascuns a hîzai poporul ori spre ce răscoală, turburarea, pre acela îndată îl vom socoti ca pe un vrășmaș a[l] binelui bisericesc, vrășmas a[l] neamului omenesc; și îndată pe lîngă pedeapsă ce va căpăta de la jurisdicția politică, cari acuma cu toți ochii privesc la preoțimea noastră, noi încă din capelania, parohia sau după măsura greșelii și din preoțime îl vom șterge.

Deci, dară ca unele ca acestea nici cu una dintră cucerniciile voastre să nu să întîmple; ce și noi cerem, ca Dzeu să îndepărteze de la voi așa fel de gînd. În vreme părintește vă sfătuim, ca fieștecarele, după cum vi s-au mai curentat sub datul 10 martie a.c., ziua și no[a]ptea să vă sîrguiți spre ținerea păcii și liniștei publice; poporul în biserică și afară de biserică spre pace și liniște să-l sfătuți și învățați; ca așa să puteți tocmai acuma în vremile aceste critice a vă arăta lumii, că știți și sînteți în stare a păstori și a păstra turmele vo[a]stre de to[a]tă primejdia și răotatea. Între altele cu arhipăstoriească binecuvîntare sîntem: în Arad 17/19 aprilie 1848.

Al binecuvînteniei tale și cucercini[i]lor vo[a]stre de bine voituriu

Gherasim Raț, episcop

Original. Arh. St. Arad. Fond. Matricole bisericești, nr. 1049, fila 5.

¹ Cf. doc. 180, nota nr. 2.

Cluj, 29 aprilie 1848

Költ 848. Sz. György hava 29kén

Nemes Doboka megyében kebelezett Drág helység közönsége, és illetőleg ifjabb Wesselényi Ferenc báró jobbágyai az úri szolgálat teljesítése iránt magukat utasíttatni kérik.

A kérelmes úrbéreseknek jelen szám alatti kérelmökre következő válasz adandó: valamint az egész Magyarhonban, és most közelebről ahhoz kapcsolt részekben, és így a Szilágyságban is keblezett helységeknek úrbéri viszonyaik végképeni elrendezése iránt az Országos Rendek óhajtása következtében urunk ő felsége kegyelmesen intézkedni, és azt életbe léptetni már méltóztatott; — úgy az ezen nagy fejedelemségbeli úrbéresek sorsa vég elrendezése iránt is az Országos Rendeket tanácskozás végett összegyűlni már rendelte, olly legkeményebb parancsa hozzáadása mellett: hogy az eddigi úrbéri viszonyok sérthe-

tetlenül a régi gyakorlatban a legszorosabb fenyíték terhe alatt megtartassanak mindaddig; míg az e tárgyban kelendő törvénycikkek a magok rendjén életbe fognak léptetni; annál fogva a folyamodó úrbéreseknek azon merész tetők, hogy ő császári királyi apostoli felségének e tárgyban kiadott, e királyi fő kormány útján tudomásukra juttatott s az úrbéri viszonyokra nézve a jelen állapotot legszigorúbb fenyíték terhe alatt fenntartatni rendelő egyenes parancsa kicsinybe vételével a közelebb tartandó országgyűlésen az úrbéres osztályra nézve kétségtelenül legkívánatosabb és kedvezőbb eredménnyel hozandó törvénycikkek alkotását be nem várva ön fejöktől az úri szolgálatot az e részben ismételt szelíd intések után is megtagadni nem átalították, legnagyobb hibául tétetik ki, s őket multhatatlanul érendő legszigorúbb fenyíték terhe alatt arra utasíttatnak, hogy mindaddig, míg a folyó hó 29én megnyitandó országgyűlésen az úrbéri viszonyok megszüntetése iránt hozandó törvénycikkek urunk ő felsége által helybenhagyva és szentesítve elégtételbe vételök eszközzése végett illető megyei tisztek útján valamint más helységekből, úgy folyamodóknak is kirhedettetnek, az eddig tett úri szolgálatbeli tartozásaikat megtenni legszorosabb köteleztetésöknek tartásák, az illy értelembeni fő kormányi határozat elégtételbe vételére Drágba kiküldött katonaság mind addig, míg folyamodók az engedelmességre vissza nem térnek, s a kívánt rend helyre nem állíttatik, ott hagyatván, és számára kívántató minden szükségesek kiszolgáltatására köteleztetvén.

Egyébiránt több hivatalos jelentések nyomán kedvetlenül tapasztalván e királyi főkormány azt, hogy az úrbéres közönségek a görög egyesült hitű lelkészek által izgattnak legfőképen az úri szolgálatok rögtöni megtagadására, annyira, hogy már nagyon sok helységek közönségei ezen izgatások következtében el nem várva a legközelebbi országgyűlésen hozandó törvény e részbeni vég rendelkezését az úri szolgálatokat tettelesen meg is tagadták, annál fogva szükségesnek találta e királyi fő kormány a fogarasi görög egyesült hitű püspököt újból is, reá háramlandó szoros felelet terhe alatt komolyan felszólítani, hogy a hatósága alatti lelkészekhez olly hathatós intézkedéseket tegyen, miszerint az illy bűnös izgatásoktól megszűnni legszorosabb kötelességöknek tartásák, mert ellenkező esetben kéntelenítettni fog e királyi főkormány a Helyben hagyott törvények *Vik* része 42ik rendelménye értelmében fellépni; mi is olly hozzáadással írássék meg a fenn írt püspöknek, hogy érintett lelkészeinek olly további utasítást adjon: miszerint ők hivatásukból folyó kötelességök szerint a népet békére, a közelebbi országgyűlésen az úrbéri viszonyok vég elrendezése iránt mentől előbb hozandó törvények idves eredményének csendes elvárására s azalatt minden erőszakoskodástól tartózkodásra s végre urunk ő felsége által már többször megújított legfelsőbb parancs értelmében az úrbéri viszonyok vég elrendezése iránti törvények életbe léptetésök idő pontjának csendességbeni bevárására intsek¹.

29 aprilie 1848

Locuitorii satului Dragu din nobilul comitat Dăbica, iobagi ai baronului Wesselényi Ferenc junior, cer lămuriri în legătură cu problema servituților feudale.

Răspunsul la cererea urbarialistilor trebuie să conțină următoarele: la fel ca în întreaga Ungarie, la cererea stărilor și în localitățile din Partium recent anexate, inclusiv în cele din Sălaj, maiestatea sa domnitorul nostru a binevoit milostiv să ia măsuri pentru rezolvarea definitivă a problemei urbariale [sau iobăgești]. Și în legătură cu rezolvarea difintivă a problemei iobagilor din acest Mare Principat, domnitorul a dat dispoziții să se convoace stă-

rile [privilegiate] din țară; totodată a dat ordin sever ca, pînă la intrarea în vigoare a legilor ce vor fi adoptate, iobagii să fie avertizați că vechile practici rămîn în vigoare; pornind de aici, considerăm ca foarte gravă fapta nechibzuită a iobagilor, care în ciuda dispoziției maiestății sale apostolice împărătești, ce le-a fost adusă la cunoștință de către Guberniu, n-au luat în considerare ordinul ce prevede menținerea cu strictețe a stării actuale a relațiilor urbariale; ei n-au așteptat legea favorabilă țărănimii, care va fi adoptată de Dietă, ci au refuzat slujbele iobăgești; de aceea le atragem din nou atenția, că pînă la data cînd legea, care va fi adoptată de Dietă ce-și va începe lucrările la 29 I.c., nu va fi sancționată de împărat și nu se va publica, pentru a fi aplicată prin intermediul dregătorilor comitatensi, atît diferitele localități cît și petiționarii trebuie să presteze slujbele ca și în prezent; pentru asigurarea îndeplinirii acestei hotărîri, militarii trimiși la Dragu vor rămîne acolo pînă ce ordinea va fi restabilită, iar cei în cauză își vor relua lucrul; aceștia vor fi obligați să-i întrețină pe soldați; dealtfel, pe baza mai multor rapoarte oficiale, Guberniul a constatat cu insatisfacție, că urbarialistii sînt îndemnați de către preoții uniți [greco-catolici] să înceteze imediat prestarea robotelor; mai mult, s-a mers pînă acolo că și în alte sate locuitorii nu au așteptat elaborarea legii de către apropiata Dietă, ci au refuzat slujbele iobăgești. Iată de ce, Guberniul consideră necesar să atragă din nou atenția episcopului de Făgăraș, că trebuie să ia măsuri în satele din jurisdicția sa, care să ducă la pedepsirea celor ce fac agitații împotriva prestării servituțiilor. În caz contrar, Guberniul va fi nevoit să acționeze conform paragrafului 42 din legea V a Aprobateilor. Episcopul să dea ordine preoților pentru a îndemna poporul la liniște și la așteptarea pașnică a hotărîrilor proximei Diete. Totodată ei să se abțină de la orice acțiuni menite a forța lucrurile și să aștepte în liniște data aplicării legilor cu privire la relațiile urbariale în sensul ordinului reînnoit de mai multe ori al maiestății sale împăratului¹.

Referada originală. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 792/1848. Foto: 1 456—1 458.

¹ Cf. doc. 93, nota nr. 2.

287

Dej, 29 aprilie 1848

Nemes Belső Szolnok Megye praetorialis házánál Déesen 1848ba Aprillis 29én történt szelíd vallatása alsószócsi Popovits János, Balásfalván theologiát tanuló ifiúnak.

1. Kinek hívnak? hová való? hány éves? micsoda vallású és állapotú vagy?

Éngem hívnak Popovits Jánosnak, alsócsószzi, 21 éves, unitus, nőtelei.

2. Mért vagyon itten le tartóztatva? ki által, hol?

Éngem fő bíró Pataki úr tartóztatott le, és küldett ide a megyei börtön őri házba — azért hogy a hollómezei két egyesült papnak, Buzurának és Kupának egy darab manifestumot adtam minden alá írás nélkül.

Szembesítetik a le tartóztatott személy — a hollómezei pappal Buzurával — a ki el esméré hogy a manifestumot vette kezéhez.

3. Kitől kaptad ezen irományt? Mikor? hány darabot? s még kinek hányat adtál?

Azon írást kaptam Balásfalván több clericus társaimtól, de hogy melyiktől, nem tudom — mert én a betegek házából mentem fel a többi clericusok közzé s a kértett írást úgy találtam, s keztem olvasni — és így nálam megmaradott.

4. Mi volt ezen iromány foglalatya?

Foglalatja volt: hogy mindennek a legyen jel szava békesség, szabadsság, és testvériség — hogy éljen a király — éljenek a nemzetek úgy mint: magyar, székely, oláh, és szász nemzetek —, s hogy mint más nemzetek kérjenek ők is az országtól valamit, mint hogy azt a püspök nem kérheti, nem lévén a testiekre, csakis a lelkiekre repraesentánsok az oláh püspök — továbbá — minthogy az egész nemzet öszve nem gyűlhet, tehát congressus legyen erre nézt Balásfalván — húsvét utáni vasárnapon — hova minden tractusból egy esperest és 2 pap — vagy minden faluból két ember jelennyen meg.

5. Honnan eredett ez irat?

Közhírből úgy hallottam, hogy balásfalvi professzor *Pugne Aron* sajátja lenne ez írás.

6. Hát ezen felszollító írásnak volté következése?

Annyi következésit tudom, hogy a hollómezei cantornak, a pap adott 5 vRftot úti költségre — hogy menjen bé a falu nevébe Balásfalvára — ki Déesaknáig el is jött, de az esperes őtet vissza utasította, meg mondván néki a püspöki rendelést — mely mellett az öszve gyűlés meg tiltatott.

7. Hát a désaknai esperestnek Orián Simonnak ki, hány irományt hozott? Honnan kapta — kik osztogatták ki?

Én a désaknai esperestnek nem adtam semmi írást, s hogy ki adott, kapott vagy osztogatott volna effélét — nem tudom.

Ezen valamást elősmérem magaménak

2. évi hittanász Balásfalván¹
Popovics János

Hogy a túl lapon írt szelid vallomás előttünk akként tétetett mint az bé vallatott, bizonyittyuk, Déésen Aprilis 29én 1848

D. Mihály Daniel, megyei hütös

Boér György, megyei hites

Interogatoriul teologului blăjan Ioan Popovici, originar din Suciul de Jos, s-a desfășurat pe un ton moderat la sediul comitatului Solnocul Interior din Dej, în ziua de 29 aprilie 1848.

1. Cum te cheamă? De unde ești? Câți ani ai? La ce confesie aparții și care îți este starea familială?

Pe mine mă cheamă Ioan Popovici, am 21 de ani, sînt necăsătorit, din Suciul de jos, de confesiune greco-catolică.

2. De ce ești deținut, de cine și de cînd?

Am fost arestat de domnul prim-jude Pataki și trimis aici la închisoarea comitatului, pentru că am înmînat un manifest fără semnături celor doi preoți uniți, Buzura și Cupșa, din Măgoaja.

Inculpatul este confruntat cu Buzura care recunoaște că a primit manifestul.

3. De la cine ai primit acest manifest? Cînd? Cîte bucăți și cui l-ai mai dat?

Acest manifest l-am primit la Blaj, la fel ca alți mulți teologi; nu pot preciza de la cine, deoarece l-am aflat la ieșirea din infirmerie, l-am citit și astfel a rămas la mine.

4. Care este conținutul acestui manifest?

Conținutul are ca lozinci principale: să fie pace, libertate și fraternitate; să trăiască regele; să trăiască populațiile maghiară, secuiască, românească și săsească; să ceară și națiunea română ceva de la țară, la fel ca altele, întrucât episcopul nu poate face acest lucru, el fiind menit problemelor sufletești și nu celor pământești; să se adune la Blaj, în duminica de după paști, câte un protopop și doi preoți de fiecare protopopiat, sau câte doi delegați din fiecare sat, deoarece nu se poate întruni întreaga națiune într-un congres.

5. Unde își are originea acest manifest?

Din cele auzite așa știu, că ar fi opera profesorului Aron Pumnul din Blaj.

6. Ce urmări a avut acest apel?

Atîta știu, că preotul i-a dat cantorului din Măgoaja 5 fl., drept cheltuială de drum, pentru a participa ca delegat al satului la Blaj; acesta s-a și dus pînă la Ocna Dejului, dar protopopul l-a trimis înapoi, arătîndu-i circulara episcopului prin care se interzice adunarea.

7. Dar protopopului din Ocna Dejului cine i-a adus manifestul, în câte exemplare și cine l-a răspîndit?

Protopopului din Ocna Dejului eu nu i-am dat nici un manifest, nu știu cine i l-ar fi dat, de unde l-ar fi primit și cine l-ar fi răspîndit.

Recunosc că această declarație îmi aparține

Ioan Popovici, teolog anul 2 la Blaj¹

Această declarație a fost făcută în fața noastră

D. Mihály Dániel, asesor comitatens; Boér György, asesor comitatens

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 029/1848. Foto: 1 593—1 596.

¹ Cf. doc. 247.

Buia [29] aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Császári Királyi Kamarás, valóságos Belső Titkos Tanácsos, Kormányzó Ur!

28-ról sürgönyileg küldött hivatalos jelentésemben ki tett Bolya nevű helységében¹ fél század lovas katonasággal ki szállottam, tettelesen ugyan semmi ellentállás a katonaság ellen nem történt — más nap reggel 29-kén a népet magam eleibe gyűjtettem, állásokat megmagyaráztam, az engedetleneket büntetésül még nagyobb katonai erő kihozatalával fenyegettem, mégis mind szép, mind szigorúbb szavaimnak sükere nem lőn, mert ők ki nyilatkoztatták, hogy míg a császártól parancsolat nem érkezik szolgálatot nem tésznek, bár

mi történnyék is velek, s a mennyire végire jártam, az előmbbe gyűlt nép között 11 helységeknek voltak a követői, kik mind egy formán nyilatkoztak, hogy nem szolgálnak. Én a General Commandóhoz egy nagyobb katonai erő aránt folyamodtam —, minthogy félni lehet, hogy ha a szolgálat tétel el engedődik ily móddal, többre fognak terjeszkedni, s még a földes urak vagyonyára is kezert tejedenek, s a közigazgatás is veszélyesztetik, és meg akad, — ezennel alázatos tisztelettel utasító rendelés aránt folyamodom nagy méltóságodhoz, méltóztatt az eránt sürgetőleg rendelkezni, minthogy nem egyes helység, hanem egy 11 helységekbl álló környék szolgálatának meg tagadása forog fenn — a katonai nagyobb erő megérkesztével az általam már fel jelentett fő izgató bolyai oláh pap el fogattathatik é, vagy pedig nagy méltóságod ez aránt rendelkezett már az illető püspökhöz, úgy királyi kincstári írnok Popovits János iránt is, kitől a nép mint fő lázasztótól kapja az illetén lázasztó biztatásokat, — egyszersmind a főbb lázasztó földészeket keményebben fenyíttethetem-é? vagy pedig ha csak a szolgálat tagadtatik meg azonban a köz csend, és bátorság nem háborítottik, a további lépésektől meg szünnyek; minden esetre, hogy a köz csend biztosíttassék szükségesnek látom Bolya és Mihályfalva nevezetű két helységekben edgyütt egy lovas századnak el szállasolását, — miről is méltóztatik nagy méltóságod a katonai fő parancsnoksághoz rendelkezni, — ez úttal jelentvén alázatosan nagy méltóságodnak azt is, hogy a Bolyára hozott katonaság napi dijsa, s járulékai a főbb lázasztók általi kifizettetését, hogy meg büntetessenek, rendeltem. Utasító rendelését a leg nagyobb aggodalmak között el várva, alázatos tisztelettel öröklök nagy méltóságodnak alázatos szolgálja

Bolya, Szentgyörgy hava 19kén 1848ban²

G. Kálnoky Dénes, főispány³

Milostive domnule conte cameral regal, consilier intim și guvernator!

Așa cum v-am anunțat prin telegrama trimisă în 28 l.c., am sosit în comuna Buia în fruntea unei jumătăți de companii de husari¹, fără a întâmpina vreo rezistență din partea populației. În ziua următoare, 29 l.c., dimineața, am adunat sătenii, le-am explicat situația și le-am arătat că în cazul continuării nesupunerii vor veni în sat noi forțe militare, mai însemnate decât pînă acum. Totuși nici cuvintele blînde, nici avertismentul n-au avut vreun efect, deoarece au declarat: „pînă cînd nu va veni ordin din partea împăratului, nu vom face robotele, ori și ce s-ar întîmpla“. În Buia se aflau delegații din 11 localități. Cu toții au făcut declarații similare că nu vor presta robota. Am solicitat Comandamentul general forțe militare, întrucît în cazul că robota nu va fi îndeplinită, s-ar putea întîmpla ca [țărăanii] să aibă pretenții mai mari, eventual chiar să pună mîna pe averea nobililor. Dealtfel și administrația va fi periclitată și conturbată. Fiindcă nu este vorba de o singură comună, ci de 11 localități, vă rog prin prezenta să-mi indicați: poate fi arestat preotul din Buia, unul din agitatorii cei mai importanți, odată cu sosirea forței militare, sau ați făcut demersurile către episcopul lui? Ce să fac cu Ioan Popovici, scribul de la Tezaurariat, de la care poporul primește îndemnuri la răzvrătire, el fiind agitatorul principal? Pot amenința țărăanii care se situează în fruntea revoltei? Să mă abțin de la orice alte măsuri în eventualitatea că prin sistarea robotelor liniștea publică va fi menținută? În orice caz, pentru menținerea ordinii și liniștii, consider necesar ca în comunele Buia și Boarta să fie instalată o companie de cavalerie. În acest sens sînteți rugat

a da dispoziții Comandamentului general. Menționez că întreținerea militarilor aduși la Buia va fi suportată, drept pedeapsă, de către principalii agitari. Am și dat dispoziții în această direcție. Aștept foarte îngrijorat indicațiile domniei voastre

Buia, 19 aprilie 1848²

G[rof] Kálnoky Dénes, comite suprem³

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 000/1848. Foto: 333—334.

¹ Cf. doc. 237 și 244.

² După cum rezultă din conținutul primelor rînduri, scrisoarea a fost datată greșit.

³ La 1 mai guvernatorul a comunicat episcopului din Blaj măsurile întreprinse și a răspuns comitetului suprem.

289

Abrud, 29 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf és Főkormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Nagy méltóságodnak a jelenkor folyama rendin e városban is törté-
nendő polgári vagy állodalmi mozgalmakról, vagy közeseményekről való tu-
dosítást tételt parancsoló kegyelmes elnöki rendelete alázatos tellyesítettéül
bátor vagyok nagy méltóságodnak alázatos tisztelettel jelenteni:

1ször. Azt, hogy az ez előtt leg utólszor folyó hó 15ről tett¹ alázatos
tudosításomban fel hozott, és az Esküdt közönség által tárgyalt 13 pontok
alatti petitiok még mind a kirendelt bizotmányok kezén forognak, s a jövő
hó 3ára határozott közgyűlésben fognak eldöntetni.

2or. Ügyvéd Buttyán Jánost Kolosvárról lett haza jövelete után folyó
hó 24én a nagy méltóságod folyó hó 13ról 802 elnöki szám alatt tett² ke-
gyelmes rendeletéről értesitettem, s azok értelmében figyelmeztettem az illő
csendben való maradásra, de ő az ily megszorittatást törvény ellenesnek
nyilvánította, — egyéb aránt az olta több gyűlést nem tartott, s jelenleg is
hazulról valamerre el vagyon távozva.

3ször. A folyó hó 8.áról 728 szám alatt közlött föl szállítás³ itt a város-
ban csak is egy taláztatott, de a szomszéd falvakban, hová hatóságom nem
terjed, százak forognak, mint értettem egy részbe Nagy Váradról, és más rész-
ben Zalathnáról kerülék.

4szer. A polgári általános csend és jó rend kívánt állapotban vagyon
benn a városban; de másként mutatják magokat a környülmények a várost
körbe fekvő számos oláh falvakon. Ugyanis a) Mint közhírből és számos
szemmel látott tanuk beszédjéből ki jó, a falukon szakadatlanul készíttetnek
lántsák és egyéb paraszt fegyverek. b) A mint a rendő igazgató ma béjelen-
tette, bizony a réteken sóskát szedő gyermekek hallottára (kiknek jelenlétek
észre nem vétettetett) beszélgetett két oláh egyén, kézzel is mutatván irányt,
hogy a lázzadt népnek egy része, alól, az az Topánfalva felől, és más része
fellyül, az az Bucsum felől fog béjönni, nem pedig széllyel szórt irányból.
c) Bizonyos városi olá egy lakházát más bizonyos magyar egyénnek a Szent-
györgy naponni inneni időre bébbe adván, a feletti kérdésben való szóváltás
rendin, hogy a ház átadása ujj vagy ó szerénti Szentgyörgy napkor légyen,

az ujj szeréni mellett erősködő magyar egyének az ó szeréni mellett álló olá egyén azt mondotta „[...]”⁴ a kus si kokosi depa Biszeriká vaszte sze száre zos“. d) Több olá egyének kortsomákon azzal is dicsekedtek, hogy egy unitárius 7 oláznak jut, és ha minden úgy nem lesz, mint ők akarják, egy láb magyar se marad.⁵

5ször. Több részletes demonstratiok történtek, mind csak kedély leverők és rosszal fenyegetők: a) A városi őrseregbe számos intelligensebb olá egyének is állván bé, sőt a rendszer tanított egy katonaságban szolgáló olá egyénre bízván, miután a fő szerepet jádzó Buttyán János Kolozsvárról haza jött, mind azon egyének kivonták magokat az őrseregből, s a tanító is fölmondott, és jelenleg az olá egyének egy nemzeti külön őrseret alakítanak olá nyelveni vezetés mellett, mi azt mutatja, hogy a polgári őrsereg a köz csend és jó rend s bátorság fönn tartására lévén intézve, valamint anyagilag meghasonlva ezzel szembe állólag működnek, úgy a célba is ezzel ellent álló szellem által vezetettek. b) Bizonyos helyen egy görög edgyesült hitű királyi tiszt, egy evang. református kamarai tisztre támadván, és pedig nemzetiség feletti kérdésben, ezen vita folyta alatt is sok kedv zavaró és aggodalmat okozó körülmények fejtettek ki.

6ször. Egy átalýában véve napról napra és időről időre, nagyobb és nagyobb elvonultság, bizodalmatlanság és komor indulat tűnik ki az olá egyének képéről és magukviseléséből, s minden a szó telljes értelmében oly színt váltott, melly a dolgokat meg fontoló egyének kétségbe ejtő aggodalmat és lélek rázó gondolatokat szerez, kivált midőn elgondolyuk azt egyfelől, hogy mű néhány száz magyar család, annyi roppant ezer olá néptől, nemzeti rokoninktól elszigeteltetve környezetünk, s nincsen semmi biztosításunk a statustól, nincs védelmünkre semmi intézkedés, s elöl hátul a csak kezdődő csekély polgári őrsereg gyakorlatlan és szokatlan működésére kénytelenítettünk, támaszkodni, és másfelől azt, hogy ezen témérdek olá nép közt nincs tiszt, nincs előljáró, ki őket féken tartani és gondolkodásaikban a félre vezető rossz célú hálójából kiszabadítva jobb útra téríteni képes legyen. Ugyan is az itteni 3 Alsó Fejér vármegyei szolgabírói járásokból a zalatnai Tövissi Gergely koránt sem fordul meg a kerületében, a topánfalvi Bisztrai Joseff eredetére nézve Topánfalvával szomszédos bisztrai születésű ottani birtokos, és a nép egy részével rokon. Az offebányai néhai Aron László viszont olá nemzetű volt, de közelebből meg halálozván, helyette most a faluk olá jegyzői a felügyelők. A nagylupsai Torda megyei szolgabíró is Alsó Járában, innen messze fekvő helységben lakik, és a népeket főbbként igazgató királyi uradalmi tisztek is nagyobbára görök hitűek és olá nemzetbéliek (mi leg fontosabb és a mérlegben nagyot nyomó körülmény az olá nép maga elbízására). Példának okáért: Az abrudfalvi királyi ispányságnál ellenőr Sulucz János és a fia Dénes gyakornok. A topánfalvi királyi ispányságnál ellenőr Moga Demeter, az offebányai királyi ispányságnál ispány Krájnnyik György és ellenőr Bóér Joseff mindnyájan görög hitű olá nemzet fiaik.

Mint hogy pedig mind a már alázatosan leírt és elő sorolt, mind az irogatás rövidítése tekintetéből elhallgatott, de sokaságuk miatt mind le se írható részletes apróbb események, kétértelmű szó ejtések, négy szem közötti fenyegetések, kisebb rendű kihágások, e város és környéke magyar lakóit a meg rémülésnek és kétségbe esésnek leg felsőbb pontjára vitte, s már magam is szinte ki fogytam az éjjel és nappal egy más utánni folyamban reám járó biztosítást kérő, és majd ezt, majd amazt béjelentő megrémült egyének meg nyugtatására szükséges szavak hiteléből. Ujjabban is esedezem nagy méltóságod kegyes atyai színe előtt az iránt, hogy méltóztasson ide a városra és vidékére egy meg lehető ményiségű vagy is legalább 3 compania katonaságot, s

ha lehetséges lenne, székely nemzetűt, haladékokat nem szenvedhető hamar való eljövetelekre rendelni és rendeltetni.

Mert reánk nézve a már meg kezdődött balázsfalvi olá gyűlés végződése és az ő szerénti május 1ső napja, védelem nélkül gyász és vér színben állanak a jövő napok sorában.

Minek is megadattatását annyival is nagyobb reménnyel és honfi joggal kérem és reméllem, mennyivel igazabb az, hogy ezen város iránti biztosítatásból és a kétségen kívüli bizonyossággal készen álló felkelés és nép kitörés ellen való illő rendelet és katonai erő küldésből, nem csak a város és környéke béli kevés magyarság jólléte foly ki, hanem rajta alapszik azon országos érdek is, melly szerént az 1784ik év példájára az egész hont vésszel fenyegető felkelés és nép zendülés kezdő helye e város vagy vidéke lévén, ha a vésszel fenyegető tűz kitörése előtt, annak első szikrája a maga rendin, maga idejében és maga helyin kioltatik, többé nem félhetni a nagy és országos vészttől s a haza e kis pontoni célszerű védelem rendelése és figyelem alá vétel által az országos vészttől léssen megmentve.

Mellyeknek leg alázatosabb jelentése és kérése után tisztelettel öröklök nagy méltóságodnak alázatos szolgálja

Abrudbányán, 1848. Szent György hó 29én

Laborfalvi Nagy Károly, főbíró

Înălțimea voastră domnule conte guvernator! Milostivul meu domn!

Conform dispoziției dvs. vă raportez următoarele despre mișcările și evenimentele din acest oraș:

1. Așa cum v-am semnalat și în raportul meu din 15 l.c.¹, petiția în 13 puncte circulă printre comitete și se va discuta în adunarea din 3 a lunii curente.

2. După ce s-a reîntors din Cluj, i s-a atras atenția avocatului Ioan Buteanu asupra dispoziției dvs. din 13 l.c. nr. 802 și a fost somat să rămână liniștit². El a declarat că o asemenea constrângere nu este legală. Totuși după aceea dată n-a mai ținut adunări populare. În prezent este plecat de acasă.

3. Din apelul semnalat în circulara din 8 l.c. sub nr. 728³, aici în oraș s-a găsit doar unul; în satele învecinate, care nu se află în raza jurisdicției mele, sînt însă sute de exemplare; ele provin — după cum am aflat — de la Oradea sau de la Zlatna.

4. Liniștea publică și ordinea n-au fost conturbate, dar în localitățile românești din împrejurimi lucrurile stau altfel, deoarece; a) la sate se confecționează sulite și alte arme țărănești, după cum rezultă din zvonurile aflate în circulație și din cele spuse de martori oculari; b) din cele raportate de directorul de poliție, reiese că niște copii ce ruleau măcriș de pe cîmp, au ascultat (fără a fi observați) discuția a doi români, care ar fi arătat și cu degetul că poporul răsculat nu va năvăli din direcții diferite, ci o parte va veni în jos dinspre Cîmpeni, iar cealaltă parte va urca în sus dinspre Bucium; c) un român oarecare din oraș, închiriind o casă a unui maghiar, nu a ajuns cu el la înțelegere în problema zilei în care urma să înceapă data folosirii imobilului; românul voia ziua de Sfîntu Gheorghe sul vechi, iar maghiarul aceeași zi, dar stil nou; atunci românul i-a zis maghiarului: „[...]”⁴ acum și cocoșii de pe biserica voastră o să sară jos“; d) mai mulți români au declarat în cîrciumi cît întrucît un unitarian revine la 7 ortodocși „dacă nu va decurge totul așa cum dorim noi, aici nu va rămîne nici un maghiar”⁵.

5. S-au produs și alte evenimente care ne-au alarmat datorită caracterului amenințator: a) de pildă, înainte au intrat în garda orășenească mai mulți români, îndeosebi intelectuali; pregătirea gărzii a fost încredințată unuia dintre ei; dar, după sosirea lui Buteanu de la Cluj, românii s-au retras; ei intenționează să înființeze o gardă cetățenească separată cu comandă în limba română; toate acestea arată că garda cetățenească înființată inițial pentru păstrarea ordinii și liniștii, după ce își va diviza forțele, va acționa în sens contrar față de țelul propus; b) într-un loc, un funcționar regal de religie greco-catolică a atacat un alt funcționar de confesiune reformată din motive de ordin național, ceea ce a provocat lucruri neliniștitoare.

6. Românii devin în general din ce în ce mai retrași, mai neîncredători și mai agitați; evenimentele au luat o întorsătură care ne pune pe gânduri; cele câteva sute de familii ungurești, izolate în mijlocul miilor de români, n-au nici o siguranță; pentru apărarea lor nimeni n-a luat vreo măsură; sîntem nevoiți să ne sprijinim doar pe gărzile cetățenești neinstruite; trebuie apoi avut în vedere că în rîndurile numeroșilor români nu se găsesc funcționari sau dregători, care să-i țină în frîu, să-i călăuzească pe un drum mai bun și să anihileze intențiile lor periculoase; aici, în cele trei plăși din comitatul Alba de Jos, starea administrației este următoarea: în plasa Zlatna (judele nobiliar) Tövissy Gergely nu-și exercită funcția; în plasa Cîmpeni (judele nobiliar) Bistra Iosif e originar din Bistra, unde e proprietar și e rudă cu o bună parte a poporului; în plasa Baia de Arieș (judele nobiliar) Ladislau Aron, decedat de curînd, a fost român; nimeni nu i-a luat locul; notarii români sînt acum supraveghetori; judele nobiliar din Lupșa Mare, comitatul Turda, domiciliază la Iara de Jos, deci într-o localitate îndepărtată; în plus, funcționarii domeniiali, care au un rol principal în diriguirea poporului, sînt în majoritatea lor români de religie ortodoxă; (și acest fapt este cel care trage cel mai mult în cumpană la starea de autoîncredere a poporului român); așa de exemplu: la șpanatul din Abrud controlor este Ioan Șuluțiu, iar fiul său Dionisie este practicant; la șpanatul regal din Cîmpeni controlor este Dimitrie Moga; la șpanatul de la Baia de Arieș șpan este George Crainic, iar controlor Iosif Boer; ultimii doi sînt români de religie ortodoxă.

Din cauza evenimentelor, (și mai ales a zvonurilor) scrise sau nescrise, ce nu pot fi redată detaliat datorită spațiului restrîns, dar care abundă în ambiguități, amenințări, încălcări de legi, populația maghiară din oraș și împrejurimi a devenit deosebit de înspăimîntată. Împrejurările fac să nu mai aibă efect nici cuvintele mele de încurajare pe care le adresez celor ce-mi anunță fel și fel de întîmplări și-mi cer ajutor zi și noapte. Din nou mă înclin în fața dvs. și vă cer să dați dispoziții pentru a se trimite cît mai urgent posibil în oraș și împrejurimi o forță militară mai însemnată, care să constea din cel puțin 3 companii, pe cît posibil formate din soldați secui. Altfel, rezultatele adunării românești de la Blaj care a început, precum și ziua de 1 mai stil vechi, poate să echivaleze pentru noi cei fără apărare, cu zile de sînge și doliu. Satisfacerea cererii este cu atît mai îndreptățită, cu cît de trimiterea trupelor depinde atît împiedicarea izbucnirii unei eventuale răscoale, cît și soarta pușinilor maghiari de aici. Numai în felul acesta se va putea evita repetarea unor evenimente asemănătoare cu cele din 1784, deoarece se știe că locul inițial al acelei răscoale a fost orașul [Abrud] și împrejurimile lui. Dacă prima scînteie a focului care ne amenință va fi stinsă prompt, nu trebuie să ne temem de un mare pericol național, iar acest colț al patriei va fi salvat.

Raportându-vă cele de mai sus, îmi reînnoiesc încă o dată cererea și rămân devotatul domniei voastre

Abrud, 29 Aprilie 1848

Laborfalvi Nagy Károly, jude primar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 152/1848. Foto: 2 842—2 846.

¹ V. doc. 33.

² V. doc. 6, 7, 8.

³ V. doc. 196, 202, 204, 265, din vol. I.

⁴ Expresie nepublicabilă.

⁵ Alineatul se referă la simple zvonuri; ele reflectă totuși anumite raporturi încordate care existau între iobagii moți și autoritățile orașului Abrud; de asemenea între unii locuitori români și maghiari din Abrud, prilejuite de neînțelegeri de ordin personal.

290

Brețcu, 29 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf, Királyi Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Az innen részint Szebenbe, részint Szászsebesbe kiharancsolt s útnak is indított katonasággal folyó hó 26 és 27én nemes Sepsi székben Uzon nevű faluba hogy megtörtént az, mely szerint a lakosok vegyült nép csoportja az elhíresztelt orosz béütéstőlí félelmében az útban volt katonaság elejiben menvén őket e honbóli ki nem mozdulásra fel szólította (melynek azok engedve vissza is tértek) s az ók kíséreték alatt vinni szándékolt fegyvereket a már érintett okból letartóztatta és a mostani, új címzete szerént a nemzet házához vitte, vitette; teljesen hívén mely szerént nagy méltóságodnak körülményesen fel jelentve van: kötelességemnek tartottam mégis amellet szem előtt tartva nagy méltóságodnak március 24én ez évi 562 számú kegyelmes rendeletét¹ az ezen kedvtelen eseménynek e városon történt hatásáról alázattal jelentést tenni.

A jelenetekből melyek illyes esetekbe lenni szoktak megtudván tegnapi napon, hogy az aránylag innen is kiharancsolva s elindítva volt katonák visszajöttek, azonnal közgyűlést hívattam mai napra, a komoly színű dolgot az elejébe terjesztendő. A gyűlés össze ülven az említett esetnek addig tudhatott állását s különösön annak kedvetlen oldalát s fontosságát körülményesen előterjesztettem. A komoly tett, se az egyik, se a másik részt tekintve nem helyeseltetett s így mint igen fontos dolog vétetett tanácskozás alá: a határozat két pontban állíttatván meg, mégpedig

1ör. Arra az esetre ha ezen történet miatt valami rend és közcsend felzavarása történnék biztosság rendeltetett felügyelni a rend és köz csend fen tartására.

2or. Egy más bizotmány rendeltetett, mely a meg történt komolyabb színű eseménynek bővebben végire járjon és mindazokról, melyek azzal lehetőleg kapcsolatban állanak mentől előbb magának tudomást szerzven, a közgyűlésnek jelentést tégyen. Egyébb aránt a közgyűlés igen mérsékelt, fontoló.

alkotmányoszerű és semmi ki törés vagy túlságnak legkisebb jele nem mutatkozott. Melyeknek mély tisztelettel nyilatkoztatása mellett maradtam nagy méltóságodnak legalázatosabb szolgálja

Bereck várossából, Szent György hó 29én 1848

Fejér János, főbíró

Înălțimea voastră domnule conte guvernator! Milostivul meu domn!

Mă conformez dispoziției dvs. din 24 martie cu nr. 562 și în consecință consider necesar să vă raportez despre unele evenimente cu urmări nedorite din acest oraș. Militarii din scaunul Șeș, concentrați la Ozun pentru a fi detașați în parte la Sibiu, în parte la Sebeș, în zilele de 26 și 27 s-au lăsat influențați de civilii care le-au ieșit în întâmpinare înspăimîntați de zvonul unui atac rusesc, i-au rugat să nu părăsească patria și le-au confiscat armele ce le transportau în vederea reparării lor, depozitându-le ulterior la casa scăunală din Sfîntu Gheorghe¹. Apoi grănicerii s-au reîntors acasă la vetrele lor. Aflînd ieri cele întîmplate și anume că s-au întors militarii care au pornit de aici fiind detașați, am convocat imediat adunarea publică pentru a discuta cele petrecute și a le dezaproba datorită importanței lor deosebite. Adunarea a luat hotărîrea, care constă din următoarele două puncte:

1. în eventualitatea că în urma evenimentelor [din Ozun] se va ivi ceva neprevăzut, ce ar tulbura liniștea publică, un comitet ales va prelua sarcina păstrării ordinii;

2. un alt comitet va cerceta amănunțit evenimentele și va prezenta un raport adunării publice.

Adunarea s-a desfășurat în condiții normale fără vre-un semn de agitație sau înclinare spre răzvrătire.

Raportîndu-vă respectuos cele de mai sus, rămîn cu cea mai mare stimă al domniei voastre

Brețcu, 29 aprilie 1848

Fejér János, prim-jude

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1049/1848. Foto: 2799—2800.

¹ V. doc. 45. din vol. I.

Pecica, 29 aprilie 1848

Alólírottak, mint a rendre és békére ügyelő pécskai kerületi választmány folyó év és hó 26-án 50. szám alatt kelt középponti bizottmány meghagyása következtében hivatalosan jelentjük: miszerint e mai napra összehívott igen nagyszámmal a városházán megjelent ópécskai lakosokat felszólítottuk a végett, hogy miután a volt, úgy az újonnan választott bíró a választmány előtt előlegezen lemondott, és a község bíró nélkül nem maradhat, a megye jóvá-

hagyásának fentartása mellett ideiglenesen egy harmadikat bírónak elválasz-
szon, de minthogy a nép továbbá is Petrovics Athanaszt kívánta bírójának,
a választmány tapasztalá, miként a népnek közös akarata benne összponto-
sul, ötet bírói alásában a középponti bizottmány további intézkedéséig meg-
erősítette. A jegyzőt illetőleg pedig felszólítottak a lakosok, hogy a jegyző
elleni panaszait a választmány elibe terjesszék s a megyétől veendő intéz-
kedésig a jegyzőt annyival is inkább megtartsák, minthogy a jegyzőnek a köz-
séggel szerződése van, — ezen felszólítás ellenére azonban a lakosok közös
akarattal a jegyző eránti bizalmatlanságokat, s további megnemtartási szán-
dokukat nagy ingerültségben nyilvánítván, az egyes panaszoknak megrendelt
vizsgálatához fogott, minek ./. alatti szerint történt véghezvitele után rögtöni
intézkedése végett bémutatásunkat, azzal fejezzük be, miként jegyzőnek a
lakosok Missits Manót közakarattal óhajtják.

Kelt Pécskán, 1848 évi Aprilis 29-én.

Kormuth Antal, választmányi elnök
Edlspacher Imre, szolgáló bíró
Szőke Károly, szolgáló bíró¹

Kovács Zsigmond
választmányi tag és jegyző

Subsemnații membri ai comitetului pentru paza ordinii și păcii din
Pecica vă răspundem la adresa nr. 50 din 26 l.c. Vă informăm că astăzi a
avut loc o adunare populară pentru desemnarea unui alt jude primar, întrucât
atât cel vechi, cât și cel nou ales, și-au dat demisia. Poporul a dorit să-l
realegă pe Atanasie Petrovici. Comitetul și-a dat seama că poporul are încre-
dere în el. De aceea l-a și confirmat în postul de jude primar, pînă la o altă
dispoziție a comitetului comitatens. Referitor la notarul satului, locuitorii au
fost sfătuiți să înainteze reclamația comisiei. Dar pînă la hotărîrea acestui for
li s-a atras atenția că trebuie să-l mențină pe cel vechi, cu atât mai mult, cu
cît au contract cu el. Cu tot acest avertisment, poporul și-a manifestat în
comun neîncrederea față de notar și și-a exprimat nemulțumirea față de ten-
tativa menținerii lui. Iată de ce comitetul a început examinarea reclamației.
Rezultatul analizei îl va comunica forurilor superioare. Poporul l-a ales în
funcția de notar pe Emanuel Missici.

Pecica, la 29 aprilie 1848

Kormuth Antal, președintele comitetului
Edlspacher Imre, prim-jude nobiliar
Szőke Károly, jude nobiliar¹

Kovács Zsigmond
membru în comisie

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat. Arad. Acta Congregationum.
nr. 738/1848.

¹ Pentru problema realegerii notarilor și juzilor sătești din comitatul Arad, cf. doc.
143, 177, 178, 229, 230, 235, 260, 270, 285; v. și Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat. Arad.
Acta Congregationum, nr. 864/1848.

Medias, 29 aprilie 1848

Auszug

aus dem Mediascher Stuhls Communitaets Protokoll vom 29 April 1848

Itens wird unter d. M. Zohl 1055/1848 die von dem Forst Inspectorate der Stuhls Waldung Schemmert, mit Berufung auf seinen früheren Bericht unter M. Zahl 1030/1848 eingereichte Bericht aufgelesen, worinn die Anzeige gemacht wird, daß die von den Kl.-Kopischern angedrohte Gewaltthat am 21ten I. M. als am heiligen Charfreitage wirklich ausgeübet worden sei, indem nach der hierüber von denen zur Bewachung der erwähnten Waldung abgeordneten Trabanten erstatteten Meldung am besagten Tage in der Frühe bei den dasigen Feldhütten der Sohn des Kl. Kopischer Wirtschafers Haydu erschienen und ihnen bedeutet habe, daß die Kl-Kopischer alsbald daselbst eintreffen, die Waldschützen und die Trabanten verjagen und alle Gebäude zerstören würden; worauf nach kurzer Zeit auch sämtliche Inwohner von Kl-Kopisch, alt und jung, Ungarn, Walachen und Zigeuner mit Aexten bewaffnet daselbst erschienen wären, und unter stürmischem Toben und Fluchen sogleich Hand an die Zerstörung der beiden Wohnstuben, Schopfen und Stallungen angeleget, und kaum in einer Stunde alles der Erde gleich gemacht, und alle Einrichtungsgegenstände aus dem Zimmer des Provisors zerschlagen und zerhauen, ihnen selbst aber geboten hätten, bis zur sogenannten Steinbrücke denselben und von da bis zu den drei Hatterthaufen zwischen Eibesdorf, Wurmloch und dem Schemmert Wald zu folgen, woselbst die Kl-Kopischer erkläret, daß die Stuhls Waldung zwischen diesen Märkten liege, alles Übrige ihr Eigenthum sei.

Hierauf ward der von dem Magistrat unter obiger Zahl gefaßte nachstehender Beschluß wie folgt aufgelesen:

Bei den bedenklichen, nach dem vorliegenden Berichte durch die Kl-Kopischer fortgesetzten unerhörten Gewalt Uebungen im Schemmert Stuhls Forst, sieht sich der Magistrat dringend aufgefordert die Stuhls Comunitaet als Eigenthümerin der besagten Waldung auf einem durch das löbl. Magistrats Praesidium demnächst zu bestimmenden Tag zusammen zu berufen, um dieselbe in die Kenntnis der durch die Forst Inspection angezeigten Übelstände zu setzen, und derselben dadurch Gelegenheit zu geben, zu Beschützung und Wahrung ihres Eigenthumes von weitem ähnlichen räuberischen Einfällen, ebenso wie zur Bewirkung der gesetzlichen Bestrafung der Frewler und Entschädigung durch letztere ausgiebige und zweckentsprechende Vorkehrungen zu berathen und auszusprechen. Um ferner die vom Magistrat, auf eine ähnliche Anzeige des belobten Forstinspectorrats, zur Erhebung des Thatbestandes und Auforschung der Rädelsführer der wiederholten Gewaltthatigkeiten unter der MZ 598/1848 angeordnete, jedoch von den pflichtvergessenen Kl-Kopischern eben auch mit offener Gewalt verhinderte Untersuchung in der kürzesten Zeitfrist in Vollzug gesetzt zu sehen, hält es der Magistrat für unerläßlich, auch gegenwärtigen Bericht, nach Zurückhaltung einer beglaubigten Abschrift, im Zusammenhang der unter den M. Zahlen 891 und 969/1848 beschlossene diessitige Vorstellung an die hohe Landesregierungsstelle, mit der gehorsamten dringenden Bitte zu unterlegen: womit Hochdieselbe aus der ebenberigten Vorstellung, ebenso wie aus dem gegenwärtigen Berichte hoch geneigtest entnehmen wolle, auf welche sträfliche und dem Rechte und den Gesetzen widerstrebende Weise das Eigenthumsrecht der Mediascher Stuhls

Communitaet räuberisch angegriffen, ja gefährdet sey, und wie gebieterisch die Nothwendigkeit sei, daß Hochdieselbe zur Abwendung eines durch die offenen Gewaltthätigkeiten der Kl-Kopischer herbeigeführt worden lärmenden Conflictes mit der Uebergewalt der übrigen Stuhls Ortschaften, ungesäumt strenge Verfügungen anzuordnen, und das bereits angesuchte Brachium zu Niederhaltung all weiterer Widersezlichkeiten gegen die Anordnungen seiner Stuhls Behörde mit Rücksichtnahme auf die gegenwärtig ohnehin bedenklichen Zeitverhältnisse, in der möglichsten Zeitkürze zu gestatten ruhen wolle.

Nach also geschehenet Auflesung der Forst Inspectorats Berichtes und des hierauf gefaßten Mag. Bedschlußes fordert der Magistrats Vorstand die Stuhls Communität auf, zum Schutz und Wahrung ihrer Rechte das weiter Nöthige zu berathen, Worauf nach Abrettung der Kl-Kopischer Abgeordneten, beschlossen wird:

Mit Bedauern muß diese Stuhls Communitaet aus dem eben aufgelesenen Forst-Berichte entnehmen, daß es in ihrer Mitte noch Menschen und in diesem Stuhle noch Gemeinden gibt, die am Charfreitage an einem für die ganze Christenheit hochwichtigen Tage, gleich einer Räuberhorde in das unbestrittene Eigenthum ihrer Mitbrüder eindringen, die daselbst aufgestellten Waldschützen nebst den beigegebenen Sicherheits Wachen mit Gefährdung des Lebens verjagen, die mit Unkosten aufgebauten Wohnungen mordbrennerisch zerstören und haben bei den Kundwerdungen dieser von der Kl-Kopischer Orst Gemeinde unternommen frevelhaften Eigenmächtigkeiten nur die Ruhigern und Vernünftign dieses Stuhls das Volk dieser Stuhlsortschaften, mit dem feierlichsten Versprechen, daß von unserer Stuhlsbehörde und der hohen Landes Regierung in möglichster Zeitkürze dem tollkühnen Beginnen der Kl-Kopischer Gemeinde Gränzen gesetzt, und diese ganz zuverlässig zur gesetzlichen Strafe gezogen werden würden, von einem Schritte zurückgehalten, der hauptsächlich für die Kl. Kopischer Gemeinde von den bedenklichsten Folgen hätte seyen können. Wenn nur diese den Stuhls Inwohnern gegebene Versicherung nicht in Bälde ins Leben treten sollten; so wäre dieses das Losungs Wort, Gewalt mit Gewalt zu vertreiben. Zur Vorbeugung dieser in gegenwärtig aufgeregten Zeitumständen in jeder Beziehung Gefahr bringenden Handlungsweise, findet diese Communitaet für dringend nothwendig, aus ihrer Mitte sogleich eine Deputation an die hohe Landes Regierung mit der gehorsamen Bitte zu entstenden, daß der von Seiten des Löblichen Magistrats der Hochbelobten Stelle unter dem 22^t April v. J. M. Zahl 1055/1848 gehorsamst unterbreitete Bericht in möglichster Zeitkürze, in Erledigung gebracht und die aufrührerische Kl-Kopischer Orst Gemeinde mittelst einer zweckentsprechenden Cavallerie Militair Execution zur gesetzlichen Ordnung zurückgebracht werden wolle. Zugleich werden von Seiten der Stadt und des Stuhls zu Deputirten ernannt: das Städtische Communitaets Mitglied Friedr. Fabini, der Reichersdorfer Markts Richter Johann Stolz und der Birtthaelner Gerichts Beisitzer Franz Roth: Bis zur Heimkehr dieser Deputation aber ist eine aus Stuhls Trabanten bestehende Beobachtungs Wache in den Schemmert Forst zu stellen. Die Abgeordneten der Mediascher Stadt Communitaet verlangen, im Sinne der ihnen von der Stuhls Communitaet gegebenen Weisung, in den Schemmertforst allsogleich eine der Kl-Kopischer Gemeinde überwiegende Anzahl Stadt und Stuhls Inwohner aufzustellen, durch eine in den besagten Forst auszusendende Commuission den daselbst durch die frewelnden Kl-Kopischer Gemeinde fortwährend verursachten bedeutenden Schaden durch fremde Commissarien aufnehmen und abschätzen zu lassen; legen zugleich Namens der Stadtcommunitaet auch den durch diese Verzögerung noch ent-

stehen könnenden Schaden Verwahrung ein. Der Löbl. Magistrat soll demnach allsogleich dringend ersucht werden der vorbenannten Deputation eine sachgemässe Vorstellung zur Unterbreitung der Hochlöblichen Königlichen Landes Regierung, einzuhändigen.

Dem Stuhls Communitaets Protocolle gleichlautend herausgegeben durch

Lupini, Unter Notär¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 900/1848. Foto: 16 185—16 191.

¹ V. doc. 150.

293

Timișoara, 29 aprilie 1848

Iubite domn!

Mimi au avansiruit de laitanent în regimentul său și la avansire au și căpătat nouă inși înapoi; acum lucră pentru Toni. În Banat se turbură poporul foarte; sîrbii se mișcă din toate părțile; cer susținerea naționalității, a limbii și a religiei; rup steagurile naționale ungurești și împlintă în locurile lor pe cele cu coloarele sîrbești. La Novi-Sad arseră matriculele în limba maghiară scrise, în mijlocul piațului; acestea se spune că s-ar fi făcut și pe la alte locuri sîrbești; dar la Carloviț venind mitropolitul de la dietă, îi încunjiurară o mulțime de oameni — la număr ca la 500 — lăcașul și îl poftiră cu mare zgomot a se arăta norodului; nevrînd dar acesta a le împlini cererea, ci închizînd poarta curții, năvăliră oameni[i] cu furie, cercînd a sparge poarta; deci înfricoșîndu-se mitropolitul, ieși cu crucea în mînă între dînșii, întrebîndu-i despre pricina înfocării; cerură acești de dintr-o gură congresul național. Mitropolitul le răspuse că aceasta s-au orînduit de către maiestatea sa și se va ținea cel mai mult în timp de 8 săptămîni; dar oameni[i] răspunseră că nu vor aștepta atît de îndelungat termen, fiindcă pînă atunci li se poate primejdui naționalitatea; pentru aceea cerură ca să se făgăduiască mitropolitul, jurînd la crucea ce o ținea la mînă că-l va chema Congresul în 14 zile; acesta de frică le dete și făgăduința cerută — măcar că nu era în stare de a o împlini. În Croația se fac demonstrații urîte; dar înainte de două septămîni se strînsă poporul cel sîrbesc și românesc de aici în biserică; aci se citură două circulare, unul din Novi-Sad, altul din Subotița către obștea noastră adresată, prin care se poștește aceasta a lucra în privința naționalității, adică a așterne cele către maiestate și a mijloci folosuri naționale dinpreună cu toți sîrbi[i] din Țara Ungurească. Românii făcînd observația aceea, una că sîrbi[i] tot de ei grijesc, iară de români nimic, se mîniază și dechiarară că ei nu vor să știe nimic de sîrbi, și de cererile lor egoistice; și ei se vor mișca, dar nu vor suferi nici o influență a sîrbilor în trebile lor; aceasta făcură și arăzani, lugojani, pestani și alți români.¹ Cum vi se pare separatismul românilor? Dar că ungurii îi tare laudă; dar ei nu crez că vom avea cîndva la Timișoara episcop român. Românii poporeni din Banat cer în gura mare extravilanele (Überland) de la domni[i] de pămînt; și aud că pe la unele sate le-a luat cu sila de la ei. Dar ascultă ce s-au întîmplat la Chichinda; luni, după paști, se strînseră mulțime de oameni după slujbă laolaltă, și luară steagul unguresc care filfia înaintea

Cășii orașului și rupându-l, puseră pe cel sîrbesc, aseră protocoale bisericești și începură a sili pe judele cel mare Kențelaț, ca să le dea pămîntul ce-i întrebuițase Cămara, după cum le făgăduise acesta la restaurația trecută; acesta ceru puțin timp, dar, într-aceea ceru scutire ministereală, adecă scadronul care o avea acolo; acesta așezîndu-se înaintea Cășii orașului, începu gloata armată cu coase, pușce, furci, ruzi și cange; începînd dară husarii a tăia într-înșii, se repezi norodul tulburat cu atîta iuteală, cît într-o clipeală de ochi sparseră linia ostașimei; și omorînd pe mai mulți ostași, îi împreștia în toate părțile; acum încetă toata viața politică între popor și începu crîncenăta revoluționară; arestuiți, la număr vreo 80, se sloboziră din benenge [?] și li se dădu dreptul predării; carii însoțindu-se cu gloata turburată, uciseră pe senat[orii] Cacovii și Cioncici; dar pe Vidacă îl bătură pe moarte; ceilalți senatori dimpreună cu Kențelaț scăpară de moarte îmbrăcați în țoale sătești; așîderea comesariul regesc deabia scăpă viu; joi dimi[neață] mărșirui un batalion de soldați cu o baterie de tunuri într-acolo; dar ieri alt batalion cari mergînd pe forșpan, astăzi vor fi ajuns acolo; mai încolo nu știu ce va fi urmat. Mai ascultă una; astăzi dimineață la 8 ceasuri ajunsă fără de veste Petru Cearnovici și strîngînd îndată pe varmeghiași la Congregațiile ceti rescriptul împărătesc prin care este numit de föispán și conte al Timișului; către aceea și de comisariu sau ocîrmuitoru al întregului Bănat, cu o activitate și putere nemărginită nu numai la civili, ci și la militarii de graniță; acesta îndată începu deregătoria sa cu publicarea dreptului statuar; iacătă-ți despot ce-l ceruse sîrbii în Banat.² Cașcavalurile ce am căpătat de mult și le-am și mîncat, mulțam de ile. Spune sănătate Iulcăi și copiilor de la mine. Rogu-te pentru Dumnezeu, spune sănătate d[foamnei] Bariți! Ce socoate cu novelere noastre, — dar nu e rușine a nu auzi românii nimic din țară? Toți românii s-au mîniat pe el; pentru Dumnezeu de ce este asta; altă dată mai mult despre aceasta; dar tu-mi scrie tot ce știi. Rămîn al tău frate,

P. Cermena

Original. Bibl. Acad. R.S.R. București. Ms. rom. nr. 994, f. 10—11. Foto: 27 691—27 694.

¹ Cf. doc. 179, nota nr. 1.

² V. doc. 269.

294

[Viena], 29 aprilie 1848

29. 4. 1848.

Magyar felelős Minister Kossuth Lajos úrnak

Buda-Pester.

igen siető

Minister Úr!

Másnak vagyonát erőszakkal el ragadni, társas életbe kétségen kívül, egy törvénytelen gaz tett; de ha azt a törvényhozás teszi minek nevezzem! hiszen azért léptünk köz társaságba (ez alatt nem értem a respublicát¹!), hogy személynk és vagyonunk biztosítva legyen.

Minister úr újság író korában, a midőn mindent, a mi a magyar nemességnek szent volt, alá ásni törekedett, s fájdalom! célját érte mivel minden a mi a közelállományban szép és dicső volt, kevés napok alatt esze dőlt, s le romboltatott, mindég azt erősítette, s cinkos barátjai most is prédikállyák: hogy az örök igazság kéványa: hogy a fő- s más nemesség, elei által hódoltatás útyán erőszakoson le típort, szolgaságra s szolgálai munkákra kényszerített tótok, oláhok, oroszok s más gyülevész népek utódjait², el jövén a fizetés napja magához hasonló szabadokká tegye — ezen képzelt örök igazság, vallyon valóságos s minden embernek szívébe öntöt igazság legyen? én mint nő személly, ahoz értő erős férfiak bírálataára bízom, minister urat csak arra figyelmeztettvén tessék nekem nem meséből, hanem valóságoson a tágos Magyar Honban csak egy nemes családot, a ki azon dicső vitéz magyaroknak utódja, s jószágát azoktól örökölte, és a minister úr örök igazsága szerént a tartozást le róni tartozik kimutatni. Hiszen a mostani magyar fő- s más nemesek vagy paraszt tótnak, mint minister úr, a kinek azért magyaromániája, a nagy csapás utáni fel eszmélés hajnalán is sokak előtt már is nagyon gyanús, vagy paraszt oláhnak, orosznak, rácnak, zsidónak, örménynek s bé vándorlot gyülevész nemzedéknek, kik magokat szorgalmatosan magyar nevre kereszteltetik, az ivadékaí, s nagy része azon fő nemesek eleinek a kik minister úrral s elv barátival ceketíroztak, a míg mostan, minister Úr törvénye által utolsó ínségre juttattak, azon felséges házból származott királyoktól kapták pénzért, vagy ingyen nagy ki terjedésű uradalmaikot, a kinek Szent István trónussán ülő maradékát évenkénti élelme fejébe gazdag Magyar Országban levő koronai s más vagyonyaihoz képest háládatoson egy néhány fillérel fizették ki — ez így lévén, ugyan valóságos igazság é a minister úr örök igazsága, hogy azon fő és más nemesek, a kiknek elei vagy magok is józágaikot véres verítékkel (nem uszoráskodva mint a minister úr s elv barátai által oly hősön védet Izraél népe) szerzett tókékel, a köz alkotmány oltalma alatt, minden csalfaságtól tiszta, az el adók jót állása mellett (a tudósok Evictionak nevezik) költ szerződéselnél fogva (mellyek, oltalmára még az ósiséget is, a magyar nemesség fen álhatásának paladiumát el törlék) vásárolták, azon józágaik mivelhető tehetségétől erőszakoson úgy fosztassanak meg, hogy bár a törvényben ki tétetett volna, hogy ók az el adók, jót állásoknál fogva, károsittások ki pótlását az el adókon [!] vagy azok maradékain kereshessék, ezt minister úr, a törvény írasakor kétségen kívül azért mellőzte el, hogy minister úrral s elv barátaival ceketírozó fő nemes uracsokat, a kik feles adosságaik mellett feles józágokat is attak el, magára ne haragítsa, a melly okból bölcs elé látással az örökös fő ispányi hivatalkodás el törléséről való kérdést el mellőzhető csekélységnek erősíteni nem átalotta.

Legyen minister úr méltányos és igazságos és egy a valóságos igazságnak hódoló hölgynek figyelmeztetését vegye fontolóra, s a jövő ország gyűlésén, a mellyen bizonyoson mindenható leszen bé folyása, hiszen a Pest megyei követséget csak a dámák pénzével vásárolta meg, a jövő ország gyűlésére küldendő elegy belegy követeknek előre, s amennyibe szükség a gyűlés alatti meg vásárlására a dámák ki fogyhatatlan pénze mellett, az egész haza kincseit kezelvén, elég módja fog lenni! Irjon egy olyan igazságos törvényt, a más, veszedelmest is csak minister úr írván, mert azok a kiktől a Magyar Ország (de a melly már magyar lenni meg szüint, s a szabad polgárok számához mérve, minden egyéb csak nem Magyar Ország) boldogsága kívánta volna, hogy nyolc százados alkotmánya mellett fel szólaljanak, cinkosságból, vagy forradalmi terrorizmusnál fogva puja élteket féjtvén [!], gyáván el halgattak, írjon javaslom egy olyan törvényt: hogy az új törvény által meg ká-

rosítottak, azok által, vagy azoknak maradékaik által a kiktől Evictio terhe mellett jószágaitat vásárolták vagy zálogasították, szóbeli rövid per utyán kármentesíttessenek, vagy úgy: hogy a meg csonkított jószágot vissza vévén, az érte kapott pénzt egészbe fizessék vissza, vagy a mennyiben a jószág meg csonkítatott az egész fekvő tőkének aránylagos részét fizessék meg, s így azután az eladókat vagy maradékait boldogítsa a minister úr által írt törvényben a nemzeti közbecsület alatt igirt kár mentesítés. — Ezt a valóságos igazság kíványa, mellynek sújtó kezét, sok száz ezereknek tönkre s utolsó inségre juttatásáért égre hattó siralmok s jajjaik, már is boszúra fel idézvén, még ez életbe, de a másban bizonyoson minister úrnak egy nemzetet meg gyilkoló fekete tette ki nem fogja kerülni.

Újra is kérdem, ugyan bizony micsoda igazság az: hogy a kissebb birtokú nemeseknek, a kik, hogy az ősiség mellett, a szerzett jószágokat hoszasabban bírassák, s oly hamar az el adók s maradékaik által vissza ne szerez-tetthessenek, a jószágokért valóságos értékeken fellyül is, sokszor azon célra kötsön fel vett tőkékel segítvén magokat, nagy özvegeket attak, pénzek el veszen, s azt a fény űző, tékozló el adó fő nemes uracsok vagy maradékaik nyeljék el, s a szorgalmatos szerző, vagy annak maradéka, azon sok esetben a jószágokon fekvő nagy tőkéhez nem is közelített kármentesítéssel, a melly ugyan a törvénybe van írva; de nagy kérdés, hogy minister urának, s az urak előre látható bukkása után, a következendőknek, lesz e módjok s hajlamok azt tellyesíteni, felette nagy romlással kénteleníttessen meg elégedni, vagy magát boldognak tartani, hogy egy csomó minden becs nélkül való, a francia első forradalmi assignatához hasonló, papír darabokat kaphat.

Ha minister úr igazságos és elég lovagias, hiszen minister úr s elv baráti erősítük, hogy a lovagiság nem csak fényes születéssel jár, úgy nem csak kérésemet tellyesíteni fogja, hanem arról vagy ellenkező okairól, a minister urak bé vallott organuma a Pestü Hírlap utyán engem értesíteni, s minden esetre válaszolni fog, s ha azért, hogy válaszát a közönség is meg érthesse, ezen levelemet annak eleibe függeszteni kíványa, ellenemre nincsen, ha kérésemet tellyesíteni fogja, ezért sok szegénységre jutott özvegyeknek s árváknak hálás köszönetét várhattya, azt mondják hogy miniszter úr beteg, ha az úgy volna, akkor válaszoltasson egy cinkos barátya vagy minister colegája által, azok sem félnek nő személlyekkel való levelezéstől. Adieu.

Egy valóságos igazságnak hódoló hölgy

Către domnul ministru responsabil maghiar Kossuth Lajos

Urgent

Budapesta

Domnule ministru!

A răpi averea altora este fără îndoială un act condamnabil, ilegal, într-o societate; dar dacă răpirea este făcută de un parlament — cum se poate califica ea? Societatea¹ s-a organizat însă pentru ca persoana și averea noastră să aibă siguranța necesară.

Cînd ați fost ziarist ați încercat să distrugeți tot ce era mai sfînt pentru neșșimea maghiară. Regretabil, ați reușit să vă îndepliniți acest țel, deoarece tot ceea ce a fost frumos în societate s-a prăbușit în cîteva zile. Atunci ați susținut, iar prietenii dvs. predică și acum, că tot ce întreprindeți faceți în numele dreptății eterne, că strămoșii marii aristocrației și în general ai nobilimii au înrobit și supus muncii de slugă pe slovaci, români, ruteni și pe urmașii altor popoare de adunătură²; că va veni ziua dreptății cînd îi veți face liberi

pe toți, așa cum sînteți dvs.; dar oare să fie aceasta dreptatea eternă, iluzorie sau adevărată și plantată în fiecare om? Eu, ca femeie, las răspunsul pe seama bărbaților pricepuți. Vă rog însă să-mi arătați în Ungaria mare măcar o singură familie de nobili, descendentă a vitejilor maghiari de odinioară, ce a moștenit averea de la ei, care să accepte de bunăvoie obligația de a-și face datoria conform dreptății domnului ministru.

Marea aristocrație, și în general nobilimea de astăzi, este descendentă sau a țaranilor slovaci — ca d-voastră domnule ministru, care sînteți totuși maghiaroman, ceea ce poate fi considerat în condițiile deșteptărilor de acum suspect pentru mulți — sau a țaranilor români, ruteni, croați, evrei, armeni ori a altor popoare venite, care se botează sîrguincios cu nume maghiare? Strămoșii majorității acelei nobilimi mari, care au cochetat cu d-l ministru și cu tovarășii săi, au primit domeniile lor întinse, pe bani sau ca donație de la regii care au șezut pe tronul Sfîntului Ștefan. Și această nobilime a ajuns la sapă de lemn. Nobilimea mare care a ajuns, ea sau strămoșii ei, în posesia domeniilor prin bani cîștigați cu trudă (și nu prin camătă ca poporul lui Izrael, apărat cu atîta ardoare de domnul ministru și de tovarășii săi), domeniile cumparate pe cale cinstită au asigurări din partea celor ce le-au vîndut și de la legile care sînt numite de oamenii de știință aviticitate; iar prin desființarea acestor legi — paladiul existenței nobilimii maghiare — această proprietate ar fi trebuit să primească o întărire. Așa sînd lucrurile ar fi trebuit să se specifice în legea [agrară] și anume că vinovați sînt cei ce și-au vîndut pămînturile; deci ei [micii nobili] să-și caute la vînzător satisfacerea aspirațiilor lor la pămînt; domnul ministru a neglijat însă această precizare; cu ocazia întocmirii legii n-a vrut să-i supere pe domnii ce cochetează cu ei, care avînd datorii destule și-au vîndut multe domenii; tot din această cauză, din „clarviziune“ dvs. ați ezitat a susține că se poate neglija problema veșniciei funcției de comite suprem.

Să fiți domnule ministru echitabil și drept față de o femeie, care adoră dreptatea, și să cugetați la cele scrise de ea; iar la proxima Dietă, unde veți avea o influență covârșitoare, să vă îngrijiți să se întocmească o lege dreaptă, dat fiind faptul că deputații vor fi aleși acum nu numai pe banii doamnelor din înalta societate, cum ați fost ales dvs. deputat al comitatului Pesta, ci pe întregul buget al statului. [Legea] rea a fost întocmită de către domnia voastră domnule ministru, deoarece au tăcut în mod laș, fie din complicitate, fie din frică de terorism revoluționar, cei ce ar fi putut lua cuvîntul în apărarea constituției de 800 de ani, în apărarea fericirii Ungariei (care a și încetat să mai fie o patrie a ungarilor, avînd în vedere numărul cetățenilor liberi). Scrieți deci legi în care să se precizeze că cei ce suferă de pe urma legii urbariale să fie despăgubiți de cei ce și-au vîndut domeniile sau de către urmașii lor, ori prin preluarea în mod cinstit a ceea ce a mai rămas din proprietate, achitînd integral costul cumpărării, ori prin plătitura în mod proporțional a părții pierdute de către proprietari; acest lucru este cerut de dreptatea reală, deoarece pentru sutele de mii de oameni ajunși la sapă de lemn se cere deja acum pe pămînt războare; în viața cealaltă, domnul ministru, ucigașul unei națiuni, va trebui fără îndoială să dea socoteală.

Întreb din nou ce fel de dreptate se poate asigura pentru micii nobili, pentru cei ce în condițiile aviticității, pentru menținerea proprietăților cumparate și pentru ca vînzătorii sau urmașii lor să nu aibă posibilitatea de a relua aceste proprietăți, au fost nevoiți a recurge la împrumuturi mai mari decît valoarea pămîntului cumpărat. [Ce fel de dreptate este aceea] în care acești mici nobili, ce au investit sume mari, își pierd banii? Pe cînd domnii

nobili mari risipitori au profitat de bani, cei ce au cumpărat sau urmașii lor, urmează să primească o despăgubire, care nu se poate cumpăra în multe cazuri cu capitalul investit. Legea prevede despăgubirea; dar se pune problema în ce măsură domnii miniștri, care după toate probabilitățile vor cădea, vor avea prilejul să ducă la bun sfârșit acțiunea? Se poate întâmpla și aceea că [proprietarii] vor trebui să se mulțumească cu hîrtii fără nici o valoare, asemenea asignatelor din timpul primei revoluții franceze și să se considere fericiți cu atîta. În cazul că domnul ministru este un om al dreptății și un cavalier — căci așa cum susțin tovarășii dvs. de idei, cavalerismul nu e legat de o naștere strălucită — atunci nu numai că va îndeplini cererea mea, ci despre aceasta sau despre cauzele respingerii ei, mă va înștiința în coloanele oficiosului miniștrilor „Pesti Hîrlap“. Pentru ca răspunsul dvs. să fie înțeles de public, nu sînt împotriva publicării prezentei scrisori. În eventualitatea îndeplinirii cererii, puteți conta pe recunoștința văduvelor și a orfanilor ajunși în sărăcie.

Se spune despre domnul ministru că este bolnav; dacă este așa, poate să-mi răspundă unul din colegii dvs. sau un complice al dvs.; nici unul nu se va teme să poarte corespondența cu o femeie dornică de dreptate.

Concept. Arh. St. Sfîntu Gheorghe. Fond. Arh. fam. Apor. Ms. fasc. VII, nr. 11.

¹ În textul original există un joc de cuvinte intraductibil. Cuvîntul „köztársaság“ are în limba maghiară veche atît sensul de societate, cît și de republică.

² De la prima examinare se poate constata fără nici un dubiu că scrisoarea este scrisă de mîna lui Apor Lázár. Chiar și inventarul vechii arhive a familiei o are în evidență ca un concept autograf al acestuia. Scrisoarea reflectă clar concepția reacționară a nobilimii conservatoare față de transformările înnoitoare și îndeosebi față de problema eliberării și împroprietăririi iobașilor. Totodată constituie o dovadă a atitudinii disprețuitoare a aristocrației față de românii, rutenii și croații, pe care-i consideră „popoare de adunătură“, „venite“, tocmai pentru a justifica asuprirea și exploatarea la care i-au supus feodalii maghiari de-a lungul veacurilor. Aluzia că aceste popoare s-ar boteza „sîrguincios cu nume maghiare“ nu este evident valabilă pentru țaranii români, ruteni sau croați, ci cel mult pentru unele elemente afaceriste, care urmăreau să profite de pe urma maghiarizării. Autorul scrisorii se pare că-l vizează chiar pe Kossuth, că ar fi fost slovac de origine. În anii de după revoluție Apor Lázár va deveni „celebru“, prin atitudinea lui de senior feudal, față de țaranii din Tofalău, pe care îi va alunga din casele lor în plină iarnă.

295

[Brașov, 25—30 aprilie 1848]¹

Bürger Kronstadts!

Es ist nun allzugewiß, daß der gestrige Krawall ein angezetteltes Complot der Ultras war, seht euch vor! Eure Sympathien für die Union tragen schon schöne Früchte! Es sind die strafenden Folgen eurer lieblosen Schmähungen gegen die besser gesinnten Brüder im Sachsenlande. Erare humanum — drum kehrt zu ihnen zurück und bleibt Deutsche! Der Fluch der ganzen deutschen Nation treffe alle Diejenigen, die euch durch Wort und Tat bestimmten eine Partei in der Nation zu nehmen. Fluchet diesen nicht würdigen Parasiten, denn ein Verräter seines Volkes ist von Gott verflucht und verdammt von der Geschichte aller Jahrtausende. Reicht uns die Bruderhand, die wir geschworen eher zu sterben als ungarisch geknechtet zu werden, seid

Sachsen nach deutschen Schrot und Korn und ihr könnt rechnen darauf, daß wir stärker sind als der Hochmuth unserer Tyrannen — Gott ist mit uns!

Für die Freiheit und unser Deutschtum!

(Von den Verschworenen)

N.S. Sie Herr Werter Hauptmann, trachten Sie unsere Stadt bald zu verlassen sonst könnten noch mehr durchgebleuet werden²!

Original. Arh. St. Braşov. Fond. Arh. Magistrat. Braşov. Revoluţia din 1848—1849. Acte scoase, nr. 2. Foto: 11 197—11 198.

¹ Datarea se face cu aproximaţie.

² V. şi adresa judeului regesc M. Filtsch din Miercurea, din 28 aprilie, cu argumente împotriva uniunii Transilvaniei cu Ungaria. *Original.* Arh. St. Braşov. Fond. Acte Magistrat. Braşov, nr. 1 924/1848. Foto: 9 563—9 565.

296

[Fără loc, înainte de 30 aprilie 1848]

Maiestate Augustisimă!

Într-un an fericit când dreptatea omenească cu prea înaltă voinţă maiestăţii voastre publicîndu-se în metropoliă monarhiei şi mîntuind pe popoarele Ungariei din legăturile iobăgiei şi a zeciuelelor celor rele le-au rădicat la demnitatea cetăţeană, crede şi naţiunea românilor ardeleni credincioasă maiestăţii voastre, că i-a venit timpul în care cu supunere omagială să îndrăznească a-şi aşterne iarăşi înaintea tronului maiestăţii voastre prea umilita sa rugăminte pentru reaşezarea în drepturile cetăţene şi receptarea ei în numărul naţiunilor politice ardeleni din care prin nedreptatea timpurilor e scoasă afară.

O naţiune puternică de 1 300 000 suflete şi purtătoare de greutatea patriotice după măsura acestui număr, precumpănitor lăcuitoare în Ardeal — împreună cu naţiunea ungarilor şi săcuilor ca la 500 000 şi a saşilor ca la 172 000, — se roagă nu pentru domnire peste aceste naţiuni conlăcuitoare, ci numai pentru ca să se recunoască şi să se dechiareze prin lege de conştiinţă de stat, care ca un membru al Corpului Organic al statului să aibă de aci înainte iar viaţă politică şi să fie asigurată deplin în căutarea naţionalităţii sale şi a drepturilor cetăţene, politice şi bisericeşti, precum sînt asicurate şi celelalte naţiuni cu care au purtat şi poartă alături toate greutatea cele susţinătoare de patrie.

Naţiunea rugătoare, adusă aici de împăratul Traian¹, a lucrat şi a ţinut ţara aceasta mai bine de 7 sute de ani înainte de venirea ungarilor; la întrarea acestora în Ardeal sub ducele lor Tuhutum românii perzîndu-şi pe al lor duce Gilău au dat mîna de bună voie cu Tuhutum şi pe acesta şi l-au ales domn în locul lui Gilău şi au jurat unul altuia credinţă.

Prin puterea tocmelei aceştia au făcut şi au ţinut ţara de aci înainte alături cu ungarilor şi precum e adevărit diplomatic şi după unirea Ardealului cu Ungaria pe la anul 1291 se află românii şezînd la judecată cu regele şi împreună consultînd despre îmbunătăţirea statului lor, adecă românii după stilul politicii ardeleni de astăzi erau *recepti* ca şi ungarilor, săcuilor şi saşilor cu care

laolaltă se consulta; cu ungurii și cu săcuii și cu sașii alături s-au oștit în toate resbelele și și-au vărsat sîngele de au apărat patria asta pentru ungurii, săcuii și sașii cei de acum și pentru aceia carii pe la a[nul] 1437 au început a face uniunea a 3 națiuni, prin care răsturnînd dreptul public cel adevărat și părtinitoriu românilor ca și celorlalte națiuni ardeleni, au pus temelul dreptului public celui de astăzi, care pe națiunea românilor o scoate afară din a ei casă proprie, ș-osîndește la gradul de jos a unei mase fără cădîntă de a se numi înaintea legii aceea ce a întru adevăr, *națiune romană*, îi ia toată viața politică și îi precurmă calea desfășurării naționale și individuale.

Nesuferitoare, aspre și răsuflătoare de ură în contra românilor sînt legile făcute de cele 3 națiuni de la uniunea asta încoace: Legea apr. p. I, t. I, art. 3 zice despre români: că numai pînă-i va plăcea principelui și ungurilor, săcuiilor și sașilor se suferă în țară (Az oláh vagy görög sectáján lévök, kik pro tempora szenvedtetnek usque ad beneplacitum Principis et Regnicolarum); Legea apr. I, t. 8, a. 1 așa vorbește de națiunea română: în patria asta nici s-au numărat între staturi, nici religiunea lor nu e dintre cele recepte, cu toate acestea pentru folosul țării... se suferă (Noha az Oláh *Natio* az hazában sem statusok közzé nem számláltatott sem vallások nem a recepta religiok közzül való, min azol által propter regni emolumentum miglen patialtatnak); în Apr. p. II, t. 53, a. 1 zice: „fiindcă nici religiunea națiunii române nu e dintre cele patru recepte religiuni, pentru aceea și ordinele călugărești nu s-au acceptat (amint hogy az oláh *nationak* vallásoit! [!] nem a 4 recepta religiok közzül való, úgy az a szerzet, melyben lévök kaluggereknek neveztetnek, nem acceptáltatott, sőt inkább tilalmazott...). Legea Apr. p. II, t. 9, a. 1 vorbește cu despreț despre națiunea română, ca de o națiune lăpădată în următoarele cuvinte: măcar că națiunea română pentru binele public s-a admis în patria asta, totuși neluînd aminte la statul său cel de jos etc. (Noha az oláh, nemzet propter bonum publicum admittaltat ez hazában, mind az által nem vévén eszében állapotjának alacsony voltát...). Legile acestea demustră mai presus de toată îndoială că cele trei națiuni făcînd legile aceste într-adîns au dat uitării cum că românii sub aceleași flamure (steaguri) cu cele 3 națiuni și-au vărsat sîngele pentru patria asta, care în contra a tot dreptului i-au scos din moșia proprie, laolaltă cu ungurul a rădicat trofeele acestea, care sînt cele mai strălucitoare puncturi din istoria ungurească, și să răcem altele. În bătaia din Cîmpul Pînilor căria asemenea istoria puține arată și fără de care ar fi căzut steaua Corvinului Matia, cum a căzut ceva mai tîrziu a lui Ludovik II la Mohaci, împreună s-a oștit și au murit și românul cu ungurul și sasul. Acum să nu fie românii ai romanilor Traiani strănepoți; să nu fie apărat patria asta de la a[nul] 105 pînă la bătaia numită în decurs de 1370 de ani și prin urmare: să nu li avut nice un drept istoric la dînsă, ci să fie venit în țara asta numai înainte de acea bătae, erau vrednici totuși a fi recepti ca să fie frați și în viața politică a patriei, precum au fost frați în moartea pentru mîntuirea ei. Însă cele 3 națiuni recepte pînă acum încă nu au fost în stare a recunoaște și a răsplăti meriturile și credința românilor cătră ele și cătră patrie, ci din contra la fiecare adunare de țară și schimbări politice cel mai de frunte scop le-au fost a scoate pe români din constituțiune și a-i lipsi de toate bunătățile ei. Așa au lucrat de s-au dechiarat scoși prin Diploma Leo-

poldină din 4 dec[embrie] 1691, a căruia punct 5 așa sună: în toate dregătoriale necesare au pentru administrarea poliției, au a dreptății, au a economiei ne vom folosi cu indigeni transilvani adică cu unguri, săcui și sași (in omnibus sive ad politiam, sive justitiam vel oeconomiam administrandum necessarii officii, utamur indigenis transilvanis, hungaris nempe, siculis et saxonibus). Punctul a 6-a așa zice: birurile care vin la fiscul regesc pentru defectul pruncilor au nota infidelității, vom fi plecați a le dărui indigenilor ardeleni binemeritați adică ungurilor, săcuilor și sașilor (: bonis ob defectum prolium aut notam infidelitatis ad fiscum regium devolvendis benemeritas Transilvanos hungaros nempe siculos et saxones indigenes . . . propensi enim dignari). Așa dară punctul cel dintii îi scoate pe români de la toate onorile și dregătoriile politice a țării, celalalt îi scoate de la împărțășirea bunurilor patriei și acelea le dă numai ungurilor, secuilor și sașilor.

Românilor nu le îngăduie legile acestea să-și aleagă și ei dregători din națiunea lor, care să-i apere; așa ei n-au apărători nici lângă împăratul. De aci vine că rugăciunile lor nu pot străbate la împăratul, împiedicându-le ofițarii națiunilor recepte și nimicindu-le rezultatul dorit cu informăciuni sinitre; nici reprezentanți în dietă, — pentru aceea națiunile recepte au legiuit și legiuesc ce le place în contra românilor; nici la Guberniu, nici la Tabla regescă; pe la județele comitatelor, scaunelor, districtelor, magistratelor cetățitor și ale altora locuri de judecată — pentru aceea românii caută să piardă și procesul drept, mai ales când se judecă cu oameni de ai națiunilor recepte.

Inputarea acestor legi escuminecătoare românilor le pune tot dregătorii străini, carii nu cunosc, nici le pasă de lipsele românilor cele sufletești și politice și carii nu sînt mai buni și mai omenoși cu românii decît legile cele făcute în batjocura națiunii române; din adusa cauză dacă răpesc omenii națiunilor recepte pămînturile, pratele, munții și pădurile românilor, dacă-i opresc de la folosul morilor și ale altor proprietăți, de la deprinderea măistriilor și a adefelelor, nelăsîndu-i în țehuri, nici să lucre afară de țehuri; românii n-au unde se plînge, fiind scoși prin constituțiune și condamnați ca să fie străini în casa proprie; nici însuși în asupririle cele multe religioase n-ai nice o mîntuire nicăiri, că fără subsistență politică nici dreptul cunoștienței și a religiunii încă nu se poate apăra; pentru aceea o parte a bisericii românești și astezi geme în legăturile legilor Aprobate celor nesuferibile; iară cealaltă vrînd a se scoate din jugul calvinilor prin uniune au căzut în robia primatului din Ungaria.

Crezînd părinții noștri în seculul trecut că toată nefericirea națiunii noastre române să naște din constituțiunea țării, au dat rugămintea de la a[nul] 1744, ca să se primească și națiunea românească, precum sînt primite cele 3. Rugămintea s-au repetit la 1791, însă tot fără folos, că cele 3 națiuni recepte în loc să primească pe națiunea românească, au legiuit în art. 6/1744, că nobilii români să se primească în sînul națiunii ungurești; acest articol au făcut soartea românilor mai periculoasă decum a fost înainte de dînsul, că acum și dacă apucă la dregătorii, înceată de a fi români, se prefac în unguri și în alte limbi. Românii nobili, preoții, militarii și din toate clasele poporului își cresc feciorii prin școale cu speșele lor, carii dacă ajung la dregătorii, atunci se unguresc și nu mai întorc națiunii lor speșele acestea cum s-ar cădea; și așa națiunii române i se face pagubă și economică și națiunaria. Pe

calea aceasta ș-au perdut națiunea românească cea mai mare parte a nobilimei sale; rare familii nobile se află astăzi între unguri, care să nu-și tragă vița din români; românii cu cât se cultivează mai mulți, cu atîta perde mai mult, că cei cîți întră în dregătorii și fiind acestea după constituțiune numai a ungușilor, săcuilor și sașilor îi sorb pe români și-i desbracă de naționalitatea lor; atare români desbrăcați de naționalitate, desbracă și amorul cătră frații lor români, se arată mai răi românilor chiar și decît străinii, se prefac, se ascund, își mută numele, vorbesc și lucră în contra românilor, ca să nu-i priceapă că sînt români; puțini au fost pînă acuma carii nu și-au negat originea lor română dacă a întrat într-o dregătorie; însă și feciorii acestora s-au prefăcut în unguri și în alte limbi; și românilor nu le rămîne fără trista aducere aminte că cutare și cutare (Vezi proeptul instanței românilor de la 1791) se trage din români². Despre partea națiunii săsești nu s-au întîmplat atare scădere individuale națiunii românești, că încă nu avem esemplu să fie ajuns vreun român la dregătorie între sași. Pentru întemeierea unui viitoriu mai fericit, națiunea română cu umilință se pleacă înaintea tronului maiestății voastre și se roagă de următoarele: principiul deplinei egalități și al libertății să se întindă și să se aplece la întreaga nație română locuitoare în Transilvania întru toate ramurile vieții politice, civile, religioase. Deci:

1) Raporturile urbariale să inceteze îndată, legiindu-se descumpărarea clasei iobăgite și despăgubirea foștilor lor proprietari numai prin stat, iar nu prin înșii iobagii, carii din veacuri de cînd poartă jugul servituții, plătiră capitaluri și interese însutite;

2) Principiul comunei purtări a sarcinilor publice subț orice numire să se aplece iarăși îndată de la închiderea Dietei din est timp;

3) Limba diplomatică a țarei va fi cea legiuită la 1847 — aceeași însă nu va putea prejudeca întru nimica naționalităților genetice; orice încercare de a deznaționaliza pe românii transilvăni este numai osteneală deșartă, luptă în contra naturei, totodată în contra unei majorități genetice foarte cumpănitoare, luptă oarbă în contra unei literaturae care nu mai poate spune; din aceste se vede că limba maghiară în Transilvania nu poate lua alt loc decît numai cel ținut de latina în raport cătră naționalități; de aici încolo limbile își întră în drepturile lor dictate și strîns demîndate de natură; — iar împreunata lor cruțare și respectare va nainta cea mai sinceră fraternitate popoarele transilvane; acea cruțare noi o prîvim în următoarele:

a) în adunanțele de ținuturi și de comități, unde locitorii sînt numai români, dezbaterile firește vor curge numai în limba românească; unde sînt mestecați tare, vor curge în amîndouă limbile, dacă în una singură nu se vor putea înțelege; iar raporturile cătră Guberniu vor merge în limba diplomatică; b) toate legile țării se vor publica și românește în o traducție autentică; c) toate hîrțile Guberniului, cum rescripte, decrete ș.a. se vor publica pe la jurisdicțiuni și la dicasteriuri și se vor publica prin un buletin oficial, care va eși în două limbe osebit, pentru că numai pe calea aceasta se pot controla oficialii la împlinirea legilor și a mandatelor, numai așa poporul poate fi scutit de nemărginitele trăgînări ale procesurilor, numai așa poate el veni la cunoașterea măsurilor Guberniului, pe care pînă acum o parte a oficialilor le știa pitula; d) în toate ținuturile locuite numai de români sau mestecate, oficialii publici vor fi datori pe lîngă cea diplomatică

a cunoaște și limba română, pentru ca să se poată înțelege cu poporul; e) limba școlastică în comunitățile române, cum și în toate clasele de la Blaj și în seminarul gr. n. u. din Sibiu va fi numai româna; iar pentru învățarea limbei diplomatice se va întemeia câte o catedră sau și două cu speșele statului la Blaj și la Sibiu; tot această lege se va păzi și în privința altor clase gimnasiale sau academice, care s-ar mai rădica după timpuri în ținuturi locuite de români; însă tocmai așa și pe la institutele mai mari maghiare și șase va fi câte o catedră de limba română; f) atît mai vîrtos limba bisericii, a episcopiei, a rîndurilor bisericești unit și neunit, a consistoarelor și în toate corespondințele episcopiiilor și ale consistorielor cu Guberniul vor curge în cea diplomatică ungurească;

4) Egalitatea și libertatea religioasă noi o înțelegem și o aplecăm așa:

a) alegerea episcopilor să nu ne fie țarmurită, nici intrigată ca pînă acum, niciodată ca vacanța scaunului episcopesc să nu poată dura mai mult de un an; b) dacă cumva nenorocitul spirit de prozelitism încă tot n-ar părăsi pe români, biserice și școala, cum și porțiunea canonică să rămînă în proprietatea părții care nu-și pără[șeste] confesiunea, fie aceea majoritate sau minoritate, unită ori neunită, tot atîta; c) episcopii să aibă dreptul nețarmurit și prin Gubern neatîrnat a conchiema sinod bisericesc, în fieștecare an, care va legui și va dispune toate trebile interne ale respectivului cler, disciplină, rit, fundații; d) sinodul va fi compus din atâți preoți cîte sînt protopopiaturile și tot din toți mireni, carii se vor alege, preoții de către cler, mireni prin deputați ai comunităților; consultățiile sinoadelor se vor ținea deschise, pentru care orice înrîurire de comisari va lipsi; sinodul să se deschidă neapărat cel mul[t] pînă la 1 iulie 1848; e) episcopia Făgărașului reșezătoare în Blaj se va subtrage ipso facto de sub jurisdicțiunea primatului din Strigon, carea niciodată nu fu recunoscut de către cler și popor, ci încărcată în silă și pe ascuns; episcopul Blajului își va recîștiga titula și deplina jurisdicție de mitropolie ai cărei sufraganei sînt cunoscuți din istorie; f) episcopia Sibiului va fi scutită de orice amestec al mitropoliei Karlovițului, iar voidnd a se uni cu episcopiile românești n. u. din Ungaria spre a-și alege un mitropolit, să nu fie oprită; dacă episcopii r[omano] catolici vor avea și pe venitoriu scaun și vot în Dieta provincială sau și în Dieta Ungariei, să-l aibă nesmintit și episcopii românești fără osebite de unit ori neunit;

5) școale comunale să se ridice preste tot fără nici o întîrziere cu speșele statului; în comitatul Hunedoarei și în districtul Făgărașului, care numai din lipsa școalelor precalculată prin politică sînt așa rămase în cultură, să se ridice cîte un gimnaziu pentru români, fiind populația acestor ținuturi mai toată română; liceul Blajului să se înalțe la rang de universitate, iar între clasele normale și gimnazia[le] să rădice și o școală tehnică pe 3 ani; în Abrud să se rădice o școală asemenea celei de la Semniț; în Brașov o școală mare comercială;

6) regimentele românești de graniță să fie reasezate în drepturile lor politice provințiale, ca din acelea încă să se poată alege oficiali și deputați; granițerii să-și aleagă singur[i] pe ai lor ofițeri; școalele ostășești din Năsăud și Orlat să se adauge cu clase matematice și preste tot să se îmbunătățească; averea regimentelor să nu mai fie manipulată în Viena; epitropia despotică în ramul economiei lor comunale să încete;

7) în privința tuturor reformelor generale din patrie românii transilvăni primesc și apără principiile manifestate în cele 12 puncturi ale Ungariei din 15 martie 1848; așa înțelegem noi libertatea și egalitatea, pentru care îmbiem pe toți compatrioții³.

Copie contemporană. Bibl. Acad. R.S.R., București, Ms. rom., nr. 970, f. 260—264. Foto: 4 653—4 661.

¹ Autorii erau adepți ai teoriei latiniste, care exagera rolul coloniștilor romani în formarea poporului român, neglijând aportul elementului autohton daco-get.

² E vorba de o minoritate cunoscută pînă în 1918 sub numele de „români renegați“.

³ Documentul reprezintă o petiție redactată înainte de 30 aprilie 1848. Deși este adresată împăratului, petiția se înscrie în seria documentelor nr. 59, 94, 144, 159, 272, din vol. I., care împreună au formulat și precizat programul de emancipare politică a românilor din primele săptămîni ale revoluției. Autorii ei revendică chiar de la început recunoașterea românilor ca națiune politică și deci egala lor îndreptățire cu maghiarii, secuii și sașii.

În ce privește tonul cu care se pretinde recunoașterea românilor ca națiune politică, petiția amintește de manifestul lui Bărnuțiu. În comparație cu documentele de la Cluj, Brașov și Mediaș, petiția aduce în plus și argumentele cuprinse în „Supplexurile“ din 1744 și 1791, pentru a convinge pe monarh să pună capăt stării de inferioritate în care erau ținuți românii. Influența manifestului lui Bărnuțiu poate fi sesizată și în felul cum se formulează revendicările privind: înlăturarea pericolului maghiarizării românilor; desființarea servituțiilor feudale fără nici o despăgubire din partea iobagilor; egala îndreptățire a românilor cu celelalte naționalități în domeniul școlar, bisericesc etc. În partea finală autorii petiției precizează că sînt de acord cu principiile cuprinse în cele 12 puncte de la Pesta, pe baza cărora înțeleg să li se recunoască românilor libertatea și egalitatea, dar nu amintesc nimic de uniune, nici măcar într-o formă condiționată.

INDICE DE LOCALITĂȚI*

A

Abrud, XVI, XVIII, XXIX, XXXI, XXXVII, XXXIX, XLI, LIII, LIV, LXI—LXII, 11, 12, 14, 15, 16, 56, 57, 58, 117, 134, 174, 249, 283, 288, 303, 304, 305, 317, 318, 354, 355, 356, 357, 384, 402, 428, 429, 430, 445

Abrudbánya v. **Ábrud**

Abrudfalva v. **Abrud-Sat**

Abrud-Sat, XXXI, LV, 117, 316, 317

Aciuța, XXIV, XLVII, 167, 169, 170, 171, 172, 173

Agîrbiciu v. **Viișoara**

Agnetheln v. **Agnita**

Agnita, XVIII, 61

Agriș v. **Agrișu Mare**

Agrișu Mare, XXXIII, LVI, 341, 342

Aiud, XVII, XIX, XXII, XXVI, XXIX, XXXII, XXXIV, XXXV, XL, XLII, XLIII, XLV, XLIX, LIII, LV, LVII, LIX, 42, 43, 71, 72, 97, 98, 99, 117, 118, 119, 211, 212, 283, 328, 329, 354, 355, 356, 357, 360, 361, 385, 402

Alba Iulia, XVIII, XXI, XXVIII, XXX, XLI, XLIV, LIV, 53, 54, 58, 111, 112, 211, 212, 247, 249, 294, 295, 302, 315, 317

Alparét v. **Bobilna**

Alsó Jára v. **Iara**

Alsó Kápolna v. **Căpîlna de Jos**

Alsó Podsága v. **Poșaga de Jos**

Alsó Szoltsva v. **Sălcîua de Jos**

Amăți, 30

Apateu, 213, 214

Apáti v. **Apateu**

Arad, XIX, XXII, XXVI, XXIX, XXX, XXXIII, XXXVI, XXXVII, XV, XLI, XLII, XLV, XLIX, LII, LVI, LIX, LXI—LXII, 64, 72, 74, 97, 128, 130, 131, 133, 192, 193, 209, 214, 215, 234, 262, 263, 264, 265, 266, 268, 292, 293, 294, 315, 339, 341, 342, 343, 348, 382, 383, 393, 394, 395, 396, 401, 419, 420, 432

Aranyos Polyán v. **Poiana**

Ardud, 30

Ardusat, XXXIII, XLV, LVI, 125, 126, 127, 128, 346

Asuaju de Sus, 123, 124

Așchileu, XXXVI, LX, 409

Așchileu Mic, XXXVI, LX, 410

Atsutzta v. **Aciuța**

Auria [corect: **Aurarium**, una din denumirile medievale ale **Abrudului**] v. **Abrud**

Avram Iancu, XX, 16

B

Baia de Arieș, 429

Baia de Criș, XXIV, XLVII, 166, 168, 171, 172, 174

Baia Mare, 380

Baia Sprie, 346

Balc, XXVII, L, 239, 240, 242

Balásfalva v. **Blaj**

Balásháza v. **Bălan**

Balásfalva v. **Blaj**

Banská Štiavnica [R. S. Cehoslovacă], 256, 257, 445.

Barakony v. **Berechiu**

Barlafalu v. **Borlești**

Bágy v. **Bădeni**

Bályog v. **Balc**

Bánffyhunyd v. **Huedin**

Bădeni, XXIV, XLVIII, 189

Băișoara, 190

Băița, 123, 271

Bălan, 164, 165

Beiuș, XLII, 74

Bela Crkva [R. S. F. Iugoslavia], 231, 232

Berechiu, 213, 214

Bereck v. **Brețcu**

Beszterce v. **Bistrița**

Bécs v. **Viena**

Bélzerénd v. **Zerindu Mic**

Biia, XXIV, XLVIII, 184, 185, 186, 363

Bikó[telep] v. **Rovina**

Biserica Alba v. **Bela Crkva** [R. S. F. Iugoslavia]

Bistra, 429

Bistrica v. **Bistrița**

Bistritz v. **Bistrița**

Bistrița, XVII, XXI, XXVI, XXVII, XXXI, XL, XLIV, L, LIV, 36, 54, 80, 183,

* Indicii de localități și de persoane au fost întocmiți de Károlyi Dénes, cercetător științific la Institutul de istorie și arheologie din Cluj-Napoca. Trimiterile din indici se fac la pagină.

- 225, 227, 229, 248, 309, 310, 354, 355, 418
- Bîrsău de Sus**, 123, 124
- Blaj**, XV, XVIII, XX, XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXV, XXVI, XXVII, XXX, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVII, XLII, XLIII, XLIV, XLV, XLVII, XLVIII, XLIX, L, LIII, LV, LVII, LVIII, LIX, LX, 19, 59, 70, 71, 79, 80, 96, 107, 108, 109, 110, 111, 118, 119, 134, 152, 154, 174, 179, 182, 184, 185, 186, 194, 195, 200, 201, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 221, 229, 230, 244, 245, 283, 289, 290, 303, 304, 314, 315, 316, 326, 327, 329, 330, 337, 351, 359, 360, 362, 363, 364, 365, 374, 385, 392, 393, 402, 403, 415, 423, 424, 429, 444, 445
- Blasendorf v. Blaj**
- Blasiu, Blașiu v. Blaj**
- Blás v. Blaj**
- Boarta**, 425
- Bobîlna**, XXIX, LIII, 261, 262, 284
- Bod**, XXXV
- Boitza v. Boița**
- Boița**, 405, 406
- Boiu**, 362, 364
- Boldogfalva v. Sîntămărie**
- Bolya v. Buia**
- Bonchida, Boncida, Bonczida, Bontshida, Bontzhida v. Bontida**
- Bontida**, XXIV, XXV, XXVI, XXVII, XXXIV, XXXV, XLVIII, L, LI, LVII, LVIII, 183, 203, 221, 222, 243, 365, 367, 376, 377, 378
- Borhid v. Valea Vinului**
- Borlești**, 125, 127
- Boros Sebes v. Șebiș**
- Brad**, 173
- Braila v. Brăila**
- Bran**, XVIII, XLI, 45
- Branyicska v. Brănișca**
- Brasiov, Brasó, Brassó v. Brașov**
- Brașov** XVII, XVIII, XIX, XX, XXI, XXIII, XXVIII, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXV, XXXVII, XXXVIII, XL, XLI, XLII, XLIII, XLIV, XLVI, XLVII, XLVIII, LI, LV, LVI, LVII, LX, LXI—LXII, 20, 21, 22, 23, 37, 38, 42, 45, 54, 55, 59, 61, 63, 76, 77, 89, 91, 93, 95, 107, 109, 110, 112, 159, 160, 161, 162, 186, 187, 194, 210, 252, 254, 298, 320, 329, 330, 331, 332, 333, 336, 388, 418, 440, 441, 445, 446, 447, 448, 449, 450
- Bratislava [R. S. Cehoslovacă]**, XVI, XX, XXXIX, XLIII, 1, 2, 3, 5, 8, 76, 95, 105, 122, 199, 256, 257, 269
- Brăila**, XXXVI, LX, 403, 404
- Brănișca**, XXI, 100, 101, 370, 371
- Bretea Mureșană**, XXXVI, LX, 405
- Brettey v. Bretea Mureșană**
- Brețcu**, XXXVII, LXI—LXII, 430, 431
- Broos v. Orăștie**
- Bucerdea Grînoasă**, XXXI, 315
- Bucium**, XXXI, LV, 316, 317, 426, 428
- Bucsum v. Bucium**
- București**, XV, XX, XXII, XXIV, XXV, XLIII, XLV, XLVII, XLVIII, 23, 96, 97, 134, 136, 154, 193, 195, 221, 373, 403, 415, 436
- Buda [azi înglobat în Budapesta]**, XXXI, XXXIV, LIV, LVII, 313, 314
- Budapest, Buda-Pest v. Budapesta**
- Budapesta**, XV, XVIII, XXIII, XXVII, XXIX, XXXI, XXXV, XXXVI, XLVI, LI, LIII, LIV, LVIII, LX, 11, 13, 15, 16, 17, 20, 22, 24, 36, 38, 49, 53, 58, 65, 70, 72, 78, 79, 81, 87, 89, 93, 95, 99, 106, 107, 108, 110, 111, 112, 115, 117, 118, 119, 120, 128, 133, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 148, 151, 153, 154, 156, 163, 165, 171, 178, 181, 182, 184, 186, 187, 188, 191, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 212, 215, 222, 226, 230, 233, 244, 245, 246, 249, 251, 253, 256, 258, 260, 261, 262, 264, 266, 273, 281, 283, 284, 286, 287, 295, 297, 299, 300, 302, 304, 305, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 319, 321, 322, 323, 326, 328, 329, 337, 339, 343, 345, 346, 350, 353, 356, 357, 358, 360, 361, 364, 365, 368, 369, 376, 377, 379, 381, 382, 384, 385, 386, 391, 393, 396, 402, 404, 406, 407, 409, 410, 411, 412, 416, 419, 422, 424, 430, 431, 435, 436, 438
- Budești**, XXIV, XLVII, 167, 169, 170, 171, 172, 173
- Budurleni**, 322
- Bugyesd, Bugyest v. Budești**
- Buia**, XXXIII, XXXVII, LVII, LXI—LXI, 349, 350, 359, 419, 424, 425, 426
- Bukarest v. București**
- Bun v. Boiu**
- Buza**, 372
- Búzás Bocsárd v. Bucerdea Grînoasă**

C

- Cara**, XXIV, XLVII, 178, 179.
- Carei**, XXV, XXXIII, XLVIII, LVI, 1°, 191, 345, 346
- Carloviț v. Karlowitz**
- Carlsburg v. Alba Iulia**
- Călărași**, XXI, XXII, XXIV, XXX, XXXI, XLV, XLVIII, LIV, LV, 114, 115, 141, 188, 189, 259, 291, 326, 327, 328
- Căpîlna de Jos**, XXXIV, LVII, 184, 185, 229, 230, 363
- Cărpiniș**, XXXI, LV, 316, 317
- Cege v. Țaga**
- Cehu Silvaniei**, XXI, XXII, XXXV, XLV, 104, 122, 123, 124, 125, 197, 381
- Cenade**, XXXI, 109, 110, 316
- Cermei**, 213, 347, 348
- Cernăuți v. Cernovic [U.R.S.S.]**
- Cetatea de Baltă**, 19
- Cetea**, 119
- Cheia**, XXXIII, LVI, 346, 347
- Cichinda v. Kikinda [R. S. F. Iugoslavia]**
- Chier**, XXV, XLVIII, XLIX, 191, 192, 309
- Chintelnic**, XXVI, L, 221, 222
- Chiuiești**, XXXIV, LVII, 364, 365

Cincu, XVIII, XLI, 54, 61, 62, 254
Ciocman, 196, 198
Ciubăncuța, XXIX, LIII, 261, 262, 284
Ciumești, XXXIII, LVI, 345
Cîmpeni, XIX, XXV, XLII, 12, 74, 75, 76,
117, 190, 426, 427, 428
Cîmpia Turzii, 204, 205, 290, 291
Claudiopolis v. Cluj
Clausenburg v. Cluj
Cluj, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX,
XXI, XXII, XXV, XXVI, XXVII,
XXVIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXII,
XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVII,
XXXIX, XL, XLI, XLII, XLIII, XLIV,
XLV, XLVI, XLVII, XLVIII, XLIX, L,
LI, LIII, LIV, LVII, LVIII, LIX, LX,
LXI—LXII, 8, 11, 13, 15, 16, 17, 18, 20,
32, 33, 35, 36, 45, 47, 49, 52, 53, 58,
66, 67, 69, 70, 76, 77, 78, 79, 81, 86,
87, 92, 105, 106, 107, 109, 110, 111,
139, 140, 141, 142, 143, 144, 165, 175,
176, 179, 180, 183, 184, 195, 198, 202,
203, 204, 205, 220, 221, 237, 238, 242,
244, 245, 247, 248, 249, 256, 258, 261,
281, 282, 283, 284, 286, 287, 288, 290,
291, 297, 298, 299, 300, 301, 302,, 303,
304, 305, 306, 309, 310, 311, 312, 313,
314, 320, 321, 322, 323, 352, 353, 354,
355, 356, 357, 372, 373, 375, 376, 377,
378, 379, 383, 384, 386, 402, 407, 408,
409, 410, 418, 420, 426, 428, 429, 446,
447, 448, 449, 450

Cluj-Napoca, XV, 31, 44, 52, 54, 59, 66,
69, 76, 80, 89, 97, 100, 102, 105, 115,
122, 136, 138, 151, 177, 187, 189,
190, 199, 202, 205, 206, 225, 238, 239,
242, 246, 259, 287, 289, 307, 347, 352,
372, 374, 381

Clusiu, Cluș v. Cluj

Codlea, XXVIII, LI

Cojocna, XVII, XXXII, XL, LV, 36, 323,
324, 326

Comana [de Jos], 134

Colțești, XX, XLIII, 98, 106

Coșea Mică, XXVI, XXXIII, XXXVII, L,
LXI—LXII, 225, 226, 433

Cornești, XXI, XXXII, XLIV, XLV, LV,
114, 115, 326, 327, 328

Covăsinț, 293, 294

Cremenea, XXIV, 182

Cristorel, XXXVI, LX, 408

Cronstadt v. Brașov

Csanád v. Cenade

Csáki Gorbó v. Gîrbou

Csermó v. Cermei

Csiksomlyó, Csík Somlyó v. Șumuleu

Csik Szereda v. Miercurea-Ciuc

Csokmány v. Ciocman

Csomaköz v. Ciumești

Curtachiarii v. Chier

Černovic [U.R.S.S.], 97

D

Dees v. Dej

Dej, XXVIII, XXIX, XXXVII, LII, LIII,
LXI—LXII, 198, 249, 260, 261, 262,
284, 354, 355, 356, 357, 422, 423

Deutsch Pian, Deutsch Pien v. Pianu de Jos
Deva, 382, 406

Dées, Déés, Dés, Dézs v. Dej

Décúsakna v. Ocna Dejului

Déva v. Deva

Dicső Szent Márton v. Tîrnăveni

Dobolii de Jos, 295

Dognácska v. Dognecca

Dognecca, XXVI, XLIX, 215, 216, 217,
218, 219, 250

Drag, Dragh, Dráág, Drág v. Dragu

Dragu, XXII, XXIV, XXVI, XXVII,
XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVII,
XLVI, XLVII, L, LI, LVII, LVIII, LIX,
LX, LXI—LXII, 142, 143, 178, 222, 242,
243, 244, 297, 311, 365, 366, 367, 368, 369,
378, 386, 408, 409, 410, 420, 421, 422

Drăgoteni, 74

Dumbrava, XXIV, XLVII, 167, 169, 172

Dumbráva v. Dumbrava

E

Egerbegy v. Vișoara

Elek [R. P. Ungarâ], XXXVI, LIX, 396,
398, 400

Enyed v. Aiud

Erdőszáda v. Ardasut

Esztergom [R. P. Ungarâ], 445

F

Fajsz, Fájsz v. Feisa

Feisa, XXXIV, LVII, 184, 185, 186, 229,
363

Fejérttemplom v. Bela Crkva [(R. S. F. Iu-
goslavia)]

Feketegyarmat v. Iermata Neagră

Felménes v. Minișu de Sus

Felső Berekszó v. Bîrsău de Sus

Felső Csobánka v. Cibăncuța

Felső Podșaga v. Poșaga de Sus

Felső Szivágy v. Asuaju de Sus

Feneriş, 74

Fiatfalva v. Filiaș

Filia, XXIV, XLVIII, 186, 187

Filiaș, XXIV, XLVII, 181

Fizeș, XXXIV, LVII, 366, 367

Földvár v. Războieni-Cetate

Füle v. Filia

Füzes v. Fizeș

G

Galsa v. Galșa

Galșa, 234, 383

Gárdány v. Gîrdan

Ghindari, 162, 163

Giurtelecu Hododului, 240, 241

Giurtelecu Șimleului, XXVII, LI, 393

Gîrbou, XXXIV, XXXV, LIV, LVII, LVIII,
196, 198, 311, 365, 367, 377

Gîrdan, 126, 127

Gorbó v. Gîrbou

Gothatea, 405, 406

Gothátya v. Gothatea
Grosschenk, Großschenk v. Cincu
Gura Văii, XXIV, XLVII, 167, 169, 172,
173
Guravoj v. Gura Văii
Gyéres v. Cîmpia Turzii
Györgyfalva v. Giurtelecu Hododului
Gyula [R. P. Ungară], 263, 397, 399
Gyulavarsánd, Gyula Varsánd, Gyula-Var-
sánd v. Vărşand

H

Halmagiu v. Hălmaġiu
Harasztos v. Călăraşi
Hatzfeld v. Jimbolia
Hălmaġiu, XXIV, XLVII, 74, 172, 173
Hărăstăş v. Călăraşi
Hermannstadt v. Sibiu
Hidas v. Podeni
Hídvég v. Măerişte
Hollómező v. Măgoaja
Hosszúaszó v. Huseni
Hoszfalu [Hosszfalu] v. Satulung [în-
gloabă azi oraşului Săcele]
Huedin, XXI, XLIV, 106
Huseni, XXXI, 413
Husia, 103, 105
Huszia v. Husia
Hususău v. Valea Lungă
Huszuaszó v. Valea Lungă

I

Iacobeni, 289
Iara, 288, 289, 427
Iara de Jos v. Iara
Iclod, 207
Iermata Neagră, 213
Ilia, XXXVI, LX, 404, 405
Ilieni, XXX, LIII, 294, 295, 389, 390, 391
Illye v. Ilia
Illyefalva v. Ilieni
Ineu, 74, 348, 349
Izvoarele [jud. Alba], XX, XLIII, 98
Izvoarele [jud. Maramureş], XX, XLIII, 82,
84, 85

J

Jac, 103, 105
Jára v. Iara
Jenopolie v. Ineu
Jenó v. Ineu
Jibou, XXI, XXV, XLIV, XLVIII, 102, 104,
105, 175, 195, 197, 198, 199, 201, 202,
240, 242
Jidvei, 184, 185
Jimbolia, XXXVI, LIX, 401

K

Karlovic v. Karlowitz
Karlovič v. Karlowitz
Karlowitz [azi Srijemski Karlovci — R. S. F.

Iugoslavia], XXXI, LV, 268, 269, 271,
318, 319, 435, 445
Karlsburg v. Alba Iulia
Karra v. Cara
Kápolna v. Căpîlna de Jos
Károlvic v. Karlowitz
Károlyfehérvár, Károlyfehérvár, Károly Fe-
hérvár v. Alba Iulia
Kendilóna v. Luna de Jos
Kentelke v. Chintelnic
Kerelószentpál v. Sînpaul
Kerpenyes v. Cărpiniş
Kétegyháza [R. P. Ungară], 399
Kézdivásárhely v. Tîrgu Secuiesc
Kikinda [R. S. F. Iugoslavia]
Kisbánya v. Băişoara
Kismajtény, Kis Majtény v. Moftinu Mic
Kis Patzal v. Izvoarele
Klausenburg v. Cluj
Kleinkopisch, Klein Kopisch, Klein-Kopisch
v. Copsa Mică
Kolos v. Cojocna
Kolosvár, Kolozsvár v. Cluj
Kovasintz, Kovaszintz v. Covăşint
Körösbánya v. Baia de Criş
Kövend v. Plăieşti
Kresztaménes v. Minişel
Kronstadt v. Braşov
Kurtakér v. Chier

L

Lancrăm, XXVI, XXXII, XXXV, I, LVI,
LIX
Langendorf v. Satulung [azi înglobat oraşu-
lui Săcele]
Lechinţa, XXV, XXVI, XXXV, XI.VIII, L,
LVIII, 203, 204, 221, 222, 376
Lechnitz, Lekentze v. Lechinţa
Leschkirch v. Nocrich
Lipău, XXII, XXXIII, XLV, LVI, 126, 127,
346
Lippó v. Lipău
Lóna v. Luna
Lóna v. Luna de Jos
Lugoş, XXVIII, II, 233, 252, 253
Lugoj v. Lugoj
Luna, 290, 291
Luna de Jos, XXX, LIII, 66, 259, 296, 297
368
Lunca, 288, 289
Lunka v. Lunca
Lupşa Mare v. Lupşa

M

Macea, XXVI, XLIX, 214, 215, 315
Magyar Bénye v. Biia
Makfalva v. Ghindari
Marca, 207
Marghita, 83, 85
Margita v. Marghita
Maros Illye v. Ilia
Marosújvár v. Ocna Mureş

Mureș
Mácsa v. Macea
Mărește, XXVII, LI, 240, 241
Măgoaja, XXXIV, XXXVII, LVII, LXI—
 LXII, 364, 365, 423
Mănărade, 329, 413
Medgyes, Medias, Mediasch v. Mediaș
Mediaș, XVIII, XX, XXII, XXVI, XXXI,
 XXXVII, XLI, XLIII, XLV, L, LXI—
 LXII, 21, 53, 54, 81, 140, 225, 226, 229,
 230, 254, 316, 350, 351, 433, 446—450
Medgyes v. Mediaș
Mercurea, 42, 54, 441
Metiș, XXII, XXXIV, XLV, LVII, 119,
 120, 121, 122, 359, 360
Meziad, XIX, XLII, 74
Mésző v. Cheia
Miercurea Ciuc, XVII, XL, 31, 45, 112
Mihályfalva v. Boarta
Minișel, 341
Mișu de Sus, XXXIII, LVI, 341
Mirșid, 103, 105
Miske v. Mișca
Mișca, 213, 214
Mizieș, 74
Mociu, XXV, XLIX, 164, 165, 204
Moftinu Mic, XXV, XLVIII, 190, 191, 345,
 346

Mohaci v. Mohács
Mohács [R. P. Ungarã], 442
Moldova v. Moldova Veche
Moldova Veche [azi înglobat în orașul Mol-
 dova Nouă], 231, 232
Moldovenești, 346, 347
Monariu, XXXI, 316
Monora v. Mănărade
Monora v. Monariu
Motiș, 123, 124, 125, 381
Mosóabánya v. Băița
Mócs v. Mociu
Mutos v. Motiș
Mühlbach v. Sebeș

N

Nadeș v. Nadeșu Săsesc
Nadeșu Săsesc, 362, 363
Nagy Ág v. Săcărîmb
Nagy Baja v. Baia Mare
Nagyenyed, Nagy Enyed v. Aiud
Nagyhalmagy v. Hălmațiu
Nagykároly, Nagy Károly v. Carei
Nagy Patzal v. Viișoara
Nagy Szeben v. Sibiu
Nagy Várad v. Oradea
Nagy Zerénd v. Zerind
Nassodt, Naszód v. Năsăud
Nádas v. Nadeșu Săsesc
Năsăud, XXIX, LIII, LVII, 229, 247, 248,
 282, 353, 354, 355, 356, 357, 418, 445
Nicoleni, 184, 185
Nocrich, 54
Novi Sad [R. S. F. Iugoslavia], XIX, XLII,
 72, 73, 435
Nyírséd v. Mirșid

Oar, 26, 29
Ocna Dejului, 182, 423, 424
Ocna Mureș 385
Odești, 124
Odorheiu Secuiesc, XVII, XL, 43, 44, 63
Olosig [azi înglobat municipiului **Oradea**],
 XXIX, LII, 269, 270, 272
Orade v. Oradea
Oradea, XX, XXXIII, XLIII, LVI, 24, 74,
 82, 85, 97, 193, 271, 348, 349, 382, 426,
 428
Oradia Mare, Oradie v. Oradea
Oravicabánya, Oravitz, Orawitz v. Oravița
Oravița, XXVII, XXVIII, XXXIV, XXXVI,
 L, LI, LVIII, LX, 233, 234, 235, 236,
 250, 251, 252, 369, 370, 380, 411
Orăștie, 54, 63, 254
Orlat, 445
Oșorhei, Oșorhei v. Tírgu Mureș
Oșorhel, XXIV, XLVII, 182
Ozun, XXXIII, XXXVII, LVI, LX, 294,
 337, 338, 339, 390, 391, 417, 430, 431
Ó Moldova v. Moldova Veche
Óvári v. Oar
Orményes v. Urmenis

P

Panciova, Pancsova v. Pančevo [R. S. F.
 Iugoslavia]
Pančevo [R. S. F. Iugoslavia], 231, 232,
 233
Panticeu, XXIV, XLVIII, 183, 297
Paris, 135, 136
Páncélcseh v. Panticeu
Pățalu Mare v. Viișoara
Pățalu Mic v. Izvoarele
Pățaluri v. Pățalu Mare și Pățalu Mic
Păulești, XVII, XL, 26
Pecica, XXX, XXXVII, LIII, LXI—LXII,
 291, 292, 431, 432
Pecseitzeg v. Chiuiești
Pest, Peth, Pestia, v. Pesta
Pesta [azi înglobat în **Budapesta**], XV, XIX,
 XX, XXII, XXIV, XXV, XXVIII,
 XXXIV, XXXV, XXXVI, XLII, XLIII,
 XLV, XLVII, XLIX, LI, LII, LVII, LVIII,
 LX, 3, 5, 26, 61, 68, 73, 76, 81, 92,
 93, 95, 105, 130, 133, 137, 138, 175,
 176, 180, 181, 195, 196, 198, 205, 206,
 233, 239, 256, 257, 258, 267, 268, 314,
 357, 358, 370, 371, 379, 381, 412, 439,
 446—450
Peșta, Pešt v. Pesta
Petreasa [contopit în **Șoimuș**], 74
Pécska v. Pecica
Pianu de Jos, XXXII, XXXV, 227, 337, 387
Pilu, 266, 399
Plăiești, XXIV, XXXIII, XLVIII, LVI, 187,
 188, 302, 346, 347
Pleskutza v. Pleșcuța
Pleșcuța, 167, 169, 173
Ploiești, 193
Podeni, 260

Poiana, XVIII, XXX, XLI, LIII, 58, 59,
290, 291
Poiana Arieșului v. Poiana
Poján, Polján, Polyán v. Poiana
Popeni, 202
Poșaga de Jos, 288, 289
Poșaga de Sus, 288, 289
Poșoniu v. Bratislava [R. S. Cehoslovacă]
Pozson, Preßburg v. Bratislava [R. S. Ce-
hoslovacă]
Puini, 94
Pujon v. Puini

R

Radna, XXX, LIII, 293, 294
Radu Vodă [jud. Ilfov], 135
Râscruți, XXV, XXVII, XXXIV, XXXV,
XLVIII, LI, LII, LVIII, 203, 204, 243,
365, 366, 367, 368, 376, 377, 378
Războieni-Cetate, 290, 291
Recea Cristur, XXIII, XLVII, 164, 165
Reps v. Rupea
Resighea, XXV, XXXIII, XLVIII, LVI, 190,
191, 285, 286, 346
Reszege, Retzege v. Resighea
Reusmarkt v. Mercurea
R[é]ce Keresztúr v. Recea Cristur
Rimetea, XX, XXI, XLIII, XLIV, XLV, 98,
105, 106, 116, 117, 289
Rona, 103, 105, 177
Rostoci, XXIV, XLVII, 167, 169, 172, 173
Rostots v. Rostoci
Roșia Montană, 12, 14, 15, 58, 75, 117
Roșiori, XXII, XLV, 126, 127
Rovina, 101, 102
Róna v. Rona
Rupea, XXIX, LII, 54, 273, 281

S

Salamon v. Solomon
Sasca Montană, XXVII, L, 235, 236, 349
Satulung [jud. Maramureș], 30, 31
Satulung [azi înglobat orașului Săcele],
XVIII, 60, 226, 227, 337, 386, 387
Satu Mare, XVII, 28, 29, 30
Sakfalva v. Jac
Săcămaș, 406
Săcărimb, 288, 289
Săcele, XVII, XIX, XLII, 21, 61, 76
Sălacea, XX, XLIII, 85
Sălățiș, 197
Sălciua v. Sălciua de Jos
Sălciua de Jos, LIII, 287, 288, 289
Săliște, 96
Sămărtin v. Sînmartin de Beiuș
Sătmar v. Satu Mare
Sătmărel, XXV, XLVIII, 26, 29, 190, 191,
285, 286, 345, 346
Schässburg v. Sighișoara
Sebeș, XIX, XXVI, XXXII, XXXV,
XXXVII, XLI, L, LVI, LIX, LX, 54,
62, 63, 64, 226, 227, 336, 337, 386, 387,
417, 430, 431
Sebiș, XXVII, L, 234
Selmec v. Banská Štiavnica [R. S. Ceho-
slovacă]
Semlac, XXX, XXXIII, LIII, LVI, 291, 292,
293, 342, 343
Semniț v. Banská Štiavnica [R. S. Ceho-
slovacă]
Șepreuș v. Șepreuș
Seprős v. Șepreuș
Sepsiszentgyörgy, Sepsi Szentgyörgy v. Sfin-
tu Gheorghe
Sfintu Gheorghe [oraș], XIX, XXVI,
XXXIII, XXXV, XLII, XLIX, LVI, LIX,
78, 210, 211, 295, 337, 338, 388, 390,
391, 416, 418, 440
Sibiiu v. Sibiu
Sibiu XV, XVI, XVII, XVIII, XX, XXI,
XXIII, XXIV, XXV, XXVI, XXVII,
XXVIII, XXX, XXXI, XXXII, XXXIII,
XXXIV, XXXVII, XXXIX, XL, XLI,
XLIII, XLIV, XLVI, XLVII, XLVIII,
L, LI, LII, LIV, LV, LVII, LVIII, LX,
LXI—LXII, 17, 18, 38, 42, 50, 51, 53,
54, 55, 62, 64, 89, 91, 99, 109, 110, 112,
113, 136, 151, 152, 153, 154, 156, 159,
160, 174, 194, 220, 221, 222, 224, 225,
227, 229, 247, 254, 258, 259, 260, 281,
282, 301, 302, 315, 319, 320, 330, 331,
336, 350, 351, 352, 358, 373, 374, 388,
415, 417, 419, 430, 431, 444, 445
Sibó v. Jibou
Sic, 247
Sidve v. Jidvei
Siebendörfen v. Săcele
Sighișoara, XX, XXV, XLIII, XLIX, 42,
54, 55, 91, 209, 210, 298
Silvașu de Jos, XXIV, XLVII, 179
Sinfalva v. Cornești
Sîncel, XXXI, 316, 362, 363, 402
Sînciel v. Sîncel
Sînmartin de Beiuș, 74
Sînpaul, XVI, XXVII, XI, 1, 18, 20, 229,
230, 362, 363
Sîntămărie, 184, 185
Sînzieni, 376
Soarș, v. Soarș
Solomon, 310, 311
Solymos v. Șoimuș
Someșeni, 372
Someș Odorhei, 105, 177
Someș Uileac, 122, 124
Somkút v. Șomcuta Mare
Somlyó v. Șimleu Silvaniei
Somlyó v. Șumuleu [azi înglobat orașului
Miercurea Ciuc]
Somoskesz v. Șomoșcheș
Strigon v. Esztergom [R. P. Ungară]
Subotica [R. S. F. Iugoslavia], XLII, 73,
435
Suboțița v. Subotica [R. S. F. Iugoslavia]
Suciua de Jos, 423
Surdac, XXVIII, LI, 255
Szamosfalva v. Someșeni
Szamosújlak v. Someș Uileac
Szantsal v. Sîncel
Szathmár v. Satu Mare [municipiu]

Szászka v. Sasca Montană
Szász Mártonfalva, Szász Mártonfalva v. Me-
tiş
Szász Nádas v. Nadeşu Săseş
Szászpián v. Pianu de Jos
Szászsebes v. Sebeş
Szászvölgy v. Valea Sasului
Szeben v. Sibiu
Szedres [R.P. Ungarä], XXIV, XXVII,
XLVII, L, 137, 175, 176, 238
Szemlak v. Semlac
Szent Miklós v. Nicoleni
Szentpál v. Sînpaul
Szék v. Sic
Szépmező v. Şona
Szilágycseh, Szilágy Cseh v. Cehu Silvaniei
Szilágyosmlyó, Szilágyi Somlyó v. Şimleu
Silvaniei
Szurduk v. Surduc

Ş

Şepreuş, 213, 214
Şimleu Silvaniei, XXIII, XXXIII, XXXVI,
XLVI, LVI, LIX, 155, 156, 175, 176,
200, 202, 288, 343, 344, 345, 392, 393
Şiria, XXV, XXXV, XLIX, LIX, 209, 382,
383
Şoars, 230
Şoimuş [jud. Bihor], 74
Şoimuş [jud. Sălaj], XXI, XLIV, 103, 104
Şomcuta Mare, 175, 176
Şomoşcheş, XXXIII, LVI, 213, 347, 348
Şona, XXXI, 186, 316
Şumuleu [azi înglobat oraşului Miercurea-
Ciuc], XVI, XVII, XVIII, XXI, XXV,
XXXIX, XL, XLI, XLIV, XLVIII, 16,
31, 44, 111, 203

T

Taláts v. Tălagiu
Talpas v. Talpoş
Talpoş, 213
Tamási v. Tămăşeu
Tălagiu, XXIV, XLVII, 167, 169, 170, 171,
172, 173
Tămaia, 126, 128
Tămăşeu, XXXIII, LVI, 348, 349
Temesvar, Temesvár, Temeşoara v. Timi-
şoara
Téglás [R.P. Ungarä], 239, 240
Thorda v. Turda
Timişoara, XVII, XXVII, XXXVI, XXXVIII,
XL, L, LIX, LXI—LXII, 25, 26, 193,
230, 232, 236, 268, 370, 401, 435
Tirgu Mureş, XVI, XVIII, XX, XXII,
XXIII, XXVIII, XXXI, XXXIX, XLIII,
XLV, XLVI, XLVII, LII, LV, 14, 15,
16, 49, 86, 87, 88, 89, 96, 111, 112, 140,
154, 155, 162, 163, 258, 316, 317, 318
Tirgu Secuiesc, 338, 339
Tirnăveni, XXXIV, LVII, 361, 362, 364
Tofalău, 440

Tománya v. Tămaia
Topánfalva v. Cîmpeni
Torda v. Turda
Torda de Jos v. Turda de Jos
Torockó v. Rimetea
Torockóhavas v. Trascău de Sus
Törzburg v. Bran
Trascău de Sus [azi contopit cu Rimetea],
105, 106
Turbuşa, 105
Turches [azi înglobat oraşului Săcele],
XVII, XIX, XLII, 21, 61, 76, 92
Turda, XXI, XXVIII, XXIX, XXXI, XLV,
LII, LIII, LIV, 116, 117, 283, 284, 354,
355, 356, 357
Turda de Jos [azi contopit cu Turda], 259
Türkös, Türköss v. Turches

T

Taga, XX, XLIII, 93, 94, 95

U

Udvarhely v. Odorheiu Secuiesc
Uilak v. Uileacu de Munte
Uileac v. Someş Uileac
Uileac v. Uileacu de Munte
Uileacu de Munte, XXXIII, LVI, LVII,
348, 349
Uioara v. Ocna Mureş
Ulciug, 122, 124, 125, 197, 201, 381
Ulieş, XXXVI, 406
Unirea [fostul Vinţu de Sus], XXI, XLV,
115
Urmeniş, XXV, XLIX, 204
Uzon v. Ozun
Ujlak v. Uileacu de Munte

V

Vadász v. Vinători
Valea Lungă 316, 402
Valea Sasului 184, 185
Valea Vinului, XXII, XXV, XXXIII, XLV,
XLVIII, LVI, 126, 127, 190, 191, 346
Varsánd v. Vărşand
Vaskoh v. Vaşcău
Vaşcău, XVII, XL, 23, 24
Válaszút v. Râscruci
Várad v. Oradea
Váradolász v. Olosig
Várfalva v. Moldovenesti
Vári [R.P. Ungarä], 265, 266
Vásárhely v. Oşorhel
Vălişoara, XX, XLIII, 98
Vărşand, XXVI, XXXVI, XLIX, LII, LIX,
214, 215, 263, 264, 266, 396, 398, 399,
400
Veresmart v. Roşiori
Verespatak v. Roşia Montană
Veseud, XXXIV, LVII, 359, 373
Veseuş, 184, 185

Vesszöd v. Veseud

Vesszós v. Veseuş

Vidály v. Vidolm

Vidolm, 288, 289

Vidra v. Vidra de Sus

Vidra de Sus v. Avram Iancu

Vienna, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXIII, XXVI, XXVIII, XXX, XXXII, XXXIII, XXXVII, XXXVIII, XL, XLI, XLII, XLIII, XLVI, XLIX, LI, LIII, LV, LVII, LIX, LX, LXI—LXII, 18, 21, 46, 47, 48, 49, 50, 61, 65, 66, 72, 91, 92, 113, 122, 144, 160, 219, 220, 232, 233, 247, 256, 257, 297, 331, 357, 411, 413, 415, 436, 445

Vienna v. **Viena**

Viişoara [azi în jud. Bihor], XX, XLIII, 82, 84, 85

Viişoara [azi în jud. Cluj], XXVIII, LII, 259, 260

Vilagos, Vilagoş, Világos v. **Şiria**

Vinţu de Sus v. **Unirea**

Vinători, 213

Virşet v. **Vrşec** [R.S.F. Iugoslavia]

Voivodeni, XXII, XXV, XXX, XXXIV, XXXV, XXXVI, XLVI, XLVII, XLIX, LIII, LVIII, LX, 142, 143, 207, 296, 297, 369, 386, 408

Völcsök, Völtsök v. **Ulciug**

Vöröspatak v. **Roşia Montană**

Vrşec [R.S.F. Iugoslavia], 193

W

Wien v. **Viena**

Z

Zagăr, 362, 363

Zalathna, Zalatna v. **Zlatna**

Zalău, XXII, XXV, XXVII, XXIX, XXXI, XXXV, XLV, XLVIII, LII, 122, 123, 125, 175, 176, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 245, 246, 272, 273, 379

Zam [sat înglobat la satul **Sîncraiu**, com. **Sîncraiu**, jud. Cluj], XXXIV, LVIII, 182, 196, 198, 370, 371, 372

Zágór v. **Zagăr**

Zărneşti, XVIII, XLI, 45

Zentelke v. **Zam**

Zerind, 213, 214

Zerindu Mic, 213

Zernest v. **Zărneşti**

Zilah, Zilau v. **Zalău**

Zlatna, XVIII, XXV, XLI, XLVIII, 12, 53, 54, 117, 174, 189, 190, 303, 317, 402, 426, 428

Zrenjanin [R.S.F. Iugoslavia], XXXVI, LIX, 395, 435

Zsadány v. **Sătmărel**

Zsibó v. **Jibou**

INDICE DE PERSOANE

A

Abraham, Christian: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281

Abraham, Samuel: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Abraham, Samuel junior: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Abt, János: maistru miner din Dognecea XXVI, XLIX, 217, 219, 250

Adamovici, Lazar: paroh ortodox din Semlac XXXIII, LVI, 342

Adamovits [Adamovics], Lázár v. Adamovici, Lazar

Albert v. Bánffy, Albert

Albrich, Carl: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Albrich, Karl: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Albrichsfeld v. Albrichsfeld, Johann

Albrichsfeld, Johann von: jude primar al orașului Brașov, jude regesc al districulului Brașov XVII, XVIII, XX, XXIII, XL, XLI, XLIII, XLVI, 22, 45, 55, 61, 93, 160, 336

Albrichsfeld, Joseph v. Albrichsfeld, Johann von

Altorjai Benkő: colecție de documente păstrată la Arhivele Statului din orașul Sfântu Gheorghe 416

Andics, Erzsébet: istoric din R. P. Ungară XV, 70, 102, 238

Andrásy v. Andrásy, Gyula [senior] conte

Andrásy, Gyula [senior] conte: politician ungar; în 1849 trimisul guvernului ungar la Constantionpol 196, 198

Angyal v. Wesselényi, Béla

Apor: colecție de documente păstrată la Arhivele Statului din orașul Sfântu Gheorghe; 440

Apor: colecție de documente a familiei de baroni cu același nume păstrată în Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca 180

Apor v. Apor, Károly baron

Apor v. Apor, Lázár baron

Apor, Carolus v. Apor, Károly baron
Apor: familie de baroni din Transilvania 26, 29

Apor, Károly baron: asesor onorific al Tablei Regești; conservator 413, 415

Apor, Lázár baron: consilier și cancelar la Cancelaria aulică a Transilvaniei [din Viena] XXVI, XXVIII, XXXVIII, LI, LXI—LXII, 70, 256, 357, 373—374 374, 440

Apor, Lazar Georgh von v. Apor, Lázár baron

Apor, Lazarus v. Apor, Lázár baron

Arcoș, Ioan: președintele comunității românești din Arad XXIX, LII, 268

Aron v. Pumnul, Aron

Aron [Aaron], Ioachim: paroh greco-catolic din Buia XXXIII, XXXIV, LVII, 350, 359

Aron, Joachim v. Aron, Ioachim

Aron, Ladislau [Vasile]: jude nobiliar român din plasa Baia de Arieș 427, 429

Aron, László v. Aron, Ladislau [Vasile]

Aron, Mihai: administratorul moșiei capitlului romano-catolic din Oradea XXXIII, LVI, 349

Arz, Friedrich M.: notarul Universității Săsești din Sibiu 225, 331

Áron, Mihály v. Aron, Mihai

Asztalos, Máté: țăran din Cheia 346, 347

Asztalos, Pál: membru al comisiei regale pentru anexarea Parțiumului 245, 246

Axente, Sever [Ioan]: profesor la București; unul din pregătitorii revoluției din 11 iunie 1848 de la București; în timpul războiului civil prefect al legiunii de pe Tirnave și din Munții Apuseni XXII, XIV, 136

B

B: două personaje neidentificabile din anturajul lui Francisc [Florian] Micaș 402

B:

Bagosi v. Bagossy, Sándor

Bagosiné: soția lui Bagossy, Sándor; moșiereasă 26

Bagossy [Bagosi], Sándor: deputat al comitatului Crasna 200, 201

- Babeș**, Vincențiu [Vichentiu]: unul din conducătorii acțiunii de emancipare a bisericii ortodoxe române de sub ierarhia sârbească la 1848 XXIX, LII, 268
- Babeșiu**, V. v. **Babeș**, Vincențiu
- Babo**: jurat din comitatul Arad 398, 400
- Balașescu** v. **Bălășescu**, Nicolae
- Balázs junior** v. **Bălaș junior**
- Balint**, Simion: protopop greco-catolic din Roșia Montană; conducător revoluționar al moșilor și prefect al unei legiuni românești XVI, XXXIX, 12, 13, 14, 15, 56, 58, 117
- Ballmann**, Adolph Joseph: semnată al memorialului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280.
- Ballmann**, Friedrich: semnată al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Bandi**: țaran din Jibou 102, 104
- Baltres**, Michael: semnată al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Balogh**, Bernát: țaran din Vârșand 398, 400
- Barabás**: persoană din anturajul lui Tompa Imre 99
- Barbuș**, Dimitar: reprezentant al comunității sârbești din Arad, 72, 73
- Barerot**, Georg: semnată al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Baritz**, **Bariț**, **Bariți**, **Barițiu** v. **Barițiu**, George
- Barițiu**, George: întemeietorul presei politice românești din Transilvania în anii premergători revoluției din 1848; ideolog și istoric al revoluției din 1848; vicepreședinte al celei de a doua adunări de la Blaj XV, XX, XXV, XXVI, XXXVI, XXXVIII, XLIII, XLVIII, LIX, LXI—LXII, 77, 92, 93, 96, 136, 154, 174, 193, 195, 436
- Barla**, Beniamin v. **Barla**, Benjámín
- Barla**, Benjámín: jude cercual din scaunul Arieș XXXIII, LVI, 346, 347
- Bartha** bătrînul: țaran din Jibou 102, 104
- Baternai**, Antal: jude nobiliar al plășii Hăl-magiu din comitatul Zărând XXIV, XLVII, 172, 174
- Baterneanu** v. **Bătrîneanu** [Baternal], Alexandru
- Batthyáni**, **Batthyány**, **Batthyányi**, v. **Batthyány**, Lajos conte
- Batthyány**, Lajos conte: președintele guvernului provizoriu revoluționar al Ungariei XXVIII, XXXV, XXXVI, LI, LI, LVIII, LX, 67, 68, 69
- Baumgarten** v. **Baumgarten**, József
- Baumgarten**, József: căpitan secund al regimentului secuiesc de grăniceri-husari cu comandamentul la Sfîntu Gheorghe XXIV, XLVIII, 189
- Bay**, Ferenc: moșier din Sălaj, asesor și concepist în comisia regală pentru anexarea Parțiumului 245, 246
- Bálint**: nemeș din Covășinț 293
- Bálint**, Elek: vicecomitele comitatului Solnocul de Mijloc XXII, XXIX, XLV, LII, 123, 125, 272, 273
- Bálint**, Simon v. **Balint**, Simion
- Bánffy**, Albert baron: politician conservator din Transilvania; administratorul comitatului Crasna pînă în aprilie 1848, cu titlul de substitut sau locțiitor de comite suprem; concomitent este concepist onorific la Tabla regească din Tirgu Mureș; directorul poștei din Răscruci 67, 68, 69, 392, 393
- Bánffy**, János baron: curator suprem al școlii superioare din Tirgu Mureș; colonel în armata lui Bem 67, 69
- Bánffy**, Miklós baron: comitele suprem al Comitatului Alba de Jos XXII, XXX, XXXIV, XXXV, XLV, LIV, LVII, LIX, 117, 118, 119, 360, 361, 385
- Bălaș junior**: țaran din Vârșand 265
- B[ălășescu]** v. **Bălășescu**, Nicolae
- Bălășescu**, Nicolae: profesor la Seminarul Mitropoliei din București; participant activ la Adunarea de la Blaj; membru al comitetului național român de pacificațiune XX, XXIV, XLIII, XLVII, 174
- Bălășiescu**, Nicolae v. **Bălășescu**, Nicolae
- Bălcescu** v. **Bălcescu**, Nicolae
- Bălcescu**, Nicolae: istoric; coredactor la *Magazinul Istoric pentru Dacia*; unul din întemeietorii societății secrete revoluționare „Frăția”; ideolog al revoluției din 1848; membru al comitetului revoluționar și al guvernului provizoriu din Țara Românească 97, 136
- Bărnuț**, **Bărnuțiu** v. **Bărnuțiu**, Simion
- Bărnuțiu**, Simion: profesor și jurist; unul din ideologii și conducătorii revoluției românilor din Transilvania; vicepreședinte al celei de a doua adunări naționale de la Blaj; vicepreședinte și apoi președinte al comitetului de pacificațiune de la Sibiu; președinte al „Comitetului națiunii române” XXII, XLV, 110, 194, 446—450
- Bătrîneanu** [Baternal], Alexandru: membru în comitetul permanent de la Sibiu ales de Adunarea Națională de la Blaj 134
- Bedekovitz**, Vilmos: participant la mișcarea revoluționară din Arad 65
- Bedeus** v. **Bedeus** von Schaarberg, Joseph [senior]
- Bedeus** von Schaarberg, Joseph [senior]: politician sas conservator; în 1849 se refugiază din fața armatei lui Bem în Țara Românească 99, 100, 350, 351, 352, 373, 374
- Bening**, Michael: semnată al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Beöthy**, Odön: comite suprem al comitatului Bihor și deputat în Dieta ungară din 1848—1849; vicepreședinte al comitetului pentru anexarea Parțiumului 245, 246, 267

- Berde, Mózes** [Mózsa]: jurist; deputat; locuitor al comisarului guvernului maghiar în timpul războiului civil 100
- Berde, Sándor**: administratorul domeniului din Brănișca al familiei Jósika XXI, XLIV, 101
- Bethlen v. Bethlen, Olivér** conte
- Bethlen, Gábor junior** conte [de Bethlen]: om politic liberal din Transilvania; în 1848 comite suprem al comitatului Tîrnava și al comitatului Zărand 67, 69
- Bethlen, J. ifiu v. Bethlen, János junior** conte
- Bethlen, János junior** conte [de Bethlen]: om politic liberal din Transilvania; participant în armata lui Bem; 95, 138
- Bethlen, János** conte [senior]: lider al nobilimii liberale din Transilvania; unul din propagatorii uniunii; în 1849 se distanțează de revoluția maghiară XIX, XXII, XLII, XLV, 67, 69, 109, 138
- Bethlen, Olivér** conte: conducător al tincturului liberal maghiar din Transilvania; maior în armata lui Bem; comandant de batalion în timpul războiului civil 350, 351, 352
- Béla v. Wesselényi, Béla**
- Bianchi, Friedrich** baron, duce de Casalanza: regiment austriac de infanterie XXXI, 22, 63, 256, 315
- Bianchy v. Bianchi, Friedrich** baron, duce de Casalanza
- Bianu, Ioan**: președinte al Academiei Române; organizator al Bibliotecii Academiei din București 97
- Binder, Georg**: semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Binder, Johann**: semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Binder, Joseph Franz**: semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Binder, Paul Georg**: episcopul bisericii luterane [evangelice] din Transilvania în timpul revoluției XVI, XXXIX
- Bíró, József**; secretar al Guvernului Transilvaniei 180
- Bocsáncki, Márton**: vicecomite și prim-jude nobiliar al comitatului Crasna în 1848 XXXVI, LIX, 392, 393
- Boda, Károly**: vicejude regeșc al scaunului Odorhei XXIV, XLVIII, 187
- Boer, [Boér, Boier]** Demeter: curator domeniului din Turcheș XIX, XLII, 77
- Boer, Iosif**: controlor al domeniului regal din Baia de Arieș 427, 429
- Boér, Ferenc**: prim-jude nobiliar în comitatul Alba de Jos XXXII, LV, 117, 212, 228, 329
- Boér, György**: jurat și înregistrator comitatens din comitatul Solnocul Interior 423
- Boér, József v. Boer, Iosif**
- Bogdánffy, Gergely**: avocat; unul din promotorii mișcărilor populare din Arad în primăvara anului 1848 65, 129, 131
- Bologa, Iacob**: în 1848 cancelist la Tabla regească din Tîrgu Mureș; notar al consistoriului ortodox din Sibiu 154
- Boncza, Sámuel**: prim-notar al scaunului Arieș 188
- Bonien, Johann**: semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Bornemisza, Ignác** baron: moșier din comitatul Hunedoara XXXVI, LX, 406
- Bömches, Friedrich v. Bömches von Boor, Friedrich**
- Bömches von Boor, Friedrich**: senator și deputat de Brașov 333
- Bözödi, György**: scriitor și istoric XV
- Bran, Johann v. Bran, Ion**
- Bran, Ion**: avocat din Brașov; secretar al celei de a doua Adunări naționale de la Blaj; membru al delegației trimisă de Adunarea de la Blaj pentru a prezenta împăratului programul revoluționar XVII, 21, 22, 61, 160, 161
- Bran, Johann v. Bran, Ion**
- Branković, Vasil**: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73
- Brassai v. Brassai, Sámuel**
- Brassai, Sámuel**: redactor al săptămînalului „Vasárnapi Újság” [Gazeta duminicală] 98
- Bregyán, György**: participant la mișcările populare din Arad în primăvara anului 1848 65
- Bretz, Johann**: semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Bretz, Michael**: semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Brukenthal**: muzeu din Sibiu 180
- Brustur, Alexandru v. Lazar, [Brustur] Alexandru**
- Brüneck, Károly**: membru al tribunalului statarial din Arad 394, 395
- Budai**: moșier din comitatul Satu Mare maltratată de țărani răsculați; 27, 29
- Budaker, Georg v. Budaker, Gottlieb**
- Budaker, Gottlieb**: profesor sas din Bistrița, autor al unui manifest XXVII, 228
- Burger, Anton**: semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Burnaz, Djordje**: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73
- Buteanu v. Buteanu, Ioan**
- Buteanu, Ioan**: avocat; unul din conducătorii revoluției românilor din Transilvania; coautor al programului românilor din Cluj; organizator al adunărilor naționale românești de la Abrud, Cîmpeni și Bistra; unul din conducătorii primei Adunări naționale de la Blaj din 30 aprilie; în timpul războiului civil administrator al comitatului Zărand și prefect al legiunii române din această ju-

risdicție; spînzurat la 23 mai 1849 din porunca maiorului Hatvani XVI, XXI, XXXV, XXXIX, XLIV, LIV, LXI—LXII, 12, 13, 14, 15, 56, 58, 95, 109, 117, 384, 426, 428, 429

Buteanu, Vasile: cancelist la Tîrgu Mureș; membru în comitetul permanent din Șomcuta Mare 303, 304

Buthian [Butian, Buttján, Buttyán, Butyán], János [J., Johann] v. Buteanu, Ioan

Butyán, László v. Buteanu, Vasile

Buzura: preot greco-catolic din Măgoaja 422

C

Cacovii v. Isaković, Aleksander

Carl Ferdinand arhiduce: regiment austriac de infanterie în 1848; a avut comandamentul la Cluj XXXI, 316

Caspar, v. Caspar, Karl

Caspar, Karl: inspector al casieriei regale din Sighișoara și consilier al scaunului Sighișoara; 210

Cearnovici, Petru v. Csernovics, Péter

Cermena, Petru: unul din fruntașii mișcării naționale românești din Banat XXXVIII, LXI—LXII, 436

Cernovodeanu, Costache: serdar din București 193

Cernovodeanu, Kostake v. Cernovodeanu, Costache

Čefaji, Jo[v]an: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73

Cherestelchi, Ioan: protopop greco-catolic din Criștelec 392, 393

Cheresteșiu, Victor: istoric XV

Christiani, Johann: semnat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Cioncici v. Čunčić, Jovan

Cipariu v. Cipariu, Timotei

Cipariu, Timotei: canonic greco-catolic al Blajului; redactor al ziarului „Organul Luminării”, care și-a schimbat titlul în 1848 în „Organul Național”; vicepreședinte al Adunării de la Blaj din 3/15 mai 1848; membru al comitetului român de pacificațiune și al comitetului național XX, XXVI, XXXVI, XLIII, XLIX, LIX, 96, 136, 221, 403

Closius v. Closius, Stephan

Closius, Stephan: consilier din Brașov și inspector districtual XXVIII, LI, 252

Codrea, Ioan: profesor din Ploiești 193

Conert, Daniel: semnat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281

Connerth, Georg: semnat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Constantini: fond al Arhivelor Statului din Arad 381

Copadi, Vasile: țăran din Cheia 346, 347

Copandi, Vasile v. Copadi, Vasile

Corhan, Ioan: paroh greco-catolic din Chier 192

Corvinul Matia v. Matei Corvin regele Ungariei

Crainic, George: șpan la domeniul regal din Cîmpeni 427, 429

Cresta, Simion: capelan greco-catolic din Chier 192

Crișan, Mitru: țăran din Cheia 346, 347

Csaba: moșier din comitatul Satu Mare 26, 29

Csathó, János v. Csató, János

Csató, János: avocat al Guberniului Transilvaniei XXXII, LV, 322, 323

Csáki, Rozália, v. Csáky, Rozália

Csáky, Rozália: soția baronului Jósika János senior; moșiereasă XXXIV, LIV, LVIII, 310, 311

Cseh, Ferenc: moșier din comitatul Satu Mare 26, 29

Cserey: colecție de documente păstrată la Arhivele Statului din Sfîntu Gheorghe 416

Csernovics v. Csernovics, Péter

Csernovics, Péter conte: comite suprem al comitatului Timiș și comisar al guvernului provizoriu ungar XXXVI, LIX, 394, 395, 436

Csizmadia, József: concepist din comitatul Békés [R.P. Ungară] 397, 400

Csongrádi, István: prim-notar al comitatului Alba de Jos 120, 121, 122

Csontos, István: membru al comisiei comitatense arădene; promotor al mișcărilor populare din Arad în primăvara anului 1848 65, 398, 401

Csulak, Dávid: locotenent major în regimentul nr. 11 de grăniceri husari secui din Transilvania 260

Csullak, Dávid v. Csulak Dávid

Csutak, Mihály: jurat comitatens din Zalău 122, 124, 195, 197, 199

Cușșa, Vasile: paroh ortodox din Măgoaja 364, 365, 422

Cușșa, Vasilić v. Cușșa, Vasile

Czák v. Czák, Károly

Czák, Károly: consilier la Cancelaria aulică a Transilvaniei de la Viena 413, 415

Czekel, Johann: semnat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281

Čunčić, Iovan: consilier comitatens ucis de insurgenții sîrbi la Kikinda 436

Čurskij, Djordje: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73

D

Damjanich v. Damjanich, János

Damjanich, János: căpitan-locotenent și apoi general ungar în timpul războiului civil; spînzurat la Arad în 6 octombrie 1849 231, 232

Darabant, Ioan: tînăr intelectual român implicat în procesul lui Micaș 384

Darabant, János v. Darabant, Ioan

- Daróczi:** persoană din anturajul familiei baronilor Apor 374
- Daróczi, I. György:** cetățean din Jibou în slujba familiei baronilor Wesselényi 195, 197
- David, Ioan:** protopop greco-catolic din Sebeș 337
- David, Johann v. David Ioan**
- Deák, Ferenc:** ministrul justiției în guvernul provizoriu ungar XXIV, XXV, XLVII, XLIX, 180, 181
- Deák, Imre:** istoric maghiar XV, 16, 82, 97
- Deák, Mihály:** pădurar cameral din Cojocna 323, 324, 325
- Debreczeni, György:** jurat al consiliului din Cluj 321
- Decani, Carl v. Dekani, Carl**
- Degenfeld** conte v. **Degenfeld [Dégenfeld]**, Pál conte
- Degenfeld [Dégenfeld], Pál** conte: proprietar de moșii din Transilvania 27, 30, 125, 127
- Degré:** notar din Macea 214, 215
- Dekani, Karl:** deputat sas de Sebeș XXI, XLIV, 113
- Dellert, József:** participant la mișcările populare din Arad în primăvara anului 1848 65
- Dembian, Ștefan:** protopop ortodox din Turda XXVIII, LII, 260
- Depner, Michael:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Descaș [bătrînul]:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Dénes v. Dénes, Péter**
- Dénes, Péter:** administrator de moșie din Ciocman 196, 198
- Dima, Nicolae:** comerciant din Brașov 160
- Dima, Nicolay v. Dima, Nicolae**
- Dimitrievič, Arsenie:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Dimitrievič, Konstantin:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Dindár, Antal** cavaler: jude suprem regesc al scaunului Arieș XXI, XXIV, XXXII, XLIV, XLVIII, LV, 114, 115, 188, 189, 327, 328
- Dionisie v. Sterca Șuluțiu, Dionisie**
- Djermek, Mihajlo:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Djordjevič, Dimitri:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Djukič, Sava:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Djukič, Stevan:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Dobay v. Dobay, Károly**
- Dobay, Károly:** colonel, comandant al regimentului de infanterie nr. 2 de grăniceri secuși din Transilvania cu comandamentul la Tîrgu Secuiesc XXIII, XXXIII, LVI, 338, 339, 389
- Domba:** notar din Macea 214, 215
- Donáth, Sándor:** directorul procuraturii fiscale din Tîrgu Mureș XXX, LV, 317, 318
- Don Miguel:** regiment de infanterie austriac 263, 264
- Dootz, Andreas:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Dootz, Johann:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Dootz, Johann junior:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Dootz, Michael:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească, 280
- Dorgo, Gabriel:** jude nobiliar al plășii Teaca din comitatul Cluj XXXII, LV, 322
- Dorgó, Gábor v. Dorgo, Gabriel**
- Dosa v. Dózsa, József**
- Dotz, Johann:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Dózsa [Dósa], József:** avocat din comitatul Hunedoara 100, 101
- Dragomir, Silviu:** istoric XV, 97, 136
- Dreihann von v. Dreihann von Sulzberg am Steinhof, Ignaz** cavaler
- Dreihann von Sulzberg am Steinhof, Ignaz** cavaler: general maior; șef al Cancelariei militare de pe lângă Consiliul de război din Viena 220
- Dunca v. Dunca, Paul**
- Dunca, Paul:** avocat, concepist la Tezaurariatul regal din Sibiu XXV, XLVIII, 195, 373, 374
- Dunka v. Dunca, Paul**
- Dzink, Johann:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

E

- Edlspacher, Imre:** jude nobiliar din comitatul Arad 432
- Eichner, János:** participant la mișcările populare din Arad în primăvara anului 1848; 65
- Eitel, Friedrich:** avocat și vicenotar al scaunului Cincu 62
- Ember, Győző:** istoric din R. P. Ungară XV, 24, 151, 264, 266, 272, 273, 286, 315, 346, 382
- Enyeter v. Enyetter, Franz**
- Enyeter, Franz:** inpector adjunct la inspectoratul trizecimal din Sibiu al Transilvaniei 352
- Enyeter, Franz:** inpector adjunct la inspectoratul trizecimal din Sibiu al Transilvaniei 352
- Eötvös, József** baron
- Eötvös, József** baron: ministrul cultelor și al instrucțiunii publice din guvernul provizoriu ungar XX, XLIII, 82, 137
- Eupreanu, Costache v. Epureanu, Emanoil [Manolache] Costache**
- Epureanu, Emanoil [Manolache] Costache:** revoluționar moldovean refugiat în primăvara anului 1848 în Transilvania și Ungaria; participant la cea de a doua

adunare națională de la Lugoj XXXVI, LX, 404

- Ernst August König von Hannover:** regiment de husari transilvăneni, cu comandamentul în Banat XXX, 316, 401
- Esterházy, László** conte: camarar cezaro-crăiesc pe lângă Consiliul aulic al Transilvaniei din Viena; 413.
- Esterházy, Pál** prinț v. **Eszterházy, Pál** prinț
- Eszterházy v. Esterházy, László** conte de Galantha
- Eszterházy v. Eszterházy, Pál** prinț
- Eszterházy, Pál** prinț: ministru pe lângă persoana regelui în guvernul provizoriu ungar; XXVIII, LI, 256, 257, 313, 314
- Eugen v. Eugen [Eugeniu] de Savoya** prinț
- Eugen [Eugeniu] de Savoya** prinț: regiment austriac de dragoni cu comandamentul în Transilvania XXXI, 316
- Ewen, Johann:** semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească, 281

F

- Fabini, Friderich:** membru al comunității orașenești din Mediaș, 434
- Falk, Gustav:** semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Falk, Karl:** semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Falk, Michael:** semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Falk, Petrus:** semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Farago, Ilie:** protopop greco-catolic din Tîrgu Mureș XXIII, XLVI, 155
- Faragó, Illyés v. Farago, Ilie**
- Farkas, István:** jude nobiliar și comisar comitatens în plasa Panticu din comitatul Dăbica XXIII, XLVII, 164, 165, 366, 367
- Farkas, Károly [Carl]:** prim-căpitan în regimentul de dragoni din Galiția, detașat în 1848 ca aghiotant al garnizoanei din Brașov XXXII, LV, 329
- Farkas v. Wesselényi, Farkas**
- Fábián, Gábor:** asesor onorific din Arad; susținător al mișcărilor populare din primăvara anului 1848 130, 133
- Fejér, Gy. Ferenc:** țăran din Jibou 196, 198
- Fejér, János:** jude primar din Brețcu 431
- Fellegi, Ladislaus v. Fellegi, László**
- Fellegi, László:** perceptor din Mociu 204
- Felszegi, Samu v. Felszegi, Sámuel**
- Felszegi, Sámuel:** jude nobiliar în plasa Sic din comitatul Dăbica XX, XLIII, 94, 143
- Ferdinand, Ferdinandus v. Ferdinand I**
- Ferdinand I:** împărat al Austriei [ca rege al Ungariei, Boemiei, Lombardiei și Venetiei al V-lea]; abdică la 2 decembrie 1848 în favoarea lui Franz Joseph I XXXI, XXXVII, LX, 415
- Ferdinand Max v. Ferdinand Maximilian Ferdinand Maximilian:** prinț imperial și arhiduce de Austria; regiment de cavalerie ușoară cu comandamentul în Transilvania 377, 378
- Ferenc József v. Franz Joseph I**
- Figuli, Andreas senior:** semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Figuli, Johann:** semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Filkeni v. Filkeni, Georg**
- Filkeni, Georg:** jude primar al orașului Bistrița și jude regesc suprem al districtului Bistrița XXVII, L, 229
- Filp, Andreas:** semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Filp, Johann:** semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Filp, Michael:** semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Filtsch, Michael:** judele regesc suprem al scaunului Mercuria 441
- Finna, István:** avocat și agitator al marelor din Cocosna în primăvara anului 1848 XXXII, LV, 323, 324, 325
- Flagner, Georg:** semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Flagner, Michael junior:** semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Flagner, Michael senior:** semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Fluk, Eduard:** director adjunct al procuraturii regale din Ungaria XXV, XLIX, 205, 206
- Fogarasi, Georg:** semnatat al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Fosztó, Menyhárd:** locțiitor de prim-jude din comitatul Alba de Jos 385
- Fosztó, Menyhárd v. Fosztó, Menyhárd**
- Franz Carl [Karl]** arhiduce: tatăl viitorului împărat Franz Joseph I XXVIII, XL, 49, 220
- Franz Joseph I:** împărat al Austriei din decembrie 1848 50, 313, 314
- Friedenfels v. Friedenfels, Eugen von**
- Friedenfels, Eugen von:** istoric sas din Transilvania 50
- Frimont, Péter** baron: moșier din Vișoara 85
- Frimont, Péterné** baronesă: moșiereasă 81, 84
- Fronius v. Fronius, Michael**

Fronius, Michael: curator al bisericii luterane din cercul bisericesc Sibiu 373
Fruš, Konstantin: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73
Fuhrmann: senator sas din Transilvania 228
Fule [Fulé] Moses v. Fulea, Moise
Fulea, Moise: protopop și vicar ortodox din Sibiu; directorul școlilor ortodoxe române din eparhie XXIII, XXX, XLVI, LIV, 151, 152, 154, 174, 301
Fulea, Moisi v. Fulea, Moise
Fülei, István v. Fülei Cs. István
Fülei, Cs. István: secretar și cenzor al Guvernului Transilvaniei XXXI, LIV, 312, 313
Fülep, Leopold: opoziționist din comitatul Timiș 231, 232
Fülep, Sándor: om de încredere al lui Vukovics 231, 232
Fülöp Lajos v. Louis Philippe I

G

Gaal, Sámuel v. Gaál, Sámuel
Gaál [(Gáál), Sámuel: prim-jude nobiliar din comitatul Turda 116, 117
Gabányi, Sándor: vicecomitele comitatului Satu Mare XXV, XXIX, XXXIII, XLVIII, LVI, 191, 345, 346
Gallbrunn, Adam v. Gallbrunn, Adam
Gallbrunn, Adam: general de brigadă austriac, comandant al mai multor unități militare din Transilvania și al garnizoanei Clujului XXII, XXV, XXVI, XXVIII, XXXI, XXXV, XLV, XLVIII, L, LIV, LVIII, 141, 203, 221, 247, 305, 376, 377, 378
Gábor v. Klauzál, Gábor
Gál, Dániel: avocat din Deva; în 1848 deputat de Ilienii XXX, 294, 339, 389, 390, 391
Gálfalvi, Imre: judecător la Tabla regească din Tîrgu Mureș XX, XLIII, 86
G. B. v. Barițiu, George
Geceze, Ilia v. Gheție, Ilic
Gehun, Andreas: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
Geissler, Michael: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Gelu [Gelou, Geleou]: voievod de pe Valea Someșului 441
Getze, Ilia v. Gheție, Ilic
Gherman, [German, Germán] Petre v. Gherman, Petru
Gherman, Petru: protopop ortodox din Scheii Brașovului XVIII, 45, 60
Gheție, Ilic: preot greco-catolic și susținător al eliberării iobagilor din Dragu 386, 408
Glacz, Béla: președinte al comitetului cercual din Arad care a adus la cunoștința publicului noile legi 213, 214
Goellner, Johann: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Goeth, M[an]f[red]: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
Gojdu, Emanoil: avocat și fruntaș al revoluției din Banat 268
Golești: revoluționari munteni 136
Graef, Georg Friedrich: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Graef, Johann v. Graef, Josef
Graef, Josef: jude regesc al districtului Brașov și deputat la Universitatea Săsească XXVIII, LI, 254
Graffius, Karl: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
Gräf, Michael: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Gränzenstein v. Gränzenstein, Gusztáv
Gränzenstein, Gusztáv: directorul minelor din Banat XXVII, XXVIII, L, LI, 235, 236, 250, 251, 252, 370
Gräser [Graeser] Daniel: judele regesc al scaunului Mediaș 226
Greger, Michael: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Gregorius, Johann: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
Grenner, Georg: semnatar al memoriului populației săsești din Scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Grois, Gusztáv: jude primar al Clujului XX, XXII, XXX, XXXI, XXXIII, XXXV, XXXVI, XLIII, XLV, LIII, LV, LVII, LIX, LX, 87, 139, 287, 321, 352, 353, 384
Groisz, Gusztáv v. Grois, Gusztáv
Gross, Andreas: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Gross, Daniel: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
Gross, Michael: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
Gross, Michael medior: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
Groze: locuitor din Orlat din anturajul lui Simion Bărnuțiu 134
Gruić, Đjordje: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73
Guist, Johann: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Guizot v. Guizot, François 121
Guizot, François: istoric și om politic francez 121
Gyarmathi, János: intendent al moșiei din

Luna de Jos a guvernatorului Teleki József XXX, LIII, LVI, 296, 297
Gyarmathi, Sándor: intendent al moșiei din Luna de Jos a guvernatorului Teleki József 368
Gyarmati, [Gyarmathy] János v. Gyarmathi, János
Györteleki Luboncz, János, v. Lubonț, Ioan Gyujtó v. Gyujtó, Lajos
Gyujtó, Lajos: funcționar la oficiul de sa-line din Sibiu 351
Gyujtó, Lajosné: soția lui Gyujtó, Lajos 350
Gyujtóné v. Gyujtó, Lajosné
Gyulay, Carolina contesă: soția baronului Frimont, Peter; moșierească 83

H

Hadik conte: moșier din Semic 293
Hadžić, Vasil: membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
Hager, Michael: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
Hahn: sas transilvănean prounionist 351
Hajós, Antal: jurat din Cojocna, notarul comunității 324, 326
Haller, Ignác conte: comite suprem al comitatului Tîrnava XVI, XXIV, XXVII, XXXIV, XL, XLVIII, L, LI, LVII, 18, 19, 229, 230, 362, 364
Hamorodi, Johann: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
Hamrodi, Johann: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
Hamrodi, Michael: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
Hann, Friedrich: profesor de drept din Sibiu; membru al comisiei numite de Universitatea săsească pentru problema uniunii 159
Hannover; Hanovra v. Ernst August rege al Hanovre
Haydu: locuitor din Copșa Mică 433
Hänek, Michael: locțiitor de notar din Mediaș 226
Heim, Domokos: membru al Tribunalului statarial din Arad 394, 395
Hemkés, Lajos: jurat comitatens din comitatul Bihor 83, 85
Hendrey, Ferenc: jude nobiliar din Sebiș [comitatul Arad] XXVII, L, 234
Henter, János: judecător la Tabla regească din Tîrgu Mureș XXIV, XLVII, 86, 181
Hermann, Petrus: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Herrmann, Georg: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
Hienz, Friedrich: semnatar al memoriului

populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
Hincz v. Hintz
Hintz [Hincz]: sas transilvănean prounionist 350, 351
Hoffman [Hoffmann] v. Hoffmann, Ferenc Hoffmann, Ferenc: jurat comitatens din Dognecea [comitatul Caraș] 216, 217, 218, 219
Hollaki, Ferenc junior: moșier din Aciuța [comitatul Zărand] 167, 168, 170
Hollaki, Gusztáv: moșier din Aciuța [comitatul Zărand] 167, 170
Hommer, Andreas: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Homner, Johann: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Horea v. Horia [Nicola, Ursu]
Horia [Nicola, Ursu] conducător al răscoalei iobagilor transilvăneni din 1784 XXVI, XLIX, 211, 212
Horváth, Susána: văduva moșierului Sombori Ferenc din Așchileu Mic [comitatul Dăbica] 410
Horváth v. Petrichevich Horváth, Albert Hóra v. Horia [Nicola, Ursu]

I

Iacati, Iosef v. Jakocs, József
Iancu v. Iancu, Avram
Iancu, Avram: cancelist, avocat, conducător al revoluției românilor transilvăneni din 1848—1849; unul din inițiatorii și organizatorii adunărilor de la Blaj din 30 aprilie, 15—17 mai și 15—25 septembrie 1848, XVI, XX, XXIV, XXXIX, XLIII, XLVII, 12, 14, 16, 86, 134, 181
Iepureano, Kosztáky Emmanuel de v. Epu-reanu, Emanoil [Manolache] Costache
Ilarian, P. v. Papiu Ilarian, Alexandru
Ilka: femeie din anturajul lui Wessclényi Miklós 196, 198
Imre v. Mikó, Imre
Imre v. Tompa, Imre
Inczédi, Ladislau D. v. Inczédi László baron Inczédi, László baron: vicecomite al comitatului Cluj 204, 323, 325
Institoris v. Mosotzy Institoris, Ignác
Institoris, László v. Mosotzy Institoris, László
Intzédi v. Inczédi, László baron
Ioan [Ion], George: tînăr intelectual din Brașov XVIII, 60
Ioan [Ion], Gyeorgye v. Ioan [Ion], George Ioannovics, Pál v. Joannovics, Pál
Isaković, Aleksander: consilier comitatens ucis de insurgenții sârbi la Kikinda 436
István v. Ștefan I, rege al Ungariei
István v. Ștefan, palatinul Ungariei
Istvánffi, Sándor: arhivar al comitatului Cluj 321
Iuga, Gheorghe [George]: comerciant din Brașov și proprietar în Turcheș XVIII, XLI, 61, 76, 92, 160

Iuga, Ioan: student brașovean la Viena; agitator revoluționar XIX. XX, XLII, 76, 77, 92, 93

Iulka [Julka]: personaj din anturajul lui P. Cermena 436

Ivácskovich, Sofron v. **Ivačkovič, Sofron**

Ivačkovič, Sofron: protopop sîrb din Biserica Albă; om de încredere al lui Vukovics 231, 232

J

Jablanczy v. **Jablanczy** [alias **Jablonzay; Jablonczy; Jabloniczky**] Ignác

Jablanczy [alias **Jablonzay; Jablonczy; Jabloniczky**], Ignác: agentul lui Kossuth în Țara Românească XXXVI, XL, 404

Jablonzay v. **Jablanczy** [alias **Jablonzay; Jablonczy; Jabloniczky**] Ignác

Jablontzai, József: jude nobiliar în comitatul Alba de Jos 118, 119

Jablontzay v. **Jablontzay** [**Jablontzai**], Elek

Jablontzay [**Jablontzai**], Elek: comisar gubernial onorific în cercul Deva 387

Jagodić, Petar: moșier sîrb din comitatul Caraș, partizan al revoluției ungare; om de încredere al lui Vukovics 231, 232

Jagodics, Péter v. **Jagodić, Petar**

Jakab, Elek: istoric maghiar din Transilvania XV

Jakabffy, Elemér: istoric, jurnalist, redactor și om politic între cele două războaie mondiale 233

Jakabffy, Kristóf: asesor onorific, vicecomite și președinte al comitetului pentru menținerea ordinii din comitatul Caraș XXVIII, LI, 253

Jakobi, Andreas: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281

Jakobi, Michael: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281

Jakobi, M. G.: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Jakocs v. **Jakocs, József**

Jakocs, József: grănicer-husar 260

Jancsó, György: concepșt-stagiari la Oficiul de saline din Sibiu 99, 100

Jank, Abraham v. **Iancu, Avram**

Jankovics, Gábor: căpitanul orașului Arad 394, 395

Janković, Gavrilo: membru al comunității sîrbești din Arad 72

Janku, Abrahám v. **Iancu, Avram**

Jánk, Abrahám, v. **Iancu, Avram**

János: tînăr în slujba contesei Csáky Rozália 370, 371

Jekely, Georg: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Jenei: jude domeniial din Satu Nou, comitatul Bihor 348, 349

Joachimus, v. **Aron** [Aaron], **Ioachim**

Joannovics, Pál: membru al Tribunalului statarial din Arad 394, 395

Joannović, Arkad: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73

Joanovič, Evta: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73

Joanovič, Petar: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73

Josephi, Johann: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281

Jósika: arhivă păstrată în Arh. Stat. din Cluj-Napoca 102, 372

Jósika: familie de baroni din Transilvania XXI, XLIV

Jósika v. **Jósika, Miklós** baron

Jósika v. **Jósika, Sámuel** baron

Jósika, János [junior] baron: prim-căpitan în regimentul de grăniceri-husari secui din Transilvania; în timpul războiului civil devine colonel în armata austriacă 326, 327

Jósika, János [senior] baron: politician ultraconservator din Transilvania; moșier XXXIV, LVIII, 311, 312

Jósika, Jánosné: văduva contelui **Jósika János** senior; moșiereasă 310

Jósika, Lajos baron: politician conservator din Transilvania; consilier gubernial, camerar regesc și imperial, comite suprem al comitatului Dăbîca 65, 66, 67, 68, 196, 198, 199, 370, 371

Jósika, Miklós baron: scriitor maghiar din Transilvania; participant la revoluție XXVIII, LI, 255

Jósika, Sámuel baron: cancelar aulic al Transilvaniei pînă la 10 aprilie 1848; consilier de stat, camerar regesc XVI, XIX, XXII, XXIII, XXVI, XXXIX, XLII, XLV, XLVI, L, 65, 66, 68, 196, 198, 199, 220, 238, 273, 374

Juga, Georg [Gyeorgye, Gyorgye] v. **Iuga, Gheorghe** [George]

Juga Ioan [Johan G.; Johann, Juon], v. **Iuga, Ioan**

Jüngling, Fr.: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Jüngling, Joseph: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

K

Kabos, József: comite suprem al comitatului Crasna XXXV, LVIII, 381, 382

Kacz, Izrael: moșier din Sălăgiș 195

Kanta, S.: persoană din anturajul lui Moise **Fulea** și **Iacob Bologna** 154

Karadsujevitz, Lukan: revoluționar moldovean identic, probabil, cu Gr[igore] **Balș** semnatar al manifestului refugiaților moldoveni din 12/24 mai de la Brașov cu titlul „Prințipiile noastre pentru reformarea patriei” 330

Karátsonyi, Miksa: președintele comisiei pentru menținerea ordinii vechi din Pecica 291, 292

- Kardos, Samu:** istoric maghiar 242
- Karić, Mihajlo:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Karl Ferdinand v. Carl Ferdinand** arhiduce
- Katinka v. Versényi, [Wersényi]** Katalin
- Katona, Johann:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Kaufmann, Franz Theodor:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Kádár, István:** fruntaș al țărănimii din Șoimuș 102, 104
- Kádár, József:** istoric maghiar 255
- Kádár, Pista v. Kádár István**
- Kálnoki, Dénes v. Kálnoky, Dénes**
- Kálnoky, Dénes:** comite suprem al comitatului Alba de Sus; politician ultraservator XXII, XXXIV, XXXVII, XLV, LVII, LXI—LXII, 67, 68, 99, 120, 359, 360, 419, 425
- Károlyi:** familie de conți 26
- Kellner, Georg:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Kellner, Johann:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Kellner, Michael:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Kemény baron:** moșier din Sebeș 63
- Kemény v. Kemény, Zsigmond**
- Kemény, Dénes baron:** întemeietorul partidului opoziției nobiliare liberale din Transilvania; în timpul revoluției secretar de stat în Ministerul de Interne al Ungariei; jurist și orator vestit 254
- Kemény, István junior:** curatorul suprem al cercului bisericesc Alba Iulia XVII, XL, 43
- Kemény, Zsigmond baron:** scriitor maghiar din Transilvania; deputat în 1848 în parlamentul din Pesta 137, 238, 239
- Kencelac [Kendjelac]:** jude primar din Kinkinda 436
- Kențelaș v. Kencelac [Kendjelac]**
- Keresztolci, János v. Chorostolci, Ioan**
- Kidjoși, Mihajlo:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Kis [Kiss], Károly:** adjunct al superintendentului școlii din Zalău XXV, XLVIII, 196, 197, 198, 199, 201, 202
- Kis, László v. Kiss, László**
- Kiss v. Kiss, Ernő**
- Kiss, Ernő:** colonel, comandant al regimentului nr. 2 de husari transilvăneni cu comandamentul în Banat; în timpul războiului civil general de honvezi, apoi feldmareșal-locotenent în armata ungară; executat la 6 octombrie 1849 la Arad de austrieci 401
- Kiss, Gedeon:** jurat comitatens al comitatului Satu Mare XXII, XLV, 126
- Kiss, Károly v. Kis, Károly**
- Kiss, Laci v. Kiss László**
- Kiss [Kis], László:** proprietar de moșie din Odești și Cehu Silvaniei; deputat la Dieta Transilvaniei 103, 104, 105, 122, 124, 200, 201
- Klaić, Eftimie:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Klaić, Jovan:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Klaić, Mihajlo:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Klauzál v. Klauzál, Gábor**
- Klauzál, Gábor:** ministrul agriculturii, industriei și al comerțului din Ungaria în timpul revoluției 231, 232, 233
- Klus, Georg:** fruntaș al țărănilor din Codlea XXVIII, LI, 252
- Klusch, Georg v. Klus, Georg**
- Knall, Michael:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Kofotje, Dionisz v. Kosthje, Dionys**
- Kolosvári, Ferenc:** tâmplar din Cluj, la vânduva căruia locuise Francisc [Florian] Micaș în ajunul arestării sale 321
- Koncs [Konts]:** notar din Pilu 265, 266, 397, 398, 399
- Konrad von Konradsheim, Johann Andreas:** consilier la Cancelaria alică din Viena a Transilvaniei 357, 413
- Konradsheim v. Konrad von Konradsheim, Johann Andreas**
- Konradsheim, Andreas de v. Konrad von Konradsheim, Johann Andreas**
- Koppadi, Vaszi v. Copadi, Vasile**
- Korbuly, Dávid:** viceavocat public XXXIV, LVIII, 372, 373
- Korhány, János v. Corhan, Ioan**
- Kormuth, Antal:** membru, ulterior președinte al comisiei pentru menținerea liniștii publice din Pecica, 291, 292, 432
- Kossuth v. Kossuth, Lajos**
- Kossuth, Lajos:** arhivă în păstrare la Arh. St. Budapesta 404
- Kossuth, Lajos:** avocat, publicist, om politic ungar; conducătorul revoluției de la 1848—1849 din Ungaria XXII, XXXVI, XXXVIII, LX, LXI—LXII, 67, 69, 137, 238, 404, 412, 436, 438
- Kosthje, Dionys:** notar din Lancrăm 226, 337
- Kovács, Ágoston:** președintele judecătorei cambiale din Arad 130
- Kovács, István:** administratorul domeniului conților Hadik din Semeș XXXIII, LVI, 342, 343
- Kovács, Miklós:** episcopul romano-catolic din Transilvania; consilier al Guvernului Transilvaniei; consilier intim de stat; președintele comisariatului pentru cenzură din Transilvania; directorul suprem al școlilor și instituțiilor romano-catolice din Transilvania XXI, XXV, XLIV, XLVIII, 112
- Kovács, Sándor:** jude nobiliar din plasa Ciurbrud comitatul Alba de Jos 118
- Kovács, Miklós v. Kovács, Miklós**

Kováts, Zsigmond: membru al comisiei pentru menținerea vechii ordini din Pecica 291, 292, 432

Kozma, Dénes: substitut sau locțiitor de comite suprem al comitatului Zărand XXIV, XLVII, 168, 171

Kozma, Emerich v. Kozma, Imre

Kozma, Imre: comite suprem al comitatului Solnocul Interior 67, 68

Kozma, Imre: grănicer secui din Trei Scaune 375

Kozma, Pál: Consilier la Guberniul Transilvaniei; consilier al comisiilor bisericești, de fundații și școlare din Transilvania 51

Kozma, Pálné: [soția consilierului Kozma Pál] 50

Köhler, Michael: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Köntzei, István: nobil secui și proprietar de moșie din Sînzieni [Trei Scaune] 375, 376

Köntzei, Stephan v. Köntzei, István

Kövári, József: fratele istoricului maghiar **Kövári, László** 139

Kövári, Ladislau v. Kövári, László

Kövári, László: istoric maghiar și publicist din Transilvania XVI, XVII, XVIII, XXXI, XXXIX, XL, XLI, LIV, 10, 11, 32, 47, 138, 139, 312, 313

Köváry, Josephus v. Kövári, József

Kövény, László v. Kövári, László

Középesy, Gyula: jude nobiliar din Zărand XVII, XL, 24

Kraus, Johann O. Traugott: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Krauss v. Krauss, Philipp von baron

Krauss, Andreas: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280, 281

Krauss, Daniel: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281

Krauss, Michael: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281

Kräuss, Philipp von baron: ministrul de finanțe austriac în timpul revoluției XXVI, 220

Krajník, György v. Crainic, George

Kräger v. Kräger, Michael

Kräger, Michael: senator sas XXXI, 159, 320

Kresta, Simon v. Cresta, Simion

Krestić, Vasili: membru al comunității străbuni din Arad 72, 73

Krisan, Mitruj v. Crișan, Mitru

Kubanek, Georg: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Kun, Gergely conte v. Kuun, Gergely conte

Kupsa v. Cupșa, Vasile

Kupsa Vaszilika v. Cupșa, Vasile

Kutos, Márton: orator din Cojocna 324, 326

Kuun [Kun], Gergely conte: curatorul suprem al cercului bisericesc din Sălaj XXVII, L. 240, 242

L

Laborfalvi Nagy, Károly: jude primar din Abrud XVIII, XXXVII, XLI, LXI—LXII, 11, 57, 58, 427, 430

Lacea, Vasile [Vasilu] junior: cancelist la Tabla regească din Tîrgu Mureș, unul din fruntașii tineretului român din Brașov și împrejurimi: membru al delegației alese la Adunarea de la Blaj din 15—17 mai 1848 care trebuia să prezinte revendicările românilor la Dieta transilvană XVIII, 60

Laci v. Kis [Kiss], László

Ladislau v. Kövári, László

Lahne, Franz: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281

Lahni, Andreas: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Lajos v. Jósika, Lajos baron

Lamartine v. Lamartine, Alphonse de

Lamartine, Alphonse de: poet, scriitor și om politic francez 135

Lang, Petrus baron: senator sas din Transilvania 113

Latsche v. Lacea, Vasile

Laurean v. Laurian, August Treboniu

Laurenzius, Johann: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281

Laurian, August Treboniu: profesor, publicist, istoric; revoluționar; secretar al Adunării Naționale de la Blaj din 3/15 mai 1848 XX, XXV, XLIII, XLVIII, 97, 136, 193

Lazar [Brustur], Alexandru: controlor cameral al domeniului fiscal Zlatna 287, 288, 289

László v. Kiss, László

László v. László, Tivadar

László, Tivadar: funcționar la contabilitatea Camerei regale din Sibiu 109, 110

Lázár, János: jude primar al orașului Tîrgu Mureș XX, XLIII, 88, 89

Lázár, László conte: cancelar provincial; consilier al Guberniului Transilvaniei 80, 180

Lázár [Brustur], Sándor v. Lazar [Brustur], Alexandru

Lehnic, Michael: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281

Lehrig, Johann: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Lelea [Lele], Mihail: paroh ortodox din Agrișu Mare 209

Lemeni v. Lemeni, Ioan

- Lemeni, Ioan:** episcopul greco-catolic de la Blaj; copreședinte al celei de a doua adunări de la Blaj din 3/15 mai 1848; conducător al delegației care a prezentat Dietei de la Cluj programul revoluționar cu revendicările românilor; va fi supendat din funcția de episcop la 9 noiembrie 1848 XVI, XIX, XXI, XXII, XXV, XXXIX, XLII, XLIV, XLVI, XLIX, LIV, 11, 12, 13, 14, 107, 108, 109, 110, 111, 118, 174, 178, 207, 208, 221, 299, 300
- Lemeny, Lemenyi v. Lemeni, Ioan**
- Lemeny, János [Johann] v. Lemeni, Ioan**
- Lengyel:** viceregistrator cameral al districtului montanistic bănățean 217, 219
- Leopold [al II-lea] [Johann Joseph Franz Ferdinand Carl]:** prinț imperial și arhiduce de Austria; prinț al Ungariei, Boemiei, Toscanei etc.; nepot al împăratului Ferdinand I al Austriei 313, 314
- Leopold [Ludwig Maria Franz Julius Eustachius Gerhard]** arhiduce: general maior austriac; regiment de infanterie austriac cu același nume, nr. 53 cu comandamentul la Timișoara 401
- Lerchenfeld v. Lerchenfeld, Karl**
- Lerchenfeld, Karl:** supraveghetor al pădurilor domeniului fiscal al Cămării regale din Deva XIX, XXV, XLII, XLVIII, 76, 190
- Lică, Nicoară v. Lila, Nicoară**
- Lică, Sand v. Lila, Sand**
- Lila, Isailă:** țaran fruntaș din Vârșand, unul din capii răzvrătirii din primăvara anului 1848 264, 265, 396, 398, 399, 400
- Lila, Nicoară:** țaran fruntaș din Vârșand 397, 399
- Lila, Sand:** țaran fruntaș din Vârșand 397, 399
- Lilla [Lille], Isailă [Iszaila, Iszaila] v. Lila, Isailă**
- Lille, Nikora v. Lila, Nicoară**
- Lille, Szánd v. Lila, Sand**
- Lipót v. Leopold [al II-lea] [Johann Joseph Franz Ferdinand Carl]** prinț imperial austriac și arhiduce etc.
- Louis Philippe I [Ludovic Filip]:** regele Franței între 1830—1848 121
- Lőrincz, László:** țaran din Cehu Silvaniei participant la mișcări antinobiliare 122, 124
- Löw, Johann:** membru al comisiei Universității Săsești înființată să delibereze în problema uniunii 159
- Löwenthal von baron v. Löwenthal Schaller, Karl** baron
- Löwenthal Schaller, Karl** baron: consilier la Magistratul din Bistrița; senator sas 228
- Lubonț, Ioan:** protopop greco-catolic din Gurtelecu Șimleului 392, 393
- Ludovic al II-lea** regele Ungariei 442
- Ludovik II. v. Ludovic al II-lea** regele Ungariei
- Ludovic Filip v. Louis Philippe I.** regele Franței
- Lukić, Djordje:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Lipini v. Lupini, Johann Leopold**
- Lupini, Johann Leopold:** vicenotar și consilier al scaunului Mediaș, XXXVII, LXI—LXII, 435

M

- Macskási [Matskási], Lajos:** jude suprem regesc al scaunului Odorhei XXIV, XLVIII
- Magyar, Palkó v. Magyar Pál**
- Magyar, Pál:** țaran din Vârșand 397, 398, 399, 400, 401
- Maiorescu v. Maiorescu, Ion**
- Maiorescu, Ion:** profesor și publicist transilvănean stabilit la Craiova; unul din principalii conducători ai maselor craiovene la începutul revoluției din Țara Românească; în iulie 1848 a fost numit agent diplomatic al guvernului revoluționar din București pe lângă Dieta germană de la Frankfurt am Main 135, 136
- Many v. Many, Iosif**
- Many, Iosif:** canonic greco-catolic și profesor la seminariul de la Blaj 96
- Marchiș, Filip:** delegatul țăranilor români din Măgoaja la adunarea de la Blaj din 3/15 mai 1848 364, 365
- Maria Tereza:** împărăteasă a Austriei și regină a Ungariei, Boemiei etc. 216, 219
- Marillai v. Marillay, Ferenc**
- Marillay, Ferenc:** jude nobiliar supleant din plasa Deva 101, 102
- Markis, Filip v. Marchiș, Filip**
- Marlin v. Marlin, Joseph**
- Marlin, Joseph:** senator sas din Transilvania XXVI, 63, 226, 227, 337
- Matei Corvin:** rege al Ungariei; 442
- Matskási, Pál:** comite suprem al comitatului Cluj XXI, XXXII, XLIV, LV, 106, 322, 323
- Matskási, Péter:** maestrul [directorul] poștelor regionale din Transilvania XXVII, I.1. 244
- Matyucz; Matyutz, Mojsza v. Mătuț, Moise**
- Májnokné:** soția lui Májnok 99, 100
- Mária Terézia v. Maria Tereza**
- Márikó v. Rhédey, Mária** contesă
- Márton, Bálint:** administratorul domeniului contelui Teleki, Imre XVII, XL, 28, 31
- Mártonfy:** persoană din anturajul lui Wes-selényi, Miklós 103, 105
- Mărgineanu v. Mărgineanu, Ioan**
- Mărgineanu, Ioan:** cancelist la Tabla regescă din Tîrgu Mureș; participant la cea de a doua adunare de la Blaj; membru al delegației care a prezentat Dietei nobiliare de la Cluj programul revoluționar cu revendicările românilor 134
- Mătiuț, Moise:** plăieșul judeului nobiliar din Vârșand; unul din capii răscoalei din

- această localitate 396, 397, 398, 399, 400
- Mederus** v. **Mederus**, Lukas Samuel
- Mederus**, Lukas Samuel: consilier regal în cercul Sibiu 99, 100
- Mehes** v. **Méhes**, Sámuel
- Meister**, Samuel: jude regesc din scaunul Sebeș XIX, XXVI, XXXII, XXXV, XLI, L, LVI, LIX, 64, 227, 337, 388
- Melas** Friedrich: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Melas**, Ludwig: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Melas**, W.: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Meskopf**, Daniel: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Metternich**; **Metternik** v. **Metternich-Winneburg**, Klemens Wenzel Nepomuk Lothar print
- Metternich-Winneburg**, Klemens Wenzel Nepomuk Lothar print: prim-ministru al Imperiului autsriac, forțat să abdice în prima zi a revoluției 46, 47, 121
- Méhes** Sámuel: redactorul gazetei „Erdélyi Híradó” [„Vestitorul transilvanic”] și profesor de filozofie la școala superioară calvină din Cluj 95
- Méhesi**, János: jude primar al orașului Ciojocna 324, 326
- Méhesi**, József: jude nobiliar din comitatul Solnocul Interior XXIV, 182
- Micaș** v. **Micaș**, Francisc [Florian]
- Micaș**, Francisc [Florian]: cancelist la Tabla Regească din Tîrgu Mureș și avocat din Cluj; fruntaș revoluționar ales în comitetul permanent [de pacificare] de la Sibiu XXI, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XLIV, LIV, LV, LVII, LVIII, LIX, 109, 304, 305, 320, 321, 322, 352, 353, 372, 373, 384, 402
- Miehs**, Andreas: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Miess**, Johann: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Mihajlovič**, Manojlo: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73
- Mihajlovič**, Sava: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73
- Mihali**, Grigore: paroh greco-catolic din Zlatna și protopop de Bistra; în timpul războiului civil a participat la luptele din Munți Apuseni 402
- Miháli**, C. v. **Mihali**, Grigore
- Mihály**, Dániel: jurat comitatens din Dej 423
- Mikás**; **Mikás**, Ferenc v. **Micaș**, Francisc [Florian]
- Mike**, Sándor: director adjunct al Arhivei guberniale a Transilvaniei 49, 287
- Mikes**; **Mikes**, Ferenc v. **Micaș**, Francisc [Florian]
- Mikes**, János conte: nobil liberal opoziționist; comandantul gărzii cetățenești din Cluj 354, 356
- Mikó**, [Imre]: arhivă familială păstrată la Arhivele Statului din Cluj-Napoca 52, 97, 136.
- Mikó**; **Mikó**, Emerich v. **Mikó**, Imre conte
- Mikó**, Imre conte: tezaurar al Transilvaniei; conducător al adunării secuilor de la Luțița XVIII, XXV, XL, XLVIII, 12, 51, 52, 54, 97, 100, 136, 374
- Miksa**, János: vicecomite al comitatului Alba de Jos 385
- Mili**, Iosif: țaran român înstărit din Radna 293, 294,
- Mili**, Josza v. **Mili**, Iosif
- Mili**, Nicolae: tînăr român din Radna 293, 294
- Milinkovič**, Djordje: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73
- Mimi**: porecla unui locotenent din Banat 435
- Missici**, Emanuel: cetățean din Pecica, notar din voința poporului după înlăturarea celui vechi 432
- Missizi**, Manó v. **Missici**, Emanoil
- Mitro**, Popič: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73
- Mînzat**, Artemon: preot greco-catolic din Cremenea XXIV, XLVII, 182
- Moga** v. **Moga**, Dumitru [Dimitrie]
- Moga**, Avram: protopop greco-catolic din Sebeș, membru al consiliului eparhial 337
- Moga**, Demeter [Dimitrie] v. **Moga**, Dumitru [Dimitrie]
- Moga**, Dumitru [Dimitrie]: revizor camerar din Cîmpeni XXV, XLVIII, 287, 289, 427, 429
- Moga**, Iacob: administrator al moșiei contesei Csáky, Rozália din Brănișca, XXXIV, XLVIII, 337, 371, 372
- Móga**, Jakab v. **Moga**, Iacob
- Mogga**, Abraham v. **Moga**, Avram
- Moisă** v. **Fulea**, Moise
- Moldovan**, Moise: fruntaș al țaranilor din Vărănd; unul din capii răscoalei 265, 266, 397, 399
- Moldovan**, Mojsza v. **Moldovan**, Moise
- Mollath**, Andreas: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Molnar**, Elia [Ilie]: funcționar din Comana de Jos ori Comana de Sus 134
- Molnar**, Ioan: paroh greco-catolic din Iara 287, 288
- Molnar**, Ștefan: tînăr român din Cluj arestat de autoritățile nobiliare 384
- Molnár**, István v. **Molnar**, Ștefan
- Molnár**, János v. **Molnar**, Ioan
- Monti** [Monty]: provizor la Academia Sfîntu Sava din București 135
- Mosotzy**, Ignác v. **Mosotzy Institoris**, Ignác
- Mosotzy Institoris**, Ignác: jude nobiliar din

comitatul Arad XXIX, LII, 265, 266, 396, 399

Mosotzy Institoris, János: prim-notar al comitatului Arad 340, 341, 383

Mosotzy Institoris, László: președintele comitetului pentru menținerea vechii ordini publice din comitatul Arad 398, 401

Mósa ([Mosa], Ferenc: jude nobiliar din comitatul Solnocul Interior XXXIV, LVII, 364, 365

Mósa, József: jude suprem administrator al comitatului Solnocul Interior XXIV, XXVIII, XXXIV, XLVII, LII, 261, 262, 310, 311

Munzát, Artemon v. Mínzat, Artemon

Murgu v. Murgu, Eftimie

Murgu, Eftimie: conducător al revoluției române din Banat XXIV, XXV, XXXIV, XLIX, LVII, 180, 205, 206, 357, 358

Murgu, Euthim v. Murgu, Eftimie

Müller, Friedrich: consilier al scaunului Sighișoara 210

Myss, Carl: consilier al Magistratului orașului Brașov; președinte al judecătoriei nobiliare din Bran; director al Casei de economii din Brașov; senator și inspec-tor domenal etc. XIX, XLII, 77, 92

Mysz, Carl v. Myss, Carl

N

Nagelschmidt, August: semnatar al memo-riului populației săsești din scaunul Ru-pea către Universitatea Săsească 281

Nagy József: administratorul domeniului baronului Bornemisza, Ignác de la Ilia XXXVI, LX, 405, 406

Nagy, Karl v. Laborfalvi Nagy, Károly

Nagy, Lázár: administrator al domeni-ului baronului Wesselényi, Miklós de la Jibou XXI, XXIV, XXV, XLIV, XLVIII, 103, 175, 176, 197, 199, 200, 202

Nemegyei v. Nemgyei, János

Nemegyei, János: director al domeniului minier fiscal Zlatna; consilier monta-nistic XIX, XXV, XLII, 12, 54, 190

Nemegyei, Johann von v. Nemegyei János

Nemes, Gábor v. Nemeș, Gavril

Nemes, László v. Nemeș [Nobili], Vasile

Nemes, Vasiliță [Vaszilika] v. Nemeș [No-bili], Vasile

Nemeș, Gavril: preot greco-catolic din Po-iana Arieșului 290

Nemeș, [Nobili], Vasile: tânăr teolog de la Blaj originar din Poiana Arieșului; pro-pagator al manifestului revoluționar al lui Aron Pumnul, care-i chema pe români la Adunarea de la Blaj din 30 aprilie; în timpul revoluției militant pentru cauza românească XXX, XLIX, LIII, 204, 205, 290

Neumanyi, Károly: arendaș din Minișel 341

Nikolić, Avram: membru al comunității sârbești din Arad 72, 73

Nikolić, Petar: membru al comunității sâr-bești din Arad 72, 73

Niuny, Frédolin: om de încredere al lui Vu kovics 231, 232

Nopcea v. Nopcea, Vasile baron

Nopcea, Vasile baron: comite suprem al comitatului Hunedoara; vicepreședinte al delegației ce trebuia să prezinte îm-păratului programul revoluționar cu re-vendicările românilor 67, 68, 69, 101

Nopcea [Noptsa], László v. Nopcea, Vasile

Novac, Pavel: protopop ortodox din Me-ziad XIX, XLII, 74

O

Ognjanovič, Petar: membru al comunității sârbești din Arad 72, 73

Olar, Ion: jude primar din Minișu de Sus-reales în 1848 341, 342

Ollár, On v. Olar, Ion

Onițiu: delegat al românilor din Sebeș la Adunarea de la Blaj din 3/15 mai 1848: 63, 388

Oniz v. Onițiu

Orbes, Michael: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281

Orbók, [Orbok], Elek: vicecomite [substi-tut] al comitatului Dăbica XXXIV, LVIII, 368, 369

Orghidan, Rudolf: comerciant din Brașov; membru al delegației care trebuia să prezinte împăratului revendicările ro-mânilor 160

Orgyán, Rudolf, v. Orghidan, Rudolf

Orian, Simion: capelan greco-catolic din Ocna Dejului, protopop al cercului bi-sericesc Cițcău și Bobilna [comitatul Solnocul Interior] 423

Orián, Simon v. Orian, Simion

Ötvös v. Eötvös, József

P

Pakulár, Nyikuláj v. Păcurar, Nicolae

Pantea, Ion: om de încredere a țăranilor din Minișu de Sus 341

Pantya, Jena v. Pantea, Ion

Pap, Alex. v. Papiu Ilarian, Alexandru

Pap, Dănes: istoric maghiar din Transilva-nia XV

Pap, Endre: poet și publicist maghiar din Transilvania; în 1848 deputat al unei circumscripții electorale din comitatul Satu Mare; consilier în Ministerul Cul-teilor și al Educației Publice din Ungaria 137, 238

Pap, Ignác v. Pop, Ignat

Pap, Károly: locotenent în pensie 255

Pap, Zsigmond, v. Pop, Sigismund

Papmárk, Thodor v. Popmarc, Teodor

Papiu v. Papiu-Ilarian, Alexandru

Papiu-Ilarian, Alexandru: jurist și istoric; luptător revoluționar pentru eliberarea socială și națională a românilor transilv-

- neni în 1848; unul din inițiatorii adunărilor de la Blaj; membru al comitetului permanent din octombrie 1848; secretar al acestuia XV, 49, 96, 154, 402
- Papp, [Pap], Joachim v. Pop, Ioachim**
- Pappus, Ioan:** președinte al comisiei de restituire a bisericilor din Chier pe seama ortodocșilor 192
- Pataki, Danielis v. Pataki, Dániel**
- Pataki, Dániel:** vicecomitele comitatului Solnocul Interior; președintele tribunalului statarial din cercul de sus al comitatului 307, 308, 309, 422
- Pauli, Johann:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Paulini, Johann:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Pavel, Moise:** țăran din Someș-Uileac 122, 124
- Pápai, Lajos:** jude nobiliar al plasei Lupșa din comitatul Turda XXX, XXXV, LIII, LIX, 288, 289, 383, 384
- Pálfi, János conte v. Pálffy, János conte**
- Pálffy, János conte:** membru al opoziției nobilimii liberale din Transilvania; deputat al scaunului Odorhei la Dieta din Cluj; secretar de stat în Ministerul de Finanțe al Ungariei; vicepreședinte al parlamentului ungar; autor al unor cunoscute memorii 138
- Pászthory, Ferenc:** notar; judecător la tribunalul statarial din Arad 395, 396
- Pásztori, Ferenc v. Pászthory, Ferenc**
- Pável, Mojsza v. Pavel, Moisa**
- Păcățian; Păcățian, Victor v. Păcățian, Victor Teodor**
- Păcățian, Victor Teodor:** istoric și publicist român transilvănean XV, 206
- Păcurar, Nicolae:** țăran din Cheia 346, 347
- Pethe, András:** prim-notar din Cojocna 324, 326
- Petkovič, Ignja:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Petőfi, Petőfi, Alexander v. Petőfi Sándor**
- Petőfi, Sándor:** poet ungar; unul din conducătorii revoluției din 15 martie 1848 de la Pesta; maior în armata generalului Bem; cade eroic în bătălia de la Albești; XIX, XLII, 69
- Petran, Mihajlo:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Petri, Heinrich C.:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Petri, Johann:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Petri, Michael;** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Petrichevich Horváth, Albert:** jude suprem regesc al scaunului Trei Scaune XIX, XLII, 78, 338, 339, 390, 391
- Petrila [Petrilla], Paul:** avocat român din Arad 130, 133
- Petrilla, Pál v. Petrila [Petrilla], Paul**
- Petrovici, Atanasie:** jude primar din Pecica 432
- Petrovici, Ioan:** student român din Cluj arestat de autoritățile nobiliare XIX, 77, 92, 384
- Petrovici, Johann v. Petrovici, Ioan**
- Petrovics, Athanasz v. Petrovici, Atanasie**
- Petrovics, János v. Petrovici, Ioan**
- Petrovics, Miklós v. Petrovič, Nikola**
- Petrovič, Djordje:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Petrovič, Jovan:** membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
- Petrovič, Nikola:** membru al comunității sârbești din Arad 42, 73, 130, 133
- Petrovits, Johann v. Petrovici, Ioan**
- Petrovitsch, Michael:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Petrovitsch, Michael junior:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Petrovitsch, Michael senior:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Pécsy:** persoană din anturajul lui Tompa Imre 99, 100
- Péterfy v. Péterfy, Adalbert**
- Péterfy, Adalbert:** jude nobiliar din Radna XXX, LIII, 293, 294
- Pflieger, Alajos:** participant la mișcările pașoptiste din Arad XIX, XLI, 65
- Pilca, Lup v. Pilcă, Lup**
- Pilcă, Lup:** țăran participant la răzvrătirea de la Vârșand 398, 400
- Pildner, Johann:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Pildner, Karl:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Pildner, Martin:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Pildner, Martin senior:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Pilka, Lup v. Pilcă, Lup**
- Pillersdorf v. Pillersdorf, Franz Xaver baron**
- Pillersdorf, Franz Xaver baron:** în 1848 ministru de interne și un scurt timp prim-ministru al Austriei XXVI, 220
- Piret v. Piret de Bihain, Ludwig baron**
- Piret de Bihain, Ludwig baron:** feldmareșal locotenent austriac; general comandant al trupelor imperiale din Banat XXXVI, LIX, 402
- Plecker, Joseph:** secretar la consiliul Magistratului din Brașov, avocat public [substitut] XIX, XLII, 77, 92
- Pogány v. Pogány, István**

- Pogány, György:** vicecomite al comitatului Alba de Jos 117
- Pogány, István:** jude nobiliar al plasei Clopotiva din comitatul Hunedoara 101, 102
- Pogány, Károly:** protonotar [substitut] al comitatului Alba de Jos 328, 329
- Pogăcean:** paznic din Poiana Arieșului 58, 59
- Pogotsan v. Pogăcean**
- Pop [Pap], Augustin:** preot greco-catolic, profesor la seminarul teologic din Blaj 221
- Pop, George [Gheorghe]:** țăran din Vârșand, participant la răzvrătirea din primăvara anului 1848; 264, 265, 396, 398, 399, 400
- Pop, Gusti v. Pop [Pap], Augustin**
- Pop, Gyorgye v. Pop, George [Gheorghe]**
- Pop, Ignat:** om de încredere al lui Nagy, Lázár 102, 104
- Pop, Ioachim:** preot ortodox din Surduc 255
- Pop, Ion:** țăran, participant la răzvrătirea de la Vârșand 397, 399
- Pop, Juon v. Pop, Ion**
- Pop [Pap], Sigismund:** preot, deputat al districtului Chioar și redactor al gazetelor „Amicul poporului” și „Democrația” XXII, XXVII, XLV, L, 137, 238
- Popa, Isailă [Iszailla] v. Popovici, Isaias**
- Popa, Toma:** țăran din Budurleni, implicat în procesul lui Francisc [Florian] Micaș XXXII, LV, 321, 322
- Popasu, Ioan:** protopop ortodox din Scheii Brașovului; secretar al celei de a doua adunări naționale de la Blaj; membru al delegației care trebuia să prezinte împăratului de la Viena revendicările românilor XVIII, 21, 60
- Popazu, Johann v. Popasu, Ioan**
- Popea v. Popea, Nicolae**
- Popea, Nicolae:** preot ortodox; istoric 154, 206
- Popmarc, Teodor:** țăran din Vârșand participant la răzvrătirea antinobiliară 396, 397, 398, 400
- Popmárk, Todor v. Popmarc, Teodor**
- Popovici:** tânăr român din Abrud, student la Cluj; răspînditor al manifestului lui Aron Pumnul care cheamă la Adunarea de la Blaj din 30 aprilie; probabil identic cu **Popovici [Popovits]** Ioan 287, 288
- Popovici [Popovics] Isailă [Isaias]:** preot ortodox din Vârșand; unul din inițiatorii răscoalei din primăvara anului 1848 396, 398
- Popovici [Popovits], Ioan:** scrib la Tezaurariatul din Sibiu; »agitator« al țăranimii din Buia XXXIV, LVII, 359, 360, 425
- Popovici [Popovits], Ioan:** teolog la Blaj; răspînditor al manifestului lui Pumnul care-i cheamă pe români la Adunarea
- din 30 aprilie XXXVII, LVII, LXI—LXII, 422, 423, 424, 425
- Popovici, Pantelei:** protopop greco-catolic din Iclod 207
- Popovici, Sigismund:** membru în comisia cercuală arădeană pentru explicarea noilor legi pașoptiste 213, 214
- Popovici, Teodor:** protopop ortodox din Siria XXV, XXXV, XLIX, LIX, 192, 209, 283
- Popovics, János, v. Popovici, Ioan [teologul]**
- Popovics, János v. Popovici, Ioan [scribul]**
- Popovics, Zsigmond v. Popovici, Sigismund [arădeanul]**
- Popovič, Ranko:** membru în comunitatea sîrbească din Arad 72, 73
- Popovič, Sava:** membru în comunitatea sîrbească din Arad 72, 73
- Popovič, Vasile:** membru în comunitatea sîrbească din Arad 72, 73
- Popovits v. Popovici [nepotul protopopului Ighian]**
- Popovits, János v. Popovici, Ioan [teologul]**
- Popovits, Juon v. Popovici, Ioan [scribul]**
- Popovits, Panthelem v. Popovici, Pantelei**
- Popovits, Todor v. Popovici, Teodor**
- Popovits, Zsigmond v. Popovici, Sigismund**
- Poppazu, Ioan v. Popasu, Ioan**
- Prediger, Johann:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Preyer, Johann v. Preyer, János**
- Preyer, János:** jude primar al Timișoarei XVII, XL, 25, 26
- Prodan, Procopie:** paroh ortodox din Cara și viceprotopop de Cojocna XXIV, XLVII, 179
- Puchner v. Puchner, Anton baron**
- Puchner, Anton baron:** general comandant al trupelor imperiale din Transilvania cu gradul de feldmareșal locotenent; reprezentant al monarhului la Dieta nobiliară de la Cluj XVII, XVIII, XX, XXII, XXIII, XXVII, XXVIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXIV, XXXV, XXXVII, XI, XII, XIV, XVI, II, III, IIII, LIV, LV, LVII, LVIII, LX, LXI—LXII, 53, 54, 144, 249, 259, 316, 357, 353, 419
- Pugne, Aron v. Pumnul, Aron**
- Pullis [Pullio], Constantin:** membru al tribunalei statarial din comitatul Arad 394
- Pulszky v. Pulszky, Ferenc**
- Pulszky, Ferenc:** istoric și om politic din Ungaria XXXVI, LX, 412.
- Pumne, Aron v. Pumnul, Aron**
- P[umnu]; Pumnul v. Pumnul, Aron**
- Pumnul, Aron:** profesor la Blaj; unul din inițiatorii primei Adunări naționale din 30 aprilie de la Blaj; participant la cea de a doua adunare din 3/15 mai; membru al comitetului permanent [de păacificare] de la Sibiu XXI, XXXVI,

Puterić, Evta: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73

Puterić, Gavriilo: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73

R

Radák [Radákné]: doamnă din anturajul familiei lui Mikó Imre 51, 52

Radiojević, Aleksa: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73

Radovan, Antonie: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73

Radovan, Kosta: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73

Radovan, Mihajlo: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73

Raizner: comerciant din Ilia 405, 406

Raț, Gherasim: episcop ortodox al eparhiei „Aradului, Orăzii Mari, Ienopoliei și al Hălmaگیului“ XVII, XIX, XXV, XXX, XXXVII, XL, XLII, XLIX, LIII, LXI—LXII, 23, 24, 74, 420

Rác, Gerászim v. Raț Gherasim

Rhédey, Mária contesă: soția contelui Mikó Imre 51, 52

Ribitzei, Ferenc junior: asesor onorific; comisar delegat la Baia de Criș din partea comitetului comitatens pentru menținerea vechii ordini publice XXIV, XLVII, 172, 174

Ridjički, Svetozar: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73

Rierner, Friedrich: notar al Magistratului din Brașov 161, 336

Roman, Romanu v. Roman, Constantin

Roman, Constantin: profesor în Țara Românească; în 1848 revine în Transilvania și propagă ideea unirii într-un stat unitar a tuturor provinciilor cu o populație majoritară românească; participă la a doua Adunare de la Blaj, unde este ales membru în Comitetul permanent de la Sibiu 134, 136

Rosenecker, Károly: jude nobiliar din comuna Caraș [comitatul Caraș] 215, 217

Rosenfeld, [Karl Ludwig baron]: colecție de documente păstrată în Arhivele Statului din Sibiu 136

Roth, Andreas: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280, 281

Roth, August von: prim-notar al Magistratului orașului Brașov 160

Roth, Michael: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Roti, Franz: asesor judecătoresc din Bier-tan 434

Russovanu: porecla lui Barbu Știrbey viitorul domn al Țării Românești 135

Sachsenheim, Friedrich von: agent aulic sas din Transilvania acreditat la Viena

XVIII, XXVI, XLI, XLIX, 220

Saguna, András v. Șaguna, Andrei

Sala, Alex. v. Sala, Elek

Sala, Elek: prim-jude nobiliar din cercul de jos al comitatului Cluj LV, 204, 322

Salmen; **Salmen**, Franz v. **Salmen**, Franz Joseph von

Salmen, Franz Joseph von: consilier gubernial; comite al sașilor; jude suprem regesc al scaunului Sibiu XVI, XVII, XVIII, XIX, XXI, XXVI, XXVII, XXXII, XXXV, XXXIX, XL, XLI, XLIV, L, LV, LVI, LIX, 18, 42, 55, 222, 225, 331, 350, 351, 373, 374

Saltzer, Franz: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Samu v. Jósika, Sámuel

Savić, Avgustin: membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73

Sánka, Lajos junior: jude nobiliar din Șomoșcheș 213, 214, 347, 348

Sánta, Lajos v. **Sánka**, Lajos junior

Sántha, György: al doilea vicecomite al comitatului Bihor XXIX, LII, 270, 272

Sárosov, Gyula v. **Sárosov**, Gyula Lajos

Sárosov, Gyula Lajos: asesor și notar adjunct la Arad; președinte al judecătoriei cambiale din Pesta; deputat; în timpul războiului civil comisar guvernamental 65, 130, 133

Sárosov, Lajos v. **Sárosov**, Gyula Lajos

Schaguna; **Schaguna**, András v. Șaguna, Andrei

Schärfeneder, Ferenc: jude primar al Aradului în 1848 XXII, XLV, 131, 133

Schirnding v. **Schirnding**, Ferdinand baron

Schirnding, Ferdinand baron: colonel și comandant al regimentului nr. 1 de grăniceri secui; în iulie 1848 general maior de brigadă; în 1849 feldmareșal-locotenent austriac 44

Schlosser, Johann: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281

Schmidt, v. **Schmidt**, Conrad

Schmidt, Conrad: lider sas din Sibiu, antiunionist în 1848 159, 373, 374

Schmidt, Michael: jude regesc din scaunul Cincu XVIII, XLI, 62

Schmidt, Michael: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281

Schodt, Karl: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281

Schreiber, Simon: membru al comisiei numite de Universitatea Săsească pentru a delibera în problema uniunii 159

Schulcz, Schultz: sas prounionist, adversar al lui Salmen 350, 351

- Schuster, Károly:** secretar al Guberniului Transilvaniei 80
- Schuster, Martin W.:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Schwarz v. Schwarz, Johann**
- Schwarz, Johann:** delegat al Sighișoarei la Universitatea Săsească XX, XLIII, 91, 159
- Secăreanu v. Secăreanu, Constantin**
- Secăreanu, Constantin:** cancelist la Tabla Regească din Tîrgu Mureș; la adunarea de la Blaj din 3/15 mai este ales membru al delegației care trebuia să înmîneze împăratului programul revoluționar cu revendicările românilor XVIII, XXIII, XLVII, 60, 162
- Secăreanu, Gheorghe:** jurist din Brașov 160
- Secherian v. Secăreanu, Constantin**
- Sekulić, Djordjije:** membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73
- Semere, Bertalan v. Szemere, Bertalan**
- Serb, Tivadar v. Șerb, Teodor**
- Sereni, Teodor:** canonic din Blaj 194, 195, 221
- Serényi v. Sereni, Teodor**
- Siff, Georg:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Siff, Johann junior:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Simon:** locuitor din Ilia participant la acțiuni antinobiliare 405, 406
- Simon, Ignác:** avocat din Arad 129, 132
- Sivkovich v. Sivkovich, Johann von baron**
- Sivkovich, Johann von baron:** regiment de infanterie palitiană cu comandamentul la Cluj XXVIII, XXIX, LI, LIII, 247, 248, 256, 355, 402, 418
- Slavnić, Stevan:** membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73
- Sombori, Ferenc:** fost proprietar de mosie din Achileu Mic [comitatul Dăbîca]: în 1848 văduva lui a cerut protecția Guberniului împotriva iobacilor ei care au refuzat să presteze muncile urbariale 410
- Somogyi, Antal:** persoană din anturajul lui Wesselényi Miklós 137
- Somlvai v. Somlvai, János**
- Somlvai, János:** secretar și referent la Cancelaria aulică a Transilvaniei din Viena 413
- Somossy, Ignác:** membru al comisiei regale pentru anexarea Partiumului la Ungaria 245, 246
- Stanković, Andrej:** membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73
- Stanković, Konstantin:** membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73
- Stanulović, Io[va]n:** membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73
- Stebriker, Daniel:** jude regesc și deputat al districtului Bistrița XXI, XLIV, 113
- Steinburg, Moritz:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Stefan; Stephan v. Ștefan palatin**
- Sterca Șuluțiu, Alexandru:** vicar greco-catolic la Șimleu Silvaniei; participă la a doua Adunare de la Blaj din 3/15 mai 1848, XXIII, XXXVI, XLVI, LIX, 156, 287, 288, 392, 393
- Sterca Șuluțiu, Dionisie:** asesor onorific din comitatul Alba de Jos 427, 429
- Sterca Șuluțiu, Ioan:** controlor la șpanatul regal din Abrud-Sat 427, 429
- Sterca Șuluțiu, Nicolae:** elev din Cluj implicat în procesul lui Micaș XXXVI, LX, 384, 407
- Sterca Șuluțiu; Sterka Sulucz; Sterka Schulcz; v. Sterca Șuluțiu, Alexandru**
- Stojanovič [intemnițatul]:** membru al comunității sîrbești din Arad 72, 73
- Stolz, Johann:** judele tîrgului din Richis 434
- Sturza v. Sturza [Sturdza], Mihail**
- Sturza [Sturdza], Mihail:** domn regulamentar al Moldovei; 193
- Stuller, Ferenc:** secretar la Ministerul de Finanțe al Ungariei XXVII, 238
- Suller, György:** țaran maghiar din Vârșand 398, 400
- Suller, Ferenc:** țaran maghiar din Vârșand 398, 400
- Sulucz, Dénes v. Sterca Șuluțiu, Dionisie**
- Sulucz, János v. Sterca Șuluțiu, Ioan**
- Sulucz, Miklós v. Sterca Șuluțiu, Nicolae**
- Suluțiu, Ioan, v. Sterca Șuluțiu, Ioan**
- Szabó, Joseph v. Szabó, József**
- Szabó, József:** vicecomisar teritorial gubernial în circumscripția Cluj XXVII, XXX, XXXVI, LI, LVI, LVIII, LIX, LX, 242, 243, 244, 297, 310, 311, 365, 366, 367, 369, 376, 377, 378, 386, 408, 409, 410
- Szabó, Sámuel:** prim-jude cercual în scaunul Arieș; președintele judecătoriei orfanale 290, 291
- Szacsvai v. Szacsvai, Ferenc**
- Szacsvai, Ferenc:** referent la Guberniul Transilvaniei 413
- Szathmári, Gvörgy:** birjarul notarului Udvardy, Károly 397, 400
- Szatmári, Gvörgy v. Szathmári, György**
- Szász, Károly [senior]:** profesor din Aiud; în anii 1848—1849 secretar de stat în Ministerul Cultelor și Educației Publice din Ungaria XX, XLIII.
- Szedekovics, Vilmos:** avocat din Arad 130, 133
- Szekerián, Constantin v. Secăreanu, Constantin**
- Szekerián, Gyeorgye v. Secăreanu, Gheorghe**
- Szekér, Peti v. Szekér, Péter**
- Szekér, Péter:** țaran din Jibou 102, 104, 196, 198
- Szemere v. Szemere, Bertalan**
- Szemere, Bertalan:** istoric și literat din Ungaria; în timpul revoluției ministru de

interne al Ungariei, apoi prim-ministru în perioada guvernării lui Kossuth XXIV XXVII, XXVIII, XXIX, XXXI, XXXIII, XXXV, XLVII, L, LI, LII, LIII, LIV, LVI, LVIII, 180, 246, 381, 382, 412

Szentgyörgyi, Imre: consilier și referent la Cancelaria aulică a Transilvaniei din Viena 413

Szentimrei, K. István: vicanotar din Dej 261

Szent Iványi, György; Szent Iványi, Gyuri v. Szentiványi, György

Szentiványi, György: deputat dietal al scaunului Trei Scaune 99, 100

Szentmarjai v. Szentmarjai, Lajos

Szentmarjai, Lajos: jude nobiliar al plasei Pericei din comitatul Crasna XXVII, L, 240, 241

Szentpéteri, Johann: semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280

Szepessy, Mihály: asesor la direcțiunea montanistică din Oravița 250

Székely, Sándor: superintendent al bisericii și al școlii unitariene din Cluj XXI, XLIV, 106

Széles v. Széles, Farkas

Széles, Farkas: intendent minier din districtul montanistic Săcărâmb 190

Szigethi, Cs. Zsigmond: inspectorul domeniului al familiei Jósika XXI, XLIV

Szigethi Nagy, Károly: asesor din scaunul Arieș XVIII, XLI, 59, 290, 291

Szigethy, József: jurat comitatens din Arad 213, 214

Szigethy, Károly v. Szigethi Nagy, Károly
Szigeti, Sándor: consilier al orașului Turda 116, 117

Szilasi v. Szilasi, Sándor

Szilasi, Sándor: perceptor principal de decimă sau dijmă în comitatele Solnocu de Mijloc și Crasna 402

Szöke, Károly: jude nobiliar din Pecica 291, 292, 432

Szöllösi, Bálint: plăieș din Vârșand 396, 399

Szöts, Ignác: conducător al țărănilor răzvrățiți din Ilia 405, 406

Ș

Șaguna v. Șaguna, Andrei

Șaguna, Andrei: episcop ortodox al Transilvaniei din primăvara anului 1848; co-președinte al celei de a doua adunări de la Blaj; șeful delegației trimisă la Viena pentru a prezenta împăratului revendicările românilor; deputat [regalist] în Dieta ungară din 1848 XVI, XX, XXX, XXXI, XXXIX, XLII, LII, LIV, LV, 14, 78, 79, 151, 152, 174, 231, 233, 301, 319

Șăreni v. Sereni, Teodor

Șerb, Teodor: membru al Tribunalului sta-tarial din Arad 394, 395

Șeren v. Sereni, Teodor

Ștefan I: rege al Ungariei 437, 439

Ștefan: palatin al Ungariei în 1848 XXVII,

XXIX, XXXI, XXXVI, LI, LII, LIV, LIX, 26, 246, 282, 313, 314, 373, 374, 401

Șuluțiu, Nicolae v. Sterca Șuluțiu, Nicolae

T

Tamásdán, Mojsza, v. Tămășdan, Moise

Tartler; Tartler, J. v. Tartler, Johann

Tartler, Johann: consilier al Magistratului orașului Brașov; inspector districtual și senator la Universitatea Săsească XXXV, LIX, 388

Tatai, M. Farkas: jurat din comitatul Solnocul Interior 255

Táncsics v. Táncsics, Mihály

Táncsics, Mihály: scriitor revoluționar democrat; în timpul revoluției din 1848—1849 militează pentru lichidarea privilegiilor nobiliare, pentru abolirea serviciilor feudale și pentru independența națională a Ungariei XXVII, L, 238

Tămășdan, Moise: unul din conducătorii țărănilor români răzvrățiți din Vârșand 397, 399

Teleki: arhivă familiară păstrată la Arhivele Statului din Cluj-Napoca 66, 259

Teleki v. Teleki, József conte

Teleki, Imre conte: mare proprietar de moșie din Satulung [districtul Chioar] XVII, XL

Teleki, Józseff v. Teleki, József

Teleki, József conte: guvernator al Transilvaniei între 1842—1848; istoric; unul din fondatorii Academiei de Științe din Pesta XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXIX, XL, XLI, XLII, XLIII, XLIV, XLV, XLVI, XLVII, XLVIII, XLIX, L, LI, LII, LIII, LIV, LV, LVI, LVII, LVIII, LIX, LX, 13, 15, 16, 49, 71, 80, 95, 139, 141, 180, 204, 205, 237, 247, 287, 296, 297, 304, 305, 306, 315, 356, 357, 358, 368, 376, 407, 409, 410, 417

Teleki, Laci, v. Teleki, László

Teleki, László conte: moșier; politician; scriitor; adept al lui Kossuth; conducător al Clubului de Egalitate din Pesta; din septembrie 1848 ambasadorul Ungariei la Paris 69, 138

Teleki, Maximilian conte: jude domeniului guvernatorului Teleki József 296

Teleki, Miklós conte: asesor la Tabla regească din Țirgu Mureș 67, 68

Teleki, Sámuel conte: fondator al bibliotecii Teleki—Bolyai din Țirgu Mureș 162, 163

Teleki, Sándor conte: scriitor; în 1848 căpitanul districtului Chioar și comisar guvernamental; în timpul războiului civil colonel în armata lui Bem 67, 68

Teleki von Szék, Joseph Grafen v. Teleki, József

- Teleky v. Teleki, József** conte
Teleky, Miklós, v. Teleki, Miklós conte
Teleky, Sándor v. Teleki, Sándor conte
Terek, Gábor v. Török, Gábor
Teszényi, János: funcționar camerar din Banat; partizan al opoziției nobilimii liberale 231, 233
Tešić, Djordje: membru al comunității sârbești din Arad 72, 73
Teutsch, Johann: semntar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Thecar, Gheorghe: viceprotopop greco-catolic din Sic 207
Thékár, György v. Thecar, Gheorghe
Thorotzkai, János conte: proprietar de moșie din Rimetea XX, 98, 99, 288, 289
Thorotzkai [Thoroczka], Miklós conte: comite suprem al comitatului Turda XX, XXI, XXXV, XLIII, XLV, LIX, 99, 116, 117, 383, 384
Tilsch; Tilsch, János; Tilsch, János junior; Tiltsh, János; Tiltsh, Joannes v. Tiltsh [Tiltsh, Tiltsh], János junior
Tilts, [Tiltsh, Tiltsh], János [junior]: ziarist, editorul ziarului „Ellenör” [Controlorul] din Cluj XVI, XVII, XVIII, XXXI, XXXIX, XL, XLI, LIV, 10, 32, 47, 49, 138, 139, 286, 312, 313
Tobiz, Petrus: semntar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Toldalagi [Tholdalagi], Ferenc conte: jude suprem reșec al scaunului Mureș XXIII, XLVI, XLVII, 67, 68, 163
Tolnai v. Tolnai, Elek
Tolnai, Elek: jude nobiliar în comitatul Tirnava XXIV, XLVIII, 185, 186, 229, 230
Tomp, Andreas: semntar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Tomp, Johann: semntar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Tompa, Dániel: semntar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
Tompa, Imre: scrib la Tezaurariatul Transilvaniei din Sibiu XXI, XXXIII, XXXIV, XLIV, LVII, LVIII, 99, 100, 351, 352, 374
Toni: persoană din anturajul lui Petru Cermena 435
Torotzkai, János v. Thorotzkai, János conte
Torotzkai, Miklós v. Thorotzkai, Miklós
Toth, Johann: semntar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
Tóth, János: țaran din Vârșand 398, 400
Török, Gábor: prim-vicecomite al comitatului Arad XXVI, XXIX, XXX, XXXI, XXXIII, XLIX, L, LII, LIII, LIV, LVI, 214, 263, 264, 314, 315, 419
Tövissy, Gergely, v. Tövissy, Gergely
Tövissy, Gergely: jude nobiliar al plasei Zlatna din comitatul Alba de Jos 427, 429
Traian: împărat roman 441
Trausch, Joseph: directorul poliției din Brașov XVIII, XLI
Trîmbițaș, Partenie; Trombitaş, Parthenius v. Trombițaș, Partenie
Trombițaș, Partenie: protopop ortodox din scaunul Mureș și paroh la Tîrgu Mureș XXIII, XLVI, 154
Turszky v. Turszky, August von
Turszky, August von cavaler: feldmareșal-locotenent austriac; regiment de infanterie cu comandamentul la Pesta XXXI, 316
Tuson, István senior: pădurar din Cojocna 323, 324, 325
- U**
- Udvardy, Károly:** avocat; fost notar din Vârșand 264, 265, 398, 400
Újfalvi, Sándor: politician liberal din Transilvania 67, 68
Ujhelly: persoană din anturajul văduvei baronului Jósika, János senior 370, 371
Ungron [probabil Ungron]: moșiereasă din districtul Brașov 60
- V**
- Vajda v. Vajda, Pál**
Vajda, György: jurat comitatens din comitatul Solnocul de Mijloc 122, 124, 195, 197, 199, 200, 201, 381, 382
Vajda, Pál: prim-locotenent al orașului Dej [echivalent cu funcția de jude primar] 196, 198
Vajda, Tivadar: proprietar de moșie din Someș Uileac 122, 124
Vanc, Simion: jurat sătesc din Agrișu Mare XXXIII, LVI, 341, 342
Vank, Simon v. Vanc, Simion
Varga, István: țaran din Jibou 102, 104
Varga, István: țaran din Vârșand 398, 400
Varga, Kata v. Varga, Katalin [Catharina, Ecaterina]
Varga, Katalin [Catharina, Ecaterina]: luptătoare pentru eliberarea moșilor din iobăgie în preajma revoluției; deținută în 1848—1849 la Alba Iulia XXXI, LV, 12, 316, 317, 318
Varo, Mozes v. Váró, Mózes
Vasiliu, Gligor [alias Constantin Balș]: boier moldovean refugiat în primăvara anului 1848 în Transilvania; participant la a doua Adunare de la Blaj XXXII, 330
Vasilliu, Gligor v. Vasiliu, Gligor
Vass, Samuel v. Wass, Sámuel
Vass, Sigmond v. Vass [Vas], Zsigmond
Vass [Vas], Zsigmond: jude nobiliar din comitatul Tirnava 361, 363

- Váró, Mózes:** vicejude regesc al scaunului Arieș 259
- Vásárhelyi, Géza:** membru al unei comisii trimisă de comitatul Arad pentru a explica legile pașoptiste 213, 214
- Veres:** persoană din Zam în slujba văduvei baronului **Jósika, János** senior 371
- Veres, János:** casierul comitatului Solnocul Interior 307, 308, 309
- Veres, Joannes v. Veres, János**
- Veress [Veres], Adám:** scrib la Tabla regescă din Tîrgu Mureș XVIII, XLI, 44, 45
- Veress, Ignác:** directorul liceului romano-catolic din Șumuleu 111, 112
- Versényi, Katalin:** fiica nelegitimă a baronului **Wesselényi, Miklós** 103, 105, 196, 198, 199
- Versényi, Katinka, v. Versényi, Katalin**
- Verza, Eremia:** tânăr student din Cluj implicat în procesul lui Francisc [Florian] Micăș XXXVI, LX, 384, 407
- Verza, Jeremiás v. Verza, Eremia**
- Vidrai Jánk, Ábrahám v. Iancu, Avram**
- Visky, László:** jude nobiliar din comitatul Solnocul de Mijloc 83, 85
- Vladića, [Vlădica] Ioan v. Lemeni, Ioan**
- Vodiáner, Sámuel:** proprietar de hotel din Pesta 238, 239
- Vronovics, József:** medic din Arad 130
- Vrote [probabil Brote]:** persoană din anurajul lui August Treboniu Laurian 96
- V. S. v. Vukovics, Sabbas [Szabbas, Sebő]**
- Vukovics, Sabbas [Szabbas, Sebő]:** vicecomite al comitatului Timiș și comisar guvernamental în Banat; deputat în parlamentul de la Pesta; ministru al justiției în cabinetul lui Szemere XXVII, L, 232, 233
- Vukovics, Sebő v. Vukovics, Sabbas [Szabbas, Sebő]**
- Vucsics v. Vučić Perisić, Toma**
- Vučić Perisić, Toma:** politician democrat din Serbia cu orientare antihabsburgică și antițaristă 231, 233
- W**
- Wagner, Andreas:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Wagner, Johann:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Walentini, Michael:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Walther, Daniel:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 281
- Wass, Samu v. Wass, Sámuel** conte
- Wass, Sámuel** conte: prim-jude diriguitor substituit în comitatul Dăbîca XXIV, XXV, XXXIV, XXXV, XLVIII, LVII, LVIII, 94, 143, 183, 184, 203, 222, 366, 368, 377, 378
- Weinholdt, Johann:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Wendler, Frigyes:** director de poliție în Cluj 321
- Wesselényi:** arhivă familială păstrată la Arhivele Statului din Cluj-Napoca 105, 138, 151, 177, 199, 202, 239, 242, 381
- Wesselényi v. Wesselényi, Miklós** baron
- Wesselényi, Béla** baron: fiul cel mic al lui **Wesselényi Miklós** 103, 105, 177, 196, 197, 202
- Wesselényi, Farkas junior** baron: proprietar de moșie din Motiș 123, 124
- Wesselényi, Farkas [senior]** baron: comite suprem al comitatului Solnocul de Mijloc, care a demisionat în primăvara anului 1848; politician conservator 67, 68, 69
- Wesselényi, Ferenc junior** baron: proprietar de moșie din Transilvania 420, 421
- Wesselényi, Ferenc [senior]** baron: mare proprietar; lider al opoziției nobiliare liberale din Transilvania XXIV, XLVII, 67, 69, 141, 178, 207
- Wesselényi, Miklós** baron: lider al opoziției nobiliare liberale din Transilvania; în primăvara anului 1848 comite suprem al comitatului Solnocul de Mijloc și comisar regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria; deputat în dieta nobiliară de la Cluj XIX, XXI, XXII, XXIV, XXV, XXVII, XLII, XLIV, XLV, XLVII, XLVIII, L, 69, 103, 105, 138, 151, 177, 199, 239, 242, 245, 246, 381
- Wéér [Weér], Zsigmond:** proprietar de moșie din comitatul Solnocul de Mijloc 196, 198
- Wolff, Alois:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Wolff, Bogdan:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Wolff, Gregor:** semnatar al memoriului populației săsești din scaunul Rupea către Universitatea Săsească 280
- Wolnhofer v. Wolnhofer, Karl**
- Wolnhofer, Karl:** general maior și de brigadă al trupelor de grăniceri secui de infanterie și cavalerie XXXVII, LX, 415, 418
- Z**
- Zanini v. Zanini Peter**
- Zanini, Peter:** feldmareșal-locotenent austriac; ministru de război al Austriei în primăvara anului 1848 XXIII, XXVI, XLVI, 219, 220
- Zay v. Zay, Daniel Adolf**
- Zay, Daniel Adolf:** prim-notar și deputat de Sibiu 351, 352

Zeyk, Károly: comisar și notar gubernial al Transilvaniei; deputat la Dieta nobiliară din Cluj în anul 1848 212

Ziegler v. Ziegler, Vilmos

Ziegler, Vilmos: dirigintele poștal din Sasca Montană 234, 235, 236

Zimmermann: funcționar montanistic din Oravița 370

Zörgő, János: locuitor din Jibou 102, 104

Zudor, Károly: jude nobiliar din scaunul Arieș 290, 291

Životić, Jovan: membru al comunității sârbești din Arad 72, 73

Živković, Tudor: membru al comunității sârbești din Arad 72, 73

CUPRINS

Introducere	V—XIV
Lista prescurtărilor	XV
Rezumatele documentelor	XVI—XXXVIII
Regestenverzeichnis	XXXIX—LXI
Documente	1—446
Indice de localități	447—454
Indice de persoane	455—476

Redactor: GEORGETA POP
Tehnoredactor: MAGDALENA IACOB

Bun de tipar: 15. IX. 1979. Tiraj: 1660 ex. Format: 16/70×100. Coli de tipar: 33,75. C.Z. pentru biblioteci mari 9(498.7) 1848—1849(001—12) C.Z. pentru biblioteci mici 9(498)1848—1849

*Intreprinderea Poligrafică Cluj
Municipiul Cluj-Napoca,
Str. Brassai 5—7.
Comanda nr. 174/1979.
Republica Socialistă România*

Lei 35.